

ΕΘΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ ΑΘΗΝΩΝ
ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

Ελένη Τσιτσανοπούλου

Οι επιρρηματικές προτάσεις, εξαιρουμένων των υποθετικών, σε ελληνικούς μη
λογοτεχνικούς παπύρους της αυτοκρατορικής και της πρώιμης αραβικής εποχής

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ
ΑΘΗΝΑ 2016

Ελένη Τσιτσιανοπούλου

Οι επιρρηματικές προτάσεις, εξαιρουμένων των υποθετικών, σε ελληνικούς μη λογοτεχνικούς παπύρους της αυτοκρατορικής και της πρώιμης αραβικής εποχής

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: Αμφιλόχιος Παπαθωμάς

ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Αμφιλόχιος Παπαθωμάς

Ροζαλία Χατζηλάμπρου

Χρήστος Φάκας

ΕΠΤΑΜΕΛΗΣ ΕΞΕΤΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

Αμφιλόχιος Παπαθωμάς

Ροζαλία Χατζηλάμπρου

Χρήστος Φάκας

Νικόλαος Γεωργαντζόγλου

Ελένη Καραμαλέγκου

Ειρήνη Ζαμάρου

Αικατερίνη – Νίνα Καρβούνη

ΑΘΗΝΑ 2016

Copyright ©, **Ελένη Τσιτσιανοπούλου**, 2016

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα.

Οι απόψεις και θέσεις που περιέχονται σε αυτήν την εργασία εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της παρούσας μελέτης θα ήθελα να ευχαριστήσω από καρδιάς τον επόπτη καθηγητή μου κ. Αμφιλόχιο Παπαθωμά για την επιστημονική καθοδήγηση, την ενθάρρυνση, τη συμπαράσταση και το συνεχές του ενδιαφέρον καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησής της.

Ευχαριστίες οφείλω και στα Μέλη της τριμελούς επιτροπής, την κ. Ροζαλία Χατζηλάμπρου και τον κ. Χρήστο Φάκα για τις χρήσιμες υποδείξεις και συμβουλές τους.

Τέλος, ευχαριστώ θερμά και τα Μέλη που συμπλήρωσαν την επταμελή μου επιτροπή, τον κ. Νικόλαο Γεωργαντζόγλου, την κ. Ελένη Καραμαλέγκου, την κ. Ειρήνη Ζαμάρου και την κ. Αικατερίνη – Νίνα Καρβούνη για τις επωφελείς παρατηρήσεις τους και για την από μέρους τους ομόφωνη έγκριση της διατριβής μου.

Αθήνα

Ελένη Τσιτσιανοπούλου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

I. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ελληνικοί πάπυροι και ελληνική γλώσσα	1
2. Αντικείμενο της διατριβής και παλαιότερη έρευνα	7
3. Δομή και μεθοδολογία	9

II. ΟΙ ΕΝΑΝΤΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Εισαγωγή – Εκφορά – Συντακτική θέση	11
2. <i>εἰ καί</i> + οριστική έγκλιση	12
3. <i>εἰ καί</i> + ευκτική έγκλιση	13
4. <i>εἰ καί</i> + υποτακτική έγκλιση	14
5. <i>καὶ εἰ</i> + οριστική έγκλιση	14
6. <i>κἄν</i> + οριστική έγκλιση	15
7. <i>κἄν</i> + υποτακτική έγκλιση	17
8. Συμπεράσματα	20

III. ΟΙ ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Εισαγωγή	23
2. Εκφορά – Εξάρτηση – Συντακτική θέση	24
3. Οριστική έγκλιση	25
4. Δυνητική οριστική	39
5. Υποτακτική έγκλιση	40
6. Συμπεράσματα	40

IV. ΟΙ ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Εισαγωγή	45
2. Εκφορά	48
3. Εξάρτηση – Συντακτική θέση	50
4. Οριστική έγκλιση	53

5. Υποτακτική έγκλιση.....	56
6. Ευκτική έγκλιση.....	84
7. Εναλλαγή εγκλίσεων και χρόνων	86
8. Συμπεράσματα	90

V. ΟΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Εισαγωγή	93
2. Εκφορά – Συντακτική θέση	94
3. Οι συμπερασματικοί σύνδεσμοι με απαρέμφατο.....	96
3.1. <i>ὥστε</i> με απαρέμφατο ενεστώτα	99
3.2. <i>ὥστε</i> με απαρέμφατο αορίστου.....	104
3.3. <i>ὥστε</i> με εναλλαγή χρόνου του απαρεμφάτου	119
3.4. <i>ὥστε</i> με απαρέμφατο παρακειμένου	121
3.5. <i>ὥστε</i> με μετοχή ενεστώτα	122
3.6. <i>ἐφ' ᾧ, ἐφ' ᾧτε</i> με απαρέμφατο ενεστώτα.....	123
3.7. <i>ἐφ' ᾧ, ἐφ' ᾧτε</i> με απαρέμφατο αορίστου	124
3.8. <i>ἐφ' ᾧ, ἐφ' ᾧτε</i> με εναλλαγή απαρεμφατικού χρόνου.....	132
4. Οι συμπερασματικοί σύνδεσμοι με ρήμα	133
4.1. Οριστική έγκλιση.....	134
4.2. Υποτακτική έγκλιση	141
4.3. Προστακτική έγκλιση	143
4.4. Δυνητική ευκτική.....	144
5. Συμπεράσματα	144

VI. ΟΙ ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Εισαγωγή – Εκφορά – Συντακτική Θέση	148
2. Βαθμίδα του σύγχρονου.....	152
2.1. Οριστική έγκλιση.....	153

3. Βαθμίδα του προτερόχρονου	154
3.1. Οριστική έγκλιση	154
4. Βαθμίδα του υστερόχρονου	156
4.1. Οριστική έγκλιση	157
4.2. Απαρέμφατο	159
5. Συμπεράσματα	160

VII. ΟΙ ΧΡΟΝΙΚΟΫΠΟΘΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Βαθμίδα του σύγχρονου.....	162
1.1. Είδος: μη πραγματικό	164
1.2. Είδος: προσδοκώμενο	164
1.3. Είδος: επανάληψη στο παρόν – μέλλον	175
1.4. Είδος: επανάληψη στο παρελθόν	176
2. Βαθμίδα του προτερόχρονου	177
2.1. Είδος: πραγματικό.....	178
2.2. Είδος: προσδοκώμενο	179
2.3. Είδος: επανάληψη στο παρόν – μέλλον	182
3. Βαθμίδα του υστερόχρονου	183
3.1. Είδος: προσδοκώμενο	184
3.2. Είδος: επανάληψη στο παρόν – μέλλον	193
3.3. Είδος: επανάληψη στο παρελθόν	194
4. Συμπεράσματα	196

VIII. ΟΙ ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Εισαγωγή – Εκφορά – Συντακτική θέση	202
2. Οι Αναφορικές αιτιολογικές προτάσεις	204
3. Οι Αναφορικές τελικές προτάσεις	206
3.1. Οριστική μέλλοντα	207

4. Οι Αναφορικές συμπερασματικές προτάσεις	211
5. Οι Αναφορικές υποθετικές προτάσεις	213
5.1. Είδος προσδοκώμενο	215
6. Συμπεράσματα	228

IX. ΟΙ ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΠΑΡΑΒΟΛΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Εισαγωγή	230
2. Προτάσεις του τρόπου	232
2.1. Οριστική έγκλιση	232
2.2. Η φράση <i>ώς / καθώς πρόκειται</i>	242
2.3. Η φράση <i>ώς</i> καθήκει	252
2.4. Η φράση <i>καθάπερ</i> έκ δίκης	253
3. Προτάσεις της ποιότητας	256
3.1. Οριστική έγκλιση	256
3.2. Ελλειπτικές προτάσεις της ποιότητας	258
4. Προτάσεις της ποσότητας	260
4.1. Οριστική έγκλιση	261
4.2. Εναλλαγή έγκλισης	262
5. Συμπεράσματα	264

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ	266
----------------------------	-----

ΕΠΙΜΕΤΡΟ: Κύριες προτάσεις	271
Ο αιτιολογικός σύνδεσμος <i>διό</i> στην αρχή περιόδου	271
Ο συμπερασματικός σύνδεσμος <i>ώστε</i> στην αρχή περιόδου	277

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ	279
-------------------------------------	-----

Ι. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Ελληνικοί πάπυροι και ελληνική γλώσσα

Από τον 4^ο αι. π.Χ. μέχρι τον 8^ο αι. μ.Χ. προέρχεται από την Αίγυπτο ένας σημαντικός αριθμός ελληνικών παπύρων, αλλά το μεγαλύτερο μέρος τους είναι της ρωμαϊκής και της βυζαντινής περιόδου. Από καθαρά γλωσσική άποψη αυτό το υλικό είναι πολύτιμο. Τα εφήμερα κείμενα, όπως οι ιδιωτικοί λογαριασμοί ή οι προσωπικές επιστολές, γράφτηκαν χωρίς σκοπό τη διατήρησή τους. Ήταν έγγραφα τα οποία μας δίνουν ψήγματα συνομιλίας, τη συνήθη καθομιλούμενη έκφραση. Αυτά τα κείμενα χρησιμεύουν ως αποθετήρια του προφορικού λόγου.¹ Οι πάπυροι της Αιγύπτου, καθρεφτίζοντας την πολύπλευρη ζωή των ανθρώπων, μεταφέρουν εντυπώσεις του πλαισίου των κοινωνικών, οικιακών και επαγγελματικών σχέσεων τους.² Αποτελούν χρήσιμο υλικό για την κοινωνική και οικονομική ιστορία του μετακλασικού κόσμου.³ Οι πάπυροι εξυπηρετούν τις καθημερινές ανάγκες του λαού· το περιεχόμενό τους είναι τόσο ποικίλο όσο και η ανθρώπινη ζωή.⁴

Οι πάπυροι από πλευράς περιεχομένου διακρίνονται σε δύο κατηγορίες: στους λογοτεχνικούς, οι οποίοι διασώζουν κείμενα φιλολογικού ενδιαφέροντος και στους μη λογοτεχνικούς, οι οποίοι περιέχουν κείμενα της καθημερινής ζωής. Συμβατικά, οι μη λογοτεχνικοί πάπυροι (και τα όστρακα) διαιρούνται σε ιδιωτικούς και δημόσιους.⁵ Ενδιάμεση κατηγορία είναι οι πολυάριθμες επιστολές, ιδιωτικές και επαγγελματικές.⁶ Τα λογοτεχνικά κείμενα αντανakλούν τη σκέψη και τον λόγο των ανώτερα μορφωμένων τάξεων, ενώ τα μη λογοτεχνικά των κατώτερων τάξεων. Τα μη λογοτεχνικά κείμενα, ακριβώς επειδή δεν προορίζονται για δημόσια ή σταθερή χρήση, είναι σε μεγάλο βαθμό αυτό-αποκαλυπτικά και απλοϊκά. Είναι φυσικά και απέριτα.

Ο αριθμός των μη λογοτεχνικών παπύρων κυμαίνεται από την αρχή των παπυρικών εγγράφων (τέλη 4^{ου} αι. π.Χ.) μέχρι την εποχή που η ελληνική αντικαταστάθηκε από την κοπτική (μετά το 700 μ.Χ.) και από την αραβική ως την κύρια γλώσσα της Αιγύπτου (μετά το 800 μ.Χ.).⁷ Η συντριπτική πλειοψηφία των

¹ Meyer (1954) 162.

² Meecham (2004²) 25–26.

³ Παπαθωμάς (2014²) 193.

⁴ Σιγάλας (1934) 132.

⁵ Bagnall (2009) 361.

⁶ Παπαθωμάς (2014²) 110.

⁷ Bagnall (2009) 359.

παπύρων είναι μη λογοτεχνικοί. Λίγοι από αυτούς, όπως οι επιγραφές, παραδίδουν κείμενα για δημόσια αρχεία, διατάγματα, νομοθεσία και επίσημα αρχεία όλων των ειδών. Οι υπόλοιποι περιλαμβάνουν τα γραπτά της καθημερινής ζωής, λογαριασμούς, συμβόλαια, συμβολισμούς, επιστολές, υπομνήματα, ασκήσεις, κακογραφίες. Αυτά μας δίνουν μια κοντινή εικόνα της σιωπηλής πλειοψηφίας, των ανδρών, των γυναικών και των παιδιών των μεσαίων και κατώτερων στρωμάτων της κοινωνίας στην καθημερινή τους ζωή.⁸ Στα παπυρικά φύλλα διαπιστώνει κανείς ατομικές ιδιαιτερότητες του ανθρώπινου λόγου.⁹

Οι μη λογοτεχνικοί πάπυροι έχουν προσφέρει πολύτιμο υλικό στις γνώσεις μας για την αρχαία Ελλάδα, ιδιαίτερα στο πεδίο της διακυβέρνησης, της οικονομίας, της κοινωνικής δομής και της νομοθεσίας.¹⁰ Η αξία τους έγκειται σε μεγάλο βαθμό στην εικόνα που δίνουν για τις υποθέσεις της καθημερινής ζωής, από την επίσημη των γραφείων ως την απλή του εργάτη των αγρών.¹¹ Η μελέτη των παπύρων άνοιξε δρόμους στην επιστήμη της γλωσσολογίας· χάρη στους παπύρους βρήκαμε τη σχέση της ομιλουμένης της ελληνιστικής εποχής με την αττική διάλεκτο.¹² Έχει διασωθεί μεγάλο πλήθος παπύρων ποικίλου περιεχομένου, οι οποίοι καθρεφτίζουν τη γλώσσα που μιλιόταν και γραφόταν στην Αίγυπτο μέχρι τον 7^ο αι. μ.Χ.¹³ Οι χιλιάδες πάπυροι από τον 7^ο και 8^ο αιώνα μ.Χ. παρέχουν πολύτιμες πληροφορίες για τη γλώσσα, τις συνθήκες ζωής πληθυσμών, σε μια εποχή κατά την οποία οι λοιπές γραμματειακές πηγές είναι σπάνιες.¹⁴

Η σημασία των μη λογοτεχνικών παπύρων είναι διττή: ιστορική και γλωσσική. Οι μη λογοτεχνικοί πάπυροι αφορούν κείμενα της καθημερινής ζωής που συνέτασσαν άνθρωποι βιαστικά, συνήθως, χωρίς ιδιαίτερη γλωσσική επιμέλεια. Γι' αυτό και αποτυπώνουν την ζωντανή, ομιλούμενη γλώσσα της εποχής. Οι πάπυροι προσφέρουν πληθώρα γλωσσικών πληροφοριών. Καλύπτουν μια απέραντη χρονικά περίοδο περίπου χιλίων εκατό ετών. Αντανακλούν την ομιλούμενη γλώσσα όλων των κοινωνικών στρωμάτων και επαγγελματικών τάξεων.¹⁵ Αποτελούν σημαντική πηγή άντλησης πληροφοριών για την ελληνιστική Κοινή. Η γνώση μας για την ελληνιστική

⁸ Lewis (1983) 8.

⁹ Meecham (2004²) 21–24.

¹⁰ Lewis (1983) 36.

¹¹ Hunt (1914) 86.

¹² Σιγάλας (1934) 133.

¹³ Χατζιδάκις (1934) 10.

¹⁴ Παπαθωμάς (2014²) 839.

¹⁵ Ανδριώτης (2008³) 40–41.

ελληνική πηγάζει α) από τα λογοτεχνικά κείμενα. Αυτά περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την ελληνική μετάφραση της Παλαιάς Διαθήκης και την Καινή Διαθήκη β) από τις επιγραφές από όλα τα μέρη του ελληνόγλωσσου κόσμου και γ) από τους παπύρους, σχεδόν εξ ολοκλήρου από την Αίγυπτο.

Οι πάπυροι, οι οποίοι περιλαμβάνουν από νομικά συμβόλαια μέχρι ιδιωτικές επιστολές, γραμμένοι από ανθρώπους όλων των τάξεων και διάφορων εθνικοτήτων, είναι ιδιαίτερα σημαντικοί, καθώς μας δίνουν μια εικόνα των κοινών ανθρώπων.¹⁶ Είναι ύψιστης σημασίας για την κατανόηση της γλώσσας της Αγίας Γραφής, διότι αποτελούν άμεσες πηγές και διότι παρουσιάζουν τις ίδιες συνθήκες ζωής οι οποίες καταγράφονται στην Αγία Γραφή. Επίσης, τα σκοτεινά κείμενα των παπύρων συχνά φωτίζονται από τα κείμενα της Αγίας Γραφής.¹⁷

Η κλασική ελληνική δηλώνει την ελληνική γλώσσα, γραπτή και προφορική, η οποία εχρησιμοποιείτο από τα πρώτα αρχεία που ήταν γραμμένα στο ελληνικό αλφάβητο μέχρι το 323 π.Χ. Έχει γίνει γνωστή σε μας από τα λογοτεχνικά κείμενα, τα οποία έχουν διατηρηθεί σε αντίγραφα από την ελληνιστική και βυζαντινή περίοδο και από τις επιγραφές, οι οποίες περιλαμβάνουν κυρίως επίσημα αρχεία.¹⁸ Μετά το τέλος της κλασικής περιόδου, οι μη λογοτεχνικοί πάπυροι αποτελούν την πιο σημαντική πηγή πληροφοριών για την εξέλιξη της ελληνικής γλώσσας.¹⁹ Η αξία των παπύρων για την ιστορία της καθομιλουμένης ελληνικής αναγνωρίστηκε εδώ και πολύ καιρό από τους μελετητές.

Είναι βασικό να διευκρινιστεί η σημασία των παπύρων για την ανασύνθεση της ιστορίας της ελληνικής γλώσσας. Η ύπαρξη της Κοινής από την εποχή του Μεγάλου Αλεξάνδρου ως το τέλος της αρχαιότητας είναι μια αποκάλυψη που οφείλουμε στους παπύρους.²⁰ Η κλασική ελληνική υιοθετήθηκε από τους Μακεδόνες βασιλείς και μεταλαμπαδεύτηκε χάρη στις κατακτήσεις του Μ. Αλεξάνδρου μέχρι τις Ινδίες. Δημιουργήθηκε, λοιπόν, μια κοινή ελληνική γλώσσα, εξέλιξη της αττικής διαλέκτου, η οποία εξαπλώθηκε γεωγραφικά. Συνεπώς, άρχισαν να μιλούν την ελληνική αλλόγλωσσοι πληθυσμοί, όπως Αιγύπτιοι, Σύριοι, Άραβες και πολλοί άλλοι.²¹

¹⁶ Thomson (1966²) 34–35.

¹⁷ Deissmann (1901) 72.

¹⁸ Thomson (1966²) 31–32.

¹⁹ Dickey (2009) 149.

²⁰ Youtie (1987) 278.

²¹ Χριστίδης (2005) 175–176.

Η ιστορία της ελληνικής γραφής, έτσι όπως αποτυπώνεται στα παπυρικά κείμενα, έχει τέσσερεις περιόδους, οι οποίες ανταποκρίνονται στις τέσσερεις πολιτικές διοικήσεις από τις οποίες η χώρα της Αιγύπτου διοικήθηκε επιτυχώς μετά την εξαφάνιση της αιγυπτιακής αυτοκρατορίας: α) από το 323–30 π.Χ. τελούσε υπό την εξουσία των Πτολεμαίων β) από την κατάκτησή της από τον Αύγουστο ως την αναδιοργάνωση της αυτοκρατορίας από την αυτοκρατορία του Διοκλητιανού η χώρα διοικούνταν από την Ρώμη γ) από την εποχή του Διοκλητιανού ως την αραβική κατάκτηση το 640 μ.Χ. ήταν μέρος της ανατολικής ή βυζαντινής διαίρεσης του ρωμαϊκού κόσμου²² δ) Το 641 μ.Χ. η Αίγυπτος κατακτήθηκε από τους Άραβες. Από το 641 μ.Χ. έως το 800 μ.Χ. είναι η πρώιμη αραβική περίοδος της Αιγύπτου. Στην πρώιμη αραβική εποχή, για διάστημα μεγαλύτερο των 150 χρόνων μετά την αραβική κατάκτηση και την αποχώρηση του βυζαντινού στρατού από την Αίγυπτο, μιλιόταν και γραφόταν στη χώρα του Νείλου η ελληνική γλώσσα.²³

Στα παπυρικά έγγραφα καθρεφτίζεται η γλώσσα των ανθρώπων της εποχής των παπύρων, η οποία αποτυπώνει την ελληνική γλώσσα σε βάθος 1130 χρόνων. Η μελέτη της ελληνικής γλώσσας εκείνης της εποχής είναι ιδιαίτερα σημαντική, καθώς τότε δεν υπήρχαν άλλα μέσα καταγραφής του λόγου, και συνεπώς οι πάπυροι αποτελούν την καλύτερη πηγή, όπου καταγραφόταν η ζωντανή, ομιλούμενη γλώσσα της εποχής. Η γλώσσα των μη λογοτεχνικών παπύρων φαίνεται απλή,²⁴ αλλά δεν είναι καθόλου απλοϊκή.

Γλωσσικά, τα ανεξερεύνητα αρχεία των παπύρων έχουν πολλά να διδάξουν. Η γλώσσα των παπύρων διακρίνεται στην επίσημη γλώσσα των δημόσιων εγγράφων και στην ομιλούμενη γλώσσα των ιδιωτικών εγγράφων και των επιστολών. Βέβαια, δεν υπάρχει αυστηρή διαχωριστική γραμμή ανάμεσά τους, καθώς τα ιδιωτικά έγγραφα έχουν δανειστεί κάτι από την τυπική έκφραση των δημόσιων εγγράφων.²⁵ Η ομιλούμενη γλώσσα διακρίνεται για το αναλυτικό πνεύμα και το εκσυγχρονισμένο ύφος λόγου σε σχέση με τη γραπτή γλώσσα.²⁶ Η γλώσσα των μη λογοτεχνικών παπύρων διακρίνεται σε δύο μορφές: α) στο είδος των επίσημων και επαγγελματικών εγγράφων και β) σε ένα είδος ανεπιτήδευτης γλώσσας, στο οποίο γράφονταν οι ιδιωτικές επιστολές. Ο διαχωρισμός μπορεί να θεωρηθεί ανάλογος με την

²² Kenyon (1899) 34.

²³ Παπαθωμάς (2014²) 430, 437, 533.

²⁴ Mandilaras, *Verb*, 45.

²⁵ Μανδηλαράς (2005³) 250–251.

²⁶ Jannaris (1968) 8.

καθαρεύουσα και τη δημοτική της νέας ελληνικής. Τα όρια ανάμεσα στους δύο τύπους δεν είναι αυστηρά, καθώς μπορεί να συναντήσουμε ένα επίσημο έγγραφο γραμμένο σε λαϊκή γλώσσα και μια επιστολή γραμμένη σύμφωνα με τα πρότυπα της αττικής διαλέκτου.²⁷ Είναι συντακτικά απλούστερη από την κλασική γλώσσα.²⁸

Τα δημόσια έγγραφα είναι κείμενα τα οποία αναφέρονται στις σχέσεις κράτους και ατόμου²⁹ και προέρχονται από υπηρεσίες του κρατικού μηχανισμού είτε απευθύνονται σε δημόσιες αρχές και κρατικούς λειτουργούς. Είναι νομικές διατάξεις, ανακοινώσεις, δικαστικά έγγραφα, αιτήσεις, διορισμοί, δηλώσεις, φορολογικοί κατάλογοι, πρακτικά δημόσιων συνεδριάσεων, αποδείξεις, λογαριασμοί, συμβόλαια, υπηρεσιακή αλληλογραφία. Κείμενα που προέρχονται από τη δημόσια διοίκηση είναι τα διατάγματα, τα ημερολόγια, τα πρακτικά, οι υπηρεσιακές καταστάσεις, οι υπηρεσιακοί λογαριασμοί και η υπηρεσιακή αλληλογραφία. Κείμενα απευθυνόμενα στη διοίκηση είναι οι απογραφές, οι δηλώσεις γέννησης και θανάτου, οι προτάσεις υποψηφίων για δημόσια αξιώματα, οι ποικίλες αιτήσεις.³⁰ Σε αυτήν την κατηγορία ανήκουν επίσης κώδικες και κανονισμοί, διατάξεις και προκηρύξεις, ημερολόγια όπου καταχωρίζεται η υπηρεσιακή δραστηριότητα διάφορων αξιωματούχων, αγωγές και προσφυγές στις δημόσιες αρχές, περιοδικές απογραφές ακίνητης περιουσίας, απογραφές αιγοπροβάτων, ένορκες καταθέσεις, υποβολές μηνύσεων για κλοπές ή ατυχήματα, προτάσεις υποψηφίων για δημόσια αξιώματα ή λειτουργίες, συμβόλαια και προσφορές για παροχή υλικού στο δημόσιο ή για μίσθωση κρατικών μονοπωλίων ή κτημάτων, αποδείξεις εξόφλησης φόρων, επίταξης ζώων ή μεταφοράς φορτίων, διαταγές, υπηρεσιακές καταστάσεις και λογαριασμοί και υπηρεσιακή αλληλογραφία.³¹ Η επίσημη γλώσσα των δημόσιων εγγράφων δομείται πάνω σε επαναλήψεις,³² ειδικές αρχές, στερεοτυπικές φράσεις και βρίθκει από γραφειοκρατικές εκφράσεις.³³

Τα ιδιωτικά έγγραφα είναι νομικά κείμενα τα οποία καθρεφτίζουν την ιδιωτική δραστηριότητα των κατοίκων της ελληνορωμαϊκής Αιγύπτου. Ο όρος ιδιωτικό έγγραφο χρησιμοποιείται για τις δραστηριότητες στις οποίες επιδίδεται ένας πολίτης ως άτομο, ως ιδιώτης και για τις προσωπικές του σχέσεις, δηλαδή το γάμο του και τη

²⁷ Mandilaras (1972) 10.

²⁸ Meecham (2004²) 24.

²⁹ Μανδηλαράς (2005³) 239.

³⁰ Παπαθωμάς (2014²) 211.

³¹ Turner (1981) 174. * Οι παραπομπές μου αναφέρονται στη μετάφραση του κειμένου του Turner.

³² Mandilaras, *Verb*, 46.

³³ Mandilaras (1972) 11· Μανδηλαράς (2005³) 252.

ρύθμιση των οικογενειακών του υποθέσεων.³⁴ Είναι συμβάσεις, όπως συμβόλαια γάμου, διαζυγίου, μαθητείας, εργασίας, συμφωνίες, συμβιβασμοί, δάνεια, εντολές πληρωμής, διαθήκες, παροχές εγγυήσεως, αποδείξεις αποπληρωμής δανείων και ποικίλες άλλες αποδείξεις.³⁵ Στην ίδια κατηγορία ανήκουν επίσης οι ιδιωτικές επιστολές και ποικίλα άλλα έγγραφα, υπομνήματα, προσκλήσεις σε γάμους, αποδείξεις πληρωμών επί πιστώσει, ή τα θρησκευτικά κείμενα ενός ατόμου, δηλαδή τα ωροσκόπιά του και οι προσωπικές του ερωτήσεις σε κάποιο θεό.³⁶

Η σύνταξη επιστολών ήταν πολύ συνηθισμένη και υπάρχουν τεράστιες ποσότητες τους μεταξύ ατόμων όλων των βαθμίδων της εκπαίδευσης και γραμμένες σε κάθε είδους εκδηλώσεις.³⁷ Η γλώσσα των επιστολών χαρακτηρίζεται, συνήθως, για την απλότητα, την ελλειπτική σύνταξη, την παρατακτική σύνδεση, τα ασύνδετα και τους πλεονασμούς. Υπάρχει πληθώρα εμπρόθετων εκφράσεων. Προτιμάται ο αναλυτικός τρόπος έκφρασης παρά η συνθετική δομή.³⁸ Οι επιστολές, απαλλαγμένες από την επήρεια της γραφειοκρατίας και των τύπων, όπως είναι αναμενόμενο, μας παρέχουν επαρκή στοιχεία για την καθομιλουμένη γλώσσα της εποχής. Αυτό είναι φυσικό, καθώς θεμελιώδης ιδέα της επιστολής είναι η επικοινωνία μεταξύ αποστολέα και παραλήπτη με έναν τρόπο ο οποίος θυμίζει προφορική συνομιλία.³⁹

Οι σωζόμενες σε πάπυρο επιστολές προσφέρουν πολύτιμες πληροφορίες για τις ιδεολογίες, τα οράματα, τα επιτεύγματα και τις δυσκολίες των καθημερινών ανθρώπων. Αντανακλούν τις συνθήκες της καθημερινής ζωής της εποχής τους.⁴⁰ Η καλλιέργεια, η γλωσσική κατάρτιση και η προσωπικότητα του εκάστοτε επιστολογράφου αντικατοπτρίζονται στις επιστολές. Οι επαγγελματικές επιστολές παρέχουν πληροφορίες σχετικά με τις οικονομικές συνθήκες της εποχής τους. Οι υπηρεσιακές επιστολές συμβάλλουν στην ανάλυση του τρόπου διοίκησης.⁴¹ Ο αυθορμητισμός και η πλήρης απουσία επεξεργασίας αυτών των γλωσσικών υπολειμμάτων συνιστούν την αξία τους. Αν και αποσπασματικά, όταν τοποθετούνται μαζί, διαμορφώνουν ένα πλούσιο μωσαϊκό.⁴² Ο μεγάλος αριθμός ιδιωτικών επιστολών και το διαφοροποιημένο περιεχόμενό τους μας δείχνουν ότι η

³⁴ Turner (1981) 176.

³⁵ Παπαθωμάς (2014²) 193.

³⁶ Turner (1981) 174.

³⁷ Hunt (1914) 90.

³⁸ Μανδηλαράς (2005³) 252.

³⁹ Mandilaras (1972) 11.

⁴⁰ Horn (1922) 487.

⁴¹ Παπαθωμάς (2014²) 196–198.

⁴² Meecham (2004²) 26.

επιστολογραφία στον αρχαίο κόσμο δηλώνει ότι οι άνθρωποι έγραφαν ελεύθερα για τα ασήμαντα γεγονότα της καθημερινής τους ζωής.⁴³

2. Αντικείμενο της διατριβής – παλαιότερη έρευνα

Στόχος της διατριβής είναι να διερευνήσει τη συντακτική δομή των επιρρηματικών δευτερευουσών προτάσεων, εξαιρουμένων των υποθετικών, της αρχαίας ελληνικής γλώσσας της αυτοκρατορικής και της πρώιμης αραβικής εποχής, χρησιμοποιώντας ως υλικό τα παπυρικά έγγραφα. Οι υποθετικές προτάσεις εξαιρούνται από την παρούσα μελέτη για λόγους όγκου υλικού, αλλά και διότι η εξέταση αυτού του αντικειμένου έχει ήδη πραγματοποιηθεί στο πλαίσιο μιας διπλωματικής εργασίας.⁴⁴

Επιδίωξη στην παρούσα διδακτορική διατριβή είναι η δομική και μορφολογική εξέταση δευτερευουσών επιρρηματικών προτάσεων, έτσι όπως αυτές εμφανίζονται στους μη λογοτεχνικούς παπύρους. Εξετάζεται η σχέση ανάμεσα στο συγκεκριμένο κάθε φορά κείμενο-γλωσσικό πλαίσιο και στην επιρρηματική προτασιακή δομή. Συχνά παρατίθενται στερεοτυπικές εκφράσεις, οι οποίες απαντούν σε καθορισμένα είδη παπυρικών κειμένων.

Ιδιαίτερα σημαντικό είναι, όταν εντοπίζουμε έναν ιδιότυπο τύπο, να αποσαφηνίζουμε αν πρόκειται για λάθος ή όχι. Αυτό βέβαια δεν είναι πάντα εφικτό. Οι διαφορετικοί, λοιπόν, τύποι μπορεί είτε να αποτελούν παραλλαγές, διαφορετικούς τρόπους γραφής είτε να αποτελούν δείγματα αλλαγής της γλώσσας.⁴⁵ Σε κάθε περίπτωση το κριτικό υπόμνημα και η συχνότητα εμφάνισης των διαφορετικών τύπων σε κείμενα μπορεί να συμβάλουν στην διευκρίνιση αν πρόκειται περί λάθους ή όχι. Επιπλέον, ιδιαίτερα σημαντική είναι η παράλληλη μελέτη της γλώσσας των επιγραφών και της Καινής Διαθήκης, ώστε να εξαχθούν συμπεράσματα σχετικά με το αν οι διαφορετικοί τύποι αποτελούν μοναδικό φαινόμενο ή αν καθρεφτίζουν γενικότερη εξέλιξη της γλώσσας. Η γλώσσα είναι κάτοπτρο του τρόπου ζωής των ανθρώπων μιας εποχής και περιοχής. Αντικείμενο έρευνας αποτελεί ένα σώμα περίπου 55.000 ελληνικών μη λογοτεχνικών παπύρων και 15.000 οστράκων. Η άμεση επαφή με ολοζώντανες, χειροπιαστές μαρτυρίες που δεν διαθλάστηκαν μέσα από το

⁴³ Meecham (2004²) 36.

⁴⁴ Μαλάμου (2006).

⁴⁵ Halla – aho (2008) 20.

πρίσμα της σκέψης κάποιου τρίτου συμβάλλει στη μελέτη και ανακάλυψη της πραγματικής μορφής των γεγονότων.⁴⁶ Χρονικά εξετάζεται η περίοδος από το 31 π.Χ. μέχρι το 800 μ.Χ.

Κρίνεται χρήσιμο να αποσαφηνισθεί από την αρχή τι καινούργιο κομίζει η παρούσα διατριβή στον επιστημονικό κλάδο της Παπυρολογίας. Σχετικά με τις επιρρηματικές προτάσεις διαθέτουμε το επτάτομο έργο του Mayser, στο οποίο αναλύονται γραμματικά και συντακτικά φαινόμενα των μη λογοτεχνικών παπύρων της πτολεμαϊκής περιόδου⁴⁷ και το δίτομο έργο του Gignac, το οποίο περιλαμβάνει κυρίως γραμματικά φαινόμενα.⁴⁸ Δεν υπάρχει βιβλίο Συντακτικού το οποίο να καλύπτει τους μεταπτολεμαϊκούς παπύρους και αυτό συνιστά έλλειψη, διότι οι μη λογοτεχνικοί πάπυροι της Ρωμαϊκής και Βυζαντινής περιόδου είναι σημαντικοί για την ιστορία της ελληνικής γλώσσας. Οι πάπυροι της μεταχριστιανικής εποχής, της πιο ενδιαφέρουσας από φιλολογική σκοπιά, δεν έχουν ακόμη μελετηθεί συστηματικά.⁴⁹ Στα παπυρικά κείμενα αυτών των περιόδων παρατηρούνται μεταβολές της συντακτικής δομής οι οποίες χαρακτηρίζουν μια γλώσσα η οποία παρεκκλίνει από τη γλώσσα της κλασικής εποχής και μοιάζει με την προφορική γλώσσα της εποχής.⁵⁰ Οι αποκλίσεις, όμως, από τη νόρμα της κλασικής εποχής και ειδικά της αττικής διαλέκτου δεν οφείλονται απαραίτητα στην έλλειψη γνώσης της ελληνικής ενός γραφέα, αλλά μπορεί να αντανακλούν στον γραπτό λόγο την ελληνική γλώσσα, έτσι όπως είχε εξελιχθεί και εχρησιμοποιείτο εκείνη την εποχή.⁵¹

Η έλλειψη ειδικότερης βιβλιογραφίας, η οποία αφορά θέματα δομής δευτερευουσών προτάσεων παπυρικών κειμένων, δείχνει πόσο επιτακτική είναι η ανάγκη πραγματοποίησης της συγκεκριμένης έρευνας. Στο έργο του Mayser έχουν μελετηθεί κατηγορίες δευτερευουσών προτάσεων της πτολεμαϊκής εποχής, αλλά όχι της κατοπινής. Η απουσία παρόμοιας ερευνητικής απόπειρας στη διεθνή βιβλιογραφία καθιστά το συγκεκριμένο θέμα σημαντικό και απαραίτητο για τη μελέτη της αρχαίας ελληνικής γλώσσας της αυτοκρατορικής και της πρώιμης αραβικής εποχής. Η άντληση χρήσιμων στοιχείων της παρούσας μελέτης βασίζεται στην προηγούμενη βιβλιογραφία και έρευνα, όπου εντάσσω τη συγκεκριμένη διατριβή.

⁴⁶ Turner (1981) 171.

⁴⁷ Mayser, *Gram.*

⁴⁸ Gignac, *Gram.*

⁴⁹ Palmer (1934) 170.

⁵⁰ Mandilaras, *Verb*, 43.

⁵¹ Κρίκη (2013) 19.

Η συχνότητα εμφάνισης διάφορων συνδέσμων και γραμματικών και συντακτικών τύπων βασίζεται στον ιστότοπο papyri info. Όλες οι προταθείσες διορθώσεις, οι οποίες έχουν κατά καιρούς γίνει, και οι συμπληρώσεις οι οποίες αφορούν τους μη λογοτεχνικούς παπύρους συγκεντρώνονται και καταλογογραφούνται στους δώδεκα τόμους ενός βασικού εργαλείου της παπυρολογικής έρευνας, την Berichtigungsliste (BL).⁵² Για να αποφευχθούν πιθανά λάθη των ηλεκτρονικών εκδόσεων, τα παπυρικά κείμενα ελέγχθηκαν και από τους έντυπους εκδεδομένους τόμους κειμένων.

3. Δομή και μεθοδολογία

Όσον αφορά τον τρόπο παράθεσης του υλικού, ακολουθείται πορεία με βάση το ποσοτικό κριτήριο της αύξουσας συχνότητας εμφάνισης δευτερευουσών προτάσεων σε παπυρικά κείμενα. Συνεπώς, διαμορφώνεται η ακόλουθη σειρά εξέτασης των προτάσεων: εναντιωματικές, αιτιολογικές, τελικές, συμπερασματικές, χρονικές, χρονικοῦποθετικές, αναφορικές επιρρηματικές, αναφορικές παραβολικές. Ακολουθούν γενικά συμπεράσματα για το σύνολο των προτάσεων αυτών.

Εισαγωγικά, διατυπώνονται κάποια ερωτήματα προς διερεύνηση, στα οποία η απάντηση λειτουργεί ως νήμα, που συνέχει την συγκεκριμένη εργασία. Τα ερωτήματα αφορούν τις επιρρηματικές προτάσεις, όπως ποιοι είναι οι σύνδεσμοι εισαγωγής των προτάσεων, ποιες είναι οι εγκλίσεις εκφοράς τους, ποια είναι η διάταξη των δευτερευουσών προτάσεων μέσα στην περίοδο, ποια είναι η απόσταση ανάμεσα στον εισαγωγικό σύνδεσμο και το ρηματικό τύπο της περιόδου. Τα ερωτήματα αυτά είναι που θα μας επιτρέψουν να γνωρίσουμε τους κανόνες που διέπουν τις επιρρηματικές προτάσεις των παπύρων της εξεταζόμενης περιόδου.

Η αναζήτηση του υλικού στηρίχτηκε στη διαδικτυακή βάση δεδομένων Duke Databank of Documentary Papyri (DDbDP).⁵³

Αναφορικά με τη μεθοδολογία, προτάσσεται το θεωρητικό υπόβαθρο για τις εναντιωματικές, αιτιολογικές, τελικές, συμπερασματικές, χρονικές, χρονικοῦποθετικές, αναφορικές επιρρηματικές, αναφορικές παραβολικές προτάσεις,

⁵² Παπαθωμάς (2014²) 352, 371.

⁵³ Η βάση DDbDP είναι ελεύθερα προσβάσιμη στον ιστότοπο papyri info, ο οποίος παρέχει τη δυνατότητα χρήσης διάφορων βάσεων δεδομένων, όπως είναι η Heidelberger Gesamtverzeichnis der griechischen Papyrusurkunden Ägypten einschließlich der Ostraka usw., der lateinischen Texte, sowie der entsprechenden Urkunden aus benachbarten Regionen.

το οποίο περιλαμβάνει τον τρόπο εισαγωγής, εκφοράς και τη συντακτική θέση των προτάσεων και τεκμηριώνεται με αντιπροσωπευτικά παραδείγματα τα οποία φωτίζουν το θέμα μου. Παρατίθενται περίπου 580 παραδείγματα επιρρηματικών προτάσεων τα οποία απαντούν σε μη λογοτεχνικά παπυρικά κείμενα. Τα παραδείγματα παρατάσσονται συνήθως με χρονολογική σειρά από το αρχαιότερο στο νεότερο. Στην αρχή υπάρχει μια σύντομη εισαγωγή με πληροφορίες για τη γεωγραφική ένδειξη και το κειμενικό είδος των παπυρικών κειμένων. Στη συνέχεια, οι συνηθέστεροι σύνδεσμοι εισαγωγής, οι εγκλίσεις εκφοράς καθώς και η συντακτική τους θέση κατηγοριοποιούνται και εξάγονται συμπεράσματα τα οποία αφορούν τα δομικά στοιχεία των προτάσεων.

Ακολουθεί ένας συγκεντρωτικός πίνακας, ο οποίος περιλαμβάνει την ονομασία του παπύρου, τη χρονολογία, την περιοχή προέλευσής του και το είδος κειμένου. Ο πίνακας αποτελεί ένα τυχαίο δείγμα, το οποίο αφορά τη συχνότητα εμφάνισης ορισμένων κειμενικών ειδών ανά εποχή, σε συνδυασμό με την περιοχή από την οποία προέρχεται ο πάπυρος.

Η μελέτη τελειώνει με τις γενικές παρατηρήσεις, στις οποίες περιλαμβάνονται τα ουσιώδη σημεία, η σύγκριση της δομής των επιρρηματικών προτάσεων της υπό εξέταση εποχής με την κλασική και πτολεμαϊκή, καθώς και η σύγκριση της γλώσσας των μη λογοτεχνικών παπύρων με τη γλώσσα των επιγραφών και της Καινής Διαθήκης, σύγκριση η οποία συμβάλλει στο να αποφανθούμε αν οι γλωσσικές αποκλίσεις, οι οποίες παρατηρούνται στις επιρρηματικές προτάσεις των παπυρικών κειμένων, οφείλονται μόνο σε άγνοια του γραφέα ή πρόκειται για γενικευμένα φαινόμενα, με αποτέλεσμα να μαρτυρούν ένα στάδιο εξέλιξης της γλώσσας.

II. Εναντιωματικές προτάσεις

1. Εισαγωγή – Εκφορά – Συντακτική θέση

Στα παπυρικά κείμενα της εξεταζόμενης εποχής δεν απαντά ιδιαίτερα συχνά το είδος των εναντιωματικών προτάσεων, δηλαδή των δευτερευουσών επιρρηματικών προτάσεων οι οποίες εκφράζουν αντίθεση προς το περιεχόμενο της κύριας πρότασης από την οποία εξαρτώνται. Η αντίθεση στα κείμενα των παπύρων εκφράζεται συχνά με παρατακτικούς αντιθετικούς σύνδεσμους (*μέν, δέ, αλλά, μέντοι, καίπερ*).

Στους παπύρους οι εναντιωματικές προτάσεις εισάγονται με τους υποθετικούς συνδέσμους *εἰ, ἐάν, ἄν* και την προσθήκη του συνδέσμου *καί*. Μεταφράζονται: «αν και». ⁵⁴ Ο σύνδεσμος *καί* είτε ακολουθεί τους υποθετικούς συνδέσμους *εἰ* ή *ἐάν* (*εἰ καί, ἐάν καί, ἄν καί*) είτε προτάσσεται. Όταν ακολουθεί τους υποθετικούς συνδέσμους, ο σύνδεσμος *καί* μεταφράζεται «εκτός από αυτά», «επιπλέον» και αναφέρεται όχι μόνο στον υποθετικό σύνδεσμο, αλλά σε ολόκληρη την εναντιωματική πρόταση. Δηλώνεται ότι η υπόθεση συμβαίνει ή συνέβη ή θα συμβεί.

Εισάγονται, επίσης, με τους συνδέσμους *καὶ εἰ, καὶ ἄν* (= *καὶ ἐάν, καὶ ἄν*), συνήθως ύστερα από καταφατική πρόταση. Όταν προτάσσεται των υποθετικών συνδέσμων, ο σύνδεσμος *καί* σημαίνει «μάλιστα», δηλώνει επίταση και αναφέρεται μόνο στην υπόθεση. Μεταφράζεται «ακόμη κι αν υποθέσουμε ότι», «ακόμη και στην περίπτωση που». ⁵⁵ Δηλώνεται τότε ότι δεν ελπίζει κάποιος ότι η υπόθεση συμβαίνει, συνέβη ή θα συμβεί. Σε αυτή την περίπτωση οι εναντιωματικές προτάσεις εκφράζουν παραχώρηση προς το νόημα της κύριας πρότασης και δηλώνουν εναντίωση σε κάτι που είναι ή θεωρείται από το υποκείμενο ως μη πραγματικό ή αδύνατο ή απίθανο. Η άρνηση δηλώνεται με το μόριο *μή*.

Η σύνταξη των εναντιωματικών προτάσεων ακολουθεί την εκφορά των υποθετικών προτάσεων. ⁵⁶ Όταν εισάγονται με τον σύνδεσμο *εἰ* εκφέρονται με οριστική, ευκτική, ενώ, όταν εισάγονται με τους συνδέσμους *ἐάν, ἄν* εκφέρονται με υποτακτική. Στα παπυρικά κείμενα, όμως, μπορεί να παρατηρήσουμε αντιστροφή στο συνδυασμό των συνδέσμων και των εγκλίσεων, δηλαδή μπορεί να συναντήσουμε την υποτακτική έγκλιση μετά τον σύνδεσμο *εἰ* και την οριστική έγκλιση μετά τον σύνδεσμο *καὶ ἄν*.

⁵⁴ Kühner – Gerth (1904³) § 578.1, 2 (488).

⁵⁵ Kühner – Gerth (1904³) § 578. 2 (488)· Smyth (1956²) § 2372.

⁵⁶ Smyth (1956²) § 2371· Jannaris (1968) 465.

Εναντιωματικές προτάσεις

Εισαγωγή	Εκφορά	Συντακτική θέση
<i>εἰ καί</i>	Οριστική Ευκτική Υποτακτική	Επιρρηματικός προσδιορισμός της αντίθεσης – εναντίωσης
<i>καὶ εἰ</i>	Οριστική	
<i>κᾶν</i> (= <i>καὶ ἂν</i> ἢ <i>καὶ ἐάν</i>)	Οριστική / Υποτακτική	

2. *εἰ καί* + οριστική ἐγκλίση

Όταν προηγείται ο υποθετικός σύνδεσμος του συνδέσμου *καί*, οι εναντιωματικές προτάσεις δηλώνουν αντίθεση – εναντίωση προς κάτι πραγματικό ή βέβαιο, όπως φαίνεται στα επόμενα παραδείγματα.

Στον *P.Oxy.* IV 743 (Αλεξάνδρεια, ιδιωτική επιστολή) η εναντιωματική πρόταση *εἰ καὶ πρὸς ἄλλους εἶχον πρᾶγμα* τέμνει την προσδιοριζόμενη κύρια πρόταση σε δύο μέρη. Ακολουθεί τη φράση *δεῖ γάρ σε* και προτάσσεται της φράσης *βοηθὸν αὐτοῦ γενέσθαι*, η οποία αποτελεί συνέχεια της κύριας πρότασης. Εισάγεται με τους συνδέσμους *εἰ καί*, εκφέρεται με οριστική παρατατικού (*εἶχον*).

P.Oxy. IV 743 [= Witkowski (1911) 71], 18–21 (4 Οκτ. 2 π.Χ.): *δεῖ γάρ σε / εἰ καὶ π[ρ]ὸς ἄλλους εἶχον πρᾶγμα / βοηθὸν αὐτοῦ γ[ε]νέσθαι διὰ ἧν / ἔχομε(ν) πρὸς ἑαυτοὺς (1. ἑαυτοὺς) φιλίαν.*

Στον *P.Oxy.* LIX 3994 (Οξυρυγχίτης νομός, ιδιωτική επιστολή) η εναντιωματική πρόταση *εἰ καὶ μὴ γεγραφήκειν σοι* εκφέρεται με οριστική υπερσυντελική (*γεγραφήκειν*). Για την αφαίρεση του *έ* στο ρήμα *έγεγραφήκειν*, ο Gignac υποστηρίζει ότι η αφαίρεση εμφανίζεται συχνά και αντανακλά τύπους του προφορικού λόγου.⁵⁷ Αναφέρει, επίσης, ότι η συλλαβική αύξηση μερικές φορές παραλείπεται στον υπερσυντέλικό.⁵⁸

P.Oxy. LIX 3994, 5–8 (αρχές 3^{ου} αι. μ.Χ.), *εἰ καὶ / μὴ γεγραφήκειν σοι* [σοι], ὅφειλες ἀπὸ σεαυτῆς γράφειν μοι ὡς ἀδελφῷ σου.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy.</i> IV 743	2 ^{ος} αι. π.Χ.	Αλεξάνδρεια	φιλική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> LIX 3994	αρχές 3 ^{ου} αι. μ.Χ.	Οξυρυγχίτης νομός	ιδιωτική επιστολή

3. *εἰ καί* + ευκτική έγκλιση

Στον *P.Oxy.* VI 902 (Κυνός πόλις, αίτηση σε δημόσιο συνήγορο) η εναντιωματική πρόταση *εἰ καὶ φανείην χρεωστοῦντα αὐτῷ* προσδιορίζει την κύρια πρόταση. Εισάγεται με τους συνδέσμους *εἰ καί*. Εκφέρεται με ευκτική αορίστου (*φανείην*).

P.Oxy. VI 902 (= Chrest.Mitt. 72), 9–10 (20 Νοεμβ. 464 μ.Χ.): *καὶ ἐκ τούτου συνέβη τὸ ὑπόλοιπον τῶν ἐμῶν ζώων / τῇ λιμῷ τεθνάναι, ταῦτα ἐμοῦ ἐτοίμως ἔχοντος εἰ καὶ φανείην χρεωστοῦντα / αὐτῷ ἐγγράφως πληρῶσαι.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy.</i> VI 902	464 μ.Χ	Κυνών πόλις	αίτηση σε αρχές

⁵⁷ Gignac, *Gram.*, I. 319.

⁵⁸ Gignac, *Gram.*, II. 224 (§ 2a)· Parsons – Rea (1992) *P.Oxy.* LIX 3994, σχόλιο στ. 6.

4. εἰ καί+ υποτακτική έγκλιση

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το επόμενο παράδειγμα, στο οποίο η εναντιωματική πρόταση εκφέρεται με υποτακτική έγκλιση (συμβῆ), παρόλο που εισάγεται με τους συνδέσμους *εἰ καί*, οι οποίοι, σύμφωνα με το κλασικό συντακτικό, συντάσσονται κυρίως με οριστική ή ευκτική έγκλιση.⁵⁹ Σπάνια απαντά στην κλασική περίοδο ο σύνδεσμος *εἰ* με υποτακτική έγκλιση.⁶⁰

Στον *P.Oxy.* VI 904 (Οξύρυγχος, αίτηση σε ηγεμόνα) η εναντιωματική πρόταση *εἰ καὶ συμβῆ ἀτόπημά τι γενέσθαι* προσδιορίζει την προηγούμενη κύρια πρόταση. Εισάγεται με τους συνδέσμους *εἰ καί*. Εκφέρεται με υποτακτική αορίστου (συμβῆ). Απόδοση του υποθετικού λόγου αποτελούν τα απαρέμφατα *πληροῦν* και *ἀποκαθιστᾶν*, τα οποία έχουν μελλοντική σημασία, εφόσον εξαρτώνται και από ρήμα χρόνου μέλλοντα (*πληρώσει*).

P.Oxy. VI 904, 3–5 (5^{ος} αι. μ.Χ.): οὗτος γὰρ λόγον ἐνωμότως μοι δεδωκὼς καὶ ἐπαγ[γειλ]όμενος ὡς πάντως ὅσαπερ ἐπιζητεῖται εἰς τὴν τοῦ ῥιπαρίου λειτουργίαν ἐκτὸς πάσης ὑπομνήσεως πληρώσει, / παρέχων μοι καὶ πρὸς βοήθειαν οἰκέτας τε καὶ συμμάχους καὶ [ᾗ]λλους τοὺς ὀφείλοντας τὴν παραφυλακὴν τῆς πόλεως ποιεῖσθαι, οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλ' εἰ καὶ συμβῆ ἀτόπημά τι γενέσθαι / αὐτὸν τὸ ἀζήμιον πληροῖν τοῖς τὴν βλάβην ὑπομένουσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἄλλα πάντα τὰ συντίνοντα εἰς τὴν λειτουργίαν ταύτην ἀποκαθιστᾶν·

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy.</i> VI 904	5 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	αίτηση σε αρχές

5. καὶ εἰ+ οριστική έγκλιση

Όταν προτάσσεται ο σύνδεσμος *καί* του υποθετικού συνδέσμου, δηλώνεται εναντίωση προς κάτι αβέβαιο, αδύνατο, μη πραγματικό ή απίθανο. Οι προτάσεις μεταφράζονται: «κι αν ακόμη, και αν».

⁵⁹ Smyth (1956²) § 2289.

⁶⁰ LSJ⁹ s.v. *εἰ* (480)· Smyth (1956²) § 2289.

Στον *P.Oxy.Hels.* 47 b (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή) η πρόταση *καὶ εἰ μὴ γεγράφειν σοι πέπεισμαι* εισάγεται με τους συνδέσμους *καὶ εἰ*. Εκφέρεται με οριστική παρακειμένου (*πέπεισμαι*). Το ρήμα της πρότασης τίθεται στο τέλος της περιόδου.

P.Oxy.Hels. 47 b, 3–10 (2^{ος} αι. μ.Χ.): *ἔτι καὶ γυν̄ ἐπικινδύγως ἔχω, ὥστε / καὶ εἰ μὴ γεγράφειν σο[ι] [π]έπεισμαι (1. πέπεισμαι) / ὅτι οὐκ [ἀ]ρνήσει / ὥστε ἄμεριμνόν' / με ποιῆσαι ἐκ παν/τὸς τρόπου.*

Στον *P.Haun.* II 19 (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή) η πρόταση *καὶ εἴπερ ἀγοράζεις* εκφέρεται με οριστική ενεστώτα (*ἀγοράζεις*).

P.Haun. II 19 (= *SB XIV 11356*), 6–7 (4^{ος} ή 5^{ος} αι. μ.Χ.): *καὶ εἴπερ ἀγοράζεις ἡμῖν μὴ ἀμελήσης δὲ καὶ διὰ τὴν ἀπαίτη[ν]σιν ἐν ὅσῳ ἐκτός ἐστ[ιν] / ὁ γεοῦχος*

Αντίστοιχα διαπιστώνουμε στον *P.Oxy.* XLVIII 3408, 22–23 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή): 4^{ος} αι. μ.Χ.): *κ[αὶ] εἴπερ ἔργον ποιούσι τὸ / ἀπ[αιτη]θὲν ἀπόστιλον (1. ἀπόστειλον).*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy. Hels.</i> 47 b	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XLVIII 3408	4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	επαγγελματική επιστολή
<i>P.Haun.</i> II 19	4 ^{ος} ή 5 ^{ος} αι. μ.Χ.	άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή

6. *κάν*+ οριστική έγκλιση

Στα επόμενα παραδείγματα διαπιστώνουμε ότι ο σύνδεσμος *κάν* συντάσσεται με οριστική έγκλιση. Και σε επιγραφές⁶¹ και στα κείμενα της Καινής Διαθήκης απαντά ο σύνδεσμος *εάν* (*άν*) με οριστική έγκλιση. Τα παραδείγματα αυτής της συντακτικής δομής είναι αρκετά στις επιγραφές, αλλά τόσο στους παπύρους όσο και στην Καινή

⁶¹ *IG* II² 1100, 25·*IG* II² 3592, 26·*IG* XIII, 3 870, 7·*IG* I³ 32, 21–22·*IG* I³ 34, 41–42·*IG* I³ 52, 26, *IG* I³ 55, 22–23·*IG* I³ 55, 23–24·*IG* I³ 182, 10, *IG* I³ 236, 12.

Διαθήκη είναι πολύ λίγα σε σύγκριση με την πλειοψηφία εκείνων τα οποία είναι γραμμένα ορθά.⁶²

Στον BGU I 300 η πρόταση *κἂν δέον ἦν* τίθεται ανάμεσα στους όρους της κύριας πρότασης, την οποία προσδιορίζει.

BGU I 300 [= Chrest.Mitt. 345 = FIRA III (1943) 159], 3–8 (Αρσινοΐτης νομός, πληρεξούσιο, 3 Ιαν. 148 μ.Χ.): *Συνέστησά σοι (sic) κατὰ τοῦτο τὸ χειρόγραφο(ν) / φροντιοῦντά μου τῶν ἐν Ἀρσινοεΐτῃ ὑπαρχόντων καὶ / ἀπαιτήσαντα (sic) τοὺς μισθωτάς, κἂν δέον ἦν (sic), μισθώσαντα (sic) / ἢ αὐτουργήσαντα (sic) καὶ ἀποχὰς προησόμενον (l. ποιησόμενον) αὐτοῖς ἐκ το[ῦ] / ἐμοῦ ὀνόματος καὶ πάντα τῇ ἐπι[τρο]πῇ ἀνήκοντα ἐπι/τελέσαντα (sic),*

Στον P.Oxy. Hels. 48 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή) η πρόταση *κἂν ἅπαξ οὐκ ἐμνήσθης* προσδιορίζει το εννοούμενο ρήμα (*οὐ διαλείπεις*) της προηγούμενης κύριας πρότασης. Εισάγεται με τον σύνδεσμο *κἂν*. Εκφέρεται με οριστική αορίστου (*οὐκ ἐμνήσθης*).

P.Oxy. Hels. 48, 3–7 (2^{ος}/3^{ος} αι. μ.Χ.): *ἐγὼ ἐκάστοτε ἡμέρας τὰ περὶ σοῦ / ἐξετάζων οὐ διαλείπω τῆς σω/τηρίας σου ἔνεκεν, σὺ δὲ γράφων τῇ / ἀδελφῇ μου περὶ ἐμοῦ κἂν ἅπαξ / οὐκ ἐμνήσθης.*

Στον BGU III 984 (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή) η πρόταση *κἂν μὴ γράφω* εκφέρεται με οριστική ενεστώτα (*γράφω*).

BGU III 984 [= Naldini (1968) 55], 11–13 (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 4^{ος} αι. μ.Χ.): *Οἶδας γὰρ κἂν μὴ γράφω, ὅτι / [ἀεὶ τὰ] μὴ τέρποντα ὑπερτίθουντε (l. ὑπερτιθῶνται) ἀνα/[βαλλό]μενοι τὰς ἡμέρας.*

Στον SB I 4635 (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή) η πρόταση *κἂν μὴ ἐκέλευσέν μοι ὁ εὐκλεέστατος στρατηλάτης ζητηθῆναι αὐτόν* εκφέρεται με οριστική αορίστου (*ἐκέλευσεν*).

⁶² Deissmann (1901) 201.

SBI 4635, 3–5 (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 7^{ος} αι. μ.Χ.): *κἄν*
μὴ ἐκέλευσέν μοι ὁ εὐκλ(εές)τ(ατος) / στρατηλ(ά)τ(ης) ζητηθῆναι
αὐτὸν, ἀνάγκη πάντως / αὐτὸν εὐρεθῆναι

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>BGU I 300</i>	148 μ.Χ.	Αρσινοΐτης νομός	πληρεξούσιο
<i>P.Oxy. Hels. 48</i>	2 ^{ος} /3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>BGU III 984</i>	4 ^{ος} αι. μ.Χ.	άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>SBI 4635</i>	7 ^{ος} αι. μ.Χ.	άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή

7. *κἄν*+ υποτακτική έγκλιση

Ο σύνδεσμος *κἄν* εκφέρεται με υποτακτική έγκλιση, για να δηλώσει το προσδοκώμενο, όταν στην απόδοση υπάρχει χρόνος μέλλοντας ή μελλοντικές εκφράσεις, όπως παρατηρούμε στα επόμενα παραδείγματα.

Στον *P.Oxy. LV 3808* (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή) η εναντιωματική πρόταση *κἄν τι ᾗν ἀμελούμενον* εισάγεται με τον σύνδεσμο *κἄν*, εκφέρεται με υποτακτική παρακειμένου (*ᾗν ἀμελούμενοι*). Απόδοση αποτελεί η προστακτική *δήλωσον*. Ο σύνδεσμος *κἄν* (= *καὶ ἄν* = *καὶ ἐάν*)⁶³ εχρησιμοποιεῖτο στη θέση του *καὶ ἐάν*.⁶⁴

P.Oxy. LV 3808, 4–8 (1^{ος}/2^{ος} αι. μ.Χ.): *καὶ νῦν σοι / γράφω ἐπιχεῖν*
τοῖς ἔργοις τοῖς ἐν ἀγρῷ ἵνα μὴ ἀμεληθῇ κἄν τι ᾗν ἀμελούμενον,
δήλωσον τῷ καθηγη/τῇ.

Ο τύπος *ᾗν ἀμελούμενον* είναι υποτακτική παρακειμένου. Ο περιφραστικός τύπος της υποτακτικής παθητικής φωνής μπορεί να συγκριθεί με τον σχηματισμό του περιφραστικού μέλλοντα (*ἔσομαι* + μετοχή ενεστώτα).⁶⁵ Σύμφωνα με τον Mayser, η υποτακτική παρακειμένου σχηματίζεται περιφραστικά με τη μετοχή παρακειμένου

⁶³ Mayser, *Gram.*, I 1. 137 (§ 30.2).

⁶⁴ Rea (1988) *P.Oxy. LV 3808*, σχόλιο στ. 6–7.

⁶⁵ Rea (1988) *P.Oxy. LV 3808*, σχόλιο στ. 6–7.

και το συνδετικό ρήμα.⁶⁶ Κατά τον Gignac το τρίτο ενικό πρόσωπο της υποτακτικής συχνά εμφανίζεται ως *ἦν* με τη λανθασμένη προσθήκη του τελικού *-ν*, καθιστώντας τον τύπο πανομοιότυπο με αυτόν του τρίτου ενικού προσώπου υπερσυντελικού.⁶⁷ Αυτός ο τύπος *ἦν* χρησιμοποιείται ευρύτατα. Ο τύπος αυτός, ο οποίος δεν βεβαιώνεται στην κλασική διάλεκτο ή στις επιγραφές της Κοινής, αλλά στους πτολεμαϊκούς παπύρους,⁶⁸ ενδέχεται να είναι ισοδύναμος του κανονικού *ἦ* υπό την επίδραση της εσφαλμένης προσθήκης του τελικού *-ν*. Η ευρεία και συχνή προσθήκη του *-ν* σε αυτόν τον τύπο και η πλήρης απουσία του από άλλους τύπους υποτακτικής τρίτου ενικού προσώπου δείχνει την επίδραση του τύπου *ἦν* στο τρίτο ενικό πρόσωπο του υπερσυντελικού, το οποίο μερικές φορές εμφανίζεται αντιστρόφως ως *ἦ*.⁶⁹

Στον *P.Ryl.* II 235 (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή) η πρόταση *κἂν πάνν τινὰ ἄλλα πράττης* προσδιορίζει την κύρια πρόταση *διὸ μέμνησο καὶ ἡμῶν*, η οποία προηγείται. Εισάγεται με τον σύνδεσμο *κἂν*. Εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*πράττης*). Στην απόδοση τίθεται προστακτική έγκλιση (*μέμνησο*). Ο υποθετικός λόγος δηλώνει το προσδοκώμενο.

P.Ryl. II 235, 12–14 (2^{ος} αι. μ.Χ.): *διὸ / μέμ[νησο] καὶ ἡμῶν κἂν πάνν / τινὰ ἄλλα πράττης.*

Προσδοκώμενο δηλώνεται, επίσης, στους εξής παπύρους: *BGU* I 93, 13–15 (Αρσινοΐτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος}/3^{ος} αι. μ.Χ.): *μὴ [..]ν προσ/έχων τῇ [μ]ητρί μου ἀμελήσης, κἂν / μὴ αὐτὴ θ[έ]λῃ. //* *BGU* I 136 (= Chrest.Mitt. 86), 24–27 (άγνωστος τόπος, αντίγραφο αρχείων ενός δικαστή, 24 Μαρτ. 135 μ.Χ.): *Ὁ τοῦ νομοῦ στρατηγὸς ἐξετάσι (sic) / [περὶ το]ύτου, κἂν φανῶσι οἱ περὶ τὸν Φανομγέα κατὰ ταύτην / [τὴν αἰ]τίαν ἀντειλημμένοι τῶν πατρῶων, τῆς ἐκκαλούσης, / [ἀποκα]τασταθῆναι αὐτῇ ποιήσει τὰ προσήκοντα. //* *P.Achm.* 8 (= Chrest.Wilck. 81 = Sel.Pap. II 425), 15–19 (Πανοπολίτης νομός, επίσημη επιστολή, μετά τις 24 Μαΐου 197 μ.Χ.): *σὺ φρόντισον / σὺν τῷ βασιλ(ικῷ) γρ(αμματεῖ) τὰς τάξεις προκηρῦξαι, καὶ κἂν μηδεὶς / πλέον δῶ, παραδοῦναι αὐτοῖς μ[ὴ] μέντοι ἐλάτ/τονος [τ]ῆς συντιμήσεως, μηδ[έ] τ[ῆς] ἄλλοτε εἶσε/νεχθείς<ης> ὑπὲρ τῶν τάξεων τιμῆς. //* *P.Oxy.* LXXV 5062,

⁶⁶ Mayser, *Gram.*, I 2. 87.

⁶⁷ Gignac, *Gram.*, II. 405.

⁶⁸ Mayser, *Gram.*, I 2. 86.

⁶⁹ Gignac, *Gram.*, II. 405.

11–15 (τέλη 3^{ου} αι. μ.Χ.): *εἰ οὖν ταῦτα οὕτως πέπρακται, ὥς φατέ, εὐτόνως μεταλαβέτω κατὰ τὸ νόμιμον. κὰν ἀμελήσῃ ὁ ὑπηρέτης, τῷ ἐπιστρατήγῳ αὐτὸν προσενέγκα/τε καὶ ἐν τῇ μεταδόσῃ (l. μεταδόσει) ποιείτω τὴν ἐνγραφήν, ὥς οἱ νόμοι κελεύουσιν.* // *SB X 10297*, 11–14 (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος} αι. μ.Χ.): *βούλει τὴν τειμὴν (l. τιμὴν) / μεταβληθῆναι, εἰ κὰν / ἐν οἴνῳ θελήσῃς, πᾶν / δῆλωσόν μοι, στον ὁποῖο ο σύνδεσμος εἰπλεονάζει.* // *P.Lond. IV 1400*, 3–6 (Αφροδίτης κόμη Ανταιοπολίτη νομού, επίσημη επιστολή, 17 Σεπτ. 710 μ.Χ.): *[καὶ ἔ]κ[π]ε[μψ]ον τὸ εἶδος πάρ[αυτα καὶ ἐάν σοι δόξῃ ὑπὲρ] / αὐτοῦ^δ λαβεῖν τὸν ἀπαργ[υρισμὸν πρὸς τ]ὴν ἐντεθεῖσαν / [δια]τίμησιν ἐν τοῖς ἡμετ[έρο]ις ἐνταγίοις καὶ / [ἀ]γοράσαι τὸ τοιοῦτο χ[ά]λκ[ωμα]* // *P.Lond. IV 1402*, 8–9 (Αφροδίτης κόμη Ανταιοπολίτη νομού, επίσημη επιστολή, αβέβαιη ημερομηνία): *fragm. 4.] καὶ ἐάν καταγνωσθῇς [...] / ἀπολεῖ τῇ ψυχῇ σου*

Στον *P.Ant. III 188* (Αντινόου πόλις, επίσημη επιστολή) η πρόταση *κὰν πέμψῃ τὸ χρυσίον* ἔχει ως απόδοση την οριστική ενεστώτα από την οποία εξαρτάται η επόμενη ειδική πρόταση (*ἐλπίζω* + ειδική πρόταση).

P.Ant. III 188 9–11 (Αντινόου πόλις, επίσημη επιστολή, 6^{ος}/7^{ος} αι. μ.Χ.): *ἐάν γὰρ ὁ λό[γο]ς ἀρέσει ὑμῖν καὶ θέλεται (l. θέλετε) / [ὑμ]εῖς λαβεῖν τὴν τοιαύτην σύνθεσιν, κὰν πέμψῃ τὸ χρυσίον, ἐλπίζω ὅτι ἡ κέλευσεις (l. κέλευσις) / ὑμῶν γίνεται.*

Παρόμοια βλέπουμε στον *P.Oxy. XVI 1841*, 3–4 (Οξύρυγχος, επαγγελματική επιστολή, 6^{ος} αι. μ.Χ.): *οἶδεν γάρ, κὰν μὴ γράψω, ὅτι καὶ ἡμεῖς ἀπαιτούμεθα / καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῦ παρόντος.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy. LV 3808</i>	2 ^{ος} /3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Ryl. II 235</i>	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>BGU I 93</i>	2 ^{ος} /3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αρσινοΐτης νομός	ιδιωτική επιστολή
<i>BGU I 136</i>	135 μ.Χ.	άγνωστος τόπος	αίτηση
<i>P.Achm. 8</i>	197 μ.Χ.	Πανοπολίτης νομός	επίσημη επιστολή
<i>P.Oxy. LXXV 5062</i>	τέλη 3 ^{ου} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>SB X 10297</i>	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή

<i>P.Ant.</i> III 188	6 ^{ος} /7 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αντινόου πόλις	επίσημη επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XVI 1841	6 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	επαγγελματική επιστολή
<i>P.Lond.</i> IV 1400	710 μ.Χ.	Αφροδίτης κόμη Ανταιοπολίτη νομού	επίσημη επιστολή
<i>P.Lond.</i> IV 1402	αβέβαιη ημερομηνία	Αφροδίτης κόμη Ανταιοπολίτη νομού	επίσημη επιστολή

8. Συμπεράσματα

Οι εναντιωματικές προτάσεις στους μη λογοτεχνικούς παπύρους ακολουθούν τους κανόνες των υποθετικών προτάσεων, όπως και στην κλασική εποχή⁷⁰ και στη γλώσσα των επιγραφών και της Καινής Διαθήκης.⁷¹ Οι εναντιωματικές προτάσεις, όταν εισάγονται με τους συνδέσμους *εἰ καί*, εκφέρονται με οριστική, ευκτική και υποτακτική έγκλιση. Οι σύνδεσμοι *καὶ εἰ* συντάσσονται με οριστική έγκλιση. Ο σύνδεσμος *κἄν* (= *καὶ ἂν* ή *καὶ ἐάν*) συντάσσεται με οριστική και υποτακτική έγκλιση. Την μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης στους παπύρους παρουσιάζει ο συνδυασμός του συνδέσμου *κἄν* με υποτακτική έγκλιση.

Σχετικά μειωμένη είναι η συχνότητα εμφάνισης των εναντιωματικών προτάσεων στα παπυρικά κείμενα. Πολυπληθέστερη κατηγορία, όσον αφορά την συχνότητα εμφάνισής της, είναι η σύνταξη του συνδέσμου *κἄν* με υποτακτική έγκλιση. Η συγκεκριμένη συντακτική δομή εμφανίζεται σε παπυρικά κείμενα καθ' όλη τη διάρκεια της εξεταζόμενης εποχής.

Οι εναντιωματικές προτάσεις αρκετά συχνά τίθενται ανάμεσα στους όρους της πρότασης στην οποία αναφέρονται, λειτουργώντας ως αναπόσπαστο σημασιολογικά τμήμα τους. Σε αρκετά, επίσης, παραδείγματα είτε προτάσσονται είτε ακολουθούν την προσδιοριζόμενη πρόταση.

Παρατηρούμε ότι σε ορισμένα παπυρικά κείμενα εμφανίζονται κάποια συντακτικά σχήματα, τα οποία δεν συμβαδίζουν με τις παραδοσιακές θεωρίες συντακτικού της αρχαίας ελληνικής γλώσσας. Ιδιαιτερότητες, λοιπόν, στη συντακτική αποτύπωσή τους αποτελούν τα εξής δομικά σχήματα τα οποία εμφανίζονται σπάνια

⁷⁰ Smyth (1956²) § 2371.

⁷¹ Blass – Debrunner (1961) 190.

στους παπύρους: α) σύνταξη των συνδέσμων *εἰ καί* με υποτακτική έγκλιση και β) σύνταξη του συνδέσμου *κάν* με οριστική έγκλιση.⁷²

Η σύνταξη του συνδέσμου *εἰ* (αντί του συνδέσμου *εάν*) με υποτακτική έγκλιση στους μη λογοτεχνικούς παπύρους συνηθίζεται από τον 2^ο αι. μ.Χ. και εξής. Στην βυζαντινή εποχή είναι δύσκολο να διαχωρίσουμε τον σύνδεσμο *εἰ* με υποτακτική έγκλιση από τον σύνδεσμο *εἰ* με οριστική μέλλοντα.⁷³ Η σύνταξη του συνδέσμου *εάν* (αντί του συνδέσμου *εἰ*) με οριστική έγκλιση απαντά περιστασιακά από τον 1^ο αι. μ.Χ. και εξής.

Τα δύο αυτά φαινόμενα απαντούν σπάνια στην κλασική ελληνική και στη γλώσσα των επιγραφών και της Καινής Διαθήκης.⁷⁴ Το πιθανότερο, λοιπόν, είναι ότι πρόκειται για λάθη. Η συλλογή παραδειγμάτων του συνδέσμου *εἰ καί* με υποτακτική και *άν* (*εάν*) με οριστική έγκλιση μας επιτρέπει να εκτιμήσουμε το μορφωτικό επίπεδο του γραφέα. Δεν προσθέτει τίποτα επιπλέον στις γνώσεις μας για τη γλώσσα των παπύρων της συγκεκριμένης εποχής.⁷⁵ Το γεγονός ότι ένας γραφέας χρησιμοποιεί την ορθή σύνταξη των συνδέσμων *εἰ* και *εάν* δεν δείχνει κάτι άλλο πέρα από το ότι ένα πρόσωπο έχει διδαχθεί ότι οι αρχαίοι χρησιμοποιούν την οριστική έγκλιση σε μια συντακτική κατασκευή και την υποτακτική έγκλιση σε μια άλλη.

Αναφορικά με την απόσταση ανάμεσα στον εισαγωγικό σύνδεσμο και το ρήμα της πρότασης παρατηρούμε τα εξής:

α. Το ρήμα τοποθετείται στο τέλος της πρότασης. Προηγούνται:

Πρόταση	
Προηγούνται	Ρήμα
Αντικείμενο	
Επιρρηματικός προσδιορισμός	
Υποκείμενο	
Επιρρηματικός προσδιορισμός+αντικείμενο+ομοιόπτωτος προσδιορισμός	

⁷² Gignac (1970) 150.

⁷³ Horn (1926) 64.

⁷⁴ Deissmann (1901) 201· Kühner – Gerth (1904³) § 573 I (466)·§ 575 III (473–475)· Moulton (1906³–1976³) 187.

⁷⁵ Palmer (1934) 171.

Υποκείμενο	
Υποκείμενο+επιρρηματικός προσδιορισμός	
Εμπρόθετος προσδιορισμός	

β. Το ρήμα τοποθετείται στη μέση της πρότασης. Προηγούνται και ακολουθούν οι εξής όροι:

Πρόταση		
Προηγούνται	Ρήμα	Ακολουθούν
Εμπρόθετος προσδιορισμός		Αντικείμενο
Επιρρηματικός προσδιορισμός+εμπρόθετος προσδιορισμός+επιρρηματικός προσδιορισμός		Αντικείμενο (απαρέμφατο)

γ. Το ρήμα ακολουθεί αμέσως μετά τον σύνδεσμο εισαγωγής. Ακολουθούν οι εξής όροι:

Πρόταση		
Σύνδεσμος	Ρήμα	Ακολουθούν
		Αντικείμενο
		Μετοχή+αντικείμενο μετοχής
		Αντικείμενο απαρεμφάτου+ομοιόπτωτος προσδιορισμός+Υποκείμενο (απαρέμφατο)
		Υποκείμενο
		Αντικείμενο+ομοιόπτωτος προσδιορισμός+Υποκείμενο+Αντικείμενο (απαρέμφατο)+Αντικείμενο απαρεμφάτου

III. Οι αιτιολογικές προτάσεις

1. Εισαγωγή

Συχνή είναι η παρουσία δευτερευουσών αιτιολογικών προτάσεων στα παπυρικά κείμενα της εξεταζόμενης περιόδου. Οι αιτιολογικές προτάσεις αιτιολογούν αυτό που έχει λεχθεί στην πρόταση από την οποία εξαρτώνται.⁷⁶ Συνιστούν σχέση αιτίας (αιτιολογική πρόταση) και αποτελέσματος (πρόταση εξάρτησης) μεταξύ δύο φαινομένων.⁷⁷ Η αιτιολογική πρόταση εκφράζει την αιτία και η κύρια πρόταση εκφράζει το αποτέλεσμα.

Οι προτάσεις αυτού του είδους εκφέρονται με δύο τρόπους: ή προτάσσεται το αιτιολογούν κώλον και ακολουθεί το αιτιολογούμενο ή αντίστροφα, προτάσσεται το αιτιολογούμενο και ακολουθεί το αιτιολογούν. Όπως χαρακτηριστικά έχει αναφέρει ο Ασώπιος, ο πρώτος τρόπος μοιάζει σαν κάποιος από τη ρίζα του δένδρου να πηγαίνει στα κλαδιά και ο δεύτερος σαν κάποιος από τα κλαδιά να κατεβαίνει στη ρίζα.⁷⁸

Εισάγονται με τους συνδέσμους, οι οποίοι εκφράζουν άμεσα λογική σχέση *ὅτι, διότι, διόπερ* (το οποίο είναι επιτεταμένος τύπος του συνδέσμου *διό* με την προσθήκη του εγκλιτικού *περ*), *διότι* (= *διά* + *ὅτι*).⁷⁹ Στην κύρια πρόταση τίθενται ή εννοούνται το δεικτικό *τούτω, διὰ τούτο, ἐκ τούτου* κτλ.⁸⁰

Η αιτιολογία μπορεί να αποδοθεί και έμμεσα με τους χρονικούς συνδέσμους *ἐπεί, ἐπειδή* (= *ἐπεί* + *δή*),⁸¹ *ὅτε, ὡς, ἵνα*, ή με τον υποθετικό *εἰ*. Οι σύνδεσμοι *ἐπεί, ἐπειδή, ὅτε* χρησιμοποιούνται τόσο στις αιτιολογικές όσο και στις χρονικές προτάσεις με την οριστική όλων των χρόνων.⁸²

Αιτιολογικές προτάσεις με τους συνδέσμους *ὅτι, διότι* είναι σχετικά σπάνιες στους πτολεμαϊκούς παπύρους.⁸³ Στους παπύρους, όμως, της εξεταζόμενης εποχής, όπως διαπιστώνουμε από τα παραδείγματα, ο σύνδεσμος *διότι* χρησιμοποιείται σχετικά συχνά.

Ο σύνδεσμος *ἐπεί* στις κύριες προτάσεις μεταφράζεται «επειδή».⁸⁴ Οι σύνδεσμοι *ὅτι* και *ἐπεί* και οι ενώσεις τους *διότι* και *ἐπειδή* χρησιμοποιούνται μόνο

⁷⁶ Kühner – Gerth (1904³) § 569a.1 (460)· Goodwin (1929) § 712.

⁷⁷ Humbert (2002) 196. * Οι παραπομπές μου αναφέρονται στη μετάφραση του κειμένου του Humbert.

⁷⁸ Ασώπιος (1858²) 711.

⁷⁹ Jannaris (1968) 408.

⁸⁰ Kühner – Gerth (1904³) § 569. 2 (462).

⁸¹ Jannaris (1968) 408.

⁸² Mayser, *Gram.*, II 3. 82.

⁸³ Mayser, *Gram.*, II 3. 83.

⁸⁴ Mayser, *Gram.*, II 3. 83, 135.

πριν από την οριστική ή την υποτακτική (ή ευκτική) δευτερευουσών προτάσεων.⁸⁵ Ο σύνδεσμος *ἐπεὶ* εχρησιμοποιείτο συχνότατα και εκεί όπου η αιτιολογική πρόταση δεν είναι υποταγμένο μέλος της κύριας, αλλά ισοδυναμεί με την παρατεταγμένη κύρια πρόταση η οποία αρχίζει με τον σύνδεσμο *γάρ*. Σε αυτή την περίπτωση ο σύνδεσμος *ἐπεὶ* μεταφράζεται, όπως και ο σύνδεσμος *γάρ*.⁸⁶

Ο σύνδεσμος *ὅτι* εκφράζει αντικειμενική αιτία και βρίσκεται μετά από ρήματα ή φράσεις που εκφράζουν ψυχικό πάθος. Ο σύνδεσμος *ὡς* εκφράζει υποκειμενική αιτία. Μετά από εκφράσεις, οι οποίες δηλώνουν συναίσθημα, όπως *θαυμάζω*, *ἀγανακτῶ*, *χαλεπαίνω*, *χαίρω*, *ἀγαπῶ*, *δεινόν ἐστὶ* κ.ά η αιτία, όταν είναι αβέβαιη, συχνά εκλαμβάνεται ως υπόθεση και εκφράζεται με τον σύνδεσμο *εἰ* συντάσσεται με οριστική έγκλιση.⁸⁷ Με τον σύνδεσμο *εἰ* η αιτιολογία θεωρείται αμφίβολη και υποθετική.⁸⁸ Κανονικά ακολουθούν την κύρια πρόταση. Η άρνηση μπορεί να είναι *οὐ* ή *μή*.⁸⁹

2. Εκφορά – Εξάρτηση – Συντακτική θέση

Οι αιτιολογικές προτάσεις στους παπύρους εκφέρονται πολύ συχνά με οριστική έγκλιση, με δυνητική οριστική πολύ σπάνια και, επίσης, σπάνια με υποτακτική έγκλιση. Όταν ακολουθούν ρήματα ψυχικού πάθους, όπως *ἄγαμαι*, *ἀγανακτῶ*, *ἄχθομαι*, *αἰσχύνομαι*, *αἰσχρόν ἐστίν*, *θαυμάζω*, *μέμφομαι*, *φθονῶ*, *χαίρω*, *θλίβομαι*, *λυπούμαι*, *δεινόν ἐστὶ* εισάγονται με τους συνδέσμους *ὅτι* και *εἰ*.

Στα παπυρικά κείμενα οι αιτιολογικές προτάσεις ακολουθούν μετά τα παρακάτω ρήματα ή εκφράσεις, τα οποία δηλώνουν προσταγή: *πλήρωσον*, *ἔνεγκον*, *χρήσον*, *γράψον*, *σπουδάσατε*, *ἀναστήσατε*, // αποστολή: *πέμψον*, *πέμψατε*, *ἔπεμψα*, *ἀποστείλω*, // ψυχικό πάθος: *χαίρω*, *θαυμάζων*, *θλίβομαι*, *ἐλυπήθην* καὶ *λυπούμεθα*, // ανάγκη: *ἀνάγκην ἔσχον*, *ἀναγκαῖον ἦγησάμην*, // παράκληση: *δέομαι*, // ομολογία: *ὁμολογῶ*, *προσομολογῶ*. Επίσης, παρατηρούμε και τα ρήματα: *ἐκράτησα*, *οὐκ ἀνεπλευσάμεθα*, *ἀπενέγκη*.

⁸⁵ Jannaris (1968) 408.

⁸⁶ Kühner – Gerth (1904³) § 569a.1 (461).

⁸⁷ Jannaris (1968) 454.

⁸⁸ Smyth (1956²) § 2247.

⁸⁹ Smyth (1956²) § 2247· Μανδηλαράς (1998⁵) 200.

Οι αιτιολογικές προτάσεις λειτουργούν ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας του ρήματος της κύριας πρότασης. Ορισμένες φορές χρησιμοποιούνται και ως επεξήγηση σε εμπρόθετο προσδιορισμό της αιτίας, ο οποίος προηγείται ή ακολουθεί. Η αιτιολογική πρόταση επέχει θέση επεξήγησης σε προσδιορισμό της αιτίας που προηγείται ως όρος της πρότασης εξάρτησης. Στην περίπτωση που η αιτιολογική πρόταση επεξηγεί όρο της προηγούμενης δε λειτουργεί μόνο ως επιρρηματική, αλλά και ως ονοματική πρόταση, αφού τίθεται και ως επεξήγηση, όπως οι ονοματικές προτάσεις. Ως προς το περιεχόμενό τους είναι προτάσεις κρίσης. Δέχονται άρνηση *οὐ*.⁹⁰

Αιτιολογικές προτάσεις

Εισάγονται	Εκφέρονται	Συντακτική θέση
	Οριστική έγκλιση	
<i>ὅτι, διότι, διόπερ, ἐπειδή, ὅτε, ἐπεί, ὥς, ἵνα, διό, εἰ</i>	Υποτακτική έγκλιση	Επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας
	Δυνητική οριστική	

3. Οριστική έγκλιση

Ενεστώτα

Στα επόμενα παραδείγματα οι αιτιολογικές προτάσεις άλλοτε προτάσσονται και άλλοτε έπονται της κύριας πρότασης. Εκφέρονται με οριστική έγκλιση και εκφράζουν πραγματική αιτιολογία.

Στον *P.Oxy.* II 298 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή) απαντούν τρεις αιτιολογικές προτάσεις: η πρώτη αιτιολογική πρόταση (στ. 8) εισάγεται με τον

⁹⁰ Smyth (1956²) § 2240.

σύνδεσμο *ἐπεί*. Εκφέρεται με οριστική έγκλιση (*ὀφείλομεν*). Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στο ρήμα *πλήρωσον*. Η δεύτερη (στ. 13), επίσης, εισάγεται με τον σύνδεσμο *ἐπεί*. Εκφέρεται με το ρήμα *ἐπιζητοῦμεν*.

P.Oxy. II 298 [= Olsson (1925) 73], 7–16 (1^{ος} αι. μ.Χ.):
*πε]ρί μὲν οὖν τοῦ κατακρίματ[ο]ς τὸν πυρὸν πώλη/[σον 12 litt. κ]αὶ
 πλήρωσον ἐπεὶ ὀφείλομεν δημοσίῳν καὶ / [16 litt.]ας δύο
 ἀμφιδάφους ἀγόρασον καὶ δύο ἐπιβο/[λὰς 24 litt.]...ει...υ
 ἀμφιδάφου καὶ / [20 litt.] στατήρας πορφύ[ρ]ας ἀγόρασον ἰς
 κιθῶ(να) / [16 litt.] θαισοῦτι ἄλλο οὐδέν. ταῦτα οὖν οἰκονομήσας / [16 litt.]
 μετὰ τῆς μεικρᾶς ἐπεὶ λίαν αὐτὴν ἐπιζητοῦ / [14 litt. τ]οῦ
 ἀσχολήματος ἐὰν ἐπ' ἀγαθῷ παραγένῃ παν / [15 litt.] ὑπομνηματισμοὶ
 ἡνέχθησάν μοι ἀπ' Ἀλε/[ξανδρείας ... περ]ὶ τῶν κληρονομιῶν.*

Η τρίτη αιτιολογική πρόταση (στ. 31–32) εισάγεται, επίσης, με τον σύνδεσμο *ἐπεί*. Εκφέρεται με οριστική έγκλιση (*θέλω*) και ακολουθεί την κύρια πρόταση. Το ρήμα τοποθετείται στο τέλος της πρότασης. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στην προηγούμενη κύρια πρόταση.

verso, στ. I, 28–32: *ἐὰν εὖρης παρὰ σοὶ / νεώτερον ἐντ[άσ]σειν / ἐν
 τοῖς γράμμασ[ι] ἔνεγκον, / ἐπεὶ ἀποτάξασθαι αὐτῷ / θέλω, καὶ ὁ
 Ἄνουβας αὐ[τὸ]ν οὐχ ἡδέως [β]λέπει.*

Στους επόμενους παπύρους διαπιστώνουμε ότι οι αιτιολογικές προτάσεις προσδιορίζουν διάφορους γραμματικούς τύπους ρημάτων, μεταξύ των οποίων απαντούν συχνά τύποι του ρήματος *πέμπω*: *P.Oxy. II 259* (= Chrest.Mitt. 101), 27–29 (Οξύρυγχος, εγγύηση για έναν κρατούμενο, 17 Μαΐου 23 μ.Χ.): *οὐκ
 ἀνεπλευσάμε[θ(α)] / ἐν τ[ού]τῳ τῷ πλοίῳ ὅτι οὐκ ἔλκε μ[...]. / ἢ αὐτὸν
 ἱκανοδοτοῦντ[...]. με[...]. // P.Oxy. II 267* [= Aegyptus 46 (1966) 200 αρ. 12 = Chrest.Mitt. 281], 18–22 (Οξύρυγχος, συμφωνία γάμου, 22 Μαΐου 37 μ.Χ.): *ἐπεὶ δὲ
 σύνεσμεν / ἀλλήλοις ἀγράφω[ς] προσομολογῶι ἐὰν ὡσαύτως ἐκ διαφορᾶς /
 ἀπ[αλλαγ]ῶμεν ἀπ' ἀλλήλ[ων] ἐνκύου σ[ο]ῦ οὔση[ς] ἕως ἂν
 σοι [...]. ἀπαλ[...]. οἶ[28 litt. / [κυρία ἢ [ἀπο]χή [πανταχῇ ἐπιφερομένη καὶ]
 παντὶ [τῷ ἐπιφέροντι]. // P.Oxy. I 113, 6–9* (Οξύρυγχος, επιστολή, 1^{ος} αι. μ.Χ.): *πρὸς*

αὐτό μοι οὖν ἐρωτηθεὶς εὖ ποιήσεις ἀγοράσεις μοι (δραχμὰς) β, καὶ ταχύ μοι / πέμψον δι' οὗ ἐὰν εὖρης, ἐπεὶ ὁ κιτὼν / ὑφανθῆναι μέλλει. // P.Oxy. I 116 [= Bagnall – Cribiore (2006) 173–174], 13–16 (Οξύρυγχος, επιστολή, 2^{ος} αι. μ.Χ.): καλῶς / ποιήσαντες πέμψατέ μοι ἐν αὐτῇ καθάρια διδράχμους, ἐπεὶ / ἀναγκαίως χρειὰ ἐστὶ μοι αὐτῶν. // BGU IV 1040, 18–20 (Αρσινοΐτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος} αι. μ.Χ.): ο[ὐκ]έτι [γὰρ μέγ]α μέλλω φρονεῖν / καὶ χα[ίρ]ω ὅτι μοι ταῦτα ἐποίησας / ἐμοῦ μ[ετ]αμ[ε]λομένου περὶ μ[η]δεनός. // SB XX 15180 [= P.Oxy. I 187 = Bagnall – Cribiore (2006) 174–175], 9–11 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 150 μ.Χ. περίπου): καὶ ταχέως / πέμ(ψον) τὰ καθάρια ἐπεὶ χρειὰ μοί ἐστιν / Φῖλωνι. // O.Claud. II 286, 3–8 (Κλαυδιανό όρος, επιστολή στον εκατόνταρχο, μέσα 2ου αι. μ.Χ.): εἰδὼς σοῦ τὸ εὐσεβές, ἔγραψά σοι, κύριε, / ὅπως παρὰ Σαββάτος στρατιώτου / σπουδάσεις λημφθῆναι καὶ πεμφθῆ/ναί μοι σεΐτου μά(τια) ζ ἐπεὶ ἀσθενές/τερός εἰμι. ἄλλον γὰρ θεὸν οὐκ ἔχω ἢ σέ.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το επόμενο παράδειγμα του *P.Wisc. I 35* (Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού, αίτηση) στον οποίο παρατηρούμε μια σύνθετη συντακτική δομή, καθώς η πρώτη αιτιολογική πρόταση εισάγεται με τον σύνδεσμο *ὅτι*, παρεμβάλλονται δύο υποθετικές προτάσεις και μία παραβολική και στη συνέχεια ακολουθούν οι αιτιολογικές προτάσεις, οι οποίες συνδέονται επιδοτικά αντιθετικά. Στην ίδια περίοδο το αναφορικό επίρρημα *ὅθεν*, το οποίο λειτουργεῖ όπως ο σύνδεσμος *διό*,⁹¹ εισάγει την κύρια πρόταση *ὅθεν ἀξιῶ σε ἐπιστεῖλαι τῷ αἰγιαλοφύλακι γράμματα σε*.

P.Wisc. I 35, 6–16 (μετά τις 3 Νοεμ. 144 μ.Χ.): Τῶν συνήθων ὑδάτων / δεόντων κατελθεῖν εἰς τὸν προκιμέ/νον δρυμὸν ἕως πλήσθη, μέχρι σή/μερον οὐκ ἔσχεν, ἀλλὰ κινδυνεύει ἀπο/ξηρανθῆναι, ὅθεν ἀξιῶ σε ἐπιστεῖλαι τῷ αἰγιαλοφ[ύ]λακι γράμματα {σε}, ὅτι, / ἐὰν ἀμέλῃ τις γ[έν]ηται τῶν ὑδάτων / καὶ μὴ πλήσ[θη] καθὼς ἔθος ἐστίν, / οὐ μόνον τῷ ἑξ[ῆ]ς ἔτι βλά[βο]ς ἐπακο/λουθῇ (1. ἐπακο/λουθεῖ), τοῦ γὰρ δρυμοῦ μισθωθέντος / ἀλλὰ ἔτη τρία ἄφορο[ς] γίνεταί.

⁹¹ LSJ⁹ s.v. *ὅθεν* (1200).

Το επόμενο παράδειγμα ξεχωρίζει, γιατί, σύμφωνα με την πρώτη ερμηνευτική εκδοχή, η οποία αναλύεται παρακάτω, παρατηρούμε την σπάνια εμφάνιση του συνδέσμου *ἵνα* με αιτιολογική σημασία.

Στον *P.Oxy.* LIX 3995 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή) η πρόταση εισάγεται με τον σύνδεσμο *ἵνα*, εκφέρεται με οριστική ενεστώτα (*φθάνουσι*), προσδιορίζει τελικά το ρήμα *χρήσον*. Η σημασία και η δομή της πρότασης που εισάγεται με τον σύνδεσμο *ἵνα* είναι αμφίβολη. Στο συγκεκριμένο παράδειγμα παρατηρούμε ότι ο αιτιολογικός σύνδεσμος *αἰτιδῆ* (= επειδή) γράφεται με *αι* αντί για *ε* και με *ι* αντί για *ει*. Σύμφωνα με τον Gignac, υπάρχει πολύ συχνά εναλλαγή του *ει* και του *ι* (είτε είναι μακρό είτε βραχύ ποσοτικά) στη διάρκεια της ρωμαϊκής και βυζαντινής περιόδου. Επίσης, παρατηρείται πολύ συχνή εναλλαγή του *αι* και του *ε* στους παπύρους.⁹²

Σύμφωνα, λοιπόν με την πρώτη εκδοχή, αν το ρήμα *φθάνουσι* είναι οριστικής έγκλισης, τότε αυτό αποτελεί ένα παράδειγμα της σπάνια αιτιολογικής σημασίας του συνδέσμου *ἵνα*.⁹³ Σε αυτή την περίπτωση ο παροντικός χρόνος έχει μελλοντική σημασία και η πρόταση μεταφράζεται «επειδή βιάζονται, για να τον (ενν. τον γαΐδαρο) επιστρέψουν σήμερα». Η αντωνυμία *αὐτό* αναφέρεται στη λέξη *ὄνᾱριν*.

Αν, όμως, ο τύπος της οριστικής αντικαθιστά την υποτακτική έγκλιση και ο σύνδεσμος *ἵνα* έχει τη συνήθη του σημασία, τότε το ρήμα *ἀποκαθίστημι* σημαίνει «παραδίδω» και η αντωνυμία *αὐτό* αναφέρεται στη λέξη *ἰμιαρτάβιον* ή στη λέξη *ψωμίων*. Σύμφωνα με τον Gignac τύποι της οριστικής συχνά αντικαθιστούν τύπους της υποτακτικής.⁹⁴ Αυτή η εκδοχή υιοθετήθηκε ως η ευκολότερη εναλλακτική λύση μεταφραστικά.⁹⁵

P.Oxy. LIX 3995, 2–5 (αρχές 3^{ου} αι. μ.Χ.): *χρήσον τὸ ὄνᾱρίν σου, / αἰτιδῆ ἀναφέρουσίν μοι ἰμιαρτάβιον / ψωμίων, ἵνα φθάνουσι ἀποκαταστήσαι / αὐτὸ σήμερον.*

Στον *SB* XXII 15603 η αιτιολογική πρόταση λειτουργεί ως επεξήγηση στον εμπρόθετο προσδιορισμό *τούτου ἔνεκα* της προτασσομένης κύριας πρότασης.

⁹² Gignac, *Gram.*, I. 93, 189–190, 192–193.

⁹³ Mandilaras, *Verb*, 264–265.

⁹⁴ Gignac, *Gram.*, II. 358–359.

⁹⁵ Parsons – Rea (1992) *P.Oxy.* LIX 3995, σχόλιο στ. 4–5.

SB XXII 15603 (= P.Corn. 52 = P.Corn. 53), 5–9 (Οξυρυγχίτης νομός, ιδιωτική επιστολή, τέλη 3^{ου} αι. μ.Χ.): *Θαυμάζω / δὲ πῶς οὐ[δ]εῖς μοι ἤγεγκε γράμματά σου / καὶ ἀθυμῶ τούτου ἔνεκα, ἐπειδὴ οὐκ οἶδα / πῶς διάκε[ι]ται ἡ οἰκία ἢ τὰ καθ' ἡμᾶς καὶ / κατὰ τὴν πόλιν.]*

Στον *CPR VIII 30* (Ερμοπολίτης νομός, ιδιωτική επιστολή). Οι δύο αιτιολογικές προτάσεις (ὅτε μόνον ἐμὲ βλέπτει καὶ τὸ δημόσιον ἐνεδρεύει) εισάγονται με τον σύνδεσμο ὅτε, τον οποίο σπάνια βρίσκουμε στους παπύρους με την αιτιολογική του ιδιότητα.⁹⁶

CPR VIII 30, 3–9 (4^{ος} αι. μ.Χ.): *Ἔως τινὸς γράφ' εἶ[ν] ἐθέλων / τῷ κυρίῳ μου καὶ ἀ[δε]λφῷ / Νεῖλῳ τῷ ἐξάκτορι περὶ / ὑποδέκτου συνκρουσμὸν / βουλόμενος ἡμῶν ἐργάζεσθαι / ὅτε μόνον ἐμὲ βλέπτει[[ν]] / καὶ τὸ δημόσιον ἐνεδρεύει.*

Την ίδια ἐγκλιση εκφοράς (οριστική ενεστώτα) παρατηρούμε και στους ακόλουθους παπύρους: *P.Yale I 79, 11–17* (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 150 μ.Χ. περίπου): *τὸν [χ]αλκὸν ἐγὼ ἡμέ/λασα (I. ἡμέ/λησα), θαυμάζων εἰ ἄνθρω/πος πιστευόμε/νος τοῦτο ποι/εῖ. // BGU II 648 (= Chrest. Wilck. 360 = Sel. Pap. II 284), 4–16* (Τερενούθις Προσωπίτη νομού, άγνωστο εἶδος, 10 Σεπτ. 196 μ.Χ.; ἢ 10 Σεπτ. 164 μ.Χ.): *Τ[οῦ] πα[τρ]ός[μου], κ[ύρ]ιε, / τελευτήσαντος καὶ κατ[α]λιπόντ[ο]ς μοι τὸ / ἐπιβάλλον αὐτῷ μέρ[ος] οἰκοπέδων καὶ / φοινικῶνος ἐν Σκίθι πατρικῶν αὐτοῦ / ὄντων, ὁ τούτου ἀδελφὸς Πανετβῆς καὶ / Θαῆσις Πατερμούθεως ἀνεψιά μου βι/αίως ἀντι[λ]αμβάνονται τ[ο]ῦ πατρικοῦ / μου μέρους προφάσει γεωργίας βασιλικῆς / γῆς, εἰς ἣν γυνὴ οὐσα οὐκ ὀφείλω καθέλ/κεσθαι κατὰ τὰ ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων καὶ / ἐπιτρόπων περὶ τούτου διατεταγμένα, / ἐπεὶ καὶ ἄτεκν[ός] εἰμι καὶ οὐδὲ ἐμμαντῆ / ἀπαρκεῖν δύναμαι. // P.Oxy. I 71 στ. 1, 14–22* (Πτολεμαῖς Εὐεργέτις Αρσινοΐτη νομού, δύο αιτήσεις στον ἑπαρχο, 28 Φεβρ. 303 μ.Χ.): *ἀξιῶ καὶ δέομαι ἐπ' ἰδὴ καὶ αὐτὸς / χρεωστῶ τῷ ἱερωτάτῳ ταμίῳ ἀπὸ λόγου ἐνδεημάτων ἧς ἐξετέλεσα ἐπιμελίας / ἀννώνης, ἔτι μὴν καὶ ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας κτή[σ]εως καὶ ὑπὲρ ἧς ἀναδεξ[ά]μην [τ]ῇ / πόλει ἀρχῆς, οὐδεμία δέ μοι ἑτέρα εὐπορία ἐστὶν ἢ τὰ χρήματα ταῦτα, κελεῦσαι εἴ σοι δοκοῖ ἢ / τῷ στρατηγῷ ἢ ᾧ ἐὰν δοκιμάσης ἐπαναγκασθῆναι τὸν Σώτα' μετ' ἐνεχύρων*

⁹⁶ Για την αιτιολογική σημασία του ὅτε βλ. LSJ⁹ (1265).

λήμ/ψεως κατὰ τὰ ἔγγραφα αὐτοῦ γραμμάτια νῦν γούν τὴν ἀπόδοσιν ποιήσασθαι, ἢ / ἄγνο⁹⁷μονοῦντα παραπεμφθῆναι ἐπὶ τὸ σὸν μεγαλίον ἵνα καὶ ἐπὶ τῇ προτέρᾳ κακουργίᾳ κινδυνεύσῃ, πρὸς τὸ δυνηθῆναί με τὰ ἴδια ἀπολαβεῖν καὶ τῇ[ν] τύχην σου / εὐχарειστίν. // *P.Oxy.* XIV 1676 (= *Sel.Pap.* I 151), 21–25 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 324 μ.Χ.): ἐὰν δὲ ἐκ/τός μου οὐκ ἀκάλως ἔχῃς, / χαίρω ὅτι καλῶ[ς] ἔχεις μέν, / κἀγὼ δὲ πάλι καταξύομαι / μὴ ὁρῶν σε. // *P.Abinn.* 33 (= *P.Lond.* II 232 σελ. 296–297), 10–13 (Φιλαδέλφεια; Αρσινοΐτη νομού, αίτηση, 346 μ.Χ. περίπου): ἐπεὶ οὖν οὐδεμία διαφορὰ ἐστίν μεταξύ ἐμοῦ καὶ κακείνων διὰ τοῦτο / παρακαλέσαι σε ἔσπευσα ὅπως συνχωρήσῃς τούτῳ τοῖς πράγμασιν ἡμῶν / προσέχειν, δυναμένου σοῦ ὅπου τις ἀνά[γ]κη κατεπίγει τοῦτον μετακαλέσασθαι καὶ πάλιν / εὐθέως ποιῆσαι ὡς προεῖπον, τοῖς πράγμασιν ἡμῶν προσέχειν. // *P.Abinn.* 8 [= *P.Lond.* II 243 σελ. 300–301 = Tibiletti (1979) 26], 5–17 (Φιλαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού, επίσημη επιστολή, 346 μ.Χ. περίπου): καθὼς ἔγραψας περὶ σπαθίων οἴνου, ὡς δύο καμήλω(ν) / ἢ τριῶν εὐκερίαν εὐρών / τοὺς περὶ Ἀπολλώνιον / ἠξίωσα αὐτοὺς καὶ ἡνάγ/κασα αὐτοὺς καὶ ἔπεμψά / σοι-ἵνα οὖν πληρώσῃς / αὐτοὺς τῆς τιμῆς καὶ / αὐτῆς τῆς ὥρας ἀπολύσῃς αὐτοὺς, διότι οἶδας / καὶ αὐτὸς ὅτι ἑωρτή ἐστι(ν), / καὶ ἐδεέθησάν με πολλήν. // *O.Douch* II 121, 1–10 (Κύσις⁹⁷ Μεγάλης Ὑάσης, επιστολή, 4^{ος}/αρχές 5^{ου} αι. μ.Χ.): Κυρίῳ μου ἀδελφῶ / Σοφία χαίρ(ειν). Γράφω σοι αἰχ/ουσα (1. ἔχ/ουσα) ὅπως μνησθῇς / μου ἐπειδὴ λυποῦμαι / πάνν διότι ἐκτός εἰμι / τα πλῖστα (1. πλείστων) διὰ τοὺς βαρβά/ρους. Πλὴν πέμψον μοι / τίποτε διὰ τὸν Θ. . . . / . () ο. ὀλίγα φοινίκεια (1. φοινίκια) / ἐπειδὴ οὐκ ἔχω.

Στον *CPR* XXV 8 (Ερμπολῖτης νομός, ιδιωτική επιστολή) παρατηρούμε δύο αιτιολογικές προτάσεις. Η πρώτη (στ. 4–5) ἐπειδὴ πάνν μεθοδεύομαι παρὰ Ἀρτεμιδώρου ἔνεκεν τῆς αὐτῶν παρατάξεως εισάγεται με τον σύνδεσμο ἐπειδὴ, εκφέρεται με οριστική ενεστώτα (μεθοδεύομαι). Προσδιορίζει αιτιολογικά την προτασσόμενη κύρια πρόταση.

Η δεύτερη αιτιολογική πρόταση (στ. 6) ἐπειδὴ πάνν στρεβλοῦμαι ταύτης ἔνεκεν τῆς προφάσεως εισάγεται με τον σύνδεσμο ἐπειδὴ, εκφέρεται με οριστική ενεστώτα (στρεβλοῦμαι), προσδιορίζει, επίσης, αιτιολογικά την προτασσόμενη κύρια πρόταση.

⁹⁷ Calderini, *Diz.geogr.*, III. 169.

CPR XXV 8, 2–7 (5^{ος}/6^{ος} αι. μ.Χ.): Καταξιώση ἡ σὴ παίδευσις πάραυτα καὶ κατ’ αὐτὴν τὴν ῥοπὴν ἀποστεῖλ[αι ± 11] / τὰ πρόσωπα τὰ ζητούμενα ἀπὸ Τλίλθμεως ἐξ αἰτιαύσεως Κολλούθου τοῦ καθοσιωμέγου μαχι(στριανοῦ), / ἔτι μὴν καὶ τοὺς ἀπὸ Θαλμούου ἐξ ἐγτυχείας Ἑρῶνος μαγιστρ(ιανοῦ), ἐπειδὴ πάνυ μεθοδεύομαι παρὰ / Ἀρτεμιδώρου ἔνεκεν τῆς αὐτῶν παρατάξ[εω]ς. καὶ ἔτι ἡμῖν ἐν τῷ Σχοινίῳ ταῦτα γέγραφα. / β[ο]ρήθ[η]σον οὖν διὰ τὸν θεόν, ἐπειδὴ πάνυ στρεβλοῦμαι ταύτης ἔνεκεν τῆς προφάσεως, ἵνα / μὴ ἀποθάνω βασανιζόμενος.

Με οριστική ἐγκλίση εκφέρονται οι αιτιολογικές προτάσεις και στους επόμενους παπύρους: *P.Oxy. XVI 1832, 7–8 (Οξύρυγχος, επιστολή σχετικά με την κλοπή, 5^{ος}/6^{ος} αι. μ.Χ.): χαρίζεται δὲ ἡμῖν λοιπὸν τὴν ἐαυτῆς ἐπάνοδον / ἡ σὴ μεγαλοπρέπεια, ἐπειδὴ οὐ μικρῶς ὀλιγορῶ διὰ τὴν τοσαύτην / [α]ὐτῆς ἀπουσίαν. ¶ // P.Grenf. II 91, 3–5 (Θηβαίς,⁹⁸ ιδιωτική επιστολή, 6^{ος}/7^{ος} αι. μ.Χ.): μαθόντες δὲ ἐκ τῶν γραμμάτων ὑμῶν τὴν ὑγίειαν ὑμῶν καὶ τὴν / κατάστασιν ἐπλήσθημεν χαρᾶς διότι ἡσύχως ἤύρατε καλὸν τόπον καὶ τὴν θεραπείαν / ὑμῶν, // P.Apoll. 50, 3–4 (ἀγνωστος τόπος, επίσημη επιστολή, 703–715; μ.Χ. περίπου): Καὶ αἰσχύνομαι καθάπα[ξ] / γράφων ὑμῖν περὶ τούτου, διότι, ὥς βλέπω, τὸ πρᾶγμα οὐκ / ἀρέσκει ὑμῖν.*

Στον *P.Oxy. XVI 1875* η αιτιολογική πρόταση *διότι ἀναλώματα ἐνταῦθα ποιήσας ὄνειροπολῶ ταῦτα* εισάγεται με τον σύνδεσμο *διότι*. Εκφέρεται με οριστική ενεστώτα (*ὄνειροπολῶ*). Λειτουργεῖ ως επεξήγηση στον εμπρόθετο προσδιορισμό της αιτίας *διὰ δὲ τοῦτο* της προτασσομένης κύριας πρότασης.

P.Oxy. XVI 1875, 14–15 (6^{ος}/7^{ος} αι. μ.Χ.): διὰ δὲ τοῦτο ἔγραψα διότι ἀναλώματα ἐνταῦθα ποιήσας ὄνειροπολῶ / ταῦτα.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy. II 298</i>	1 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy. II 259</i>	23 μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy. II 267</i>	37 μ.Χ.	Οξύρυγχος	συμφωνία γάμου

⁹⁸ Calderini, *Diz.geogr.*, II. 274.

<i>P.Oxy.</i> I 113	1 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	επιστολή
<i>P.Oxy.</i> I 116	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	επιστολή
<i>BGU</i> IV 1040	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αρσινοΐτης νομός	ιδιωτική επιστολή
<i>P. Wisc.</i> I 35	144 μ.Χ.	Θεαδέλφεια του Αρσινοΐτη νομού	αίτηση
<i>SB</i> XX 15180	150 μ.Χ. περίπου	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P. Yale</i> I 79	150 μ.Χ. περίπου	άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>BGU</i> II 648	196 μ.Χ.; ή 164 μ.Χ.	Τερενούθις του Προσωπίτη νομού	άγνωστο είδος
<i>O. Claud.</i> II 286	μέσα 2ου αι. μ.Χ.	Κλαυδιανό όρος	επίσημη επιστολή
<i>P.Oxy.</i> LIX 3995	αρχές 3 ^{ου} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>SB</i> XXII 15603	τέλη 3 ^{ου} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχίτης νομός	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> I 71στ. 1	303 μ.Χ.	Πτολεμαΐς Ευεργέτις	αιτήσεις προς τις αρχές
<i>P.Oxy.</i> XIV 1676	324 μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>CPR</i> VIII 30	4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Ερμοπολίτης νομός	ιδιωτική επιστολή
<i>P. Abinn.</i> 33	346 μ.Χ. περίπου	Φιλαδέλφεια του Αρσινοΐτη νομού	αίτηση
<i>P. Abinn.</i> 8	346 μ.Χ.	Φιλαδέλφεια του Αρσινοΐτη νομού	επίσημη επιστολή
<i>O. Douch</i> II 121	4 ^{ος} /αρχές 5 ^{ου} αι. μ.Χ.	Κύσις της Μεγάλης Όασης	επιστολή
<i>CPR</i> XXV 8	5 ^{ος} /6 ^{ος} αι. μ.Χ.	Ερμοπολίτης νομός	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XVI 1832	5 ^{ος} /6 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	επιστολή
<i>P. Grenf.</i> II 91	6 ^{ος} /7 ^{ος} αι. μ.Χ.	Θηβαΐς	ιδιωτική επιστολή
<i>P. Apoll.</i> 50	703–715 μ.Χ. περίπου;	άγνωστος τόπος	επίσημη επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XVI 1875	6 ^{ος} /7 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	επαγγελματική επιστολή

Παρατατικού

Με οριστική παρατατικού, η οποία απαντά πολύ σπάνια, συντάσσεται ο σύνδεσμος *διότι* στην αιτιολογική πρόταση του *P.Oxy.* LIX 3997 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή), η οποία προσδιορίζει αιτιολογικά την προτασόμενη κύρια πρόταση.

P.Oxy. LIX 3997, 14–18 (3^{ος}/4^{ος} αι. μ.Χ.): *οἶδε γὰρ ὁ Κρανᾶς ὅτι πῶς αὐτὸν ἐξετάζω περὶ ὑμῶν καὶ ἡξιώμην αὐτὸν ἀπὸ τῆς πρώτης} της φορᾶς, ἵνα ἐνέκη σοί τι καὶ οὐκ ἐδυνήθη, διότι ἐκί (l. ἐκεῖ) ἦν / ἥρων ὁ δεσπότης τῶν καμήλων.*

Με τον σύνδεσμο *ὥς* εισάγεται η αιτιολογική πρόταση στον επόμενο πάπυρο από την Απολλωνόπολη, ο οποίος είναι επαγγελματική επιστολή. Η πρόταση

εκφέρεται με οριστική παρατατικού. Στο συγκεκριμένο παράδειγμα χρησιμοποιείται ο σύνδεσμος *ίνα* με την επιρρηματική τοπική του σημασία.⁹⁹

PSI XIII 1345, 6–7 (Ἀπόλλωνος πόλις, επαγγελματική επιστολή, 6^{ος}/7^{ος} αι. μ.Χ.): καὶ ποθεινοτάτων ὑμῶν τέκνων κ[.] [.] [.]] . . . [.] . . . αὐτὸς χαίρομαι ὥς ἵνα / αὐτόπτως προσεκύουν τὸν δεσπ[ό]την μου.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy.</i> LIX 3997	3 ^{ος} /4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>PSI</i> XIII 1345	6 ^{ος} /7 ^{ος} αι. μ.Χ.	Απόλλωνος πόλις	επαγγελματική επιστολή

Μέλλοντα

Σύμφωνα με το περιεχόμενο της επόμενης επιστολής από την Αλεξάνδρεια, ο Κλαύδιος στέλνει μια επιστολή στους κατοίκους της πόλης. Η επιστολή σχετίζεται με μια έριδα ανάμεσα στους Εβραίους της Αλεξάνδρειας και άλλους κατοίκους της πόλης. Ο Κλαύδιος προσπαθεί να συμβιβάσει τις δύο πλευρές, λέγοντας πως οι Εβραίοι, επειδή δεν έχουν αλεξανδρινή υπηκοότητα, δεν πρέπει να έχουν δικαιώματα ιδιότητας πολίτη και ότι οι άλλοι κάτοικοι οφείλουν να σέβονται την εβραϊκή θρησκεία.¹⁰⁰ Η αιτιολογική πρόταση εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο *ἐπεὶ*. Ακολουθεί την κύρια πρόταση. Εισάγεται με οριστική έγκλιση (*ἀνατεθήσεται*). Λειτουργεί ως επεξήγηση στον εμπρόθετο προσδιορισμό της αιτίας *διὰ τὸ φορτικότερος δοκεῖν* της προηγούμενης κύριας πρότασης.

P.Lond. VI 1912 (= *CPJ* II 153 = *Sel.Pap.* II 212), 34–37 (10 Νοεμ. 41 μ.Χ.): τῶν δὲ δουρῖν χρυσῶν ἀνδριάντων / ὁ μὲν Κλαυδιανῆς Εἰρήνης Σεβαστῆς γενό[με]νος ὥσπερ ὑπέθετο / καὶ προσελειπάρη[σ]εν ὅς ἐμοὶ τιμι[ώ]τατος Βάρβιλλος ἀρνούμενου / μου διὰ τὸ φορτικότη[ρο]ς δοκ[εῖν], ἐπεὶ Ῥώμης ἀνατεθήσεται.

⁹⁹ Chantraine s.v. *ἴνα* (464). * Οι παραπομπές μου αναφέρονται στη μετάφραση του κειμένου του Chantraine.

¹⁰⁰ Pestman (1994²) 105.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Lond.</i> VI 1912	41 μ.Χ.	Αλεξάνδρεια	ιδιωτική επιστολή

Αορίστου

Σε αντίθεση με την οριστική παρατατικού, η οριστική αορίστου χρησιμοποιείται πολύ συχνά στις αιτιολογικές προτάσεις των παπυρικών κειμένων.

Στον επόμενο πάπυρο από την Οξύρυγχο, ο οποίος είναι ιδιωτική επιστολή, η αιτιολογική πρόταση εισάγεται με τον σύνδεσμο *ἐπειδή*. Εκφέρεται με οριστική αορίστου (*ἐγράψαμεν*). Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στην ακόλουθη πρόταση.

P.Oxy. VII 1061 [= Olsson (1925) 8], 2–5 (25 Ιουν.–24 Ιουλ. 22 π.Χ.):
ἐπειδή καὶ ἄλλοτέ σοι / ἐγράψαμεν καὶ οὐ διήτησαι ἡμᾶς καὶ
Ἀπολλωνίῳ τῷ ἀδελφῷ σου τὰ νῦν ἀνάγκην ἔσχον / παρακαλέσαι
Πτολεμαῖον Πτολεμαίου νεώτε(ρον)

Σε μια άλλη επιστολή από την Οξύρυγχο η αιτιολογική πρόταση εισάγεται με τον σύνδεσμο *ἐπεὶ*. Εκφέρεται με οριστική έγκλιση (*ἐνετείλατο*). Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στην προτασόμενη κύρια πρόταση.

P.Oxy. II 291 (= *P.Lond.* III 800 σ. 36), 3–7 (25–26 μ.Χ.): *[τὴν]*
ἔκχθεσιν τοῦ ιβ (ἔτους) Τιβερίου / Καί[σαρ]ος Σεβαστοῦ σειτικήν
καὶ / ἀρ[γ]υρικήν εὐθέως γράψον, / ἐ[πεὶ] Σεουήρος μοι ἐνετείλατο /
πρὸς ἀπαίτησιν

Η πρώτη αιτιολογική πρόταση (στ. 2–5) της επόμενης επιστολής από την Αλεξάνδρεια εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο *ἐπειδή*. Προηγείται της κύριας πρότασης. Εκφέρεται με οριστική έγκλιση (*οὐκ ἠδυνήθην*). Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στην επόμενη κύρια πρόταση.

P.Lond. VI 1912 (= *CPJ* II 153 = *Sel.Pap.* II 212), 2–7 (10 Νοεμ. 41 μ.Χ.): *ἐπειδὴ τῇ ἀναγνώσει τῆς ἱεροτάτης / καὶ εὐεργετικωτάτης ἰς*

τὴν πόλιν / ἐπιστολῆς πᾶσα ἢ πόλεις παρατυχεῖν / οὐκ ἠδυνήθη{ν}
 διὰ τὸ πλῆθος αὐτῆς, / ἀνανκαῖον ἡγησάμην ἐκθεῖναι / τὴν ἐπιστολήν

Με οριστική αορίστου εκφέρονται οι αιτιολογικές προτάσεις στους επόμενους παπύρους: *P.Oxy.* VI 931 (= *P.Oxy.* I 163), 3–8 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος} αι. μ.Χ.): *ὥς ἠθέλησας, κύριε, τὴν / οὐγκίαν τῆς πορφύρας ἐπεμψα διὰ τοῦ κομίσαντος [τ]ὸ ἀπὸ / σοῦ ἐπιστόλιον φύλακος δο/θησόμενον εἰς τὴν ξενίαν / τῇ μεικρᾷ // BGU I 93, 33* (Αρσινοΐτης νομός, άγνωστο εἶδος, 2^{ος}/3^{ος} αι. μ.Χ.): *ἐπε[λ] ἐδηλ(ώθη) σοι ὑπάγειν με εἰς Πηλούσιν μετὰ τοῦ ἡγεμ(όνος) οὐκ ἐξήλθ(ον) // BGU VII 1674, 3–10* (Φιλαδέλφεια Αρσινοΐτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος} αι. μ.Χ.): *Ἐπεί, ὥς ἔγραψά σοι, δέξ[η] παρὰ Βουρίου τοῦ γεωργοῦ (Ι. γεωργοῦ) μου / τὰς δραχμὰς εἴκοσι, κόμισαι παρὰ Ἡρώνος / παρεμ. . . εἰρας δύο σκόρδων. Τότε γὰρ οὐπω κα/τάπλους ἦ αὐτῶν, ἐπεὶ ἄν σοι διεπεμψάμην. Καὶ / τὸ πινάκιν σοι διαπέμψομαι τὸ ἀστρολογικόν, / ἐπεὶ ἐβάρησα ἐν ἄλλοις εἶδεσι τὸν ναυτικόν / καὶ οὐκέτι οὐδὲν ἐλάμβανε. // SB I 4317 [= Mélanges (1910) 281] (βλ. BL VII 183], 12–13* (Αλεξάνδρεια, ιδιωτική επιστολή, 200 μ.Χ. περίπου): *πολεμεῖ με διότι εἰπόν σοι / εἰς ὅσιν // BGU I 8 (= Chrest. Wilck. 170) (βλ. BL I 7–8), 3–5* (Αρσινοΐτης νομός, άγνωστο εἶδος, 24 Αυγ. 248 μ.Χ.): *Ἐπειδὴ οὖν ἀπεφη[νάμην] τοῦ πρυτάνεως Ἀγαθοῦ Δαίμ[ο]νος π[αρό]ντος αὐτῷ προσήκειν καὶ τοῖς προεστῶσι τῶ[ν] / νομαρχικ[ῶν] ἀσχο(λημάτων)? τὴν ἀπαί[?]τησιν μετὰ τῶν [ἐ]πιγενομένων καὶ / ἐπιγενησομέ[ν]ων εἰς τὴν ἡμέραν τῆς ἀποδόσεως τόκων, φρόντισον / κατασχεῖν [μὴ μόνον τῶ]ν νομαρχῶν καὶ τ[ῶ]ν λοιπῶν τῶν ἐνεχομένων καὶ το[ῦ] / χ[ε]ιροτονήσαντος αὐ[τοῦ] πρυτάνεως τὰ ὑπάρχοντα // P.Oxy. I 123 (= Sel. Pap. I 159 = P. Cair. Cat. 10014 descr.), 8–9* (Οξύρυγχος, επιστολή 3^{ος}/4^{ος} αι.): *πάνν γὰρ θλείβομαι (Ι. θλίβομαι) διότι / οὐκ ἐδεξάμην σου γράμματα. // SB XXII 15359 [= P.Oxy. I 182 = BASP 31 (1994) 48–50 αρ. 11 (P.Oxy. Descr. XI)], 6–14* (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, μέσα 4^{ου} αι. μ.Χ.): *Ἐπιτα / ἐπιδὴ (Ι. ἐπειδὴ) ἔγραψας μαι [δια] περὶ / Παπνουθίου ἔνεκεν τῶν / εἴκοσι ταλάντων, ἐκράτησα / αὐτὸν ἐνταῦθα καὶ εἶπον / [ὅτι ἐδ]ῶκα αὐτὰ Παπνου/[θί]ω. Τὸ]ν υἱὸν Κοπρῆς καὶ / [± 7 litt.] φραι. εὐς / [± 6] . . . ἀραδοι // P. Laur. II 42 (βλ. BL VII 76), 1–5* (Οξύρυγχίτης νομός, χριστιανική επιστολή, 4^{ος}/5^{ος} αι. μ.Χ.) recto: *πάνν ἐλυπήθην καὶ λοιπούμεθα πάνν σφόδρα διότι [τὸ κακὸν] / ἐτόλμης ποιήσης πρᾶγμα τοιοῦτο Ἀθηᾶτι χρῆστιανῇ (Ι. χρῆστιανῇ) οὐσα, διότι / καὶ λαε[ι]κῇ (Ι. λαϊκῇ) οὐσα καὶ μηδέποτε εὐρέθη <ποιουσα> πράγματα τοῦ κόσμου. vac. γινῶστι ὅτι σπεκουλάτωρα γέγονεν Θεόδωρος ὁ Τηεῖτης. / ἦλθεν*

μετὰ Θεώνος τοῦ ἀδελφοῦ μου. // *P.Amh.* II 145 [= Chrest.Wilck. 53 = Naldini (1968) 49] (βλ. BL VI 5), 15–19 (Λύκων πόλις, ιδιωτική επιστολή, τέλη 4^{ου}/αρχές 5^{ου} αι. μ.Χ.): *γνώθει δέ, / [ὅτι ἐ]λϋπήθην διότι ἀπεδήμησας ἀλόγως / [..]εἰ αὐτὴ ἐστὶν ἡ συνταγή, ἀλλ' ἐχάρην / [ἀκού]σας διὰ τοῦ πραιποσίτου, ὅτι ἀπέρχη / [ταχ]υτέρου πρὸς ἡμᾶς. // P.Oxy. VII 1041, 6–20 (Οξύρυγχος, εγύηση για ένα δάνειο, 9 Ιουν. 381 μ.Χ.): ἐπεὶ [πισθεῖς] ὑπ' ἐμοῦ ἐγράψω Φιλον[ί]κῳ Βησάμμωνος / ἀπὸ τῆς αὐτῆς π[ό]λεως εἰς ἀπόδοσιν ἀργ[υ]ρίου δηναρίων / μυριάδ[ων τε]τρακισχιλίων διακοσίων χρεωστουμένων / αὐ[τ]ῷ [ὑπὸ σοῦ ἀ]πὸ λόγου διαφορών ἀκο[λο]ύθως οἷς ἐθέμην α[.].ε[.] οἷς καὶ ὑπὲρ τοῦ σε ἔχειν τὸ ἀσφαλὲς παρ' ἐμοῦ / [περὶ τῆς τούτω]ν ἀποδόσεως ὁμολογῶ ὀφίλειν σοὶ καὶ ἔχειν / [παρ' ἐμ]αυτῷ τ[ὰς] αὐτὰς τοῦ ἀργυρίου δηναρίων μυριάδας / [τετρακισ]χιλίας διακοσίας, / (δηναρίων) / μ(υριάδες) δσ, ἐπεὶ τῷ με ταύτας σοὶ ἀπο[καταστῆσ]αι ἐν τῇ διὰ τοῦ γεγεν[ν]ημένου ὑπὸ σοῦ αὐτῷ τῷ / [Φιλονί]κῳ γραμματίου, τοῦτ' ἔστιν τῇ νεομηνίᾳ τοῦ Μεσορ(ῆ) / [μηνὸς το]ῦ ἐνεστῶτος ἔτους ιδ ς β τῆς παρούσης ἐνάτης [ἰνδικτίωνο]ς, καὶ [ἀ]νακομίσασθαι παρ' αὐτοῦ τὸ τούτων / γενό[μενον αὐτ]ῷ ὑπὸ σοῦ γραμματίου καὶ ἀναδοῦναί σοι / εἰς ἀ[κύρωσιν, γι]νομένης σοὶ τῆς πράξε[ω]ς παρὰ τε ἐμοῦ / καὶ ἐκ [τῶν ὑπαρχ]όντων μ[ο]ι πάντων.*

Σε έναν πάπυρο άγνωστου τόπου, ο οποίος είναι ιδιωτική επιστολή, η αιτιολογική πρόταση εισάγεται με τον σύνδεσμο *ὅτι*. Εκφέρεται με οριστική έγκλιση (*ἐποίησεν*). Λειτουργεῖ ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στην προηγούμενη κύρια πρόταση.

P.Alex. 28, 4–7 (3^{ος} αι. μ.Χ.): *προήνεγ'κας ἀποχήν, ἐγὼ γὰρ ἀποστείλω αὐτὸν εἰς οἰκί[διν] ὅτι ἀποχήν δαπάνην ἐποίη/σεν μέχρι σήμερον γὰρ τὸν . . .*

Σε έναν πάπυρο άγνωστου τόπου, ο οποίος είναι σύμβαση εργασίας, οι αιτιολογικές προτάσεις εισάγονται με τον σύνδεσμο *ἐπειδή*. Εκφέρονται με οριστική έγκλιση (*ἐχειροτονήθην, ἐξεδόμην*). Λειτουργοῦν ως επεξήγηση στον εμπρόθετο προσδιορισμό της αιτίας *διὰ τοῦτο* της επόμενης κύριας πρότασης.

CPR V 11, 4–9 (αρχές 4^{ου} αι. μ.Χ.): *ἐπειδὴ σήμερον ἐχειροτονήθ[ην] εἰς τὴν σὴν] / διακονίαν καὶ προφοράν σοὶ ἐξεδ[όμην πρὸς] / τὸ*

*ἀπαράβλητόν με εἶναι τῆς ἐπεισ[κοπῆς σου,] / διὰ τοῦτο ὁμολογῶ διὰ
τοῦδε τοῦ γρα[μματίου μὴ] / ἐνκαταλείπειν σε μηδὲ μετέρχ[εσθαι
.] / ἐπισκόπου ἢ πρεσβυτέρου ἢ κ[.]*

Σε έναν πάπυρο από την Οξύρυγχο, ο οποίος είναι ιδιωτική επιστολή, η αιτιολογική πρόταση *ἐπεὶ σου ἡ ἀγάπη ἤρεσεν τῷ θεῷ* εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο *ἐπεὶ*. Προσδιορίζει αιτιολογικά την επιτασσόμενη κύρια πρόταση.

*P.Oxy. XVI 1870, 3–5 (5^{ος} αι. μ.Χ.): [ἐ]πε[ί] σου ἡ ἀγάπη ἤρεσεν τῷ
θεῷ, / [δέ]ρον ἡμῶν ἐστὶν τοῦ σε εὐδοκίμ[ου]ν/[τα ἐπ]αινεῖν, ἄδελφε.*

Στον *P.Apoll. 36* (άγνωστος τόπος, επίσημη επιστολή) η αιτιολογική πρόταση εισάγεται με τον αιτιολογικό σύνδεσμο *ἐπειδὴ*. Εκφέρεται με οριστική αορίστου (*ἦλθεν*). Προσδιορίζει αιτιολογικά την προτασσόμενη πρόταση.

*P.Apoll. 36, 2–4 (713 μ.Χ.): καὶ μετὰ ταῦτα εἶπέν μοι ὁ Κῦρι(ς)
Μηνάσιος γράψαι τῷ δεσπό(τη) μ(ου) περὶ τῶν ἑκατὸν
κεντηναρ(ί)ω(ν) ξυλοκαυσίμων / ἵνα πέμψητε αὐτῷ ἐν συντόμῳ, οὐ
μὴν καὶ ἵνα πέμψητε λόγῳ αὐτοῦ ὀλίγα ξυλοκαύσιμα· καὶ παρακαλῶ,
κελεύσητε / πέμψαι λόγῳ αὐτοῦ ὀλ[ίγα], ἐπειδὴ οὖν ἦλθεν εἰς τὸ
πρᾶγμα τῶν ἐργατ(ῶν).*

Με την ίδια ἐγκλιση (οριστική αορίστου) εκφέρονται οι αιτιολογικές προτάσεις στους επόμενους παπύρους: *P.Apoll. 42, 1–5* (άγνωστος τόπος, επίσημη επιστολή, 703–715 μ.Χ.): † *[Ἐ]πειδὴ ἡ γυνὴ Ἰακκ[ώ]βου τοῦ γεωργοῦ τοῦ παραδοθ[έ]ντος μοι ἐκ τῆς ὑμετέρας ἑοφυλάκτου· μεγαλοπρεποῦς δεσποτείας κατὰ συγκρότησιν / ἦλθεν λέγουσα ὡς ἐκρατήθη[η ± 20] χάριν τοῦ διαγράφου τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς, καὶ [ἄ]πιστον μὲν ἐφάνη μοι / [τὸ] πρᾶγμα, μὴ ἄρα δὲ κα[. . .] εἰμ[. . .] τούτου· ἐπειδὴ γὰρ οἶ[δ]εν ὁ δεσπότης μου ὅτι καθ' ἐνιαυτὸν πέμπω τὸν σύνδουλόν μου / τὸν υἱόν μου εἰς τὴν εὐλογημέν[ην] ὑμῶν πόλιν καὶ [ἀπαι]τεῖ<ν> τοὺς ὄντας ἐκεῖ γεωργοὺς τῶν χωρίων Τάμεως, καὶ δοῦναι τῷ / ἀπαιτητῇ τὸ διάγραφον τῶν [ῶ]ντων ἐγγ[ύς] μου, τοῦτ' ἐστὶν τοῦ Ἰακκώβου καὶ Σανσνῶ· τί, εἰ μὴ αὐτοὺς γὰρ οὐκ ἔχω ἐγγ[ύς] μου· // *P.Apoll. 64, 2–5* (άγνωστος τόπος, επαγγελματική επιστολή, 703–715*

μ.Χ.): *περὶ Χόμος τοῦ οἰκοδόμου μετὰ τέσσαρας] ἡμέρας πέμπω ὑμῖν αὐτὸν
 βερέδοις, ἐπειδὴ / πρὸ τεσσάρων ἡμερῶν Παπαταῖς ὁ πραγματευτ[ῆς] ἔβρεξεν τὸν
 πηλόν, ἐφ' ᾧ ἀνακτήσῃ μικρὸν / δι[κ]άσιμον* *θαυμά]ζων χάριν αὐτοῦ διότι
 μικρὸν δικάσιμον / ἐσχ[ε] (?)] καὶ μόγις χθὲς ἔβαλεν τῷ Παπαταῖ ἀρχήν*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy.</i> VII 1061	22 π.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> II 291	25–26 μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Lond.</i> VI 1912	41 μ.Χ.	Αλεξάνδρεια	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> VI 931	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>BGU</i> I 93	2 ^{ος} /3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αρσινοίτης νομός	άγνωστο είδος
<i>BGU</i> VII 1674	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Φιλαδέλφεια Αρσινοίτη νομού	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Alex.</i> 28	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>SBI</i> 4317	200 μ.Χ. περίπου	Αλεξάνδρεια	ιδιωτική επιστολή
<i>BGU</i> I 8	248 μ.Χ.	Αρσινοίτης νομός	άγνωστο είδος
<i>P.Oxy.</i> I 123	3 ^{ος} /4 ^{ος} αι. 22	Οξύρυγχος	επιστολή
<i>CPR</i> V 11	αρχές 4 ^{ου} αι. μ.Χ.;	άγνωστος τόπος	σύμβαση εργασίας
<i>SBXXII</i> 15359	μέσα 4 ^{ου} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Laur.</i> II 42	4 ^{ος} /5 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχίτης νομός	χριστιανική επιστολή
<i>P.Amh.</i> II 145	τέλη 4 ^{ου} /αρχές 5 ^{ου} αι. μ.Χ.	Λύκων πόλις	επιστολή
<i>P.Oxy.</i> VII 1041	381 μ.Χ.	Οξύρυγχος	εγγύηση για ένα δάνειο
<i>P.Oxy.</i> XVI 1870	5 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Apoll.</i> 36	713 μ.Χ.;	άγνωστος τόπος	επίσημη επιστολή
<i>P.Apoll.</i> 42	703–715 μ.Χ.	άγνωστος τόπος	επίσημη επιστολή
<i>P.Apoll.</i> 64	703–715 μ.Χ.	άγνωστος τόπος	επαγγελματική επιστολή

Παρακειμένου

Σε έναν πάπυρο από την Ευημέρεια Αρσινοίτη νομού, ο οποίος είναι ιδιωτική επιστολή, η αιτιολογική πρόταση εισάγεται με τον σύνδεσμο *ἐπεὶ*. Εκφέρεται με οριστική παρακειμένου (*κέκοπται*), η οποία χρησιμοποιείται σπάνια. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στην προηγούμενη πρόταση.

P.Fay. 121 [= Hengstl (1978) 133 = Olsson (1925) 63 (= *P.Cair.Cat.* 10800)], 3–12 (100 μ.Χ. περίπου): *εὖ ποιήσεις δούς Οὐηστείνωι εἰς τὸν ζυγὸν αὐ/τοῦ ζυγόδεσμον καινὸν στερεόν, ὃ καὶ ἀλείψεις ἐπιμελῶς, ἐκ τῶν / ἐν τῇ κειβωτῶι τῶν ἀσκῶν ἥ ἔχεις παρὰ σοί, / ὅπως ἀνερχόμενος ἀ[πε]νέγκῃ αὐτὸ ἐπεὶ [τὸ αὐ]/τοῦ κέκοπται.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικοῦ κειμένου
<i>P.Fay.</i> 121	100 μ.Χ. περίπου	Ευημέρεια Αρσινοΐτη νομού	ιδιωτική επιστολή

4. Δυνητική οριστική

Στο παρακάτω παράδειγμα του *BGU VII* 1674 η αιτιολογική πρόταση εκφέρεται με δυνητική οριστική, έγκλιση η οποία σπανιότατα απαντά σε παπυρικά κείμενα. Το μη πραγματικό στους παπύρους δηλώνεται με τα ρήματα *ἔδει* και *ἐβουλόμην* (χωρίς το δυνητικό *ἂν*).¹⁰¹ Επίσης, για τη δήλωση του μη πραγματικού χρησιμοποιείται συχνά το ρήμα *εἶχον* σε συνδυασμό με απαρεμφατικό τύπο. Η αιτιολογική πρόταση *ἐπεὶ ἄν σοι διεπεμψάμην* εισάγεται με τον σύνδεσμο *ἐπεὶ* = επειδή αλλιώς,¹⁰² προσδιορίζει αιτιολογικά την προηγούμενη κύρια πρόταση.

BGU VII 1674, 3–7 (Φιλαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος} αι. μ.Χ.): *Ἐπεὶ, ὥς ἔγραψά σοι, δέξ[η] παρὰ Βουρίου τοῦ γεοργοῦ (l. γεωργοῦ) μου / τὰς δραχμὰς εἴκοσι, κόμισαι παρὰ Ἡρώνας / παρεμ. . . ειρας δύο σκόρδων. Τότε γὰρ οὐπω κα/τάπλους ἦ αὐτῶν, ἐπεὶ ἄν σοι διεπεμψάμην.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικοῦ κειμένου
<i>BGU VII</i> 1674	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Φιλαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού	ιδιωτική επιστολή

¹⁰¹ Mayser, *Gram.*, II.1 226–227.

¹⁰² Viereck – Zucker (1926) *BGU VII* 1674, σχόλιο στ. 7.

5. Υποτακτική έγκλιση

Στο επόμενο παράδειγμα απαντά η σπάνια αιτιολογική σημασία του συνδέσμου *ἵνα*. Σε μια ιδιωτική επιστολή άγνωστου τόπου οι αιτιολογικές προτάσεις εκφέρονται με υποτακτική ενεστώτα (*ἀσπάζωμαι καὶ εὐχόμεαι*), προσδιορίζουν το ρήμα ψυχικού πάθους *ἐχάρην*.

BGU IV1081, 3–5 (2^{ος}/3^{ος} αι. μ.Χ.): Εὐκαίρου εύρων τοῦ πρὸς σὲ ἐρχομένου / ἐχάρην, ἵνα σὲ ἀσπάζομαι (1. ἀσπάζομαι) καὶ εὐχόμεαι (1. εὐχόμεαι) τοῖς / θεοῖς ὑπέ[ρ] σοῦ, ἵνα σὲ διαφυλά[ξ]ωσι καὶ .δ[.]α..α εὐ / ποιήσ[ει]ς ἐπιστείλας ἡμεῖν περὶ τῆς σῆς ὑγίας.

Με υποτακτική ενεστώτα συντάσσεται ο σύνδεσμος *ἐπεὶ* της αιτιολογικής πρότασης στον *CPR V 10* (βλ. *BL VIII 101*) (Ερμπολίτης νομός, επιστολή ενός στρατηγού). Εκφέρεται με το ρήμα *βούληται*. Προηγείται της κύριας πρότασης. Λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας στην επόμενη κύρια πρόταση.

CPR V 10, 10–15 (337–347 μ.Χ. περίπου): ἐπ'εἰ τοίνυν τὰ γράμματα τῆς μίζονος ἐξουσίας ἀπενεχθῆναι / τούτους βούληται μετὰ ἀξιοχρέου φρουρᾶς εἰς τὴν Ἀντινοέων / πρ[ὸ]ς παράδοσιν τοῖς ἐκ τάξεως ἀποσταλείσιν εἰς τοῦτο, / [σ]πουδάσατε ἐντυχόντες τῷ ὑποτ[ε]ταγμένῳ βρεουίῳ / [ἀκ]ολούθως τῷ π[.....]... ν μερισμ[ῶ] τοῦς] ἄνδρας παρα / [.....]...[

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>BGU IV1081</i>	2 ^{ος} /3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>CPR V 10</i>	337–347 μ.Χ. περίπου	Ερμπολίτης νομός	επιστολή ενός στρατηγού

6. Συμπεράσματα

Η επιρρηματική σχέση της αιτίας εκφράζεται αρκετά συχνά με αιτιολογικές προτάσεις στους παπύρους. Πολύ συχνά η αιτία εκφέρεται εμπρόθετα με την πρόθεση

διά και αιτιατική, *ἐπί* και δοτική. Λιγότερο συχνά αιτία δηλώνεται με την πρόθεση *ἐνεκα* και γενική, ενώ ακόμη λιγότερο συχνά δηλώνεται αιτία με τις προθέσεις *κατά* και αιτιατική, *ὕπέρ* και γενική και *χάριν* και γενική. Επίσης, εκφέρεται με αιτιολογική μετοχή, η οποία χρησιμοποιείται είτε συνημμένα είτε απόλυτα. Διασπαρμένη σε αρκετά παπυρικά κείμενα είναι και η αιτιολογική γενική απόλυτη μετοχή. Αρκετά συχνά, επίσης, προτάσσεται ο σύνδεσμος *ὥς*, ο οποίος της προσδίδει υποκειμενικό τόνο.

Ιδιαίτερα συχνή είναι η χρήση της αιτιολογικής μετοχής στις φράσεις *ἔγραψα ὑπὲρ αὐτοῦ, αὐτῆς, αὐτῶν γράμματα μὴ εἰδότος, εἰδυίας, εἰδότων* την οποία βρίσκουμε να συνοψίζει το λόγο σύνταξης του εγγράφου.¹⁰³ Η συγκεκριμένη στερεοτυπική φράση βρίσκεται στο τέλος των παπυρικών κειμένων, όπου η προσωπική δήλωση του υπογραφέα παίρνει τη μορφή *ἔγραψα ὑπὲρ αὐτοῦ, αὐτῆς, αὐτῶν γράμματα μὴ εἰδότος, εἰδυίας, εἰδότων*. Η προγενέστερη μορφή, η οποία

¹⁰³ *P.Oxy.* X 1281 (= *CPJ* II 41), 11–12 (Οξύρυγχιτης νομός, δάνειο, 31 Δεκ 21 μ.Χ.) // *SB* X 10234 (= *Aegyptus* 46 (1966), σ. 198 αρ. 11 = *P.Oxy.* II 323), 8 (Οξύρυγχος, δάνειο, 18 Δεκ. 35 μ.Χ.) // *P.Oxy.* II 264 [= *Aegyptus* 46 (1966), σ. 250 αρ. 30 = *Chrest.Mitt.* 266] (βλ. *BL* VI 96, *M.Christ.* 266), 17–18 (Οξύρυγχος, πώληση ενός αργαλειού, 8 Αυγ. 54 μ.Χ.) // *P.Oxy.* II 263, 19–20 (Οξύρυγχος, πώληση ενός δούλου, 21 Απρ. 77 μ.Χ.) // *P.Fay.* 100 (= *Sel.Pap.* I 177 = *P.Cair.Cat.* 10793 descr.) 21, 27–28 (Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού, παραγγελία σε μια τράπεζα, 23 Ιαν. 99 μ.Χ.) // *P.Oxy.* XVIII 2188, 30–31 (Οξύρυγχος, μίσθωση της γης, 8 Οκτ. 107 μ.Χ.) // *P.Oxy.* IX 1198 (= *C.Pap.Gr.* II 39), 34–35 (Οξύρυγχιτης νομός, γνωστοποίηση θανάτου Θέωνος Αμμωνίου, 25 Ιαν. 150 μ.Χ.) // *P.Oxy.* LXVII 4586, 36–37, 46–48 (Οξύρυγχιτης νομός, συμβόλαιο γης, 3^{ος} αι. μ.Χ.) // *P.Oxy.* XII 1463, 19, 24–26 (Οξύρυγχος, αίτηση για την εξέταση ενός σκλάβου, 16 Σεπτ. 215 μ.Χ.) // *P.Oxy.* XVIII 2189 (βλ. *BL* VI 105), 42–43 (Οξύρυγχος, μίσθωση γης, 11 Οκτ. 219 μ.Χ.) // *P.Oxy.* XVII 2137, 45–46 (εποίκιο Επισήμου Οξύρυγχιτη νομού, μίσθωση γης, 27 Νοεμ. 226 μ.Χ.) // *P.Oxy.* XIV 1636 (= *Sel.Pap.* I 49) (βλ. *BL* VIII 248), 45–46 (Οξύρυγχος, συμβόλαιο γης, 27 Νοεμβ. 249 μ.Χ.) // *P.Oxy.* XII 1464 (= *Sel.Pap.* II 318), 15–16 (Οξύρυγχος, δήλωση ειδωλολατρικής θυσίας, 27 Ιουν. 250 μ.Χ.) // *P.Oxy.* X 1273 (= *Sel.Pap.* I 5), 49–50 (Οξύρυγχος, συμβόλαιο γάμου, 28 Ιαν. 260 μ.Χ.) // *P.Oxy.* XVII 2109 (= *Sel.Pap.* II 356), 64–65 (Οξύρυγχος, δημοσίευση προσφοράς για μίσθωση, 23 Ιαν. 261 μ.Χ.) // *P.Oxy.* XII 1455, 32–33 (Οξύρυγχος, δήλωση πωλητή πετρελαίου, 19 Οκτ. 275 μ.Χ.) // *P.Oxy.* I 43 (βλ. *BL* VII 126), 33–34 (Οξύρυγχος, στρατιωτικοί λογαριασμοί, 16 24 Φεβρ. 295 μ.Χ.) // *P.Oxy.* LXV 4489, 21–22 (Οξύρυγχος, αίτηση για εγγραφή ενός παιδιού, 5 Αυγ. 297 μ.Χ.) // *P.Oxy.* LXVI 4530 στ. I, 24–25 (Ηρακλεοπολίτης νομός, λειτουργία, 17 Νοεμ. 288 μ.Χ.) // *P.Oxy.* IX 1208, 29–31 (Οξύρυγχος, δημόσια αναγνώριση ενός συμβολαίου, 26 Ιαν.–24 Φεβρ. 291 μ.Χ.) // *P.Oxy.* LIX 3981, 24–25 (Οξύρυγχιτης νομός, αίτηση, 26 Φεβρ.–26 Μαρτ. 312 μ.Χ.) // *P.Oxy.* XIX 2232, 20 (Οξύρυγχος, διορισμός σε γραφείο, 26 Μαΐου–24 Ιουν. 316 μ.Χ.) // *P.Oxy.* L 3574, 15 (Ελευθερόπολη Νέας Αραβίας, αίτηση σε αρχές, περίπου 314–318 μ.Χ.) // *P.Oxy.* XII 1430 (βλ. *BL* VIII 245, *BL* IX 185, *BL* XI 150), 22–23 (Οξύρυγχιτης νομός, επίσημη επιστολή, 31 Ιουλ. 324 μ.Χ.) // *P.Oxy.* XIV 1626 (= *Sel.Pap.* II 361 = *FIRA* III (1943) 151), 26 (Οξύρυγχιτης νομός, συμβόλαιο, 26 Μαΐου 325 μ.Χ.) // *P.Oxy.* IX 1206 (= *Sel.Pap.* I 10 = *FIRA* III (1943) 16), 24 (Οξύρυγχος, πιστοποιητικό υιοθεσίας, 27 Μαρτ.–25 Απρ. 335 μ.Χ.) // *P.Oxy.* XIV 1627 (= *Sel.Pap.* II 362), 27–28 (Οξύρυγχος, ορισμός σε λειτουργία, 12 Αυγ. 342 μ.Χ.) // *P.Oxy.* XLVI 3311, 18 (Οξύρυγχος, αίτηση σε λογιστή, 373–374 μ.Χ. περίπου) // *P.Oxy.* VIII 1133, 17–18 (Νήσος Λιμενίου, εξοφλητική απόδειξη, 24 Μαρτ. 396 μ.Χ.) // *P.Oxy.* IX 1205 (= *CPJ* III 473), 21–22 (Οξύρυγχος, πιστοποιητικό, 14 Απρ. 291 μ.Χ.) // *P.Oxy.* IX 1200, 42–43, 60–61 (Οξύρυγχος, εγγραφή μιας πράξης, 5 Ιουν. 266 μ.Χ.) // *P.Oxy.* XIV 1645, 19–20 (Οξύρυγχος, απόδειξη, 31 Αυγ. 308 μ.Χ.) // *BGU* XII 2147, 19 (Ερμού πόλις, συμβόλαιο γης, 7 Οκτ. 464 μ.Χ.) // *BGU* XII 2181 (βλ. *BL* VII 25), 20–21 (Ερμού πόλις, συμβόλαιο γης, 4 Μαΐου 509 μ.Χ.) // *BGU* XVII 2697, 4 (Ερμού πόλις, συμβόλαιο γης, α' μισό 7^{ου} αι. μ.Χ.).

παρέμενε σε χρήση μέχρι το τέλος του 2^{ου} αι. μ.Χ., χρησιμοποιούσε την απαραιτητική δομή *διὰ τὸ μὴ εἰδέναι (ἐπίστασθαι) αὐτὸν γράμματα*. Από την αρχή όμως της χριστιανικής εποχής έγινε πιο κοινή η μετοχική δομή.¹⁰⁴ Πρόκειται για τυπική φόρμουλα που χρησιμοποιούσε ο *ὑπογραφεύς*, ο οποίος ήταν μορφωμένος,¹⁰⁵ όταν έγραφε κάτι για λογαριασμό ανθρώπων οι οποίοι ήταν αγράμματοι. Αναλφαβητισμός, σύμφωνα με τη συγκεκριμένη φράση, στην πολύγλωσση και πολυπολιτισμική Αίγυπτο της ελληνιστικής και ρωμαϊκής εποχής σήμαινε ανικανότητα να γράψει κάποιος ελληνικά. Αναλφάβητος, στα συγκεκριμένα συμφραζόμενα, θεωρούνταν όποιος δεν γνώριζε ελληνικά,¹⁰⁶ όποιος δεν μπορούσε να μιλήσει και να γράψει ελληνικά.¹⁰⁷ Για αυτό το λόγο και υπήρχαν γραφείς, οι οποίοι συνέτασσαν κείμενα και εξυπηρετούσαν ανθρώπους, οι οποίοι ήταν αγράμματοι και πρόθυμοι να πληρώσουν.¹⁰⁸

Η φράση είναι ιδιαίτερα χαρακτηριστική σε έγγραφα τα οποία αφορούν δημόσιες ή ιδιωτικές συναλλαγές ανθρώπων, όπως δάνεια, αιτήσεις, συμβόλαια, αποδείξεις. Οι λειτουργικά αναλφάβητοι αυτής της εποχής ανέθεταν σε κάποιους άλλους εγγράμματους τη σύνταξη κειμένων που αφορούσαν τις δημόσιες ή ιδιωτικές τους συναλλαγές. Η φράση *ἔγραψα ὑπὲρ αὐτοῦ, αὐτῆς, αὐτῶν μὴ εἰδότος, εἰδυίας, εἰδότων γράμματα* αιτιολογεί το λόγο σύνταξης του εκάστοτε παπυρικού κειμένου.

Οι αιτιολογικές προτάσεις εκφέρονται πολύ συχνά με οριστική έγκλιση, η οποία απαντά σε αιτιολογικές προτάσεις από τον 1^ο–7^ο αι. μ.Χ. και πολύ σπάνια με δυνητική οριστική και με υποτακτική έγκλιση. Αρκετά συχνά χρησιμοποιούνται οι σύνδεσμοι *ἐπεὶ, ἐπειδὴ, διότι*. Οι σύνδεσμοι *ὅτι, διόπερ, ὥς, εἰ, ὅτε, ὅθεν* χρησιμοποιούνται λιγότερο συχνά.

Στο κλασικό συντακτικό οι αιτιολογικές προτάσεις εκφέρονται με οριστική έγκλιση, μετά από αρκτικό χρόνο, αλλά και ιστορικό χρόνο, για να δηλώσουν πραγματικό γεγονός. Εκφέρονται και με ευκτική πλαγίου λόγου, όταν εκφράζουν υποκειμενική αιτία και εξαρτώνται από ιστορικό χρόνο.¹⁰⁹ Σε αυτή την περίπτωση η αιτιολογία μεταφέρεται στο παρελθόν και προσδίδεται σε αυτήν χροιά αβεβαιότητας. Η οριστική διατηρείται και παρά την ιστορική εξάρτηση, για να δηλωθεί πραγματική αιτία και δυνατή στο παρόν και μέλλον. Επίσης, εκφέρονται με δυνητικές εγκλίσεις,

¹⁰⁴ Exler (1923) 127.

¹⁰⁵ Youtie (1975) 205.

¹⁰⁶ Youtie (1975a) 101.

¹⁰⁷ Youtie (1975) 202.

¹⁰⁸ Youtie (1971) 165.

¹⁰⁹ Jannaris (1968) 453–454.

όπως η δυνητική οριστική, για να δηλώσουν αιτία η οποία θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί στο παρελθόν ή μη πραγματική αιτία και με δυνητική ευκτική,¹¹⁰ για να δηλώσουν αιτία δυνατή να πραγματοποιηθεί στο παρόν και στο μέλλον. Μπορεί να παρουσιάζεται και εναλλαγή εγκλίσεων, της οριστικής και της ευκτικής πλαγίου λόγου, σε δύο αιτιολογικές προτάσεις οι οποίες συνδέονται και εξαρτώνται από ρήμα ιστορικού χρόνου. Η οριστική δηλώνει πραγματική αιτιολογία και η ευκτική υποκειμενική αιτιολογία. Οι προτάσεις που εισάγονται με τον σύνδεσμο *εἰ* μπορούν να χρησιμοποιηθούν και ως υποκείμενα απρόσωπων εκφράσεων που δηλώνουν ψυχικό πάθος. Η συγκεκριμένη συντακτική λειτουργία δεν απαντά στα παπυρικά κείμενα.

Οι σύνδεσμοι *ἐπεὶ* και *ἐπειδή* χρησιμοποιούνταν στους πτολεμαϊκούς παπύρους τόσο στις χρονικές όσο και στις αιτιολογικές προτάσεις με την οριστική έγκλιση κάθε χρόνου.¹¹¹ Η χρήση αυτών των δύο συνδέσμων συνεχίζεται στα ίδια είδη δευτερευουσών προτάσεων και στους παπύρους της αυτοκρατορικής εποχής και της πρώιμης αραβικής εποχής. Στις αιτιολογικές προτάσεις οι ίδιοι σύνδεσμοι χρησιμοποιούνται με οριστική, αλλά ο σύνδεσμος *ἐπειδή* σπανιότατα μπορεί να συντάσσεται και με υποτακτική έγκλιση.

Αναφορικά με την απόσταση ανάμεσα στον εισαγωγικό σύνδεσμο και το ρήμα της πρότασης παρατηρούμε τα εξής:

α. Στα περισσότερα παραδείγματα εντοπίζουμε την δομή εκείνη κατά την οποία το ρήμα τοποθετείται στη μέση της πρότασης και προηγούνται ή ακολουθούν οι εξής όροι:

Πρόταση		
Προηγούνται		Έπονται
Σύνδεσμος		Υποκείμενο
Επιρρηματικός/οί προσδιορισμοί		Επιρρηματικός προσδιορισμός, εμπρόθετος προσδιορισμός
Μετοχικός τύπος+Αντικείμενο		Επιρρηματικός προσδιορισμός+Αντικείμενο ρήματος

¹¹⁰ Kühner – Gerth (1904³) § 569a.1 (461).

¹¹¹ Mayser, *Gram.*, II 3. 82.

Επιρρηματικός προσδιορισμός	Ρήμα	Αντικείμενο ρήματος
Παραβολική πρόταση του τρόπου		Αντικείμενο ρήματος
Επιρρηματικός προσδιορισμός		Υποκείμενο+ομοιόπτωτος+ετερόπτωτος προσδιορισμός
Υποκείμενο		Εμπρόθετος προσδιορισμός
Επιρρηματικός προσδιορισμός+εμπρόθετος προσδιορισμός		Υποκείμενο+ομοιόπτωτος+ετερόπτωτος προσδιορισμός
Απαρεμφατικός τύπος		Εμπρόθετος προσδιορισμός
Ομοιόπτωτος προσδιορισμός		Αντικείμενο+εμπρόθετος προσδιορισμός
Επιρρηματικός προσδιορισμός		Μετοχικός τύπος+παρατακτικός σύνδεσμος
Υποκείμενο+εμπρόθετος προσδιορισμός		Αντικείμενο
Παρατακτικός σύνδεσμος		Εμπρόθετος+επιρρηματικός προσδιορισμός
Απαρεμφατικός τύπος+όροι εξαρτώμενοι		Εμπρόθετος προσδιορισμός

β. Την ίδια περίπτωση εμφάνισης εντοπίζουμε σε αρκετά παραδείγματα στα οποία παρατηρούμε δομές προτάσεων, σύμφωνα με τις οποίες είτε το ρήμα ακολουθεί αμέσως μετά τον σύνδεσμο εισαγωγής είτε αυτό τίθεται στο τέλος της πρότασης, και σπάνια, μπορεί να ακολουθεί μετοχικός τύπος.

Οι αιτιολογικοί σύνδεσμοι *ἐπεί, ἐπειδή, ὅτι, ὥς, διότι* βρίσκονται κυρίως στην αρχή ή στη μέση των παπυρικών κειμένων και σπάνια στο τέλος. Στους περισσότερους παπύρους η αιτιολογική πρόταση προτάσσεται της κύριας πρότασης για λόγους έμφασης. Στο κειμενικό είδος των ιδιωτικών επιστολών, συνήθως η αιτιολογική πρόταση ακολουθεί την κύρια πρόταση.

IV. Οι Τελικές προτάσεις

1. Εισαγωγή

Η επιρρηματική τελική σχέση στα παπυρικά κείμενα της εξεταζόμενης εποχής εκφράζεται πολύ συχνά με δευτερεύουσες τελικές προτάσεις, οι οποίες εκφράζουν τον σκοπό του ρήματος της προσδιοριζόμενης συνήθως κύριας πρότασης. Στη σχέση δηλαδή ανάμεσα στο ρήμα της τελικής πρότασης και στο ρήμα της προσδιοριζόμενης πρότασης αναπτύσσεται σχέση αιτιατού – αιτίου. Είναι προτάσεις επιθυμίας και φυσικά δέχονται άρνηση *μή*.¹¹²

Οι τελικές προτάσεις χωρίζονται στις εξής κατηγορίες:

- 1) καθαρά τελικές προτάσεις, στις οποίες ο σκοπός της ενέργειας κάθε ρήματος μπορεί να εκφράζεται. Χρησιμοποιούνται όλοι οι τελικοί σύνδεσμοι.
- 2) Αντικειμενικές τελικές προτάσεις. Δύο τύποι αντικειμενικών τελικών ουσιαστικών προτάσεων συνδέονται στενά στην κατασκευή τους με τις τελικές προτάσεις:

α. αντικειμενικές τελικές προτάσεις μετά από ρήματα που σημαίνουν διαταγή, ευχή, αποστολή, δυνατότητα, παράκληση, παράδοση. Στο κλασικό συντακτικό,¹¹³ οι προτάσεις αυτού του είδους εξαρτώνται από ρήματα τα οποία δηλώνουν σκέψη, φροντίδα, ενέργεια. Οι προτάσεις, οι οποίες εισάγονται με το *ὅπως* (ή *ὅπως μή*) ονομάζονται αντικειμενικές, διότι εκφράζουν το άμεσο αντικείμενο του κύριου ρήματος και ανήκουν στις τελικές, καθώς υποδηλώνουν σκοπό.

Στους παπύρους μετά τα ρήματα ή τις εκφράσεις: *ἀξιῶ συντάξαι καταστήσαι, ἀξιῶ ἀχθῆναι, ἐπιδίδωμι, μνήσθητι πορευθῆναι, ἀξιῶ συντάξαι γράψαι μεταδοῦναι, προσαγγέλλω, διεπεμψάμην, ἔπεμψα, προνοήσει, ἐπιστέλλω, διαπέμψατε, εὐχόμεθα, ἠπείχθην γράψαι, ἐπιστέλλεται, δέομαι γραφῆναι, προσκαρτεροῦμεν, φανερόν ποιούμεν, εὐχομαι* εισάγονται με τους συνδέσμους *ὅπως* ή *ὅπως μή*. Σε αυτές τις προτάσεις μετά τον σύνδεσμο *ὅπως* ακολουθεί οριστική ή ευκτική μέλλοντα. Λιγότερο συχνά ο σύνδεσμος *ὅπως μή* συντάσσεται με υποτακτική ή ευκτική αορίστου β'. Αυτές οι προτάσεις εκφράζουν το άμεσο αντικείμενο του ρήματος απόπειρας, ώστε να μπορεί να σταθεί σε παράθεση με ένα αντικείμενο σε αιτιατική

¹¹² Goodwin (1929) § 302.

¹¹³ Goodwin (1929) §303.B· Smyth (1956²) § 2208· Schwyzer (2002) 848–849.

πτώση, όπως το *τούτο*. Επιπλέον, συνεπάγονται το σκοπό της ενέργειας του κύριου ρήματος και μετέχουν στη φύση της τελικής πρότασης.¹¹⁴

β. αντικειμενικές τελικές προτάσεις μετά το ρήμα *ὄρω*. Στο κλασικό συντακτικό,¹¹⁵ αντικειμενικές τελικές προτάσεις ακολουθούν μετά από ρήματα και εκφράσεις φόβου,¹¹⁶ όπως είναι *φοβοῦμαι, δέδοικα, δέδια, ταρβῶ, δεινός εἰμί, δεινόν ἐστί, δέος ἐστί, φοβερός εἰμί, φόβος ἐστί, φοβερόν ἐστί*. Στους παπύρους απαντούν κυρίως τα ρήματα *φοβοῦμαι, δέδια*. Μερικές φορές δεν δηλώνουν πραγματικό φόβο, αλλά άγχος και καχυποψία. Αυτές οι προτάσεις εισάγονται με τους συνδέσμους *μή, μή οὐ*.¹¹⁷ Εκφέρονται με υποτακτική έγκλιση.¹¹⁸

Οι τελικές προτάσεις εισάγονται με τους τελικούς συνδέσμους *ἵνα, ὅπως, (ὡς ἵνα)*, όταν είναι καταφατικές.¹¹⁹ Όταν οι σύνδεσμοι *ὅπως* και *ὡς* συνοδεύονται από το αοριστολογικό *ἄν*, λανθάνει υπόθεση και δηλώνεται το αβέβαιο ή αμφίβολο της επιτυχίας ή αποτυχίας του επιδιωκόμενου σκοπού.¹²⁰ Οι τελικοί σύνδεσμοι στην αρχή ήταν επιρρήματα τόπου, τρόπου και χρόνου. Ο σύνδεσμος *ἵνα* εμφανίζεται από τον Όμηρο με τις έννοιες «πού», «προς τα πού», «για να» και «ότι».¹²¹ Ο σύνδεσμος *ἵνα* δηλώνει ότι ακολουθεί η υποτακτική έγκλιση στη δευτερεύουσα πρόταση.¹²² Στην μετακλασική περίοδο η χρήση του συνδέσμου *ἵνα* με υποτακτική είχε επεκταθεί σημαντικά. Αντικατέστησε το απαρέμφατο μετά από ρήματα προσταγής και ευχής.¹²³

Εξαρχής ήταν οργανική ενικού *ἵνα* και έλαβε τη δασεία από το αναφορικό θέμα *ὅ = *ιο*. Επειδή όμως δεν γνωρίζουμε την αρχική του σημασία, δεν ξέρουμε πώς απέκτησε την τελική σημασία.¹²⁴

Οι χρήσεις του *ἵνα* είναι: 1) επιρρηματική α. σημαίνει εκεί. Αυτή η χρήση απαντά άπαξ στον Όμηρο.¹²⁵ β. όπου.¹²⁶ Ως αναφορικό επίρρημα απαντά στον Όμηρο, στον Ηρόδοτο, στον Αριστοφάνη, σπάνια στον αττικό πεζό λόγο.¹²⁷ 2) ως

¹¹⁴ Goodwin (1929) § 303.B.

¹¹⁵ Kühner – Gerth (1904³) § 553b.1 (390)· Goodwin (1929) §303.C ·Smyth (1956²) § 2208· Schwyzer (2002) 848.

¹¹⁶ Jannaris (1968) 457.

¹¹⁷ Menge (1961) 196.

¹¹⁸ Smyth (1956²) § 2225.

¹¹⁹ Smyth (1956²) § 2193.

¹²⁰ Ασώπιος (1858²) 732.

¹²¹ Brugmann (1913⁴) 652· Mayser, *Gram.*, II 1. 240· Schwyzer (2002) 845.

¹²² Funk (1977) 514.

¹²³ Hult (1990) 72.

¹²⁴ Λορεντζάτος (1938) 167.

¹²⁵ Goodwin (1929) § 311· LSJ⁹ s.v. *ἵνα* (830).

¹²⁶ Chantraine s.v. *ἵνα* (464).

¹²⁷ LSJ⁹ s.v. *ἵνα* (830).

σύνδεσμος σημαίνει α. για να β. όπως γ. ώστε να.¹²⁸ Ως τελικός σύνδεσμος απαντά από τον Όμηρο και εξής.¹²⁹ Σχηματίστηκε κατ' αναλογία προς το εξαφανισθέν **τίνα*.¹³⁰ Η αρχική σημασία του *ίνα* ήταν τοπική, δεικτική τόπου.¹³¹ Το *ίνα* ήταν δεικτικό επίρρημα, σήμαινε «εκεί» και συνηθέστερα αναφορικό επίρρημα, σήμαινε «όπου». Επειδή όμως δεν εξέφραζε μόνο στάση σε τόπο, αλλά και κίνηση προς κάποιο τόπο, για αυτό και ταυτίστηκε με τους τελικούς συνδέσμους.¹³² Γι' αυτό και ο σύνδεσμος *ίνα* δεν συνοδεύεται ποτέ από το μόριο *άν*.¹³³ Είναι ο κατ'εξοχήν τελικός σύνδεσμος χωρίς την αναφορική έννοια των συνδέσμων *όπως* και *ώς*.¹³⁴ Σπανιότατα, προστίθεται μετά τους συνδέσμους *ίνα* ή *όπως* το μόριο *άν* στους ιστορικούς χρόνους της οριστικής.¹³⁵ Στους κλασικούς χρόνους, όταν ο σύνδεσμος *ίνα* συνοδεύεται από το αοριστολογικό *άν*, είναι πάντοτε αναφορικό τοπικό επίρρημα. Όσο συνυφασμένος κι αν είναι αυτός ο σύνδεσμος με τον σκοπό, ποτέ δεν αποβάλλει την αρχική τοπική του έννοια.¹³⁶ Καθαρότερη φαίνεται η δήλωση του σκοπού, όταν ο σύνδεσμος *ίνα* συνοδεύεται από το αρνητικό μόριο *μή*.¹³⁷ Οι σύνδεσμοι *όπως* και *ώς* είναι αναφορικά τροπικά επιρρήματα και σημαίνουν «όπως».¹³⁸ Στους τελικούς συνδέσμους *όπως* και *ώς* με υποτακτική ή ευκτική προστίθεται το αοριστολογικό μόριο *άν* που αναφέρεται σε πρόταση υπονοούμενη υποθετική.¹³⁹

Όταν ο σύνδεσμος *όπως* συνοδεύεται από το μόριο *άν* και συντάσσεται με υποτακτική, δηλώνεται ότι ο σκοπός εξαρτάται από ορισμένες προϋποθέσεις,¹⁴⁰ όπως στον *P.Oxy. XX 2278* (Οξύρυγχος, επίσημη επιστολή).

P.Oxy. XX 2278, 5–7 (μέσα 3^{ου} αι. μ.Χ.): ἐπιστέλλεται σοι, ὅπως τῷ σεαυτοῦ κινδύνῳ / [ἐπισκεψάμενο]ς ἂν ἀπὸ τοῦ ἐφιεμ[έ]γνου ὑπολόγου εἰς πράσιν τυγ/[χάνη οὐ]σα

¹²⁸ Λορεντζάτος (1938) 167–168.

¹²⁹ Goodwin (1929) § 311· LSJ⁹ s.v. *ίνα* (830)· Smyth (1956²) § 2193.

¹³⁰ Hofmann (1974) 142. * Οι παραπομπές μου αναφέρονται στη μετάφραση του κειμένου του Hofmann.

¹³¹ Καλογεράς (1965) 7· Hofmann (1974) 142.

¹³² Kühner – Gerth (1904³) § 553. 1 (378).

¹³³ Λορεντζάτος (1938) 168· Humbert (2002) 221.

¹³⁴ Λορεντζάτος (1938) 168.

¹³⁵ Kühner – Gerth (1904³) § 553. 7 (389).

¹³⁶ Humbert (2002) 221.

¹³⁷ Καλογεράς (1965) 9.

¹³⁸ Goodwin (1929) § 312.

¹³⁹ Kühner – Gerth (1904³) § 553. 5 (385).

¹⁴⁰ Smyth (1956²) § 2215.

Ο αρνητικός τελικός σύνδεσμος *μή* προήλθε από το ενδοιαστικό *μή*. Η κανονική άρνηση μετά τους συνδέσμους *ίνα*, *όπως*, *ώς* είναι *μή*. Αλλά μετά από το σύνδεσμο *μή* η άρνηση είναι *οὐ*.¹⁴¹

2. Εκφορά

Οι τελικές προτάσεις εκφέρονται με υποτακτική, κυρίως αορίστου,¹⁴² αλλά και ενεστώτα και παρακειμένου, όταν δηλώνουν την επιθυμία του υποκειμένου. Συνήθως η τελική πρόταση εξαρτάται από ρήμα αρκτικού χρόνου. Όταν η υποτακτική συνοδεύεται από το αοριστολογικό *ἄν*, συνήθως εισάγονται με τους συνδέσμους *όπως* και *ώς*. Δηλώνουν προσδοκώμενο σκοπό υπό προϋπόθεση.¹⁴³ Ο σύνδεσμος *ίνα* με υποτακτική συνήθως δηλώνει κάτι το επιθυμητό, το επιδιωκόμενο, καθώς η υποτακτική είναι η κατάλληλη έγκλιση, για να δηλώσει κάτι το οποίο δεν είναι ακόμη πραγματικότητα.¹⁴⁴

Σπάνια, με ευκτική πλαγίου λόγου ενεστώτα ή αορίστου, αντί υποτακτικής, όταν εξαρτώνται από ρήμα ιστορικού χρόνου. Σε αυτή την περίπτωση ο σκοπός παρουσιάζεται ως πιθανός. Με ευκτική χωρίς εξάρτηση από ρήμα ιστορικού χρόνου, όταν δηλώνουν υποκειμενικό σκοπό. Η απουσία της ευκτικής στη μετακλασική περίοδο έχει επεκταθεί σημαντικά. Αυτή η πορεία ξεκίνησε ήδη από την ύστερη κλασική περίοδο.¹⁴⁵ Με οριστική (σε αντίθεση με το κλασικό συντακτικό), ενεστώτα, και μέλλοντα. Με οριστική μέλλοντα εκφέρονται, όταν δηλώνουν βέβαιο σκοπό.¹⁴⁶

Η υποτακτική μπορεί να διατηρείται και μετά από εξάρτηση ιστορικού χρόνου,¹⁴⁷ όταν α) δίνεται έμφαση στο σκοπό, όπως στον *P.Oxy.* XII 1408 (Οξύρυγχος, αναφορά μιας δίκης, εγκύκλιος και διάταγμα στον έπαρχο) στον οποίο η τελική πρόταση εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*εἰδῶσιν*), αν και εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*ἠθέλησα*).

¹⁴¹ Goodwin (1929) § 305.

¹⁴² Schwyzler (2002) 844.

¹⁴³ Smyth (1956²) § 2193.

¹⁴⁴ Funk (1977) 514.

¹⁴⁵ Hult (1990) 75.

¹⁴⁶ Goodwin (1929) § 317–324· Smyth (1956²) §§ 2193–2203· Schwyzler (2002) 844.

¹⁴⁷ Smyth (1956²) § 2197.

*P.Oxy. XII 1408, 14–16 (210–214 μ.Χ.): β]εβαιῶσαί μου τὴν γνώμην
ἠθέλησα, ἵνα πά[ν]/[τε]ς εἰδῶσιν οἱ κατὰ τὴν Αἴγυπτον οὐκ ἐκ
παρέργου τιθέμενον τοῦτο τὸ / [χρέ]ος*

Στον *P.Oxy. I 44* (βλ. *BL IX 177*) (Οξύρυγχος, έκπτωση φόρων) η τελική πρόταση εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*εἰδῆς*), αν και εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*μετέδωκα*).

*P.Oxy. I 44, 16–22 (τέλη 1^{ου} αι. μ.Χ.): καὶ πρότερόν σοι τὸ
ἀντίγρ[αφο]ν / τῆς ἐπιστολῆς μετέδωκα ἵν' εἰδῆς*

Σε έναν πάπυρο από την Οξύρυγχο, ο οποίος είναι ιδιωτική επιστολή, η τελική πρόταση εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*εἰδῆς*), παρόλο που εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου.

*P.Oxy. II 299 [= Sel.Pap. I 108 = Hengstl (1978) 107 = Olsson (1925)
77], 5 (τέλη 1^{ου} αι. μ.Χ.): οὐκ ἔπεμψε, ἵνα εἰδῆς*

Η υποτακτική μπορεί να διατηρείται και μετά από εξάρτηση ιστορικού χρόνου και όταν η τελική πρόταση εξαρτάται από αόριστο με σημασία ενεστώτα ή στη θέση του αορίστου θα μπορούσε να έχει χρησιμοποιηθεί ενεστώτας.¹⁴⁸

Όταν μετά από εξάρτηση ιστορικού χρόνου υπάρχει εναλλαγή εγκλίσεων, δηλαδή υποτακτικής και ευκτικής πλαγίου λόγου,¹⁴⁹ η υποτακτική δηλώνει σκοπό που συνδέεται άμεσα με το αποτέλεσμα, ενώ η ευκτική δηλώνει δυνατό, αβέβαιο, αναποφάσιστο σκοπό, χωρίς να λαμβάνει υπόψη το αποτέλεσμα.¹⁵⁰ Αντί υποτακτικής χρησιμοποιείται οριστική μέλλοντα συνήθως με τους συνδέσμους *ἵνα*, *ὅπως* και *ὥς*. Συχνά στα έγγραφα παρατηρούμε την οριστική έγκλιση αντί για την υποτακτική μετά τον σύνδεσμο *ἵνα*.¹⁵¹

Στον *P.Oxy. XLVIII 3401* (βλ. *BL VIII 270*) (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή) η τελική πρόταση εκφέρεται με υποτακτική αορίστου (*ἀγοράσωμεν*). Εξαρτάται από προστακτική αορίστου (*ἀπόστειλον*).

¹⁴⁸ Kühner – Gerth (1904³) § 553.3 (380).

¹⁴⁹ Smyth (1956²) § 2199.

¹⁵⁰ Kühner – Gerth (1904³) § 553.6 (387).

¹⁵¹ Palmer (1948³) 2.

P.Oxy. XLVIII 3401, 13–14 (355 μ.Χ. περίπου): ἀλλὰ ἐν τάχει (1. τάχει) ἀπόστιλο[ν] (1. ἀπόστειλον) / [τὸ] κέρμα ἵνα ἀγοράσωμ[εν...] (1. ἀγοράσωμ[εν]).

Συχνά, επίσης, παρατηρείται εναλλαγή εγκλίσεων ή χρόνων. Οι εγκλίσεις ή οι χρόνοι που παρατηρούμε ότι εναλλάσσονται είναι: υποτακτική ενεστώτα και αορίστου, υποτακτική και οριστική μέλλοντα, (ο μέλλοντας, ως χρόνος της οριστικής, δηλώνει σκοπό που θα πραγματοποιηθεί σίγουρα, ενώ η υποτακτική δηλώνει σκοπό θετικά προσδοκώμενο, αλλά όχι απόλυτα βέβαιο), ευκτική πλαγίου λόγου και υποτακτική αορίστου, υποτακτική ενεστώτα, αορίστου και παρακειμένου.

Οι τελικοί σύνδεσμοι ἵνα και ὥς, σπάνια ο σύνδεσμος ὅπως, συντάσσονται με οριστική ιστορικού χρόνου, όταν εκφράζουν σκοπό απραγματοποίητο ή που δεν μπορεί να πραγματοποιηθεί.

3. Εξάρτηση – Συντακτική θέση

Οι τελικές προτάσεις εξαρτώνται από ρήματα τα οποία δηλώνουν προσταγή, ευχή, αποστολή, δυνατότητα, παράκληση, σκόπιμη ενέργεια, ικανότητα, συμφωνία.¹⁵² Οι τελικές αντικειμενικές προτάσεις ή συμπληρωματικές συντάσσονται με ρήματα σημαντικά φροντίδας, ενέργειας, σκέψης και λειτουργούν ως αντικείμενα σε αυτά.

Στους παπύρους εξαρτώνται από τα εξής ρήματα ή εκφράσεις οι οποίες δηλώνουν προσταγή, προτροπή: *σπεύσον, χρήσον, ἐν ἐτοίμῳ ποιήσον, πᾶν ποιήσον πέμψαι καὶ ἀντιγράψαι, ποιῆσαι, καλῶς ποιήσεις ἀναγκάσαι γενέσθαι, καλῶς ποιήσεις δοῦσα, εὖ οὖν ποιήσεις, εὖ ποιήσετε, ἐτοιμασθήτωσαν, ἐν τάχει γενέσθω, ἀλλ' ὅρα, καταφερέτωσαν, μὴ προτραπήτωσαν, ὑπόσχησον καὶ διβόλησον, μνήσθητι πορευθῆναι, κόμισαι, γνώτω, ἐρχέσθω, σφραγισάτω, προτρέψας αὐτὸν οὕτως ἀπογράψασθαι, λιμναζέτωσαν, ἐπιμελοῦ, //* ευχή: *εὐχομαι ἐν ὑμῖν διαμένειν, εὐχόμεθα, εὐχομαι, ἐρρῶσθαί σε εὐχομαι, ἀσπάζομαι καὶ εὐχομαι, //* αξίωση: *ἀξιῶ συντάξαι γράψαι μεταδοῦναι, ἀξιῶ συντάξαι γράψαι, ἀξιῶ συντάξαι καταστήσαι, ἀξιῶ ἀχθῆναι, ἀξιῶσω, ἀξιούμεν γράψαι, ἀξιούμεν διαλαβεῖν, ἀξιῶ ἐξέτασιν γενέσθαι, ἀξιῶ ἀχθῆναι, //* επιθυμία: *ἠθέλησα βεβαιῶσαι, θέλεις, //* αποστολή,

¹⁵² Μανδηλαράς, *Verb*, 260.

ανακοίνωση μέσω επιστολής: *ἀντίγραφον ἐπιστέλλεται ὑμῖν, ἐπέστειλα, ἐπιστέλλεται, ἐπιστέλλω, τὸ ἕτερον ἐπιστέλλεται ὑμῖν, ἀπόστειλον, ἀπέστειλα, ἐπίστειλον, ἐπέστειλας, ἀποστεῖλαι, προέταξα ἐπιστεῖλαι, τηρῶ, μετέδωκα, //* επίδοση, παράδοση: *ἐπιδίδωμι, ἐπιδίδομεν, ἐπιδίδομεν ἀξιούντες παραδούναι ἢ τὸ ἀνενόχλητον ἡμᾶς ἔχειν, φυλάττω, παράδος, δότε, δέδωκα, //* αποστολή: *ἔπεμψε, πέμψον, πέμψεις, πέμπεις και πέμψω, οὐκ ἔπεμψας, πέμψαι, ἔπεμψα, διαπέμψατε, διεπεμψάμην, διαπέμπεται, //* αναφορά, ανακοίνωση, δήλωση: *γράφω, γράψον, ἀναφέρον, γράψον και σπεύσον, ἔγραψα, γράψαι, ἐγράψαμεν, παρεπέμψαμεν, μηνύομεν, προσαγγέλλω, δηλῶ, οὐδὲ ἔγραψας, γράφομεν, δηλωθήσεται, προσφωνοῦμεν, γράψαι, δηλώσον, προσφωνοῦμεν καταλελείφθαι, //* φόβο: *φοβοῦμαι, δέδια, //* δημόσια τοποθέτηση: *δημοσίᾳ προύθηκεν, δημοσίᾳ πρόκειται, //* δυνατότητα ή μη: *δυνήσονται μαρτυρίαν ποιήσασθαι, οὐ δεδύνημαι εὐρεῖν, //* ενέργεια: *ποιοῦμεν, ποιῶμεν, φανερόν ποιοῦμεν, ἐξείσχυσεν τὰ βιβλεῖδια ἄθετηθῆναι, ἔλαβαν, //* παράκληση: *δέομαι γραφῆναι, ἐδέησεν ἐπισταλῆναι, διὰ τοῦτο οὖν σοῦ δεόμεθα, ἐδέησεν κατελθεῖν, δεήσει εὔχεσθαι, ἐδέησεν συναγαγεῖν, //* ψυχικό πάθος: *ἐχάρην.* Επίσης, εξαρτώνται από τύπους του γίγνομαι: *ἐγένετο, ἀπελεύθερος ἐγένετο,* από ρήματα, απλά ή σύνθετα, του ἔχω: *κατέσχον, ἐπέχον, ἀνάγκην ἔσχον παρακαλέσαι,* και από διάφορους ρηματικούς τύπους: *μελετῶ, μηδεὶς ἐνοχλήσει, παρατηρήσεις, προνοήσει, προσκαρτεροῦμεν, συμφέρει, ἐξήλθεν, ἐνοχλοῦμαι, ἐκατηχήσαμεν, ὀφείλει ὑπαρχθῆναι, παρατίθεμαι, μενεῖ μοι ὁ λόγος, ἐκκέκληται, ἐνήγαγον, ὑπεχώρησεν, ἀποτετρεῖθαι ἐδεξάμην, ἐνείλικται καταμαθεῖν, διαγέγραμμαι, ἀναγκαῖον εἶναι δοκεῖ καταχωρισθῆναι.*

Οι τελικές προτάσεις λειτουργούν ως επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού. Μπορούν να χρησιμεύσουν και ως επεξήγηση σε εμπρόθετο προσδιορισμό του σκοπού, όπως *ἐνεκα τούτου, πρὸς τοῦτο, διὰ τοῦτο.*

Τελικές προτάσεις

Εισαγωγή

Εκφορά

Συντακτική θέση

Οριστική έγκλιση

Υποτακτική έγκλιση

ἵνα
ὅπως,
ὥς ἵνα,
μή

Επιρρηματικός
προσδιορισμός του
σκοπού

Ευκτική έγκλιση

Εναλλαγή εγκλίσεων–
χρόνων

Υποτακτική ενεστώτα –
αορίστου

Οριστική μέλλοντα –
υποτακτική αορίστου

Ευκτική πλαγίου λόγου –
υποτακτική αορίστου

Υποτακτική αορίστου –
παρακειμένου

4. Οριστική έγκλιση

Ενεστώτα

Η οριστική ενεστώτα απαντά στις τελικές προτάσεις παπυρικών κειμένων, φαινόμενο το οποίο δεν συνάδει με τους κανόνες της κλασικής συντακτικής θεωρίας.¹⁵³

Το επόμενο παράδειγμα του *P.Oxy.* LIX 3995 έχει ήδη αναλυθεί στο κεφάλαιο για τις αιτιολογικές προτάσεις λόγω της αμφίσημης σημασίας και της δομής της πρότασης, η οποία εισάγεται με τον σύνδεσμο *ἵνα*.

P.Oxy. LIX 3995, 2–5 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, αρχές 3^{ου} αι. μ.Χ.): *χρήσον τὸ ὀνᾶρὶν σου, / αἰτιδὴ ἀναφέρουσίν μοι ἱμιαρτάβιον / ψωμίων, ἵνα φθάνουσι ἀποκαταστήσαι / αὐτὸ σήμερον.*

Σε έναν άλλο πάπυρο από την Οξύρυγχο, ο οποίος είναι αίτηση, η πρόταση *ὥς ἔπος ἐστὶν εἰπεῖν* εισάγεται με τον σύνδεσμο *ὥς*, εκφέρεται με οριστική ενεστώτα (*ἔπος ἐστὶν*) προσδιορίζει τελικά την κύρια πρόταση.

P.Oxy. I 67, 14 (28 Μαρτ. 338 μ.Χ.): *πάντα μὲν, ὥς ἔπος ἐστὶν εἰπεῖν, ὅσα εἰσχύειν (ἰ. ἰσχύειν) τι δύν[α]τ[αι] παρὰ τὴν τῶν νόμων [ἰσχύ]ν / πρὸς ὀλίγον εἰσχύει*

Σε έναν πάπυρο από την Αντινοόπολη, ο οποίος είναι επίσημη επιστολή, η πρόταση *ἵνα μὴ ἐσμεν ἀπὸ ἀλλήλων* εισάγεται με τον τελικό σύνδεσμο *ἵνα*, εκφέρεται με οριστική ενεστώτα (*ἐσμέν*), προσδιορίζει τελικά την κύρια πρόταση.

P.Ant. III 188, 14–15 (6^{ος}/7^{ος} αι. μ.Χ.): *ἐπὰν γὰρ ἐνταῦθα ἐπεσχέθην, εὐβουλον ἦν / γράψαι αὐτοῖς ἐλθεῖν ἵνα μὴ ἐσμεν ἀπὸ ἀλλήλων.*

Υπάρχει και ένα άλλο παράδειγμα της οριστικής ενεστώτα σε τελική πρόταση μετά τον σύνδεσμο *ἵνα*: *P.Bas.* 16, 7 (3ος αι. μ.Χ.) αλλά μπορεί να πρόκειται για

¹⁵³ Goodwin (1929) § 317–324· Smyth (1956²) §§ 2193–2203· Schwyzer (2002) 844·

ορθογραφικό λάθος. Οι Blass – Debrunner¹⁵⁴ αρνούνται κατηγορηματικά την ύπαρξη της οριστικής ενεστώτα μετά τον σύνδεσμο *ἵνα*.¹⁵⁵

Σε έναν πάπυρο άγνωστου τόπου, ο οποίος είναι επαγγελματική επιστολή, διαπιστώνουμε ότι η τελική πρόταση εισάγεται με τους διπλούς συνδέσμους *ὥς ἵνα*.

P.Apoll. 63, 5–7 (703–715 μ.Χ. περίπου): *περὶ γὰρ /]ατων τ[ο]ῦ προκειμένου κρέου ἀναριθμητ[]χται γὰρ /]αιτην ἅμα ζητήσωσιν ὥς ἵνα εἰς τὸ Ἄπα Παμβῶ εἶμι μελλον*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy. LIX 3995</i>	αρχές 3 ^{ου} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy. I 67</i>	338 μ.Χ.	Οξύρυγχος	αίτηση
<i>P.Ant. III 188</i>	6 ^{ος} /7 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αντινόου πόλις	επίσημη επιστολή
<i>P.Apoll. 63</i>	703–715 μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	επαγγελματική επιστολή

Μέλλοντα

Σε μία αίτηση διαζυγίου από την Αλεξάνδρεια οι δύο τελικές προτάσεις, οι οποίες συνδέονται διαζευκτικά διά του συνδέσμου *ἢ* εισάγονται με τον τελικό σύνδεσμο *ἵνα*, εκφέρονται με οριστική μέλλοντα (*ἐπενδικάσει ἢ ἐκτίσει*), λειτουργούν ως επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού στην προτασόμενη κύρια πρόταση.

BGU IV 1105, 22–35 (10–11 μ.Χ. περίπου): *[Διὸ] ἀπεσφαλμένη τὸν πατέρα μ[ου] Διοσκουρίδην ἐπιδόσοντα τὸ ὑπόμνημα καὶ κατὰ τὴν ἔξοδον τεληωσόμεγρος (l. τελειωσόμενος) / ἀποστῆ[λ]αι (l. ἀποστεῖλαι) αὐτῷ τινὰ τῶν παρὰ τοῦ [κ]ριτηρίου / [δ]ς ἐμοῦ ἐπιτελέσεται τὴν / ἔξοδον ὥς καθήκει (l. καθήκει) καὶ τῷ δὲ Ἀσκληπιδῇ (l. Ἀσκληπι<ά>δῃ) μεταδώσιν (l. μεταδώσει) / ἀντίγραφον τοῦδε τοῦ ὑπομν[ή]ματος, ἵνα ἀνεχομονῆς ἐπενδικάσει ἢ ἐκτίσει μοι τὰς / τοῦ ἀργυρίου) (δραχμὰς) ξ, ἔτι δὲ καὶ . . . / . . . ρ . . . σθαι εἰ[ς] τὸν Δι[ος]]κουρίδην εἰς τὴν τῶν . . / λων δαπάνην.*

¹⁵⁴ Blass – Debrunner (1961) 187 (§ 369).

¹⁵⁵ Barns (1967) *P.Ant. III 188*, σχόλιο στ. 15, 159.

Το ίδιο διαπιστώνουμε και στα επόμενα παραδείγματα: *O.Krok.* I 76, 1–5 (Κροκοδύλων πόλις,¹⁵⁶ ιδιωτική επιστολή, 117–125 μ.Χ. περίπου): *ἐρωτη/τεῖς (I. ἐρωτηθεῖς) ἵνα πέμψις (I. πέμψεις ή πέμψης) ὄστρακον εἰς τὴν / οὐε[ci]γατεῖοναν (I. οὐε[ti]γατίονα) φάσιν περὶ τοῦ / Ἀμμωνιανοῦ περὶ τῆς σωτηρείας (I. σωτηρίας) / αὐτοῦ·μὴ οὖν ἄλλως ποιήσεις ἐπὶ / ἀκεγαῖόμεν (I. ἀγωνιῶμεν)¹⁵⁷ περὶ αὐτοῦ·// P.Oxy.* XLVII 3365 (= *P.Coll.* Youtie 1 65), 5–6 (Οξύρυγχος, αντίγραφο αίτησης για την εγγραφή μιας πώλησης, 22 Μαΐου 241 μ.Χ.): *ὁ ἀναπεμφθεῖς πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ διαλογῆς χρηματισμὸς / ἐπιστέλλεται ὑμεῖν ὅπως εἴ τι ἀκόλουθόν ἐστιν τῷ ἑαυτῷ<ν> τιμήματι πράζεται. // P.Col.* X 280, 10–11 (Οξύρυγχος, μίσθωση ενός αμπελώνα, 269–277 μ.Χ.): *τὴν δὲ τρύγην ποιήσονται [ο]ἱ μεμισθωμένοι ἀρξάμενοι ἀπὸ πεντεκαιδεκάτης [τοῦ Μεσορῆ] ἵνα τε/[λειώ]σονται τὰ ἄλλα τὰ κα]τὰ καιρὸν τῆς ἀμπέλου ἔργα πάντα τῷ δέοντι καιρῷ ἀνεγκλήτως*

Σε μια επαγγελματική επιστολή από την Οξύρυγχο απαντούν δύο τελικές προτάσεις. Η πρώτη τελική πρόταση εκφέρεται με οριστική μέλλοντα (*βαστάζομεν*). Προσδιορίζει τελικά την προηγούμενη κύρια πρόταση. Η δεύτερη τελική πρόταση εκφέρεται και αυτή με οριστική μέλλοντα (*φορτώσομεν*), προσδιορίζει τελικά την προτασόμενη κύρια πρόταση.

P.Ross.Georg. III 22, 5–9 (7^{ος} αι. μ.Χ.): *Ἴδου δὲ ἔπεμψα / ἄλλα ἐπὶ πλοῖα, ἵνα βαστάζομεν τὴν λοιπάδα τοῦ σίτου τοῦ Σκέλ[ου^ς] / καὶ θεοῦ κελεύοντος ἀπεσπέρας καταλαμβάνω τὰ πρὸς σέ, ἵνα διὰ τῆς / αὔριον θεοῦ κελεύ[οντο]ς φορτόσο[μ]εν (I. . φορτώσομεν) ὅσα πλοῖα ἔπεμψα ἐκ τοῦ λε[... /]. ου.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>BGU</i> III 1105	10–11 μ.Χ. περίπου	Αλεξάνδρεια	αίτηση διαζυγίου
<i>O.Krok.</i> I 76	117–125 μ.Χ. περίπου	Κροκοδύλων πόλις	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XLVII 3365	241 μ.Χ.	Οξύρυγχος	αντίγραφο αίτησης για την εγγραφή μιας πώλησης, συμβόλαιο γης,

¹⁵⁶ Calderini, *Diz.geogr.*, III. 157.

¹⁵⁷ Cuvigny (2005) *O.Krok.* 1–151, σχόλιο στ. 6.

5. Υποτακτική έγκλιση

Ενεστώτα

Με υποτακτική ενεστώτα, η οποία εμφανίζεται πολύ συχνά, εκφέρονται οι παρακάτω τελικές προτάσεις των παπύρων, οι οποίες ακολουθούν τις κύριες προτάσεις.

Σε έναν πάπυρο από την Οξύρυγχο, ο οποίος είναι ιδιωτική επιστολή, οι τελικές προτάσεις εισάγονται με τον σύνδεσμο *ἵνα*, εκφέρονται με υποτακτική ενεστώτα (*ῆτε*), προσδιορίζουν τελικά τη φράση *εὔχομαι διαμένειν* η οποία προηγείται.

P.Oxy. XLII 3057 (βλ. *BL VIII 265*), 16–18 (1^{ος}/2^{ος} αι. μ.Χ.): *εὔχομαι ἐν ὑμεῖν (Ι. ὑμῖν) διαμένειν / ἵν' ῆτε ἀκαταλήρητοι καὶ μὴ ᾗτε ὅμοιοι / ἡμεῖν (Ι. ἡμῖν).*

Με υποτακτική ενεστώτα εκφέρονται οι τελικές προτάσεις στους ακόλουθους παπύρους: *P.Oxy. II 286* (= *Chrest.Mitt. 232* = *P.Lond. III 797* descr. σ. 36), 14–22 (Οξύρυγχος, αίτηση, 17 Μαΐου 82 μ.Χ.): *καὶ ἀξιῶ συντάξαι γράψαι τῷ τοῦ Ὀξυρυγχείτου ξενικῶν πράκτορι μεταδοῦναι τῇ τε / Ζηναρίῳ καὶ τῷ Ἡρωῖ τοῦδε τοῦ ὑπομνήματος / [ἀ]ντίγραφον ὅπως παρέχονται ἡμᾶς ἀπερισπάστους / [καὶ] ἀπαρενοχλήτους ὑπὲρ τῆς προκειμένης ὀφειλῆς καὶ ἀποδώσειν ταῦτα, ἢ εἰδῶσι ἐάν τι ἰς ταύτην πραχθῶ / ἐσομένην μοι τὴν πρᾶξιν παρὰ τε αὐτῶν καὶ ἐξ ὧν / ἐὰν εὐρίσκω αὐτῶν ἐπὶ τῶν τόπων ὑπαρχόντων καὶ σειτικῶν ἐδαφῶν καὶ ἐτέρων. // BGU IV 1201, 19–20 (Βουσίρις – Ηρακλεοπολίτη νομού, αίτηση, 26 Μαΐου–24 Ιουν. 2 μ.Χ.): *Δι[ὸ] ἀναφέρο[μ]εν διὰ ἀνα/φορᾶς, ἵνα εἰδῆς. Εὐτύχει. // P.Oxy. II 244* (= *Ch.L.A III 206* = *P.Lond. III 791* descr. = *CPL 175*), 10–12 (Οξύρυγχος, μεταφορά βοοειδῶν, 2 Φεβρ. 23 μ.Χ.): *ἐπιδίδωμι τὸ ὑπόμνη(μα) / ὅπως γράφη<ς> τῷ τοῦ Κυνοπολίτου / [σ]τρατηγῷ[ι] φ[έρ]ειν τὰ σημαι<όμεν>α πρόβατα. // P.Oxy. XIV 1672* [= *Olsson (1925) 24*], 9–11 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 37–41 μ.Χ.): *[δ]ι[ὸ γ]ράφομέν σοι ἵν' εἰδῆς πό/τερόν σε δεῖ ἀνενέγκαι τὸ ὅλον / [ῆ] μέρος εἰς τὴν πόλιν. // BGU III 915**

(βλ. BL XI 22), 10–12 (Αρσινοΐτης νομός, έκθεση κατανομής γης στο πλαίσιο της προετοιμασίας για μια αγορά, 2^{ος} αι. μ.Χ. περίπου): *τὴν δὲ συνήθ(ειαν) τή(ν) ἐμή(ν) / [τ]ηρώι, ἵνα μὴ δυσχερὲς οὖσα ἢ / παράδειξις (l. παράδειξις) αὐτῆς τὴν πράσειν (l. πράσιν) ἐμποδείζηι (l. ἐμποδίζηι). // P.Oxy. I 44 (βλ. BL IX 177), 16–22 (Οξύρυγχος, πώληση φόρων, 16 Απρ. 66–24 Ιουλ. 70 μ.Χ. περίπου): καὶ πρότερόν σοι τὸ ἀντίγρ[αφο]ν / τῆς ἐπιστολῆς μετέδωκα ἵν' εἰδῇς, καὶ / ὅτι ἀποδημούντός σου καὶ τῶν ὄντων / μὴ ἐπιδεδεγμένων ὑπὸ τῶν τελωνῶν / μηδὲ μὴν ἄλλων προσερχ[ομ]ένων αὐτοῖς [πολλάκις] πολλάκις προκηρυχθεῖσων / ἔλαβον χειρογραφείας τῶν τε τὸ ἐγκυ/κύκλιον καὶ τὸ γραφεῖον ἀσχολουμένων. // P.Oxy. II 299 [= Sel.Pap. I 108 = Hengstl (1978) 107 = Olsson (1925) 77], 5 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, τέλη 1^{ου} αι. μ.Χ.): καὶ ταύτας οὐκ ἔπεμψε, ἵνα εἰδῇς. // SB XXII 15351 [= P.Oxy. I 165 descr. = BASP 31 (1994) 23–26 αρ. 3 (P.Oxy.Descr. 3)], 18–19 (Οξύρυγχος, επίσημη επιστολή, 2 Φεβρ. 81 μ.Χ.): Διὸ / γράφ[ω] ὑμῖν ἵν' εἰδῆτε // SB XXII 15355 [= P.Oxy. I 176 descr. = BASP 31 (1994) 37–38 αρ. 7 (P.Oxy.Descr. 7)], 9–10 (Οξύρυγχος, επίσημη επιστολή, 13 Οκτ. 99 μ.Χ.): [Γ]ράφω / ὑμῖν ἵν' εἰδῆτε // P.Dubl. 6 (= P.Oxy. II 343 descr.), 13–14 (Οξύρυγχίτης νομός, επιστολή σε έναν αγορανόμο, 30 Αυγ.–28 Σεπτ. 99 μ.Χ.): διὸ γρά/φομεν ὑμῖν (l. ὑμῖν) ἵν' εἰδῆτε(ε). // P.Oxy. I 46, 26–27 (Οξύρυγχος, διανομή της γης, 30 Ιαν. 100 μ.Χ.): διὸ γρά/φομεν ἡμῖν (l. ἡμῖν) ἵν' εἰδῆται. (l. εἰδῆτε).*

Σε έναν πάπυρο από την Οξύρυγχο, ο οποίος είναι επίσημη επιστολή, η τελική πρόταση εισάγεται με τον σύνδεσμο *ἵνα*. Εκφέρεται με οριστική παρατατικού (*ἦν*), αλλά ο σωστός τύπος, σύμφωνα με το κριτικό υπόμνημα, είναι *ἦ*. Άρα, πρόκειται για τελική πρόταση, η οποία είτε εκφέρεται με οριστική παρατατικού είτε με υποτακτική έγκλιση. Επειδή όμως η οριστική παρατατικού απαντά σπάνια ως έγκλιση εκφοράς των τελικών προτάσεων στους παπύρους, το πιθανότερο είναι ότι πρόκειται για υποτακτική έγκλιση. Η πρόταση προσδιορίζει την προηγούμενη κύρια πρόταση.

P.Oxy. I 63, 15–18 (2^{ος}/3^{ος} αι. μ.Χ.): τὴν χρειάν ὧν τὰ ὀνόματά σοι / ἔπεμψεν Ἀρποκρατίων ἐν / ἐτοίμῳ ποιήσον ἵνα μη[δ]έν / ἐνπόδιον ἦν (l. ἦ).

Με υποτακτική ενεστώτα εκφέρονται οι τελικές προτάσεις στους ακόλουθους παπύρους: *P.Oxy. XX 2265* [= BASP 46 (2009) 20], 3–9 (Αλεξάνδρεια, επιστολή

ενός στρατηγού, 120–123 μ.Χ.): *Το[ῖς π]ραγματευταῖς Φουτίου / Σεκοῦνδου ᾧ τὸ τέλος τῇ[ς] / εἰκοστῆς τῶν ἐλευθεριῶν / προσήκει εὖ ποιήσετε συν/λαβόμενοι ἐν οἷς ἐὰν δικα[ι]/ώσετε, <ἵνα> κατὰ τὸν τῆς εἰκὸς / τῆς νόμον πρά<τ>ωσιν. // P.Oxy. I 68, 29–36 (Οξύρυγχος, υπόμνημα, 25 Ιουν. 131 μ.Χ.): ὅθεν ἀξιῶ συντάξαι γράψαι τῷ τοῦ Ὀξυρυγ/χεΐτου στρατηγῷ μεταδοῦναι τῷ Θέωνι τοῦ/δε τοῦ ὑπομνήματος ἀντίγραφον ἵν' ἰδῇ (l. εἰδῇ) / ἄκυρον καθεστὸς ὃ οὐ δεόντως μετέδοκέ (l. μετέδωκέ) / μοι διαστολικόν, σὺν οἷς ἐὰν βιβλιομαχή[σ]ῃ / προσμεταδοῖμεν, οὕσαν δ' ἐμοὶ τὴν πρὸς αὐ/τὸν κρίσιν ἐφ' ᾧν δέον ἐστίν, ἀρκουμένου / μου τῇδε τῇ διαστολῇ ὡς καθήκει. // P.Oxy. X 1270, 47–53 (Οξύρυγχος, αίτηση, 26 Ιαν.–24 Φεβρ. 159 μ.Χ.): ἀξιῶ συντά/ξαι γράψαι τῷ τοῦ Ὀξυ[ρυγ]χίτου στρα(τηγῷ) μετα/δοῦναι τούτου τὸ ἴσον [τῇ Ἀμμων, ἐὰν / περιῇ, εἰ δὲ μή, κληρον[όμοις αὐτῆς τελείοις / ᾧ]ν τὰ ὀνόματα ἐπὶ τῷ[ν τόπων δηλωθῇ/σεται ὡς καθήκει, ἵνα εἰδῶσι μένουσαν / κυρίαν τὴν ὁμολογί[αν ἐφ' οἷς περιέχει. // P.Oxy. XXXVIII 2860, 16–19 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος} αι. μ.Χ.): ταχέως οὖν μοι / γράψον ἵνα εὐψυχῶ [. ἄσπ]α/σα[ι] τὴν ἀγαθὴν Φλουρε[ν]τ[ίαν σου(?)] καὶ / [τὰ] τέκνα σου καὶ Κάνωπ[ον. // P.Oxy. XII 1482 (= Sel.Pap. I 124), 3–6 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος} αι. μ.Χ.): γράφω σοι ἵν' ἰδῇς (l. εἰδῇς) ὅτι λελικμήκαμεν¹⁵⁸ / τὴν κριθὴν τοῦ Αὐασίτου τῇ η, καὶ οὐ / οὕτως αὐτὴν λελικμήκαμεν μετὰ / κόπον. // P.Oxy. VI 929, 20–22 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, τέλη 2^{ου}/αρχές 3^{ου} αι. μ.Χ.): διὸ γράφω / σοι, ἀδελφέ, ἵν' εἰ ἀλλότριά / ἐστὶν εἰδῇς.*

Σε έναν πάπυρο από την Οξύρυγχο, ο οποίος είναι έκθεση μιας δίκης, η τελική πρόταση εισάγεται με τον τελικό σύνδεσμο *ἵνα*, εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*εἰδῶσιν*), αν και εξαρτάται από ρήμα ιστορικού χρόνου (*ἠθέλησα βεβαιῶσαι*), προσδιορίζει την προηγούμενη κύρια πρόταση.

P.Oxy. XII 1408, 14–17 (210–214 περίπου μ.Χ.): β]εβαιῶσαί μου τὴν γνώμην ἠθέλησα, ἵνα πά[ν]/[τε]ς εἰδῶσιν οἱ κατὰ τὴν Αἴγυπτον οὐκ ἐκ παρέργου τιθέμενον τοῦτο τὸ / [χρέ]ος, ἀλλ[ὰ] καὶ τοῖ[ς] συλλημψομένοις ὑμῖν γέρα προτιθέντα, κίνδυνον [δὲ] / [τοῖς ἀπει]θεῖν προαιρουμένο[ι]ς ἐπανατεινόμενον.

¹⁵⁸ Το ρήμα *λικμάω* (= ανεμίζω, συνθλίβω, διασκορπίζω) απαντά και στην Καινή Διαθήκη· βλ. Deissmann (1901) 225–226.

Με παρόμοιο τρόπο διαπιστώνουμε στους επόμενους παπύρους: *P.Oxy. X 1254*, 3–10 (Οξύρυγχος, δημοσίευση διορισμού, 27 Νοεμ. 260 μ.Χ.): *ρύ]θε[ως] / είσδιδόντων τὸν ἐξῆς ἐγγεγραμμένον / εἰς δειγματοκαταγωγίαν τοῦ καταγο/μένου εἰς τὴν λαμπροτάτην Ἀλεξ[ά]ν/δρειαν δημοσίου πυροῦ ἴσον δημοσίᾳ πρόκειται, ἵνα πάντες / εἰδῶσι καὶ ὁ ἀναδοθεὶς ἔχῃται / τῶν ἐνκεχειρισμένων, //* *P.Oxy. IX 1200* (βλ. BL XI 147), 54–55 (Οξύρυγχος, εγγραφή μιας πράξης σε ἀρχεῖο, 5 Ιουν. 266 μ.Χ.): *ἀξιῶ ἐπιλαβοῦσι τὴν δημοσίωσιν ὑπο/γεγραμμένην ὡς καθήκει συντάξαι γράψαι αὐτοῖς ἵν' εἰδῶσι //* *P.Oxy. XII 1409* (= Sel.Par. II 225), 3–4 (Οξύρυγχίτης νομός, ἐγκύκλιος ἐνός στρατηγού καὶ ταμία, 1 Ἀπρ. 278 μ.Χ.): *καὶ τῆς τῶν διωρύχων/ ἀνα/καθάρσεως ἀντίγραφον ἐπιστέλλεται ὑμῖν, φίλτ[ατοι, ἵνα εἰ]δῆτε καὶ τοῖς γρ[αφείσιν ἀκολουθῆτε. //* *P.Oxy. XIV 1663*, 8–12 (Οξύρυγχος, συστατική ἐπιστολή, 2^{ος}/3^{ος} αἰ. μ.Χ.): *ἐπιστεῖλαί σοι, ἀδελ/φε, ἵνα ὁρᾷς αὐτὸν ὡς Σερῆνον τ[ὸ]ν / μεικρὸν ἡμῶν ἀδελφόν, οὐ μόνον / διὰ τὸ ἦθος τὸ χρηστὸν ἄξιον τοῦ / τυχεῖν ἀλλὰ κ[αὶ] – //* *SB XVI 12556* (= *BGU IV 1042*), 7–8 (Ἀρσινοΐτης νομός, ἰδιωτική ἐπιστολή, μέσα 2^{ου} αἰ. μ.Χ. περίπου): *Διὸ γράφω σοι ἵν' / [εἰ]δῇ[ς].*

Σε ἓναν ἄλλο πάπυρο ἀπὸ τὴν Οξύρυγχο, ὁ ὁποῖος εἶναι ἰδιωτική ἐπιστολή, ἡ τελικὴ πρόταση εἰσάγεται με τὸν τελικὸ σύνδεσμο *ἵνα*, ἐκφέρεται με ὑποτακτικὴ ἐνεστώτα (*πέμπω*), προσδιορίζει τὴν προηγούμενη κύρια πρόταση.

P.Oxy. VIII 1160, 12–13 (τέλη 3^{ου}/ἀρχές 4^{ου} αἰ. μ.Χ.): *γράφον / μοι εἶνα (l. ἵνα) ἄλλα ὑμῖν πέμπω.*

Κατὰ παρόμοιο τρόπο παρατηροῦμε στους επόμενους παπύρους: *P.Oxy. IX 1220* [= Sel.Par. I 139 = Hengstl (1978) 135], 3–5 (Οξύρυγχίτης νομός, ἐπιστολή ἐνός δικαστικοῦ κλητήρα, 3^{ος} αἰ. μ.Χ.): *[ἀ]γέμεψά σοι διὰ σημει/[ώ]σεως (l. σημει/[ώ]σεως) / τὸ καθ' ἡμέρα<ν> τοῦ ἀν/αλώματος ἦν' (l. ἵν') εἰδῆς. //* *P.Oxy. XX 2278*, 5–7 (Οξύρυγχος, ἐπιστολή σχετικὰ με τὴν πώληση μὴ παραγωγικῆς γῆς, μέσα 3^{ου} αἰ. μ.Χ.): *ἐπιστέλλεται σοι, ὅπως τῷ σεαυτοῦ κινδύνῳ / [ἐπισκεψάμενο]ς ἂν ἀπὸ τοῦ ἐφιεμ[έ]γου ὑπολόγου εἰς πρᾶσιν τυγ[χάνη οὕσα] //* *P.Oxy. XLII 3066*, 15–18 (Οξύρυγχος, ἐπιστολή τοῦ Ἀπολλώνιου, 3^{ος} αἰ. μ.Χ.): *ἐτοιμασθήτωσαν οὐ(ν) / αἱ μηχαναί, ἵνα μὴ ἀνέτοιμοι ὤμε/θα μετὰ τὴν τοῦ Νείλου ἐπι[.] / τλείσθω τὰ κτήματ[α]. //* *P.Oxy. I 121*, 9–10 (Οξύρυγχος, ἐπιστολή, 3^{ος} αἰ. μ.Χ.): *γράφον μοι / εἴν' εἰδῶ. 12–13: σπεῦσον / οὖν τοῦτο, ἵν' εἰδῶ. //* *P.Oxy. IX 1191*, 22–23 (Οξύρυγχος,

επίσημη αλληλογραφία, 7 Νοεμ. 280 μ.Χ.): *[ἀ]ντίγραφον ἐπιστέλλεται σοι, ἵν' εἰδῇς καὶ τὸ / [κ]ελευσθὲν ἐν φροντίδι ἔχῃς. // P.Oxy. XXVII 2476 [= Pap.Agon. 3 = New Docs. 9 (2002) 67–68 αρ. 23], 17–18 (Οξύρυγχος, επίσημη επιστολή, 298 μ.Χ.): καὶ τὰ εἰς τὰ ἱ[ε]ρὰ σ[ε]βαστὰ τελέσματα. ἐ[γ]ράψαμ[εν] ὑμῖν ἵν' ἰδῇται (l. εἰδῇτε) 43–46: διὸ κατεστήσαμεν αὐτὸν ἀρχιερέα οὗ κα/τεστήσαμ[εν] ἀγ[ώ]ωνος τῆς ζ Πυθιάδος πενταετηρίδος ἀγώνος ἱεροῦ εἰσελαστικοῦ οἰκουμενικοῦ σκηνικοῦ γυμνικοῦ πυθίου Περσέως Οὐρανίου τῶν μεγάλων Πανίων. καὶ / παρεπέμ[ψ]αμεν ὑμῖν τόδε τὸ ψήφισμα ἵν' ἰδῇται (l. εἰδῇτε) καὶ ἡμεῖς τοῦ ἀνδρὸς εἰς ἡμᾶς προαίρεσιν καὶ τὴν τῆς ἱερᾶς μουσικῆς συνόδου εἰς τὸν ἄνδρα τιμὴν περὶ τοῦ ἀτελῆ καὶ ἀλιτούργητον εἶναι κατὰ τὰ περὶ τούτων θίων (l. θεῖως) διηγορευμένα. // P.Oxy. XLVI 3304, 19–25 (Οξύρυγχος, ἐνορκη βεβαίωση, 6 Ιουν. 301 μ.Χ.): ἐπειδὴ τὸ τόλμημα οὐκ ἄλλου ἐστὶν ἐπιστρεφείου μόνον τῆς ἀνδρείας / τοῦ διασημοτάτου ἐπάρχου Αἰγύπτου Κλωδίου Κουλκιανοῦ τόδε τὸ / μαρτυροποίημα δημοσίᾳ προὔθηκεν ἵνα πάντες ἰδῶσι (l. εἰδῶσι) καὶ διὰ τῆς / [τ]οῦ στατίζοντος β(ενε)φ(ικιαρίου) πίστεως μὴ λανθάνῃ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἡγεμονίας / παρ' ἧ ἀδίστακτόν ἐστιν ἐπιστῆσαι πρὸς τὴν παράνομον αὐτοῦ ἐπι/χείρη[σ]ιν τὴν δέουσαν καὶ καθήκουσαν ἐπιτιμίαν. // BGU III 928, 23 (Ηρακλέους πόλις, ιατρικὴ έκθεση, 307 μ.Χ.; ἢ 311 μ.Χ.): [Διὸ προσ]φωνοῦμεν ἵν' ἰδῇς (l. εἰδῇς).*

Στους ἐπόμενους παπύρους οι τελικὲς προτάσεις προτάσσονται τῆς κύριας πρότασης γιὰ ἐμφαση, εἰσάγονται με τὸν σύνδεσμο ἵνα και εκφέρονται με υποτακτικὴ ἐνεστώτα.

Σε ἓναν πάπυρο ἀπὸ τὴν Οξύρυγχο, ο ὁποῖος εἶναι ἐπιστολὴ ἀπὸ τὸν Ηράκλειο στὸν Θεμιστοκλή, ἡ τελικὴ πρόταση εἰσάγεται με τὸν σύνδεσμο ἵνα, εκφέρεται με υποτακτικὴ ἐνεστώτα (εἰδῇς) και προτάσσεται τοῦ ρήματος γράφω, το ὁποῖο προσδιορίζει.

P.Oxy. XLII 3084, 5–6 (2^{ος}/3^{ος} αι. μ.Χ.): ὅπερ ἵν' εἰδῇς, / κύριέ μου, γράφω σοι.

Παρόμοια, στους ἐπόμενους παπύρους οι τελικὲς προτάσεις προτάσσονται τῆς κύριας πρότασης: *BGU IV 1208 [= Olsson (1925) 6], 24–26 (Βουσίρις Ηρακλεοπολίτη νομού, ιδιωτικὴ ἐπιστολή, 27–26 π.Χ.): Ἵνα δὲ εἰδῇς / τὸ ὄρθριον τοῦ ἀνθρώ(που), πέπομφά σοι ἣν τέθεται / μίσθωσιν // P.Oxy. XXXVI 2783 (βλ. BL*

VIII 262), 27–28 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος} αι. μ.Χ.): *ἵνα μὴ δοκῶ / πολλὰ γράφιν, ἐρρώσθαι σε <εὐ>χομαι* // *P.Oxy.* XLIV 3182, 9–10 (Οξύρυγχος, επιστολή σε έναν γυμνασίαρχο, 23 Αυγ. 257 μ.Χ.): *ἴν' [οὐ] γ' ἐ[ἰ]δῆς, φύλτατε, κα[ὶ] τῆς / τῶν ἐλαίων χορηγίας πρόνοιαν ποιήσῃ, / ἐπέστειλά σοι.* // *P.Oxy.* XLIII 3124, 10–12 (Λυκοπολίτης νομός, επιστολή ενός στρατηγού, 322 μ.Χ. περίπου): *πυροῦ ἀρτάβαι τριακόσiai δώδεκα / καὶ ἴν' εἰδῆτε ἐπιστέλλω ὑμῖν, φύλ/τατοι.* // *P.Oxy.* X 1253, 22–23 (Οξύρυγχος, έκθεση στον ἐπαρχο, 4^{ος} αι. μ.Χ.): *καὶ ἵνα μηδέν σου λανθάνῃ τὴν λαμπρότητα μηνύο/μεν, ἔπαρχε κύριε.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικού κειμένου
BGU IV 1208	27–26 π.Χ.	Βουσίρις Ηρακλεοπολίτη νομού	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XLII 3057	1 ^{ος} /2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> II 244	23 μ.Χ.	Οξύρυγχος	αίτηση
<i>P.Oxy.</i> XIV 1672	37–41 μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> I 44	70 μ.Χ. περίπου	Οξύρυγχος	επίσημη επιστολή
SB XXII 15351	81 μ.Χ.	Οξύρυγχος	επίσημη επιστολή
<i>P.Oxy.</i> II 286	82 μ.Χ.	Οξύρυγχος	αίτηση
SB XXII 15355	99 μ.Χ.	Οξύρυγχος	επίσημη επιστολή
<i>P.Dubl.</i> VI	99 μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> I 46	100 μ.Χ.	Οξύρυγχος	επίσημη επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XX 2265	120–123 μ.Χ.	Αλεξάνδρεια	επιστολή ενός στρατηγού
<i>P.Oxy.</i> I 68	131 μ.Χ.	Οξύρυγχος	επίσημη αλληλογραφία
<i>P.Oxy.</i> X 1270	159 μ.Χ.	Οξύρυγχος	αίτηση
<i>P.Oxy.</i> II 299	τέλη 1 ^{ου} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XII 1482	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> I 63	2 ^{ος} /3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	επίσημη επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XXXVIII 2860	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XII 1408	210–214 περίπου μ.Χ.	Οξύρυγχος	έκθεση μιας δίκης: εγκύκλιος και διάταγμα ενός ἐπαρχου, δημοσίευση διορισμού
<i>P.Oxy.</i> XLIV 3182	257 μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> X 1254	260 μ.Χ.	Οξύρυγχος	δημοσίευση διορισμού
<i>P.Oxy.</i> IX 1200	266 μ.Χ.	Οξύρυγχος	εγγραφή μιας πράξης σε αρχείο
<i>P.Oxy.</i> XII 1409	278 μ.Χ.	Οξύρυγχίτης νομός	εγκύκλιος ενός στρατηγού και ταμία
<i>P.Oxy.</i> IX 1191	280 μ.Χ.	Οξύρυγχος	επίσημη αλληλογραφία
<i>P.Oxy.</i> XXVII 2476	298 μ.Χ.	Οξύρυγχος	επίσημη επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XIV 1663	2 ^{ος} /3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	συστατική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> VI 929	τέλη 2 ^{ου} /αρχές 3 ^{ου}	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή

	αι. μ.Χ.		
<i>SB XVI 12556</i>	μέσα 2 ^{ου} αι. μ.Χ.	Αρσινόης νομός	ιδιωτική επιστολή
	περίπου		
<i>P.Oxy. XLII 3084</i>	2 ^{ος} /3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy. XX 2278</i>	μέσα 3 ^{ου} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	επιστολή σχετικά με την πώληση μη παραγωγικής
			γης
<i>P.Oxy. IX 1220</i>	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχίτης νομός	επιστολή ενός δικαστικού κλητήρα
<i>P.Oxy. XLII 3066</i>	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy. I 121</i>	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	επιστολή
<i>P.Oxy. XXXVI 2783</i>	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy. VIII 1160</i>	τέλη 3 ^{ου} /αρχές 4 ^{ου}	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
	αι. μ.Χ.		
<i>P.Oxy. XLVI 3304</i>	301 μ.Χ.	Οξύρυγχος	ένορκη βεβαίωση
<i>BGU III 928</i>	307 μ.Χ.; ή 311	Ηρακλέους πόλις	ιατρική έκθεση
	μ.Χ.		
<i>P.Oxy. XLIII 3124</i>	322 μ.Χ. περίπου	Λυκοπολίτης νομός	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy. X 1253</i>	4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	έκθεση στον έπαρχο

Η φράση *ἐπιμελοῦ σεαυτοῦ ἵνα ὑγιαίνης*

Σε επιστολικούς παπύρους της πτολεμαϊκής και ρωμαϊκής περιόδου εμφανίζονται περισσότερο ή λιγότερο στερεότυπες ευχές, οι οποίες βρίσκονται σχεδόν αποκλειστικά σε προσωπικές επιστολές. Μία κατηγορία είναι οι τελικές εκφράσεις, οι οποίες εμφανίζονται αμέσως πριν από την καταληκτική φόρμουλα. Προσιδιάζουν στο είδος των ιδιωτικών επιστολών, των αιτήσεων και παρόμοιων εγγράφων.¹⁵⁹

Η βασική φόρμουλα στο τέλος οικείων επιστολών, η οποία εμφανίζεται στη διάρκεια της πτολεμαϊκής περιόδου και χρησιμοποιείται και μεταγενέστερα στη ρωμαϊκή περίοδο είναι η φράση *ἐπιμελοῦ σεαυτοῦ ἵνα ὑγιαίνης*.¹⁶⁰ Αυτή η φράση επιδέχεται πολλές παραλλαγές και εμφανίζεται με τη μορφή *ὅπως* ή *ἵνα* και *σώματος* ή *σεαυτοῦ*, είτε με την προσθήκη των λέξεων *τὰ δέ ἄλλα* και άλλες φράσεις. Τα παραδείγματα με τον σύνδεσμο *ὅπως* ανήκουν στην πτολεμαϊκή εποχή. Η αναλογία των συνδέσμων *ἵνα* : *ὅπως* στην υπό εξέταση εποχή είναι 30:4.¹⁶¹ Το ρήμα *ἐπιμελοῦ* μετατρέπεται στη μετοχή *ἐπιμελόμενος*, η οποία εξαρτάται από άλλο ρήμα:

¹⁵⁹ Exler (1923) 101.

¹⁶⁰ Exler (1923) 115.

¹⁶¹ Horn (1926) 32.

χαρίζοισθε, χαριεῖ κ.α., όπως στον BGU IV 1208 [= Olsson (1925) 6], 48–50 (27–26 π.Χ.): [Τὰ δὲ] ἄλλα χαριεῖ τοῦ σώμα(τος) / [ἐπι]με(λόμενος) ἢ ὑγιένης, ὃ δὴ / μέγιστον ἡχοῦμαι] ή ακόμα από την καταληκτική φόρμα ἔρρωσο [τὰ δὲ] ἄλλα χαριεῖ τοῦ σώμα(τος) [ἐπι]με(λόμενος) ἢ ὑγιένης, ὃ δὴ μέγιστον ἡχοῦμαι].]

Τα παρακάτω παραδείγματα παρουσιάζουν την παραλλαγή της φόρμουλας, η οποία επαναλαμβάνεται στερεοτυπικά σε επιστολικά κείμενα, τα οποία χρονολογούνται από τον 1^ο αι. π.Χ. ως και τον 2^ο αι. μ.Χ. Η αναλογία των φράσεων ἐπιμελοῦ σεαυτοῦ ἵνα ὑγιαίνης : ἐπιμελόμενος σεαυτοῦ ἵνα ὑγιαίνης είναι 31:3.¹⁶² Η συγκεκριμένη φόρμουλα τοποθετείται συνηθέστερα στο τέλος, αλλά εντοπίζεται και στη μέση των κειμένων: BGU IV 1208, 3 49 (Βουσίρις Ηρακλεοπολίτη νομού, ιδιωτική επιστολή, 27–26 π.Χ.), BGU XVI 2600, 18 (Χοινοθμῖς, αίτηση, 4 Αυγ. 13 π.Χ.), BGU XVI 2646 recto 1, 22 (Ηρακλεοπολίτης νομός, επίσημη επιστολή, 12 Μαΐου 3 π.Χ.).

Στον BGU IV 1208 (Βουσίρις Ηρακλεοπολίτη νομού, ιδιωτική επιστολή) η τελική πρόταση (στ. 48–50) εισάγεται επίσης με τον σύνδεσμο ἵνα, εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα, προσδιορίζει τη μετοχή ἐπιμελόμενος, η οποία προηγείται.

¹⁶² Τίθεται στο τέλος των κειμένων, σπανιότατα στην αρχή (P.Oxy. VIII 1154) ή στη μέση (BGU XVI 2626): (BGU IV 1206, 17–18 (Βουσίρις Ηρακλεοπολίτη νομού, ιδιωτική επιστολή, 3 Νοεμ. 28 π.Χ.), BGU IV 1207 13 (Βουσίρις Ηρακλεοπολίτη νομού, ιδιωτική επιστολή, 31 Οκτ. 28 π.Χ.), BGU IV 1209 20 (Βουσίρις Ηρακλεοπολίτη νομού, ιδιωτική επιστολή, 23 Φεβρ. 23 π.Χ.), BGU XVI 2610, 10–11 (Ηρακλεοπολίτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 13 Νοεμ. 9 π.Χ.), BGU XVI 2617, 7–8 (Ηρακλεοπολίτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 11 Ιουλ. 7 π.Χ.), BGU XVI 2618, 24 (Ηρακλεοπολίτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 10 Μαΐου 7 π.Χ.), BGU XVI 2622, 23 (Ηρακλεοπολίτης νομός, επίσημη επιστολή, 21 π.Χ.–5 μ.Χ. περίπου), BGU XVI 2625, 22–23 (Ηρακλεοπολίτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 16 Μαΐου 15 π.Χ.), BGU XVI 2626, 21 (Ηρακλεοπολίτης νομός, ιδιωτική επιστολή, μετά το 5–4 π.Χ.), BGU XVI 2628, 16 (Ηρακλεοπολίτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 21 π.Χ.–5 μ.Χ.), BGU XVI 2631, 18–19 (Ηρακλεοπολίτης νομός, επίσημη επιστολή, 2 Μαρτ. 9 π.Χ.), BGU XVI 2639, 11 (Ηρακλεοπολίτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 10–9 π.Χ.), BGU XVI 2642, 17 (Ηρακλεοπολίτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 21 π.Χ.–5 μ.Χ. περίπου), BGU XVI 2643, 27 (Ηρακλεοπολίτης νομός, επίσημη ιδιωτική επιστολή, μετά τις 4 Φεβρ. 8 π.Χ.), BGU XVI 2645, 8 (Ηρακλεοπολίτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 19 Φεβρ. 13 π.Χ.), BGU XVI 2647, 12 (Ηρακλεοπολίτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 21 Μαρτ. 8 π.Χ.), BGU XVI 2648, 13 (Ηρακλεοπολίτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 21 π.Χ.–5 μ.Χ. περίπου), BGU XVI 2650, 16–17 (Ηρακλεοπολίτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 13–12 π.Χ.), BGU XVI 2661, 34 (Ηρακλεοπολίτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 25 Ιουν.–24 Ιουλ. 12 π.Χ.), BGU XVI 2663, 11 (Ηρακλεοπολίτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 20 Δεκ. 9 π.Χ.), P.Bad. II. 35 (= VBP II 35), 11 (Πτολεμαῖς Ερμείου Θινίτη νομού, ιδιωτική επιστολή, 16 Δεκ. 87 μ.Χ.), P.Iand. VI 104, 10 (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 15–36 μ.Χ.), P.Oslo II 47, 14–15 (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 23 Αυγ. 1 μ.Χ.), P.Oxy. II 294, 31 (Αλεξάνδρεια, ιδιωτική επιστολή, 11 Δεκ. 22 μ.Χ.), P.Oxy. IV 743, 43 (Αλεξάνδρεια, ιδιωτική επιστολή, 4 Οκτ. 2 π.Χ.), P.Oxy. VIII 1154, 4–5 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 75–99 μ.Χ.), P.Oxy. XII 1479, 13 (Αλεξάνδρεια, ιδιωτική επιστολή, 25–1 π.Χ.), P.Oxy. XLI 2979 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 28 Σεπτ.–27 Οκτ. 3 π.Χ.), P.Oxy. LV 3806, 12 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 21 Μαΐου 15 μ.Χ.), P.Oxy. Hels. 45, 15–16 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 1^{ος} αι. μ.Χ.), SB XX 14280, 7–8 (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 20 Ιουλ. 2 μ.Χ.).

*BGU IV 1208 [= Olsson (1925) 6], 48–50 (27–26 π.Χ.): [Τὰ δὲ] ἄλλα
χαριεῖ τοῦ θώμα(τος) / [ἐπι]με(λόμενος) ἵν' ὑγιένης, ὃ δὴ / μέγιστον
ἡγοῦμαι].*

Στον *P.Oxy. LV 3806* (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή) η τελική πρόταση εισάγεται με τον τελικό σύνδεσμο ἵνα, εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (ὕγιαίνης), λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού στην προηγούμενη κύρια πρόταση.

*P.Oxy. LV 3806, 12–13 (21 Μαΐου 15 μ.Χ.): τὰ ἄλλα σεα<υ>τοῦ
ἐπιμελοῦ ἵνα ὑγιαίνῃς.*

Υπάρχει στενή σχέση ανάμεσα στην τελική φράση ἐπιμελοῦ σεατοῦ ἵνα ὑγιαίνης και την ευχή ἐρρῶσθαί σε εὐχομαι. Η φράση σταματά να χρησιμοποιείται στη διάρκεια των πρώτων εκατό περίπου χρόνων της χριστιανικής περιόδου. Στη διάρκεια της ρωμαϊκής περιόδου, ειδικά από την αρχή της βασιλείας του Αυγούστου, χρησιμοποιούνται κυρίως φράσεις με το ρήμα ἀσπάζομαι,¹⁶³ η χρήση των οποίων διαρκεί ως τον 8^ο αι. μ.Χ., όπως φαίνεται από τα παραδείγματα που ακολουθούν.

*BGU III 814, 36–39 (Αρσινοΐτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος} αι.
μ.Χ.): [. . .]λὴν <ἔπεμψε καὶ> ἀπὴ[λ]θε. ἀσπάζομαι τοὺς ἐν οἰκί[α]
πάντες / [τοὺς σοὺς], ἀσπάζομαι Ἀπολλινάριον καὶ Οὐαλέρι[ον] καὶ
Γέμιν[ον], / [ἀσπάζομαι καὶ το]ὺς φιλοῦντος ἡμᾶς πάντες.*

*P.Mich. III 214 (= SB III 7247 = Sel.Pap. I 155), verso 1 (Κόπτος,
ιδιωτική επιστολή, 297 μ.Χ.): ἀσπάζομε (I. ἀσπάζομαι) τὴν κυρίαν
μου θυγατέραν Ἡλιοδώραν. ἀσπάζετε (ἀσπάζεται) ὑμᾶς Ἑρμίας.*

*P.Mich. III 220, 27–31 (Κόπτος, ιδιωτική επιστολή, 9 Σεπτ. 297
μ.Χ.): ἀσπάζομε (I. ἀσπάζομαι) / ὑμᾶς, Ἡλιοδώραν {μου} / τὴν
θυγατέραν μου / καὶ τοὺς ἡμῶν πάν/τας. Θῶθ ιβ.*

¹⁶³ Exler (1923) 116.

P.Oslo II 64, 8–9 (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 5^{ος} αι. μ.Χ.):
ἀσπάζομαι / τὰς κυρίας ὑμῶν μητέρα`ς καὶ τοὺς ἀδελφούς.

P.Oxy. XVI 1860, 1–2 (Οξύρυγχος, επαγγελματική επιστολή, 6^{ος}/7^{ος} αι. μ.Χ.): † *ἐν μὲν προοιμίῳ τῆς ἐπιστολῆς πλεῖστα προσκυνῶ καὶ ἀσπάζομαι τ[ὴν] / ὑμετέραν περίβλεπτον ἀδελφότητα,*

14–15: *ταῦτα γράψας πλεῖστα προσκυνῶ κ[αὶ] ἀσπάζομαι τὴν ὑμετέραν / περίβλε(πτον) ἀδελφ(ότητα) ἄχρει (l. ἄχρη) θέας. †*

PSI I 97, 10 (άγνωστος τόπος, συστατική επιστολή, 6^{ος} αι. μ.Χ.):
χάριτας ὑμῖν ὁμολογήσω. πολλὰ τὴν σὴν ἀδελφικὴν φιλίαν ἀσπάζομαι.

P.Apoll. 39, 11–14 (άγνωστος τόπος, επίσημη επιστολή, 708–709 μ.Χ.): verso[± 20] *αὐτὸν ἐκ τοῦ δι[α]γρ[άφου] / δε[σπ]ότου μου. Ἀσπάζομαι τοὺς θε[οφυ]λ(άκτους) ὑμ[ᾶς] διὰ τοῦ γράμ[μ]ατος + / Κύρω Παπᾶ τῷ μεγ(ίστῳ) κόμε(τι) (καὶ) παγάρχ(ῳ) + Πλάτων + / m. 2 περὶ Φιλοθ(έου) υἱο(ῦ) Σάμψων ναύτ(ου)*

Σε ορισμένα κείμενα βλέπουμε ότι η φράση *ἐρρῶσθαί σε εὔχομαι* και η φράση με το ρήμα *ἀσπάζομαι* χρησιμοποιούνται παράλληλα, όπως μαρτυρούν τα επόμενα παραδείγματα από τον 2^ο αι. μ.Χ. ως τον 4^ο αι. μ.Χ.

BGUI 276, 25–27 (Αρσινοΐτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος}/3^{ος} αι. μ.Χ.): *ἀσπάζομαι ὑμᾶς πάντες κατ' ὄνομ(α) / καὶ Ἰτριγ[έ]νης ὑμᾶς ἀσπάζετε (l. ἀσπάζεται) πάντες. / ἐρρῶσθαί σε εὔχομαι εὐτυχοῦντα.*

O.Claud. II 259, 15–18 [Ρα(ε)ιμά,¹⁶⁴ επιστολή, μέσα 2^{ου} αι. μ.Χ.):
ἀσπάζομαι Ἀσκληπιάδην. ἐρρῶσθαι ὑμᾶς / εὔχομαι.

¹⁶⁴ Calderini, *Diz.geogr.*, Suppl. 2. 182.

SB III 6222 (βλ. *BL VIII 324*), 38–41 (Αλεξάνδρεια, ιδιωτική επιστολή, 301 μ.Χ.): *ἀσπάζεται σε [. . . .] / σου πολλά, ἀσπάζομαι τὸν κύριόν μου πατέρα κα[ὶ πάντας] / τοὺς φιλοῦντας [τὴν ἐμὴν] ψυχὴν. / [ἐρρῶσ]θαί σε εὖχομαι, κυρία ἀδε[λ]φ[ή], πολλοῖς χρόνοις.*

P.Abinn. 6, 23–27 (Φιλαδέλφεια; Αρσινοΐτη νομού, επίσημη επιστολή, 346 μ.Χ. περίπου): *ἀσπάζομαι πάντες / τὰ[έ]ν τῇ οἰκίᾳ κατ' ὄνομα. / ὁ κύριος ὁ θεὸς διαφυλάξῃ σαι (l. σε). (m. 2) ἅπα Μιῶς. / (m. 1) ἐρρῶσθαί σαι ἐν κ(υρί)ῳ.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>BGU IV 1208</i>	27–26 π.Χ.	Βουσίρις Ηρακλεοπολίτη νομού	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy. LV 3806</i>	15 μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>BGU I 276</i>	2 ^{ος} /3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αρσινοΐτης νομός	ιδιωτική επιστολή
<i>BGU III 814</i>	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αρσινοΐτης νομός	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Mich. III 214</i>	297 μ.Χ.	Κόπτος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Mich. III 220</i>	297 μ.Χ.	Κόπτος	ιδιωτική επιστολή
<i>SB III 6222</i>	301 μ.Χ.	Αλεξάνδρεια	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oslo II 64</i>	5 ^{ος} αι. μ.Χ.	άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy. XVI 1860</i>	6 ^{ος} /7 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	επαγγελματική επιστολή
<i>PSI I 97</i>	6 ^{ος} αι. μ.Χ.	άγνωστος τόπος	συστατική επιστολή
<i>P.Apoll. 39</i>	708–709 μ.Χ.	άγνωστος τόπος	επίσημη επιστολή
<i>O.Claud. II 259</i>	μέσα 2 ^{ου} αι. μ.Χ.	Ρα(ε)μί ¹⁶⁵	επιστολή
<i>P.Abinn. 6</i>	346 μ.Χ. περίπου	Φιλαδέλφεια; Αρσινοΐτη νομού	επίσημη επιστολή

Αορίστου

Με υποτακτική αορίστου, η οποία, όπως και η υποτακτική ενεστώτα, χρησιμοποιείται πολύ συχνά, εκφέρονται οι τελικές προτάσεις στα παρακάτω παραδείγματα.

Σε έναν πάπυρο από την Οξύρυγχο, ο οποίος είναι ιδιωτική επιστολή, η τελική πρόταση εκφέρεται με το ρήμα *συντύχηι*, προσδιορίζει τελικά τη φράση *ἀνάγκην ἔσχον παρακαλέσαι*.

¹⁶⁵ Calderini, *Diz.geogr.*, Suppl. 2. 182.

P.Oxy. VII 1061 [= Olsson (1925) 8], 2–10 (25 Ιουν.–24 Ιουλ. 22 π.Χ.): *ἐπειδὴ καὶ ἄλλοτέ σοι / ἐγράψαμεν καὶ οὐ διήτησαι ἡμᾶς καὶ Ἀπολλωνίῳ τῷ ἀδελφῷ σου τὰ νῦν ἀνάγκην ἔσχον / παρακαλέσαι Πτολεμαῖον Πτολεμαίου νεώτερον / ὅπως συντύχηι Δίῳ καὶ Διογένει Δημητρίῳ / ἕως ἂν ἀμετρηθῇ ἢ ἄβροχος ἢ ἐν ταῖς / (ἀρούραις) καὶ μετρηθῇ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ δημόσιον διὰ τοῦ Διονησίου / καὶ τὸ κατάλοιπον ἀποδοθῇ τῷ Πτολεμαίῳ.*

Με την ίδια ἐγκλιση ἐκφέρονται οἱ τελικὲς προτάσεις στους πατύρους: *P.Oxy.* II 281, 23–26 (Οξύρυγχος, καταγγελία ἐναντίον ενός συζύγου 20–50 μ.Χ.): *διὸ ἀξιῶ συντάξαι / καταστήσαι αὐτὸν ἐπὶ σέ / ὅπως ἐπαναγκασθῇ συνεχόμενος ἀποδοῦναι [μ] / μοι τὴν [φ]ερνὴν σὺν ἡμιολία. // P.Oxy.* VIII 1153 [= Olsson (1925) 74], 22–26 (Οξύρυγχος, ιδιωτικὴ ἐπιστολή, 1^{ος} αἰ. μ.Χ.): *τῆς γινομένης / συνθέσεως τὸ πρόσχρωμον ἐνέλικται / τῇδε τῇ ἐπιστολῇ, ὃ δώσεις τῷ Νικάνορι / [κατα]μαθεῖν, ἵν' ἐὰν αὐτῷ ἀρέσκη, γράψῃ ἡμεῖν // P.Fay.* 29 [= Hengstl (1978) 26 = C.Pap.Gr. II 4] (βλ. BL VIII 121), 13–17 (Εὐημέρεια Ἀρσινοΐτη νομού, ἀνακοίνωση θανάτου, 7 Αυγ. 37 μ.Χ.): *διὸ ἐ[π]ιδιδημί σοι τὸ ὑπόμνη[μ]α / ὅπως ταγῇ τοῦ[του] ὄγ[ο]μα / ἐν τῇ τῶν [τετ]ελευτη/κότων τάξ[ει κατὰ] τὸ ἔ[θ]ος // P.Fay.* 110 [= Olsson (1925) 52], 11–13 (Εὐημέρεια τοῦ Ἀρσινοΐτη νομού, ιδιωτικὴ ἐπιστολή, 11 Σεπτ. 94 μ.Χ.): *καὶ λιμναζέ/τωσαν ἡμῶν τοὺς κλήρους πάν/τας ἵν[α] τὰ πρόβατα ἐκεῖ κοιμηθῇ, // PSI* III 177 verso [= Bagnall – Cribiore (2006) 280–281], 6–8 (Οξύρυγχος, ιδιωτικὴ ἐπιστολή, 1^{ος}–3^{ος} αἰ. μ.Χ.): *δέ[δια] / μὴ ἀποθάνῃ σου μὴ ὄν[τος ἐν]/θάδε. // P.Oxy.* XIV 1758 [= Bagnall – Cribiore (2006) 349–350], 14–19 (Οξύρυγχος, ιδιωτικὴ ἐπιστολή, 2^{ος} αἰ. μ.Χ.): *μελέτω σοι / δὲ καὶ περὶ ὧν ἄλλων ἔχω / παρὰ σοὶ μετεώρω[ν] (sec. – ε corr. – ex — αι) ἐπι/σχεῖν, ἵνα (ἵνα) μὴ εὐκατ[α]φ[ρ]όγ[η]/τος χένωμαι διὰ τὴν [ἀμέλι]/άν (l. ἀμέλει/άν) μου // P.Oxy.* LVI 3852, 5–10 (Οξύρυγχος, ιδιωτικὴ ἐπιστολή, 2^{ος} αἰ. μ.Χ.): *μνήσθηθι πορευθῆναι / πρὸς τοὺς γεούχους / τῶν ἐντὸς περιχώμα(τος) ἀρουρῶν ὅπως συνεξέλ/θωσί σοι πρὸς τὴν ἀναμέ/τρησιν τῶν τόπων. // P.Oxy.* XLVI 3312, 12–13 (Οξύρυγχος, ιδιωτικὴ ἐπιστολή, 2^{ος} αἰ. μ.Χ.): *καὶ ἀπελεύθερος ἐγένε[το] / Καίσαρος ἵνα ὀπίκια (l. ὀφφίκια) λάβ[η]. // P.Oxy.* XIV 1760, 10–13 (Οξύρυγχος, επαγγελματικὴ ἐπιστολή, 2^{ος} αἰ. μ.Χ.): *πῆ[μ]ψεις οὖν ἡμεῖν ἐπιστό/λιον πρὸς αὐτόν, ἵνα (ἵν.) τὴν τιμὴν ἀπολαβὼν τὸν χόρ/τον ἡμεῖν παραδῶ. // P.Oxy.* XVIII 2198 descr., 2–5 (Οξύρυγχος, θραύσματα μιᾶς ἐπίσημης ἀλληλογραφίας, 2^{ος} αἰ. μ.Χ.): *[ὅ]τι μέχ[ρι] τοῦ νῦν οὐ δεδύνημαι εὐρεῖν τὸν / [*

ἵνα δι' ἐνὸς τῶν ὑ]πηρετ[ῶν μου] μεταδῶ τὸ διαστολικὸν / []λιπόντο[ς]
 καὶ ἔλεγεν, ὅτι, εἰ μὴ τι εὐ[ρῶ (?)] δυνάμεθα πράττειν. // *P.Oxy.* VII 1062, 14–17
 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος} αι. μ.Χ.): εἰ δὲ τοῦτό σοι βάρος φέρει / καὶ μήπω
 ἡγόρασας, τὸ ἀργύριον δὸς / Ζωίλωι τῷ φίλῳ, εἰ δὲ ἡγόρασας / τοὺς πόκους,
 παράδος τῷ αὐτῷ / σφραγίσας [ἵνα μοι] κομισθῶσι. // *P.Oxy.* XXXIII 2680 [=
 Bagnall – Cribiore (2006) 300–301], 6–8 (Οξύρυγχίτης νομός, ιδιωτική επιστολή,
 2^{ος}/3^{ος} αι. μ.Χ.): καλῶς ποιήσεις δοῦσα αὐτὸ Ἀχιλλᾶτι τῷ / ἀδελφῷ μου ἵνα μοι αὐτὸ
 ἐνέγκῃ. // *P.Oxy.* XVII 2149, 12–18 (ἀγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος}/3^{ος} αι.
 μ.Χ.): εἰὰν / χρεῖαν μου / σχῆς περὶ / τοῦ πορφυρίου, πέμψον / μοι τὴν φάσιν ἵνα
 ἀγοράσω. // *P.Oxy.* XIV 1762 (= *P.Cair.Cat.* 10013 descr.), 10–12 (Οξύρυγχος,
 ιδιωτική επιστολή, 2^{ος}/3^{ος} αι. μ.Χ.): διὰ τοῦτο οὖν σοῦ δεόμεθα / [ἵνα αὐτῷ περὶ
 τούτων συμβου[λ]εύσῃς. // *P.Fay.* 31 (= Chrest.Mitt. 201 = Pestman, *Prim.*² 39), 19–
 22 (Θεαδέλφεια του Αρσινοΐτη νομού, μεταβίβαση ιδιοκτησίας, 129 μ.Χ. περίπου):
 διὸ προσ/αγγέλλωι ὅπως ἐπισταλῇ τῷ τὸ / γραφεῖον Θεαδελφείας συνχρημα/[τί]ζειν
 μοι ὡς καθήκει. // *P.Oxy.* XII 1420, 2–5 (Οξύρυγχος, έκθεση μιας δίκης, 129 μ.Χ.
 περίπου): ἀναγκαῖον εἶναι δοκεῖ πρότερον τοὺς / λόγους καταχωρισθῆναι, ἵνα γνωσθῇ
 τίνα μὲν ἐστὶν τὰ / καταλειφθέντα, τίνα δὲ τὰ περιγεγονότα, καὶ τίνα τὰ /
 χρε[ο]λυτηθέντα. // *P.Oxy.* X 1272, 18–23 (Οξύρυγχος, καταγγελία κλοπῆς, 10 Νοεμ.
 144 μ.Χ.): καὶ ἀξιῶ, εἰὰν δόξῃ σοι, πα/ραγενέσθαι ἐπὶ τὴν αὐτοψίαν καὶ ἀχθῆναι ἐπὶ
 σὲ τὸν Ἡρᾶν καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ οὓς / αὐτὸς ὀνομάσει καὶ τὴν δέουσαν ἐξέ/[τ]ασιν
 γενέσθαι, ἵνα δυνηθῶ τῇ σῇ βοη/θείᾳ ἀνευρεῖν τὰ ἡμέτερα. // *P.Oxy.* I 76, 21–25
 (Νεμέρα του Οξύρυγχίτη νομού, αίτηση, 3 Ιουν 179 μ.Χ.): οὐκ οὐσα δὲ προαιρέσεως
 / προσέρχεσθαι τῇ τούτου κληρο/νομίᾳ ἀναγκαῖως ἐντεῦθεν δη/λῶ σοι ὅπως κελεύσῃ
 τὸ ἀκόλου/θον γενέσθαι, πρὸς τὸ μετὰ τελευ/τὴν αὐτοῦ ἀνεύθυνόν με εἶναι. // *BGU*
 III 926, 2–6 (Ηρακλέους πόλις, έγγραφο υιοθεσίας, 20 Ιαν. 188 μ.Χ.): Ὅσα δέεται
 γενέσθαι ἐν τῷ ὑπὸ τὴν / οἰκονομίαν σου βα[λ]ανείῳ, ἐν τάχει γενέσθω, ἵνα
 παραγενομένων / τ[ῶν] κρατίστων εὐσχημόν[ων] μη[δε]/μία μέμψις γένη[ται]. // *BGU* IV 1081,
 3–5 (ἀγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος}/3^{ος} αι. μ.Χ.): Εὐκαίρου
 εὐρῶν τοῦ πρὸς σὲ ἐρχομένου / ἐχάρην, ἵνα σὲ ἀσπάζομαι καὶ εὐχόμαι τοῖς / θεοῖς
 ὑπέρ[ρ] σοῦ, ἵνα σὲ διαφυλά[ξ]ωσι καὶ .δ[.].α εὖ / ποιήσ[ει]ς ἐπιστείλας ἡμῖν περὶ
 τῆς σῆς ὑγίας (l. ὑγείας). // *P.Oxy.* VIII 1120, 7–10 (Οξύρυγχος, αίτηση, αρχές 3^{ου} αι.
 μ.Χ.): ἀλλὰ οὗτος ἐξεί/σχυσεν τὰ βιβλίδια ἀθε/τηθῆναι, ἵνα μὴ φανῇ / ἐπελευστικός.
 // *P.Oxy.* LI 3644, 3–5 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος} αι. μ.Χ.): ἔπενψά σοι
 Ἀρπουχρᾶν τῶν / ἡμέτερον ὥπως λάβῃ παρά / τοῦ ἀδελφοῦ μου γράμμα/τα. // *P.Oxy.*

XIV 1766, 8–11 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος} αι. μ.Χ.): *ἐπιστείλας εὖ οὖν ποιήσεις, ἄδελφε, ἐπιστείλας (pr. – ε corr. ex– τ) / μοι περί τε τῆς σωτηρίας σου καὶ τῶν σῶν / [πάντων ?] καὶ ὧν ἔν[εκ]α ἐνχρήζεις, καὶ τίνα / τρόπον διάγεις, καὶ περὶ τῆς πράξεως, ἴν' (iv.) ἡσθῶ // P.Oxy. IX 1220 [= Sel.Pap. I 139 = Hengstl (1978) 135], 18–20 (Οξύρυγχίτης νομός, επιστολή ενός δικαστικού κλητήρα, 3^{ος} αι. μ.Χ.): *καὶ τοῦτο / συμφέρι εἶνα (l. ἴνα) μὴ ἀπόληται / ἀμελία. (l. ἀμελεία) // P.Oxy. XIV 1769, 6–7 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος} αι. μ.Χ.): ἔγραψα τῷ ἀδελφῷ ὅτι περὶ οὗ ἐάν / χρίαν σχῆς ἴνα (iv.) λάβῃς. // P.Oxy. XXXVI 2784, 11–13 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος} αι. μ.Χ.): *κἂν / ὧς πάν ποιήσατε π[λ]οῖον ἡμῖν / πέμψαι ἵνα μὴ καὶ οἱ . . . τοι οὖς πεποίηκαν ἀπόλωνται. // P.Oxy. XVII 2152, 2–7 (ἄγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος} αι. μ.Χ.): *ἐπειδὴ γράμματα τῷ κρατίστῳ ἐπιστρα/τήγῳ διεπεμψάμην, καλῶς ποιήσεις / ὑπομνήσας αὐτὸν ἐν τάχει μοι / ἀντιγράψαι, προνοήσι δὲ ὅπως / καὶ τὰ γράμματά μοι ἐπὶ τὸν Ὀξύρυγχεῖτην παραπεμφθῇ. // P.Oxy. XIV 1671, 14–17 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος} αι. μ.Χ.): *πέμψον / αὐτόν, αὐτὸς οἶδεν τὸν / λόγον, ἵνα καὶ κτήνη παρα/λάβωμεν (l. παραλάβωμεν). // P.Oxy. VII 1066, 5–7 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος} αι. μ.Χ.): *εἰ/δ[ο]ν οὖν ἀπέστιλά σοι αὐτὴν δι' Ἀπόλ/λωνος καὶ τὸ ἐξονπλارιν (l. ἐξεμπλάριον) εἴ/να πρὸς αὐτὸ ποιήσης. // P.Oxy. I 112 [= Chrest.Wilck. 488 = Sel.Pap. I 176 = Hengstl (1978) 64], 5–6 (Οξύρυγχος, πρόσκληση σε μια γιορτή, 3^{ος}/4^{ος} αι. μ.Χ.): *δήλωσόν μοι ἢ πλοῖον ἐξέρχ[ει] / ἢ ὄνον, ἵνα πεμφθῇ σοι. // P.Oxy. XLIII 3090, 9–17 (Οξύρυγχος, ἐκθεση λειτουργῶν, 26 Φεβρ.–26 Μαρτ. 216 μ.Χ.): *προσφωνοῦμεν ὁμνύοντ(ες) / τὴν τοῦ κυρίου ἡμῶν Αὐτοκράτορος Σεουήρου Ἀντωνίνου / τύχην ἀποδεδημηκέναί ἡμᾶς ὁμοῦ τοῖς κ<οιν>ωνοῖς / [ὑ]πὸ τοὺς ἐφεστῶτας / ἄρχοντας μέχρι τοῦ Ἡρακλεο(πολίτου), / ἐκεῖ δὲ δέκα μόσχων δι' ἀσθένε[ι]αν μὴ δυνα/μένων ἔπεσθαι καταλελειφθαι ἡμᾶς ὑπ' αὐτῶν / ἵνα ἐπανελθῶμεν εἰς τὸν οἰκεῖον νομὸν ἔστ' ἂν / τραφέντα καὶ ἐπιμελ(είας) τυχόντα τὰ ζῶα ἀναλάβῃ / ἅμα τῷ προτεταγμένῳ ἄρχοντι ἀκολούθως // P.Oxy. VII 1064, 6–12 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 218–219 μ.Χ. περίπου): *γράφω σοι οὖν εἰδώς σου τὸ / σπουδαῖον ὅπως συνλάβῃς τῷ Ἄπει ἀπαιτοῦντι τὰ λήμματα τῆς Τακόνα, / ξενίαν δὲ αὐτῷ ποιήσης, / πρὸς τὸ ἐπανελθόντα αὐτὸν / μαρτυρῆσαί. // P.Oxy. I 62, 11–16 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 6 Ιαν. 222 μ.Χ.): *ἔ/πεμψα δὲ εἰς τοῦτο τὸν / στατιωνάριον ἀλλὰ / καὶ τοὺς λοιποὺς δεκα / πρώτους ἵνα δυνηθῶμεν ὅθεν ἐάν δέω / τὴν ἐμβολὴν ποιῆσαι / διὰ τάχους. // P.Oxy. XIV 1763, 3–9 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 222 μ.Χ.): *οὕτω μέχρι σήμε/ρον τὰ πλοῖα τῆς ἀν/νώνας ἐξῆλθεν / ἵνα δυνηθῶμεν ἐξελ/θεῖν, καίτοι ἐμοῦ μη/δὲν ἔχοντος πράξαι /***********

ἐνθάδε. // P.Oxy. XLIII 3105, 22–30 (Οξύρυγχος, αίτηση σε αρχές, 229–235 μ.Χ.):
ὡς προέταξα τῇ[ν] θείαν / διάταξιν ἐπιστεῖλαι δι' ἐνὸς τῶν περὶ σὲ / ὑπηρετῶν τὸ ἴσον
τῷ Αὐρηλίῳ Ἡλιοδώρῳ / ἵνα κατὰ τὸν τῆς ἀναδόσεως κίνδυνον / ἀκολούθως τοῖς
ἀναντι<ρ>ρήτοις διηγορευμένοις ἐπιγνῶ ὑπὲρ ἐμοῦ τῆς χρείας ἀντιλήμψασθαι δι[ὰ]
τῷ[ν] ἡμετέρων ἂ ἐὰν σχῇ με / [... (ἔτους) . .] Αὐτοκράτορος Καίσαρος / [Μάρκου
Αὐρηλίου] Σεουή[ρ]ου [Ἀλεξάνδρου]. // P.Oxy. XIV 1662 (= Sel.Pap. II 341), 15–22
(Οξύρυγχος, επίσημη ἐπιστολή, 17 Ιουλ. 246 μ.Χ.): ἐπιστέλλω σοι, φίλτατε, / ὅπως
φανερὸν ποιή/σης Αὐρηλίῳ Ἰσιδώρῳ ἀρχιερατεύσαντι βουλευτῇ εἰρηναρχῷ
διαδέξα/σθαί με τὰ τῇ πρυτανίᾳ δια/φέροντα, ἔστ' ἂν ἐπανεέλ/θω. // P.Oxy. XVII 2108,
9–10 (Ερμοπολίτης νομός, επίσημη ἐπιστολή, 25 Φεβρ. 259 μ.Χ.): ἀντίγραφον οὖν
αὐτοῦ ἐπιστέλλω / ὑμῖν, φίλτατοι, ἵνα κατὰ κόμην ποιήσητε / προτεθῆναι. // P.Oxy.
LXXV 5062, 15–17 (Οξύρυγχος, ιδιωτικὴ ἐπιστολή, τέλη 3^{ου} αἰ. μ.Χ.): καὶ εὐθέως μοι
/ διαπέμψατε ὅπως κἀγὼ προσέλθω / τῷ μερίζονι., // P.Oxy. IX 1220 [= Sel.Pap. I 139
= Hengstl (1978) 135], 18–20 (Οξύρυγχίτης νομός, ἐπιστολή ενός δικαστικοῦ
κλητήρα, 3^{ος} αἰ. μ.Χ.): καὶ τοῦτο / συμφέρι εἶνα (l. ἵνα) μὴ ἀπόληται / ἀμελία. (l.
ἀμελεία) // P.Oxy. LV 3816, 3–4 (Οξύρυγχος, ιδιωτικὴ ἐπιστολή, 3^{ος}/4^{ος} αἰ. μ.Χ.): πρό
γε πάντων εὐχόμει 'θα' (l. εὐχόμεθα) τῷ θεῷ / ὅπως ὀλόκληρόν σε ἀπολάβω 'μεν'. //
P.Oxy. XXXIV 2730, 3–14 (Οξύρυγχος, ιδιωτικὴ ἐπιστολή, 4^{ος} αἰ. μ.Χ.): τιπλωμάτιον
(l. διπλωμάτιον) σφραγι/σάτω μοι ἐπὶ τοὺς δημο/σίους τῆς Ἐντείσεως ἐπὶ / ἐκλέπη
μηχανὴν ἡ/μῶν ἐν ἀγρῷ τὸν παιδιο/φύλακα καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς / ἱρήνης (l. εἰρήνης) καὶ
τὸν ἀρχέφω/τον ἐντυχόντος Σαραπί/ων γυμνασιάρχου ἵνα / ἀνενέγκω αὐτοὺς τῇ ι /
δεκάτῃ ἐμοῦ ἀνερχω/μένου. // P.Oxy. VI 938 (= P.Oxy. I 161 descr.), 4–7
(Οξύρυγχος, ιδιωτικὴ ἐπιστολή, τέλη 3^{ου}/αρχές 4^{ου} αἰ. μ.Χ.): τῶν / οὖν κτηνῶν κακῶς
ἐχόντων καὶ τῆς γῆς διὰ τοῦτο μὴ ποτιζομένης ἡπεί/χθην καὶ νῦν σοι γράψαι ὅπως
αὐτῆς ὥρας γομω//σας θῆναι ἐπιτηδείως τὰς σαργάνας / ποιήσας ἀποστείλῃς. //
P.Oxy. XIV 1642, 21–22 (Οξύρυγχος, δήλωση, 19 Μαρτ. 289 μ.Χ.): ἐκκέκληται / [17
litt.] σπαντος ἀλλ' ἵνα ἐν τῷ μεταξὺ τὰς ἀ[ρχά]ς μὴ ἐκφορήσῃ. // P.Oxy. XLIV 3188,
7–10 Οξύρυγχος, επίσημη ἐπιστολή, 11 Σεπτ. 300 μ.Χ.): ἐπιστέ[λ]/[λω ὑμῖν,
φ]ίλτατοι, ἵνα τὴν δέουσαν κατοχὴν τοῦ / ὀνόματος αὐτοῦ ποιήσησθε ἕως ἂν πάντα
τὰ τῇ / ἀρχῇ διαφέροντα ἀποπληρωθῇ. // P.Oxy. XLVIII 3430, 18–22 (Οξύρυγχος,
ιδιωτικὴ ἐπιστολή, 4^{ος} αἰ. μ.Χ.): καὶ τὸν γαμ/βρόν δὲ ἀπόστιλον ἅμα / αὐτῶν πρὶν τοῦ
με τὴν / ὁρμὴν ποιῆσαι ἐπὶ τὴν / πόλιν ἵνα δυνηθῶ τυπῶ/σαι τὸ χωρίον // P.Oxy. VIII
1161 [= Naldini (1968) 60], 1–6 (Οξύρυγχος, χριστιανικὴ ἐπιστολή, 4^{ος} αἰ. μ.Χ.):
. . . ας καὶ / τῷ ἀγαθ[ῷ] ἡμῶ[ν] σωτήρι / καὶ τῷ οἱ[ῷ] αὐτοῦ τῷ ἡγα/πημένῳ ὅπως οὗτοι

/ πάντες β[ο]ηθήσωσιν ἡμῶν / τῷ σώματι, τῇ ψυχῇ, τῷ πν(ευματι)ι // πν(εύματι)ι. // P.Oxy. XXXIII 2667, 12–15 (Οξύρυγχος, επίσημη αλληλογραφία, 22 Ιουν. 309 μ.Χ.): ἐπειδὴ λοιπὸν προσήκόν ἐστιν / τὸ κεκελευσμένον πληροῦσθαι τὸ ἴσον τῶν γραφέντων ἐπειστεύλω σοι, φίλτατε, ἵνα ἐγκρατὴς ἀρμόσῃ. // P.Oxy. LIV 3757, 10–12 (Οξύρυγχος, πράξεις δικαστηρίου, 13 Μαρτ. 325 μ.Χ.): ἐνήγα]/γον δὲ αὐτοὺς ἵνα γνῶμεν τίνα ἐστὶν ἃ διεπράξαντ[ο] πρὸς αὐτοὺς] ὑπὲρ τοῦ παν. τὸ τηλικούτο πληροῦσθαι πρόσταγμα. // P.Oxy. I 67, 19–22 (Οξύρυγχος, αίτηση, 28 Μαρτ. 338 μ.Χ.): πρώτου με[ν εἰ τῆς] γραδὸς ὑπῆρχεν ὅ[ντα τ]ὰ οἰκόπεδα τ[α]υ[τ]α, δευτέρου δὲ εἰ τὴν / δεσποτίαν αὐτοῖς ἐνγράφως ὑπεχώρησεν, εἴν' οὕτως διχθῇ [αὐ]τῶν ἡ καθ' ἡμῶν [πλεο]νεξία. // P.Oxy. XIV 1683 [= Naldini (1968) 65], 4–8 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, τέλη 4^{ου} αι. μ.Χ.): πρὸ (I. πρὸ) [μ]ὲν πάντων εὐχῶμαι (I. εὐχομαι) / τῷ κυρίῳ θεῷ περὶ τῆς] σῆς / ὠλοκληρίας ὅπως ὑ[ί]ε]γοντα (I. ὑγιαίνουσα) σοὶ / καὶ εὐθυμοῦντι (I. εὐθυμούσα) ἀπολάβῃς (I. ἀπολάβῃς) / τὰ παρ' ἐμοῦ γράμματα. // P.Oxy. XLVIII 3410 (βλ. BL VIII 270), 4–18 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 4^{ος} αι. μ.Χ. περίπου): καὶ ὁ μ. . . ου ἔγραψα δι. . . / [.....]. σαι παρ' ὧν / βο[ύ]λη ἀπόστιλον (I. ἀπόστειλον). ὅπως ἀ[πο]στύλης συνβιβάζων τὸ λίνον καὶ τὴν λοιπάδα τῆς / καθόλου τ[ῆς] . . . ε[ἰς] . . . ε[ἰς] . . . σκοπασας / τὸ ἐλεούργιον] καὶ τὰ ζμήνη τον χ[ρ] . . .]ον καὶ τὸν κηρὸν καὶ τ[ῆν] ἐμβολὴν τοῦ / σίτου καὶ τὴν ἀποχὴν τοῦ / σιππίου καὶ τὴν ἀπαίτησιν / τῶν κ[ρ]ιθῶν τῶν λοιπάδων / ὥς σοι μεταδédωκα τῆς (ἀρτάβης) α / ἐκ (δηναρίων) (μυριάδων) σκε μόνον ἴσω πέν/τε ἡμερῶν // P.Oxy. VII 1033 (= Chrest.Wilck. 476 = Sel.Pap. II 296), 13–18 (Οξύρυγχος, αίτηση σε αρχές, 18 Οκτ. 392 μ.Χ.): διὰ τοῦτο ἑαυτοὺς ἀσφαλιζόμενοι (I. ἀσφαλιζόμενοι) / τούσδε τοὺς λιβέλλους ἐπιδίδομεν ἀξιοῦντες ἢ τὴν προσήκουσαν / ἡμῖν βοήθειαν τούς τε δημοσίους καὶ τοὺς ἐφοδευτὰς ὡς προείπαμεν / παραδοῦναι ἢ τὸ ἀνενόχλητον ἡμᾶς ἔχειν περὶ τε τῆς παραφυλακῆς / τῆς πόλεως καὶ περὶ τῆς παραστάσεως τῶν ζητουμένων προσώπων, ἵνα μὴ ὑπαίτιοι γενώμεθα κινδύνῳ. // P.Oxy. XII 1589, 10–15 (Αλεξάνδρεια, ιδιωτική επιστολή, αρχές 4^{ου} αι. μ.Χ.): γίνωσκε δὲ ὅτι ἐξ ἐμοῦ / ἢ ἀπογραφή σου ἐγένετο, προτρέψας αὐτὸν οὕτως ἀπογράψασθαι ἵνα<α> καὶ γὰρ δύνηθῶ τὰ ἴσα (ἴσα) ἀπογράψασθαι, ἀλλὰ καὶ / τὸ π[ρὸς(?)] μέρος χωρίον σου ἐν αὐτῷ τῷ / Αἰγύπτῳ.

Στους επόμενους δύο παπύρους απαντούν παραδείγματα αντικειμενικών τελικών προτάσεων, οι οποίες εισάγονται με τον σύνδεσμο μή, εξαρτώνται από το ρήμα φοβούμαι.

P.Oxy. LV 3807 (βλ. BL IX 205), 41–42 (Οξύρυγχος, επαγγελματική επιστολή, 26–38 μ.Χ.): φοβοῦμαι μὴ καὐτὸς πολὺν χρόνον ἐκεῖ / κατασχεθῶι

BGU IV 1097 [= Olsson (1925) 38 = Bagnall – Cribiore (2006) 307–308], 4 (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 41–67 μ.Χ.): φοβοῦμαι γάρ μὴ σχάση, νε[ν]ανσίακε [γ]άρ.

Σε έναν άλλο πάπυρο από την Οξύρυγχο, ο οποίος είναι επιστολή ενός φοροεισπράκτορα, η τελική πρόταση εισάγεται με τον σύνδεσμο *ἵνα*, ο οποίος επαναλαμβάνεται πριν από και μετά την υποθετική πρόταση. Εκφέρεται με υποτακτική αορίστου (*πραθῇ*), προσδιορίζει τελικά το ρήμα *ἔγραψα*.

P.Oxy. II 298 [= Olsson (1925) 73], 47–54 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 1^{ος} αι. μ.Χ.): ἄλλοτε σοι ἔγραψ[α] / ἵνα ἐὰν εὗρης ἀγ[ο]/ραστὴν τοῦ μέρ[ους] / τῆς οἰκίας τῆς ἐ[ν] / Τανάει ἵνα πραθῇ / [περὶ δὲ τῆς ἀπαν/θρωπίας τῶν ἀπ[αιτη]σάντω<ν>

Περισσότερες από μία τελικές προτάσεις μπορεί να υπάρχουν σε παπυρικά κείμενα, όπως στον *P.Oxy.* LV 3808 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή), στον οποίο εισάγονται με τον τελικό σύνδεσμο *ἵνα*. Η πρώτη εκφέρεται με υποτακτική αορίστου (*μὴ ἀμεληθῇ*), προσδιορίζει το προτασσόμενο ρήμα *γράφω*, η δεύτερη εκφέρεται με υποτακτική αορίστου (*ἀπαρτίση*), προσδιορίζει το προτασσόμενο ρήμα *ἔγραψα*. Ο σύνδεσμος *κἄν*, όπως έχουμε δει, εχρησιμοποιεῖτο στη θέση του *καὶ ἐάν*.¹⁶⁶

P.Oxy. LV 3808, 4–10 (1^{ος}/2^{ος} αι. μ.Χ.): καὶ νῦν σοι / γράφω ἐπισχεῖν τοῖς ἔργοις τοῖς ἐν ἀγρῷ ἵνα μὴ ἀμεληθῇ κἄν τι ἦν ἀμε/λούμενον, δήλωσον τῷ καθηγη/τῇ. ἔγραψα δὲ αὐτῷ ἵνα τὸ τῶν / κενωμάτων τὸ πρὸς Ἑρακλῇ ν' ἀπαρ/τίση μετὰ σῆς γνώμης.

¹⁶⁶ Rea (1988) *P.Oxy* LV 3808, σχόλιο στ. 6–7.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ο *P.Oxy.* VII 1068, στον οποίο απαντούν πέντε τελικές προτάσεις. Στις τελευταίες προτάσεις παρατηρείται διαδοχική υπόταξη, καθώς η μία τελική πρόταση υποτάσσεται στην άλλη. Η πρώτη τελική πρόταση εκφέρεται με το ρήμα *διαπέμπεται* (προσδιορίζει το ρήμα *ἔγραψα*), η δεύτερη με το ρήμα *δυνηθῶ* (προσδιορίζει το ρήμα *διαπέμπεται*), η τρίτη τελική πρόταση εκφέρεται με το ρήμα *δῶς* (προσδιορίζει το ρήμα *ἀξιόσω*), η τέταρτη εκφέρεται με το ρήμα *ἐνοχλήσει* (προσδιορίζει το ρήμα *δῶς*), και η πέμπτη τελική πρόταση εκφέρεται με το ρήμα *δυνηθῶ* (προσδιορίζει το ρήμα *ἐνοχλήσει*):

P.Oxy. VII 1068 (= *Sel.Pap.* I 156), 3–8 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος} αι. μ.Χ.): *μὴ εὐπορήσας πλοῖον ἐν τῷ Ἀρσενοείδῃ / ἔγραψα τῷ κυρίῳ μου Κληματίῳ τῷ ἀρχ<ι>ε/ρί εἶνα (l. ἵνα) μοι πλοῖον διαπέμπεται εἶνα (l. ἵνα) δυ/νηθῶ τὸ σωματίν κατενεγκίν ἐν Ἀλε/ξάνδριαν, καὶ διαπέμψετό μοι σκαφίδι/ον ἀρταβῶν ἐξήκοντα*

23–27: *ἀξιόσω οὖν, κύρε μου, / εἶνα (l. ἵνα) δῶς αὐτοῖς γράμματα εἶνα (l. ἵνα) μη/δὶς (l. μη/δεῖς) ἐνοχλήσι (l. ἐνοχλήσει) αὐτοῖς καθ' ὁδόν, / εἶνα (l. ἵνα) δυνηθῶ κηδεύσας τὸ σωματίν ἐλθῖν (l. ἐλθεῖν) πρὸς σέ.*

Περισσότερες από μία τελικές προτάσεις παρατηρούμε και στους επόμενους παπύρους: *P.Oxy.* XII 1465, 10–16 (Οξύρυγχος, αίτηση, 1^{ος} αι. π.Χ.): *ἀξιῶ συν/τ[ά]ξαι ἐ[κ]ζητήσαντας τοὺς αἰτίους / καταστήσαι ἐπὶ σέ, ὅπως ἐγὼ μὲν τὰ εἰλημμένα κομίσωμαι, οἱ δὲ φανη/σόμενοι αἴτιοι τύχω[σ]ι ὧν προσήκει / πρὸς ἐπίστασιν ἄλλων, ἢν' ὃ ἀντει/λημμένος. // CPR V 19, 3–8 (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 1^{ος}/2^{ος} αι. μ.Χ.): καὶ διὰ παν[τὸς ἐρρωμ]ένον / διαμένειν ὅλῳ [τῷ] σώματι / ἰς (l. εἰς) μακροὺς χρόνους, ἐπεὶ ἡ τύχη σου ἐπέτρεψε ἡμῖν ἵνα σε / προσκυνήσωμεν καὶ ἀσπα/σώμεθά σε // *P.Oxy.* II 282 [= *Aegyptus* 46 (1966) 196 αρ. 10 = *AfP* 1 (1901) 350 = *Chrest.Mitt.* 117] (βλ. *BL* VIII 234), 14–16 (Οξύρυγχος, καταγγελία εναντίον μιας συζύγου, 26 Ιαν. 29–22 Μαΐου 37 μ.Χ.): *διὸ ἀξιῶ / ἀχ[θ]ῆναι ταύτην [ἐ]πὶ σέ / ὅπως τύχη ὧν προσή/[κει] καὶ ἀποδῶ μοι τὰ ἡμέτερα. // *P.Fay.* 116 [= *Olsson* (1925) 58], 17–21 (Ευημέρεια Αρσινοΐτη νομού, ιδιωτική επιστολή, 2 Δεκ. 104 μ.Χ.): *πέμπις (l. πέμψεις) εἶνα (l. ἵνα) τῷ / [ἀδελ]φῷ πέμσομον (l. πέμψωμεν). μὴ / [οὖν] ἄλλως πυήσης (l. ποιήσης). αἰὰν (l. εἰάν) / [ἀπο]χωρῶι (l. [ἀπο]χωρῶ) πέμσωι (l. πέμψω) πρὸς / [σέ] ἵνα σε ἀσπάσωμαι. // *P.Oxy.* L 3557, 22–27***

(Οξύρυγχος, δάνειο, 125–126 μ.Χ.): ἀξιῶ συντάξαι γράψαι τῷ Ὀξύρυγγεῖτον στρατηγῶι / μεταδοῦναι α[ὕ]τῳ τούτου ἀντίγραφον, / ὅπως ἀποδῶ [μο]ι τὸ προ[κ]είμενον κεφάλαιον καὶ τοὺς τῆς ὑπερχρονίας τόκους / ἢ εἰδῇ ποιησόμε[ν]όν με τὴν πράξιν / ὥς καθήκει ἐξ ὑπαρχόντων αὐτοῦ. // *P.Fay.* 21 [= Hengstl (1978) 30 (= *P.Cair.Cat.* 10766 descr.)], 18–25 (Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού, διάταγμα του Μαμερτίνου, 22 Μαρτ. 134 μ.Χ.): ἐκίνους (l. ἐκείνους) δὲ μὴ / βουλομένους παρ’ αὐτῶν λαμβάνειν ἵνα τὴν παρολκὴν ἐξωνή/σονται τῷ τοῦ προστίμου φόβῳ, / δυνήσονται μαρτυρίαν ποιήσασθαι / περὶ τῶν μὴ προσειεμένων οἱ μὴ διδόν[τε]ς [ὅ]πως τῆς ἀποθείας (l. ἀπειθείας) ἐκῖνοι (l. ἐκεῖνοι) τὴν / προσήκουσαν δίκην ὑπόσχωσι. // *P.Oxy.* LVIII 3919, 3–6 (Οξύρυγχίτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 28 Αυγ. 188 μ.Χ. περίπου): διεπεμψάμην σοι διὰ / τοῦ ἀδελφοῦ σου (δραχμὰς) ις, ὅπως ἀπαρτίσης μοι τὴν ις, 13–15: ἐὰν δὲ μή, πέμψον / μοι, ὅπως ἀναβὰς αἰτήσω ἐγώ. ἔρρωσο. // *P.Oxy.* XIV 1675, 2–9 Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος} αι. μ.Χ.): κ[ό]μι[σα]ι διὰ τῶν σχισθωντων / περὶ Ἡρακλέωνα μεταβόλων / (δραχμὰς(?)) μ ἵνα τὸ ἀγρικὸν πῆγα/νον διαζεύξης τοῖς φοῖ/νιξι, ἐξαιρέτως δὲ τῷ φοῖ/νικι Μεικράτ[ο]ς καὶ τῷ ἐξ ἀ/πηλιώτου τῆς καλύβης τῆ[ς] / ἐγ γειτόνων τῆς αὐλῆς. 14–15: ἵνα οὖν καὶ / σὺ ἐπιμελῶς χρήσῃ // *P.Oxy.* I 123 [= *Sel. Pap.* I 159 (= *P.Cair.Cat.* 10014 descr.)], 9–12 (Οξύρυγχος, επιστολή, 3^{ος}/4^{ος} αι. μ.Χ.): γενοῦ πρὸς τὸν ἀδελφὸν / μου Θεόδωρον καὶ ποιήσον αὐτὸν σκυλῆναι / πρὸς Τιμόθεον καὶ μεταδῶναι αὐτῷ τὸ ἐτοῖμον / αὐτοῦ ποιῆσαι εἴνα[ι] εἰσβῇ προσεδρεῦσαι. 14–16: εἰσβαίνων οὖν / μετὰ τῆς αἰσθήτος γνῶτω ὁ ἐρχόμενος ἵνα ἐτοῖμος εἰσβῇ. // *P.Oxy.* VI 899 (= *Chrest. Wilck.* 361) (βλ. *BL* I 328), 38–39 (Οξύρυγχος, αίτηση, 200 μ.Χ. περίπου): τὸ ἕτερον ἐπιστέλλεται ὑ[μῖν] / ὅπως κατὰ τὰ κεκριμένα τὴν ἐξέτασιν ποιησάμενοι δηλώσητέ μοι. 41–44: ὅθεν δέομαι ἐὰν σοῦ τῇ τύχ[η] δόξη [κ]ελεύσαι ἐπιστρεφέστερον γραφῆναι τῷ νῦν / στ[ρ]ατηγῷ τοῦ νομοῦ ὅπως ἐπαναγκάσῃ τοὺς μὲν πρ[α]γματικούς κατὰ τὰ ἐπ. ἐπιστλ[έ]γ[ε]τα αὐτ[οῖς] / τ[ῇ]ν μεταδιαταγὴν ποιήσασθαι, τοὺς δὲ πράκτορας τὴν ἀπαίτη[σιν] ποιήσασθαι παρ[ὰ] τῶν ἀντιποιοιμ[ένων] / τ[ῇ]ς γῆς γεωργῶν. // *P.Oxy.* VII 1062, 11–14 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος} αι. μ.Χ.): αὐ[τ]ήν / δέ σοι τὴν ἐπιστολὴν πέμψω διὰ Σύρου / ἵνα αὐτὴν ἀναγνοῖς νήφων καὶ σαυτοῦ / καταγνοῖς.¹⁶⁷ // *P.Oxy.* XIV 1764 descr., 4–15 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος} αι. μ.Χ.): ἐπεὶ πολ[λ]αί ἡμέραι (l. πολ[λ]άς ἡμέρας) προσ/καρτεροῦμεν

¹⁶⁷ Hunt (1910) *P.Oxy.* VII 1062, σχόλιο στ. 13. Οι τύποι ἀναγνοῖς καὶ καταγνοῖς μοιάζουν με τύπους της ευκτικής, ἀλλὰ πρόκειται γιὰ τύπους της υποτακτικῆς οἱ ὁποῖοι εἶναι συνηθισμένοι στὴν Κοινή.

*Φιλέα τῷ / μοσχομαγ[ε]ύῳ ὅπως συν/εξέλθῃ ἡμῖν τῆς συντει/μήσεως ἔνεκεν, ἣν
 ὑπερ/έθετο σήμερον εἰς τὴν πα/ρουσίαν τοῦ ἀξιολογωτάτου (cf. P.Stras. 20. 5) /
 Καλπου[ρ]νίου, ὑπ' (ὑπ'.) ὅσιν σοι αὐτὸ / τοῦτο φανερόν ποι[ο]ῦμεν, / ὅπως τοῖς
 γεωργοῖς διέλῃ / τὰ κτήνη καὶ μὴ ἐμπόδιον / γένηται τῇ γεωργίᾳ. // P.Oxy. XVII 2150,
 6–9 (ἀγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος} αι. μ.Χ.): καὶ νῦν σοι / γράψω ὅπως μοι
 ἀντεπιστείλῃς πόσον / εἰς ἕκαστον καὶ πῶν θέλεις γένηται, / ἵνα ἡ τάχος σοι γένηται. //
 P.Oxy. XXXVI 2788, 1–3 (Οξύρυγχος, ιδιωτική φιλική επιστολή, 3^{ος} αι. μ.Χ.):
 γράψαι σοι ὅπως ἀντιγράψῃς μοι πρὸ μὲν πάντων / περὶ τῆς σωτηρίας ὑμῶν / καὶ εἰ ὁ
 γεοῦχος ἠνώχλη/σεν ὑμῖν. παρατηρήσεις / δὲ καὶ τοὺς τοῦ Σαρμάτου ἐρχομένους
 ἐνθάδε ὅπως / διὰ αὐτῶν μοι γράψῃς περὶ ὧν / βούλει. // P.Oxy. XIV 1669, 2–6
 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος} αι. μ.Χ.): τοὺς ἐγδοχεῖς οὐκ ἔπεμψας ὥς /
 ἐντεϊλάμην σοι, ἀλλ' οὐδὲ ἔγραψας / εἰ ἀπετάξαντο, ἵν' οὕτως ἀρτίσωμαι, / [ο]ὐδὲ εἰ
 ἦλθεν Διογᾶς ὁ ἐρεοπώλης, / ἵνα καὶ αὐτοῦ τὴν βουλὴν γνῶμεν. // P.Oxy. VII 1069,
 2–9 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος} αι. μ.Χ.): καλῶς ποιήσεις ἀναγκάσε (l.
 ἀναγκάσαι) / γενέστε (l. γενέσθαι) μου τὸ κειθώνε[ι]ν (l. κιθώνιον) τὸ λευκὸν κατὰ
 τάχο{υ}ς εἴ[ν]α (l. ἵνα) εὐ[ρ]ω αὐτῷ γενάμενον [εἶνα ερθῶ] / ἐὰν ἔρθω πρὸ σέν. εἶδόν
 γὰρ καὶ / Ἡρακλείδῃ ἔγραψα εἴ[ν]α λάβῃς τὰ σύνεργά μου κα[ὶ] τὸν / μεισθὸν (l.
 μισθὸν) τῶν γερζεγῶν (l. γερδιαινῶν). // P.Oxy. I 78 1. (βλ. BL IX 314), 23–30
 (Οξύρυγχος, επίσημη επιστολή, 3^{ος} αι. μ.Χ.): ἵν' οὖν μὴ δόξω συνθέ/σθαι τῇ τοῦ
 πραγματικοῦ ἀ/γνοία ἐπιδίδωμι τὰ βιβλίδια ὅπως [. . .]αγων / τὰ ἴσα ἐπιστείλῃς αὐτῷ
 / ὁ προσήκόν ἐστι πρᾶ/ξαι περὶ τῆς 'τούτων' ἐπανορθώ/σεως. // P.Oxy. L 3570, 12–14
 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 285 μ.Χ. περίπου): ἵν' οὖν προνοήσῃ τοῦ /
 ἀποσταλῆνα[ι] ἐ[ν]ταῦθα χόρτον γρά/φω σοι. 14–17: ἀλλὰ εὐθέως ποιήσον /
 ἀποσταλῆναι ἵνα μὴ διὰ τὴν αἰτίαν ταύτην δόξωσιν τι μέμφεσθαι[ι]. ἔρρωσό μοι. //
 P.Oxy. I 58, 12–18 (Οξύρυγχος, επίσημη επιστολή, 13 Σεπτ. 288 μ.Χ.): δι' ὅπερ
 ἐδέησεν ἐπισταλῆναι ὑμῖν / ἵνα ἐκάστης οὐσίας ἓνα τινὰ φρον/τιστὴν ἀξι[ό]χρεων
 κινδύνῳ ἐκάστης / βουλῆς αἰρεθῆναι ποιήσητε, τὰ δὲ / λοιπὰ ὀνόματα παύσῃται,
 δυναμένου / τοῦ αἰρουμένου φροντιστοῦ δύο / ἢ τό γε πλείστον τρεῖς προσαιρε[ῖ]ν /
 τοὺς ἐξυπηρετησομένους αὐτῷ / πρὸς τὴν φροντίδα. // P.Oxy. XVII 2154, 22–25
 (Οξύρυγχίτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 4^{ος} αι. μ.Χ.): αὐτὸς οὖν ἀπόστιλον / καὶ μίαν
 σαργάνην καὶ ὀλίγα ἔρια, / ἵνα καὶ γὰρ ἴσος πάντας γένομαι (l. γένωμαι) / καὶ μὴ
 ὑβρισθῶ παρὰ τοὺς πάντας. // P.Oxy. XIV 1682 [= Naldini (1968) 52], 3–11
 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 4^{ος} αι. μ.Χ.): ἀπέστειλα [τινα] Μέλ'ανα' διὰ
 γραμμάτων, ἐπειδὴ / ὁ ἀὴρ ἐναντίος ἡμῖν ἦν ἀφ' οὗ ἔπλευσας, / ἵνα ἡμῖν περὶ τῆς*

άνοδου καὶ ὀλοκληρίας / γνῶς, καὶ ἡ μὲν τοῦ θεοῦ πρόνοια παρέξει / τὸ μετὰ ὀλοκληρίας σε τὰ οἰκεία ἀπο/λαβεῖν. ἀναγ'καίως δὲ καὶ ἡμεῖν ἐπίστελλον ὅτι εἰ ἦς ἐπιδημήσασα, / ἵνα εὐθυμέτεροι γενώμεθα τὰ περὶ σοῦ ἀκούσαντες. // *P.Oxy.* XXXI 2601 [= Naldini (1968) 35], 13–18, 31–32 (Αλεξάνδρεια, ιδιωτική επιστολή, ἀρχές 4^{ου} αἰ. μ.Χ.): μέ/χρι τούτου οὐδὲν / ἐπράξαμεν ἑκατη/χήσαμεν δὲ ῥήτορα / τῇ·ι· ἵνα τῇ ἰδ' εἰ/σαχθῇ τὸ πρᾶγμα / περὶ τῶν ἀρουρῶ(ν), 31–32: εἰ δυνατόν ἐστιν ἐρχέσθω (*vac.*) μετὰ τῆς μητρὸς σου / (*verso per fibr.*) ἵνα θεραπευθῇ τὸ λευκωμάτιον. // *P.Oxy.* XII 1494, 2–9 (Οξυρυγχίτης νομός, χριστιανική επιστολή, ἀρχές 4^{ου} αἰ. μ.Χ.): ἐδέησεν ἐμαὶ κατελτεῖν εἰς / Παγ[γ]ᾶ, εἴν' οὕτως θεοῦ θέλοντος / τάχα τει πραταῖον γένηται. μά[λλ]/εἰστα μὲν δεήσει καὶ ὑμᾶς εὐ/χεσθαι περὶ ἡμῶν, εἴν' οὕτως / ἐπακούση ὁ θαῖός τῶν εὐχῶν / ὑμῶν καὶ γένηται ἡμεῖν ὁδὸς / εὐθεῖα. // *P.Oxy.* XVII 2155, 3–10 (ἀγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 4^{ος} αἰ. μ.Χ.): καὶ διὰ Πεκύσιος τοῦ ὀνηλάτου / σοι ἔπεμψα ἵνα πέμψης ἡ/μῖν εἰς τὰ ἔργα δύο τάλαντα ἵνα / εὕρωμεν δοῦναι τοῖς ἀπὸ Ἰβι/ῶνος, πάνυ γὰρ ἐνοχλοῦμαι / ὑπ' αὐτῶν, καὶ ἵνα τοῖς καταμηνίοις / ἡμ' ὧν δῶ καὶ τοῖς πλαστοποιοῖς / καὶ εἰς τὰ ἄλλα ἔργα.

Στο ἐπόμενο παράδειγμα παρατηρούμε τη σπάνια συντακτική λειτουργία της τελικῆς πρότασης ὡς ἐπεξήγησης στον ἐμπρόθετο προσδιορισμὸ τούτου ἔνεκα της προηγούμενης κύριας πρότασης.

P.Abinn 26 (= *P.Lond.* II 237 σελ. 293) (βλ. BL V 2), 24–30 (Πτολεμαῖς Ευεργέτις Αρσινοῖτη νομού, επίσημη επιστολή, 346 μ.Χ. περίπου): τούτου ἔνεκα ἔσπευ/σα γράψαι πρὸς τὴν σὴν χρη/στικότητα, δεσπότα, ἵνα ποι/ήσης τὸ πᾶν τοῦ σίτου καὶ κρι/θῆς ἐνκλῖσαι (*l. ἐνκλείσαι*) καὶ μηδεμία / μέμψις ἐπακολουθήσει / π[ερὶ τού]του ἔτι.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy.</i> VII 1061	22 π.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> LV 3807	26–38 μ.Χ.	Οξύρυγχος	επαγγελματική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> II 298	1 ^{ος} αἰ. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XII 1465	1 ^{ος} αἰ. π.Χ.	Οξύρυγχος	αίτηση για κλοπή
<i>BGU</i> IV 1097	41–67 μ.Χ.	ἀγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> LV 3808	1 ^{ος} /2 ^{ος} αἰ. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> II 281	20–50 μ.Χ.	Οξύρυγχος	καταγγελία ἐναντίον ἐνὸς συζύγου
<i>P.Oxy.</i> VIII 1153	1 ^{ος} αἰ. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή

<i>CPR</i> V 19	1 ^{ος} /2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> II 282	37 μ.Χ.	Οξύρυγχος	καταγγελία εναντίον μιας συζύγου
<i>P.Fay.</i> 29	37 μ.Χ.	Ευημέρεια Αρσινοΐτη νομού	ανακοίνωση θανάτου
<i>P.Fay.</i> 110	94 μ.Χ.	Ευημέρεια Αρσινοΐτη νομού	ιδιωτική επιστολή
<i>PSI</i> III 177 verso	1 ^{ος} –3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> VII 1062	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XIV 1758	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> LVI 3852	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XLVI 3312	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XIV 1760	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	επαγγελματική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XVIII 2198 descr.	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	αποσπάσματα αλληλογραφίας
<i>P.Oxy.</i> VII 1062	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XXXIII 2680	2 ^{ος} /3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχίτης νομός	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XVII 2149	2 ^{ος} /3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XIV 1762	2 ^{ος} /3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Fay.</i> 116	104 μ.Χ.	Ευημέρεια Αρσινοΐτη νομού	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> L 3557	125–126 μ.Χ.	Οξύρυγχος	δάνειο
<i>P.Fay.</i> 31	129 μ.Χ περίπου	Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού	μεταβίβαση ιδιοκτησίας
<i>P.Oxy.</i> XII 1420	129 μ.Χ. περίπου	Οξύρυγχος	έκθεση μιας δίκης
<i>P.Fay.</i> 21	134 μ.Χ.	Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού	διάταγμα του έπαρχου Μαμερτίνου
<i>P.Oxy.</i> X 1272	144 μ.Χ.	Οξύρυγχος	καταγγελία
<i>P.Oxy.</i> I 76	179 μ.Χ.	Νεμέρα Οξύρυγχίτη νομού	επιστολή στον στρατηγό
<i>BGU</i> III 926	188 μ.Χ.	Ηρακλέους πόλις	έγγραφο υιοθεσίας
<i>P.Oxy.</i> LVIII 3919	188 μ.Χ. περίπου	Οξύρυγχίτης νομός	ιδιωτική επιστολή
<i>BGU</i> IV 1081	2 ^{ος} /3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή

<i>P.Oxy.</i> VIII 1120	αρχές 3 ^{ου} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	αίτηση
<i>P.Oxy.</i> LI 3644	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> IX 1220	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχίτης νομός	επιστολή ενός δικαστικού κλητήρα
<i>P.Oxy.</i> XIV 1766	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XIV 1769	3 ^{ος} αι. μ.Χ.):	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XXXVI 2784	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XVII 2152	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XIV 1675	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XIV 1671	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> VII 1066	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> I 123	3 ^{ος} /4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> I 112	3 ^{ος} /4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	επίσημη επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XLIII 3090	216 μ.Χ.	Οξύρυγχος	έκθεση λειτουργιών
<i>P.Oxy.</i> VII 1064	218–219 μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
	περίπου		
<i>P.Oxy.</i> I 62	222 μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XIV 1763	222 μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XLIII 3105	229–235 μ.Χ.	Οξύρυγχος	αίτηση σε αρχές
<i>P.Oxy.</i> XIV 1662	246 μ.Χ.	Οξύρυγχος	επίσημη επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XVII 2108	259 μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> LXXV 5062	τέλη 3 ^{ου} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> LV 3816	3 ^{ος} /4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XXXIV 2730	4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> VI 938	τέλη 3 ^{ου} /αρχές 4 ^{ου} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XIV 1642	289 μ.Χ.	Οξύρυγχος	δήλωση
<i>P.Oxy.</i> VI 899	200 μ.Χ. περίπου	Οξύρυγχος	αίτηση
<i>P.Oxy.</i> VII 1068	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XIV 1764 descr.	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XVII 2150	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XXXVI 2788	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XIV 1669	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> VII 1069	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> I 78	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	επίσημη επιστολή
<i>P.Oxy.</i> L 3570	285 μ.Χ. περίπου	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> I 58	288 μ.Χ.	Οξύρυγχος	επίσημη επιστολή
<i>P.Abinn</i> 26	346 μ.Χ. περίπου	Πτολεμαΐς Ευεργέτης Αρσινοΐτη νομού	επίσημη επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XVII 2155	4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XLIV 3188	300 μ.Χ.	Οξύρυγχος	επίσημη επιστολή

<i>P.Oxy.</i> XVII 2154	4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχιτης νομός	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XIV 1682	4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XXXI 2601	αρχές 4 ^{ου} αι. μ.Χ.	Αλεξάνδρεια	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XII 1589	αρχές 4 ^{ου} αι. μ.Χ.	Αλεξάνδρεια	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XLVIII 3430	4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> VIII 1161	4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	χριστιανική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XXXIII 2667	309 μ.Χ.	Οξύρυγχος	επίσημη αλληλογραφία
<i>P.Oxy.</i> LIV 3757	325 μ.Χ.	Οξύρυγχος	πράξεις δικαστηρίου
<i>P.Oxy.</i> I 67	338 μ.Χ.	Οξύρυγχος	αίτηση
<i>P.Oxy.</i> XIV 1683	τέλη 4 ^{ου} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XLVIII 3410	4 ^{ος} αι. μ.Χ. περίπου	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> VII 1033	392 μ.Χ.	Οξύρυγχος	αίτηση
<i>P.Oxy.</i> XII 1494	αρχές 4 ^{ου} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	χριστιανική επιστολή

Οι φράσεις *ἀλλ' ὅρα μὴ ἀμελήσης* και *ἀλλ' ὅρα μὴ κατάσχεις*

Τα επόμενα παραδείγματα αφορούν αντικειμενικές τελικές προτάσεις. Η τελική πρόταση εισάγεται με τον σύνδεσμο *μή*, εκφέρεται με υποτακτική αορίστου (*ἀμελήσης, κατάσχεις*).

Η συγκεκριμένη φράση λειτουργεί στερεοτυπικά. Την εντοπίζουμε στην αρχή ή στο τέλος των κειμένων. Η φράση *ἀλλ' ὅρα μὴ* συντασσόμενη με την αποτρεπτική υποτακτική αορίστου *ἀμελήσης* ή *κατάσχεις* απαντά συχνά σε ιδιωτικές επιστολές, όπως μαρτυρούν τα ακόλουθα παραδείγματα παπύρων του 3^{ου} αι. μ.Χ., τα οποία προβάλλουν τις παραλλαγές της συγκεκριμένης στερεοτυπικής φράσης. Ελάχιστα παραδείγματα της φράσης *μὴ ἀμελήσης* εμφανίζονται πριν από τον 2^ο αι. μ.Χ.¹⁶⁸ Το ρήμα *μὴ κατάσχεις* εμφανίζεται τους πρώτους τέσσερις μεταχριστιανικούς αιώνες μ.Χ.¹⁶⁹ Η φράση *ὅρα μὴ* εμφανίζεται και σε κείμενα της Καινής Διαθήκης.¹⁷⁰

P.Oxy. XIV 1665, 24–26 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος} αι. μ.Χ.):
ἀλλ[λ'] ὅρα μὴ ἀμελή/σης, μὴ δόξω διαβάλλειν / τοὺς ἀνθρώπους.

¹⁶⁸ Horn (1926) 94.

¹⁶⁹ Horn (1926) 97.

¹⁷⁰ Moulton (1906³–1976³) 124.

P.Oxy. VIII 1158, 9 (Αλεξάνδρεια, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος} αι. μ.Χ.): *ἀλλ' ὅρα μὴ ἀμελήσης*

P.Oxy. LI 3644, 30 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος} αι. μ.Χ.): *ἀλλ' ὅρα (l. ὅρα) μὴ κατάσχης Ἀρποχρᾶν διὰ τὸ ἐπίγεσσε (l. ἐπείγεσθαι) περὶ τὸν (l. τῶν) / ἐπιθηκῶν (l. ἐπιθηκῶν).* –

P.Oxy. I 112 [= Chrest. Wilck. 488 = Sel. Pap. I 76 = Hengstl (1978) 64], 6–7 (Οξύρυγχος, πρόσκληση σε μια γιορτή, 3^{ος}/4^{ος} αι. μ.Χ.): *ἀλλ' <λ>' ὅρα [μὴ] / ἀμελήσης, κυρία.*

P.Oxy. XXXIV 2727, 8–9 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος}/4^{ος} αι. μ.Χ.): *ἀλλ' ὅρα / μὴ ἀμελήσης, ἀδελφε.*

P.Oxy. LXVII 4625, 7 (Οξύρυγχίτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος} αι. μ.Χ.): *ἀλλ' ὅρα μὴ ἀμελ[λ]ήσης.*

P.Oxy. IX 1223 (= Sel. Pap. I 164), 10–12 (Οξύρυγχίτης νομός, ιδιωτική αλληλογραφία: επιστολή του Ερμία, 370 μ.Χ. περίπου): *ἅμα τῷ πεμφθέντι συμμάχῳ / ἐκπέμψαι. ἀλλ' ὅρα μὴ / ἀμελήσης.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy.</i> XIV1665	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> VIII 1158	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αλεξάνδρεια	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> LI 3644	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> I 112	3 ^{ος} /4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	επίσημη επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XXXIV 2727	3 ^{ος} /4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> LXVII 4625	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχίτης νομός	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> IX 1223	370 μ.Χ. περίπου	Οξύρυγχίτης νομός	ιδιωτική επιστολή

Οι διπλοί σύνδεσμοι δεν είναι ασυνήθεις στα παπυρικά κείμενα. Ο συνδυασμός των συνδέσμων *ὥς* και *ἵνα* εισάγει μία δευτερεύουσα πρόταση με διττή σημασία, συμπερασματική και τελική.

Στον *P.Oxy.* LIX 3988 (Αλεξάνδρεια, ιδιωτική επιστολή) η τελική πρόταση εκφέρεται με υποτακτική αορίστου (*πέμψωσι*), προσδιορίζει το ρήμα *ἔλαβαν*. Ο

διπλός σύνδεσμος *ὥς ἵνα* εντοπίζεται στους εξής παπύρους: *P.Oxy.* LIX 3988 (2^{ος} αι. μ.Χ.) 7–8 // *SB* VIII 9699 (78–79 μ.Χ.) 11 // *P.Petaus* 26 (184–187 μ.Χ.) 3–4 // *P.Mich.* VIII 505 (2^{ος}–3^{ος} αι. μ.Χ.) 4 // *PSI* XIV 1421 (3^{ος} αι. μ.Χ.) 4 // *P.Ant.* II 93 (4^{ος} αι. μ.Χ.) 6 // *SB* XIV 12085 (5^{ος} αι. μ.Χ.) 9 // *PSI* XIII 1345 (6^{ος}/7^{ος} αι. μ.Χ.) 6 // *P.Apoll.* 63 (8^{ος} αι. μ.Χ.) 7.¹⁷¹

P.Oxy. LIX 3988, 7–8 (Αλεξάνδρεια, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος} αι. μ.Χ.):
ἔλα/βαν τὸ ἐπ[ις]τόλιν ὥς ἵνα αὐτῷ / πέμψω[ς] εἰς] τὴν χώραν.

SB VIII 9699 στ. I [= *P.Lond.* I 131 σελ. 166–188 recto = Swiderek (1960) 9–], 11–12 (Ερμοπολίτης νομός, άγνωστο είδος, 10 Μαΐου 79 μ.Χ.): *ἡ Ἐπιμάχο(υ) τὰς ὥστε Παπτάει Ἀσανδρίωνο(ς) ὥς ἵνα / μείνη εἰς τὸ χῶμα*

P.Petaus 26, 1–6 (Αρσινοΐτης νομός, ημιεπίσημη επιστολή, 182–187 μ.Χ. περίπου): *ἀνῆλθεν πρὸς ἡμᾶς Συρίων / Ἀπύγχεως ἔχων ὄνομα Σαραπίων(ος) / Κεφαλᾶ ἐπικαλ(ουμένου) Στρούθειν, ὥς / ἵνα καταταγῇ εἰς τοὺς πρεσ/βυτέρους μετὰ τὸ σωματισ/θῆναι τὰ ἐπιδόσιμα*

P.Mich. VIII 505, 2–4 (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 107–185 μ.Χ.): *ὁ ὑπηρέτης παρ' ᾧ τὸν χαλκὸν ἐθε/ματίσαμεν λέγει δεδοκέναι τῷ / πράκτορι ὥς ἵνα σοι μεταβάλῃται.*

PSI XIV 1421, 4–7 (άγνωστος τόπος, απόσπασμα αγωγής, 3^{ος} αι. μ.Χ.): *[.]ς τῆς αὐτῆς γαμετῆς μου ὥς ἵνα ἐξ / ἀνάγκης ἐκδῶ γράμματα τῇ μητρὶ [τῆς] γαμετῆς / ὥς εἰληφὼς τὸ μέρος τῶν πατρῶν πρ[αγ]μάτων, / μᾶλλον δὲ διασχίσει τὸν γάμον βουλόμενος.*

P.Ant. II 93 [= Naldini (1968) 80], 5–8 (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 4^{ος} αι. μ.Χ.): *ἐδήλωσα τῇ χρηστότητι ὑμῶν καὶ διὰ / Σερήνου ἀναγνώστου ὥς ἵνα / σπουδάσης καὶ προνοήσῃ μου / οἰκίας, μόνον ἐγγὺς σοῦ τοῦ τόπο[υ].*

¹⁷¹ Parsons – Rea (1992) *P.Oxy.* LIX 3988, σχόλιο στ. 8.

SB XIV 12085 [= Bagnall – Cribiore (2006) 234–235 = *ZPE* 23 (1976) 108 αρ. 10], 4–9 (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 5^{ος} αι. μ.Χ.):
Ἐλθόντος τοῦ ἀδελφοῦ Ἀννιανοῦ / ἐν Τόφῳ καὶ πεπρακότος τὰ οἰνάρια / ἵπον (l. εἶπον) αὐτῷ περὶ τῶν ὀλοκοττίνων / καθὼς μοι ἴπας εἶνα πεμφθῶσειν / ἐν Ἀλεξανδρίᾳ καὶ ἵπεν (l. εἶπεν) ὥς ὅτι ἔγραψας / αὐτῷ ὥς ἵνα ἔγκη (l. <ἐν>έγκη) αὐτὰ μεθ' ἑαυτοῦ.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>SB VIII 9699</i>	79 μ.Χ.	Ερμοπολίτης νομός	άγνωστο είδος
<i>P.Mich.VIII 505</i>	107–185 μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Petaus 26</i>	182–187 μ.Χ.	Αρσινοΐτης νομός	ημιεπίσημη επιστολή
	περίπου		
<i>P.Oxy. LIX 3988</i>	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αλεξάνδρεια	ιδιωτική επιστολή
<i>PSI XIV 1421</i>	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	απόσπασμα αγωγής
<i>P.Ant. II 93</i>	4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>SB XIV 12085</i>	5 ^{ος} αι. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>PSI XIII 1345</i>	6 ^{ος} /7 ^{ος} αι. μ.Χ.	Απόλλωνος πόλις	επαγγελματική επιστολή
<i>P.Apoll. 63</i>	703–715 μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	επαγγελματική επιστολή

Παρακειμένου

Λιγότερο συχνά απαντά η υποτακτική παρακειμένου συγκριτικά με τους άλλους χρόνους. Ο παρακείμενος σταδιακά περιορίζεται, καθώς, όπως μαρτυρούν τα παραδείγματα, χρησιμοποιείται όλο και πιο συχνά ο αόριστος.

Σε έναν πάπυρο από τον Ηρακλεοπολίτη νομό, ο οποίος είναι αίτηση από έναν υπάλληλο χωριού σε αρχές, η τελική πρόταση εισάγεται με τον τελικό σύνδεσμο *ἵνα*, εκφέρεται με υποτακτική παρακειμένου (*ὥι τετυχηκώς*), λειτουργεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού στο ρήμα *διαγέγραμμαι*.

BGUIV 1189, 13–17 (6–24 Φεβρ. 8 π.Χ.): *ἀξιῶ ἐὰν φαίνεται ἐπιτάξαι τῷ α(ὐτῷ) / τοπάρχῃ συνεπισχύε[ι]ν μοι ἀπαιτοῦντι [πα] / διαγέγραμμαι ὅσῳ [..... ἀργύρι[o]]ν ἐκ τῷ[ν] / προκιμέν[ων] πόρων, ἵν' ὥι τῆς σῆς [βοηθείας] / [τετ]υ[χηκώς].*

*P.Oxy. VII 1032, 37–42, 54–55 (15 Απρ. 162 μ.Χ.): ἀξιοῦμεν, ἐάν
σου τῇ τύχῃ δόξῃ, γράψαι τοῖς τοῦ Ὁξυρυγχείτου / στρατηγῷ καὶ
βασιλικ(ῶ) γραμμα(τεῖ) ὅπως ἡμῶν παρατιθεμέ/νων τὰ ἐξ ἀρχῆς
ἐπιζητηθέντα μηδὲν ἐκ τῆς οὐ δεόν/τως γενομένης ὑπ[ὸ] τοῦ
ὑπ[η]ρέτου ὑπογραφῆς καθ' ἡ/[μ]ῶν οκ. . . . ε[. . . .], ἵν' ὦμ[ε]ν
ἐνεργετημένοι.*

Με υποτακτική παρακειμένου εκφέρονται οι τελικές προτάσεις στους επόμενους παπύρους: *BGU IV 1197, 12–13* (Βουσίρις¹⁷² Ηρακλεοπολίτη νομού, αίτηση σχετικά με σύνταξη, 1^{ος} αι. π.Χ.): *ἡμεῖς δὲ τὴν ἐπ’ ἀγαθῷ σου παρουσίαν πρὸς καλ[ὸ]ν ποι[ο]ῦμεν, ἵνα μὲν τοῖς θεοῖς εὐχόμενοι δι’ ὅλου καὶ διὰ παν / [τὸς .]ερ[ι]ερ[η] 20–22: καὶ τὰ ἄλλα τοῖς θεοῖς νομιζόμε[ν]α ἀνεμποδίστως ποιῶμεν ὑ[πέ]ρ τε σοῦ καὶ τῶν / [τέκνων, ἵν’ ὦμεν εὐεργετη]μένοι. // *P.Oxy. IV 718, 29–31* (Οξύρυγχος, αίτηση σε αρχές, 179–181 μ.Χ.): *περὶ γὰρ ὧν ἀπητήθην οὐ δέον δημο[σί]ων μενεῖ μοι ὁ λόγος πρ[ὸς] τὸν φ[α]νησόμενον, ἀντιποιούμενον, ἵν’ ὧ / [βεβοηθημένος. διε]ντ[ύ]χει. // *P.Mich. VIII 489, 8–10* (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 2ος αι. μ.Χ.): *[τ]ὸν θερισμὸν μὴ παρελ[ύ]κυσας πάλιν τὸ προσγεινόμενον / ἵνα κἀγὼ ὧ πεφιλανθρωπημένος.***

¹⁷² Daris, *Diz.geogr.*, Suppl. 4. 48.

P.Oxy. VI 899, 44–45 (200 μ.Χ. περίπου): *καθὼς [π]ρότερον ἐπ[έ]/σ[τ]ειλας περὶ τούτου, ἵν' ὧ εὐεργετημένη.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>BGU</i> IV 1189	8 π.Χ.	Ηρακλεοπολίτης νομός	αίτηση
<i>P.Oxy.</i> VII 1032	162 μ.Χ.	Οξύρυγχος	αίτηση σε αρχές
<i>BGU</i> IV 1197	1 ^{ος} αι. π.Χ.	Βουσίρις	αίτηση
		Ηρακλεοπολίτη νομού	
<i>P.Oxy.</i> IV 718	179–181 μ.Χ.	Οξύρυγχος	αίτηση σε αρχές
<i>P.Mich.</i> VIII 489	2ος αι. μ.Χ.	άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> VI 899	200 μ.Χ. περίπου	Οξύρυγχος	αίτηση

6. Ευκτική έγκλιση

Η ευκτική έγκλιση χρησιμοποιείται σπάνια στις τελικές προτάσεις των παπύρων. Η απουσία της ευκτικής από τις τελικές προτάσεις της μετακλασικής εποχής προδίδει απομάκρυνση της ελληνικής γλώσσας από το αττικό μοντέλο, σύμφωνα με το οποίο οι κλασικοί συγγραφείς χρησιμοποιούσαν την ευκτική μετά από ιστορικό χρόνο.¹⁷³ Η ευκτική των τελικών προτάσεων ήταν η σφραγίδα του ωραίου αττικού ύφους.¹⁷⁴ Η εξαφάνιση της ευκτικής από τις τελικές προτάσεις χαρακτηρίζει και τη γλώσσα της Καινής Διαθήκης. Οι συγγραφείς της ήταν αντίθετοι να εισαγάγουν μια κατασκευή, η οποία ήταν τεχνητή.¹⁷⁵ Μερικές φορές χρησιμοποιείται η ευκτική στη θέση της υποτακτικής έγκλισης. Η χρήση της υποτακτικής αντί της ευκτικής, μετά από ρήμα ιστορικού χρόνου, σύμφωνα με τον Goodwin, καθιστά τη γλώσσα πιο ζωντανή, καθώς μεταφέρει τα ακριβή λόγια και τις σκέψεις του ατόμου, όπως ακριβώς ήθελε να τις εκφράσει.¹⁷⁶

Στον επόμενο πάπυρο από την Αλεξάνδρεια, ο οποίος είναι ιδιωτική επιστολή, η τελική πρόταση εκφέρεται με ευκτική πλαγίου λόγου (*ἐπιγνοῖς*), επειδή υπάρχει εξάρτηση από ρήμα ιστορικού χρόνου (*ἔπεμψα*).

¹⁷³ Moulton (1906³–1976³) 128.

¹⁷⁴ Moulton (1906³–1976³) 197.

¹⁷⁵ Moulton (1906³–1976³) 196–197.

¹⁷⁶ Goodwin (1929) § 321.

P.Oxy. VIII 1155 (βλ. *BL* VII 135), 12–13 (26 Απρ. 104 μ.Χ.): *ἔπενψά*
(*l. ἔπεμψά*) σοι / ἵνα ἐπίγοις (*l. ἐπιγ<ν>οίς*) πρὸς τί σοί ’στι.

Μπορεί όμως να χρησιμοποιείται ευκτική πλαγίου λόγου αντί υποτακτικής, ακόμη κι αν η εξάρτηση είναι από ρήμα αρκτικού χρόνου. Αυτό συμβαίνει, όταν ο ενεστώτας της πρότασης εξάρτησης είναι ιστορικός και δηλώνεται πράξη του παρελθόντος, οπότε ο σκοπός ανήκει στο παρελθόν, όπως στον *P.Oxy.* LXVII 4602 (Πηλούσιο, επίσημη επιστολή) της Μέσης Αιγύπτου.¹⁷⁷

P.Oxy. LXVII 4602, 7–8 (28 Οκτ.–26 Νοεμ. 361 μ.Χ.): *ἐπιδίδωμι* / ἵν’
εἰδέναι ἔχοι σου ἢ ἐμμέλια.

Η τελική πρόταση εκφέρεται με ευκτική πλαγίου λόγου (*ἔχοι*), παρόλο που η εξάρτηση είναι ρήμα αρκτικού χρόνου (*ἐπιδίδωμι*). Οι τελικές προτάσεις εκφέρονται με απλή ευκτική, χωρίς εξάρτηση από ρήμα ιστορικού χρόνου, όταν ο σκοπός παρουσιάζεται ως υποκειμενική επιθυμία του λέγοντος.

Σε μια ιδιωτική επιστολή από την Οξύρυγχο η τελική πρόταση εκφέρεται με το ρήμα *ἀποδοῖ*, προσδιορίζει τελικά το ρήμα *δέδωκα*.

P.Oxy. LXVI 4544, 4–6 (3^{ος} αι. μ.Χ.): *δέδωκα τὰ β⁻κεράμια* / *Πασικᾶ*
τῶν ἐλεῶν / ἵνα σοι *ἀποδοῖ.*

Με ευκτική ἐγκλιση εκφέρονται οι τελικές προτάσεις και στους επόμενους παπύρους: *P.Oxy.* II 237 (= *Chrest.Mitt.* 192 = *Sel.Pap.* II 258 = *Sel.Pap.* II 219), 10–12 (Οξύρυγχος, αίτηση στις αρχές, 186 μ.Χ.): *καὶ τούτου τοῦ ὁμολογήμ[α]τος αὐτῷ*
διὰ τοῦ ἐπισκόπου παρατε/[θέντ]ος αὐτὸν μηδ’ ὥς ἐμ(με)νηκ[έ]ναι τοῖς
ἐνγεγραμμένοις ἀλλὰ μηδ’ ἐπ[ι]τετροφέναι μοι ἐπὶ τὴν πρόγοιαν / [τῶ]ν ὑπαρχόντων
...] *κατὰ τὰ συνκείμενα ἵνα τῷ Ἀσκληπιάδῃ ἀποδιδόναι δυνηθείην.* // *P.Oxy.* VI
891, 15–17 (Οξύρυγχος, επίσημη επιστολή, 294 μ.Χ.): *καὶ / ἵνα τοῦτο εἰδέναι ἔχοις* /
ἐπιστέλλεται σοι, φίλτατε. // *P.Oxy.* I 60 (= *Chrest.Wilck.* 43), 9–11 (Οξύρυγχος,
επίσημη επιστολή, 323 μ.Χ.): *νυνὶ ἐκίσε διατρίβουσι, ἵν’ οὖν εἰδέ/ναι ἔχοιτε καὶ ἥδη*
τοῦτον ἐλόμενοι φαναι/ρόν μοι καταστήσῃται (*l. καταστήσῃτε*). // *P.Lond.* V 1708,

¹⁷⁷ Kühner – Gerth (1904³) § 553.4 (382).

197–200 (βλ. BL IV 46), (13 Μαΐου 567, Αντινόπολη, κληρονομική διαφορά):
ὀφείλει κάκεινο / τὸ ἰσόπρῳικον τῶν εἰδῶν ὥς προδεδήλωται εἰς κοινὸν δασμὸν / ἀγάγεσθαι καὶ ἐκ ἰσομοιρίας ὑπαρχθῆναι τοῖς κληρονόμοις / ἅπασι ἵνα μὴ εἴῃ ἄδικον

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικοῦ κειμένου
<i>P.Oxy.</i> VIII 1155	104 μ.Χ.	Αλεξάνδρεια	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> II 237	186 μ.Χ.,	Οξύρυγχος	αίτηση
<i>P.Oxy.</i> VI 891	294 μ.Χ.	Οξύρυγχος	επίσημη επιστολή
<i>P.Oxy.</i> LXVII 4602	361 μ.Χ.	Πηλούσιο	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> LXVI 4544	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> I 60	323 μ.Χ.	Οξύρυγχος	επίσημη επιστολή
<i>P.Lond.</i> V 1708	567–568 μ.Χ	Αντινίου πόλις	κληρονομική διαφορά

7. Εναλλαγή εγκλίσεων και χρόνων

Υποτακτική ενεστώτα – αορίστου

Στα επόμενα παραδείγματα εναλλάσσεται ο χρόνος των ρημάτων, καθώς η έγκλιση παραμένει η ίδια. Οι τελικές προτάσεις εισάγονται κυρίως με τους συνδέσμους *ἵνα* και *ὥπως*. Εκφέρονται συνήθως με υποτακτική αορίστου και υποτακτική ενεστώτα. Παρατηρούμε ότι εναλλάσσεται η υποτακτική αορίστου με την υποτακτική ενεστώτα.

Σε έναν πάπυρο από την Οξύρυγχο, ο οποίος αφορά δημοσίευση προσφοράς για μίσθωση, οι τελικές προτάσεις εισάγονται με τον σύνδεσμο *ἵνα*, εκφέρονται με υποτακτική ενεστώτα και αορίστου (*εἰδῶσι* και *προσέλθωσι*), προσδιορίζουν τελικά τη φράση *δημοσία πρόκειται*.

P.Oxy. XVII 2109 (= *Sel.Pap.* II 356), 7–17 (23 Ιαν. 261 μ.Χ.): *τῆς δοθείσης αἰρέσεως / ὑπὸ τοῦ δι' αὐτῆς δηλου/μένου πολιτικοῦ τόπου Κα/πιτωλείου ὑπὸ τὴν ἀπηλιω/τικὴν στοὰν πρὸς ἄνοιξιν / καπηλείου ἢ ἴση δημοσία / πρόκειται ἵνα πάντες εἰδῶσι / καὶ οἱ βουλόμενοι ἀμείνους / αἰρέσεις διδόναι προσέλθωσι, / τηρουμένου λόγου τῇ πό/λει περὶ ὧν ἔχει παντοίων / δικαίων.*

Σε έναν άλλο πάπυρο από την Οξύρυγχο, ο οποίος είναι ανακοίνωση της ειδικής συνεδρίασης της Συγκλήτου, παρατηρούμε ότι η πρώτη τελική πρόταση εισάγεται με τον σύνδεσμο *ἵνα*, εκφέρεται με υποτακτική αορίστου (*λάβη*), προσδιορίζει τελικά το απαρέμφατο (*συναγαγεῖν*), το οποίο προηγείται. Η δεύτερη τελική πρόταση βρίσκεται στην αρχή της επόμενης περιόδου, εισάγεται με τον σύνδεσμο *ἵνα*, εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*ῶσι*), προσδιορίζει τελικά την κύρια πρόταση, η οποία βρίσκεται στο τέλος της περιόδου.

P.Oxy. XII 1412 (= Pestman, Prim.² 11 = Sel.Pap. II 237), 11–16 (284 μ.Χ. περίπου): ἐδέησεν εἰς ἐπιμελὴ τόπον δ[η/μοσίαν συναγαγεῖν πρόσκλητον βουλὴν, ἵνα προτεθείσῃ[ς] / σκέψεως περὶ μόνου τούτου τοῦ κεφαλαί[ο]υ τέλεσιν τὴν / ταχίστην λάβη τὰ λειτουργήματα. ἵ[ν]α οὖν πάντες ἐκόντες / [ῶσι ?] βουλευταὶ τοῦτο γνόν[τε]ς ἐν τῇ σήμερο[ν ἥτ]ις ἐστ[ί]ν ιε, / [τὰ γρά]μμ[α]τὰ δημοσίᾳ πρόκειτ[α]ι.

Στον επόμενο πάπυρο από την Οξύρυγχο, ο οποίος αφορά πρακτικά της Γερουσίας, η πρώτη τελική πρόταση εισάγεται με τον σύνδεσμο *ἵνα*, εκφέρεται με υποτακτική αορίστου (*παραθώμεθα*), προσδιορίζει με τελική σημασία το ρήμα *καταφερέτωσαν*, η δεύτερη τελική πρόταση εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*ἐμποδίζετε*), προσδιορίζει το ρήμα *δότε*. Η τρίτη τελική πρόταση εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*μὴ φεύγωσιν*), προσδιορίζει το ρήμα *μὴ προτραπήτωσαν*. Η τέταρτη τελική πρόταση εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*μὴ ἐμποδίζεται*), προσδιορίζει το ρήμα *δότε*.

P.Oxy. XII 1415, 1–4 (τέλη 3^{ου} αι. μ.Χ. περίπου): κατὰ/φερέτωσαν /]ων ἀκούουσιν, ἵνα καὶ περὶ τούτου αὐτῷ παρα/[θώμεθα.]/[ὁ πρύτανις εἶπ(εν).

6–8: *μ[ετὰ τὴν] ἀνάγνωσιν ὁ πρύτανις εἶπ(εν) / δότε τοὺς λειτου]ρχ[ο]ύς, ἵνα μὴ ἐμποδίζετε ἢ κατὰ/πομπή[ς] τῆς ἀνώνη<ς> τῶν γεννεοτάτων (l. γενναιοτάτων) στρατιωτῶ[ν.] οἱ βουλευταὶ εἶπ(ον)· μὴ προ/[τραπήτωσαν ? ἵν]α μὴ φεύγωσιν.*

10–11: ὁ πρύτανις <εἶπ(εν)>·δότε τοὺς [λειτο]υργοὺς, ἵνα / [μὴ] ἐμποδίζεται...

Εναλλαγή εγκλίσεων στον τρόπο εκφοράς των τελικών προτάσεων παρατηρούμε και στους επόμενους παπύρους: *P.Oxy.* XLII 3066, 2–11 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος} αι. μ.Χ.): *ἔπεμψά σοι σάκκον ἵνα λάβῃς / παρὰ τοῦ Παμέμφιος σησάμου / ἀρτάβας δύο καὶ ἀναπέμψῃς διὰ Ἀχιλλέως / ἢ ἔχῃς παρὰ [σ]οὶ ε[.] [.] λθ[.] ἕως ἂν ἐρχόμε/νος μ... [.]... [.]... [.]... ἂν τοῦ ἀχύρου / καὶ ἀπέμεινας ἀλόγως, καίτοι βου/λομένου μου εἰπεῖν σοι τὴν διατα/γὴν τῆς κατασποράς καὶ θρυοκοπίας / τ. ν ἐπὶ τουτωι... ωι καὶ ὅπως καὶ / ἡ δεῖσα* // *P.Oxy.* XLIX 3469, 13–18 (Οξύρυγχος, επίσημη επιστολή, 1^{ος} αι. μ.Χ.): *ἀναγκαίως δὲ / κατέσχον ἕνα τῶν πρακτόρων τῆς / Φενεβύθεως, ἐπειδὴ γραμματεύ/ει αὐτῶν, ἵνα ἐν τῇ Φενεβύθει ὧν εἶδω (l. ἴδω) τὸν λόγον τῶν ὑπόπτων καὶ ἀπαι/τῶ. // BGU IV 1073 (= Chrest.Mitt. 198 = Pap.Agon. 2), 14–18 (Οξύρυγχος, επίσημη επιστολή της βουλῆς, 26 Ιαν.–24 Φεβρ. 274 μ.Χ.): *ἐπεὶ οὖν ἀκόλουθον ἔγνωμεν εἶναι ταῦτα φανερ(ῶς) ἀγενέγκαι ὑμῖν, ἵν' εἰδῇ/τε τὴν ὑπάρχουσαν αὐτῷ ἐκ τῶν / νόμων ἀτελίαν καὶ τὴν δέουσαν πα/ράθεσιν ποιήσῃσθε τῷ ὀνόματι αὐ/τοῦ, ἐπιστέλλεται ὑμῖν, φίλτατοι.**

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy.</i> XLIX 3469	1 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	επίσημη επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XVII 2109	261 μ.Χ.	Οξύρυγχος	προσφορά μίσθωσης
<i>BGU</i> III 1073	274 μ.Χ.	Οξύρυγχος	επίσημη επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XII 1412	284 μ.Χ. περίπου	Οξύρυγχος	ανακοίνωση της ειδικῆς συνεδρίασης της Συγκλήτου
<i>P.Oxy.</i> XII 1415	τέλη 3 ^{ου} αι. μ.Χ. περίπου	Οξύρυγχος	πρακτικά της Γερουσίας
<i>P.Oxy.</i> XLII 3066	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή

Οριστική μέλλοντα – υποτακτική αορίστου

Σε μια ιδιωτική επιστολή από την Οξύρυγχο η τελική πρόταση εκφέρεται με το ρήμα *βαρήσεις*, προσδιορίζει με τελική σημασία το ρήμα *δήλωσον*. Η δεύτερη τελική πρόταση εκφέρεται με το ρήμα *γένῃ*, προσδιορίζει το ρήμα *γράψαι*.

P.Oxy. XIV 1677, 7–9 (3^{ος} αι. μ.Χ.): ταχέως δήλωσον ἡμεῖν διὰ / φάσεως ἄπέσχες, ἵνα μὴ βαρήσεις ἄνθρωποις γράψαι σοι / ἐπιστολὴν δῖον, ἵνα μὴ ὀχληρὰ γένη παρ' ἀνθρώποις.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy. XIV 1677</i>	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή

Ευκτική πλαγίου λόγου – υποτακτική αορίστου

Σε έναν άλλο πάπυρο από την Ευημέρεια του Αρσινοΐτη νομού, ο οποίος μας παραδίδει μια ιδιωτική επιστολή, απαντούν δύο τελικές προτάσεις. Η πρώτη εκφέρεται με ευκτική πλαγίου λόγου (*ἀποδοῖ*), προσδιορίζει τα ρήματα *ὑπόσχησον καὶ διβόλησον*. Η δεύτερη εκφέρεται με το ρήμα *μὴ δυσωπήσης* προσδιορίζει τελικά το ρήμα *ἐπέχον*.

P.Fay. 112 [= Olsson (1925) 54], 4–7 (21 Μαΐου 99 μ.Χ.): καὶ [τὰ] ἀνα/παύματα ὑπόσχεισον καὶ διβόλησον, [ἐ]πι τί/νας τὸν ζευγηλάτην εἶνα ἐκάσ[της] ἡμέ/ρας τῷ ἔργον ἀποδῷ (l. ἀποδοῖ)

11–13: *ἐπέχον τῷ δακ/τυλιστῇ Ζωΐλῳ καὶ εἶνα αὐτὸν μὴ δυσω/πήσης.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Fay. 112</i>	99 μ.Χ.	Ευημέρεια Αρσινοΐτη νομού	ιδιωτική επιστολή

Υποτακτική αορίστου – παρακειμένου

Σε μια αίτηση σε έναν εκατόνταρχο από τον Οξύρυγχίτη νομό η πρώτη τελική πρόταση εισάγεται με τον σύνδεσμο *ὅπως*, εκφέρεται με υποτακτική αορίστου (*ἀποδῶσι*), η δεύτερη, επίσης, εκφέρεται με υποτακτική αορίστου (*ἀποσχῶνται*). Και οι δύο προτάσεις προσδιορίζουν τη φράση *ἀξιῶ ἀχθῆναι* και η τρίτη εκφέρεται με υποτακτική παρακειμένου (*ὃ εὐεργετημένος*), η οποία προσδιορίζει τα ρήματα *ἀποδῶσι* και *ἀποσχῶνται*.

*P.Oxy. XIX 2234, 19–25 (12 Μαΐου 31 μ.Χ.): ἐπ[ε]ῖ δὲ κατὰ πολλὰ
βιάζοντά / με, τὴν ἐπὶ σε καταφυ[γ]ὴν ποιούμενος / ἀξιῶ, εἴαν
φαίνηται, ἀχθῆναι τοὺς ἐγκαλουμένους ἐπὶ σε, ὅπως ἀπ[ο]δῶσί μοι
τὴν / τιμὴν τοῦ / ἰχθύος, ὡς προ[εῖρ]ηται, εἰς δὲ τὸ μέλλον ἀποσχῶνται
τῶν ἡμετέρων, ἢ ὧ / εὐεργετημένος. διευτύχει).*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy. XIX 2234</i>	31 μ.Χ.	Οξύρυγχιτης νομός	Αίτηση

8. Συμπεράσματα

Η επιρρηματική σχέση του σκοπού με τη μορφή της τελικής πρότασης εντοπίζεται πολύ συχνά στα παπυρικά κείμενα, όπως αποδεικνύεται από τα παρατιθέμενα παραδείγματα. Εκτός από τις τελικές προτάσεις, η τελική σχέση εκφέρεται συχνά στους παπύρους με απαρέμφατο του σκοπού, με τελικές μετοχές και με εμπρόθετο προσδιορισμό του σκοπού. Αναφορικά με την εμπρόθετη εκφορά της τελικής σχέσης διαπιστώνουμε ότι συνηθέστερα εκφέρεται με την πρόθεση *πρός* και αιτιατική, σπάνια με τις προθέσεις *εἰς* και αιτιατική, *ἐπὶ* και δοτική, *ἐπὶ* και αιτιατική, *περί* και γενική, *περί* και δοτική, σπανιότερα με την πρόθεση *ὑπέρ* και γενική.

Ο εισαγωγικός σύνδεσμος *ἵνα* χρησιμοποιείται όλο και πιο συχνά από τον σύνδεσμο *ὅπως*,¹⁷⁸ με αναλογία περίπου 8:2. Στην πτολεμαϊκή εποχή ο σύνδεσμος *ὅπως* χρησιμοποιεῖτο με την ίδια συχνότητα, όπως και ο σύνδεσμος *ἵνα* κυρίως σε επίσημα έγγραφα.¹⁷⁹ Οι σύνδεσμοι *ἵνα*, *ὅπως*, *ὡς* χρησιμοποιούνταν και στην Καινή Διαθήκη, επειδή οι τελικές προτάσεις λειτουργούσαν ως περίφραση στη θέση του απαρεμφάτου.¹⁸⁰ Ο σύνδεσμος *μή* ως έκφραση φόβου στην κλασική εποχή συντάσσεται με υποτακτική ή με οριστική όλων των χρόνων. Εμφανίζεται και στην Καινή Διαθήκη μετά από εκφράσεις φόβου.¹⁸¹

Οι τελικές προτάσεις εξαρτώνται από ρήματα ή εκφράσεις που δηλώνουν προσταγή, προτροπή, ευχή, αξίωση, επιθυμία, αποστολή, ανακοίνωση μέσω επιστολής, επίδοση, παράδοση, αποστολή, συγγραφή, αναφορά, ανακοίνωση,

¹⁷⁸ Gignac (1970) 150.

¹⁷⁹ Mayser, *Gram.*, II 1. 247–252, 256, 257, 261.

¹⁸⁰ Blass – Debrunner (1961) 186–187.

¹⁸¹ Blass – Debrunner (1961) 188.

δήλωση, φόβο, δημόσια τοποθέτηση, δυνατότητα ή μη, ενέργεια, παράκληση, ψυχικό πάθος, από τύπους του ρήματος *γίνομαι* και από ρήματα σύνθετα του *ἔχω*. Στα παπυρικά κείμενα απαντούν κυρίως καθαρά τελικές προτάσεις και αντικειμενικές τελικές προτάσεις μετά από ρήματα τα οποία δηλώνουν διαταγή, ευχή, αποστολή, δυνατότητα, παράδοση. Αντικειμενικές τελικές προτάσεις, οι οποίες ακολουθούν το ρήμα *ὁρῶ*, χρησιμοποιούνται λιγότερο συχνά.

Διαπιστώνουμε ότι, συγκριτικά με τα ρήματα εξάρτησης τελικών προτάσεων του κλασικού συντακτικού,¹⁸² στους παπύρους υπάρχει μεγαλύτερο εύρος ρημάτων, από τα οποία εξαρτώνται οι τελικές προτάσεις.

Εκφέρονται κυρίως με υποτακτική αορίστου, αλλά και ενεστώτα ή παρακειμένου, ευκτική πλαγίου λόγου, οριστική. Σε αρκετά παραδείγματα παρατηρούμε ότι εναλλάσσονται δύο εγκλίσεις ή οι χρόνοι των ρημάτων. Η υποτακτική (ενεστώτα, αορίστου, παρακειμένου) και η οριστική μέλλοντα χρησιμοποιούνταν από την πτολεμαϊκή εποχή σε παπυρικά κείμενα.¹⁸³ Στο κλασικό συντακτικό απαντούν οι ίδιες εγκλίσεις εκφοράς (οριστική, υποτακτική, ευκτική), με τη διαφορά ότι σε κάποια παραδείγματα χρησιμοποιείται η οριστική ιστορικών χρόνων¹⁸⁴

Η υποτακτική είναι η κύρια έγκλιση των τελικών προτάσεων¹⁸⁵ ακόμη και στους πτολεμαϊκούς παπύρους.¹⁸⁶ Η κύρια έγκλιση των επιγραφών και της Καινής Διαθήκης ήταν η υποτακτική. Η οριστική ενεστώτα μετά τον σύνδεσμο *ἵνα* αποτελεί παραφθορά του κειμένου.¹⁸⁷ Στις επιγραφές απαντούν κείμενα με τον σύνδεσμο *ἵνα* και οριστική έγκλιση.¹⁸⁸ Η ευκτική στις τελικές προτάσεις της Καινής Διαθήκης δεν χρησιμοποιείται.¹⁸⁹ Η ευκτική απαντά σπάνια στα παπυρικά κείμενα και στις επιγραφές.¹⁹⁰

Σε ιδιωτικούς επιστολικούς παπύρους εμφανίζεται συχνά με τις διάφορες παραλλαγές της, κυρίως στο τέλος των κειμένων, η φράση *ἐπιμελοῦ σεαυτοῦ ἵνα ὑγιαίνης*, η οποία σχετίζεται με την ευχή *ἐρρῶσθαί σε εὖχομαι*. Οι δύο φράσεις

¹⁸² Kühner – Gerth (1904³) § 553 (377–390)· Goodwin (1929) § 318–337· Smyth (1956²) §§ 2193–2218.

¹⁸³ Mayser, *Gram.*, II 1. 246, 256, 260.

¹⁸⁴ Goodwin (1929) §§ 316, 321–323, 336.

¹⁸⁵ Gignac (1970) 150.

¹⁸⁶ Mayser, *Gram.* II 1. 236–252.

¹⁸⁷ Blass – Debrunner (1961) 186–187.

¹⁸⁸ *IG* II² 17, 26· *IG* II² 844, 12–13· *IG* II² 927, 4· *SEG* 37:1000, 2–3, 9· *SEG* 35:1164, 12–13.

¹⁸⁹ Blass – Debrunner (1961) 195.

¹⁹⁰ *I Messina* 42 VI, recto 3· *Ephesos* 188, 13· *TAMV*, I 516, 9.

χρησιμοποιούνται παράλληλα από τον 2^ο–4^ο αι. μ.Χ. Μέχρι τον 7^ο αι. μ.Χ. και εξής εντοπίζουμε φράσεις με το ρήμα *ἀσπάζομαι*.

Συνήθως, οι τελικές προτάσεις επιτάσσονται της προσδιοριζόμενης πρότασης. Όταν προτάσσονται, προσδίδουν έμφαση. Αρκετά συχνά παρατηρούμε συσσώρευση τελικών τάσεων σε παπυρικά κείμενα. Αξιοσημείωτο είναι ότι στις τελικές προτάσεις των παπυρικών κειμένων εμφανίζεται ο διπλός σύνδεσμος *ὥς ἵνα*, ο οποίος προσδίδει ταυτόχρονα συμπερασματική και τελική σημασία στις προτάσεις κειμένων από τον 1^ο–8^ο αι. μ.Χ. Η στερεοτυπική έκφραση *ἀλλ' ὅρα μὴ ἀμελήσης* και *ἀλλ' ὅρα μὴ κατάσχης*, η οποία κυρίως εμφανίζεται σε ιδιωτικές επιστολές, απαντά σε κείμενα του 3^{ου} και 4^{ου} αι. μ.Χ.

Όσον αφορά την απόσταση ανάμεσα στον εισαγωγικό σύνδεσμο και το ρήμα της πρότασης παρατηρούμε ότι συχνά υπάρχει μεγάλη απόσταση ανάμεσα τους, καθώς το ρήμα τοποθετείται στο τέλος της πρότασης και ενδιάμεσα τίθενται επιρρηματικοί ή εμπρόθετοι προσδιορισμοί, παρατακτικοί σύνδεσμοι, υποθετικές προτάσεις, υποκείμενα, αντικείμενα, μετοχές, απαρέμφατα, ομοιόπτωτοι ή ετερόπτωτοι προσδιορισμοί. Μια άλλη δομική σειρά των όρων της πρότασης είναι να βρίσκεται το ρήμα αμέσως μετά τον σύνδεσμο εισαγωγής και να ακολουθούν οι ίδιοι όροι, όπως και στην προηγούμενη κατηγορία. Σε άλλα παραδείγματα διαπιστώνουμε ότι το ρήμα τοποθετείται στη μέση περίπου της περιόδου και οι προαναφερθέντες όροι προτάσσονται ή ακολουθούν το ρήμα. Τέλος, μια άλλη συντακτική σειρά είναι να αποτελείται η πρόταση μόνο από τον σύνδεσμο και το ρήμα.

V. Οι Συμπερασματικές προτάσεις

1. Εισαγωγή

Η επιρρηματική σχέση του συμπεράσματος δηλώνεται πολύ συχνά στους παπύρους με συμπερασματικές προτάσεις, δηλ. με δευτερεύουσες προτάσεις οι οποίες δηλώνουν αποτέλεσμα, το οποίο προέρχεται από το ρήμα της κύριας πρότασης,¹⁹¹ από την οποία εξαρτώνται και την οποία ακολουθούν. Η σύνταξη αυτών των προτάσεων εμφανίζει κοινά σημεία με τις τελικές προτάσεις, αλλά υπάρχει μια βασική διάκριση. Το αποτέλεσμα δηλαδή δηλώνεται είτε ως υποκειμενικό είτε ως αντικειμενικό.¹⁹² Αυτό το κριτήριο καθορίζει και την εκφορά της συμπερασματικής με απαρέμφοτο ή με οριστική έγκλιση.¹⁹³ Δηλαδή στην απαρεμφοτική σύνταξη το αποτέλεσμα παρουσιάζεται ως πράξη στην οποία στοχεύει ή την οποία τείνει να δημιουργήσει το ρήμα της κύριας πρότασης, ενώ στη σύνταξη με οριστική το αποτέλεσμα πραγματικά συντελείται.¹⁹⁴

Εισάγονται με τους συνδέσμους *ὥστε*, σπανιότερα με τον σύνδεσμο *ὡς* (= *ὥς τε*),¹⁹⁵ και με τους εμπρόθετους προσδιορισμούς *ἐφ' ᾧ*, *ἐφ' ᾧ τε*.¹⁹⁶ Ο σύνδεσμος *ὥστε* από τον 5^ο αι. π.Χ. και εξής αναδεικνύεται στον κατεξοχήν σύνδεσμο εισαγωγής δευτερεύουσας συμπερασματικής πρότασης.¹⁹⁷ Πρόκειται για σύνδεσμο σύγκρισης. Στην κύρια πρόταση είτε υπάρχει είτε εννοείται το δεικτικό επίρρημα *οὕτως*.¹⁹⁸ Πολλές φορές μπορεί να υπάρχουν ή να εννοούνται τα δεικτικά επίθετα *τοιούτος* και *τοσοῦτος*.¹⁹⁹

Η μετάβαση από την τελική σημασία του συνδέσμου *ὡς* μέχρι τη συμπερασματική, η οποία επίσης δηλώνει σκοπό που πραγματοποιείται μόνος του ως αποτέλεσμα ή συμπέρασμα, ήταν εύκολη. Πολλές τελικές προτάσεις εκτός από την τελική σχέση έχουν και μια απόχρωση συμπεράσματος ή αποτελέσματος. Πιο ευκρινής είναι η συμπερασματική σημασία, οπότε ο σύνδεσμος *ὡς* συνοδεύεται από το αρνητικό *μή*.²⁰⁰

¹⁹¹ Smyth (1956²) § 2249.

¹⁹² Ασώπιος (1858²) 215.

¹⁹³ Ασώπιος (1858²) 216.

¹⁹⁴ Goodwin (1929) § 583.

¹⁹⁵ Jannaris (1968) 414· Hofmann (1974) 512.

¹⁹⁶ Kühner – Gerth (1904³) § 584 (505).

¹⁹⁷ Schwyzler (2002) 851.

¹⁹⁸ Goodwin (1929) § 584.

¹⁹⁹ Kühner – Gerth (1904³) § 583. 1 (499)· Smyth (1956²) § 2250.

²⁰⁰ Καλογεράς (1965) 46.

Η χρήση του συνδέσμου *ώστε* είναι συνήθης, ενώ η χρήση του συνδέσμου *ώς* είναι ασυνήθης για τις συμπερασματικές προτάσεις. Η προσθήκη του μορίου *τε* στον σύνδεσμο *ώς* διαφοροποιεί τη σημασία των δύο συνδέσμων. Ο σύνδεσμος *ώστε* κατέχει μια ιδιόμορφη συμπερασματική δύναμη συγκριτικά με τον σύνδεσμο *ώς*. Χρησιμοποιείται για να περιορίσει την τελική σημασία σε αποτελεσματική.²⁰¹

2. Εκφορά – Συντακτική θέση

Οι συμπερασματικές προτάσεις στους παπύρους εκφέρονται με οριστική, υποτακτική, προστακτική, απαρέμφατο, μετοχή και σπανιότατα δυνητική ευκτική. Η χρήση του συνδέσμου *ώστε* με οριστική προήλθε από τη σύναψη του *ώστε* με αιτιατική και απαρέμφατο.²⁰² Η ευκτική έγκλιση ουσιαστικά λείπει από τις συμπερασματικές προτάσεις. Η απουσία της πρέπει να ερμηνευθεί από την τάση της ελληνιστικής ελληνικής να οβελίσει την ευκτική, για τον λόγο ότι αυτή η έγκλιση με το φωνηεντικό της σύστημα δεν θα μπορούσε να ενταχθεί στη μορφολογία των άλλων εγκλίσεων. Συνεπώς, η έννοια της ευκτικής θα μπορούσε να δηλωθεί από άλλους ρηματικούς τύπους, όπως είναι η οριστική μέλλοντα, η υποτακτική και η προστακτική, οι οποίοι αναλαμβάνουν τις λειτουργίες της ευκτικής έγκλισης.²⁰³

Το απαρέμφατο και η μετοχή (με εξαίρεση το απαρέμφατο και τη μετοχή μέλλοντα) τα οποία αποτελούν εξαρτημένα μέρη μια πρότασης, δεν δηλώνουν τη χρονική βαθμίδα του ρήματός τους, αλλά μόνο το ποιόν της ενέργειάς τους. Ο χρόνος και η χρονική βαθμίδα στην οποία ανήκουν, προσδιορίζεται από τον χρόνο τον οποίο εκφράζει το ρήμα από το οποίο εξαρτώνται. Εξαίρεση αποτελούν το απαρέμφατο και η μετοχή μέλλοντα, τα οποία δηλώνουν μία πράξη που πρόκειται να γίνει μετά την ενέργεια του ρήματος από το οποίο εξαρτώνται το απαρέμφατο και η μετοχή. Το απαρέμφατο ενεστώτα δηλώνει διάρκεια και το απαρέμφατο αορίστου δηλώνει κάτι το στιγμιαίο.²⁰⁴ Το απαρέμφατο ενεστώτα στον πλάγιο λόγο δηλώνει ότι και η οριστική ενεστώτα.²⁰⁵ Το απαρέμφατο αορίστου στον πλάγιο λόγο δηλώνει την

²⁰¹ Gildersleeve (1886) 165–167.

²⁰² Schwyzler (2002) 851.

²⁰³ Browning (1972) 55–56. * Οι παραπομπές μου αναφέρονται στη μετάφραση του κειμένου του Browning· Mandilaras, *Verb*, 287.

²⁰⁴ Mayser, *Gram.* II 1. 150.

²⁰⁵ Goodwin (1929) § 117.

οριστική αορίστου του ευθέος λόγου.²⁰⁶ Το απαρέμφατο παρακειμένου στον πλάγιο λόγο γενικά εκφράζει ό,τι και η οριστική παρακειμένου ή σπάνια ο υπερσυντέλικος στον ευθύ λόγο.²⁰⁷

Η ανάπτυξη των συμπερασματικών δευτερευουσών προτάσεων ανήκει σε μεταγενέστερη γλωσσικά περίοδο. Αρχικά, η σύνταξη του συνδέσμου *ὥστε* με απαρέμφατο έδειχνε μια στενή σύνδεση με την κύρια πρόταση της οποίας αποτελούσε μη αυτοτελές κώλον, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να υπάρξει ως μόνη και ξεχωριστή πρόταση. Ο σύνδεσμος *ὥστε* μπορούσε να παραλειφθεί. Η δευτερεύουσα πρόταση, της οποίας το κατηγορήμα εκφερόταν με απαρέμφατο, εθεωρείτο πως δεν είναι αναπτυγμένη, επειδή το κατηγορήμα τόσο της κύριας όσο και της δευτερεύουσας δηλωνόταν με τον ίδιο ρηματικό τύπο. Μόνο όταν η πρόταση εισάγεται με τον σύνδεσμο *ὥστε*, λαμβάνει τον εξωτερικό τύπο δευτερεύουσας πρότασης.²⁰⁸

Η ανάγκη ανάπτυξης της συμπερασματικής πρότασης σε ολοκληρωμένη δευτερεύουσα πρόταση και της δήλωσης της επιρρηματικής σχέσης του αποτελέσματος προέκυψε, όταν ανθούσε ο πεζός λόγος, και μάλιστα ο αττικός, ο οποίος επεδίωκε ακριβέστερη και λεπτότερη δήλωση των επιρρηματικών σχέσεων.

Για αυτό πρέπει να διακρίνουμε δύο είδη συμπερασματικών προτάσεων: τις ατελείς, οι οποίες εκφέρονται με *ὥστε* και απαρέμφατο και προήλθαν από τη χρήση του απαρεμφάτου, έχουν ως άρνηση *μή*, και δηλώνουν υποκειμενικό αποτέλεσμα, ενδεχόμενο ή δυνατότητα, και τις πλήρως αναπτυγμένες, οι οποίες εκφέρονται με *ὥστε* και ρήμα, και λαμβάνουν ως άρνηση *οὐ*.²⁰⁹

Οι συμπερασματικές προτάσεις λειτουργούν ως επιρρηματικός προσδιορισμός ο οποίος δηλώνει συμπέρασμα, όρο, προϋπόθεση ή συμφωνία.

²⁰⁶ Goodwin (1929) § 126.

²⁰⁷ Goodwin (1929) § 122–123.

²⁰⁸ Kühner – Gerth (1904³) § 583.2 (500).

²⁰⁹ Kühner – Gerth (1904³) § 583.3 (500).

Συμπερασματικές προτάσεις

Εισαγωγή	Εκφορά	Δηλώνει (ατελές είδος) Υποκειμενικό
	Απαρέμφατο	Αποτέλεσμα, ενδεχόμενο ή δυνατό
	Μετοχή	Λειτουργεί, όπως το απαρέμφατο
<i>ὥστε (ὥς)</i>	Ρήμα	(τελείως αναπτυγμένο είδος)
	Οριστική	Πραγματικό αποτέλεσμα
	Υποτακτική	Προσδοκώμενο αποτέλεσμα
	Προστακτική	Προσταγή
	Δυνητική ευκτική	Αποτέλεσμα που μπορεί να πραγματοποιηθεί στο παρόν και μέλλον
<i>ἐφ' ᾧ, ἐφ' ᾧτε</i>	Απαρέμφατο ή Οριστική μέλλοντα	Όρο, προϋπόθεση, συμφωνία

3. Οι συμπερασματικοί σύνδεσμοι με απαρέμφατο

Όπως και στο κλασικό συντακτικό,²¹⁰ η σύνταξη αυτή συνηθίζεται στους παπύρους, όταν το αποτέλεσμα πρέπει να δηλωθεί ως προερχόμενο από την ουσία της κύριας πρότασης και συμφωνεί με την πράξη της ως αποτέλεσμα ποιότητας ή ποσότητας. Το

²¹⁰ Kühner – Gerth (1904³) § 584a (501)· Goodwin (1929) § 587· Smyth (1956²) §§ 2251, 2254.

αποτέλεσμα είναι υποκειμενικό και όχι αντικειμενικά ισχύον. Για αυτό και δεν ανήκει σε ορισμένη χρονική σφαίρα. Η σημαντική έννοια ορίζεται από τη φύση της κύριας πρότασης,²¹¹ ενώ η δευτερεύουσα συμπληρώνει μόνο την έννοια της κύριας πρότασης.²¹² Οι υποτελείς συμπερασματικές προτάσεις συνήθως εισάγονται με τον σύνδεσμο *ὥστε*, σπανιότερα με τον σύνδεσμο *ὥς*²¹³ και ακόμη πιο σπάνια με τους εμπρόθετους προσδιορισμούς *ἐφ' ᾧ*, *ἐφ' ᾧτε* και *απαρέμφατο*.²¹⁴ Στις περιπτώσεις, στις οποίες το αποτέλεσμα εμφανίζεται ως κάτι γενικό, χρησιμοποιείται *απαρέμφατο*, το οποίο όμως δεν συνοδεύεται ποτέ από το *ἄν*.²¹⁵ Το συμπέρασμα βασίζεται στην κύρια πρόταση.

Συχνά ο σύνδεσμος *ὥστε* με *απαρέμφατο* δηλώνει όρο, πρόθεση ή σκοπό. Αυτή η δευτερεύουσα πρόταση φαίνεται να έχει τη ίδια σημασία με τις τελικές προτάσεις, με τη διαφορά ότι οι τελικές εκφράζουν τον σκοπό, ενώ οι συμπερασματικές εκφράζουν μόνο μία ακαθόριστη έκφραση του επιδιωκόμενου αποτελέσματος.²¹⁶

Για να δηλωθεί όρος, αντί του συνδέσμου *ὥστε*, η μεθομηρική γλώσσα χρησιμοποιεί και τους εμπρόθετους προσδιορισμούς *ἐφ' ᾧ*, *ἐφ' ᾧτε*, οι οποίοι αντιστοιχούν προς το δεικτικό *ἐπὶ τούτῳ*, το οποίο βρίσκεται ή εννοείται στην κύρια πρόταση.²¹⁷ Συντάσσονται ή με οριστική μέλλοντα ή με *απαρέμφατο*.²¹⁸

Στη θέση των εμπρόθετων προσδιορισμών *ἐπὶ τούτοις*, *ἐπὶ τοῖσδε*, οι οποίοι προηγούνται της συμπερασματικής πρότασης στο κλασικό συντακτικό,²¹⁹ στα παπυρικά κείμενα τίθεται η δεικτική αντωνυμία *τούτο* και η συμπερασματική πρόταση λειτουργεί ως επεξήγηση του δεικτικού.

Ο σύνδεσμος *ὥστε* με *απαρέμφατο* εισάγει συμπερασματικές προτάσεις, οι οποίες εξαρτώνται κυρίως από μία πρόταση καταφατική, λιγότερο συχνά από αρνητική²²⁰ ή από υποθετική πρόταση.²²¹ Αυτή η δομή εμπεριέχει την έννοια του μη πραγματικού.²²² Η χρήση του συνδέσμου *ὥστε* με *απαρέμφατο* στους παπύρους είναι

²¹¹ Mayser, *Gram.*, II .1 297.

²¹² Kühner – Gerth (1904³) § 584a.1 (501).

²¹³ Ασώπιος (1858²) 216.

²¹⁴ Mayser, *Gram.*, II 1. 297.

²¹⁵ Ασώπιος (1858²) 216.

²¹⁶ Kühner – Gerth (1904³) § 584d (504).

²¹⁷ Kühner – Gerth (1904³) § 584e (505)· Smyth (1956²) § 2279.

²¹⁸ Kühner – Gerth (1904³) § 584e (505).

²¹⁹ Kühner – Gerth (1904³) § 584e (505).

²²⁰ Menge (1961) 198· Smyth (1971) 508.

²²¹ Kühner – Gerth (1904³) § 584h (506)· Smyth (1956²) § 2266.

²²² Kühner – Gerth (1904³) § 584g (506).

ευρύτατη και βρίσκεται όπου δηλώνεται συνέπεια ή αποτέλεσμα το οποίο στηρίζεται στην ουσία, την ποιότητα ή την ποσότητα κάποιας πράξης.²²³

Ο συμπερασματικός σύνδεσμος *ὥστε* συντάσσεται με τις εκφράσεις ή ρήματα που σημαίνουν *δύναμαι, ποιῶ, κατορθῶ, διαπράττομαι*, για να δηλωθεί επιδιωκόμενο αποτέλεσμα.²²⁴ Στα παπυρικά κείμενα συμπερασματικές προτάσεις, οι οποίες εκφέρονται με *απαρέμφατο*, ακολουθούν μετά από ρήματα ή εκφράσεις, όπως: *δύναμαι (δύναται κατὰ τὸ τῆς συνηθείας εὐσεβὲς ἐπιτελεῖν)*, *δυνατόν ἐστίν, ἔστιν (= ἔξεστιν)*, *ἔδοξεν, χρή* + *απαρέμφατο*, για να δηλώσουν δυνατό αποτέλεσμα,²²⁵ ρήματα τα οποία εκφράζουν ευχή ή προσταγή,²²⁶ τα ρήματα *ἔστι, γίγνεται*,²²⁷ *ἔχω, ἐπικινδύνως ἔχω*, τα ρήματα *ἀπογράφομαι, ἀποκατέστησεν, ἐδυσώπησεν, προσφωνήσω τὸ ἴσον*.

Επίσης, ακολουθούν μετά από ρήματα ή εκφράσεις οι οποίες δηλώνουν: ομολογία, εντολή: *ὁμολογοῦμεν και ἐντέλλομεν, ὁμολογοῦμεν ἐπιτρέπομεν και ἐντέλλομεν σοι, ὁμολογῶ ἐγγυᾶσθαι και ἀναδέχεσθαι, ὁμολογῶ μεμισθῶσθαι, ὁμολογῶ ἐσχηκέναι, ὁμολογεῖ παρειληφέναι, //* αξίωση, δήλωση: *ἀξιοῦμεν, ἡξίωσα, ἡξιώσαμεν, ἡξίωσεν, ἀξιοῦμεν κελεῦσαι διὰ τῆς σῆς εὐτονίας τὸ ἔργον γενέσθαι, ἐδήλωσα, //* προσταγή, αποστολή, επίδοση, παράδοση: *ἐντεῖλαι, ἐντέτακται, προστέτακται, προσφωνήσω, συνεφώνησα, ἀπέστειλα, ἐπέστειλα, ἐκέλευσα, ἐπιδίδωμι ἀξίων κατασχεῖν, παραδώσομεν, ἀνάγραψαι, //* συμφωνία: *συμπεφώνηται, συνεφώνησα, //* παράκληση: *παρακαλῶ δὲ καὶ σπουδὴν τινα πλείω προστεθῆναι Διοσκόρῳ τῷ θαυμασίῳ, //* πράξη: *εἰ δὲ μὴ τοῦτο πράξῃ, ἄλλως ποιήσης, ἡργολάβησεν, ὑπήχθην προθεσμίαν ὀρισθεῖσαν τοιαύτην καταδέξασθαι, //* κακοποίηση: *ἠκίσαντο, μίσθωση: ἐξεμίσθωσα, ἐμίσθωσεν ἄρουραν / ἀρούρας, μεμίσθωμαι //* μετά τις εκφράσεις οι οποίες δηλώνουν βούληση και το αντίθετό της: *βούλομαι, βούλομαι ἐγδόσθαι τὸν ἀφῆλικά μου υἱόν*.

²²³ Kühner – Gerth (1904³) § 584a.1 (501).

²²⁴ Smyth (1956²) § 2267.

²²⁵ Kühner – Gerth (1904³) § 584a.2a (501).

²²⁶ Ασώπιος (1858²) 224.

²²⁷ Kühner – Gerth (1904³) § 584c (504).

3.1. ὥστε με απαρέμφατο ενεστώτα

Στα ακόλουθα παραδείγματα παπυρικών κειμένων, οι συμπερασματικές προτάσεις εισάγονται με τον σύνδεσμο ὥστε και εκφέρονται με απαρέμφατο ενεστώτα. Ακολουθούν την πρόταση την οποία προσδιορίζουν.

Παρατηρούμε ότι στα περισσότερα παπυρικά κείμενα ο ρηματικός τύπος, ο οποίος είναι το απαρέμφατο, τοποθετείται αμέσως μετά τον σύνδεσμο εισαγωγής της συμπερασματικής πρότασης, προσδίδοντας έμφαση στην ενέργεια την οποία ο κάθε ρηματικός τύπος δηλώνει. Πιο συγκεκριμένα σε έναν πάπυρο από τον Ηρακλεοπολίτη νομό, ο οποίος εμφανίζει δήλωση αιγοπροβάτων, το απαρέμφατο *εἶναι* αποτελεί τη δεύτερη λέξη της δευτερεύουσας πρότασης, ακολουθώντας τον σύνδεσμο ὥστε, όπως και στον επόμενο πάπυρο από την Οξύρυγχο, ο οποίος είναι αναφορά σχετική με εκβιασμό.

BGU XVI 2583, 9–22 (πριν από τις 5 Φεβρ. 13 π.Χ.): ἀπογράφομαι εἰς τὸ προκ<ε>ίμ[ενο]ν / ἑπτακαίδεκατον ἔτος Καίσαρος τὰ ὑπάρ/χοντά μοι πρόβατα [τέλεια] / σύνμεικτα διακόσια ἐξήκοντα ὀκτὼ / καὶ τοῦ<ς> ἐπακολουθοῦντας ἐπετήους / ἄρνας καὶ αἴγας δεκαεπτὰ καὶ ἐρείφους / καὶ Ἡρακλείδου τοῦ Ἡρακλείδου . . / τε . . .ς ἐπιμεμιγμένας τοῖς ἐμοῖς προβ/άτοις πρόβατα τέλεια ἐννέα σὺν / ἄρνασι ὥστ' εἶναι τὸ πᾶν πρόβατα / vest. / νεμόμενα καὶ ποτιζόμενα καὶ ἀν/λιζόμενα περὶ Φνεβιέα καὶ δι' ὅλου τοῦ / νομοῦ.

P.Oxy. LXXIII 4954 (= P.Oxy. II 394 descr.), 1–7 (49 μ.Χ.): [Γ]ερμανικοῦ Αὐτοκράτορος / κατὰ μέρος ἀργ(υρίου) (δραχμᾶς) εἴκοσι / τέσσαρες ἀφαρπάσας / μου ἱμάτιον ἄξιον ἀργ(υρίου) (δραχμῶν) ις / ὥστ' εἶναι ἀργ(υρίου) (δραχμᾶς) μ. δι[θ] [ἀ]ξιῶν διαλαβεῖν κατ' αὐ/τοῦ ὡς ἐάν σοι δοκῇ.

Το ίδιο ισχύει και στα επόμενα παραδείγματα: *P.David 14* (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή) στον οποίο το απαρέμφατο *φιλεισθαι* βρίσκεται στη δεύτερη θέση της συμπερασματικής πρότασης: *P.David 14 (= P.L.Bat. 17 14 = P.Ross.Georg. II 43 = P.Stras. IV 169), 8–12 (2^{ος} αι. μ.Χ.): Καὶ αὕτη γε [ἀ]ξιόλογ[ός] ἐστι καὶ / [θ]εοφιλῆς*

κ[α]ὶ ἅπασιν ἀνθρώποις / [ἐ]παινετή, ὅτι δὴ τοὺς συνήθεις / αὕτη ἀποκατέστησεν ὥστε φι/λεῖσθαι ὑπ' ἀλλήλων // *P.Stras.* V 346, 12–19 (ἀγνωστος τόπος, επιστολή, 2^{ος} αι. μ.Χ.): ἐν/τεῖλαι ὥστε κα/τάγεσθαι κατὰ / σάκκον δύο πρῶ/τα μέτρα ἐπὶ πρὸς / συνβολὴν πολλαί/ς[. [ὕ]πονοῦσι ἐπ' / ἐμέ. // *P.Oxy.* II 243 (= *Chrest.Mitt.* 182 = *P.Lond.* III σελ. 35 αρ. 790 descr.) (βλ. *BL* VIII 234), 3–37 (Οἰζυρύγχος, εγγραφή υποθήκης, 25 Φεβρ.–24 Μαρτ. 79 μ.Χ.): ἀν[ά]γραψαι συγγραφῆς ὑποθήκης / Διδύμου τοῦ Σαραπίωνος τοῦ Διδύμου μητρὸς / Χαριτ[οῦ]τος τῆς Πετοσίου τῶν ἀπ' Ὀξυρύγχων / πόλεως, [τ]ῶν ὑπαρχόντων τῷ ὑποτιθεμένῳ Διονυσίῳ τῷ κα[ὶ] Ἄμοι Φανίου τοῦ καὶ Ἄμοι τοῦ Φανίου / μητρ[ὸ]ς Ζηναρ[ί]ου τῆς Διονυσίου τῶν ἀπὸ τῆς / αὐτ[ῆ]ς πό/λεως, καὶ μεμερισμένων αὐτῷ ὑπὸ τῆς / μη[τ]ρὸς Ζ[η]ναρ[ί]ου, ὁπότε περιῆν, δι' ἧς ἐθετο περὶ / κα[τ]αθέσ[ε]ως διὰ τοῦ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει μνημονίου / τῷ Μεχεῖρ μηνὶ τοῦ δεκάτου ἔτους Νέρωνος / [ὁ]μολογίας, ἀπὸ τῆς ὑπαρχούσης αὐτῇ ἐπὶ τοῦ πρὸς / Ὀξυρύγχων πόλει Σαραπίου ἐπ' ἀμφοδου Ἑρμαίου [οἰ]/κίας ἐν [ῆ] πύργος δίστεγος καὶ προπυλῶν / καὶ ἐξέδρα καὶ ἔθριον καὶ καμά[ρα] καὶ τῆς προσ/ούσης τῷ πύργῳ ἐκ τοῦ ἀπὸ βορᾶ μέρους αὐλῆς / ἐν ᾗ φρέαρ λίθινον καὶ ψιλῶν τόπων, πρότερον / Ἡρακλείδου τοῦ Φιλοξένου καὶ Πτολέμας τῆς Ἀσί/νιος, ἐκ [το]ῦ ἀπὸ βορρᾶ μέρους ἀρξαμένου ἀπὸ τῆς / βορινῆ[ς] γωνίας τοῦ προπυλῶνος ἐπὶ νότον, βορρᾶ / ἐπὶ νότον [ἐξ] ἀμφοτέρων τῶν {των} μερῶν πηχῶν / [δέ]κ[α] ἑξ, λιβὸς ἐπ' ἀπηλιότην ὁμοίως ἐξ ἀμφο/τέρων τῶν μερῶν πηχῶν τριάκοντα δύο, ὥστ' εἴ/να[ι] ἐπὶ τὸ αὐτῷ ἐμβ[ά]του πήχε[ι]ς φεντακοσίους / [δέ]κα δύο, σὺν τ[ο]ῖς ἐμπεσουμένοις εἰς τούτοις / [φο]ρτίοις πᾶσι, καὶ ὅλης τῆς ἐκ τοῦ ἀπὸ βορᾶ μέρους / τ[ο]ῦ πύργου αὐλῆς ἐν ᾗ τὸ φρέαρ, μέτρα καὶ ταύτης / βορρᾶ ἐπὶ νότον ἐξ [ἀμ]φοτέρων τῶν μερῶν πήχεις / εἴκοσι τέσσαρος, λιβὸς ἐ[π] ἀπηλιότην ὁμοίως ἐξ ἀμφο/τέρων τῶν μερῶν πήχεις ἑνδεκα, ὥστ' εἶ/ναι / καὶ τῆς αὐλῆς ἐμβάτου πήχεις διακοσίους ἐξή/κ[ο]ντα τέσσαρος, σὺν τοῖς καὶ εἰς τούτους συνεμ/πεσουμένοις φορτίοις πᾶσι, ὥστ' εἶναι ἐπὶ τὸ αὐτῷ / ἐμβάτου πήχεις ἑπακοσίους ἑβδομήκοντα ἑξ, / π[ά]ντα δὲ ἀκολουθῶς τῇ δηλουμένῃ ὁμολο/γεία

Σε ἓναν πάπυρο ἀπὸ τον Ἡρακλεοπολίτη νομό, ο οποίος εἶναι επιστολή, ο βασικός ρηματικός τύπος της πρότασης, το ἀπαρέμφατο μένειν, εἶναι η τρίτη κατὰ σειρά λέξη της συμπερασματικής πρότασης, καθὼς ἀνάμεσα στον σύνδεσμο εισαγωγῆς της πρότασης καὶ στο ἀπαρέμφατο παρεμβάλλεται η προσωπική αντωνυμία ἐμέ, η οποία λειτουργεῖ ὡς υποκείμενο του ἀπαρεμφάτου, στο οποίο καὶ δίνεται ἔμφαση. Η ἴδια πρόταση συνδέεται συμπλεκτικὰ διὰ του συνδέσμου καὶ με

την επόμενη συμπερασματική πρόταση, η οποία εκφέρεται με το απαρέμφατο *μὴ ποιεῖσθαι*, το οποίο τίθεται στο τέλος της πρότασης, ακολουθώντας το αντικείμενό του *καταλογὴν μου*. Αντιθετικά συνδέεται με τον σύνδεσμο *ἀλλά* με την μεθεπόμενη πρόταση, η οποία εκφέρεται με το απαρέμφατο *ἀπορρίψαι*, το οποίο αποτελεί την πρώτη λέξη της περιόδου. Η πρόταση ακολουθεί την αρνητική κύρια πρόταση *οὐκ ἦδεν*.

BGU XVI 2643, 9–13 (4 Φεβρ. 8 π.Χ.): οὐκ εἶδην [ὅτι .]μαρκης ἐστὶν τόπου ὥστε ἐμὲ / μένειν ἐν Βουσίρ<ε>ι ἡμέρας τρεῖς καὶ μὴ καταλογὴν μου ποιεῖσθαι ἀλλὰ ἀπορίψαι (l. ἀπορρίψαι) μοι τὸ ἐπίσταλμα [. . . .]. δε μοι δεδοκέναι πλὺν/τραψεσ[. . . .]. φεν.

Στον *P.Cair.Isid.* 69 (Καρανίς Αρσινοΐτη νομού, αίτηση σε στρατηγό) ανάμεσα στον σύνδεσμο *ὥστε* και στα απαρέμφατα *ὑπερاناκρατεῖσθαι ἢ παραπράττεσθαι* παρεμβάλλεται χαρακτηριστικά το υποκείμενό τους *μηδένα*.

P.Cair.Isid. 69 (= *SB VI 9186*) (βλ. *BL IV 11*, *BL V 20*), 3–12 (310 μ.Χ.): *πολλάκις μὲν / προστέτακτε (l. προστέτακται) ὑπὸ τῶν νόμων ὥστε μηδένα / ὑπερاناκρατεῖσθαι (l. ὑπερاناκρατεῖσθαι) ἢ παραπράττεσθαι καὶ αὐτὸς τοίνυν οὐ δεόντως καὶ ῥιψοκινδύνως / ἀπαιτηθεὶς χρυσίου γράμματα τρία καὶ ἀσήμου / γράμματα ὀκτὼ ὑπὸ Ἀκοτᾶ Πτολεμαίου ἀπὸ τῆς / αὐτῆς κώμης ὑπὲρ ὧν αὐτὸς ἀεὶ γεωργῇ (l. γεωργεῖ) / ἀρουρῶν πρότερον Ὠρίωνος ἄρξαντος βουλευ/τοῦ καὶ τελεῖ πάντα τὰ ὑπὲρ αὐτῶν δημόσια / καὶ ἀννώνας μέχρι σήμερον*

Επίσης, τρίτη κατά σειρά λέξη είναι το απαρέμφατο *ἔχειν* του παπύρου *SB I 6000* (άγνωστος τόπος, σύμβαση). Παρατηρούμε ότι και σε αυτή τη συντακτική δομή ανάμεσα στον σύνδεσμο *ὥστε* και το απαρέμφατο τοποθετείται η προσωπική αντωνυμία *ἐμέ* η οποία λειτουργεῖ ως υποκείμενο του απαρεμφάτου.

SB I 6000 [= FIRA III (1943) 108], 3–9 (6^{ος} αι. μ.Χ.): μετὰ τὴν τελευτήν / τοῦ μακαριωτάτου σοῦ μὲν πατρός, ἐμοῦ δὲ ἀνδρὸς τοῦδε

*ὁμολογία / παραχωρήσεως πραγμάτων ἐξετέθη παρ' ἐμοῦ εἰς" σὲ καὶ
τὸν σὸν ἀδε[λφόν], / ἐμὸν δὲ υἱὸν τόνδε, ἥτις καὶ τὴν ἰδίαν περιέχει
δύναμιν, δι' ἧς / συμπεφώνηται παρ' ὑμῶν πρὸς ἐμέ, ὥστ' ἐμὲ ἔχειν τὴν
χρῆσιν / τῆς πατρῷας ὑμῶν οἰκίας τῆς ἐπὶ ταύτης τῆς πόλεως ἐπ'
ἀμφοδον / τοῦδε καὶ πάντων τῶν περιέξ αὐτῆς οἰκημάτων καὶ
ἐπαύλεων*

Παρακάτω στον ίδιο πάπυρο βλέπουμε ότι το απαρέμφατο *εἶναι* τοποθετείται στο τέλος της περιόδου. Δομεῖται, λοιπόν, ένα συντακτικό σχῆμα με τον σύνδεσμο *ὥστε* στην αρχή και τον απαρηματικό ρηματικό τύπο (*εἶναι*) στο τέλος της περιόδου, το οποίο περικλείει τους υπόλοιπους ὁρους της πρότασης. Ο συμπερασματικός σύνδεσμος και το απαρέμφατο αποτελούν τους δύο βασικούς συντακτικούς πυλώνες της περιόδου.

*SB I 6000 [= FIRA III (1943) 108], 20–35 (6^{ος} αι. μ.Χ.): Ταύτης παρ'
ἐμοῦ / εἰς ὑμᾶς συντεταγμένης τῆς παραχωρήσεως καὶ ὁμολογείαι /
διαλύσεων παρηκολούθησαν μεταξὺ σοῦ τῆς ἐμῆς θυγατρὸς / τῆσδε
καὶ τοῦ σοῦ ἀδελφοῦ, ἐμοῦ δὲ υἱοῦ τοῦδε, περὶ φανερῶν / κεφαλαίων,
ἐν αἷς ἐντέτακται καὶ τοῦτο, ὥστε τὴν ὦνῆν / τὴν γενομένην τὸ
τηνικαῦτα εἰς πρόσωπον / τοῦ εἰρημένου σοῦ ἀδελφοῦ τοῦδε τῶν
αὐτῶν καὶ προγεγραμμέ[(νων)] / δύο κελλίων πλησιαζ[ό]ντων τοῖς
κοινοῖς ὑμῶν πατρικοῖς / οἰκήμασιν τοῖς καὶ προγεγραμμένοις βεβαίαν
εἶναι, / καὶ τὴν τούτων νομὴν εἶναι παρ' αὐτῷ τῷδε τῷ σῷ ἀδελφ[ῷ], /
δόξαντος καὶ ἐν αὐταῖς τ[αῖς] διαλυτικαῖς ὁμολογείαις, / τὰ αὐτὰ δύο
κελλία μὴ διοδεύεσθαι παρ' αὐτοῦ τοῦ σοῦ / ἀδελφοῦ τοῦδε μή[τε παρ'
οἴου]δήποτε προσώπου τὸ / αὐτοῦ πρόσωπον π[λ]ηροῦντος διὰ τῶν
πατρικῶν / ὑμῶν οἰκημάτων, ἀλλὰ διὰ τῆς εἰρημένης οἰκίας / τῆς
διαφερούσης τοῖς κληρο[νόμοις] τοῦ μακαρίο[υ] / [Ῥωμανοῦ].*

Παρακάτω, τα απαρέμφατα τίθενται περίπου στη μέση της συμπερασματικής πρότασης:

verso (m. 3) 15–18: *Ἡ ἡμῶν μήτηρ ἐδυσώπησέν με, / ὥστε ταύτας τὰς
εἰσόδ[ο]υς ἐφ' ὅσον ζῆ χρόνον ἔασαι ἐπὶ σχήματος, μετὰ δὲ / τὴν αὐτῆς*

τελευτήν ἀποφράζει αὐτὰς τὰς εἰσόδους, καὶ περὶ τούτου / παρακλητικὴν ὁμολογίαν ἐξέθετο εἰς ἐμέ.

Και στον *SB I 4514* (άγνωστος τόπος, άγνωστο εἶδος) εντοπίζουμε το ἴδιο προτασιακό σχήμα: ο σύνδεσμος ὥστε τίθεται στην αρχή της πρότασης και το απαρέμφατο λαμβάνειν στο τέλος. Παρεμβάλλονται οι υπόλοιποι ὅροι της περιόδου.

SB I 4514 (= Chrest.Wilck. 425) (βλ. BL VIII 310), 1 (6 Μαρτ. 269 μ.Χ.): *ἐστὶν ὥστε τοὺς λαμβ[ά]νοντας τάβλας καὶ τὸν σῖτον λαμβάνειν.*

Στον *P.Rain.Cent. 57* (Σοκνοπαίου νήσος, επίσημη επιστολή) το απαρέμφατο ἀπαιτεῖσθαι τοποθετεῖται στην τέταρτη θέση της περιόδου, ακολουθώντας τον σύνδεσμο εισαγωγής και τον επιρρηματικό προσδιορισμό του ποσού μηδὲν περισσότερον, στον οποίο δίνεται ἔμφαση.

P.Rain.Cent. 57, 1–6 (4 Μαρτ. 49 μ.Χ.): *[± 11] γιστη {έν} ἐν ταῖς κώμαις, / [± 12] τῶν ἱερέων, [οἶ]ς ἔξεστιν / καὶ δύννεται (1. δύννεται) κατὰ τὸ τῆς συνηθε[ία]ς / εὐσεβὲς ἐπιτελεῖν τὰ μυστήρια, / ὥστε μηδὲν περισσότερον ἀπαιτεῖσθαι / παρὰ τῶν εὖ ὄντων ἢ σύννηθές ἐστιν.*

Μία δευτερεύουσα υποθετική πρόταση και το κατηγορούμενο του υποκειμένου του απαρεμφάτου (ἄκυρον) ακολουθεῖ τον συμπερασματικό σύνδεσμο στον επόμενο πάπυρο άγνωστου τόπου, ο οποίος αφορά δικαστικές διαδικασίες.

P.Ryl. II 75 (= Sel.Pap. II 259), 7–12 (τέλη 2^{ου} αι. μ.Χ.): *ζητηθήσεται ὁ πόρος αὐτο[ῦ,] ἥδη / μέντοι τύπος ἐστὶν καθ' ὃν ἔκρεινα / πολλάκις καὶ τοῦτο δίκαιον εἶναί / μοι φαίνεται ἐπὶ τῶν ἐ[κ]ξιστανο / [με]μένων ὥστε, εἴ τι ἐπὶ περιγρ[α]φῇ / τῶν δανιστῶν ἐποίησαν, ἄκοιρον εἶναι.*

Μία δευτερεύουσα αναφορική πρόταση και το αντικείμενο του απαρεμφάτου (*ταῦτα*), προτάσσονται του απαρεμφάτου σε έναν πάπυρο από την Αλεξάνδρεια, άγνωστου εἶδους.

P.Abinn. 9 (= Chrest. Wilck. 322 = *P.Lond.* II 231 = *Sel.Pap.* II 428), 3–8 (346 μ.Χ.): *καὶ δει' ἑτέρων γραμμάτων ἐδήλωσα τῇ εὐγενίᾳ σου / ὥστε ὅσα νίτρα καταλαμβάνεις εἴτε διὰ Μαρεωτῶν εἴτε / διὰ Αἰγυπτείων κατερχόμενα ἐν τῇ Ἀρσενοειτῶν ἢ καὶ / ἐν ἑτέροις τόποις ταῦτα ἐπέχειν, καὶ νομίζω μὴ δεδέχθαι / σε τὰ γράμματα, οὐδὲ γὰρ ἔσχον παρὰ τῆς εὐγενίας σου / περὶ τῆς ὑποθέσεως ταύτης γράμματα.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>BGU XVI</i> 2583	13 π.Χ.	Ηρακλεοπολίτης νομός	δήλωση αργοπροβάτων
<i>BGU XVI</i> 2643	8 π.Χ.	Ηρακλεοπολίτης νομός	επιστολή
<i>P.Rain.Cent.</i> 57	49 μ.Χ.	Σοκνοπαίου νήσος	επίσημη επιστολή
<i>P.Oxy.</i> LXXIII 4954	49 μ.Χ.	Οξύρυγχος	αναφορά σχετική με εκβιασμό
<i>P.Oxy.</i> II 243	79 μ.Χ.	Οξύρυγχος	εγγραφή υποθήκης
<i>P.David</i> 14	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Stras.</i> V 346	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Ryl.</i> II 75	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	άγνωστος τόπος	δικαστικές διαδικασίες
<i>SBI</i> 4514	269 μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	άγνωστο είδος
<i>P.Cairo.Isid.</i> 69	310 μ.Χ.	Καρανίς Αρσινοΐτη νομού	αίτηση
<i>P.Abinn.</i> 9	346 μ.Χ.	Αλεξάνδρεια	άγνωστο είδος
<i>SBI</i> 6000	6 ^{ος} αι. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	σύμβαση

3.2. ὥστε με απαρέμφατο αορίστου

Εκτός όμως από το απαρέμφατο ενεστώτα, το οποίο δηλώνει διάρκεια τέλεσης μιας πράξης σε παροντικό χρόνο, στις συμπερασματικές προτάσεις των παπυρικών κειμένων αρκετά συχνά εντοπίζουμε και το απαρέμφατο αορίστου, το οποίο δηλώνει απλή τέλεση μιας πράξης σε παρελθόντα χρόνο.

Παρατηρούμε ότι το απαρέμφατο βρίσκεται στη δεύτερη θέση της πρότασης, αμέσως μετά τον σύνδεσμο εισαγωγής, σε λιγότερα παραδείγματα συγκριτικά με τα παραδείγματα των προτάσεων που εκφέρονται με απαρέμφατο ενεστώτα.

Στον *SB XXIV* 16186 (Οξύρυγχος, εγγραφή ενός μαθητευόμενου για τη φορολογική του δήλωση) το απαρέμφατο αορίστου *μαθεῖν* ακολουθεί τον σύνδεσμο *ὥστε*.

SB XXIV 16186 [= SEP 1 (2004) 31–35 = AfP 48 (2002) 128–131 = Symbolae Osloenses 73 (1998) 116–12], 4–11 (11 Ιουν. 70 μ.Χ.):
Βούλομαι ἀπὸ τοῦ ἐνεσ/τώτος μην[ὸ]ς Παῦνι τοῦ β (ἔτους) /
Αὐτοκράτορος Καίσαρος Οὐέσ[π]ας[ι]ανοῦ / Σεβαστοῦ ἐγδόσθαι τὸν
ἀφήλικά μου / υἱὸν Παχόιν ὥστε μαθεῖν τὴν / γερδιακὴν τέχνην ἐπὶ τῷ
τά/ξασθαι ὑπὲρ μὲν τοῦ ἐνε[σ]τώτος / ἔτους ἀργ(υρίου) (δραχμᾶς)
ὀκτώι

Στον *P.Hamb. I 70* (Αρσινοΐτης νομός, δήλωση αποζημίωσης ενός κηδεμόνα) βλέπουμε ότι το απαρέμφατο *γενέσθαι* τοποθετείται αμέσως μετά τον σύνδεσμο *ὥστε*. Η πρόταση ακολουθεί τον υποθετικό λόγο.

P.Hamb. I 70 [= SB III 6274 = Sel.Pap. I 59 = FIRA III (1943) 29],
29–32 (28 Αυγ. 145 μ.Χ.): *ἐὰν δέ τις ἀνάγκη / γέ[ν]ηται, προσφωνήσω*
τὸ ἴσον {δι} ὥστε γενέσ/θαι διὰ δημοσίου χρηματισμοῦ
ἀνυπερ/θέτως.

Ακριβώς την ίδια συντακτική σειρά βλέπουμε και στους επόμενους παπύρους. Συγκεκριμένα, ο εισαγωγικός συμπερασματικός σύνδεσμος *ὥστε* ακολουθείται από το απαρέμφατο *αὐλῆσαι* στον *P.Col. VIII 226 (= SB V 7557), 4–9* (Αλαβαστρίνη του Ερμπολίτη νομού, συμβόλαιο για μουσική ψυχαγωγία, τέλη 2^{ου} αι. μ.Χ.):
συνεφώνησα πρὸς / ὑμᾶς ὥστε αὐλῆσαί με ἅμα τῇ συν/τάξι μου πάση ἐν τῇ
προκειμέ/νῃ κώμῃ ἐφ' ἡμέρας ἡ ἀπὸ κῶ / τοῦ ἐξῆς μηνὸς Ἐπεῖφ, μισθοῦ / ἐκάστης
ἡμέρας ἀργυρίου δραχμῶν // από το απαρέμφατο *παραμεῖναι* στον *P.Flor. II 120, 1–4* (Θεαδέλφεια του Αρσινοΐτη νομού, αλληλογραφία του αρχείου του Ηρωνύνου του Αλύπριου, 3 Ιουλ. 254 μ.Χ.): *Π(αρά) Ἀλυπίου. / Διοσκορίωνα τὸν βοηθὸν ἀπέ/στειλά*
σοι ὥστε παραμεῖναι τῇ / συγκομιδῇ // από τα απαρέμφατα *σπεῖραι καὶ ξυλαμῆσαι* στον *SB IV 7443, 1–16* (Οξύρυγχος, μίσθωση στρέμματος, 30 Δεκ. 285 μ.Χ.):
[Ἐμίσ]θωσεν Αὐρηλία Ἀμμ[ωνάριον] / [Θεο]δῶρου, μη[τρὸς] Πεναμ[οῦτος, ἀπὸ τῆς]
/ λαμπρᾶς καὶ λαμπροτά[της] Ὀξυρυγχιτῶν / πόλεως Αὐρηλίῳ Ἰού[στω, μητρὸς] /
Ξατόρνης ?, ἀπὸ τῆς α[ὐτῆς] πόλεως / [εἰ]ς ἔτη δύο ἀπὸ τοῦ [ἐνεστῶτος] ἔτους / [τῇ]ν
υἰάρχουσιν αὐτῇ περὶ κώμην / Ἡ[ρ]ακλείδην ἄρουραν μ[ίαν] ἢ ὅσας ἐὰν ᾖσι / [ἐκ
γ]ε[ω]μετρίας [ὥστε] σπεῖραι καὶ ξυλα/[μῆσαι] οἷς ἐὰν αἰρήται [γ]ένεσι ἐκφορ[ί]ου /

[ἀ]πο[τ]άκτου κατ' ἔτος κριθῆς ἀρταβῶν / δέκα ἀκινδύνου παντὸς κινδύνου / τῶν τῆς γῆς κατ' ἔτος δημοσίων ὄντων / πρὸς τὴν μεμισθωκοιῶν κυριεύουσαν / πάντων καρπῶν, ἕως τὴν κριθὴν / ἀπολάβῃ // ἀπὸ το ἀπαρέμφατο ἀναγκασθῆναι στον SB VI 9527 [= Anz. Akad. Wien 15 (1958) 192], 14–16 (Ἀρσινοίτης νομός, ἀνακοίνωση του διοικητῆ της επισκοπικῆς ἐκκλησίας, 385–412 μ.Χ.): Διὰ τοῦ[το ὑμῖν] / ἐπιδίδωμι ἀξίων τοὺς προειρημένους [προνοητάς] / κ[ατασχεῖν ὥστε ἀναγ]κασθῆναι αὐτοὺς τὸν λό[γον συνάρασθαι] // ἀπὸ τα ἀπαρέμφατα παραδοῦναι, λαβεῖν, ἐκβαλεῖν, ζητῆσαι καὶ ἐπιστεῖλαι στον P.Ant. II 92 (βλ. BL X 5), 1–27 (ἀγνωστος τόπος, υπόμνημα, 4^{ος}/5^{ος} αἰ. μ.Χ.): Ὑπομν[η]σ[τι]κὸν [ἐ]μοῦ Ἰωάννου πρὸς τὸν δεσπότη[ν] / μου ἀδελφ[ὸ]ν Ἀνα[σ]τάσιον· ὥστε σὺν θεῷ παραγενό[μενος ἐν τῇ Ἀγτι[ν]όου παρακαλέσα[ι] τὸν δεσπότην μοῦ ὑ' / τὸν μεγαλοπρ[ε]πέστατον κόμητα Μηνᾶ περὶ τῆς / προχρεΐ[ας] τοῦ [κ]τή[μ]ατος Ἀπάμμωνος καὶ περὶ τῆς / νήσου τοῦ κτή[μ]α[τ]ος· εἰ δέ μοι ἐθελήσῃ ἢ [α]ὐτοῦ μεγαλο/πρέπεια κα[ὶ] διακ[ο]σίους ξέστας ῥαφανελαίου· ὥστε διαλέγ[ε]σθαι καὶ τῷ κυρίῳ Θεοφείλῳ περὶ τοῦ Λεῖλου[ν] / καὶ παρα[δοῦν]αι αὐτῷ τὰ δ νομίσματα κα[ὶ] λαβεῖν τὰς / πράσεις [παρὰ Λ]εῖλου· εἰ δέ ἠθελήσῃ περετέρω τῶν δ νομισμάτων, / ὁμώσῃ ἢ στα . ους [τ]οῦ Κολλούθου ἐπεὶ Βεΐκτορος τοῦ / ἀδελφοῦ τοῦ προει[ρ]ημ[έν]ο[υ] Λε[ι]λοῦτ(ος?) καὶ λάβῃ τὰ ὑπόλ[οιπα]. / ὥστε ἐκβαλεῖν Παπνοῦ[θ]ιν τὸν γεωργὸν ἐκ τοῦ ἐμοῦ / κτήματος καὶ ζητῆσαι [παρ'] αὐτοῦ πάντα τὰ ἐνκεείμενα / ἐν τῇ μισθώσει [αὐ]τοῦ καὶ τὴν [π]ροχρεΐαν τὴν ἔχει / καὶ τοὺς καλάμ[ο]υς [ἀ]πὸ τῆς ὀχδός ἕως τῆς ἐνδεκάτης. / ὥστε σὺν θεῷ ἀγοράσαι μοι τρειακόσια τυρὰ πλατέα / καὶ δύο ἀρτάβας .[. . .]ν· ὥστε ζητῆσαι τὸν κύριο(ν) /[. . .] τῆς ἀδελφῆς τοῦ κυρίου Νεῖλο ὑ' / τοῦ σκρεινειαρίου τῆς κομητεϊανῆς καὶ δοῦναι αὐτῷ / τὰ γράμματα τῆς μητρὸς αὐτοῦ· καὶ εἰ χρεία αὐτῷ γένηται / αὐτῷ ἕως δέκα νομισμάτων καταξίωσον αὐτῷ / παρασχεῖν αὐτῷ καὶ λαβ[ε]ῖν ἰδιόχειρον παρ' αὐτοῦ κ[α]ὶ / πέμψαι μοι ἵνα λάβῃ αὐτὰ καὶ πέμψω ὑμῖν· ὥστε / ἐπιστεῖλαί μοι τὴν μίαν ἀρτάβην τοῦ ἀποπαση[. . .]ολείου διὰ τὰς / νηστείας καὶ καλὰ λαμψάνεια καὶ τ[ρο]α[. . .] / [μ . . .]ελεῖ καὶ καλὰ σαντάλεια.†, // ἀπὸ το ἀπαρέμφατο κελεῦσαι στον P.Oxy. LXX 4785, 12–16 (Οξύρυγχος, ἀπόδειξη για ἓνα ἀξονα, 19 Οκτ. 530 μ.Χ.): χρείας καὶ νῦν / γεναμένης εἰς τὴν ὑφ' ἡμᾶς γεουχικὴν μηχανὴν καλουμένην / Σιττα ἀντλοῦσαν εἰς ἄμπελον καὶ εἰς ἀροσίμην γῆν ἄξονος / ἑνός, ἀνελθόντες ἐπὶ τῆς πόλεως ἡξιώσαμεν / ὑμῶν ὑπερφύειαν ὥστε κελεῦσαι τοῦτον ἡμῖν παρασχεθῆν(αι) // ἀπὸ το ἀπαρέμφατο κελεῦσαι στον SB XXII 15364 [= P.Oxy. I 202 = BASP 31 (1994), 16 (P.Oxy.Descr. 16)], 19–21 (Οξύρυγχος,

απόδειξη για μια αντλία νερού, 8 Οκτ. 582 μ.Χ.): *ἤξιώσα τὴν ὑμῶν ὑπερφύειαν / διὰ τῶν αὐτῇ προσηκόντων ὥστε κελεῦσαι / παρασχεθ[ῆν]αί μοι τὸν αὐτὸν μέγαν ἐργάτην* // από το απαρέμφατο *κελεῦσαι* στον *P.Select* 20, 5–15 (Οξυρυγχίτης νομός, απόδειξη για ένα ανταλλακτικό, 6^{ος}/7^{ος} αι. μ.Χ.): *Χρείας καὶ νῦν / γεναμένης εἰς τὴν ὑφ' ἡμᾶς γεουχικὴν μηχανὴν / καλουμένην τοῦ Νοτίνου, ἀντλοῦσαν εἰς ἄμπελον / καὶ εἰς ἀρ[ῆ]όσιμον γῆν, μικροῦ ἐργάτου ἐνὸς ἀνελθόντες / ἐπὶ τῆς πόλεως ἤξιώσαμεν τὴν ὑμῶν ἐνδοξότητα / ὥστε κελεῦσαι ἡμῖν τὸν αὐτὸν μικρὸν ἐργάτην / παρασχεθῆναι καὶ εὐθέως ἢ ὑμῶν ἐνδοξότης / πρόνοιαν ποιουμένη τῆς) σηστάσεως τὸν ἑαυτῆς / πραγμάτων τοῦτον παρέσχετο ἡμῶν διὰ / Πατευῶ τοῦ ἐνταῦθα μηχανου(γ)οῦ καινὸν / ἐπιτήδιον ἀντλητικὸν εὐάρεστον* // από το απαρέμφατο *πεμφθῆναι* στον *P.Oxy.* XVI 2059 (= *P.Cair.Cat.* 10092), 1–7 (Οξύρυγχος, υπομνήματα, 7^{ος} αι. μ.Χ.): † *ὑπομνηστικ(όν) εἰς τὴν Ἡρακλέ(ους) / ἐργ(άτας) μεγάλ(ους) δ, / πλινθευτὰς β. / ὥστε πεμφθ(ῆναι) Ἥλιαν τὸν χαρτοφύλα(κα) / εἰς τὰ κατεξαίρ(ετα) με(τὰ) τῶ(ν) λοιπάδ(ων). / ὥστε πεμφθ(ῆναι) καὶ ἓνα χαρ(ου)λ(άριον) τοῦ (πέμπτου) μέρ(ους) / δ(ιὰ) τὰ ἀμπελικά. †*

Στον *SB* XIV 11478 (Καρανίς Αρσινοΐτη νομού, αίτηση σε αρχές) τον συμπερασματικό σύνδεσμο *ὥστε* ακολουθεῖ ο συμπλεκτικός σύνδεσμος *καί*, ο οποίος λειτουργεῖ επιδοτικά. Ακολουθεῖ το απαρέμφατο παθητικού αορίστου *δυνηθῆναι*.

SB XIV 11478 [= *SB* IV 7361 = ZPE 15 (1974) 149–152], 21–26 (210/211 μ.Χ.): *ἀξιούμεν ἐὰν σου τῇ εὐμενεστάτῃ τύχῃ / δόξη κελεῦσαι διὰ τῆς σῆς εὐτονίας τὸ ἔργ[ο]ν / γενέσθαι <ὥστε> καὶ δυνηθῆναι ἡμᾶς τὴν ἐπ' ἀγαθοῖς / ἐσομένην κατασποράν ἀμέμπτως ἐπὶ τὸ πλέ/ον αὐξῆσαι καὶ τῷ ἱερωτάτῳ ταμίῳ μηδὲν / παραπολέσθαι.*

Περισσότερες από μία συμπερασματικές προτάσεις παρατηρούμε σε μία μίσθωση γης από την πόλη Αρσινοϊτών στην οποία εμφανίζονται τρεις συμπερασματικές προτάσεις, που ακολουθούν τρεις υποθετικές προτάσεις. Η πρώτη υποθετική πρόταση ακολουθείται από την συμπερασματική πρόταση στην οποία παρατηρούμε ότι ο σύνδεσμος *ὥστε* ακολουθείται από τον συμπλεκτικό σύνδεσμο *καί*, την προσωπική αντωνυμία *ἡμᾶς* και το απαρέμφατο αορίστου *παρασχεῖν*.

Η δεύτερη υποθετική πρόταση ακολουθείται από την συμπερασματική πρόταση όπου παρατηρούμε την ίδια συντακτική σειρά, όπως στην πρώτη πρόταση με τη διαφορά ότι παραλείπεται ο σύνδεσμος *καί*. Η αντωνυμία δηλαδή *ἡμᾶς* προτάσσεται του απαρεμφάτου *ὑποδείξαι*.

Η τρίτη και τελευταία υποθετική πρόταση ακολουθείται από την συμπερασματική πρόταση στην οποία και πάλιν η αντωνυμία *ἡμᾶς* ακολουθείται από το απαρέμφοτο *παρασχεῖν* με το χρονικό επίρρημα *πάλιν* να παρεμβάλλεται.

SB XXII 15729, 20–36 (13 Ιουλ. 639 μ.Χ.): *κ[α]ὶ παράσχομεν / [ἡμῖν ὑπὲρ τοῦ] φόρου] αὐτῶ[ν] ἐνιαυσίως / [χρυσ]οῦ νομισμάτια τέσσαρα [π]α[ρὰ] κ[ε]ρατίων εἴκοσι τριῶν ἐπεὶ μη(νὶ) / Ἐπεὶφ νεομηνία καὶ μὴ δύνασθαι ἡμᾶς / ἀγνωμονῆσαι περὶ τὴν δόσι[ν] τοῦ αὐτοῦ φόρου / ἐνιαυσίως καὶ ἐὰν συμβῇ ἐπιθεῖναι / προσθήκην ἐπάνω τῶν ἀρ[ο]υρῶν Μηνᾶ υἱοῦ / Βενιαμὴν ὥστε καὶ ἡμᾶς παρασχεῖν τὴν προσθήκ(ην) / τῶν αὐτῶν ἀρουρῶν ἀναλόγως καὶ ἐὰν συμβῇ / τὰς αὐτὰς ἀρούρας ἀναλωθῆναι ὑπὸ τοῦ ὕδατος / ὥστε ἡμᾶς ὑποδείξαι ὑμῖν αὐτὰς καὶ εἶναι / αὐτὰς χωρὶς δημοσίου καὶ πάλιν ἐὰν σωθῶσι / ἀπὸ τοῦ ὕδατος καὶ συμβῇ τὰς ἐκ λιβὸς καὶ ἀνατολ(ῶν) / καὶ βορρᾶ αὐτῶν ἀρούρας σπαρῆναι ὥστε / ἡμᾶς πάλιν παρασχεῖν ὑμῖν τὰ αὐτὰ τέσσαρ[α] νομ(ισμάτια) / τοῦ φόρου ἐτησίως.*

Στα επόμενα παραδείγματα το υποκείμενο των απαρεμφάτων ακολουθεί τον σύνδεσμο *ὥστε*, και στη συνέχεια τοποθετεῖται το απαρέμφοτο. Στον *SB XX 15162* (Αρσινοίτης νομός, αντίγραφο σύμβασης μαθητείας) το υποκείμενο *τὴν Τασωοῦκιν* προηγείται του απαρεμφάτου *παρέξασθαι*.

SB XX 15162, 1–8 (β' μισό 2ου αι. μ.Χ.): *Τασωοῦκιν Ἡρωγος ὥ(ς) (ἐτῶν) λη ἄση(μος) μετὰ κυρίου Μαρέως [τοῦ] / ὥ(ς) (ἐτῶν) μθ ἀσή(μου) καὶ [μογος] Σανσνέως ψιαθ(οπλόκου) οἱ β / Ἡρακλείδης Ἡρωνος ὥ(ς) (ἐτῶν) μγ οὐλὴ πο[δὶ] / δεξιῷ οἱ β συντεθεισθαι πρὸς / ἀλλήλους ὥστε τὴν Τασωοῦκιν παρέξασθαι τὸν ἐαυτῆς υἱὸν / Σαραπίωνα παραμένοντα τῷ / Ἡρακλείδ(η) ἐπὶ ἔτη γ*

Στον *PSI XIII 1334* (Οξύρυγχίτης νομός, ιδιωτική επιστολή) η αντωνυμία σε προτάσσεται του απαρεμφάτου *ἀποστεῖλαι*.

PSI XIII 1334 (= *SB X 7995*), 8–13 (3^{ος} αι. μ.Χ.): *ἐπέστειλά / σοι γάρ
μυριαντάκις ὥστε σε ἀποστεῖλαι τὰ κτήνη πρὸς με / εἰς Σενέπτα ἐπὶ
<τὰ> μοσχεύματα, / ὅπως φυτεύσ[ω]μεν ὄλ[ον] τὸ / [μέγα χωρίον – –
]ουτου*

Στον *P.Oxy. VI 891* (Οξύρυγχος, επίσημη επιστολή) η αντωνυμία σέ ακολουθούμενη από τον αντιθετικό σύνδεσμο *μέν*, ο οποίος συνδέει τα υποκείμενα των δύο προτάσεων, προτάσσεται του απαρεμφάτου *προστήναι*, και η λέξη *τὰ δέ ἀναλώματα*, ακολουθούμενη από τον σύνδεσμο *δέ* του αντιθετικού ζεύγους προτάσσεται του απαρεμφάτου *δοθῆναι*.

P.Oxy. VI 891, 10–15 (11 Ιουλ. 294 μ.Χ.): *ἐξηγητοῦ ζητουμένου εἰς
τὰς / α.[.]ας Ἐπεὶ ἔως ιζ, / ἔδοξεν ὥστε σέ μὲν προ/στήναι, τὰ δέ
ἀναλώματα / ἀπὸ τοῦ κοινου τῶν ἀπὸ / τοῦ τάγματος δοθῆναι*

Στον *P.Wash.Univ. I 40* (βλ. *BL IX 372*) (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή) η αντωνυμία *αὐτόν* προτάσσεται του απαρεμφάτου *σχεῖν* και ακολουθεῖ το αντικείμενό του *τὴν δεσποτείαν*.

P.Wash.Univ. I 40, 1–18 (24 Μαΐου 5^{ου}/6^{ου} αι. μ.Χ.): *].ἰα[σμ[/
[πολ]λὰ χαίρειν .[±8] / [τῇ σ]ῇ εὐλαβείᾳ .[. . τῆς] / οἰκίας
γενομένην .[.] . . / παρὰ Ἰωάννου βοηθ(οῦ) / ὥστε ἴσω τοῦ Τῦβι
μηνὸς / [αὐτ]ῇ εὐγνωμονήσω / [πᾶ]ν τὸ ταύτης τίμημα / [ἀκο]λούθως
τῷ γι[νομ]έ[νω] παρ' ἐμοῦ εἰς αὐτ[ῇ]ν / [γρα]μματεῖῳ τὴν σὴν /
εὐλάβειαν μετὰ τὴν / προθεσμίαν ἀποκατα/στήσαι αὐτῷ τὴν
παρα/τεθεῖσαν αὐτῇ παρ' ἐμοῦ / πράσσειν ὥστε αὐτόν / σχεῖν τὴν
δεσποτείαν / τῆς αὐτῆς οἰκίας.*

Κατά παρόμοιο τρόπο διαπιστώνουμε στους επόμενους παπύρους: στον *CPR XIV 17* (βλ. *BL X 55*), 12–20 (Εποίκιο Κρουστό του Αρσινοΐτη νομού, εγγύηση, 27

Μαΐου 652; μ.Χ.): Ὁμολογῶ ἐκουσία / γνώμη ἐγγυᾶσθαι καὶ ἀναδεδέχθαι παρὰ τῇ(ς) / ὑμετέρα(ς) μεγαλοπρεπείας διὰ τοῦ αὐτ(οῦ) / λαμπροτάτου ἅπα Ἑοῦ Αὐρήλιον / Γεώργιον υἱὸν Ἑλ[ί]α ἀπὸ ἐποικ[ίου] / Ἀρματούρης, ὥστε με παρασκ[ευάσαι] / αὐτὸν ο[.]. κατα[. / καὶ κατασ[. ± 9 / καὶ συνδ[. / καὶ μὴ ἀν[αχωρεῖν (?) [.] / [.] . . ε . . [η αντωνυμία με τίθεται πριν ἀπὸ το ἀπαρέμφατο // στον *P.Oxy.* XVI 1893, 8–17 (Οξύρυγχος, συμβόλαιο, 18 Ιουλ. 535 μ.Χ.) η αντωνυμία ὑμᾶς τίθεται πριν ἀπὸ το ἀπαρέμφατο αορίστου ποιήσασθαι. ἐπειδὴ ἤρησα ὑμῖν πρὸς ἐργασίαν τῆς / τέχνης τῶν ναυπηγῶν εἰς τὸ πλοῖον, / ὥστε ὑμᾶς ποιήσατέ (1. ποιήσασθαι) μοι τεσσεράκοντα / πέντε ἡμέρας ἐν ἔργοις ἐκάστου νομίσ/ματος καὶ ψουμίων ἀρταβῶν δύο καὶ κρέως / λίτρας εἴκοσι καὶ ἐλαίου ξέστας ἕξ καὶ ῥί[νο]ν / διπλᾶ ἕξ καὶ ἀνενοχλητον ὑμᾶς εἶναι / ἐκ τοῦ δημοσίου τῆς [τ]έχνης, καὶ μετὰ τὸ / τὸ [π]ᾶν πλοῖ[ο]ν ἐτελέστ[α]ι, κοινωνήσαι . . . / [. . . .]ν ἐπιστ[ω]. // στον *SB XX* 15018, 11–12 (Αφροδίτης κόμη Ανταιοπολίτη νομού, ἀπόδειξη, 6ος αι. μ.Χ.) η αντωνυμία ἐμέ προτάσσεται τοῦ ἀπαρεμφάτου ἀποκαταστήσαι. Μετὰ τὴν ἀπόδωσιν δὲ τῶν εἰρημένων / νδ κερ(ατίων) ὥστε ἐμέ ἀποκαταστήσαι ὑμῖν τὸ γραμμάτων ὑμῶν τῶν πεντήκοντα ἐνὸς νομ(ισματίων).

Και στον *P.Lond.* II 356 (Αλεξάνδρεια, ιδιωτική επιστολή) το ἀπαρέμφατο *κατενεγκεῖν* εἶναι ἡ τρίτη λέξη τῆς πρότασης με τὴ διαφορὰ ὅτι προηγείται ἡ αντωνυμία ἐμοί, ἡ ὁποία λειτουργεῖ ὡς ἀντικείμενο τοῦ ἀπαρεμφάτου.

P.Lond. II 356 σελ. 252 [= Olsson (1925) 72], 1–10 (1^{ος} αι. μ.Χ.):
Προκλήιος Πεκύσει τῶι / φιλτάτῳ χαίρειν / καλῶς ποιήσεις ἰδίῳι / κινδύνῳ τὸ καλὸν πω/λήσας ἕξ ὧν ἐάν σοι εὔπη φαρμάκων ἔχειν / χρεῖαν Σώτας ὁ φίλος / μου ὥστε ἐμοί κατε/νεγκεῖν αὐτὸν εἰς Ἀλε/ξάνδρειαν.

Στα ἐπόμενα παραδείγματα, το ἀπαρέμφατο ἀπέχει περισσότερο ἀπὸ μία ἢ δύο λέξεις ἀπὸ τὸν εἰσαγωγικὸ σύνδεσμο ὥστε. Εἰδικότερα, μπορεῖ νὰ προτάσσεται τὸ υποκείμενό του συνοδευόμενο ἀπὸ τὸ κατηγορούμενό του, ὅπως στον *P.Oxy.* XII 1490 (βλ. *BL X* 142) (Οξύρυγχίτης νομός, ιδιωτική επιστολή) καὶ στον *SB IV* 7438 (Ευεργέτις τοῦ Λυκοπολίτη νομού, επιστολή).

P.Oxy. XII 1490, 2–4 (320 μ.Χ.): *Δημήτριος ὁ γνωστὴρ ἡξίωσέν με λέξιν σοι / ὥστε αὐτὸν ἄλυπον γενέσθαι ὑπὲρ τῶν προτέρων / ἐτῶν.*

*SB IV 7438 (= Sel.Pap. II 431), 11–13 (551 μ.Χ.): παρακαλῶ δὲ καὶ
σπουδὴν τινα πλείω προστεθῆναι Διοσκόρῳ / τῷ θαυμασίῳ, ὥστε κάμῃ
χρήσιμον αὐτῷ φανῆναι καὶ ὑμᾶς πολλῷ / πλείονα τὸν ἀπὸ τοῦ
δεσπότη τοῦ θεοῦ μισθὸν ἀπολαβεῖν.†*

Μπορεῖ νὰ ἀκολουθεῖ τὸν εἰσαγωγικὸ σύνδεσμο τὸ υποκείμενο καὶ τὸ
αντικείμενο τοῦ ἀπαρεμφάτου, ὅπως στὸν *SB XVI 12717* (Ἡρακλεοπολίτης νομός,
εγγύηση).

*SB XVI 12717, 16–20 (640–650 μ.Χ.): εἰ δὲ μὴ τοῦτο πράξῃ / ὥστε με
τοῦτον παραγάγει καὶ / παρ[α]δοῦναί [σ]οι χωρὶς λόγου / ἐν τ[ῇ]
φυλακῇ ἔνθα αὐτὸν / καὶ παρείληφον*

Μία ἄλλη σειρά εἶναι νὰ προτάσσεται τοῦ ἀπαρεμφάτου τὸ υποκείμενό του
συννοδευόμενο ἀπὸ τὸ κατηγορούμενό του καὶ ὁμοιόπτωτους ἢ ετερόπτωτους
προσδιορισμούς, ὅπως σὲ ἓναν πάπυρο ἀπὸ τὴν Καρανίδα τοῦ Ἀρσινοΐτη νομοῦ, ὁ
οποῖος εἶναι ἀναφορὰ στὸν ἐπιστράτηγὸ γιὰ προσβολή.

*P.Mich. VI 425, 12–18 (26 Αυγ. 198 μ.Χ.): μονόφθαλμος γὰρ ὢν τῷ
δοκοῦντι ὁρᾶν οὐ βλέπω ὥς ἐν ἀνφοτέροις / πονηρὸν εἶναι ἄντικροισ,
ἡργολ[ά]βησέν με καὶ πρότερον ἐμὲ ἐξυβρείσας / δημοσίᾳ καὶ τὴν
μητέραν μου, μετὰ τὸ πλίσταις αὐτὴν πληγαῖς αἰκίσασθαι / καὶ πέλυκι
ὅλας μου τέσσαρες θύρας κατασχεῖσαι ὥστε ὅλην ἡμῶν τὴν / οἰκίαν
ἀνεπταμένην γενέσθαι καὶ εὐεπείβατον παντὶ κακού[ργῳ, τούτων] /
κατασχεισμένων καὶ κατενηνεγμένων ἡμῶν μηδὲν [ὀφειλόντων] / τῷ
ταμείῳ*

Σὲ ἓναν πάπυρο ἀπὸ τὴν Οἰζύρυγχο, ὁ οποῖος εἶναι ἰδιωτικὴ ἐπιστολή,
προτάσσεται τοῦ ἀπαρεμφάτου τὸ αντικείμενό του συννοδευόμενο ἀπὸ τὸ
κατηγορούμενό του.

P.Oxy. Hels. 47 b, 3–10 (24/25 Μαΐου 2^{ου} αι. μ.Χ.): ἔτι καὶ γῶν
ἐπικινδύ/γως ἔχω, ὥστε / καὶ εἰ μὴ γεγρά/φειν σο[ι] [π]έπισμαι / ὅτι οὐκ
[ἀ]ρνήσει / ὥστε ἁμέριμόν'ν / με προῆσαι ἐκ παν/τὸς τρόπου.

Σε έναν πάπυρο από τη Θεαδέλφεια του Αρσινοΐτη νομού, ο οποίος είναι αίτηση σε ηγεμόνα και σε έναν πάπυρο από την Αντινοόπολη, ο οποίος είναι πρόσταγμα, προτάσσεται ένας εμπρόθετος προσδιορισμός.

P.Sakaon 42 (= *P.Thead.* 20), 8–13 (323 μ.Χ. περίπου): [ἐκέλε]υσας
τοῖς χωματεπίκταις μετὰ ὀφικιαλίου καὶ τοῦ / [πραι]ποσίτου τοῦ
πάγου, ὥστε ἐπ[ί] τῶν τόπων γενέσθαι / [καὶ ἐ]πιθεωρήσαι τὴν ὄψιν,
οἵτινες κατελθόντες εὗραν / [ἡμᾶς] μὴ μεταλαβόντας τοῦ ὕδατος οὐ
μόνον ἐφέτος / [ἀλλὰ] ἱκανο[ίς] χρόνοις διὰ τὸ πολὺ ὑστέραν εἶν[αι]
τὴν] / [κώμ]ην.

P.Cair.Masp. III 67280 B (= Ch.L.A. XLI 1192), 1–8 (538–539 μ.Χ.): [
Ⲫ Χρὴ ἐκ τῆς ὑμῶν κώμης, κατὰ μίμησιν τῆς παρελθούσης] / [πρώτης
ἐπινεμήσεως τὸ ὑποτεταγμένον μέτρον λόγω ἐμβολῆς δευτέρας] /
[ἐπινεμήσεως εἰσενεγκεῖν καὶ ἐμβαλέσθαι πλοίοις, καὶ τὸν] /
πρ[όε]δρ[ον καὶ τὸν ἐπιμελητὴν καὶ τοὺς ναύτας μετὰ καὶ τῶν] /
πλοίων πεφορτωμένων τῶν γεννημάτων ἐκπέμψαι εἰς / τὴν τάξιν πρὸς
τ[ῇ]ν συνήθη πράξιν τῶν ὑπομνημάτων, / ὥστε μετὰ ταύτην
ἐκπεμφθῆναι τὸ αὐτὸ μέτρον εἰς τὴν / μεγαλόπολιν Ἀλεξάνδρειαν /

Ἐναρθρη επιθετική μετοχή ακολουθούμενη από το αντικείμενό της,
ακολουθεῖ τον σύνδεσμο εισαγωγής στον *SB XII* 10780 (Οξύρυγχος, μίσθωση γης).

SB XII 10780 [= *P.Oxy.* III 593 descr. = *BASP* 7 (1970) 23–28], 1–24
(172–173 μ.Χ.): Ἐμίσθωσεν Θρασυλλοῦς [± *litt.*] / μητρὸς Ἀπίας ἀπ'
Ὁξυρύγχ[ων πόλ(εως)] / διὰ Διογένους Διογένους ἀπὸ τῆς / αὐτῆς
πόλεως φροντιστοῦ Σαραπίωνι Ἑρμείου τοῦ Ἑρμείου Σωσι/κοσμίῳ
τῷ καὶ Ἀλθαιεῖ ἐπ' ἔτη / τέσσαρα βροχὰς τέσσαρας ἀπὸ / τοῦ ἰσιόντος

τεσσαρεσκαιδε/κάτου ἔτους Αὐρηλίου Ἀντωνίνου / Καίσαρος τοῦ
κυρίου τὰς ὑπαρχού/σας αὐτῇ περὶ τὸ Νεικοστράτου ἐποί/κιον ἐκ τοῦ
Πτολεμαίου καὶ Φιλίσκου κλήρου ἀρούρας δύο, / ὥστε τὸν
μεμισθωμένον ταύ/τας σπεῖραι καὶ ξυλαμῆσαι / οἷς ἂν αἰρήται γένεσι
χωρὶς ἰσά/τεως καὶ ἐχομενείου ἐκφορίου / καὶ φόρου κατ' ἔτος πυροῦ
ἀρτα/βῶν ὀκτὸ (1. ὀκτὼ) καὶ ἀργυρίου δραχμ/ῶν τριάκοντα δύο,
ἀκίνδυνα / πάντα παντὸς κινδύνου, τῶν / τῆς γῆς δημοσίων πάντων /
ὄντων κατ' ἔτος πρὸς τὴν μεμι/σθωκυῖαν

Σε έναν ἄλλο πάπυρο ἀπὸ τον Αρσινοΐτη νομό, ο οποίος εἶναι αἴτηση σε
αρχές, προτάσσεται του ἀπαρεμφάτου ἐναρθρο ἀπαρέμφατο.

*P.Oxy. L 3561, 8–12 (Ιαν.–Φεβρ. 165 μ.Χ.): ἐπῆλθάν μοί τινες
ληστρικῶ τρόπῳ / ξιφήρεις μετὰ κώμην Ἰερὰν Νεικολά/ου πρὸ τοῦ
μαγδώλου καὶ πολλαῖς με / πληγαῖς ἠκίσαντο ὥστε τῷ ζῆν
κιν/δυνεύσαι.*

Επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου προτάσσεται του ἀπαρεμφάτου σε
έναν πάπυρο ἀπὸ την Οξύρυγχο, ο οποίος μας παραδίδει μια μίσθωση γῆς.

*P.Oxy. VI 910, 1–13 (4 Νοεμ. 197 μ.Χ.): [Ἐμί]θωσεν Ἰερακ[ί]ων
Ἰερακίωνος ἀπ' Ὁ/[ξυρύγγ]ων πόλεως ἀγορανομήσας τῆς αὐτῆς /
[πόλεως] Τεῶτι Σαραπάμμωνος μητρὸς / [. . . .]ατος καταγεινομένη
ἐν κώμῃ Πα/[κέρκη] ἀπηλιώτου τοπαρχίας εἰς ἔτη / [τέσσα]ρα ἀπὸ τοῦ
ἐνεστῶτος 5 (ἔτους) τὰς / [ὑπαρχο]ύσας αὐτῷ περὶ τὴν Πακέρκη
ἀρού/[ρας πέν]τε, ὥστε τῷ μὲν ἐνεστῶτι 5 (ἔτει) / [καὶ η (ἔτει)] σπεῖραι
πυρῷ ἐκφορίου κατ' ἔτος / [κατ' ἄ]ρουραν ἀνὰ πυροῦ ἀρτάβας ἕξ, τῷ
δὲ / [ἐξῆ]ς ζ (ἔτει) καὶ θ (ἔτει) ξυλαμῆσαι χλω/[ροῖς φό]ρου ὡσαύτως
κατ' ἔτος κατ' ἄρου/[ραν ἀνὰ] δραχμὰς τριάκοντα δύο.*

Εμπρόθετος προσδιορισμός του χρόνου, εμπρόθετος προσδιορισμός της
κατεύθυνσης σε τόπο, προσωπική αντωνυμία ὡς υποκείμενο του ἀπαρεμφάτου
προτάσσονται του ἀπαρεμφάτου στον *P.Ammon* II 30 (Αλεξάνδρεια, αἴτηση). Η
κύρια πρόταση, ἀπὸ την οποία εξαρτῶνται οἱ ἐπόμενες δευτερεύουσες, εἶναι ἀρνητική

ἐν δὲ τῇ ὁμολογίᾳ ταύτῃ οὐκ οἶδ'. Στο παράδειγμα παρατηρούμε τον εισαγωγικό σύνδεσμο στην αρχή και τον απαρεμφατικό ρηματικό τύπο στο τέλος της περιόδου:

P.Ammon II 30, 7–11 (9 Δεκ. 348 μ.Χ.): ἐν δὲ τῇ ὁμολογ[ί]αι / ταύτῃ οὐκ οἶδ' [ἀν]θ' ὅτου ὑπήχθην προθεσ[μί]αν ὀρισθεῖ[σα]ν τοιαύτη[ν] καταδέξασθαι / ὥστε εἴσω ἡμ[ερ]ῶν εἴκοσι ἀπὸ ἐβδόμης καὶ ἐ[ί]κ[α]δος Ἀθὺρ [τοῦ] παρελθόν[τ]ος μηνὸς εἰς / τὴν Ἀλεξάνδρ[ειά]ν με παραγενέσθαι, ὅπ[ω]ς π[έ]ρας ἐπιτεθῇ τῷ πρά[γμα]τι, ἐλθὼν δὲ / νῦν ἐνταῦθα π[ρ]ὸ ἄλλων δύο ἡμερῶν τῷ προειρημένῳ Εὐγενεῖωι οὐ συνήλ[θ]ον οὐδὲ εὐρεῖν αὐτ[ὸ]ν δεδύνημαι

Σε έναν πάπυρο από τον Οξυρυγχίτη νομό, ο οποίος είναι μίσθωση γης, ακολουθεῖ τον συμπερασματικό σύνδεσμο το αντικείμενο του απαρεμφάτου συνοδευόμενο από επιρρηματικό προσδιορισμό του χρόνου.

P.Fouad I 43 (βλ. BL VIII 133), 1–16 (190–191 μ.Χ.): Ἐμίσθωσεν Σερήνος ὁ καὶ Διονύ[σι]ος / Διονυσίου ἐξηγητεύσας τῆς Ὀξυρυχι[τ]ῶν / πόλεως Πτολεμαίῳ Παποντῶτος [μ]ητρὸς / Ταῦριος καὶ Ἀντωνίῳ Θεοσύτμιος μητρὸς Καῖπουτος, ἀμφοτέροις καταγεινο/μένοις ἐν κώμ(η) Φοκώου, ἐπὶ χρόνον ἔτη δύο ἀπὸ τοῦ ἐνεστῶτος τριακοστοῦ / ἔτους ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων αὐτῷ περὶ / Φοκώου ἐκ μὲν νότου Τροχοῦ κτήμα[τ(ος)] / οὗ ἔχουσι ἐν μισθώσει οἱ προτεταγμένοι / τοῦ αὐτοῦ Σερήνου, ἀρούρας τεσσάρων / τέτα[ρτ]ον ὥστε ταύτας τῷ μὲν ἐνεστῶ[τι] σπεῖραι καὶ / ξυλαμῆσαι πυρῶ καὶ κρειθῆς ἐκφ[ο]/[ρίου] τακτοῦ πυροῦ μὲν ἀρταβῶ[ν] / δώδεκα καὶ κρ[ειθ]ῆς ἀρταβῶν / δέκα τεσσάρων, τῷ δὲ εἰσιόντι ἔτει ξυλαμῆσαι χλωροῖς εἰς κοπὴν καὶ ἐπινομήν, φόρου κατ' ἄρουραν / ἀνὰ δραχμὰς ἐξήκοντα

18–27: Ἔτι δὲ / μεμισθωκέναι τοῖς αὐτοῖς ἐξ ἀπηλιώτου τούτων ἀρούρας ὀκτὼ ἐκ / γεωμετρίας ὥστε καὶ ταύτας τῷ μὲν / ἐνεστῶτι ἔτι ξυλαμῆσαι χλωροῖς φόρου κατ' ἄρουραν ἀνὰ δραχμὰς εἴκοσι /

*τεσσάρας, τῷ δὲ εἰσιόντι ἔτι σπεῖραι / ἢ ξυλαμῆσαι κρειθῇ ἐκφορίου
κατ' ἄρουραν ἀνὰ κρειθῆς ἀρτάβας ὀκτώ.*

Σε έναν πάπυρο από την Αλεξάνδρεια, άγνωστου είδους, ακολουθεί τον συμπερασματικό σύνδεσμο το κατηγορούμενο του άμεσου αντικειμένου και το έμμεσο αντικείμενό του. Προτάσσεται η υποθετική πρόταση.

*P.Lond. II 356 σελ. 252 [= Olsson (1925) 7], 10–16 (1^{ος} αι. μ.Χ.): εἰάν
γάρ ἄλλως ποιήσης ὥστε σα/πρόν αὐτῷ δοῦναι τὸ / μὴ χωροῦν ἐν τῇ
Ἀλε/ξανδρείᾳ γείνωσκε (l. γίγνωσκε) / σαντὸν ἔξοντα πρὸς ἐμέ / περὶ
τῶν δαπανῶν.*

Οι φράσεις *ὥστε κελεύσαι ἡμῖν τὸν αὐτὸν μικρὸν ἐργάτην παρασχεθῆναι* και
ὥστε σπεῖραι καὶ ξυλαμῆσαι

Παρατηρούμε ότι, εκτός από τα παραπάνω παραδείγματα, χρησιμοποιείται συχνά η φράση *ὥστε κελεύσαι ἡμῖν τὸν αὐτὸν μικρὸν ἐργάτην παρασχεθῆναι* με τις διάφορες παραλλαγές της: *ὥστε κελεύσαι ἡμῖν τὸν αὐτὸν μέγαν ἐργάτην παρασχεθῆναι* // *ὥστε κελεύσαί μοι αὐτὸν παρασχεθῆναι* // *ὥστε κελεύσαί μοι τὸν αὐτὸν μέγαν ἐργάτην παρασχεθῆναι* κυρίως στο είδος των αποδείξεων, όπως παρατηρούμε στον *P.Oxy.* LXIX 4755, 17–18 (Οξύρυγχος, απόδειξη για έναν οδοντωτό τροχό, 27 Νοεμ.–26 Δεκ. 586 μ.Χ.): [*ὥστε κελεῦσαι ἡ[μῖν τὸν αὐτὸν μέγαν ἐ[ργάτην παρ]ασχεθῆ[ναι]* // στον *P.Oxy.* LXX 4782, 7 (Οξύρυγχος, απόδειξη για έναν άξονα, 9–25 Ιαν. 528 μ.Χ.): [*ὥστε κελεύσαί μοι αὐτὸν παρασχεθῆναι.*] // στον *P.Oxy.* LXX 4798, 11 (Οξύρυγχος, απόδειξη για έναν οδοντωτό τροχό, 26 Σεπτ. 586 μ.Χ.): *ὥστε κελεύσαί μοι τὸν αὐτὸν μέγαν ἐργάτην παρασχεθῆναι* // στον *P.Oxy.* LXX 4799, 16 (Οξύρυγχος, απόδειξη για έναν οδοντωτό τροχό, 5 Οκτ. 586 μ.Χ.): *ὥστε κελεύσαί μοι τὸν αὐτὸν μέγαν ἐργάτην πα<ρα>σχεθῆναι*. Η φράση λειτουργεί στερεοτυπικά και εντοπίζεται κυρίως στη μέση ή λιγότερο συχνά στο τέλος αποδείξεων.

Πολύ μεγάλη, επίσης, είναι η συχνότητα εμφάνισης της στερεοτυπικής φράσης *ὥστε σπεῖραι καὶ ξυλαμῆσαι*,²²⁸ η οποία επαναλαμβάνεται τυπικά σε

²²⁸ Η φράση αυτή σταθερά εμφανίζεται και στους εξής παπύρους: *PSI* IX 1029, 10–11 (Οξύρυγχίτης νομός, συμβόλαιο γης, 52–53 μ.Χ.) // *P.Oxy.* XLIX 3488, 11–12 (Οξύρυγχος, 70–71 μ.Χ.) // *P.Oxy.* XLIX 3489, 11–14 (Οξύρυγχος, 72–73 μ.Χ.) // *P.Oxy.* II 280, 11–14 (Οξύρυγχος, 88–89 μ.Χ.) // *P.Oxy.* L 3589, 5–7 (Οξύρυγχος, μισθώσεις γης, 2ος αι. μ.Χ.) // *SB* XX 14464 9–10 (Οξύρυγχος, συμβόλαιο γης, 2^{ος} αι. μ.Χ.) // *P.Oxy.* XXXVIII 2874, 10–12 (Οξύρυγχος, 12 Οκτ. 108 μ.Χ.) // *P.Oxy.* XXII 2351, 14–16 (Οξύρυγχος, 7 Οκτ. 112 μ.Χ.) // *P.Oxy.* XXXVI 2776, 9–15 (Οξύρυγχος, 118–119 μ.Χ.) // *P.Oxy.* LXIX 4739, 7–9 (Οξύρυγχος, 15 Αυγ. 127 μ.Χ.) // *P.Oxy.* IV 729, 31 (Οξύρυγχος, 17 Οκτ. 138 μ.Χ.) // *P.Oxy.* X 1279, 14–15 (Οξύρυγχος, μισθώσεις γης, 8 Νοεμ. 139 μ.Χ.) // *SB* XVI 12693, 9–10 (Οξύρυγχος, συμβόλαιο γης, 140–141 μ.Χ.) // *P.Oxy.* I 101, 10–14 (Οξύρυγχος, μίσθωση ενός αμπελώνα, 2 Οκτ. 142 μ.Χ.) // *P.Oxy.* XXXIII 2676, 11–13 (Οξύρυγχος, μίσθωση γης, 14 Οκτ. 151 μ.Χ.) // *P.Mert.* I 17, 11, 20–21 (Οασίτου εποίκιο του Οξύρυγχίτη νομού, μίσθωση γης, 4 Οκτ. 158 μ.Χ.) // *P.Lips.* I, 12–13 (Ερμού πόλις, δάνειο, 160–161 μ.Χ.) // *P.Oxy.* XIV 1686, 8–11 (Οξύρυγχος, μίσθωση γης, 165–166 μ.Χ.) // *P.Mil.Congr.* XIV σελ. 74 (= *SB* XIV 11281), 6–7 (Οξύρυγχος, συμβόλαιο γης, 28 Σεπτ.–27 Οκτ. 172 μ.Χ.) // *SB* XII 10780, 14–15 (Οξύρυγχος, μίσθωση γης, 172–173 μ.Χ.) // *P.Oxy.* LXIX 4827, 11–16 (Οξύρυγχος, μίσθωση γης, Σεπτ.–Δεκ. 173 μ.Χ.) // *P.Harr.* II 224, 11–20 (Οξύρυγχος, μίσθωση γης, τέλη 2^{ου}/αρχές 3^{ου} αι. μ.Χ.) // *P.Oxy.* XIV 1687, 16–23 (Οξύρυγχος, μίσθωση γης, 184–185 μ.Χ.) // *P.Oxy.* III 501, 14 (Οξύρυγχος, μίσθωση γης, 11 Οκτ. 186 μ.Χ.) // *P.Fouad.* I 43, 12–13, 24–26 (Οξύρυγχος, μίσθωση γης, 190–191 μ.Χ.) // *PSI* IX 1036, 5–6 (Οξύρυγχίτης νομός, συμβόλαιο γης, 11 Οκτ. 192 μ.Χ.) // *P.Oxy.* VI 910, 8–11 (Πακέρκη Οξύρυγχος, μίσθωση γης, 4 Νοεμ. 197 μ.Χ.) // *SB* XIV 11604, 8 (Οξύρυγχίτης νομός, συμβόλαιο γης, 3^{ος} αι. μ.Χ.) // *PSI* I 73, 12–13, 21–22 (Οξύρυγχος, συμβόλαιο γης, 3^{ος} αι. μ.Χ.) // *SB* XX 14290, 11–12 (Οξύρυγχος, συμβόλαιο γης 3^{ος} αι. μ.Χ.) // *P.Oxy.* LXIX 4745, 10–12 (29 Σεπτ./17 Οκτ. 202 μ.Χ.) // *P.Oxy.* XXXI 2584, 11–12 (Οξύρυγχος, μίσθωση γης, 25 Μαΐου 211 μ.Χ.) // *P.Oxy.* L 3592, 11–12 (Οξύρυγχος, μίσθωση γης, 218–261 μ.Χ.) // *P.Oxy.* L 3591, 14–15 (Οξύρυγχος, μίσθωση γης, 18 Σεπτ. 219 μ.Χ.) // *P.Oxy.* LV 3800, 11–12 (Οξύρυγχος, μίσθωση γης, 29 Σεπτ.–28 Οκτ. 219 μ.Χ.) // *SB* XX

συμβολαιογραφικά έγγραφα μίσθωσης γης, τα οποία συνήθως χρονολογούνται τον 1^ο ως τον 4^ο αι. μ.Χ.

Το ρήμα *σπείρω* χρησιμοποιείται για σιτηρά, το ρήμα *ξυλαμάω* χρησιμοποιείται κανονικά, σε αντίθεση με το ρήμα *σπείρω*, για πράσινα φυτά ή κτηνοτροφικά (χλωρά, όπως είναι π.χ. τα φυτά *χόρτος* και *ἄραξ*,²²⁹ *ἰσάτις*²³⁰ και *ὀχομένιον*²³¹), όπως φαίνεται στο επόμενο παπυρικό κείμενο του BGU IV 1017 (Οξύρυγχος, σύμβαση γης).

BGU IV 1017, 1–11 (3^{ος} αι. μ.Χ.): [*Εμίσθωσεν*] Ἀπολλώνιος τοῦ Διογένους ἀπ' Ὁξ(υρύγχων) πόλ(εως) / [..... τοῦ] Πολλᾶτος μητρὸς Διεύτος ἀπὸ / [..... καὶ Π]ετεήσει Νεχθενίβιος μητρὸς Ἀρά[σιος ἀπὸ ἀμ]φοτέροις Πέρσαις τῆς ἐπιγονῆς / [εἰς ἔτη δ ἀπὸ τοῦ ἐνεστῶ]τος τέσσαρεςκαιδεκάτου ἔτους / [ὄνομα αυτοκράτορα] τὰς ὑπαρχούσας αὐτῷ περὶ τὴν / [αὐτὴν κώμην (?)ἀρούρ]ας εἴκοσι δύο ἡμισυ τρίτον, ὥστε / [τῷ μὲν πρώτῳ καὶ τῷ] τρίτῳ ἐνιαυτῷ κατ' ἔτος σπεῖραι πυ/[ρῷ φόρου] ἀποτάκτου κατ' [ἔτο]ς πυροῦ ἀρτά/[βῶν καὶ τῷ δε]υτέρῳ ἐνιαυτῷ ξυ[λ]αμῆσαι οἷς / [ἐὰν αἰρῶνται χωρὶς ἰσάτ]εως καὶ [ὀ]χομενίου

Πολύ σπάνια στη θέση του συμπλεκτικού συνδέσμου *καί* συναντάμε τον διαζευκτικό σύνδεσμο *ἥ* στη φράση *ὥστε σπεῖραι καὶ ξυλαμῆσαι*, όπως στον P.Oxy. XIV 1687, I. 18 (184 μ.Χ.) *σπεῖραι ἥ ξυλαμῆσαι κριθῇ*. Ίσως τα δύο ρήματα δηλώνουν δύο διαφορετικές λειτουργίες, αλλά η ακριβής σημασία και ετυμολογία του ρήματος *ξυλαμάω* παραμένει αδιευκρίνιστη.²³²

14983, 5 (Οξύρυγχίτης νομός, απόσπασμα ενός συμβολαίου γης, 220–260 μ.Χ.) // P.Oxy. Hels 41, 13 (Οξύρυγχος, συμβόλαιο γης 223–224 μ.Χ.) // PSI IX 1072, 12–13 (Οξύρυγχος, συμβόλαιο γης 3^{ος} αι. μ.Χ.) // P.Ryl. IV 683, 13, 20 (Οξύρυγχος, συμβόλαιο γης 30 Οκτ. 244 μ.Χ.) // P.Harr. I 80 (βλ. BL XI 89), 8–9 (Οξύρυγχίτης νομός, 22 Σεπτ. 249 μ.Χ.) // SB XII 11081 (=P.Oxy. LXVII 4595), 14–15 (Οξύρυγχος, μίσθωση γης, 15 Οκτ. 261 μ.Χ.) // P.Oxy. XIV 1689, 13–14 (Οξύρυγχος, μίσθωση γης, 24 Σεπτ. 266 μ.Χ.) // PSI XIII 1330, 9–10 (Οξύρυγχος, ενοικίαση γης της πόλης Οξύρυγχου, μετά τον Μάρτιο 272 μ.Χ.) // PSI III 187, 10 (Οξύρυγχος, ενοικίαση δημόσιας γης, 4^{ος} αι. μ.Χ.) // P.Oxy. LXIII 4379, 12–13 (Οξύρυγχος, 3 Σεπτ. 369 μ.Χ.).

²²⁹ Bataille κ. ά. (1939) P.Fouad I 43, σχόλιο στ. 12.

²³⁰ WB I 698.

²³¹ WB II 216.

²³² Bataille κ. ά. (1939) P.Fouad I 43, σχόλιο στ. 24.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>SB</i> XXIV 16186	70 μ.Χ.	Οξύρυγχος	εγγραφή ενός μαθητευόμενου για τη φορολογική του δήλωση
<i>P.Lond.</i> II 356	1 ^{ος} αι.μ.Χ.	Αλεξάνδρεια	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Lond.</i> II 356	1 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αλεξάνδρεια	άγνωστο είδος
<i>P.Hamb.</i> I 70	145 μ.Χ.	Αρσινοίτης νομός	δήλωση αποζημίωσης ενός κηδεμόνα
<i>P.Oxy.</i> L 3561	165 μ.Χ.	Αρσινοϊτών πόλις	αίτηση
<i>SB</i> XII 10780	172 μ.Χ.	Οξύρυγχος	μίσθωση γης
<i>P.Fouad</i> I 43	190–191 μ.Χ.	Οξύρυγχίτης νομός	μίσθωση γης
<i>P.Oxy.</i> VI 910	197 μ.Χ.	Οξύρυγχος	μίσθωση γης
<i>P.Mich.</i> VI 425	198 μ.Χ.	Καρανίς Αρσινοίτη νομού	αναφορά στον επιστράτηγο
<i>P.Oxy.Hels</i> 47 b	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Flor.</i> II 120	254 μ.Χ.	Θεαδέλφεια Αρσινοίτη νομού	αλληλογραφία του αρχείου του Ηρώνωνου
<i>P.Col.</i> VIII 226	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αλαβαστρίνη Ερμοπολίτη νομού	συμβόλαιο
<i>SB</i> XX 15162	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αρσινοίτης νομός	αντίγραφο σύμβασης
<i>SB</i> IV 7443	285 μ.Χ.	Οξύρυγχος	μίσθωση γης
<i>P.Oxy.</i> VI 891	294 μ.Χ.	Οξύρυγχος	επίσημη επιστολή
<i>BGU</i> IV 1017	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	συμβόλαιο γης
<i>PSI</i> XIII 1334	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχίτης νομός	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XII 1490	320 μ.Χ.	Οξύρυγχίτης νομός	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Sakaon</i> 42	323 μ.Χ.	Θεαδέλφεια	αίτηση
<i>P.Ammon</i> II 30	348 μ.Χ.	Αλεξάνδρεια–Πανός πόλις	αίτηση
<i>SB</i> VI 9527	385–412 μ.Χ.	Αρσινοίτης νομός	ανακοίνωση του διοικητή της επισκοπικής εκκλησίας
<i>P.Ant.</i> II 92	4 ^{ος} /5 ^{ος} αι. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	υπόμνημα
<i>P.Oxy.</i> LXX 4785	530 μ.Χ.	Οξύρυγχος	απόδειξη
<i>SB</i> XXII 15364	582 μ.Χ.	Οξύρυγχος	απόδειξη
<i>P.Select</i> 20	6 ^{ος} /7 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχίτης νομός	απόδειξη
<i>P.Oxy.</i> LXIX 4755	586 μ.Χ.	Οξύρυγχος	απόδειξη για έναν οδοντωτό τροχό
<i>P.Oxy.</i> LXX 4782	528 μ.Χ.	Οξύρυγχος	απόδειξη για έναν άξονα
<i>P.Oxy.</i> LXX 4798	586 μ.Χ.):	Οξύρυγχος	απόδειξη για έναν οδοντωτό τροχό
<i>P.Oxy.</i> LXX 4799	586 μ.Χ.	Οξύρυγχος	απόδειξη για έναν οδοντωτό τροχό
<i>P.Oxy.</i> XVI 2059	7 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	υπόμνημα
<i>SB</i> XXII 15729	639 μ.Χ.	Αρσινοϊτών πόλις	μίσθωση γης
<i>P.Wash.Univ.</i> I 40	5 ^{ος} /6 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>CPR</i> XIV 17	652 μ.Χ.	Εποίκιο κρουστό Αρσινοίτη νομού	εγγύηση
<i>P.Oxy.</i> XVI 1893	535 μ.Χ.	Οξύρυγχος	συμβόλαιο γης

<i>P.Cair.Masp.</i> III 67280	538–539 μ.Χ.	Αντινίου πόλις	πρόσταγμα
<i>SB</i> IV 7438	551 μ.Χ.	Ευεργέτις του Λυκοπολίτη νομού	επιστολή
<i>SB</i> XX 15018	6 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αφροδίτης κόμη Ανταιοπολίτη νομού	απόδειξη
<i>SB</i> XVI 12717	640–650 μ.Χ.	Ηρακλεοπολίτης νομός	εγγύηση

3.3. *ὥστε* με εναλλαγή χρόνου του απαρεμφάτου

Ο χρόνος εκφοράς του απαρεμφάτου μπορεί να μεταβάλλεται. Έτσι, λοιπόν, το απαρέμφατο ενεστώτα μπορεί να εναλλάσσεται με το απαρέμφατο αορίστου και το απαρέμφατο παρακειμένου, όπως παρατηρούμε στα επόμενα παραδείγματα.

Σε έναν πάπυρο από την Οξύρυγχο, ο οποίος είναι σύμβαση ναύλωσης, η συμπερασματική πρόταση ακολουθεί την αναφορική υποθετική πρόταση. Υπάρχουν δύο συμπερασματικές προτάσεις. Στο συγκεκριμένο παράδειγμα παρατηρούμε και εκφορά της πρώτης συμπερασματικής πρότασης με απαρέμφατο αορίστου, το οποίο εναλλάσσεται με το απαρέμφατο ενεστώτα.

P.Oxy. XLV 3250 (βλ. BL IX 201, BL VIII 267), 1–13 (63 μ.Χ.):
ἐναύλωσεν Ἀν[ο]υβάς Ἑρμίου τῶν ἀπὸ Ὑφαντῶνος τοῦ
Ἑρμοπολείτου / Πέρσης τῆς ἐπ[ι]χρονῆς κυβερνήτης τῆς Μάρκου
Κορνηλίου Το/ρούλλου ἑκατοντάρχου σκάφης ποταμίας ἀγωγῆς
ἀρταβῶν / πεντακοσίων Πολυτίμῳ Γαΐου Νορβανοῦ Πτολεμαίου / τὴν
δηλουμένην σκάφην σὺν τῇ ναυτείᾳ, εἰς ἣν καὶ ἐμβαλεῖται ἀφ' ὧν ἐὰν
αἰρήται τοῦ Ἑρμοπολείτου νομοῦ ὄρμον ἄρακος / μέτρῳ Ἀθηναίου
ἀρτάβας πεντακοσίας καὶ τῶν ἑκατὸν / ἀρταβῶν ἀναυλὶ ἀρτάβας δέκα
δύο ἡμικυ, ὥστε ἀποκατασ/τήσε (1. ἀποκαταστήσαι) εἰς Ἀκανθῶνα καὶ
Λιλῇ τοῦ Ὁξυρυγχείτου, ναύλου τοῦ / διεσταμένου πρὸς ἀλλήλους
τῶν ἑκατὸν ἀρταβῶν / ἀργυρίου δραχμῶν εἴκοσι ὀκτό, ὥστ' εἶναι
δραχμὰς ἑκατὸν / τεσσαράκοντα, ἀφ' ὧν ὁμολογεῖ ὁ Ἀνουβάς
ἐσχηκέναι παρὰ / τοῦ Πολυτεΐμου ἐπὶ τῶν τόπων δραχμὰς
ἐβδομήκοντα / δύο.

Σε έναν πάπυρο από τον Αρσινοΐτη νομό, ο οποίος είναι εγγύηση, ο σύνδεσμος *ὥστε* στην πρώτη πρόταση συντάσσεται με το απαρέμφατο ενεστώτα *εἶναι*

και συνδέεται συμπλεκτικά με την ακόλουθη πρόταση η οποία εκφέρεται με το απαρέμφατο αορίστου ποιήσασθαι.

SB XVIII 13952 (= Stud.Pal. XX 216), 16–22 (591 μ.Χ.):
[π]αραδώσωμεν αὐτὸν ἐν τῇ [δημοσίᾳ φυλακῇ ταύτης τῆς] πόλεως
ὄθεν καὶ ἡμεῖς τοῦτον / [παρειλήφαμεν, εἰ δὲ μὴ τοῦτον
[π]αραδώσωμεν ὡς εἴρητα[ι] ἐπι/[ζητούμενον ὥστε ἡμᾶς ἐνόχου]ς
εἶναι τοὺς τούτου ἐγγυητὰς καὶ / [ποιήσασθαι τὰς ἀπολογ]ε[ί]ας [ὑ]πὲρ
α[ὑ]τοῦ τῇ ὑμετέ[ρ]ῃ / [ἐνδοξότῃ ἀνυπερθέτως πᾶ]σιν τοῖς π[αρ']
αὐτῆς πρὸς [α]ὐτὸν / [ἐπιζητουμένοις.

Στο ακόλουθο παράδειγμα του παπύρου από την Αντινοόπολη, ο οποίος είναι απόδειξη παραλαβής, παρατηρούμε ότι το απαρέμφατο ενεστώτα (ἐνάγεσθαι) εναλλάσσεται με το απαρέμφατο παθητικού αορίστου (μήτε βλαβῆναι μήτε ζητηθῆναι), με απαρέμφατο παρακειμένου (διαλελῦσθαι) και ενεργητικού αορίστου (ἀποσοβῆσαι καὶ ἀποτρέψαι), ανάλογα με τη βαθμίδα του χρόνου που πρέπει να δηλωθεί. Η πρόταση ακολουθεί την υποθετική πρόταση.

P.Cair.Masp. II 67167, 45–59, (566–573 μ.Χ.): Καὶ εἰ / εὗρεθείη ποτὲ
καιρῷ ἢ χρόνῳ παρά τε ἐμοῦ καὶ τῶν ἐμῶν κληρονόμων /
ἢ οἴου δήποτε προσώπου, ἄκυρον ἔσται καὶ ἀνίσχυρον πανταχῶ /
προφερόμενον ἐπὶ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, ὥστε σε / τὸν εἰρημένον
Κωνσταντῖνον καὶ τοὺς σουὺς κληρονόμους / μὴ παντοίως ἐνάγεσθαι
μήτε βλαβῆναι μήτε ζητηθῆναι / ἐξ ἀφορμῆς τῷ αὐτῷ χειρογράφου καὶ
τῆς αὐτοῦ παραμυθεί[α]ς ἐν οἴῳ/δήποτε καιρῷ ἢ χρόνῳ, διὰ τὸ ἐμὲ
ἀπηλλάχθαι καὶ πεπληρῶσθαι / τοῦ ἐγκειμένου τούτῳ κεφαλαίου τε
καὶ τόκου, καὶ διαλελῦσθαι / πρὸς σὲ τὸ διὰ τὴν ἐμπεριεχομένην αὐτῷ
δύναμιν, ἐνεχομένης / καὶ ὑποκειμένης σοι εἰς τοῦτο πάσης τῆς
ἐνούσης μοι εὐπορίας, καὶ / τοῖς μεταπαραληψομένοις τὴν σὴν
διαδόχῃ[ν] ἀεὶ ποτε, κ' τῆς ἐμῆς / ὑποστάσεως γενικῶς καὶ ἰδικῶς,
ἐνεχύρου λόγῳ καὶ ὑ[ποθήκης] δικαίῳ, / ἐν παντὶ εἶδει καὶ γένει, πάντα

*ἄνθρωπον ἐπελευσόμενον κατὰ σο[ῦ] / τούτῳ ἔνεκεν ἀποσοβῆσαι καὶ
ἀποτρέψαι ἀφ' ὑμῶν αἰεί ποτε.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy.</i> XLV 3250	63 μ.Χ.	Οξύρυγχος	σύμβαση ναύλωσης
<i>SB</i> XVIII 13952	591 μ.Χ.	Αρσινοϊτών πόλις	εγγύηση
<i>P.Cair.Masp.</i> II 67167	566–573 μ.Χ.	Αντινίου πόλις	απόδειξη παραλαβής

3.4. ὥστε με απαρέμφατο παρακειμένου

Σπανιότερα, εμφανίζεται απαρέμφατο παρακειμένου στις συμπερασματικές προτάσεις, όπως στον *P.Oxy.* III 582 (Οξύρυγχος, άγνωστο είδος) το απαρέμφατο (*δεδωκέναι*).

P.Oxy. III 582, (2^{ος} αι. μ.Χ.): *ἔπεμψά σοι διὰ Πετσίριος δύο στατήρας καὶ ὀκτὼ ὀβολοὺς καὶ εἴκοσι τυρία / ἐξήτασα ἔνεκα τοῦ ἄλλου χαλκοῦ καὶ τοῦ συμβόλου. ἔμαθον Ἰωρίωνα ἐσχηκέναι παρ' ἐμοῦ ὥστε σοὶ ἐν (δραγμαῖς) ις ὥσ[τε] εἰς διαγραφὴν καὶ λέγοντα δεδωκέναι τῇ / μεικρᾷ σὺν τῷ συμβόλῳ πρὸ πολλοῦ.*

Και στον *SB* V 7601 (Αντινοοπολίτης νομός, απόσπασμα από τους υπομνηματισμούς των στρατηγών) το απαρέμφατο *ἀπητηκέναι*.

SB V 7601 [= *Aegyptus* 13 (1933) 514–528], 7–9 (12 Ιουλίου 135 μ.Χ.): *Ἡρωνος ἀπο[κρι]γομένου ἀτέλιον διδ[όσ]θαι τοῖς Ἀντινοεῦσι μ[ό]νων, ὧν ἐὰν κτήσ[ο]νται / ἐν τῇ Ἀντιν[ό]ου πόλει[ν] ὁὔτως ὥστε καὶ τοὺς πρὸ αὐτοῦ ἐπιτηρητὰς τοὺς ὁμοίως τῷ / Κάστωρι ἀπητηκέναι [τ]ὰ τοιαῦτα τέλη*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy.</i> III 582	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	άγνωστο είδος
<i>SB</i> V 7601	135 μ.Χ.	Αντινοοπολίτης νομός	απόσπασμα των υπομνηματισμών των στρατηγών

3.5. ὥστε με μετοχή ενεστώτα

Στα επόμενα παραδείγματα παρατηρούμε τη σύνταξη του συνδέσμου ὥστε με μετοχή. Η παρουσία μετοχής αντί απαρεμφατικού τύπου στις συμπερασματικές προτάσεις των μη λογοτεχνικών παπύρων είναι σπάνια. Αν στην κύρια πρόταση υπάρχει μετοχική δομή, τότε μπορεί να ακολουθεί ο σύνδεσμος ὥστε με μετοχή. Και στο κλασικό συντακτικό απαντά η σύνταξη της συμπερασματικής πρότασης με μετοχή.²³³ Σε αυτή την περίπτωση η δομή της δευτερεύουσας πρότασης προσαρμόζεται στις συντακτικές ανάγκες της κύριας πρότασης.²³⁴ Όπως μια συμπερασματική πρόταση με τον σύνδεσμο ὥστε, η οποία εξαρτάται από απαρέμφοτο σε πλάγιο λόγο, συνδέεται με αυτό το απαρέμφοτο, έτσι και μια πρόταση, η οποία εξαρτάται από μετοχή σε πλάγιο λόγο, συνδέεται με αυτή τη μετοχή.²³⁵ Η σύνταξη αυτή είναι ανάλογη της σύνταξης με το απαρέμφοτο.²³⁶ Η παρουσία μετοχικού τύπου αντικαθιστά την απαρεμφατική σύνταξη. Αυτός ο τρόπος σύνταξης μπορεί να χρησιμοποιείται στη θέση της απαρεμφατικής σύνταξης λόγω έλλξης από προηγούμενη μετοχή.²³⁷ Ρήματα και φράσεις εξάρτησης είναι οι εξής: *κόμισαι, ὁμολογῶ ἐγγυᾶσθαι καὶ ἀναδέχεσθαι*.

Στον *P.Oxy.* III 529 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή) βλέπουμε έναν μετοχικό ρηματικό τύπο ο οποίος δεν απαντά συχνά στα παπυρικά κείμενα. Η μετοχή ἔχον είναι ο ρηματικός τύπος της πρότασης, ο οποίος βρίσκεται στη μέση της περιόδου. Χρησιμοποιείται κατ'αναλογία προς την αιτιατική ενικού ουδετέρου της αντωνυμίας ὅπου ακολουθεί.

P.Oxy. III 529, 2–11 (2^{ος} αι. μ.Χ.): *κόμ[ισ]αι διὰ Κ[έ]ρ/δωνος ὥστε Διονυσίῳ / χρίματος κοτύλας δ καὶ / σφυρίδιν τραγημάτων / ἔχων (1. ἔχον) ἀρίθμια σῦκα ρ / κάρνα ρ καὶ ἐλαίου χοδς / ἥμισυ δ δώσεις τῷ αὐτῷ Διονυσίῳ κοτύλας / τέσσαρας καὶ σοὶ κοτύ/λας δύο.*

²³³ Schwyzer (2002) 854.

²³⁴ Kühner – Gerth (1904³) § 586b (514–515).

²³⁵ Goodwin (1929) § 607.

²³⁶ Goodwin (1929) § 607.

²³⁷ Smyth (1956²) § 2276.

Σε έναν πάπυρο από τον Ηρακλεοπολίτη νομό, ο οποίος είναι εγγύηση, οι συμπερασματικές προτάσεις εκφέρονται με τις μετοχές *παραμένοντα* και *ποιούντα*, οι οποίες αντιστοιχούν στα απαρέμφατα *παραμένειν* και *ποιεῖν*. Η πρώτη πρόταση συνδέεται συμπλεκτικά διά του συνδέσμου *καί* με την επόμενη συμπερασματική πρόταση η οποία εκφέρεται με τη μετοχή *ποιούντα*. Στην κύρια πρόταση υπάρχει μετοχική δομή.

P.L.Bat. XI 7 (βλ. BL VIII 199, BL IX 152), 6–12 (463 μ.Χ.):
*ὁμολογῶ [ὁ]μ[νῶ]ς τὸν θεῖον καὶ σεβάσμιον ὄρκον / τῶν τὰ παντῶν
 νει[κ]ῶντων δεσπότην ἡμῶν Φλ(αουίου) Λέοντος / τοῦ
 αἰωνίου ὑ' Αὐγούστ[ο]υ ἔγγυᾶσθαι καὶ ἀναδέχεσθαι τὸν Αὐρήλιον /
 Ἀρανοῦς Ἀνδρόθιόν οἰκῶν ἐν τῷ αὐτῷ ἐποικίον Πασῆσι / ἅμα
 λειτουργος, ὥστε **παραμένοντα** ἐν τῷ αὐτῷ ἐποικίῳ ὑ' / καὶ τὴν
 φιλ[ο]καλίαν τῆς ἑαυτοῦ ἀμπέλο ὑ' εἰς συμπλήρωσιν / **[ποιούντα]**
 ἀνδρῶν πρώτης ἰνδ(ι)κ(τίωνος) ἕως Θωθ νεομην[ί]ας.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy. III 529</i>	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.L.Bat. XI 7</i>	463 μ.Χ.	Ηρακλεοπολίτης νομός	εγγύηση

3.6. *ἐφ' ᾧ, ἐφ' ᾧτε* με απαρέμφατο ενεστώτα

Αρκετά συχνά στους μη φιλολογικούς παπύρους συναντάμε, εκτός από τον σύνδεσμο *ὥστε*, τους εμπρόθετους προσδιορισμούς *ἐφ' ᾧ, ἐφ' ᾧτε* με απαρέμφατο. Στο κλασικό συντακτικό, απαντά, λιγότερο συχνά από το απαρέμφατο και η οριστική μέλλοντα.²³⁸

Τα ρήματα ή οι φράσεις εξάρτησης δηλώνουν ομολογία: *Ὁμολογῶ μεμισθῶσθαι, ὁμολογῶ ἐσχηκέναι, ὁμολογῶ, ὁμολογῶ ἀναδεδέχθαι ὑμῖν Δανιὴλ Μικκάλου ἀπὸ κεφαλαιωτῶν τῆς ιγ' ἐπινεμήσεως κελευσθέντα ἀπαντῆσαι, ὁμολογῶ ἐγγυᾶσθαι καὶ ἀναδέχεσθαι, βούληση: βουλόμεθα μισθώσασθαι, //* ενώπιον ανάγνωση: *ὑπαναγνώση αὐτοῖς τὰ παρόντα γράμματα κελεύων αὐτοὺς μεταγράψαι, //* μίσθωση: *ἐξεμίσθωσα, μεμίσθωμαι, //* διάφορες σημασίες: *δώσει, ἐσχέκαμεν εἰς τὸ εἶναι.*

²³⁸ Goodwin (1929) § 610· Smyth (1956²) § 2279· Schwyzer (2002) 855–856.

Σε αρκετούς παπύρους η δεύτερη κατά σειρά λέξη της πρότασης είναι ο απαρεμφατικός ρηματικός τύπος. Έτσι, λοιπόν, τα απαρέμφατα *διέπειν* στον *P.Oxy.* III 494 (Οξύρυγχος, επιθυμία του Ακουσιλάου), *διαφέρειν* στον *SB VIII* 9778 (βλ. *BL IX* 265) (Αρσινοΐτης νομός, μίσθωση γης για χώρα κρασιού) ακολουθούν αμέσως μετά τον εισαγωγικό εμπρόθετο προσδιορισμό *ἐφ' ᾧ*.

P.Oxy. III 494 (= *Chrest.Mitt.* 305 = *Sel.Pap.* I 84), 21–25 (28 Οκτ.–26 Νοεμβ. 165 μ.Χ.): *ἡ δ' αὐτὴ γυνή μου Ἀρι[σ]τοῦς ἡ καὶ Ἀπολλωνάριον ἀποδώσει πάντα ἃ ἐὰν φανῶ ὀφείλων, δώσει δὲ ἡ / γυνή μου καὶ μετὰ τελευτὴν αὐτῆς ὁ υἱός μου Δεῖος τοῖς δούλοις μου καὶ ἀπελευθέρ[οι]ς εἰς / εὐωχίαν αὐτῶν ἣν ποιήσονται πλησίον τοῦ τάφου μου κατ' ἔτος τῇ γενεθλίᾳ μου ἐφ' ᾧ διέπειν ἀργυρίου δραχμὰς ἑκατόν.*

SB VIII 9778, 1–15 (6^{ος} αι. μ.Χ.): *Ὁμολογῶ μεμισθῶσθαι παρὰ σου ἀπὸ τοῦ διαφέροντός σοι ἀμπελικοῦ χω[ρ]ίου ἐ[ν πεδ]ί[φ] κ[ώ]μης – ± 10 litt. ἄρου[ρ]αν μίαν πλέον [ἔ]λαττον, b ἁ πλ[έ]λ[λ], / μετὰ παντὸς αὐτῆ[ς] τοῦ δι[κ]αίου ± 10 litt.] / ἐπὶ χρόν[ο]ν, ὅσ[ο]ν βούλει, ἀπὸ καρπῶν τῆς π[ρ]ώτης ἰ[ν]δικτίονος, ἐφ' ᾧ διαφ[έ]ριν σ[οι] / τῷ γεούχῳ [τοῦ γεννήματος μέρη [δύ]ω κάμη / μέρος ἐν παρ[εξόμεν]ον δὲ λόγῳ συνοι[θ]ία[ς] δ[ε]λφάγιον ἐν τιμῆς ἄξιον κεράτιον / καὶ ἡμ[ῶν] κινούντων κ[αὶ] οἴνου παλεοῦ / κοῦρι δύο καὶ οἴνου κοῦρι τέσσαρα / καὶ ἐλ[α]ίου ξεστίου τὸ ἥ[μι]συ καὶ τοὺς / δεομένους ἄρτους καὶ τὴν χρίαν τοῦ / χόρτου καὶ χωρὶς οἵατήποτε καταφρονήσεως.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy.</i> III 494	165 μ.Χ.	Οξύρυγχος	διαθήκη
<i>SB VIII</i> 9778	6 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αρσινοϊτών πόλις	μίσθωση γης

3.7. *ἐφ' ᾧ*, *ἐφ' ᾧ* τε με απαρέμφατο αορίστου

Στα επόμενα παραδείγματα ο εμπρόθετος προσδιορισμός *ἐφ' ᾧ* συντάσσεται με απαρέμφατα αορίστου (*ἀναγνωσθῆναι* και *ποιῆσαι* / *διαστεῖλαι*), τα οποία

ακολουθούν αμέσως ύστερα από τον σύνδεσμο εισαγωγής, στον *P.Lond.* IV 1384 (Αφροδίτης κόμη του Ανταιοπολίτη νομού, επιστολή) και στον *P.Lond.* IV 1345 (Αφροδίτης κόμη του Ανταιοπολίτη νομού, επίσημη επιστολή).

P.Lond. IV 1384, 11–21 (710; μ.Χ.): [δεχόμενος οὖν] / τὰ παρ'όντα
γράμματα σύν'αξ[ον] τῶν[ς] μείζονας] / καὶ φύλακας' τῶν χωρί[ων] τῆς
διοικήσεώς σου] / καὶ ὑπαναγνώση' αὐτοῖς' τὰ παρ'όντα γρ'άμματα
κελεύων] / αὐτοὺς' μεταγ'ράψαι τὸ ἴσον ἐκάστῳ χωρίῳ] / ἐφ' ᾧ
ἀν'αγ'νωσθῆναι' αὐτὰ τοῖς τῶν ιδίων χ[ωρίων] / βαλόν'τες ἐν' ταῖς
ἐκκλησίαις αὐτῶν [/ [ἀ]ναγινώσκειν' αὐτοὺς καὶ γιν[.. /
παρ'αγγέλλων' αὐτοῖς παρ'αστῆσαί σοι τοὺς [εὕρισκομένους] /
μετέπειτα τῆς καταγρ'αφῆς φυγάδας ἐν τῷ χωρίῳ(?)] / παρέχων'
αὐτοῖς διωρίαν ἡμ[ερῶν – ± ἵνα]

43–51: τούτων δὲ τῶν(?)] / δυο ἀπαίτουμένων παρ'ὰ τοῦ
[ἀ]ποδεξαμ[ένου [αὐτὸν ἄπερ] / καὶ διδομεν' αὐτῷ. vac. λοιπὸν ὅσης
δυνάμεως (?)] / ἐμπόνως εἰς τὸ πρ'ἄγμα τῶν' τοιούτων φυγάδων
ὥστε] / το' ἀποστόλο' ἡμῶν καταλαμ[βάν]ον'τος τ[ὰ] πρὸς σέ(?)] / ἐφ'
ᾧ ποιῆσαι τὴν' το[ι]αύτην ἔρ'αυναν μὴ [εὖρη ἡμελήμενόν(?)] / τι τὸ
σύν'ολον εἷς τε τὸ πρ[ᾶγμα] τῶν φυγάδων] / καὶ εἰς τὸ μεταγράψαι
ἐκάστῳ χωρίῳ τὸ ἴσον τῶν παρόντων] / γρ'αμμάτων

P.Lond. IV 1345, 1–12 (1 Ιαν. 710 μ.Χ.): φοβουμένο[υς] τὸν Θεὸν καὶ
φυλάττοντας τὸ δίκ[αιον καὶ] / τὴν ἰσότητα ἐφ' ᾧ διαστεῖλαι δι'
[α]υτῶν τ[ὸ] ταγὲν] / πό'σον πρὸς] τ[.]ερ[.....]ερ ἐχέιρησεν
ἐκα[στος(?)] / καὶ πρὸς' τὴν δύναμιν αὐτο' παρασκευάζων / τὸν
ἐπίσκοπον μετὰ καὶ ἐτέρων τεσσάρων προσώπ^ο / ἐμφανῶν τῆς
διοικήσεώς σ[ο]ρ' εἰ[ς] ε[.] [/] / αὐτοῖς ἐν τῇ τοιαύτῃ διαστολῇ
κ αὐτῶν ταύτην / ἐκτελούντων ἀπ[ό]σ[τειλον] πρὸς ἡμᾶς καταγραψον
(1. κατάγραφον) / περιέχων τί ἔλαχεν ἐκάστῳ προσώπῳ α[υ]τῶν /
φανεροποιῶν ἡμῖν ἐν αὐτῷ τὴν τε ὀνομασίαν καὶ / πατρωνομίαν καὶ
κ[α]τ[ὰ] χ[ω]ρ[ί]ον τῶν διαστείλ[άντων] / τὴν τοιαύτην ζημίαν.

Στα επόμενα παραδείγματα παρατηρούμε ότι οι συμπερασματικοί εμπρόθετοι προσδιορισμοί συντάσσονται με απαρέμφατο αορίστου, το οποίο καταλαμβάνει την τρίτη θέση μέσα στην περίοδο, καθώς προτάσσεται η προσωπική αντωνυμία, η οποία λειτουργεί ως υποκείμενο του απαρεμφάτου. Στον *P.Panop.* 9 (Πανός πόλις, μίσθωση) η αντωνυμία σε προηγείται των απαρεμφάτων *ποιῆσαι* και *ἐνεγκεῖν*.

P.Panop. 9 (= *SB* XII 10976), 10–15 (20 Μαρτ. 339 μ.Χ.): *ὕπατείας [τῶν δ]εσποτῶν ἡμῶν Κωνσταν[τ]ί[ο]υ [τὸ] β / κ[α]ὶ Κώνσταν[τ]ος τὸ α τῶν αἰωνίων Αὐγούστων / Φαμενὼθ κδ. (m. 2) Αὐρηλ(ια) Ταλοῦς ἡ προκ(ειμένη) δι' ἐμοῦ Θεοδώρου / ἐξεμίσθωσα ὡς πρόκ(εitung) / καὶ ἐφ' ᾧ σε ποιῆσαι τὴν διαλογὴν τούτων καὶ ἐνεγκ[ε]ῖν μου εἰς / τὴν οἰκίαν.*

Στους επόμενους παπύρους παρατηρούμε τα εξής: στον *P.Oxy.* VI 913, 6–18 (Οξύρυγχος, μίσθωση γης, 16 Οκτ. 443 μ.Χ.) η αντωνυμία *ἡμᾶς* (στ. 12) προτάσσεται του απαρεμφάτου *παρασχεῖν σοὶ τῇ γεούχῳ τὸ ἡμισυ μέρος* (στ. 12–13): *ἐκουσίως / [βουλόμεθ]α μισθώσασθαι ἐξ ἀλληλεγγύης ἀπὸ τοῦ ἐνεστῶτος / [ἔτους ἕως] σπορᾶς τῆς τρισκαίδεκάτης ἰνδικτίονος ἀπὸ τῶν / [ὑπαρχόντων] σοι ἐν πεδίῳ τῆς ἡμετέρας κόμης ἐδάφους / [σιτικῶ] ἀρ[ούρας] ἐννέα ἢ ὅσας ἐὰν ᾦσιν, ἐπὶ τῷ ἡμᾶς ταύτας / [σπεῖραι οἷς] αἰρώμεθα γενήμασιν ἐφ' ἡμισίας πάντων τῶν / [περιγιγνομ]ένων καρπῶ[ν] ἐφ' ᾧτε ἡμᾶς παρασχεῖν σοὶ τῇ γεούχῳ / [τὸ ἡμισυ μέρ]ος ἀντὶ φόρου τῶν περιγιγνομένων καρπῶν / μ[ετὰ καλῆς] πίσ[τ]εως, ἡμᾶς δὲ τοὺς μεμισθωμένους ἀνθ' ᾧ / ποιού[μεθα] καμάτων τῆς γεωργίας καὶ ἀντὶ τῶν καταβαλλομένων / παρ' ἡμῶ[ν] σ[περμάτων] τῇ γῇ ἔχειν τὸ ἄλλο ἡμισυ μέρος / ἀνυπερ[θέτ]ως, τῶν τῆς γῆς δημοσίων ὄντων πρὸς σέ / τὴν γεούχ[ον] // στον *P.Princ.* III 154 (βλ. *BL* VIII 285), 7–10 (Οξύρυγχος, συμβόλαιο, 545 μ.Χ.) προτάσσεται η αντωνυμία *ἐμέ*: *ὁμολογῶ ἐσχηκέ[ναι] παρ[ὰ] σοῦ ἐντεῦθεν / ἥδη λόγῳ προτελείας τοῦ ἐμοῦ μισθοῦ / χρυσοῦ νομισμάτιον ἔν, ἐφ' ᾧτ' ἐμέ / ἐμβῆναι εἰς τὸ σὸν ὀνάριον πρὸς // στον *P.Stras.* I 40 (βλ. *BL* VIII 414), 23–38 (Αντινόου πόλις, συμβόλαιο υπαλλήλων, 569 μ.Χ.) η αντωνυμία *αὐτὸν* (στ. 30) προηγείται των απαρεμφάτων *παραμεῖναι*, *ἐπέξασθαι* και *ἀποστήναι*: *Ὅμολογῶ ἐγὼ ὁ προγεγραμμένος / Κολλούθος Βίκτορος φαμιλιάριος ἐδραῖος κατάδουλος παῖς / διὰ ταύτης μου τῆς ἐγγράφου μισθωτικῆς ὁμολογίας μετ' ἐγγυητ[οῦ] / ἐμοῦ Αὐρηλίου Κολλούθου Ξε[ρ]γίου κτήτορος παρόντος καὶ ἀναδεχομέν(ου) / ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐμφερομένοις ἀ[ὕ]τῳ κεφαλαίοις τε κ[αὶ]***

ὁ]μολογήμασι / τὸ πρόσωπον τοῦ πρωτοτύπου τῆς νομῆς καὶ τῆς ἐμφανείας καὶ τῆς / αὐτοῦ ἐλευθερίας δίχα παντοίας μέμψεως καὶ καταγνώσεως καὶ / ραδιουργίας, ἐφ' ᾧ αὐτὸν παραμεῖναι τῇ ὑμετέρᾳ λαμπρᾷ σο[φ]ίᾳ κ[αὶ] / προσεδρεύειν καθαρῶς καὶ ἀδ[ό]λ[ω]ς κ[αὶ] ἐ[.] κ[αὶ] ταῖς ἡμ[ε]ρ(ίαις) / χρεῖαις γνησίως καὶ ἐνδια[ρ]κῶς καὶ πᾶσαν ἐπεῖξασθαι δουλικῇ / υ . η ὑπηρεσίαν εἴτε ἐπ' ἀλλοδαπῆς γῆς, εἴτε κατ' οἶκον ἀόκνως / καὶ ἀκαταφρο[ν]ήτως καὶ μ[η]δαμῶ[ς] ἀποστήναι τῆς δουλικῆς αὐ[τοῦ] / προστασί[ας] καταλαμβανό(?)μενον ἐπὶ τετραετῇ χρ[ό]ν[ο]ν λογιζόμενον / [ἀ]πὸ [ν]εομη[ν]ιά[ς] τοῦ εἰσιόντος μηνὸς Φαῶφι τῆ[ς].ρ . ω . . . νης / [δ]ευτ[έ]ρα[ς] ἐπινεμήσεως καὶ αὐ[τ]ῆς καὶ τοῦ ἐξῆς χρόνου καθ' ἔτος μέχρι / ὑπερσιώσεως τοῦ αὐτοῦ τετραετοῦς χρόνου // στον *P.Bodl. I 41* (βλ. *BL XI 45*), 9–15 (Ερμού πόλις, συμβόλαιο, 27 Απρ. 604 μ.Χ.) προτάσσεται ἡ αντωνυμία ἐμέ. Ὁμολογῶ ἐσχηκέναι καὶ / δεδέχθαι παρὰ σοῦ λόγῳ προ[χ]ρείας τῆς ἐμῆς χειριστικῆς / τέχνης ἐπὶ τοῦ ἔργου τῆς σὺν Θεῷ ὁγδόης ἰνδ(ικτίονος) χρυσοῦ νομισμάτια / τέσσαρα ἥμισυ παρὰ κεράτια ἕξ ἕκαστον ζυγῷ Ἑρμ(οῦ) Π (όλεως), γί(νεται) / χρ(υσοῦ) νό(μισμάτια) δ < π(αρά) κερ(άτια) κζ'· ἐφ' ᾧ ἐμὲ παραμεῖναί σοι καὶ προσεδρεύσαι τῷ σῷ ἐργ[αστη]ρίῳ / καὶ ἐργάσασθαί σοι εἰ[ς] τὴν ἐμὴν χειριστικὴν τέχνην ἐπὶ τ[ο]ῦ [ἔ]ργου τῆς σὺν Θεῷ ὁγδόης] ἰνδ(ικτίονος) ἀπὸ κατάρξεως

Τὴν ἴδια συντακτικὴ σειρὰ παρατηρούμε καὶ στο ἐπόμενο παράδειγμα τοῦ *P.Lips. I 48* (βλ. *BL I 208*) (Υψηλή,²³⁹ παροχή εγγύησης), με τὴ διαφορὰ ὅτι τὸ υποκείμενο (με) τοῦ ἀπαρεμφάτου παραδοῦναι συνδυάζεται με τὴν προσδιοριστικὴ φράση με αὐτὸν τὸν προειρημένον.

P.Lips. I 48, 6–14 (372 μ.Χ.): Ὁμολ[ο]γῶ ὁμνὺς τ[ὸ]ν θεῖον ὄρκον / τῶν δεσποτῶν ἡμῶν καλλινίκων / αἰων[ί]ων Αὐγούστων ἀναδεδέχθαι / ὑμῖν Δανιὴλ Μικκάλου ἀπὸ κεφα[λ]αιωτῶν τῆς ιγ' ἐπινεμήσεως / κελευσθέντα ἀπαντῆσαι εἰς τὴν / τάξιν ἐφ' ᾗτε τοῦτον τὸν προειρημένων (sic) παραδοῦναι ὑμῖν ἐπὶ / τῇ ἐπαγόδῳ.

²³⁹ Calderini, *Diz.geogr.*, V. 49.

Το υποκείμενο του απαρεμφάτου μπορεί να ακολουθείται και από το αντικείμενό του, όπως παρατηρούμε στον *P.Papop.* 9 (Πανός πόλις, συμβόλαιο μίσθωσης γης), στον οποίο το αντικείμενο *ἐπιμέλειαν* ακολουθεί το υποκείμενο του απαρεμφάτου *ποιήσασθαι*.

P.Papop. 9 (= *SB* XII 10976), 2–9 (20 Μαρτ. 339 μ.Χ.): *μεμίσθωμαι παρὰ σοῦ ἀπὸ / σήμε[ρ]ο[ν] πρὸς μόνον τὸ ἐνεσ[τὸς] ἔτος μέρος σου φοινικῶνος / περὶ τὴν π[ό]λιν ἐφ' ᾧ με τ[ῆ]ν ἐπιμέλειαν ποιήσασθαι / κ[αὶ] ἀναβολή[ν] κ[αὶ] ποτισμὸν <καὶ> ὥχίαν, καὶ παντὸς τοῦ περιγε/νομέ[ν]ου . . ρ . . . υ φ[ο]ινικῶνος παρέξω σοι μέρος / ἡμισυ [καὶ] . . . [ἀ]ρτάβην μίαν μέτρῳ δημοσίῳ / . . . [. . .]ω, τῶν δημοσίων πάντων καὶ ἐπιβολῶν / [ὄν]των [πρὸς] σὲ τὴν γεούχον, καὶ ἐπερ(ωτηθεὶς) ὁμολ(όγησα).*

Στον *P.Lond.* V 1694 (Αφροδίτης κόμη Ανταιοπολίτη νομού, συμβόλαιο μίσθωσης γης) το αντικείμενο *τοῦτο* ακολουθεῖ μετά το υποκείμενο *ἡμᾶς* του απαρεμφάτου *γεωργῆσαι*. Η πρόταση συνδέεται συμπλεκτικά με τον παρατακτικό σύνδεσμο *καί* με το απαρέμφατο *ποιήσασθαι*, του οποίου αντικείμενο είναι *τὴν πᾶσαν γεωργικὴν ἐργασίαν* το οποίο προτάσσεται.

P.Lond. V 1694, 5–13 (α' μισό 6^{ου} αι. μ.Χ.): *ὁ[μολο]γοῦμεν [ἐ]ξ ἀλλεληγγύης μεμισθῶσθαι παρὰ σοῦ / πρὸς μόνον τὸν παρόντα ἐνιαυτὸν καρπῶν τῆς σὺν Θεῷ / ἐνδεκάτης ἰνδικ τὸ ἐκμισθωθὲν παρὰ σοῦ τῇ ἀγία καινῇ / ἐκκλησίᾳ γεώργιον ἀροῦρων ὅσων <ἐστὶν> διακειμέν[ε]ς ἐπὶ πεδίοῦ / τῆ[ς] αὐ[τῆς] κόμης Ἀφροδίτης ἐν κλήρῳ Ἱεράδος σὺν λάκκῳ καὶ / δεξαμενῇ καὶ φυτοῖς καὶ φοίνιξι κ[αὶ] παντὶ δικαίῳ κατὰ τὰ ὅρια / ἐφ' ᾧ ἡμᾶς τοῦτ[ο] γεωργῆσαι καὶ τὴν πᾶσαν γεωργικὴν ἐργασίαν / π[οιή]σασθαι ἐκ τῶν ἰδίων μοῦ ἀναλωμάτων κ[αὶ] κτηνῶν / ἀκα[τ]αφρονήτως*

Συνήθης έκφραση η οποία απαντά σε μεταγενέστερα συμβολαιογραφικά έγγραφα της Οξυρύγχου (6^{ος} – 7^{ος} αι. μ.Χ.) είναι η εξής: *ἐφ' ᾧ τε αὐτὸν ἀδιαλείπτως παραμεῖναι καὶ διάγειν ἐν*. Η συμπερασματική πρόταση εξαρτάται, συνήθως, από τη συγκεκριμένη έκφραση *ὁμολογῶ ἐκουσίᾳ γνώμῃ, ἐπομνύμενος τὸν θεῖον καὶ*

σεβάσμιον ὄρκον, ἐγγυᾶσθαι καὶ ἀναδέχεσθαι καὶ ακολουθεῖται ἀπὸ εμπρόθετο προσδιορισμό ο οποίος δηλώνει στάση σε τόπο, ὅπως:

ἐν τῷ αὐτοῦ κτήματι (P.Oxy. I 135) (βλ. BL VIII 232), 10–21 (Οξύρυγχίτης νομός, εγγύηση, 21 Μαρτ. 579 μ.Χ.): *ὁμολογῶ ἔκουσῖα γνώμη, ἐπωμνύμενος τὸν θεῖον / καὶ σεβάσμιον ὄρκον, ἐγγυᾶσθαι καὶ ἀναδέχεσθαι παρὰ τῇ ὑμῶν / ὑπερφυεῖα διὰ τῶν αὐτῇ προσηκόντων Αὐρήλιον Ἀβρ[α]άμιον / υἱὸν Ἑρμίνου μητρὸς Ἡραίδος, ὀρμώμενον ἀπὸ κτήματος / μεγάλης Ταρουθίνου διαφέροντος τῇ ὑμῶν ὑπερφυεῖα τοῦ / Ὀξύρυγγ(ίτου) νομοῦ ἐναπόγραφον αὐτῆς γεωργόν, ἐφ’ ᾧ τε αὐτὸν / ἀδιαλείπτως παραμεῖναι καὶ διάγειν ἐν τῷ αὐτοῦ κτήματι / μετὰ τῶν αὐτοῦ φιλτάτων καὶ γαμετῆς καὶ κτηνῶν καὶ πάσης / τῆς αὐτοῦ ἀποσκευῆς ἀποκρινόμενον εἰς ἅπαντα τὰ ὀρώντα / τὸ αὐτοῦ πρό[σ]ωπον ἦτοι τὴν τοῦ ἐναπογράφου τύχην, / καὶ μηδαμῶς αὐτὸν καταλείψαι τὸ αὐτὸ κτῆμα μήτε μὴν / μεθίστασθαι εἰς ἕτερον τόπον*

ἐν τῷ αὐτῶν γεουχικῷ πωμαρίῳ (P.Oxy. XXVII 2478) (βλ. BL VIII 259), 10–20 (Οξύρυγχος, εγγύηση, 27 Νοεμβ. 595 μ.Χ.): *ὁμολογῶ ἔκουσῖα / γνώμη καὶ αὐθαιρέτῳ προαιρέσει ἐπωμνύμενος τὸν θεῖον καὶ / σεβάσμιον ὄρκον ἐγγυᾶσθαι καὶ ἀναδέχεσθαι παρὰ τῆς ὑμῶν ὑπερφυεῖας / διὰ τῶν αὐτῇ προσηκόντων Αὐρήλιον Παμβήχιον υἱὸν Παύλου / μητρὸς Θέκλης ὀρμώμενος ἀπὸ ἐποικίου Ἀθλίτου κτήματος / τῆς ὑμῶν ὑπερφυεῖας τοῦ Ὀξύρυγχίτου νομοῦ ἐναπόγραφον / αὐτῆς πωμαρίτην ἐφ’ ᾧ αὐτὸν ἀδιαλείπτως παραμεῖναι καὶ / διάγειν ἐν τῷ αὐτῶν γεουχικῷ πωμαρίῳ καὶ πᾶσαν φιλοκαλείαν / καὶ καλλιέργειαν ἐπ’ αὐτὸ ἐνδείξασθαι ἀμέμπτως καὶ ἀόκνως / καὶ ἀκαταγνώστως καὶ εὐγνωμονεῖν τὸν ὑπὲρ αὐτοῦ φόρον / κατ’ ἔτος,*

ἐν τῇ αὐτῇ κώμῃ (P.Mert. II 98), 1–9 (Οξύρυγχος, σύμβαση εγγύησης, τέλη 6^{ου} αἰ. μ.Χ.): *[ὁμογενή]σίους ἀδελφοὺς ἐκ πατρὸς] Δμουεῖ, μητρ(ος) / Ἀστ[. . .], ὀρμώμενους ἀπ[ὸ] τῆς αὐτῆς κώμης, / ἐφ’ ᾧ τε αὐτοὺς ἀδιαλείπτως παραμεῖναι καὶ / διάγειν ἐν τῇ αὐτῇ κώμῃ μετὰ*

τῶν αὐτῶ(ν) φιλτάτων καὶ / κτωμένων καὶ κτηγῶν καὶ πάσης τῆς αὐτῶν / ἀποσκευῆς καὶ μετὰ ἡσυχείας καὶ τῆς πρεπούσης / καταστάσεως ἀπ[οκρ]ινομ(ένους) εἰς ἅπαντα τὰ ὁρῶντ[α τ]ὸ / αὐτῶν πρόσωπον ἦτοι τῇ[ν] τοῦ ἐναπογράφου / τ[ύχ]ην, || (P.Oxy. LVIII 3959), 11–21 (Οξύρυγχος, εγγύηση, 12 Ιαν. 620 μ.Χ.): ὁμολογῶ ἐκουσίᾳ / γνώμῃ καὶ αὐθαιρέτῳ προαιρέσει / ἐπωμνυμ τ[ὸν] θ[ε]ῖον καὶ σεβάσμι'ον / ὄρκον ἐγγυᾶσθαι καὶ ἀναδέχεσθαι / παρ' ὑμῖν Αὐρήλιον Παμούθιον / υἱὸν Μηνᾶ ἀπὸ τῆς αὐτῆς κόμης / ἐφ' ᾧτε αὐτὸν ἀδιαλείπτως / παραμεῖναι καὶ διάγειν ἐν τῇ / [αὐ]τῇ κόμῃ καὶ ἐπιζητ[ού]με(νον) / [αὐτὸν πα]ραφέρω κα[ὶ] πα/[ρα]δώσω δί[χ]α λόγου ἔ[ν]θ[α]).

Αξίζει να σημειώσουμε ότι ακριβώς την ίδια έκφραση εντοπίζουμε και στον P.Oxy. LXX 4794 (Οξύρυγχος, εγγύηση) και στον P.Oxy. LXX 4787 (Οξύρυγχος, εγγύηση) με τη μόνη διαφορά ότι ως σύνδεσμος εισαγωγής χρησιμοποιείται ο σύνδεσμος ὥστε.

P.Oxy. LXX 4794, 9–14 (28 Φεβρ. 280 μ.Χ.): ὁμολογῶ ἐκουσίᾳ γνώμῃ καὶ αὐθαιρέτῳ προαιρέσει / ἐπομνύμενος τὸν [θεῖον καὶ] σεβάσιον ὄρκον ἐγγυᾶσθαι καὶ ἀναδέχεσθαι παρὰ τῇ ὑμετέρᾳ / ὑπερφυείᾳ διὰ τῶν αὐτῇ προσκηκόντων Αὐρηλίου Ἰούλιον ἀδελφὸν ἐμοῦ Ἰερημίου καὶ / Ἐνὸχ πραγματε[υτὴν] υἱὸν] Πατασε ὀρμωμένους καὶ αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ κτήματος / κα[ὶ] α[ὐ]τοὺς ἐ[ναπογρά]φους, ὥστε αὐτοὺς ἀδιαλείπτως παραμεῖναι καὶ διάγειν ἐν τῷ αὐτῷ / [κτῆματι καὶ μη]δαμῶς αὐτοὺς ἀπολειμπάνεσθαι

P.Oxy. LXX 4787, 11–16 (12 Μαρτ. 564 μ.Χ.): [ὁμολογῶ ἐκο]υσίᾳ γνώμῃ ἐπομνύμενος Θεὸν τὸν παντοκράτορα / [καὶ τὴν εὐ]σέβειαν καὶ νίκην τῆς καλλινίκου τύχης / [ἐγγυᾶσθαι] καὶ ἀναδέχεσθαι παρὰ τῇ ὑμετέρᾳ ὑπερφυείᾳ / [Αὐρήλιον] Γεώργιον υἱὸν Ἀπολλῶτος ἀπὸ τῆς αὐτῆς κόμης, / [ἐναπόγραφον αὐτ]ῇ[ς γεωρ]γόν, ὥστε αὐτὸν ἀδιαλείπτως

*παραμεῖναι / [καὶ διάγειν ἐν τῇ αὐτῇ] κ[ώμη καὶ μ]ηδ[αμῶς
αὐτὸν ἀπολ]ε[ιμπάνεσθαι]*

Μία άλλη συντακτική σειρά σε παραδείγματα, τα οποία εισάγονται με τον σύνδεσμο *ὥστε*, είναι να τοποθετείται το απαρέμφατο στο τέλος της συμπερασματικής πρότασης, δημιουργώντας ένα συντακτικό σχήμα με τον εμπρόθετο προσδιορισμό εισαγωγής στην αρχή της πρότασης και τον ρηματικό τύπο στο τέλος, περικλείοντας όλους τους άλλους όρους της πρότασης. Παρατηρείται δηλαδή μεγάλη γραμμική απόσταση ανάμεσα στον εισαγωγικό σύνδεσμο της πρότασης και στον απαρεμφατικό ρηματικό τύπο. Βλέπουμε ότι στον SB XX 14448 (άγνωστος τόπος, απόσπασμα μιας αγοράς κατοικίας) το απαρέμφατο *ἐπικρατεῖν*, το οποίο συνδέεται συμπλεκτικά με τον σύνδεσμο *καί* με τα απαρέμφατα *κυριεύειν καὶ δεσπόζειν καὶ χρήσαι* τίθεται στο τέλος της πρότασης.

SB XX 14448 (= P.Lond. III descr. 1054 σελ. 54), 1–13 (6^{ος}/7^{ος} αι. μ.Χ.): ἡμεῖς οἱ ἀποδόμενοι Φοιβάμμων διάκονος καὶ Ἀντώνιος / στρατιώτης καὶ Α[ἰ]λιανὸς καὶ Καλλίνικος ὑποδιάκονοι / καὶ Θεοφίλη ἐσχήκαμεν παρὰ σοῦ τοῦ προγεγραμμένου / περιβλέπτου κόμετος Γερμαν[ο]ῦ τοῦ ὠνουμένου διὰ χειρός / σου εἰς χεῖρας ἡμῶν ἐκ [π]λήρ[ου]ς ἐπὶ τῶν ἐξῆς ὑπογραφόντων / μαρτύρων, τῶν κα[τ'] ἐπιτροπὴν καὶ βούλησιν / καθυπογραψ[άν]των, εἰς τὸ εἶν[αι] π[ε]ρὶ σὲ τὸν πριάμενον / καὶ τοὺς παρὰ σοῦ μεταλημψομένους [τ]ή[ν] τοῦ πεπ[ρ]αμένου / σοι παρ' ἡμῶν ὡς πρόκειται δεσποτεῖαν ἡμίσεως / μέρους ὀλοκλήρου οἰκίας μετὰ παντὸς αὐτοῦ τοῦ δικαίου / ἐφ' ᾧτε σὲ ἐντεῦθεν ἤδη τοῦ αὐτοῦ ἡμίσεως μέρους / ὀλοκλήρου οἰκίας μετὰ παντὸς αὐτοῦ τοῦ δικαίου / ἐπικρατεῖν καὶ κυριεύειν καὶ δεσπόζειν καὶ χρήσαι

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy.</i> LXX 4794	280 μ.Χ.	Οξύρυγχος	εγγύηση
<i>P.Panop.</i> 9	339 μ.Χ.	Πανός πόλις	συμβόλαιο μίσθωσης γης
<i>P.Lips.</i> I 48	372 μ.Χ.	Υψηλή	εγγύηση
<i>P.Oxy.</i> VI 913	443 μ.Χ.	Οξύρυγχος	μίσθωση γης
<i>P.Princ.</i> III 154	545 μ.Χ.	Οξύρυγχος	συμβόλαιο

<i>P.Oxy.</i> LXX 4787	564 μ.Χ.	Οξύρυγχος	εγγύηση
<i>P.Stras.</i> I 40	569 μ.Χ.	Αντινίου πόλις	συμβόλαιο υπαλλήλων
<i>P.Oxy.</i> I 135	579 μ.Χ.	Οξύρυγχίτης νομός	εγγύηση
<i>P.Bodl.</i> I 41	604 μ.Χ.	Ερμού πόλις	συμβόλαιο
<i>P.Lond.</i> V 1694	α' μισό 6 ^{ου} αι. μ.Χ.	Αφροδίτης κόμη	συμβόλαιο μίσθωσης γης
<i>P.Oxy.</i> XXVII 2478	595 μ.Χ.	Οξύρυγχος	εγγύηση
<i>P.Mert.</i> II 98	6 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	σύμβαση εγγύησης
<i>P.Oxy.</i> LVIII 3959	620 μ.Χ.	Οξύρυγχος	εγγύηση
<i>SB</i> XX 14448	6 ^{ος} /7 ^{ος} αι. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	απόσπασμα μιας αγοράς κατοικίας
<i>P.Lond.</i> IV 1384	710; μ.Χ.	Αφροδίτης κόμη	επιστολή
<i>P.Lond.</i> IV 1345	710 μ.Χ.	Αφροδίτης κόμη	επίσημη επιστολή

3.8. *ἐφ' ᾧ, ἐφ' ᾧτε* με εναλλαγή του χρόνου του απαρεμφάτου

Εναλλαγή του απαρεμφάτου αορίστου με το απαρέμφατο ενεστώτα παρατηρείται και στις συμπερασματικές προτάσεις, οι οποίες εισάγονται με τον εμπρόθετο προσδιορισμό *ἐφ' ᾧτε*, όπως βλέπουμε σε έναν πάπυρο από την Αντινοόπολη, ο οποίος μας παραδίδει συμβόλαιο υπαλλήλων, η αντωνυμία *αὐτόν* (στ. 30) προηγείται των απαρεμφάτων *παραμεῖναι τῇ ὑμετέρᾳ λαμπρᾷ σοφίᾳ καὶ προσεδρεύειν καὶ μηδαμῶς ἀποστηναι καὶ πᾶσαν ἐπείξασθαι*. Στο συγκεκριμένο παράδειγμα διαπιστώνουμε ότι ανάμεσα στα απαρέμφατα αορίστου εμφανίζεται και το απαρέμφατο ενεστώτα *προσεδρεύειν*.

P.Stras. I 40 (βλ. BL VIII 414), 23–38 (27 Σεπτ. 569 μ.Χ.): *Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ προγεγραμμένος / Κολλοῦθος Βίκτορος φαμιλιάριος ἐδραῖος κατάδουλος παῖς / διὰ ταύτης μου τῆς ἐγγράφου μισθωτικῆς ὁμολογίας μετ' ἐγγυητ[οῦ] / ἐμοῦ Αὐρηλίου Κολλοῦθου Ξε[ρ]χίου κτήτορος παρόντος καὶ ἀναδεχομέν(ου) / ἐπὶ πᾶσι τοῖς ἐμφερομένοις ἀ[ν]τιῶ κεφαλαίοις τε κ[αὶ] ὁμολογήμασι / τὸ πρόσωπον τοῦ πρωτοτύπου τῆς νομῆς καὶ τῆς ἐμφανείας καὶ τῆς / αὐτοῦ ἐλευθερίας δίχα παντοίας μέμψεως καὶ καταγνώσεως καὶ / ραδιουργίας, ἐφ' ᾧ αὐτὸν παραμεῖναι τῇ ὑμετέρᾳ λαμπρᾷ σο[φ]ίᾳ κ[αὶ] / προσεδρεύειν καθαρῶς καὶ ἀδ[ό]λ[ω]ς κ[αὶ] ἐ[.] κ[αὶ] ταῖς ἡμ[ε]ρ[ί]αις / χρεῖαις γνησίως καὶ ἐνδια[ρ]κῶς καὶ πᾶσαν ἐπείξασθαι δουλικῇ / υ . η ὑπηρεσίαν εἴτε ἐπ' ἀλλοδαπῆς γῆς, εἴτε κατ' οἶκον ἀόκνως / καὶ ἀκαταφρο[ν]ήτως καὶ*

μ[η]δαμῶ[ς] ἀποστήναι τῆς δουλικῆς α[ὐ]τοῦ / προστασί[ας]
καταλαμβανό(?)μενον ἐπὶ τετραετῇ χρ[όνο]ν λογιζόμενον / [ἀ]πὸ
[ν]εομη[ν]ιά[ς τ]οῦ ε[ἰ]σιόντος μηνὸς Φαῶφι τῇ[ς] .ρ . ω . . λα . . . νης /
[δ]εῦτ[έ]ρα[ς] ἐπινεμήσεως καὶ αὐ[τ]ῆς καὶ τοῦ ἐξῆς χρόνου καθ' ἔτος
μέχρι / ὑπερσιώσεως τοῦ αὐτοῦ τετραετοῦς χρόνου

Στον επόμενον πάπυρο από την Οξύρυγχο, ο οποίος είναι συμβόλαιο, το
απαρέμφατο αορίστου *παραμείναι* συνδέεται συμπλεκτικά με την επόμενη πρόταση η
οποία εκφέρεται με το απαρέμφατο ενεστώτα *διάγειν*.

SB XVIII 14006, 14–22 (1 Σεπτ.–22 Ιαν. 635 μ.Χ.): Ὁμολογῶ
ἐ[κουσία γνώμη] / καὶ αὐθαιρέτῳ προαιρέσε[ι ἐπονύμ(ενος) τὸν] /
θεῖον καὶ σεβάσμ(ιον) ὄρκ[ον ἐγγυᾶσθαι καὶ] / ἀναδέχεσθαι παρὰ τῆς
ὑμ[ετέρας] —] / Αὐρήλιον Ἐνώχ υἱὸν Β . . .
[— μητρὸς Ν.Ν.] / ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐποικ(ίου) ἐναπό[γρ(αφον)
αὐτ(ῆς) γεωργόν] / ἐφ' ὅτε αὐτὸν ἀδιαλείπτως παραμείναι] / καὶ
διάγειν ἐν τῷ αὐτῷ [ἐποικ(ίῳ) μετὰ πάσης τῆς] / αὐτοῦ ἀποσκευῆς καὶ
γ[αμετῆς καὶ κτηνῶν]

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Stras.</i> I 40	569 μ.Χ.	Αντινίου πόλις	συμβόλαιο υπαλλήλων
SB XVIII 14006	635 μ.Χ.	Οξύρυγχος	συμβόλαιο

4. Οι συμπερασματικοί σύνδεσμοι με ρήμα

Στη σύνταξη του συνδέσμου ὥστε με απαρέμφατο η κύρια έννοια βρίσκεται στην
κύρια πρόταση. Η δευτερεύουσα πρόταση συμπληρώνει την κύρια. Μπορεί να
θεωρηθεί ως ατελώς αναπτυχθείσα δευτερεύουσα πρόταση, η οποία εκφράζει τη
σκέψη μόνο αόριστα χωρίς τον χαρακτηρισμό τροπικών και χρονικών σχέσεων. Στη
σύνταξη όμως του συνδέσμου ὥστε με ρήμα η κύρια έννοια βρίσκεται στη
δευτερεύουσα πρόταση, η οποία είναι πλήρως αναπτυγμένη δευτερεύουσα πρόταση

με ρήμα, μέσω του οποίου ο συλλογισμός εξάγεται με σαφήνεια και ευκρίνεια, χαρακτηρίζοντας τόσο την τροπική όσο και την χρονική σχέση.²⁴⁰

Ενώ η συμπερασματική πρόταση φαίνεται εξωτερικά ως μέλος της κύριας πρότασης, έχει τέτοιο βαθμό ανεξαρτησίας, ώστε εκφέρεται με τις ίδιες εγκλίσεις, όπως και οι ανεξάρτητες προτάσεις, δηλαδή οριστική με ή χωρίς *άν* και ευκτική με ή χωρίς *άν*.²⁴¹

Οι συμπερασματικές προτάσεις στους παπύρους εξαρτώνται από ρήματα ή εκφράσεις που δηλώνουν ομολογία: *Ὁμολογοῦμεν*, // αποστολή: *πέμπω*, // βούληση: *βούλομαι ὀνήσασθαι*, // διάφορες σημασίες: *διαγράφωμεν και εἰσοῖσομεν, ἀνέδωκα, ἀποδώσει, ὁ γὰρ ἔλεγχος δεικνύσει, ἐδάνεισεν δηνάρια*.

Όταν οι συμπερασματικές προτάσεις στους μη φιλολογικούς παπύρους, εκφέρονται με ρήμα, χρησιμοποιούνται συχνότερα οι εξής εγκλίσεις: οριστική, όταν το αποτέλεσμα παρουσιάζεται να συμβαίνει πραγματικά. Στους παπύρους απαντά πολύ συχνά η οριστική μέλλοντα, η οποία σπανιότατα στο κλασικό συντακτικό ακολουθεί τον σύνδεσμο *ὥστε*. Η προστακτική και η υποτακτική απαντούν σπανιότερα. Στο κλασικό συντακτικό οι προτάσεις οι οποίες εισάγονται με τον σύνδεσμο *ὥστε* και εκφέρονται με προστακτική, προτρεπτική ή αποτρεπτική υποτακτική, είναι κυρίως ανεξάρτητες παρά εξαρτημένες.²⁴² Με δυνητική ευκτική εκφέρονται σπανιότατα, όταν δηλώνουν αποτέλεσμα που μπορεί να πραγματοποιηθεί στο παρόν και μέλλον.²⁴³

4.1. Οριστική έγκλιση

Μέλλοντα

Στα επόμενα παραδείγματα οι προτάσεις εκφέρονται με οριστική μέλλοντα. Παρατηρούμε ότι το ρήμα βρίσκεται στη δεύτερη θέση της πρότασης, φαινόμενο που έχουμε ήδη εντοπίσει και στις απαρεμφατικές προτάσεις. Την ίδια διάταξη των λέξεων στις συμπερασματικές προτάσεις παρατηρούμε και στο κλασικό

²⁴⁰ Kühner – Gerth (1904³) § 586b.1 (511–512).

²⁴¹ Kühner – Gerth (1904³) § 586.2 (512).

²⁴² Smyth (1956²) § 2275.

²⁴³ Goodwin (1929) § 602· Smyth (1956²) § 2275.

συντακτικό.²⁴⁴ Έτσι λοιπόν σε έναν πάπυρο από την Οξύρυγχο, ο οποίος είναι συμβόλαιο, η συμπερασματική πρόταση εκφέρεται με το ρήμα *δώσετε*.

*P.Oxy. IV 731, 1–13 (9–10 μ.Χ.): συμ[20 litt.]η καὶ ο[.] /
σίοις [τ]οῦ ἐνάτου καὶ τριακοσ[το]ῦ ἔτο[υ]ς Καί/σαρος μέχρι Θωὸθ
τοῦ τρι[α]κοστοῦ ἔτους / Καίσαρος ἐφ’ ᾧ λειτουργήσω ὑμῖν κατὰ
μῆ/να ἐνάτη καὶ δεκάτη καὶ Εἰσίοις ἡμέρας / δύο καὶ τοῖς ἄστροις
Ἦρας τρίς, καὶ ἐφ’ ᾧ ἐάν / μου χρήαν ἔχητε παρ’ ἡμέραν δώσε/τέ μοι
ἀργυ(ρίου) (δραχμὴν) μίαν ὀβολοὺς δύο, μισθοῦ τοῦ / ἔσταμέ[ν]ου τὸ
ἔτος ἀργυ(ρίου) (δραχμάς) τεσσαράκον/τα, ἐφ’ ᾧ [δ]ώσετε μοι κατ’
ὀψώνιον ἀργυ(ρίου) / δραχμ[άς] [δεκ]ατρίς δύο ὀβολοὺς. ἥς ἡ/μέρας
η[. . .]ε ἀργ[ή]σω ἐ[κτ]ίσω ἀργυ(ρίου) δραχμὴν μί/αν δύο ὀβ[ολο]ύς.*

Σε έναν πάπυρο από την Οξύρυγχο, άγνωστου είδους, η πρόταση εκφέρεται με το ρήμα *μενεῖ*.

*P.Oxy. II 370 (= P.Lond. III 806 σελ. 36) (βλ. BL I 321), (τέλη 1^{ου} αι.
μ.Χ.): αἱ καὶ διαγράψομεν ἐπὶ τὴν δημοσίαν τράπεζαν ταῖς ὠρισμέναις
προθεσμίαις / κατὰ τὸ ἔθος καὶ εἰσοίσομεν τὰ ὑπαλλάγματα ἐφ’ ᾧ
μενεῖ ἡμῖν ὁ λόγος περὶ τοὺς / ἐπιτηρητὰς κατὰ τὸ ἀνάλογον τῆς
ὑποσ[τάσεως].*

Σε έναν άλλο πάπυρο από τον Οξύρυγχίτη νομό, ο οποίος είναι συμβόλαιο γάμου, ο σύνδεσμος ὥστε συντάσσεται με οριστική μέλλοντα (*συνάψομεν*).

*SB XVIII 13886 (βλ. BL IX 307), 7–8 (488–489 μ.Χ.): Ὁμολογοῦμεν
[/ ὥστε συνάψομεν πρὸς [ἀ]λλή[λους]*

Στα επόμενα παραδείγματα, ανάμεσα στον σύνδεσμο εισαγωγής και το ρήμα παρεμβάλλεται μετοχικός τύπος.

²⁴⁴ Goodwin (1929) §§ 582–606· Smyth (1956²) §§ 2257–2279.

Σε έναν πάπυρο από τον Οξυρυγχίτη νομό, ο οποίος είναι συμβόλαιο αγοράς, η οριστική μέλλοντα *διαγράψω* ακολουθεί τη μετοχή *κυρωθείς*, η οποία ακολουθεί τον εισαγωγικό σύνδεσμο *ἐφ' ᾧ*. Η πρόταση συνδέεται συμπλεκτικά, διά του συνδέσμου *καί*, με την επόμενη πρόταση, η οποία εκφέρεται με την οριστική μέλλοντα *μενεῖ*.

*SB XX 14974 (= SB XVIII 13331) (βλ. BL XI 234), 6–25 (Αυγ/Σεπτ.. 190 μ.Χ.): Βούλομαι ὀνήσασθαι ἀπὸ / τῶν εἰς πρ[ᾶσ]ιν προκειμ(ένων) / τῆς τοῦ ἰδίου λόγου) ἐπιτροπ(ῆς) ἐν / κώμη Σύρ[ω]ν τῆς πρὸς Λίβ(α) / τοπαρχί[ας] (πρότερον) Συρᾶτος / Ἀρμιύσιος τ[οῦ] κ(αὶ) Ψανσῶτ(ος) / οἰκίαν κ(αὶ) ψιλ(όν) τόπ(ον) ἐπὶ / γιγνίαις ταῖς διὰ γραμ() / δεδηλωμ(έναις) τῶν τῆς νυ/νὶ γενομ(ένης) αὐτῶν συντιμ(ήσεως) / (δραχμῶν) ὡ ἐφ' ᾧ κυρωθείς **διαγράφω** εἰς τὴν δημοσίαν / τράπ(εξαν) τὰς τῆς τιμ(ῆς) (δραχμὰς) ὡ[καὶ] / σὺν τοῖς ἐπομ(ένοις) καὶ μενεῖ / μοι σὺν ἐγγόνοις καὶ / τοῖς παρ' ἐμ[οῦ] μετα/λημψομ(ένοις) ἢ τούτων κρᾶ/τησις καὶ κυρεῖα ἀνα/φαίρετος εἰς τὸν ἀεὶ / χρόνον.*

Επίσης, στον επόμενο πάπυρο από τον Ερμοπολίτη νομό, ο οποίος είναι ιδιωτική επιστολή, ο σύνδεσμος *ὥστε* πιθανόν συντάσσεται με οριστική, όπως συμπεραίνουμε από την κατάληξη του ρήματος *κα[. . . .]ουρῶ*, αλλά το κείμενο είναι κατεστραμμένο, με αποτέλεσμα να μην μπορούμε να καταλάβουμε ποιο ακριβώς είναι το ρήμα της πρότασης.

P.Sarap. 103 (= P.Lond. III 1173) (βλ. BL V 122), 8–13 (9 Δεκ. 125 μ.Χ.): Ἀνέδω/κα α[ὕ]τοῖς ὑπὲρ μι[σ]θοῦ (ἀρουρῶν) γ (δραχμὰς) λς καὶ ὁμοί(ως) / ὑπὲρ ἐ[τέ]ρ[ω]ν ἐργατῶν ἀργ(υρίου) (δραχμὰς) κ καὶ ὥστε / κα[. . . .]ουρῶσ. παρέδωκα ἐν μεσει/τε[ί]α π[α]ρὰ φίλῳ ἕως πείσθης ἀπ' αὐτοῦ / ἀργ(υρίου) [(δραχμὰς) νς.

Στους επόμενους δύο παπύρους προτάσσεται η μετοχή *παραδειχθέντες* στον πρώτο πάπυρο, και η μετοχή *παραδειχθείς* στον δεύτερο πάπυρο, και ακολουθούν τα ρήματα των προτάσεων. Στον *P.Oxy. IV 721* (Οξύρυγχος, πώληση γης) το ρήμα

διαγράφωμεν ακολουθεί το αντικείμενο της χρονικής αντωνυμίας παραδειχθέντες ταύτας.

P.Oxy. IV 721 (= Chrest.Wilck. 369), 10–15 (13–14 μ.Χ.): (γίνεται) ἄρουρ(αι) ιε, ὁ δὲ Ἀρχέλ[αος περὶ τῆς] / Θμοισεφῶ τοπαρχ(ίας) ἀρούρ(ας) τέσσαρες, (γίνεται) ἄρουρ(αι) [δ, (γίνεται) ἄρουρ(αι)ιθ], / ἐφ' ᾧ παραδειχθέντες ταύτας διαγράφωμ[εν εἰς τὴν ἐπὶ τῶν τό]/πων [δη]μοσίαν τράπεζαν τὴν κεκε[λευσμένην τιμὴν ἐκάστης] / ἀρούρ(ας) [ἀργυ(ρίου) (δραχμὰς)] δεκαδύο, ἕξομεν δὲ εἰς τὴν τοῦ[των ἀναγωγὴν καὶ κα]/[τεργασίαν ἀτέλειαν [ἔ]τηι τρία ἀπὸ τοῦ [εἰσιόντος μδ (ἔτους) Καίσαρος]

Ομοίως στον *P.Petaus* 23 (Φαρβαίθος του Αρσινοΐτη νομού, αίτηση για την αγορά ενός υπολόγου) το ρήμα *διαγράφω* ακολουθεί αμέσως μετά την χρονική μετοχή *παραδειχθείς*, η οποία ακολουθεί τον εισαγωγικό εμπρόθετο προσδιορισμό *ἐφ' ᾧ*, και ακολουθείται από το αντικείμενό του.

P.Petaus 23, 10–17 (11 Μαρτ. 185 μ.Χ.): ἥς / γί(τονες) ν[ό](του) καὶ βο(ρρᾱ) καὶ λιβὸς ἰδιωτικ(ᾶ) ἐδ(άφη) / ἀπηλ(ιώτου) χέρσος, [τ]ῆς ὀρισμένης τιμῆς / <ἐκάστης ἀρούρης ἐκ δραχμῶν > / καὶ τ[ῶ]ν [τού]των δραχ(μῶν) τ(ῶν) ἐπομ(ένων) {ἐπ(ομένων)} / ἐφ' ᾧ παραδε[ι]χθείς διαγράφω / τὴν τιμὴν καὶ τὰ ἐπόμ(ενα) ἐπὶ τὴν / δημοσίαν τράπ(εζαν).

Μεγαλύτερη γραμμική απόσταση παρατηρούμε στα επόμενα παραδείγματα, στα οποία, ανάμεσα στο σύνδεσμο εισαγωγής και το ρήμα, τίθενται προσδιορισμοί. Στο κλασικό συντακτικό ο ρηματικός τύπος μπορεί να τοποθετείται στη μέση ή στο τέλος της περιόδου.²⁴⁵ Στον *SB XXVI* 16656 (Κοΐλη Συρία, υποθήκη) ο προσδιορισμός *ἐφ' ᾧ* συντάσσεται με την οριστική μέλλοντα *ἐμφράζει*, αφού παρεμβάλλονται όμως οι προσδιορισμοί *ἀντὶ τῶν τόκων τῶν δηλουμένων δηναρίων*.

²⁴⁵ Goodwin (1929) §§ 582–606· Smyth (1956²) §§ 2257–2279.

SB XXVI 16656 [= Journal des Savants (2000) 157–208 (P.Euphrates 13)], 5–19 (1 Οκτ. 243 μ.Χ.): ἐδά/νισεν Μοκειμέος Λισαμσου / Φουρηνός Ουρωδι Φαλλαιου / Φουρη[ν]ῶ ἀργυρίου καλοῦ ἐπι/σήμου δηνάρια πεντήκον/τα ἐπὶ ὑποθήκη κρυπτής / αὐτοῦ οὔσης ἐπάνω τοῦ τα/μίου αὐτοῦ ἔχουσιν νῦν θύ/ραν εἰς την ἰδιαν αὐτοῦ ἀν/δρῶνα ἐφ’ ᾧ ἀντὶ τῶν τόκων / τῶν δηλουμένων δηναρ[ί]ων ἐνφράξι μὲν ὁ αὐτῶ[ς] / Μο/κειμέος τὴν δηλουμένην / θύραν εἰς τὴν μεμισθωμέ/νην αὐτῶ ἐτέραν κρυπτήν

Σε έναν πάπυρο από την Οξύρυγχο, ο οποίος είναι δάνειο, προηγείται του ρήματος ἐνοικήσει ο εμπρόθετος προσδιορισμός ἀντὶ τῶν τούτων τόκων και ακολουθεῖ το υποκείμενό του ὁ Ἀρμιῦσις.

SB XVI 13042 (= SB VIII 9827 a) (βλ. BL VIII 388), 2–15 (30 Ιουν. 29 μ.Χ.): Ἐδάνεισεν Ἀρμιῦσις Πτόλλιδος Διδύμη Διονυσίου / [μετὰ κυρίου τοῦ τῆς α]ὑτῆς πατραδέλφου Ἀπολλωνίου τοῦ Ἀπολλωνίου / [ἀργυρίου Σεβαστοῦ καὶ] Πτολεμαικοῦ νομίσματος δραχμὰς ἑκατὸν ἐξήκοντα / [κεφαλαίου, αἷς οὐδὲν π]ροσῆκται, ἐφ’ ᾧ ἀντὶ τῶν τούτων τόκων ἐνοική/[σει ὁ Ἀρμιῦσις ἐν τῷ] ὑπάρχοντι τῇ Διδύμη τρίτῳ μέρει πατρικῆς / [οἰκίας διστέγου καὶ] αὐλῆς, ἐκ τοῦ ἀπὸ νότου μέρους καὶ τὸ κατὰ μέσον / [τρίτον μέρος τοῦ αἰθρίου]ν, καὶ τῶν συνκυρόντων κοινῶν καὶ ἀδιαιρέ/[των, ἐπὶ τοῦ πρὸς Ὀξυρύ]γχων πόλει Σαραπιείου ἐν λαύρα Χηνοβοσκῶν ἐπ’ ἔ/[τη x καὶ μῆνας τέσσ]ερας, χρωμένου τοῦ Ἀρμιῦσιος καὶ τῶν παρ’ α[ὐτοῦ] / [οἰκίαι διστέγωι καὶ αὐ]λῇ καὶ αἰθρίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις τῆς οἰκίας χρη/[στηρίοις πᾶσι, οὐκ οὔσ]ης ἐξουσίας τῇ δεδανεισμένῃ Διδύμη οὐδ’ ἄλ[λοις τισὶ χρηματίζ]ουσι ὑπὲρ αὐτῆς ἐκ τοῦ ἐγγυίου μέχρι τοῦτὸν / [± 14 litt. καὶ βεβαι]οῦν ἐνοικισμὸν ἐπὶ τὸν χρόνον πᾶ/[σιν βεβαιώ]σῃ.

Στον *P. Wash. Univ.* I 40 (βλ. BL IX 372) (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή) η πρόταση εκφέρεται με την οριστική μέλλοντα εὐγνωμονήσω. Προτάσσεται εμπρόθετος προσδιορισμός του χρόνου και ακολουθεῖ το αντικείμενο του ρήματος τίμημα.

P.Wash.Univ. I 40, 1–18 (24 Μαΐου 5^{ου}/6^{ου} αι. μ.Χ.):] .ιασμ[/ [πολ]λὰ χαίρειν .[±8] / [τῇ σ]ῇ εὐλαβείᾳ .[. . τῆς] / οἰκίας γενομένην .[.] . . / παρὰ Ἰωάννου βοηθ(οῦ) / ὥστε ἴσω τοῦ Τῦβι μηνὸς / [αὐτ]ῇ εὐγνωμονήσω / [πᾶ]ν τὸ ταύτης τίμημα / [ἀκο]λούθως τῷ γι[νομ]έ[νω] παρ' ἐμοῦ εἰς αὐτ[ῇ]ν / [γρα]μματεῖῳ τὴν σὴν / εὐλάβειαν μετὰ τὴν / προθεσμίαν ἀποκατα/στήσαι αὐτῷ τὴν παρα/τεθεῖσαν αὐτῇ παρ' ἐμοῦ / πράσειν ὥστε αὐτὸν / σχεῖν τὴν δεσποτείαν / τῆς αὐτῆς οἰκίας.

Επίσης, μετά τον εισαγωγικό σύνδεσμο ενδέχεται να ακολουθεί δευτερεύουσα υποθετική πρόταση, και στη συνέχεια να τίθεται το ρήμα της πρότασης. Έτσι, στον ZPE 156 (Ηρακλεοπολίτης νομός, απόδειξη) μεταξύ του συνδέσμου ὥστε και του ρήματος *κολασθήσεται* παρεμβάλλεται η δευτερεύουσα υποθετική πρόταση *ἂν παρὰ ταῦτα ποιήσῃ*, με αποτέλεσμα να συγκροτείται ένας υποθετικός λόγος, του οποίου η απόδοση είναι η συμπερασματική πρόταση.

*ZPE 156 (2006), 169–178 (= BGU XVI 2558), 5–9 (22 Ιουλ. 12 π.Χ.): [ὁ] ἡγεμὼν . . . [± 13]. φαινόλη περιπατεῖν / [ἐ]ν τοῖς νομοῖς πλ[±10] μῆνοις ἔξεστιν ὥστ' ἂν / [πα]ρὰ ταῦτα ποιήσῃ [± 10]ς προσ[ἀ]ξα[ν]τος *κολασ/θήσεται* συνλαβάνειν [.] .[± 7] λύπτους καὶ πέμπειν / ἐπὶ τὸν ἡγεμόνα μετὰ σαφίας το[ῦ]ς φωραθέντας.*

Αξιοπρόσεκτο είναι το επόμενο παράδειγμα, στο οποίο υπάρχει συσσώρευση συμπερασματικών προτάσεων. Πέντε συμπερασματικές προτάσεις εμφανίζονται στον επόμενο πάπυρο από την Καρανίδα του Αρσινοΐτη νομού, ο οποίος είναι δωρεά θανάτου, στην πρώτη από τις οποίες, πριν από το ρήμα *παρέζεται*, βρίσκεται το υποκείμενό του (*καὶ αὐτὴ ἡ Ἰσαρούς*) συνοδευόμενο από τον ομοιόπτωτο προσδιορισμό *αὐτῇ* και τον επιδοτικό σύνδεσμο *καί*. Στη συνέχεια, ακολουθεί μία δεύτερη συμπερασματική πρόταση, στην οποία το ρήμα *ποιήσονται* τίθεται στην δεύτερη θέση, και ακολουθεί το υποκείμενο και το αντικείμενό του. Στην τρίτη συμπερασματική πρόταση απαντά το ρήμα *γεωργήσουσιν*. Στην τέταρτη πρόταση επανέρχεται η συντακτική σειρά, η οποία χαρακτήριζε την πρώτη συμπερασματική

πρόταση, δηλαδή μετά τον εμπρόθετο *ἐφ’ ᾧ* τίθεται το υποκείμενο του ρήματος ποιήσονται (αἱ θυγατέρες) και ακολουθούν τα αντικείμενά του (τοὺς ποτισμοὺς καὶ τὰς ἐκχύσεις). Η εναλλαγή της συντακτικής σειράς των λέξεων συνεχίζεται και στην πέμπτη πρόταση, στην οποία το ρήμα *χορηγήσουσι* ακολουθεί τον εμπρόθετο *ἐφ’ ᾧ* και ακολουθούν το υποκείμενο και τα αντικείμενά του.

*P.Sijpesteijn 44 (= P.Lond. II 149), 1–7 (130 μ.Χ.): [± 64] vest. [πο]τέ, τῇ δ’ αὐτῇ γυναι[κ]ῇ Ταμύσθα καὶ τὰ σκεύη καὶ ἐνδομενία καὶ ἱμάτια / [πάντα – καὶ ἐλευθεροῦν ἅμα τῇ τελευτῇ] . . . [. . .]. α [τ]ὴν ὑπάρχουσαν αὐ[τ]ῷ παιδίσκην δούλην Ἰσαροῦν, ἐφ’ ᾧ καὶ αὐτὴ ἡ Ἰσαροῦς **παρέξεται** τῇ γυναικὶ Ταμύσθα τὰς διακονικὰς χρείας / [ἐφ’ ὃν χρόνον Ταμύσθα περίεστιν], τὰ δὲ τέλη τ[ῆς] ἐλευθερώσεως εἶναι πρὸς τὴν Ταμύσθαν, ὅσα δὲ ἐὰν φανῇται ὁ ὁμολογῶν ὀφίλων ἥτοι δημόσια ἢ καὶ ἰδιωτικά, ἀποδώσει / [ἡ αὐτὴ γ]υνὴ Τ[αμύσθα, ἐφ’ ᾧ] ποιήσονται κοιν[ῶς ο]ἱ υἱοὶ τρεῖς τὴν τοῦ [π]ατρὸς κηδῖαν καὶ περιστολήν, ἐφ’ ᾧ **γεωργήσουσι[ν]** ὁ μὲν Εὐήμερος τὰ Κλαυδιανὰ ἐδάφη, ὁ δὲ Κάστωρ / [τὸ ἐπιβ]άλλ[ο]ν ἀ[ὐτῷ] μέρος ο]ὔσ[ιας Γερ]μανικιανῆς, [κοινῶς] δὲ οἱ τρεῖς υἱοὶ **γεωρ[γῆ]σου[σι]** τὸ ἐπιβάλλον αὐτῷ μέρος οὐσίας Καμηλιανῆς, ἐφ’ ᾧ αἱ θυγατέρες τοὺς ποτισμοὺς καὶ τὰς ἐκχύσεις **ποιήσον’ τ’(αι)** / κατὰ τὴν συνή[θειαν κ]αὶ μὴ ἐξῖν[α]ι μηδεν[ί] ἐνχῶ[σαι] τοὺς ἐξομ[β]ριστήρας, ἐφ’ [ᾧ] **χ[ο]ρηγήσουσι** οἱ τρεῖς υἱοὶ κοινῶς ταῖς ἀδελφαῖς ἑαυτῶν δυσὶ κα[τ’] ἔ]τος μηνὶ Καισαρίῳ ἐν Καρανίδι οἴγου νέου / Ἀρσινοῖτ[ικ]ὰ δέκ[α + (?) ἐ]φ’ ἔτη δέκα,*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
ZPE 156	12 π.Χ.	Ηρακλεοπολίτης νομός	απόδειξη
P.Oxy. IV 731	9–10 μ.Χ.	Οξύρυγχος	συμβόλαιο
P.Oxy. IV 721	13–14 μ.Χ.	Οξύρυγχος	πώληση γης
SB XVI 13042	29 μ.Χ.	Οξύρυγχος	δάνειο
P.Oxy. II 370	τέλη 1 ^{ου} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	άγνωστο είδος
P.Sarap. 103	125 μ.Χ.	Ερμοπολίτης νομός	ιδιωτική επιστολή
P.Sijpesteijn 44	130 μ.Χ.	Καρανίς Αρσινοίτη νομού	δωρεά διαθήκης
P.Petaus 23	185 μ.Χ.	Φαρβαῖθος Αρσινοίτη νομού	αίτηση για την αγορά ενός υπολόγου
SB XX 14974	190 μ.Χ.	Οξύρυγχίτης νομός	συμβόλαιο αγοράς

SB XXVI 16656	243 μ.Χ.	Κοίλη Συρία	υποθήκη
SB XVIII 13886	488–489 μ.Χ.	Οξυρυγίτης νομός	συμβόλαιο γάμου
P. Wash. Univ. I 40	5 ^{ου} /6 ^{ου} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή

Αορίστου

Στον *P.Freib.* IV 68 η πρόταση *ὥστε ἐφάνη νοσεῖν* αποτελεί το σπάνιο παράδειγμα εκφοράς της συμπερασματική πρότασης με οριστική αορίστου. Η οριστική αορίστου, όπως και στο κλασικό συντακτικό,²⁴⁶ δεν απαντά συχνά ως έγκλιση εκφοράς στις συμπερασματικές προτάσεις. Στην προτασόμενη πρόταση, πριν από τον συμπερασματικό σύνδεσμο *ὥστε*, υπάρχει ο επιρρηματικός προσδιορισμός του τρόπου *οὕτως*.

P.Freib. IV 68 (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή), 9–12 (2^{ος}/3^{ος} αι. μ.Χ.): *ὡς δ' ἐπεθξώρη/[σεν εὐθ]ὺς καὶ κατενόησε τὸ ὑποποι/[εῖσθαι] ἀποναρκήσαντος οὕτως ὥστε / [ἐφάνη] νοσεῖν.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Freib.</i> IV 68	2 ^{ος} /3 ^{ος} αι. μ.Χ.	άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή

4.2. Υποτακτική έγκλιση

Εκτός από την οριστική έγκλιση, ο σύνδεσμος *ὥστε* ενδέχεται να συντάσσεται και με άλλες εγκλίσεις (υποτακτική, προστακτική, δυνητική ευκτική), όπως παρατηρούμε και στο κλασικό συντακτικό.²⁴⁷

Σε έναν πάπυρο από την Τεβτύνη του Αρσινοΐτη νομού, ιδιωτική επιστολή, η αποτρεπτική υποτακτική *μη ἀμελήσης* ακολουθεί τον παρατακτικό συμπερασματικό σύνδεσμο *οὖν*, ο οποίος είναι η δεύτερη λέξη της πρότασης μετά τον σύνδεσμο εισαγωγής *ὥστε*.

²⁴⁶ Goodwin (1929) § 602· Smyth (1956²) § 2274· Schwyzer (2002) 853.

²⁴⁷ Goodwin (1929) § 602· Smyth (1956²) §§ 2275, 2278· Schwyzer (2002) 851.

P.Bon. 44 [= *SB V* 7616 = *Aegyptus* 13 (1933), (*P.Bon.* 7)], 4–7 (2^{ος} αι. μ.Χ.): καὶ οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ ἄντικρυς τοῦ θεοῦ Εὐστάθις. οὐκ ἔγραψάς μοι καθὼς σὺ εἶπας, ἀλλ' ἐγὼ σοι ἤδη δευτέραν / ἐπιστολὴν σοι πέμπω, ὥστε οὐ μὴ ἀμελήσης / τοῦ μοι γράψαι ἐπιστολὴν περὶ τῶν γεινομένων.

Στον *P.Abinn.* 42 (Λύκων πόλις, άγνωστο είδος) η υποτακτική ἀναζητήσης τίθεται μετά τον σύνδεσμο ὥστε και ακολουθείται από εμπρόθετο προσδιορισμό και το αντικείμενο.

P.Abinn. 42 (= *P.Gen.* 1 79 = *P.Lond.* II 422), 1–9 (325–375 μ.Χ.): Ὑπομνηστικὸν Ῥωμανοῦ δουκηναρίου / πρὸς τὸν κοντουβερνάλιον Γελάδιον / ἀπερχόμενον εἰς τ[ὸ]ν Ἀρσινοεῖτην / ὥστε ἀναζητήσης ἐν τῇ πόλει Κρόνιον / κουρέα οἰκοῦντα ἐκίσαι, καὶ ἀπαιτήσης / αὐτὸν τὸ ἀργύριον τῶν ἀλλοτρίων ἐνεχύρων ὑπὲρ ὧν ἔθηκεν καὶ ἔσχεν ἀργυρίον / μυριάδας ἑβδομήκοντα διὰ τὸ ἐσχη/κέναι αὐτὸν ἐν τῇ Λύκω<ν> καὶ φυγῇ ἐχρήσατο

Το ίδιο ισχύει και στον *P.Cair.Masp.* I 67124 (Αφροδίτης κόμη Ανταιοπολίτη νομού, πληρεξούσιο).

P.Cair.Masp. I 67124, 5–11 (29 Δεκ. 514 μ.Χ.): Ὅ[μο]λογο[ῦ]μεν διὰ ταύτης ἡμῶν ἐπ[ι]τροπῆς ἐγγράφῳ ἐπιτρέπομεν καὶ ἐντεῖλο/μέν (l. ἐντέλλο/μέν) σοι, ὥστε εἰ χρειά καλεσαι (l. καλέση) τοῦ σε / δανίσασθαι (l. δανείσασθαι) ὑπὲρ ἡμῶν ἐν τῇ Ἀντινοέων, / κ[αὶ] διδόναι ὑπὲρ οἷῳ δῆποτε πράγματι / ἐνήκοντος (l. ἀνήκοντος) τοῦ δημοσίου πράματος / [τῆ]ς αὐτῆς κ[ώ]μης, τοῦτο ἡξιώσαμε[ν] ποιῆσ[αι].

Για τη χρήση του συνδέσμου ὥστε με υποτακτική²⁴⁸ ο Ljungvik²⁴⁹ υποστηρίζει ότι ο σύνδεσμος ὥστε, όπως οι σύνδεσμοι ὅπως και ἵνα, χρησιμοποιείται

²⁴⁸ Bell κ. ά. (1962) *P.Abinn.* 42, σχόλιο στ. 4, 97.

με υποτακτική έγκλιση, για να εκφράσει ένα αίτημα. Αυτή η παρατήρηση ισχύει και για τα παπυρικά κείμενα, όπως διαπιστώνουμε από τα παραπάνω παραδείγματα.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Bon.</i> 44	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Τεβτύνη Αρσινοίτη νομού	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Abinn.</i> 42	325–375 μ.Χ.	Λύκων πόλις	άγνωστο είδος
<i>P.Cair.Masp.</i> I 67124	514 μ.Χ.	Αφροδίτης κόμη Ανταιοπολίτη νομού	πληρεξούσιο

4.3. Προστακτική έγκλιση

Σχετικά μικρή είναι η συχνότητα εμφάνισης της προστακτικής ως έγκλισης εκφοράς συμπερασματικών προτάσεων.

Παρατηρούμε ότι στον *P.Mil.Vogl.* II 61 (Τεβτύνη, ιδιωτική επιστολή) της Μέσης Αιγύπτου προηγείται μία υποθετική πρόταση και ακολουθεί η κλητική προσφώνηση με την προστακτική *διάπεμψαι*. Ακολουθεί το αντικείμενο του ρήματος *τινα* και ο εμπρόθετος προσδιορισμός *πρὸς αὐτόν*.

P.Mil.Vogl. II 61, 10–15 (2^{ος} αι. μ.Χ.): *αὐτὸν δὲ μὴ δύνασθαι καταλεῖψαι τὰ βαλανεῖα τοῦ γυ/μνασίου, ὥστε, εἰ δοκεῖ σ[ο]ι, κύ/ριε, διάπεμψα[ί] τινα π[ρ]ὸς αὐτόν, ἵν' ἐκεῖθεν πρὸς σὲ [γέ]νηται.*

Σε έναν άλλο πάπυρο από την Οξύρυγχο, ιδιωτική επιστολή, μετά τον συμπερασματικό σύνδεσμο ακολουθεί ο παρατακτικός συμπερασματικός σύνδεσμος *οὖν*, η πρόταση *πρὸ τοῦ περισπασθῶ*, και ακολουθεί η συμπερασματική πρόταση.

P.Oxy. LXXIII 4962, 4–8 (3^{ος} αι. μ.Χ.): *ἐπειδὴ πρώην / σε ἀνόγκως ὑπηρετήσαμεν, οἶμαι / καὶ νῦν ἀρέσειν τῷ ἀδελφῷ ὥστε / οὖν πρὸ τοῦ {ν} περι<σ>πασθῶ εἰς ἄλλην πρᾶ/γματίαν περὶ τούτου [ουν] μοι δήλωσον.*

²⁴⁹ Ljungvik (1932) 49.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Mil. Vogl.</i> II 61	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Τεβτύνη	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> LXXIII 4962	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή

4.4. Δυνητική ευκτική

Σπάνια η ευκτική έγκλιση εμφανίζεται στις συμπερασματικές προτάσεις των παπυρικών κειμένων. Αξίζει να σημειωθεί ότι βρέθηκε μόνο ένα παράδειγμα από έναν μεγάλο αριθμό παραδειγμάτων συμπερασματικών προτάσεων, αυτό που απαντά στον *P.Stras.* I 41 (= Chrest.Mitt. 93) (Ερμού πόλις, κληρονομικές διαφορές). Η συμπερασματική πρόταση *ὥστε οὐκ ἂν ἔχοι ἀναθέσθαι τὴν δίκην εἰς ἑτέραν ἡμέραν* εκφέρεται με δυνητική ευκτική (*οὐκ ἂν ἔχοι*).

P.Stras. I 41 (= Chrest.Mitt. 93 = *P.Lips.* I 32), 6–7 (250 μ.Χ. περίπου):
*Ὅτ' δεῖ μοι βιβλίων εἰς τὴν παρούσαν δίκην, ὁ γὰρ / ἔλεγχος δεικνύ[σει
.....] / [ἔ]κ τε μαρτύρων καὶ τῶν πεπραγμένων αὐτῶν ὑπὸ τῆς
ἀντιδίκου, ὥστε οὐκ ἂν ἔχοι ἀναθέσθαι / τὴν δίκη[ν] εἰς ἑτέραν
ἡμέραν].*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Stras.</i> I 41	250 μ.Χ. περίπου	Ερμού πόλις	κληρονομικές διαφορές

5. Συμπεράσματα

Στους παπύρους, κυρίως απαντά το ατελές είδος (*ὥστε* + απαρέμφατο) των συμπερασματικών προτάσεων, με το οποίο δηλώνεται υποκειμενικό αποτέλεσμα. Το πλήρως αναπτυγμένο είδος (*ὥστε* + ρήμα), με το οποίο εκφράζεται αποτέλεσμα αντικειμενικά δεδομένο, εμφανίζεται αρκετά συχνά, αλλά λιγότερο συχνά συγκριτικά με το ατελές είδος.

Παρατηρούμε ότι συνήθως απαντά ο σύνδεσμος *ὥστε*. Ο σύνδεσμος *ὥστε* στην αρχή περιόδου εισάγει κύρια πρόταση, όπως και στην κλασική συντακτική θεωρία.²⁵⁰ Οι συμπερασματικές προτάσεις στους παπύρους εκφέρονται κυρίως με απαρέμφατο ενεστώτα, αορίστου και σπανιότερα με απαρέμφατο παρακειμένου. Ενίοτε εμφανίζεται εναλλαγή μεταξύ απαρεμφάτου ενεστώτα, αορίστου και παρακειμένου. Μπορεί να συναντήσουμε και τη σύνταξη του συμπερασματικού συνδέσμου *ὥστε* με μετοχή. Η μετοχική σύνταξη αντικαθιστά την απαρεμφατική σύνταξη.

Όταν εκφέρονται με ρήμα, εντοπίζουμε τις εξής εγκλίσεις: οριστική μέλλοντα (συχνά), οριστική αορίστου (σπάνια), προστακτική και υποτακτική (σπανιότερα), και δυνητική ευκτική (σπανιότατα). Η δομή της συμπερασματικής πρότασης με προστακτική έγκλιση πολύ σπάνια εμφανίζεται και στους παπύρους της πτολεμαϊκής εποχής.²⁵¹ Οι ίδιες εγκλίσεις και οι ίδιοι ρηματικοί τύποι απαντούν και στο κλασικό συντακτικό, με τη διαφορά ότι η προστακτική δεν καταγράφεται ως έγκλιση εκφοράς συμπερασματικών προτάσεων.²⁵² Όταν απαντά η προστακτική (ή η προτρεπτική ή αποτρεπτική υποτακτική), η πρόταση δεν θεωρείται εξαρτημένη, αλλά ανεξάρτητη.²⁵³

Η χρήση των συμπερασματικών προτάσεων διατρέχει όλη την εξεταζόμενη χρονική περίοδο, δηλ. από τον 1^ο αι. π.Χ. μέχρι και τον 8^ο αι. μ.Χ.

Οι συμπερασματικοί εμπρόθετοι *ἐφ' ᾧ*, *ἐφ' ᾧτε* συντάσσονται με οριστική μέλλοντα ή με απαρέμφατο. Δηλώνουν όρο, συμφωνία ή προϋπόθεση. Παρατηρούμε ότι οι εμπρόθετοι προσδιορισμοί *ἐφ' ᾧ*, *ἐφ' ᾧτε* χρησιμοποιούνται ως σύνδεσμοι εισαγωγής δευτερευουσών συμπερασματικών προτάσεων κυρίως μεταγενέστερα, δηλ. από τον 4^ο αι. μ.Χ. περίπου ως και τον 8^ο αι. μ.Χ.

Μερικές φορές παρατηρούμε ότι της συμπερασματικής πρότασης προηγείται το επίρρημα *οὕτως*, το οποίο τίθεται αμέσως πριν από τον σύνδεσμο *ὥστε* ή το ουδέτερο της δεικτικής αντωνυμίας *τούτο*, στο οποίο λειτουργεί επεξηγηματικά η ακόλουθη πρόταση.

Όσον αφορά την απόσταση ανάμεσα στον σύνδεσμο εισαγωγής της συμπερασματικής πρότασης και τον απαρεμφατικό ρηματικό τύπο διακρίνουμε τις εξής κατηγορίες:

Ο απαρεμφατικός τύπος μπορεί:

²⁵⁰ Schwyzer (2002) 851.

²⁵¹ Mayser, *Gram.*, II 1. 300.

²⁵² Goodwin (1929) § 601–606· Smyth (1956²) §§ 2259–2271 Schwyzer (2002) 852–856.

²⁵³ Kühner – Gerth (1904³) § 586b (514)· Smyth (1956²) § 2275.

- 1) να βρίσκεται αμέσως μετά τον συμπερασματικό σύνδεσμο.
- 2) να βρίσκεται σε μικρή σχετικά απόσταση. Αυτή είναι η κατηγορία με τον μεγαλύτερο αριθμό παραδειγμάτων. Ανάμεσα παρεμβάλλονται κάποιες λέξεις, οι οποίες μπορεί να είναι προσωπικές ή δεικτικές αντωνυμίες, σύνδεσμοι, επιρρηματικοί προσδιορισμοί, ονόματα, έναρθρα απαρέμφατα.
- 3) να βρίσκεται σε μεγάλη απόσταση. Παρεμβάλλονται δευτερεύουσες προτάσεις (συνήθως υποθετικές ή αναφορικές), επιθετικές μετοχές με τα αντικείμενά τους.
- 4) να βρίσκεται στο τέλος της περιόδου. Ενδιάμεσα εμφανίζονται όλοι οι υπόλοιποι όροι της περιόδου.

Το ρήμα της πρότασης μπορεί:

- 1) να ακολουθεί αμέσως μετά τον σύνδεσμο εισαγωγής.
- 2) να βρίσκεται σε μικρή απόσταση από τον σύνδεσμο εισαγωγής. Παρεμβάλλονται μετοχές ή σύνδεσμοι.
- 3) να βρίσκεται μακριά από τον σύνδεσμο εισαγωγής. Παρεμβάλλονται εμπρόθετοι προσδιορισμοί, επιθετικές μετοχές, υποθετικές προτάσεις.

Οι συμπερασματικές προτάσεις, στα περισσότερα παραδείγματα, ακολουθούν την προσδιοριζόμενη πρόταση, φαινόμενο που αποδεικνύει πως αποτελούν αναπόσπαστο κομμάτι και συνέχειά της.

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν κάποιες στερεοτυπικές εκφράσεις, οι οποίες εμφανίζουν πολύ μεγάλη συχνότητα εμφάνισης. Συχνά χρησιμοποιείται η φράση *ὥστε κελεύσαι ἡμῖν τὸν αὐτὸν μικρὸν ἐργάτην παρασχεθῆναι* με τις διάφορες παραλλαγές της: *ὥστε κελεύσαι ἡμῖν αὐτὸν παρασχεθῆναι* // *ὥστε κελεύσαι τοῦτον ἡμῖν παρασχεθῆναι* // *ὥστε κελεύσαι μοι τὸν αὐτὸν μικρὸν ἐργάτην παρασχεθῆναι* κυρίως στη μέση ή λιγότερο συχνά στο τέλος των αποδείξεων. Η δεύτερη στερεοτυπική φράση, η οποία επαναλαμβάνεται τυπικά σε συμβολαιογραφικά έγγραφα μίσθωσης γης, τα οποία συνήθως χρονολογούνται από τον 1^ο–4^ο αι. μ.Χ. είναι η φράση *ὥστε σπεῖραι καὶ ξυλαμῆσαι*.

Επίσης, μία άλλη έκφραση, η οποία απαντά σε μεταγενέστερα συμβολαιογραφικά έγγραφα της Οξυρύνχου (6^{ος} – 7^{ος} αι. μ.Χ.) είναι η εξής: *ἐφ' ᾧ τε αὐτὸν ἀδιαλείπτως παραμεῖναι καὶ διάγειν ἐν*. Η συμπερασματική πρόταση εξαρτάται, συνήθως, από τη συγκεκριμένη έκφραση *ὁμολογῶ ἐκουσίᾳ γνώμῃ*,

ἐπομνύμενος τὸν θεῖον καὶ σεβάσμιον ὄρκον, ἐγγυᾶσθαι καὶ ἀναδέχεσθαι και
ακολουθείται από εμπρόθετο προσδιορισμό ο οποίος δηλώνει στάση σε τόπο.

VI. Οι Χρονικές προτάσεις

1. Εισαγωγή–Εκφορά–Συντακτική θέση

Στους μη λογοτεχνικούς παπύρους παρατηρούμε μεγάλη συχνότητα εμφάνισης χρονικών προτάσεων, δηλαδή δευτερευουσών επιρρηματικών προτάσεων, οι οποίες προσδιορίζουν χρονικά το περιεχόμενο της προσδιοριζόμενης (συνήθως κύριας) πρότασης. Τρεις χρονικές βαθμίδες προσδιορίζουν τη σχέση της χρονικής πρότασης με την κύρια πρόταση: το σύγχρονο, όταν η πράξη της χρονικής πρότασης είναι ταυτόχρονη με την πράξη της κύριας πρότασης, το προτερόχρονο, όταν η πράξη της χρονικής πρότασης προηγείται της κύριας πρότασης, και το υστερόχρονο, όταν η πράξη της χρονικής πρότασης είναι μεταγενέστερη της πράξης της κύριας πρότασης.²⁵⁴

Στα παπυρικά κείμενα οι χρονικές προτάσεις εκφέρονται: με οριστική, όταν δηλώνουν πραγματικό γεγονός, και με απαρέμφατο, όταν δηλώνουν ενδεχόμενο γεγονός. Λειτουργούν ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρήμα της πρότασης από την οποία εξαρτώνται.

Η εξέταση των χρονικών προτάσεων των παπυρικών κειμένων της χρονικής περιόδου την οποία εξετάζουμε γίνεται κατά χρονική βαθμίδα με την εξής σειρά: σύγχρονο, προτερόχρονο, υστερόχρονο. Ακολουθεί η εξέταση των χρονικοϋποθετικών προτάσεων οι οποίες αντιστοιχούν στην καθεμιά βαθμίδα.

Σύγχρονο: Όταν η πράξη της δευτερεύουσας πρότασης εκτυλίσσεται ταυτόχρονα με το περιεχόμενο της κύριας πρότασης, δηλώνεται η χρονική βαθμίδα του σύγχρονου.

Στους παπύρους οι χρονικές προτάσεις εισάγονται με τους συνδέσμους *ότε*, *όποτε*, (που είναι πιο αόριστο και γενικό σε σχέση με το *ότε*), *ήνίκα*, *όπηνίκα*, (τα οποία τίθενται για ορισμένο χρόνο και μεταφράζονται «όταν ακριβώς»), *όσάκις*, *ένϋ*.²⁵⁵ Ο σύνδεσμος *ότε* είναι αναφορικό επίρρημα το οποίο σχηματίζεται από το αναφορικό στέλεχος *ό-* και το μόριο *τε*.²⁵⁶ Ετυμολογικά προέρχεται από το *ότι* με τα ζεύγη *ότα* (= αιολ. για το *ότε*),²⁵⁷ *όκα*, *όκκα* από το *όδ-κα*.²⁵⁸ Το μόριο *κα*, το οποίο

²⁵⁴ Smyth (1956²) § 2383· Humbert (2002) 202.

²⁵⁵ Kühner – Gerth (1904³) § 566. 1 (445).

²⁵⁶ Σακελλαρίου (1898⁵) 549.

²⁵⁷ LSJ⁹ s.v. *ότα* (1264)· Montanari s.v. *ότα* (1521). * Οι παραπομπές μου αναφέρονται στη μετάφραση του κειμένου του Montanari.

²⁵⁸ Chantraine s.v. *ότε* (834).

περιέχει μακρό *α*, (αιολική και αρχαία δωρική) αντιστοιχεί στο *κε*.²⁵⁹) Ο χρονικός σύνδεσμος *ήνικά* (= όταν, τότε που)²⁶⁰ (δωρική, αιολική *άνικα*) αντιστοιχεί στο *τηνικά* και το ερωτηματικό *πηνικά*.²⁶¹

Το σύγχρονο μπορεί να συσταθεί ανάμεσα σε δύο μοναδικές πράξεις ή για απεριόριστη επανάληψη ή περιορισμένη. Περιορισμένη επανάληψη σημαίνει ότι ο δεύτερος όρος εμφανίζει τον ίδιο αριθμό επαναλήψεων, όπως και ο πρώτος. Επιπλέον, το σύγχρονο μπορεί να κληθεί απροσδιόριστο, όταν η διάρκεια των δύο πράξεων, οι οποίες συσχετίζονται, συμπίπτει, και προσδιορισμένο, όταν η ανάπτυξη της πρώτης αναστέλλεται με την εμφάνιση της δεύτερης. Ενώ ο σύνδεσμος *ότε* εκφράζει ασαφές σύγχρονο, ο σύνδεσμος *έως* δηλώνει ότι η πρώτη κατάσταση διάρκεσε μέχρι την στιγμή κατά την οποία η δεύτερη πράξη που συμπίπτει στιγμιαία με αυτήν έρχεται να την διακόψει, δηλώνοντας προσδιορισμένο σύγχρονο. Ο σύνδεσμος *έν ᾧ* δηλώνει απροσδιόριστο σύγχρονο, ο σύνδεσμος *μέχρι οὗ* δηλώνει προσδιορισμένο σύγχρονο.²⁶² Οι χρονικές προτάσεις εκφέρονται με οριστική έγκλιση.

Προτερόχρονο: Όταν το περιεχόμενο της δευτερεύουσας πρότασης προηγείται από το περιεχόμενο της κύριας πρότασης, τότε αναφερόμαστε στη χρονική βαθμίδα του προτερόχρονου.

Για να δηλώσουν προτερόχρονο σε σχέση με την κύρια πρόταση, οι χρονικές προτάσεις εισάγονται με τους συνδέσμους *ἐπεί*, το οποίο προέρχεται από το *ἐπί* και *εἰ* = *ἐπὶ τούτῳ*, *ἐπειδή*, *ἐξ οὗ*, *ἐξ ὅτου*, *ἀφ' οὗ*, *ἀφ' ὅτου*, *ἐξ ὧν*, *ὥς*.²⁶³ Οι σύνδεσμοι *ἐπεί* και *ἐπειδή* μαρτυρούν χρονική και αιτιολογική σημασία.²⁶⁴ Οι χρονικές προτάσεις εκφέρονται με οριστική έγκλιση. Οι ιστορικοί χρόνοι της οριστικής εκφράζουν γεγονός βέβαιο, πραγματικό. Συνήθως χρησιμοποιείται ο αόριστος χρόνος λόγω της απλής παρελθοντικής του σημασίας.

Υστερόχρονο: Εισάγονται με του συνδέσμους *έως*, *έως ὅτε*, *ἄχρι*, *ἄχρι οὗ*, *μέχρι*, *έως οὗ*, *έως ὅτου*, *ἔστε*, *πρίν*, *ήνικά*, *ἐξ οὗ*, *μέχρι οὗ*. Σύμφωνα με τους κανόνες του κλασικού συντακτικού,²⁶⁵ η πρόταση με τον σύνδεσμο *έως* συντάσσεται με οριστική, όταν αναφέρεται σε μια καθορισμένη παρελθοντική πράξη. Οι χρονικές προτάσεις εκφέρονται με υποτακτική, όταν η πράξη της κύριας πρότασης αναφέρεται

²⁵⁹ Chantraine s.v. *κε* (507).

²⁶⁰ Montanari s.v. *ήνικά* (947).

²⁶¹ Σταματάκος (1949) 436· Chantraine s.v. *ήνικά* (413–414).

²⁶² Humbert (2002) 202.

²⁶³ Kühner – Gerth (1904³) § 566. 1b (445).

²⁶⁴ LSJ⁹ s.v. *ἐπεί* (613)· Smyth (1956²) § 2385 Hofmann (1974) 97· Chantraine s.v. *ἐπεί* (356).

²⁶⁵ Kühner – Gerth (1904³) § 566c (446–447)· Goodwin (1929) § 613.

στο μέλλον ή δηλώνει μια γενική αλήθεια στο παρόν, και με ευκτική η οποία οφείλεται σε έλξη από άλλη ευκτική, ή όταν η κύρια πρόταση δηλώνει μια παρελθοντική επαναλαμβανόμενη ή μια συνήθη δράση.²⁶⁶

Μια πρόταση με τον σύνδεσμο *έως* μπορεί να είναι ή καθαρά χρονική ή χρονική και υποθετική. Όταν είναι καθαρά χρονική, απλώς προσθέτει πληροφορία και δεν έχει περιοριστικό χαρακτήρα. Όταν έχει περιοριστικό χαρακτήρα, περιορίζει την κύρια πρόταση, όπως κάνει μια υπόθεση. Η πρόταση δηλώνει ότι οι δύο πράξεις συμβαίνουν την ίδια στιγμή χωρίς αιτιολογική σύνδεση μεταξύ τους, ή μπορεί να σημαίνει ότι η πράξη της πρότασης με τον σύνδεσμο *έως* ήταν προαπαιτούμενο για την εκπλήρωση της δράσης στην κύρια πρόταση, δηλαδή ότι η δράση στην κύρια πρόταση συνεχίζεται μόνο εφόσον η δράση στην πρόταση με τον σύνδεσμο *έως* συμβαίνει.²⁶⁷

Φαίνεται πως δεν υπάρχουν διατυπωμένοι κανόνες, οι οποίοι να μπορούν να χρησιμοποιηθούν, για να καθοριστεί αν μια πρόταση με τον σύνδεσμο *έως* είναι καθαρά χρονική ή αν έχει υποθετική σημασία. Αν η πρόταση υποθέτει ή περιορίζει την πράξη της κύριας πρότασης, τότε αυτή θα ακολουθεί τους κανόνες των υποθετικών προτάσεων.²⁶⁸

Τα βιβλία γραμματικής²⁶⁹ αναφέρουν ότι ο σύνδεσμος *πρίν* ήταν αρχικά ένα συγκριτικό επίρρημα το οποίο σήμαινε «πριν» και κατά συνέπεια η πρόταση με τον σύνδεσμο *πρίν* καθορίζει τη δράση στην κύρια πρόταση σαν να έγινε πριν από αυτήν της πρότασης με τον σύνδεσμο *πρίν*.²⁷⁰

Ο σύνδεσμος *πρίν* ετυμολογικά προέρχεται από μετασχηματισμό του **πρίς* (από το **pri-is*), το οποίο συγγενεύει με τα: λατινικά *priscus* = σεβαστός για την ηλικία, παλαιός, αρχαίος (**pri-is-*), *prior* (**pri-iōs*) = πρότερος. Αντιστοιχεί στο κρητικό *πρειν* αντί **πρεις*.²⁷¹

Ο χρονικός σύνδεσμος *πρίν* συντάσσεται με οριστική ιστορικών χρόνων ή ιστορικού ενεστώτα, όταν ο λόγος αφορά παρελθοντικό συμβάν, πραγματικό γεγονός. Στην κύρια πρόταση τίθεται ιστορικός χρόνος. Η κύρια πρόταση είναι ή καταφατική ή αποφατική.²⁷²

²⁶⁶ Wooten (1975) 217–218.

²⁶⁷ Wooten (1975) 218.

²⁶⁸ Wooten (1975) 222.

²⁶⁹ Goodwin (1929) § 621· Smyth (1956²) § 2438· Schwyzer (2002) 822.

²⁷⁰ Wooten (1970) 82.

²⁷¹ Hofmann (1974) 342.

²⁷² Kühner – Gerth (1904³) § 568.1a (453–454).

Ο σύνδεσμος *πρίν*, όταν συντάσσεται με απαρέμφατο, παρουσιάζει την πράξη απλά και χωρίς κάποια άλλη δευτερεύουσα αναφορά στη χρονική ή τροπική σχέση, η οποία δηλώνεται με την οριστική, υποτακτική ή ευκτική. Φυσική και αναγκαία είναι η σύνταξη του συνδέσμου *πρίν* με απαρέμφατο, όταν γίνεται λόγος για πράξη, η οποία δεν συνέβη ή δεν μπορεί να συμβεί. Όταν η απαρεμφατική πρόταση δεν έχει το ίδιο υποκείμενο με αυτό της κύριας πρότασης, τότε το υποκείμενό της μπαίνει σε πτώση αιτιατική. Συνήθης χρόνος της απαρεμφατικής πρότασης είναι ο αόριστος, ο οποίος δηλώνει την πράξη της δευτερεύουσας πρότασης ως προηγούμενη της κύριας, σπανιότερα ο ενεστώτας, ο οποίος δηλώνει την πράξη στην τέλεσή της, ή ο παρακείμενος ο οποίος δηλώνει την πράξη που έχει συντελεστεί και διαρκεί.²⁷³ Προηγείται καταφατική πρόταση.²⁷⁴

Ο σύνδεσμος *πρίν* συντάσσεται με απαρέμφατο αντί για οριστική ιστορικού χρόνου. Η κύρια πρόταση είναι κανονικά καταφατική, σπάνια αποφατική.²⁷⁵

²⁷³ Kühner – Gerth (1904³) § 568d (457).

²⁷⁴ Smyth (1956²) § 2431.

²⁷⁵ Kühner – Gerth (1904³) § 568d (457).

Χρονικές προτάσεις

Εισαγωγή	Εκφορά	Δηλώνουν	Συντακτική θέση
Σύγχρονο: <i>ὅτε, ὁπότε, ἐν ᾧ, ήνικα, ὁπηνίκα, ὁσάκις</i>	Οριστική	Πραγματικό γεγονός	
Προτερόχρονο: <i>ἐπεὶ, ἐπειδή, ἐξ ὅτου, ἀφ' οὗ, ἀφ' ὅτου, ὥς</i>			Επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου
Υστερόχρονο: <i>ἕως, ἕως ὅτε, ἄχρι, ἄχρι οὗ, μέχρι, ἕως οὗ, ἕως ὅτου, ἔστε, πρίν, ήνικα, ἐξ οὗ, μέχρι οὗ</i>	Οριστική Απαρέμφατο		

2. Βαθμίδα του σύγχρονου

Όταν το σύγχρονο αναφέρεται σε πράξη μοναδική, εκφράζεται με οριστική όταν εξαρτάται από τύπο παρελθόντος ή παρόντος.²⁷⁶

²⁷⁶ Humbert (2002) 203.

2.1. Οριστική έγκλιση

Η οριστική είναι χαρακτηριστική έγκλιση εκφοράς των χρονικών προτάσεων και χρησιμοποιείται πολύ συχνά στα παπυρικά κείμενα, όπως φαίνεται στα ακόλουθα παραδείγματα. Όλα τα παρατιθέμενα παραδείγματα των ακόλουθων χρονικών προτάσεων εκφέρονται με οριστική έγκλιση, αφού δηλώνουν το πραγματικό.

Σε έναν πάπυρο από τον Ερμπολότη νομό, ο οποίος είναι ιδιωτική επιστολή, η χρονική πρόταση προσδιορίζει την προτασόμενη κύρια πρόταση.

P.Sarap. 83 a [= *Aegyptus* 32 (1952) 365–366 αρ. 2 = *SB* VI 9134], 14–16 (90–133 μ.Χ.): *Μάντευσαι οὖν / τὸν θεόν [ὅπ]ότε δυνά/μεθα σπεῖραι ἐν Ψώθι.*

Στις χρονικές προτάσεις ενός παπύρου από την Οξύρυγχο, ο οποίος είναι εμπιστευτική επιστολή, εναλλάσσονται η οριστική παρατατικού και αορίστου.

P.Oxy. LI 3645 (βλ. *BL* VIII 272), 1–8 (3ος αι. μ.Χ.): *εἰ, ὥς ἀκούω, κατὰ τὰς εὐχὰς ἡμῶν ὁ κύριος ἡμῶν φίλος εἰσαῦθις ἄρχει, δύναν/ται ἐκ ταύτης τῆς προφάσεως ἀμφοτέρους ἡμᾶς καὶ αὐτὸς καὶ ὁ ἀδελφὸς ρύσα/σθαι παρὰ τῷ φίλῳ αὐτῶν, τῷ εἰς Ὅασιν / ἀναβάντι ὁπότε καὶ ἐπεδήμει ὁ βρα/χύτερος αὐτῶν καὶ σὺν αὐτῷ ἐκεῖ ἐγέ/νετο. ἐπιδ[ά]ν παρ' ὑμῖν γένηται, γνωρίσθητι αὐτῷ.*

Την ίδια έγκλιση εκφοράς παρατηρούμε στους επόμενους παπύρους: *P.Mil. Vogl.* I 25, 3.14–15 (Τεβτύνη Αρσινοΐτη, δύο πρωτόκολλα για δημοσιονομικά θέματα, 26 Μαΐου–24 Ιουν. 127 μ.Χ.): *ἡνίκα δὲ ἐκεῖνος ἐτελεύτησεν τὸ ἀργύριον μετέρχε/ται, στον P.Ammon* II 42, 5–6 (Αλεξάνδρεια, αίτηση, 9–13 Δεκ. 348 μ.Χ.): *ἡνίκα τελευτᾶν ἔμελλεν', νυνὶ δὲ κα[τ'] ἐμ[α]υτὸν σκεψάμενος τοῦτο ἐντεθύμημαι / καὶ τὸ γενόμενον σφ[ά]λμα] κατεῖληφ[α] // P.Oxy.* XLVI 3313, 15–21 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος} αι.μ.Χ.): *οὐ βουλόμε' θα' δε σε / οὕτως κ[ατ]αγεινώσκειν ἡμῶν ὥς μεικρολόγων / ὥστε καταγελῶσαν γράψαι πεπομφέναι τὴν / τιμὴν, ὁπότε καὶ ἡμεῖς ἔχομεν τὰ παιδιά / ὥς ἴδια τέκνα καὶ πλέον τῶν ἡμῶν τιμῶμεν / καὶ ἀγαπῶμεν αὐτὰ καὶ οὕτως χαίρομεν ἴσα / σοι καὶ [τ]ῷ πατρὶ αὐτῶν. // P.Lond.* III 981 σελ. 241–242

[= Chrest. Wilck. 130 = Naldini (1968) 51] (βλ. BL X 101), 14–17 (Λυκόπολη, ιδιωτική επιστολή, 4^{ος} αι. μ.Χ.): *σε βούλομαι, ὃ ἀγαπητὲ πάτερ, ὅτι / ὅτε ἀπήντησα τῷ δουκὶ μετὰ τῆς / Εὐλογίας* ἐδέξατο αὐτὴν με/τα // *P. Mich.* XI 613, 11 (Ηρακλεόπολη, συμβόλαιο αγοράς, 19 Αυγ. 415 μ.Χ.): *[ἀποδώσω ὅτε] βούλεσθαι (1. βούλεσθε) ἐν τῷ ὄρμῳ τοῦ Ἀρσινοεῖτου ὡς πρ(όκειται) καὶ / ἐπερ(ωτηθεῖς) ὁμολόγησα καὶ ἀπέλυσα. // BGU I 255* (βλ. BL VIII 21, BL IX 17), 7–8 Μέμφιδα, εγγύηση, 15 Μαΐου 599 μ.Χ.): *[.]μενον ἀλλ[. . .] ὀπηνίκα καιρῷ τοῦτον ἐπιζητήσεται [δ]ιαφερόν[τως] παραδώσωμεν ὑμῖν ἐν τῇ δημοσίᾳ φρουρᾷ τῆς προαναφερωμένης Μεμφιτῶν [πόλεως]ε.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P. Sarap.</i> 83 a	90–133 μ.Χ.	Ερμπολίτης νομός	ιδιωτική επιστολή
<i>P. Mil. Vogl.</i> I 25	127 μ.Χ.	Τεβτύνη Αρσινοΐτη νομού	δύο πρωτόκολλα για δημοσιονομικά θέματα
<i>P. Oxy.</i> XLVI 3313	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P. Oxy.</i> LI 3645	3ος αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	εμπιστευτική επιστολή
<i>P. Lond.</i> III 981 σελ. 241–242	4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Λυκόπολη	ιδιωτική επιστολή
<i>P. Mich.</i> XI 613	415 μ.Χ.	Ηρακλεόπολη	συμβόλαιο αγοράς
<i>BGU I</i> 255	599 μ.Χ.	Μέμφιδα	δήλωση

3. Βαθμίδα του προτερόχρονου

3.1. Οριστική έγκλιση

Στα επόμενα παραδείγματα οι προτάσεις εκφέρονται με οριστική αορίστου, παρατατικού, παρακειμένου και ενεστώτα. Στα περισσότερα παραδείγματα οι χρονικές προτάσσονται των κύριων προτάσεων.

Εκφέρονται (α) είτε με οριστική αορίστου (*ἀπέστην*), όπως στον *P. Oxy.* XLIX 3469, 2–7 (Οξύρυγχος, επίσημη επιστολή, 1^{ος} αι. μ.Χ.): *[ἐ]ξ ὅτου ἀπέστην τῆς Φερεβύθεως οἱ πρ(ά)κτορες οὐ προέκοψαν ἐξ ὧν μοι μετέδωσαν ἐν Ψώνει, οὐδένα γὰρ τῶν ὑπό/πτων ἀπήτησαν, προεφασίσαντο δὲ / καὶ τοὺς βοηθοὺς μὴ συναπητηκέναι αὐ/τοῖς.*

Με οριστική αορίστου εκφέρονται οι χρονικές προτάσεις στα επόμενα παραδείγματα: *P. Mil. Vogl.* I 25, 2.38 (Τεβτύνη, δύο πρωτόκολλα για δημοσιονομικά

θέματα, 26 Μαΐου–24 Ιουν. 127 μ.Χ.): *ὥς δὲ προε[ί]πον, νῦν πε[ρ]ὶ τούτ[ου] οὐ λέγω.*
 // *O.Claud.* IV 892, 2–4 (Κλαυδιανό όρος, ιδιωτική επιστολή, 150–154 μ.Χ.): *[ἐπεὶ ἐδ]ήλωσας πέμψαι ἀνθρώπους / [εἰς τὴν μ]ηχανὴν εὐθέως <c>οι πλεῖον ἔπεμ[ψα] //*
P.Laur. IV 189, 2–4 (άγνωστος τόπος, επιστολή του Σαραπίωνα στον Ισίδωρο, 3^{ος}/4^{ος} αι. μ.Χ.): *ἀφ’ οὔτου ἔπεμψας χάριν τῶν κυνῶν τῆς ποιμένης / ἀπέστησα τὰ πρόβατα ἀπὸ τοῦ ἐποικίου καὶ / τοὺς κύνας ἐποίησά δε //* *P.Mert.* I 46 (βλ. BL VIII 208), 4–6 (Ηρακλεοπολίτης νομός, επιστολή ενός φοροσυλλέκτη, τέλη 6^{ου} αι. μ.Χ.): *ὥς γάρ ἔμαθον δύο ἔχει μόν[ας] ἡμέρας / ἀπαιτῶν ὁ Φιλόξενος ἐλθὼν ἀφ’ Ἡρακλέως καὶ τὰ ζητούμενα ὀλοκόττινα / πολλὰ ἐστὶν ὥς οἶδέν σου ἡ ἀρετὴ καὶ χρεῖα ἐστὶν ἐκάστω λόγον ποιῆσαι.*

(β) εἴτε με οριστική παρατατικού (μετήειν), ὅπως στον *P.Oxy.* I 71 στ.1 [= Chrest.Mitt. 62 = *P.Lond.* III 755 recto (1) descr. σελ. 31–32], 9–22 (Πτολεμαῖς Ευεργέτις Αρσινοΐτη νομού, δύο αιτήσεις στον ἑπαρχο, 28 Φεβρ. 303 μ.Χ.): *ἐπ’ εἰδὴ τοίνυν μετήειν αὐτὸν / τὰ χρήματα ἐπὶ τοῦ στρατηγήσαντος Ἡρώνας, ἐπ’ ἐῖράθημέν τινα κακουργίαν ἐπὶ ἀπο/κ// στερέσι τῇ ἡμετέρᾳ ποιήσασθαι διὰ τὸ ἀγράμματόν με εἶναι, κατάφωρος δὲ ἐπὶ τούτῳ γενόμενος καὶ μέλλων κινδυνεύειν παρὰ τῷ σῶ μεγ’ ἴθει ἠξίωσεν ἀπράμμονας τὴν διάλυσιν τῶν χρεωστούμενων ποιήσασθαι. ἐπεὶ οὖν μέχρει νῦν διακρούεται τὰ / χρήματα ἐκτίσαι καταφρονῶν μου τῆς μετριότητος,*

(γ) εἴτε με οριστική παρακειμένου (κεχώρισαι), ὅπως στον *P.Oxy.* XII 1479, 5–9 (Αλεξάνδρεια, ιδιωτική επιστολή, τέλη 1^{ου} αι. π.Χ.): *Ἄπεις / δὲ ὁ συνήγορος οὐπω ἐπελήλυθεν / τὰ βυβλία, ἀλλὰ καθ’ ἡμέραν διυπερ/τέθεται. ἀφ’ οὗ κεχώρισαι τῇ 15 / [κ]εχρημάτικεν Σαβεῖνος.,*

(δ) εἴτε με οριστική ενεστώτα (ἔχετε), ὅπως στον *P.Oxy.* LXXII 4875, 4–9 (Οἰζυρυγίτης νομός, παραγγελία σπόρων, 23 Αυγ. 135 μ.Χ.): *διαστεύλατε / ἀφ’ οὗ ἔχετε μου ἐν θέ/ματι πυροῦ γενήματος / τοῦ ἑννεακαιδεκάτου / ἔτους Ἀδριανοῦ Καίσαρος / τοῦ κυρίου Συντύχη,*

Με οριστική ενεστώτα εκφέρονται οι χρονικές προτάσεις στα ἐπόμενα παραδείγματα: *P.Giss.* I 8 (= Chrest.Mitt. 206), 6–16 (Απολλωνοπολίτης νομός Επτακωμίας, αίτηση, 30 Μαρτ. 119 μ.Χ.): *ἐπεὶ δὲ σήμερον / μεταλαμβάνω Πετοσίρην τινα Παχομψαίτος / ἀπογεγραφθαι εἰς τὴν τῶν ἐνκτίσεων / βιβλιοθήκην ἀντίγραφον χειρογράφου / ὥς γενόμενον αὐτῷ ὑπὸ τοῦ Ἀπολλωνι[.] / . πράσεως τῶν αὐτῶν τόπων ἐπὶ μηνὸς / Θῶθ τοῦ αὐτοῦ γ (ἔτους) καὶ βούλεσθαι τούτους / μεταπωλῆσαι,*

*ἀναγκαίως προήλθον / διὰ τοῦδε τοῦ ἀναφορίου ἀξίων ἐπισχε/θῆναι τὴν πράσιν μέχρι
 ἂν περὶ τούτου / κριθῶμεν, ἴν' ὃ [β]εβοηθημένος. // P.Oxy. LXXII 4885 verso, 3–9
 (Οξυρυγχίτης νομός, παραγγελίες σιτηρών, 24 Οκτ. 164 μ.Χ.): διάστειλ(ον) / ἀφ' οὗ
 ἔχεις μου ἐν / θέματι πυροῦ γενήμ(ατος) / δ (ἔτους) τῶν κυρίων Σεβαστ' ὧν' / Σαρᾶτι
 Πανσίριος διὰ / Ζηνᾶτ. . . . Σενεκ[ελ(ευ)] / ἀρτάβην μίαν.*

Στους *P.Mert.* I 46, *P.Oxy.* XLIX 3469, *O.Claud.* IV 892, *P.Giss.* I 8, *P.Mil. Vogl.* I 25, *P.Laur.* IV 189, *P.Oxy.* I 71, *P.Oxy.* XII 1479 οι χρονικές προτάσεις προτάσσονται της κύριας πρότασης, ενώ στους παπύρους *P.Oxy.* LXXII 4875 και *P.Oxy.* LXXII 4885 verso ακολουθούν την κύρια πρόταση. Ειδικότερα στους παπύρους *P.Oxy.* LXXII 4875 και *P.Oxy.* LXXII 4885 προηγείται ως χρόνος της κύριας πρότασης προστακτική ἐγκλιση του ρήματος *διαστέλλω*: *διαστείλατε* και *διάστειλον*.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy.</i> XII 1479	τέλη 1 ^{ου} αι. π.Χ.	Αλεξάνδρεια	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XLIX 3469	1 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	επίσημη επιστολή
<i>P.Giss.</i> I 8	119 μ.Χ.	Απολλωνοπολίτης Επτακωμίας νομός	Αίτηση
<i>P.Mil. Vogl.</i> I 25	127 μ.Χ.	Τεβτύνη	δύο πρωτόκολλα για δημοσιονομικά θέματα
<i>P.Oxy.</i> LXXII 4875	135 μ.Χ.	Οξυρυγχίτης νομός	παραγγελία σπόρων
<i>O.Claud.</i> IV 892	150–154 μ.Χ.	Όστρακο Κλαυδιανού όρους	επίσημη επιστολή
<i>P.Oxy.</i> LXXII 4885 verso	164 μ.Χ.	Οξυρυγχίτης νομός	παραγγελίες σιτηρών
<i>P.Laur.</i> IV 189	3 ^{ος} / 4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Mert.</i> I 46	τέλη 6 ^{ου} αι. μ.Χ.	Ηρακλεοπολίτης νομός	επιστολή ενός φοροσυλλέκτη
<i>P.Oxy.</i> I 71	303 μ.Χ.	Πτολεμαίς Ευεργέτης Αρσινοΐτη νομού	δύο αιτήσεις στον έπαρχο

4. Βαθμίδα του υστερόχρονου

Όταν το περιεχόμενο της δευτερεύουσας πρότασης ακολουθεί το περιεχόμενο της κύριας πρότασης, αναφερόμαστε στη χρονική βαθμίδα του υστερόχρονου. Οι χρονικές προτάσεις, για να δηλώσουν κάτι το υστερόχρονο σε σχέση με την κύρια

πρόταση, εισάγονται με τους συνδέσμους *πρίν*, *πρίν ὅτε*, *ἕως*, *ἕως ὅτε*, *ἕως οὐ*, *ἕως ὅτου*, *ἔστε*, *μέχρι*, *ἄχρι*, *μέχρι οὐ*, *ἄχρι οὐ*,²⁷⁷ *ἤνικα*.

Ο σύνδεσμος *ἕως* (ιωνική, αττική) ετυμολογικά ανάγεται στο **ἄΦος*, το οποίο συγγενεύει με το αρχαίο ινδικό *yāvat* = μέχρις ότου, έως ότου, μαζί με το *–Φος*, από το **–For*).²⁷⁸ Τονίζει την πράξη ως συνεχιζόμενη έως ένα χρονικό σημείο.²⁷⁹ Η λέξη απαντά στον Όμηρο ως *εἴως*, *ἕως* (πριν από σύμφωνο). Πριν από φωνήεντα πρέπει να γραφεί *ἦος*,²⁸⁰ στο οποίο συγκριτικά με το *ἕως* παρατηρείται μεταφορά της ποσότητας φωνήεντος.²⁸¹ Όταν η πρόταση με τον σύνδεσμο *ἕως* αναφέρεται στο μέλλον, ο σύνδεσμος *ἕως* συνοδεύεται από το *ἄν* και συντάσσεται με υποτακτική.²⁸²

Οι χρονικές προτάσεις με υποτακτική συχνά συνοδεύονται από το μόριο *ἄν*. Με τους συνδέσμους *ἕως* και *πρίν* το μόριο *ἄν* μπορεί να παραλειφθεί. Η υποτακτική ενεστώτα εμφανίζεται με τους συνδέσμους *ἕως* (*ἄν*), *μέχρι ἄν*, *ὅταν*, *ὥς ἄν* και δηλώνει συνέχεια στο παρελθόν ή μέλλον. Η υποτακτική αορίστου εμφανίζεται με τους άλλους χρονικούς συνδέσμους και δηλώνει ένα συγκεκριμένο μελλοντικό γεγονός, σύμφωνα με τη σημασία του συνδέσμου, ο οποίος προηγείται ή έπεται της πράξης του κύριου ρήματος.²⁸³

Πολλές χρονικές προτάσεις περιορίζουν την κύρια πρόταση με την οποία συνδέονται, με τον ίδιο τρόπο που μια υποθετική πρόταση περιορίζει την κύρια πρόταση. Αυτές οι προτάσεις σχεδόν πάντα ακολουθούν τα πρότυπα των υποθετικών προτάσεων.²⁸⁴

4.1. Οριστική έγκλιση

Στον *CPR* VI 76 (βλ. BL IX 66) (άγνωστος τόπος, διαθήκη ενός Ρωμαίου στρατιώτη) η χρονική πρόταση *πρίν ἢ ὁ υἱὸς ἀφῆλιξ γέγονεν* εκφέρεται με οριστική παρακειμένου (*γέγονεν*).

²⁷⁷ Kühner – Gerth (1904³) § 566c (445).

²⁷⁸ Hofmann (1974) 113· Chantraine s.v. *ἕως* (395).

²⁷⁹ Wooten (1970) 87.

²⁸⁰ Chantraine s.v. *ἕως* (395).

²⁸¹ Wooten (1970) 87.

²⁸² Goodwin (1929) § 613.3.

²⁸³ Mandilaras, *Verb*, 267.

²⁸⁴ Wooten (1975) 217.

*CPR VI 76, 32–33 (2^{ος} / 3^{ος} αι. μ.Χ.): εὖν δὲ ἡ μήτηρ αὐτοῦ τελευτήσῃ
πρὶν ἢ ὁ υἱ[ὸς] ἀφῆλιξ γέγονεν (?) / τότε οἱ ἐπίτροποι φρον[τίσ]ωσιν
ὕ[π]ερ κ[ληρονομίας] (?)*

Στον *P.Flor.* II 148 (βλ. BL X 70–71) (Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού, επιστολή) η χρονική πρόταση *πρὶν τῆς τομῆς ἀπωρυγίσατε* εκφέρεται με οριστική αορίστου (*ἀπωρυγίσατε*).

P.Flor. II 148, 5–8 (27 Δεκ. μ.Χ.–25 Ιαν. 266–267 μ.Χ.): τὰ δὲ
ἐπίπε/δα ὁμοίως πρὶν [τ]ῆς τομῆς ἀπωρυγίσατε μὴ πρότερον τέμνοντες
/ εἴ (1. ἢ) μὴ πληρωθῶσιν οἱ ἐνδέοντες τούτων χοιραφίων τῆς
ἀμπέλου.

Ὅταν το υστερόχρονο αφορά μεμονωμένη περίσταση, εκφράζεται με οριστική αορίστου ή παρατατικού, όταν πρόκειται για παρελθόν, όπως φαίνεται στα επόμενα παραδείγματα των *P.Oxy.* XII 1588 (Οξυρυγίτης νομός, ιδιωτική επιστολή) και *SB* IV 7436 (Θήβα, ιδιωτική επιστολή) και με υποτακτική αορίστου, όταν πρόκειται για μέλλον.²⁸⁵

Στον *P.Oxy.* XII 1588 (Οξυρυγίτης νομός, ιδιωτική επιστολή) η χρονική πρόταση προηγείται της κύριας πρότασης. Εισάγεται με τον χρονικό σύνδεσμο *ἕως* και εκφέρεται με οριστική παρατατικού (*οὐκ ἠνωχλούμην*). Στο παράδειγμα του *SB* IV 7436 παρατηρούμε ότι η χρονική πρόταση εισάγεται με τους διπλούς συνδέσμους *ἕως ὅτε*. Ακολουθεῖ την κύρια πρόταση την οποία προσδιορίζει και εκφέρεται με οριστική αορίστου (*ἐδεξάμην*).

P.Oxy. XII 1588, 5–8, (αρχές 4^{ου} αι. μ.Χ.): ἕως γὰρ κἀγ[ώ] οὐκ
ἦν ὠχλού/μην ὕφ' ὧν εἴληφας δι' ἐμοῦ τὰ ἀργύρια, / περὶ ὧν πολλάκις
σοι ἀπαντήσας / ὠμείλιστα, ἢ . . . πόμην σου (σου).

²⁸⁵ Humbert (2002) 204.

SB IV 7436 (= P.Mon.Epiph. 624), 2–3, (τέλη 6^{ου} αι. μ.Χ.): ἔμεινα ἐκεῖ / θλιβόμενος, ἕως ὅτε ἐδεξάμην παρ’ αὐτῆς γράμμ[α]τα, ὡς ἐν τῇ Λυκῶ διαῖγει.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικοῦ κειμένου
<i>CPR VI 76</i>	2 ^{ος} / 3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	διαθήκη ενός Ρωμαίου στρατιώτη
<i>P.Flor. II 148</i>	266–267 μ.Χ.	Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού	επιστολή
<i>P.Oxy. XII 1588</i>	αρχές 4 ^{ου} αι. μ.Χ.	Οξυρυγχίτης νομός	ιδιωτική επιστολή
<i>SB IV 7436</i>	τέλη 6 ^{ου} αι. μ.Χ.	Θήβα	ιδιωτική επιστολή

4.2. Απαρέμφατο

Μέχρι τώρα είδαμε ότι οι σύνδεσμοι οι οποίοι συντάσσονται με απαρέμφατο είναι οι συμπερασματικοί ὥστε, ἐφ’ ᾧ, ἐφ’ ᾧτε. Απαρεμφατική σύνταξη εντοπίζουμε και σε χρονικές προτάσεις παπυρικών κειμένων οι οποίες εισάγονται με τον σύνδεσμο *πρὶν*.²⁸⁶ Κυρίως χρησιμοποιείται απαρέμφατο αορίστου, το οποίο δηλώνει κάτι στιγμιαίο.²⁸⁷

Στα ακόλουθα παραδείγματα ο σύνδεσμος *πρὶν* συντάσσεται με απαρέμφατο. Στον *SB X 10556* (Οξυρυγχίτης νομός, επίσημη επιστολή) η χρονική πρόταση *πρὶν ἐλθεῖν με ἐφ’ ὑμᾶς* εκφέρεται με το απαρέμφατο αορίστου *ἐλθεῖν*.

SB X 10556, 25–28 (τελευταίο τέταρτο 3^{ου} αι. μ.Χ.): Οἱ ληστ[οπιασ]ταὶ ὑπάγουσιν / πρὶν ἐλ[θεῖν με] ἐφ’ ὑμᾶς καὶ . . ν / λ. ωθ[.]. τὰ γὰρ πράγματα / θερμὰ γε[ίνεται].

Με απαρέμφατο εκφέρονται οι χρονικές προτάσεις στους επόμενους παπύρους: *P.Mert. II 92, 10–18* (Καρανίς Αρσινοΐτη νομού, αίτηση σε αρχές, 31 Μαΐου 324 μ.Χ.): ἀλλ’ οἴστερον αὐξησά<μ>ενα / καὶ καρπὸν δεδωκότα καὶ εἰς ἀκμὴν ἔλθοντα, πρὶν θερισθῆ/ναι, πάλιν οἱ αὐτοὶ ἐπιβουλεύοντές μοι καὶ μεγάλα δυνόμενοι ἐπὶ / τῶν τόπων, βουλόμενοί μοι τὴν ἰδίαν ἐνκαταλίψε (1. ἐγκαταλείψαι), τὰς αὐτὰς βοῦς / εἰς τὸν σπόρον παραστήσαντες, τέλειον καταβρωθῆναι ἐπέ/τρεψαν ὡς μηδέν’ /

²⁸⁶ Brugmann (1913⁴) 519–520.

²⁸⁷ Mayser, *Gram.*, II 1. 150.

τὸ σύνολον ἐκίσαι εὐρίσκεσθαι οὐδὲν δὲ ἦττον / καὶ Ἄρπαλος ποιμὴν εἰς τὸν
 χορτόσπερμον καὶ τὸν χόρτον τὸν / κωπέντα καὶ ἀποκείμενον ἔν τῳ πεδίῳ ἔπαφῆκεν
 τὰ ἐαυτοῦ θρέμματα καὶ ταῦ/τα καταβεβρώκασιν. // *P.Oxy.* VI 928 [= Hengstl (1978)
 87], 3–9 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος}/3^{ος} αι. μ.Χ.): ἐπὶ Ζωπύρου τελευτήσαντος
 τῇ / Ταΐδι τοῦ Ἀμφιθαλέος εἰσὶν οἱ / ἐπεδρεύοντες, ὠμείλησας / δέ μοί ποτε περὶ
 τούτου, φά/νερόν σοι ποιῶ ἵνα εἰάν δοκι/μάσης ποιήσης πρὶν προ/λημθῆναι.// *P.Oxy.*
 XII 1473, 11–15 (Οξύρυγχος, αίτηση που αφορά νέο γάμο, 4 Ιουν. 201 μ.Χ.): εἰάν δέ,
 ὁ μὴ εἴη, ἐκ διαφορᾶς / ἀπαλλαγῶσι ἀλλήλων, εἰάν μὲν πρὶν ἢ πληρωθῆναι τὸν
 Ὁρείωνα τοῖς προκειμένοις αὐτοῦ ταλάντοις δυσὶ καὶ δραχμα[ῖ]ς τρισ/χειλίαις καὶ
 τοῖς συναχθησομέν[ο]ις τόκοις, ἀντιλήμψεται ὁ Ὁρείων τῶν προσόδων <τῶν> τῆς
 Ἀπολλωναρίου ὑπαρχόντων ἕως οὗ <ᾶ>ν / πληρωθῇ, τελῶν τὰ ὑπὲρ αὐτῶν δημόσια
 καὶ χωρηγῶν τῇ Ἀπολλωναρίῳ εἰς διατροφήν κατ' ἔτος πυροῦ ἀρτάβας πεντήκοντα
 μέτρῳ / τῳ προκειμένῳ καὶ οἴνου κεράμια πεντήκοντα πέντε, καὶ τοῖ[ς] ἄλλ[οις]
 εἴστοτε φανησομένοις αὐτῆς δανεισταῖς ἀποδώσει

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy.</i> XII 1473	201 μ.Χ.	Οξύρυγχος	αίτηση για γάμο
<i>P.Oxy.</i> VI 928	2 ^{ος} / 3 ^{ος} αι. μ.Χ	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>SBX</i> 10556	τελευταίο τέταρτο 3 ^{ου} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχίτης νομός	επίσημη επιστολή
<i>P.Mert.</i> II 92	324 μ.Χ.	Καρανίς Αρσινοΐτη νομού	αίτηση σε αρχές

5. Συμπεράσματα

Οι χρονικές προτάσεις στους παπύρους, όπως και στο κλασικό συντακτικό,²⁸⁸
 εκφέρονται με οριστική και απαρέμφατο. Η οριστική ἐγκλιση χρησιμοποιείται για να
 δηλώσει κάτι το πραγματικό. Χρονικές προτάσεις που αναφέρονται στο παρόν ή το
 παρελθόν εκφέρονται με οριστική, όταν η πράξη περιγράφεται ως πραγματικό
 γεγονός.²⁸⁹ Αναφέρονται σε χρόνο καθορισμένο.²⁹⁰

Εκτός από την οριστική ἐγκλιση, οι χρονικές προτάσεις εκφέρονται και με
 απαρέμφατο. Οι ίδιες ἐγκλίσεις εκφοράς χρησιμοποιούνται και στην πτολεμαϊκή

²⁸⁸ Smyth (1956²) §§ 2394–2400, 2453–2457.

²⁸⁹ Smyth (1956²) § 2395.

²⁹⁰ Jannaris (1968) 465.

εποχή.²⁹¹ Η οριστική έγκλιση απαντά συχνά στις χρονικές προτάσεις. Συχνότερα εμφανίζονται παπυρικά κείμενα με χρονικές προτάσεις του υστερόχρονου κυρίως και του προτερόχρονου. Σε λίγα κείμενα εμφανίζονται δευτερεύουσες χρονικές προτάσεις οι οποίες δηλώνουν το σύγχρονο.

Στη βαθμίδα του σύγχρονου και του προτερόχρονου οι χρονικές προτάσεις κυρίως προτάσσονται, ενώ στη βαθμίδα του προτερόχρονου είτε προτάσσονται είτε ακολουθούν την προσδιοριζόμενη πρόταση.

Στη χρονική βαθμίδα του σύγχρονου: Οι χρονικές προτάσεις εισάγονται κυρίως με τους συνδέσμους *ότε, όποτε*. Οι σύνδεσμοι *επει, όποτε, ήνικά, όπηνικά, έως, ως, άφ' ου* εισήγαν χρονικές προτάσεις του σύγχρονου κατά την πτολεμαϊκή εποχή.²⁹²

Στη χρονική βαθμίδα του προτερόχρονου: Ως σύνδεσμοι εισαγωγής των προτάσεων απαντούν συχνά οι σύνδεσμοι *άφ' ου, άφ' ότου, επει, έπειδή*. Στην πτολεμαϊκή εποχή προτερόχρονο εισήγαν οι σύνδεσμοι *επει, έπειδή, άφ' ου, ως, ότε, όποτε, όπηνικά*.²⁹³ Οι σύνδεσμοι *επει* και *έπειδή* χρησιμοποιούνταν στους πτολεμαϊκούς παπύρους τόσο στις χρονικές όσο και στις αιτιολογικές προτάσεις με την οριστική κάθε χρόνου.²⁹⁴ Η χρήση αυτών των δύο συνδέσμων συνεχίζεται στα ίδια είδη δευτερευουσών προτάσεων και στους παπύρους της αυτοκρατορικής εποχής και πρώιμης βυζαντινής εποχής.

Οι χρονικές προτάσεις ακολουθούν συνήθως τις προτάσεις που προσδιορίζουν, αλλά παρατηρούμε και αρκετά παραδείγματα στα οποία προτάσσονται.

Στη χρονική βαθμίδα του υστερόχρονου: Οι χρονικές προτάσεις εισάγονται κυρίως με τους συνδέσμους *έως και έως ότε* και συντάσσονται με οριστική έγκλιση. Στην πτολεμαϊκή περίοδο υστερόχρονο εισήγαν οι σύνδεσμοι *έως, έως ου, έως ότου, μέχρι, πριν, πριν ή, πρότερον*.²⁹⁵ Στις επιγραφές και στην Καινή Διαθήκη οι σύνδεσμοι *έως, έως ου, έως ότου, άχρι, μέχρι* συντάσσονται με οριστική, σύμφωνα με το κλασικό πρότυπο.²⁹⁶

²⁹¹ Mayser, *Gram.*, II 3. 79–80.

²⁹² Mayser, *Gram.*, II 3. 77.

²⁹³ Mayser, *Gram.*, II 3. 77.

²⁹⁴ Mayser, *Gram.*, II 3. 82.

²⁹⁵ Mayser, *Gram.*, II 3. 77.

²⁹⁶ Blass – Debrunner (1961) 193.

VII. Οι Χρονικοϋποθετικές προτάσεις

Μία χρονική και μία υποθετική πρόταση μπορεί να βρίσκονται σε στενή συνάφεια χωρίς σημαντική διαφορά.²⁹⁷ Πολύ συχνά στα παπυρικά κείμενα η χρονική πρόταση εμπεριέχει υποθετική σημασία. Δομείται ένα συντακτικό σχήμα το οποίο αποτελείται από την υπόθεση και την απόδοση της υποθετικής σχέσης. Το σχήμα αυτό μπορεί να δηλώνει: το μη πραγματικό, την επανάληψη στο παρελθόν, την επανάληψη στο παρόν και μέλλον ή το προσδοκώμενο.

1. Βαθμίδα του σύγχρονου

Οι χρονικοϋποθετικές προτάσεις, όταν δηλώνουν το σύγχρονο, εισάγονται κυρίως με τους συνδέσμους *ότε, όποτε, ήνίκα, όπηνίκα, όσάκις*, οι οποίοι συνήθως συνοδεύονται από το *άν* (ή *έάν < εί άν* κατόπιν κράσεως).

Εκφέρονται με οριστική ιστορικού χρόνου, όταν δηλώνουν μη πραγματικό, με υποτακτική ή με ευκτική (αντί της υποτακτικής), όταν δηλώνουν: α) το προσδοκώμενο. Στην απόδοση το ρήμα της κύριας πρότασης μπορεί να τίθεται σε οριστική μέλλοντα ή ενεστώτα, προστακτική ή προτρεπτική ή αποτρεπτική υποτακτική, οριστική ενεστώτα ή αορίστου με απαρέμφατο. (Σπάνια, παρατηρούμε ότι ο σύνδεσμος *όποταν* συντάσσεται με οριστική)· β) την επανάληψη στο παρόν και μέλλον. Στην απόδοση τίθεται οριστική ενεστώτα. Σε αυτή την περίπτωση οι χρονικές προτάσεις συνοδεύονται από το αοριστολογικό *άν*. Με ευκτική ή με υποτακτική (αντί ευκτικής), όταν δηλώνουν επανάληψη στο παρελθόν. Σε αυτή την περίπτωση το ρήμα της κύριας πρότασης είναι οριστική ιστορικού χρόνου.

²⁹⁷ Smyth (1956²) § 2386.

Χρονικοϋποθετικές προτάσεις

Υπόθεση (εισαγωγή)	Εκφορά	Απόδοση	Δηλώνει	Συντακτική θέση
	Οριστική Ιστορικού Χρόνου	Δυνητική Οριστική	Μη πραγματικό	
	Υποτακτική (σπάνια Οριστική)	Οριστική μέλλοντα / ενεστώτα (σπάνια) Προστακτική / Υποτακτική (προτρεπτική ή αποτρεπτική)	Προσδοκώμενο	
<i>ότε, όποτε, ήνίκα όπηνίκα+άν (εάν), όσάκις</i>	Ευκτική = Υποτακτική	Οριστική μέλλοντα / ενεστώτα Οριστική ενεστώτα + απαρέμφατο Οριστική αορίστου + απαρέμφατο		Επιρρηματικός προσδιορισμός χρόνου– υπόθεσης
	Υποτακτική	Οριστική ενεστώτα	Επανάληψη στο παρόν–μέλλον	
	Υποτακτική = Ευκτική	Οριστική Ιστορικού Χρόνου	Επανάληψη στο παρελθόν	
	Ευκτική	Οριστική Ιστορικού Χρόνου		

1.1. Είδος: μη πραγματικό

Σε έναν πάπυρο από την Οξύρυγχο, ο οποίος είναι ομιλία δικηγόρου, η χρονική πρόταση ακολουθεί την κύρια πρόταση.

P.Oxy. III 472 (= Chrest.Mitt. 235), 37–40 (πριν από 10 Οκτ. 131 μ.Χ.): ἀλλὰ μὴν ὑτῶν πίστεως περὶ τούτων / οὔσης παρὰ τῷ δοκοῦντι πεπρακέναι ἐτέρῳ ἂν ἑαυτὴν γράμ/ματι ἢ θ[υγ]άτηρ κατηγγύα τῷ δημοσίῳ μελλήσουσα ἀφαιρε/θήσε[σθαι] ὅποτε ἐκείνῳ ἐδόκει

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy. III 472</i>	131 μ.Χ.	Οξύρυγχος	ομιλία δικηγόρου

1.2. Είδος: προσδοκώμενο

υπόθεση: χρονικός σύνδεσμος + *ἐάν* + υποτακτική έγκλιση

Απόδοση: οριστική μέλλοντα

Πολύ συχνά στα παπυρικά κείμενα η χρονικοῦποθετική πρόταση εκφέρεται με υποτακτική έγκλιση η οποία συνοδεύεται από το αοριστολογικό *ἂν*. Η απόδοση εκφέρεται με οριστική μέλλοντα.

Τα επόμενα παραδείγματα αφορούν την χρονικοῦποθετική σχέση η οποία εκφράζει το προσδοκώμενο. Ο σύνδεσμος *ὅποτε* συχνότατα σε παπυρικά κείμενα συνοδεύεται από τον υποθετικό σύνδεσμο *ἐάν*, όπως μαρτυρούν και τα παραδείγματα που ακολουθούν:

Σε έναν πάπυρο από την Καρανίδα του Αρσινοΐτη νομού, ο οποίος είναι εγγύηση, η χρονική πρόταση προσδιορίζει την προτιθέμενη αναφορική πρόταση.

BGU II 581 (= Chrest.Mitt. 354), 3–10 (10 Νοεμ. 133 μ.Χ.): Γ[άιος] Λ[ογγίνος] [Πρεΐσκος] ἀπολύσιμος / ἀπὸ στρατείας, γεουχῶ[ν] ἐ]ν κώμῃ Καρανίδι, / ὁμνύω τὸν ἔθιμον Ῥωμαίων ὄρκον / ἐκουσίως καὶ αὐθαιρέτως ἐγγυᾶσθαι Σω/κράτην υἱὸν Γαίου Οὐαλερίου

*Χαιρεμο/νιανού [ἀ]πὸ ἀμφοδου Θεσμοφορίου μο/νῆς καὶ ἐμφανείας,
ὄν καὶ παραστήσωι—/ ὅποτε ἐ[ὰν ἐπ]ιζητήται.*

Σε έναν άλλο πάπυρο από την ίδια περιοχή, ο οποίος είναι ὅρκος εγγύησης, η χρονική πρόταση προσδιορίζει, επίσης, την προτασσόμενη αναφορική πρόταση.

*BGU XIII 2249, 1–13 (περίπου 205 μ.Χ.): [Ἀλκιβιάδῃ τῷ κ(αὶ)
Σαρα]πίωνι στρατ(ηγῷ) Ἀρσι(νοΐτου) Ἡρακλ(είδου) / [μερίδ]ος / [
μίωνος] ἀπὸ κόμης Καρανίδος / [καὶ ±9]ώνιος Κέλερ ὀμνύομεν /
[τὴν τῶν Αὐτο]κρατόρων Καισάρων / [Λουκίου Σεπτιμ]ίῳ Σεουήρου
Εὐσεβοῦς / [Περτίνακος καὶ] Μάρκου Αὐρηλίου Ἀντωνείνου /
[Σεβαστῶν τύχη]ν ἐκουσίως καὶ αὐθερέ/[τως ἐγγυᾶσθα]ι Σεμπρώνιον
Κλή/[μεντα εἰσδοθ(έντα) ἀ]παιτητὴν πρακτο/[ρίας ἀργυρικῶ]ν
δημοσίων τῆς αὐ/[τῆς κόμης Καραν]ίδος, ὄν καὶ παραστήσο/[μεν
ὅποτε ἐὰν ἐ]πιζητήται·*

Τις ίδιες με τα προηγούμενα παραδείγματα εγκλίσεις εκφοράς της υπόθεσης και της απόδοσης παρατηρούμε στους ακόλουθους παπύρους, στους οποίους οι χρονικές προτάσεις είτε προτάσσονται είτε ακολουθούν τις προσδιοριζόμενες προτάσεις: *BGU VII 1643, 16* (Φιλαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού, κρατική σύμβαση συμβολαιογράφου για την πώληση ενός σπιτιού, 2^{ος} αι. μ.Χ.): *Ὅποτε δὲ ἐὰμ β[ούληται, τὸ μ]έρρος ἀπογράφ[ε]ται // P.Alex. 25, 11–13* (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 2ος αι. μ.Χ.: *ὅταν γὰρ ἀνέλθης, / ἐπιγνώση τὰ πραχθέν/τα // P.Oxy. LIX 3992, 10–13* (Αλεξάνδρεια, ιδιωτική επιστολή, 2ος αι. μ.Χ.): *ὅταν δὲ / κατακομισθῇ, πέμψω ἀντὴ[ι] / ἄξια αὐτῆς κα[ι] εἴ τα[ι] ἄλλο ἐὰν δύ/νωμαι. // P.Amh. II 92 =* (Chrest.Wilck. 311 = Sel.Pap. II 352), 20–25 (Σοκνοπαίου νήσος του Αρσινοΐτη νομού, αίτηση για μίσθωση, 162–163 μ.Χ.): *δώσω [δ]ὲ / καὶ ὑπὲρ διπλώματος ἕπ.[.] / δύο τ[ὰ] κατὰ συνηθίαν ν[ό]μ[ι]μα, ἐξουσίας σοι οὔσης ἐτέρο[ι]ς / μεταμ[ι]σθοῦν ὅποτε ἐὰν αἰρή, / ἐὰν φαίνεται μισθῶσαι. // P.Princ. III 121* (βλ. BL VIII 284), 1–5 (Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού, ὅρκος εγγύησης, 31 Μαρτ. 141 μ.Χ.): *σιτο/λόγον κόμης Θεα/δελφείας ὄν [καὶ παραστ]ήσω / ὀπηνίκα ἐὰν [ἐπιζη][επιζη]τη/θης. // P.Oxy. LXVI 4544, 6–11* (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 3ος αι. μ.Χ.): *ἀλλὰ / καὶ τὸ*

ἐργατικὸν τοῦ / μαγείρου σου ὅσον οὕτω / ἢ πέμψω ἢ κοιμῶ, ὅταν / μοι ποιήσης
γραφῆναι, εἴ / γε βούλει πρὸς σὲ γενέσθαι. // *P.Oxy.* XLIX 3506, 20–23 (Οξύρυγχος,
ιδιωτική επιστολή, 3ος αι. μ.Χ.): ὅταν ὁ ἀρχιερεὺς / προέλθῃ φροντιῶ πῶς /
ἀπαρτισθῇ τό περὶ τῶν / τέκνων μου. // *P.Col.* X 278, 14–16 (Αλεξάνδρεια, ιδιωτική
επιστολή, μέσα 3^{ου} αι. μ.Χ.): θρέψον μοι ἕως ὅτου / [. . .]κη [α]ὐτὸ ἧ, ὅτε ἐὰν
γένηται τοῦ χρόνου, σύ μοι / [ἀντι]γράψεις. // *CPR* VIII 28 (βλ. *BL* VIII 111), 12–16
(Ερμοπολίτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 4^{ος} αι. μ.Χ.): καλῶς δὲ ποιήσεις καὶ
πρε/πόντως τῇ εὐγενείᾳ σου, ὅταν / τ[ὸ] πρῶτον σφάλμα διορθώσης / καὶ ποιήσης
κατὰ τρόπον γενέσθαι / τὰ ἡμέτερα χῶματα.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικοῦ κειμένου
<i>BGU</i> II 581	133 μ.Χ.	Καρανὶς Αρσινοΐτη νομού	εγγύηση
<i>P.Princ.</i> III 121	141 μ.Χ.	Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού	ὅρκος εγγύησης
<i>P.Amh.</i> II 92	162–163 μ.Χ.	Σοκνοπαίου νήσος του Αρσινοΐτη νομού	αίτηση για μίσθωση
<i>BGU</i> XIII 2249	περίπου 205 μ.Χ.	Καρανὶς Αρσινοΐτη νομού	ὅρκος εγγύησης
<i>BGU</i> VII 1643	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Φιλαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού	κρατική σύμβαση συμβολαιογράφου για την πώληση ενός σπιτιού
<i>P.Alex.</i> 25	2ος αι. μ.Χ.	ἀγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> LIX 3992	2ος αι. μ.Χ.	Αλεξάνδρεια	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> LXVI 4544	3ος αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XLIX 3506	3ος αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Col.</i> X 278	μέσα 3 ^{ου} αι. μ.Χ.	Αλεξάνδρεια	ιδιωτική επιστολή
<i>CPR</i> VIII 28	4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Ερμοπολίτης νομός	ιδιωτική επιστολή

Υπόθεση: *όποταν* + οριστική

Απόδοση: οριστική μέλλοντα

Ο σύνδεσμος *όποταν* συντάσσεται με οριστική ενεστώτα στο επόμενο παράδειγμα του *BGU* II 607, ενώ κανονικά έπρεπε να χρησιμοποιηθεί υποτακτική έγκλιση. Όπως ήδη έχει αναφερθεί στο κεφάλαιο για τις εναντιωματικές προτάσεις, το ίδιο φαινόμενο παρατηρείται και στη γλώσσα των επιγραφών και της Καινής Διαθήκης.

BGU II 607 (βλ. BL II 2 19), 20–25 (Αρσινοΐτης νομός, δάνειο, 22. Ιουν. 163 μ.Χ.): ὁ δὲ Πεκῦσις Ναραῦτο(ς) / [ὁ]μοίως ἐπὶ λόγου ἀργ(υρίου) (δραχμᾶς) ἑξακοσία[ς], / ἃς καὶ ἀποδώ(σου)σι τῷ Διδύμῳ ὁπό/ταν ἀναιρ[ο]ῦνται τὰ ὀφιλόμενα / αὐτοῖς φόλετρα ὑπὸ τῶν εἰωθό/των ἐπιστέ[λ]λιγ ἐχ δημοσίου

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικού κειμένου
<i>BGU II 607</i>	163 μ.Χ.	Αρσινοΐτης νομός	δάνειο

Απόδοση: οριστική ενεστώτα

Στα παραπάνω παραδείγματα σύνδεσμος εισαγωγής των χρονικών προτάσεων είναι ο *ὅτε*. Σε όλες τις παρατιθέμενες χρονικές προτάσεις εμφανίζεται το αοριστολογικό *ἄν*.

Ως απόδοση της έννοιας του προσδοκώμενου μπορεί να τίθεται και οριστική ενεστώτα, όπως παρατηρούμε στα επόμενα παραδείγματα, όπου στην απόδοση υπάρχει οριστική ενεστώτα: *P.Mil. Vogl. I 24* (Τεβτύνη Αρσινοΐτη νομού, ιδιωτική επιστολή) (*ἐπεμβαίνουσι*), *P.Apoll. 46* (άγνωστος τόπος, επίσημη επιστολή) (*εὐρίσκω*) νοηματικά δηλώνεται το προσδοκώμενο.

P.Mil. Vogl. I 24 1, 14–17 (7 Δεκ. 117 μ.Χ.): ὅταν γὰρ π[τ]ερώσωσιν παρ' ἐμοί, ἐμοῦ / ταλαιπ[ωρο]ῦντος ἰς τὸ πέλαγος, καὶ πλου/τήσω[σι]γ, τ[ό]τε καὶ ἐπιλαθόμενοι οἱοί εἰσιν, ἐπεμβαί/νου[σί] μοι μάλλον

P.Apoll. 46, 4 (703–715 μ.Χ.): καὶ ὅταν εὕρω 'ἐς' τὸ πρόσωπον, εὐρίσκω πάλιν καὶ τὰ δημόσια οὐ μόν(ον) αὐτὸς ἀλλὰ καὶ τὴν ἐλευθέραν αὐτοῦ.

Σε έναν πάπυρο από άγνωστο τόπο, ο οποίος είναι ιδιωτική επιστολή, ο σύνδεσμος *ὅταν* συνοδεύεται και από τον υποθετικό σύνδεσμο *ἔάν*. Μετά τον σύνδεσμο *ὅταν* (*ὅτε* + *ἄν*) υπάρχει ο πλεονάζων σύνδεσμος *ἔάν*, εκτός και αν ο

συγγραφέας της επιστολής, αντί να γράψει *ὅτε* + *ἐάν*, έγραψε *ἄν*.²⁹⁸ Στην απόδοση τίθεται ο συνδυασμός της οριστικής ενεστώτα *εὐχομαι* με το απαρέμφατο *ἐρρώσθαι*, ο οποίος λειτουργεί ως μελλοντική έκφραση.

CPR VIII 20 (βλ. *BL VIII 114*, *BL IX 68*), 10–11 (3^{ος} αι. μ.Χ.): *ὅταν {ἐάν} πράσης αὐτὰ (δραχμάς) κ. / Ἐρρώσθ(αί) σε εὐχομαι τιμ(ιώτατε).*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Mil. Vogl.</i> I 24	117 μ.Χ.	Τεβτύνη Αρσινοΐτη νομού	ιδιωτική επιστολή
<i>CPR VIII 20</i>	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	επίσημη επιστολή
<i>P.Apoll.</i> 46	703–715 μ.Χ.	άγνωστος τόπος	επίσημη επιστολή

Απόδοση: προστακτική έγκλιση

Η προστακτική έγκλιση δεν απαντά συχνά στην απόδοση των χρονικοϋποθετικών προτάσεων των παπυρικών κειμένων της εξεταζόμενης περιόδου.

Σε έναν πάπυρο από την Οξύρυγχο, ο οποίος είναι συμβόλαιο μίσθωσης, απόδοση είναι η προστακτική *ἀποδότω* της χρονικής πρότασης· σε έναν άλλο πάπυρο από την Οξύρυγχο, ο οποίος είναι ιδιωτική επιστολή, η προστακτική *συνθέσθε*, και σε έναν άλλο πάπυρο από την ίδια περιοχή, ο οποίος είναι εμπιστευτική επιστολή, η προστακτική *γνωρίσθητι*.

P.Oxy. IX 1207 (βλ. *BL XI 148*), 11–15 (175–176 μ.Χ.): *βεβαιουμένης δὲ τῆς μισθώ/σεως ἀποδότω ὁ μεμισθωμένος τοῖς μεμισθωκό/σι τὰ μὲν ἔκτακτα ὁπότεν βούλωνται τὸ δὲ ἐνοίκι/ον ἐν προθεσμίαις δυσὶ Φαμεν ἂν ὧθ καὶ Μεσορὴ ἀνυπερ/θέτως.*

Οι χρονικοϋποθετικές προτάσεις των ακόλουθων παπύρων της Οξύρυγχου, οι οποίοι είναι ιδιωτικές επιστολές, προτάσσονται της κύριας πρότασης.

²⁹⁸ Sijpesteijn – Worp (1983) 50.

P.Oxy. XXXVI 2784, 18–22 (3ος αι. μ.Χ.): καὶ ὅτ[α]ν συντά/ξησθε τῷ πλοί[ω] συνθέσθε / πρὸς τὸν ναύτην τέσσαρας σαρ/γάνας χόρτου ἐμβαλέσθαι ἢ/μῖν τοῦ ναύλου.

P.Oxy. LI 3645, 8 (3^{ος} αι. μ.Χ.): ἐπιδ[ά]ν παρ' ὑμῖν γένηται, γνωρίσθητι αὐτῷ.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy. IX 1207</i>	175–176μ.Χ.	Οξύρυγχος	συμβόλαιο μίσθωσης
<i>P.Oxy. XXXVI 2784</i>	3ος αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy. LI 3645</i>	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή

Υπόθεση: χρονικός σύνδεσμος + ἄν + ευκτική αντί υποτακτικής

Απόδοση: οριστική μέλλοντα ή τα ρήματα *ὁμολογῶ* ή *ἐτοίμως ἔχω* με
απαρέμφατο

Η ευκτική ἐγκλιση απαντά σε χρονικοῦποθετικές προτάσεις παπυρικών κειμένων στη θέση της υποτακτικής. Στην υπόθεση, μετά τον χρονικό σύνδεσμο, συνήθως ακολουθεί το αοριστολογικό ἄν, αλλά μπορεί και να παραλείπεται. Στην απόδοση τίθεται οριστική μέλλοντα ή τα ρήματα *ὁμολογῶ* ή *ἐτοίμως ἔχω* με απαρέμφατο, με τα οποία δηλώνεται η μελλοντική απόδοση της χρονικοῦποθετικής σχέσης. Οι περιφράσεις *ὁμολογῶ* ή *ἐτοίμως ἔχω* ισοδυναμούν με μέλλοντα. Το απαρέμφατο είναι κυρίως αορίστου ή ενεστώτα.

Απόδοση: οριστική μέλλοντα

Στις χρονικοῦποθετικές προτάσεις των επόμενων παπύρων ο χρονικός σύνδεσμος συνοδεύεται από το αοριστολογικό μόριο ἄν. Τα παρατιθέμενα παραδείγματα είναι μεταγενέστερα και αφορούν τον 4^ο, 5^ο και 6^ο αι. μ.Χ. Παρατηρούμε ότι σε όλα τα παραδείγματα χρησιμοποιείται η ευκτική παθητικού αορίστου του ρήματος *βούλομαι* ή *ζητοῦμαι* και η απόδοση είναι οριστική μέλλοντα παράγωγου ρήματος του *δίδωμι*. Τα παραδείγματα της ευκτικής στις χρονικές προτάσεις της πτολεμαϊκής και της ρωμαϊκής περιόδου είναι πολύ σπάνια. Εντούτοις, στη βυζαντινή περίοδο υπάρχουν

πολλά παραδείγματα της ευκτικής στις χρονικές προτάσεις, οι οποίες στην πλειονοψηφία τους εισάγονται με τον σύνδεσμο *όποταν*, μερικές φορές με τους συνδέσμους *όπηνίκα* *άν* ή με άλλες λέξεις. Η φράση *όποταν βουληθείης* χρησιμοποιείται συχνά.²⁹⁹ Η λανθασμένη χρήση της ευκτικής είναι συνηθισμένη αυτή την περίοδο.³⁰⁰ Η ευκτική, η οποία άρχισε να εξαφανίζεται πριν από το τέλος της πτολεμαϊκής περιόδου, χρησιμοποιείται μερικές φορές από μορφωμένους γραφείς των μη λογοτεχνικών παπύρων.³⁰¹ Επειδή, ακόμη και στην κλασική ελληνική, η χρήση της ήταν προαιρετική σε παρελθοντική ρηματική εξάρτηση, εξαφανίστηκε από την Κοινή.³⁰²

Ο συνδυασμός του αοριστολογικού *άν* και της ευκτικής έγκλισης είναι, σύμφωνα με το κλασικό συντακτικό,³⁰³ αδόκιμος. Στα παπυρικά κείμενα όμως εμφανίζεται συχνά, όπως μαρτυρούν και τα επόμενα τρία παραδείγματα, τα οποία αφορούν 1. ένα συμβόλαιο μίσθωσης οικίας από την Οξύρυγχο (*SB IV 7445*), 2. συμβόλαιο αγοράς από την Ηρακλεόπολη (*P.Mich. XI 613*), 3. ένα συμβόλαιο μίσθωσης σπιτιού από την Οξύρυγχο (*SB XVI 12583*).

Ο συνδυασμός της χρονικοϋποθετικής πρότασης, η οποία αποδίδεται με μελλοντικό χρόνο, αναπαράγεται ως τυπική φόρμουλα σε συμβολαιογραφικές κυρίως πράξεις, όπως φαίνεται στα παραδείγματα:

SB IV 7445, 17–20 (12 Ιουλ. 382 μ.Χ.): καὶ ὅπ[ό]ταν / β[ουλ]ηθεί[ης] παρ]αδώσ[ω σοι τή]ν αὐ[τ]ήν οἰ]κίαν [κα]θαράν [ἀπ]ὸ κοπρίω(ν) / κ[αὶ δεί]σης π[άσ]ης

P.Mich. XI 613, 5–7 (19 Αυγ. 419 μ.Χ.): καὶ τοῦτους ὑμῖν ἀποδώσω / [ἐν τῷ ὅρμῳ τοῦ] Ἀρσινοΐτου τῷ μέτρῳ τῷ δι' ὑμῶν ἐκπεμφθέντι ἀπὸ τῆς μεγαλοπόλεως Ἀλεξανδ[ρ]ίας ὅτε ἂν βουληθείητε / [ἀν]υπερθέτως καὶ δίχα τ]ινὸς ἀντιλογίας

²⁹⁹ Horn (1926) 145.

³⁰⁰ Hunt (1910) 182.

³⁰¹ Dickey (2009) 155.

³⁰² Moulton (1906³–1976³) 128· Χριστίδης (2005) 463.

³⁰³ Kühner – Gerth (1904³) § 575. III (473), § 474b (476–477)· Goodwin (1929) § 38· Smyth (1956²) §§ 2283, 2289.

*SB XVI 12583 [= P.Oxy. XVI 1962 = ZPE 34 (1979) 133–138], 19–22
(15 Σεπτ. 500 μ.Χ.): καὶ ὁπότεν βουλευθεῖη / [ἡ ὑμ]ῶν [λαμπρ]ότης
παραδώσω τὴν αὐτήν*

Τις ίδιες εγκλίσεις εκφοράς της υπόθεσης και της απόδοσης, όπως παραπάνω, διαπιστώνουμε στους επόμενους παπύρους: *P.Vindob.Sijp.* 7, 12–17 (Ηρακλεοπολίτης νομός, εγγύηση, 463 μ.Χ.): Ἀπὸ / ῥύσσεως δευτέρας ἰνδικτίονος μέρη τῆς μι[σ]θώ[σε]ως / ἂν τὸ τοῦ αὐτοῦ Παπνοῦ θίῃ ὅ μισθωτοῦ ποιήσασθαι ὄν κ[αί] / γνωσίῳς καὶ ἀμέμπως καὶ ἀκαταγνώστος [ύμ]ιν / παραστήσω καὶ παραδώσω. Ὅποτεν ἐπιζητηθείη / [±9 *litt.*] . [. . . .] . . . [.] . [.] ε . . . [.] . [.] // *CPR VII* 40, 7–15 (Ερμοπολίτης, συμφωνία δανείου, 2 Σεπτ. 492 μ.Χ.): [όμ]ολογῶ ἐγὼ ὁ προχε[γ]ραμμένος Ἀχιλλεῖ διὰ ταύτης / μου τῇ[ς] ἐγγράφου ἀσφαλείας ἐκὼν καὶ πεπεισμένος δίχα δόλου καὶ φόβου / [κ]αὶ βί[α]ς καὶ [ἀ]πάτης καὶ ἀνάγκης ἐσχηκέναι καὶ δεδανείσθαι παρὰ σοῦ / τοῦ εἰρημένου Ἀχιλλέως στρατιώτου εἰς ἰδίαν μου καὶ ἀναγκαίαν χρεῖαν / διὰ χειρὸς ἐξ οἷ[κ]ου σου κε[φ]αλαίῳ [υ] χ[ρ]υσοῦ νομισμάτια δεσποτικ[ᾶ] δόκ[ιμ]α / ἀριθμῶ ἐξ παρὰ κεράτια δεκαπέντε ζυγῶ Ἑρμοῦ πόλεως [γίν(εται) χρ(υσοῦ) νο(μισμάτια) 5 π(αρά) κερ(άτια) ιε] / ἄπερ ἀποδώσω [σ]οι ὁπότεν βουλευθείης χωρὶς τινος [ὑπερθέσεως] / καὶ ἀντιλογίας καὶ κρίσεως καὶ δίκης καὶ πάσης νομίμ[ου] παραγραφῆς] / κα[ὶ] εὐρεσιλογίας καὶ ἀφορμῆς τὸ σύνολον // *P.Oxy.* LXIII 4395, 104–105 (Αλεξάνδρεια, συμβόλαιο δανείων, 27 Ιουλ. 499 μ.Χ.): ἀποδώσω σοι τὰ αὐτὰ δέκα χρύσινα παρὰ κεράτι[α δέκα] / πάραντα ὀπηνίκα ἂν [β]ουλευθείης // *P.Oxy.* XVI 1966, 19–21 (Οξύρυγχος, μίσθωση ενός εργαστηρίου, 24 Μαΐου 505 μ.Χ.): κ[αί] / [ό]πότεν βουλευθεί[ς] παρα[δώσω τὸ αὐτὸ] / ἐργαστήριον μετὰ τῇ[ς] ἀ[τρώτου] νομ[ῆς]. // *P.Cair.Masp.* III 67296, 12 (Αφροδίτης κόμη Ανταιοπολίτη νομού, εγγύηση, 23 Ιουλ. 535 μ.Χ.): [ἀλλὰ πα]ρα[δ]ώσωμεν τ[ούτου]ς, ὡς προείπαμεν, ὁπότεν ζητηθείη πρὸς ἡμᾶς παρὰ τῆς ὑμῶν ἀρ[ί]στ[ης] [αἰδεσς]. // *P.Berl.Möller* 3 (= *SB IV* 7340), 21–23 (Ερμού πόλις, συμβόλαιο ενοικίασης, 27 Μαρτ. 540 μ.Χ.): καὶ ὁπότεν βουλευθείης / ἔχειν, παραδώσω σοι τὸν αὐτὸν κοιτῶνα σὺν θ[ύ]ρᾳ / καὶ κλειδί // *P.Oxy.* VII 1038 (= *Sel.Pap.* I 47), 30–32 (Οξύρυγχος, ενοικίαση μέρους του σπιτιοῦ, 26 Ιουλ. 568 μ.Χ.): καὶ / ὁπότεν βουλευθείης ἀντιπαραδώσω / τὴν ἐμὴν ομήν τοῦ τόπου // *P.Prag.* II 167, 10–12 (Αρσινόϊτης νομός, δάνειο, 14 Σεπτ. 580 μ.Χ.): τήνδε τούτου ἀπόδοσίν σοι ποιήσο[μαι] / ὁπότεν βουλευθείης . . . [/ ἐξ ὑπαρχόντων μου πάντων. // *P.Iand.* III 48, 20–23 (Οξύρυγχος, δανεισμός χρημάτων, 29 Μαΐου 582

μ.Χ.): ἀποδώσω αὐτῇ διὰ τῶν αὐτῇ προσηκόντων / ὁπότεν βουλευθείης ἀνυπερθέτως /
κινδύνῳ τῶν ἐμοὶ ὑπαρχόντων ὑποκειμένων / εἰς τοῦτο.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικοῦ κειμένου
<i>SB IV</i> 7445	382 μ.Χ.	Οξύρυγχος	συμβόλαιο μίσθωσης σπιτιοῦ
<i>P.Mich.</i> XI 613	419 μ.Χ.	Ηρακλεόπολη	συμβόλαιο αγοράς
<i>SB XVI</i> 12583	500 μ.Χ.	Οξύρυγχος	συμβόλαιο μίσθωσης σπιτιοῦ
<i>P.Vindob.Sijp.</i> 7	463 μ.Χ.	Ηρακλεοπολίτης νομός	εγγύηση
<i>CPR VII</i> 40	492 μ.Χ.	Ερμοπολίτης	συμφωνία δανείου
<i>P.Oxy.</i> LXIII 4395	499 μ.Χ.	Αλεξάνδρεια	συμβόλαιο δανείων
<i>P.Oxy.</i> XVI 1966	505 μ.Χ.	Οξύρυγχος	μίσθωση ενός εργαστηρίου
<i>P.Cair.Masp.</i> III 67296	535 μ.Χ.	Αφροδίτης κόμη Ανταιοπολίτη νομού	εγγύηση
<i>P.Berl.Möller</i> 3	540 μ.Χ.	Ερμού πόλις	συμβόλαιο ενοικίασης
<i>P.Oxy.</i> VII 1038	568 μ.Χ.	Οξύρυγχος	ενοικίαση μέρους του σπιτιοῦ
<i>P.Prag.</i> II 167	580 μ.Χ.	Αρσινοΐτης νομός	δάνειο
<i>P.Iand.</i> III 48	582 μ.Χ.	Οξύρυγχος	δανεισμός χρημάτων

Απόδοση: οριστική ενεστώτα (ὁμολογῶ / ἐτοίμως ἔχω / δύναμαι) +
απαρέμφατο

Την ἴδια συντακτική δομή (εκφορά υπόθεσης με ευκτική παθητικού αορίστου του ρήματος *βούλομαι*) παρατηρούμε και στα επόμενα παραδείγματα των παπύρων (από τον 4^ο– 6^ο αι. μ.Χ.), ὅπως στον *SB I* 4660 (Αρσινοΐτης νομός, παραλαβή σπόρου για σπορά σιτηρῶν), στον *P.Grenf.* II 90 (Απόλλωνος πόλις Μεγάλη Επτακωμία, συμβόλαιο δανείων), στον *PSI VI* 709 (Οξύρυγχος, συμβόλαιο μίσθωσης σπιτιοῦ).

Αντίστοιχα με τα παραδείγματα του προηγούμενου κεφαλαίου είναι και τα επόμενα, με τη διαφορά ὅτι στην απόδοση της χρονικοῦποθετικής σχέσης χρησιμοποιούνται και ἐδῶ σύνθετοι απαρεμφατικοί τύποι του ρήματος *δίδωμι* ἢ του ρήματος *ἔχω* ἢ ἄλλου ρήματος, οἱ οποίοι εξαρτώνται ἀπὸ το ρήμα της απόδοσης, το οποίο δύναται να εἶναι το *ὁμολογοῦμεν*, *ὁμολογῶ* ἢ ἡ φράση *ἐτοίμως ἔχω* / *ἔχειν*.

SB IV 7445 [= *SB IV* 7445 = JEA 14 (1928) 122 αρ. 5], 17–20
(Οξύρυγχος, συμβόλαιο μίσθωσης, 12 Ιουλ. 382 μ.Χ.): καὶ ὁπ[ό]ταν /

β[ουλ]ηθεῖ[ης παρ]αδώσ[ω σοι τή]ν αὐτ[ήν οἰ]κίαν [κα]θαράν [ἀπ]ὸ
κοπρίω(ν) / κ[αὶ δί]σης π[άσ]ης.

SB I 4660 [= Wessely 25 (1888) 122–123], 1–8 (4^{ος}/7^{ος} αἰ. μ.Χ.):
Ὁμ[ο]λογ[οῦμεν] / ἐξ ἀλληλεγγύης ἐσχηκέναι ἡμᾶς / παρὰ τῆς
ὑμετέρας ὑπεροχῆς εἰς λόγον / σπερμοβολείας τοῦ ἡμῶν ἀγροῦ
καρπῶ(ν) / δεκάτης ἰνδ(ικτίονος) σίτου ἀρτάβας τεσσαράκοντα δύο, /
γί(νονται) (ἀρτάβαι) μβ: καὶ ἐτοίμως ἡμᾶς ἔχειν, / ὅτε δ' ἂν
βουληθείητε, ἀπο[δοῦναι τήν] / τούτων τιμὴν ἀνάγκην

Stud.Pal. XX 114 (= *SPP* XX 114), 4–11 (25 Ιουλ. 421 μ.Χ.): ὁμολογῶ
/ [ἐσχηκέναι παρὰ σοῦ εἰς] ἰδίαν μου καὶ ἀναγκαίαν χρίαν (l. χρεῖαν)
ἀκινδύνως / [νομισμάτι]α δεσποτικὰ ἀπλᾶ [δ]όκ[ι]μα εὐσταθμα
τέσσαρα / [τρ]ία μὲν ἂ καταβέβληκα Εὐσταθίῳ, τὸ δὲ τὸ λοιπὸν / [
εἰς] ἀναλώματα ἅπερ καὶ συνεθέμην / [ἀποδώσειν σοι ὀπό]τ[α]ν
βουληθείης ἄνευ πάσης ὑπερθέσεως / [] ἡκούσης μοι ἐξου[σ]ίας
ἐλαττον διδόναι / [δ]εδοκέναι Σόιτι χωρὶς ἀνακομίσεως

P.Grenf. II 90, 10–12 (30 Σεπτ. 510 μ.Χ.): καὶ ταῦτα ἐτοίμως ἔχω σὺν
θεῷ παρασχεῖν τῇ σῇ / ἀρετῇ ὁπότεν βουληθείη μετὰ καὶ τῆς τούτων /
παραμυθείας,

PSI VI 709, 23–25 (19 Νοεμ. 566 μ.Χ.): καὶ ὁπότεν βουληθείης
ὁμολογῶ / τὴν γ[ο]μὴν τῆς αὐτῆς οἰκίας ἄτρωτον / ἀβλαβῇ παραδοῦναι

BGU I 304 (βλ. *BL* VIII 22), 8–15 (Ηρακλεοπολίτης νομός,
συμβόλαιο, 21 Νοεμ. 647 μ.Χ.): Ὁμολογῶ ἐγὼ ὁ προ(κείμενος) /
Ἥλίας εἰληφέναι / καὶ δεδέχθαι παρ' ὑμῶν / λόγῳ τῆς ῥωγᾶς (*sic*) τοῦ /
αὐτ(οῦ) βορρ(ινοῦ) κλήματος (*sic*) / σίτου ἀρτάβας εἴκοσι / γί(νονται)
σί(του)– κ^{//}, καὶ ἐτοίμως / ἔχειν με ταύτας ῥωγεῦσαι / ὑμῖν ἐν ψωμίσις
ἀνεμποδίστως, ὅτε δήποτε βουληθείητε

Σε μια ιδιωτική επιστολή από την Οξύρυγχο, απόδοση της χρονικοϋποθετικής πρότασης είναι το ρήμα *δύνασαι* + απαρέμφατο *ἀγοράσαι*.

P.Oxy. XLI 2985, 5–7 (2^{ος}/3^{ος} αι. μ.Χ.): ὅταν γὰρ τὰ τοῦ πομα/ρίου οἰνάρια πραθῇ, τότε δύνασαι χορ/τοπάτημα ἐκεῖ ἀγοράσαι.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>SBIV 7445</i>	382 μ.Χ.	Οξύρυγχος	συμβόλαιο μίσθωσης
<i>P.Oxy. XLI 2985</i>	2 ^{ος} /3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>SBI 4660</i>	4 ^{ος} /7 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αρσινοίτης νομός	παραλαβή σπόρου για σπορά σιτηρών
<i>Stud.Pal. XX 114</i>	421 μ.Χ.	Αλεξάνδρεια	συμβόλαιο δανείων
<i>P.Grenf. II 90</i>	510 μ.Χ.	Απόλλωνος πόλις	συμβόλαιο δανείων
<i>PSIVI 709</i>	566 μ.Χ.	Οξύρυγχος	συμβόλαιο μίσθωσης σπιτιού
<i>BGUI 304</i>	647 μ.Χ.	Ηρακλεοπολίτης νομός	συμβόλαιο

Άγνωστη απόδοση

Σε μια ιδιωτική επιστολή άγνωστου τύπου και σε έναν πάπυρο από τον Αρσινοίτη νομό, ο οποίος αφορά πώληση, δεν φαίνεται η απόδοση της χρονικοϋποθετικής πρότασης, οπότε δεν μπορούμε να οδηγηθούμε σε συμπεράσματα.

Παρατίθενται τα παραδείγματα των χρονικών προτάσεων, οι οποίες εκφέρονται με υποτακτική αορίστου (*δοκιμάσητε, ἔλθης*) και στις οποίες θα αντιστοιχούσε μια πρόταση η οποία θα δήλωνε την απόδοση και έτσι θα συγκροτούνταν μια χρονικοϋποθετική σχέση.

Στο παράδειγμα του *P.Bodl. I 64* παραλείπεται το αοριστολογικό ἄν (*ὅτε δοκιμάσητε*).

P.Bodl. I 64 (βλ. BL XI 47), 5–9 (τέλη βυζαντινής περιόδου 6^{ος}/7^{ος} αι. μ.Χ.): ὅτε δοκιμάσητε τὸ πρᾶγμα μεταξὺ αὐτοῦ[καὶ NN] / θαρρῶν τὸν σκοπὸν τῆς ὑμετέρας δεσποτείας ἀεὶ[καὶ / οἰαντήποτε ἀσφάλειαν ζητῆσαι παρ' αὐτῶν λαβεῖν π[/ τὸν οἶκον μου ὅττω διατρεφόμενον εἰδότες ὡς οὐδὲν ὑπὲρ τ[/ ἀναγκαιότερον τούτων ἀπόντων.

CPR XIV 3 (βλ. BL X 53), 12–15 (604 μ.Χ.): *ὁπότεν ἔλθης πρὸς ἡμᾶς ἐν τῇ [ῆ]μῶν ἀποθήκῃ τῇ[ς αὐτῆς πό]/λεως, καὶ μὴ ἐξεῖναι ἡμῖν ὑπαναχωρεῖν ταύτης <τῆς> ὁμολ[ο]γί[ας] / πρὸ συμπληρώσεως τοῦ χρόνου μήτε σοι ἀποβαλέσθαι ἡμᾶς ἐ[ν]/τὸς τούτου.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Bodl. I 64</i>	6 ^{ος} /7 ^{ος} αἰ. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>CPR XIV 3</i>	604 μ.Χ.	Αρσινοΐτης νομός	πώληση

1.3. Εἶδος: επανάληψη στο παρόν – μέλλον

Υπόθεση: χρονικός σύνδεσμος + ἄν + υποτακτική

Απόδοση: οριστική ενεστώτα

Σε έναν πάπυρο από τον Οξύρυγχίτη νομό, ο οποίος είναι τέλος ὀρκου, η χρονικοῦποθετική πρόταση προτάσσεται της κύριας πρότασης.

P.Fouad I 38, 11–15 (1^{ος} αἰ. π.Χ.): *ἡνίκα δ' ἂν εὐθυνθῶι, / συγχωρῶι καὶ τὰ λοιπὰ μέρη / τοῦ κλήρου μου ἀναλημφθῆναι / εἰς τὸ βασιλικὸν καί με ἔνοχον / εἶναι τῶι ὄρκωι.*

Τον ίδιο τρόπο εκφοράς της υπόθεσης και της απόδοσης παρατηρούμε στα επόμενα παραδείγματα: *P.Oxy. XLII 3057, 26–27* (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 1^{ος} / 2^{ος} αἰ. μ.Χ.): *ἡ γὰρ ψυχὴ ἀνείμνη γείνεται, ὅταν τὸ / σὸν ὄνομα παρῇ //* *P.Mil. Vogl. I 24, 2. 24, 52–56* (Τεβτύνη Αρσινοΐτη νομού, ιδιωτική επιστολή, 7 Δεκ. 117 μ.Χ.): *ἐγὼ / μὲν οὖν εἰάν ἰσέλθω [ί]ς / τριακοντάκλεινον θε/ωρῶ αὐτὸν ὁσάκις / ἂν ἰσέλθω. //* *P.Hamb. I 37, 3* (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος} αἰ. μ.Χ.): *Ὅσάκις εἰάν εὐρῶ ἀφορμήν, γράφω σοι.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Fouad I 38</i>	1 ^{ος} αἰ. π.Χ.	Οξύρυγχίτης νομός	τέλος ὀρκου
<i>P.Oxy. XLII 3057</i>	1 ^{ος} / 2 ^{ος} αἰ. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Mil. Vogl. I 24</i>	117 μ.Χ.	Τεβτύνη Αρσινοΐτη νομού	ιδιωτική επιστολή

1.4. Είδος: επανάληψη στο παρελθόν

Υπόθεση: χρονικός σύνδεσμος + ἄν + υποτακτική αντί ευκτικής

Απόδοση: οριστική παρατατικού

Σε μια ιδιωτική επιστολή άγνωστου τόπου, στην απόδοση της χρονικοῦποθετικής πρότασης υπάρχει οριστική παρατατικού. Ο παρατατικός ως χρόνος απόδοσης δεν εμφανίζεται συχνά στα παπυρικά κείμενα.

P.Alex. 25, 18–21 (2^{ος} αι. μ.Χ.): ὅταν γὰρ ἀπῆς ὁ Κέρα/μος ἔξω τοῦ πολλὰ / λέγειν παρὰ δῖπνον / οὐδὲν ἐποίει.

Πάπυρος

Χρονολογία

Προέλευση

Είδος παπυρικού κειμένου

P.Alex. 25

2^{ος} αι. μ.Χ.

Άγνωστος τόπος

ιδιωτική επιστολή

Υπόθεση: Χρονικός σύνδεσμος + ευκτική

Απόδοση: οριστική αορίστου

Όταν οι χρονικές προτάσεις εκφέρονται με ευκτική έγκλιση και στην κύρια πρόταση υπάρχει ρήμα οριστικής αορίστου, εκφράζεται επανάληψη στο παρελθόν. Όπως παρατηρούμε στον επόμενο πάπυρο από τη Θήβα, ο οποίος είναι συμβόλαιο δανείων, η χρονικοῦποθετική πρόταση προτάσσεται της κύριας πρότασης.

*SB XXVI 16582, 1–2 (6^{ος} αι. μ.Χ.) (Θήβα, κομμάτι του εγγράφου):
fragm. B] . την σήν [/ [ὁπόταν β]ο[υλ]ηθείς καὶ ἐπερ[ωτηθείς
ὁμολό/γησα*

2. Βαθμίδα του προτερόχρονου

Οι χρονικοϋποθετικές προτάσεις εισάγονται με τους συνδέσμους *ἐπάν*, *ἐπειδάν*. Εκφέρονται με οριστική, όταν δηλώνουν το πραγματικό, με υποτακτική, όταν δηλώνουν το προσδοκώμενο. Στην απόδοση μπορεί να υπάρχει οριστική μέλλοντα, προστακτική, τελικό απαρέμφατο, το ρήμα *ἔδει* με απαρέμφατο. Με υποτακτική, επίσης, όταν δηλώνουν επανάληψη στο παρόν – μέλλον. Στην απόδοση τίθεται οριστική ενεστώτα.

Υπόθεση (εισαγωγή)	Εκφορά	Απόδοση	Δηλώνει	Συντακτική θέση
	Οριστική	Οριστική	Πραγματικό	
<i>ἐπάν</i> <i>ἐπειδάν</i>	Υποτακτική	Οριστική μέλλοντα Προστακτική Τελικό απαρέμφατο <i>ἔδει</i> + απαρέμφατο	Προσδοκώμενο	Επιρρηματικός προσδιορισμός χρόνου – υπόθεσης
	Υποτακτική	Οριστική ενεστώτα	Επανάληψη στο παρόν–μέλλον	

2.1. Είδος: πραγματικό

Υπόθεση: *ἐπὶ* + οριστική ιστορικού χρόνου

Μερικές φορές οι χρονικές προτάσεις που εκφέρονται με οριστική δηλώνουν και υπόθεση. Παρατηρούμε ότι σύνδεσμος εισαγωγής είναι ο *ἐπὶ*, ο οποίος κανονικά συντάσσεται με υποτακτική, αλλά, όπως παρατηρούμε σε μεταγενέστερους αιώνες, δηλ. από τον 6^ο ως τον 7^ο αι. μ.Χ., στα παπυρικά επιστολικά κείμενα ακολουθεί οριστική ιστορικού χρόνου. Στην περίπτωση αυτή ο υποθετικός λόγος μπορεί να δηλώνει το πραγματικό.

Σε μια επίσημη επιστολή από τον Αντινοοπολίτη νομό η χρονικοῦποθετική πρόταση προτάσσεται της κύριας πρότασης.

P.Ant. III 188 (Αντινοοπολίτης νομός, επίσημη επιστολή) 14–15 (6^{ος} / 7^{ος} αι. μ.Χ.): *ἐπὶ γὰρ ἐνταῦθα ἐπεσχέθην, εὐβουλον ἦ / γράψαι αὐτοῖς ἐλθεῖν ἵνα μὴ ἐσμεν ἀπὸ ἀλλήλων.*

Σε μια επίσημη επιστολή για θέματα κληρονομικής διαδοχής από τον Αρσινοΐτη νομό, η πρόταση ακολουθεί την προσδιοριζόμενη πρόταση.

P.Ross.Georg. II 26 (επίσημη επιστολή για θέματα κληρονομικής διαδοχής) 1–2 (Ιαν. 160 μ.Χ.): *ἐκὶ γίνεσθαι τῇ σῇ χάριτι, ἀδελφε τιμιώτατ^(sic!)α, καὶ βοηθεῖαι Ἡρακλᾶς ὁ συνεξελεύθερός σου / ἐν μισ^οθωι δόξῃ, ἐπὶ ἐκλειθῇ ταῦτα, ὅποτε πρὸς σὲ ἔγραφεν.*

Σε μια επίσημη επιστολή άγνωστου τόπου, η χρονικοῦποθετική πρόταση παρεμβάλλεται ανάμεσα στους όρους της προηγούμενης πρότασης.

P.Apoll. 33 (βλ. BL VIII 10), 5–7 (713 ; μ.Χ.): *[?] ἔχω τὰ γράμματα αὐτοῦ χάριν τοῦ τοιούτου χρυσίου, καὶ ἐπειδὴ ἐγράψατέ μοι / [?] ἐπὶ οὖν οὐκ ἐλάβετε τὸ χρυσίον, ὥντως κεντηνάρι[ο]ν ξυλοκαυσίμου / [?] ἐγ[γρά]φως καὶ ἐκ στόματος.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Ross.Georg.</i> II 26	160 μ.Χ.	Αρσινοΐτης νομός	επίσημη επιστολή
<i>P.Ant.</i> III 188	6 ^{ος} /7 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αντινοοπολίτης νομός	επίσημη επιστολή
<i>P.Apoll.</i> 33	713 ; μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	επίσημη επιστολή

2.2. Είδος: προσδοκώμενο

Υπόθεση: χρονικός σύνδεσμος + ἄν + υποτακτική

Απόδοση: οριστική μέλλοντα

Οριστική μέλλοντα είναι η απόδοση των ακόλουθων χρονικοῦποθετικών προτάσεων. Τα επόμενα παραδείγματα των χρονικοῦποθετικών προτάσεων, τα οποία εμφανίζονται κατά τους 2^ο, 3^ο, 4^ο και 6^ο αι. μ.Χ., δηλώνουν το προσδοκώμενο. Όλες οι χρονικοῦποθετικές προτάσεις εισάγονται με τον σύνδεσμο ἐπὶ, εκφέρονται με υποτακτική αορίστου και έχουν ως απόδοση οριστική μέλλοντα. Στον *P.Cair.Isid.* 134 η χρονικοῦποθετική προτάσσεται της προσδιοριζόμενης πρότασης, ενώ στον *P.Princ.* II 69, στον *P.Charite* 34, *SB* VI 9284 παρεμβάλλεται ανάμεσα στη γενική απόλυτη ἐνστάσης δὲ τῆς προθεσμίας και της συνέχειας της κύριας πρότασης ἐπιγνώσομαι τοῦ ὑπερπίπτοντος χρόνου ἄχρις ἀποδόσεως.

P.Princ. II 69, 3–5 (Φιλαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος} αι. μ.Χ.): πειράσομαι δὲ ἐπὶ / ἐκεῖ γένη συντυχεῖν σοι πρὶν / με καταπλεῦσαι.

P.Cair.Isid. 134, 3–10 (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, τέλη 3^{ου} / αρχές 4^{ου} αι. μ.Χ.): καλῶς ποιήσεις / ἐπὶ πέμψω σοι / Ἡρωγᾶν ἔχοντα / τὰ κτήνη γεμίσης / αὐτὸν λαχάνου, / ἀλλὰ μὴ ἀμελήσης / ὅτι καὶ ὑμῖς χρίαν / ἔχομεν.

P.Charite 34 (= *CPR* I 19 a σελ. 59 = *SB* I 5344 = *BL* I 113), 8–11 (Ερμού πόλις, χρηματοδοτικό δάνειο, 318 ή 348; μ.Χ.): Ἐνστάσης / δὲ τῆς προθεσμίας ἐπὶ μὴ ἀποδῶ τόκον σοι / ἐπιγνώσωμαι τοῦ ὑπερπίπτοντος χρόνου / ἄχρις ἀποδόσεως.

SB VI 9284, 10–14 (Ερμού πόλις, απόδειξη για μισθούς, 11 Οκτ. 553 μ.Χ.): [χ]ρυσοῦ νομισμάτια τρία παρὰ κεράτια δέκα ὀκτὼ ζυγῶ [τ]ῆς αὐτῆς πόλεω[ς] / χρ/ °ν[γ] π/ κερ/ ιη, [ἄπ]ερ σ[οι] ἀποδώσω, / ἐπὰν ἀναχωρήσω τῆς ἀρδεΐας τ[ο]ῦ α[ὐτ]ο[ῦ] κτήματος, ἀτοκί, / χωρὶς τῆ[ς] ὑπερθέσεως καὶ ἀντιλογί[ας] καὶ κρίσεως καὶ / δ[ί]κης ± 30 litt.] τῆς ἐκκλησίας . . . [-----]

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Princ.</i> II 69	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Φιλαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Cair.Isid.</i> 134	τέλη 3 ^{ου} / αρχές 4 ^{ου} αι. μ.Χ.	άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Charite</i> 34	318 ή 348; μ.Χ.;	Ερμού πόλις	απόδειξη για μισθούς
<i>SB VI 9284</i>	553 μ.Χ.	Ερμού πόλις	απόδειξη για μισθούς

Απόδοση: προστακτική / τελικό απαρέμφατο / ἔδει + απαρέμφατο

Βαθμίδα προτερόχρονου εκφράζεται και με υποτακτική έγκλιση, όταν η πρόταση αναφέρεται στο παρόν ή μέλλον.³⁰⁴ Οι χρονικοῦποθετικές προτάσεις εισάγονται με τους συνδέσμους *ἐπειδάν, ἐπάν*. Εκφέρονται με υποτακτική ενεστώτα ή αορίστου και έχουν ως απόδοση προστακτική ενεστώτα, αορίστου ή με τελικό απαρέμφατο πλαγίου λόγου (*BGUI* 361), το οποίο ισοδυναμεί με προστακτική έγκλιση ή οριστική παρατατικού + τελικό απαρέμφατο ενεστώτα (*ἔδει + κωλύειν*) (*P.Sakaon* 40).

Τα παραδείγματα αφορούν την περίοδο από τον 1^ο ως και τον 5^ο αι μ.Χ. Στους *SB XII 10799, P.Fay.* 22, *BGUI* 361, *P.Gron.* 20, *P.Sakaon* 40 οι χρονικοῦποθετικές προτάσεις ακολουθούν την κύρια πρόταση, ενώ στους *P.Oxy.* LI 3645, *P.Lond.* VI 1914, *Stud.Pal.* I σελ. 6–7 αρ. 1 προτάσσονται της κύριας πρότασης.

SB XII 10799, 5–7 (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 14–41 μ.Χ.): τὸ παιδιν / ἐπειμβλέψον ὡς λύχνον, ἐπιδάν ἀ/[γ]ωνιωῖ περὶ ὕμων.

³⁰⁴ Ασώπιος (1858²) 207· Humbert (2002) 207.

P.Fay. 22, 25–27 (Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού, πτολεμαϊκοί νόμοι γάμου, 1^{ος} αι. μ.Χ.): *τῇ μητρὶ παρέχειν ἀναλίσκῃ [/ δῖον ἐπειδὴν γένηται ἅπερ τι] / τα ἰδίῳ παρέχειν τὰ ἐ[πι]τήδεια τῇ μητρὶ .[*

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το παράδειγμα του BGU I 361, στο οποίο απόδοση της χρονικοῦποθετικής πρότασης *ἐπὶν τελευτήσῃ* είναι τα απαρέμφατα *προκομίσαι καὶ ἀξιῶσαι λύεσθαι*, τα οποία εξαρτώνται από τη μετοχή *ἐντειλάμενος*. Ισοδυναμούν με τις προστακτικές *προκόμισον* και *ἀξιώσον*. Η χρονικοῦποθετική πρόταση παρεμβάλλεται ανάμεσα στη μετοχή *ἐντειλάμενος* και στα απαρέμφατα *προκομίσαι καὶ ἀξιῶσαι λύεσθαι*.

BGU I 361, 17–23 (Αρσινοΐτης νομός, αποσπάσματα από μητρώο, 26 Μαΐου 184 μ.Χ.): *συγγενῆς τοῦ ἡμετέρου μέλλων τελευτᾶν τ[ὸν] / βίον Ῥωμαῖος ὧν διαθήκην γράψας μετ[ε]/πέμψατο αὐτὸν καὶ ἐδεήθη αὐτοῦ ταύτην / ἔχειν παρ' ἑαυτῷ, ἐντειλάμενος, ἐπὶν τε/λευτήσῃ, προκομίσαι καὶ ἀξιῶσαι λύ[εσθ]αι, / ἵνα τὸ βούλημα αὐτοῦ φανερόν γέ[ν]ηται.*

P.Gron. 20, 2 (άγνωστος τόπος, τέλος μιας επιστολής, 3^{ος} αι. μ.Χ.): *γράφε μου, ἐπιδὸν χρί[ζ]ης μου*

P.Oxy. LI 3645, 8 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος} αι. μ.Χ.): *ἐπιδ[ά]ν παρ' ὑμῖν γένηται, γνωρίσθητι αὐτῷ.*

P.Sakaon 40 (= *P.Thead.* 19), 6–8 (Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού, αίτηση στον έπαρχο, μεταξύ 318–320 μ.Χ.): *ἐαυτὸς τοί[ν]υν ὀρφανὸς καταλελιμμένης στερηθεὶς ἑκατέρων τῶν γονέων / οὐκ ὀλίγ[ον] ἀδικοῦμαι ὑπὸ τῆ[ς] ἀδελφῆς τοῦ πάππου μου κατὰ [τὸν] πατέρα Ἄννου/τος, ἣν ἔ[δ]ει μᾶλλον ἑτέρους κωλύειν ἐπὶν ἀδικίαν κατ' ἐμοῦ διαπράξωσιν.*

P.Lond. VI 1914, 51–52 (Ηρακλεοπολίτης – Κυνοπολίτης νομός, ιδιωτική επιστολή, μετά τις 23 Μαΐου 335 μ.Χ.): *Ἐπὰν οὖν εὔρηται εἰδήμωνα ἀπο/στίλατέ μοι ὀλίγα ψωμία.*

Stud.Pal. I 1 σελ. 6–7 αρ. 1 [= FIRA III (1943) 52], 9–11 (Αντινόου πόλις, χριστιανική διαθήκη, τέλη 5^{ου} αι. μ.Χ.): *ἐπὰν δὲ ὅπερ ἀπ[εύχομαι] / [ἀνθρώπινόν τι π]άθῃ κληρονόμος μου ἔστω ἢ εὐνουστάτη μου γαμετή! (Ι. γαμετή) / [Τισοῖασ].*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>SB XII</i> 10799	14–41 μ.Χ.	άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Fay.</i> 22	1 ^{ος} αι. μ.Χ.	Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού	πτολεμαϊκοί νόμοι γάμου
<i>BGU I</i> 361	184 μ.Χ.	Αρσινοΐτης νομός	αποσπάσματα από μητρώο
<i>P.Gron.</i> 20	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	άγνωστος τόπος	τέλος μιας επιστολής
<i>P.Oxy.</i> LI 3645	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Sakaon</i> 40	318–320 μ.Χ.	Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού	αίτηση στον έπαρχο
<i>P.Lond.</i> VI 1914	335 μ.Χ.	Ηρακλέους πόλις Κυνοπολίτη νομού	ιδιωτική επιστολή
<i>Stud.Pal.</i> I 1 σελ. 6–7 αρ. 1	τέλη 5 ^{ου} αι. μ.Χ.	Αντινόου πόλις	χριστιανική διαθήκη

2.3. Είδος: επανάληψη στο παρόν – μέλλον

Υπόθεση: *ἐπειδάν* + υποτακτική

Απόδοση: οριστική ενεστώτα

Επανάληψη στο παρόν και μέλλον δηλώνεται στο παράδειγμα του 4^{ου} αι. μ.Χ. Η χρονικοῦποθετική πρόταση εισάγεται με τον σύνδεσμο *ἐπειδάν*.

Το επόμενο παράδειγμα εκφέρεται με υποτακτική αορίστου και ως απόδοση τίθεται οριστική ενεστώτα: (*ἐκβαίνουσιν*) στον *P.Thomas* 22, στον οποίο η χρονικοῦποθετική προτάσσεται της κύριας πρότασης.

P.Thomas 22, 8–13 (Ερμού πόλις, επίσημη επιστολή, 300–325 μ.Χ.):
οἱ μὲν γὰρ βουλόμενοι ἀφίστασθαι / τῆς γεωργίας πρῶτον
πληρώσαντες τοὺς / [φόρους ὀφείλουσιν] τε τῷ `μεγέθει τῆς ἡγεμονίας
/ [έντυχεῖν περὶ ὧν πε]ρ [ἀ]ξιούσιν καὶ ἐπιδάν συγχω/[ρηθῶσιν

ἐκβαίνουσιν]ιν πρὸ τοῦ καιροῦ τῆς καταπα[τήσεως κατὰ τὸ θεῖον
π]ρόσταγμα

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P. Thomas 22</i>	300–325 μ.Χ.	Ερμού πόλις	επίσημη επιστολή

3. Βαθμίδα του υστερόχρονου

Οι χρονικοῦποθετικές προτάσεις, όταν δηλώνουν τη βαθμίδα του υστερόχρονου, εισάγονται με τους συνδέσμους *ἄχρι οὗ, ἄχρι ἄν, ἕως, ἕως οὗ, ἕως ἄν, μέχρι, μέχρι ἄν, πρίν, πρίν ἄν, πρίν ἤ, ἡνίκα, ἔστε ἄν, ἕως ὅτε*. Εκφέρονται με υποτακτική ἐγκλιση, όταν δηλώνουν προσδοκώμενο. Στην απόδοση μπορεί να τίθεται οριστική μέλλοντα ή ενεστώτα, προστακτική, τελικό απαρέμφατο, υποτακτική, οριστική ενεστώτα με απαρέμφατο. Με υποτακτική, επίσης, όταν δηλώνουν επανάληψη στο παρόν – μέλλον (στην απόδοση μπορεί να υπάρχει οριστική ἐγκλιση. Με υποτακτική, όταν δηλώνουν επανάληψη στο παρελθόν (στην απόδοση μπορεί να υπάρχει οριστική παρατατικού, αορίστου ή παρακειμένου).

Ο χρονικός σύνδεσμος *πρίν* συντάσσεται με υποτακτική, συνήθως πριν από το αοριστολογικό *ἄν*, όταν η πράξη που πρόκειται να γίνει πρέπει να δηλωθεί και ως υπόθεση, σύμφωνα με την οποία η έννοια του κατηγορήματος (ρήματος) της κύριας πρότασης ή συμβαίνει ή θα συμβεί. Συνήθως τίθεται υποτακτική αορίστου, που δηλώνει προγενέστερη πράξη της δευτερεύουσας σε σχέση με την κύρια, και σπάνια υποτακτική ενεστώτα, που δηλώνει πράξη σύγχρονη με την κύρια πρόταση. Χρόνοι της είναι οι αρκτικοί (ενεστώτας, παρακείμενος ή μέλλοντας) ή τύπος αορίστου με σημασία ενεστώτα.³⁰⁵

³⁰⁵ Kühner – Gerth (1904³) § 568b (454).

Υπόθεση (εισαγωγή)	Εκφορά	Απόδοση	Δηλώνει	Συντακτική θέση
		Οριστική Προστακτική Τελικό απαρέμφατο		
		Προτρεπτική ή αποτρεπτική	Προσδοκώμενο	
ἄχρι οὖ, ἄχρι ἄν, ἕως, ἕως οὖ, ἕως ἄν, μέχρι, μέχρι ἄν, πρίν, πρὶν ἄν, πρὶν ἤ, ἡνίκα ἔστε ἄν, ἕως ὅτε	Υποτακτική	υποτακτική Οριστική + απαρέμφατο		Επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου– υπόθεσης
		Οριστική έγκλιση	Επανάληψη παρόν–μέλλον	
		Οριστική παρατατικού / αορίστου / παρακειμένου	Επανάληψη στο παρελθόν	

3.1. Είδος: προσδοκώμενο

Υπόθεση: χρονικός σύνδεσμος + (ἄν)+υποτακτική

Απόδοση: οριστική μέλλοντα

Και στη χρονική βαθμίδα του υστερόχρονου υπάρχουν πολλά παραδείγματα χρονικοῦποθετικών προτάσεων οι οποίες εκφράζουν το προσδοκώμενο.

Στους *P.Flor.* I 101 (Ερμοπολίτης νομός, συμβόλαιο εργασίας), *P.Oxy.* III 531 (βλ. BL X 139) (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή), *P.Oxy.* XXXVI 2754 (Οξύρυγχος,

επίσημο έγγραφο: διάταγμα σχετικό με νομική διαδικασία), *P.Oxy.* III 507 (Οξύρυγχος, συμβόλαιο δανείων), *P.Oxy.* XVII 2137 (Επισήμου εποίκιο Οξύρυγχίτη νομού, συμβόλαιο γης), *P.Oxy.* XLIX 3506 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή), *P.Flor.* II 260 (Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού, ιδιωτική επιστολή) οι χρονικές προτάσεις ακολουθούν την πρόταση την οποία προσδιορίζουν. Εισάγονται με τους συνδέσμους *ἄχρι οὗ, ἕως, μέχρι ἂν*. Στην υπόθεση υπάρχει υποτακτική αορίστου και στην απόδοση οριστική μέλλοντα.

P.Flor. I 101, 7–8 (20 Απρ. 91 μ.Χ.): *καὶ χορηγήσεις ἡμῖν ὕδωρ / εἰς πεῖν ἄχ[ρι] οὗ ἐκβῶμεν τοῦ θερισμο(ῦ) τῶν α(ὐ)τῶν ἀρουρῶ(ν).*

Στον *P.Oxy.* III 531 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή) (*ἔλθῃ – πέμψω*):

P.Oxy. III 531 [= Chrest. Wilck. 482 = Hengstl (1978) 83], 18–22 (2^{ος} αι. μ.Χ.): *τοῖς ὁψαρίοις ἐξήλλαξας ἡμᾶς, τοῦ τῶν καὶ τὴν / τιμὴν δι' Ἀνουβᾶ πέμψω σοι, μέντοιγε / ἕως πρὸς σέ ἔλθῃ Ἀνουβᾶς ἀπὸ τοῦ σου χαλκοῦ τὸ / ὁψώνιον σου καὶ τῶν σῶν ἐξοδίασον / ἕως πέμψω.*

Στον *P.Oxy.* XLIX 3506 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή) (*ἀναβῶ – ἔσται*):

P.Oxy. XLIX 3506, 16–18 (3^{ος} αι. μ.Χ.): *ἐὰν δὲ ἀποθῇ/τε ἄχρι οὗ ἀναβῶ πρὸς / ὑμᾶς οὐδὲ εἰς λόγος ἔσται*

Τις ίδιες εγκλίσεις εκφοράς της υπόθεσης και της απόδοσης παρατηρούμε και στους επόμενους παπύρους: *P.Oxy.* XXXVI 2754, 12–13 (Οξύρυγχος, επίσημο έγγραφο: διάταγμα σχετικό με νομική διαδικασία, 27 Μαρτ. 111 μ.Χ.) (*ἀπαρτίσωσι – καθέξω*): *ἐὰν δὲ οἱ κριταὶ αἵτιοι γέ[ν]ωνται τῆς παρ[ο]λκῆς, καθέξω αὐτοὺς μέ/χρι ἂν ἀπαρτίσωσι τὰς διαγνώσεις[ς].* // *P.Oxy.* III 507 (= Sel.Pap. I 62), 22–32 (Οξύρυγχος, συμβόλαιο δανείων, 27 Μαρτ.–25 Απρ. 146 μ.Χ.) (*ἀποδῶ – οὐκ ἐξέσται*): *τὰς δὲ / προκειμένας δραχμὰς διακοσίας / ἐξήκοντα κατατέθειμαι εἰς συν/ωνὴν χόρτου ἀποτ[ε]θησομένου / ἐν ᾧ ἔχω ἐν μισθώσει καμηλῶ/νι Σιμίλεως ἐν τῇ Ὀξυρύγχω[ν] πό/λει, ὥνπερ χόρτον οὐκ ἐξέσται μοι / βαστάζει οὐδὲ πωλεῖν οὐδὲ ὑποτί/θεσθαι ἄχρι οὗ ἀποδῶ σοι τὸ κεφάλαιον καὶ τοὺς τόκους διὰ τὸ ὑπένγν/όν σοι εἶναι.* // *P.Oxy.* XVII 2137, 27–30 (Επισήμου εποίκιο Οξύρυγχίτη νομού, συμβόλαιο γης, 27 Νοεμβ.

226 μ.Χ.) (κομίσησθε – χρήσομαι): *χρήσο[μα]ι τῇ μηχανῇ ἄνευ φόρου, / τῶ[ν] τῆς γλῆς δημοσίων ὄντων / πρὸς ὑμᾶς κυριεύοντας τῶν καρ/πῶν ἕως τὸν φόρον κομίσησθε. // P.Flor. II 260, 5–9* (Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού, ιδιωτική επιστολή, Φεβρ. 251–265 μ.Χ.) (ἔλθω – ἐνθήσω): *[αὐτὰ κ]ρειθῆς ἀρτάβας / [] καλῶς μετρήσας / [δ' ἐνθή]σω αὐτὰ λόγο[ις(?)] / [ῥήμων] ἕως ἔλθω πρὸς / [σε·*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Flor. I 101</i>	91 μ.Χ.;	Ερμπολίτης νομός	συμβόλαιο εργασίας
<i>P.Oxy. XXXVI 2754</i>	111 μ.Χ.	Οξύρυγχος	επίσημο έγγραφο: διάταγμα σχετικό με νομική διαδικασία
<i>P.Oxy. III 507</i>	146 μ.Χ.	Οξύρυγχος	συμβόλαιο δανείων
<i>P.Oxy. XLIX 3506</i>	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy. XVII 2137</i>	226 μ.Χ.	Επισήμου εποίκιο Οξύρυγχίτη νομού	συμβόλαιο γης
<i>P.Flor. II 260</i>	251–265 μ.Χ.	Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού	ιδιωτική επιστολή

Απόδοση: οριστική ενεστώτα

Οριστική ενεστώτα είναι η απόδοση της χρονικοῦποθετικής πρότασης στον *P.Cair.Masp. III 67312*, 5–14 (Αντινόου πόλις, διαθήκη, 31 Μαρτ. 567 μ.Χ.): *✠ Φλαύιος [Θ]ε[ό]δ[ωρο]ς ἐξ[κ]έ[πτ]ωρ τῆς κατὰ Θηβαίδα δουκικῆς / τάξεως, υἱὸς τοῦ τῆς ἐ[ν]δ[οξο(?)] μνημ[ῆ]ς Φοιβάμμων[ος] γεγονότος σχολαστικῶ / φόρου Θηβαίδος, ὀρμώμενος ἀπὸ τῆς Ἀντινοέων, ταύτην / ποιῶμαι τὴν ἐχ[γ]ραφον διαθήκην καθὰ ὑποτέτακτ[α]ι . . . ὁ / συνεχόμενος καὶ δεδειῶς τὸ μέλλον, μὴ, πρὶν διαθῶμαι / καὶ τὰ καθ' ἑμαυτὸν διατυπώσω, καὶ παρὰ προσδοκίαν τὸν / βίον μεταλλάξω, διὰ τοῦτο, νοῶν καὶ φρονῶν καὶ ἐπ' ἀκριβείας / πολλῆς φέρων μὲ τὸν λογισμὸν καὶ ἐρρωμένας ἔχων σὺν Θεῷ / τὰς φρένας καὶ πάσας τὰς ἐσθήσεις καὶ τοὺς λογισμοὺς / ἀπαθεῖς διασφάζων, ταύτην τὴν διαθήκην τίθημι,*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Cair.Masp. III 67312</i>	567 μ.Χ.	Αντινόου πόλις	διαθήκη

Απόδοση: προστακτική έγκλιση

Σε επιστολικά κείμενα η προστακτική έγκλιση, η οποία είναι μελλοντική έκφραση, συχνά χρησιμοποιείται στην απόδοση χρονικοϋποθετικών προτάσεων, για να δηλώσει το προσδοκώμενο.

Σε έναν πάπυρο από τον Αρσινοΐτη νομό, ο οποίος είναι ιδιωτική επιστολή, η χρονικοϋποθετική πρόταση ακολουθεί την κύρια πρόταση.

P.Ryl. II 229 [= Olsson (1925) 25 = White (1986) 82], 12–16 (20 Φεβρ. 38 μ.Χ.): *περὶ δὲ τῆς τροφῆς τῶν χοιριδίων / καὶ τοῦ λοιποῦ τῆς τιμῆς τοῦ χόρτου πρό/χρησον ἕως οὗ παραγένωμαι, / δοκῶ γὰρ συναιρόμενος πρὸς σὲ / λογάριον.*

Σε έναν άλλο πάπυρο από την Οξύρυγχο, ο οποίος είναι ιδιωτική επιστολή, η χρονικοϋποθετική πρόταση τίθεται ανάμεσα στις δύο κύριες προτάσεις.

P.Oxy. XIV 1757, 22–25 (μετά το 138 μ.Χ.): *κόμισαι παρὰ Θεῶνος / μάγια δύο καὶ τήρησόν μοι / αὐτὰ ἕως ἀναβῶ, [καὶ] δήλω/σόν μοι.*

Σε έναν πάπυρο από τον Αρσινοΐτη νομό, ο οποίος είναι ιδιωτική επιστολή, η χρονικοϋποθετική πρόταση προτάσσεται της κύριας πρότασης.

BGU III 884, 13–14 (2^{ος} / 3^{ος} αι. μ.Χ. περίπου): *πρὶν οὖν ἀπέλθης πρὸς Χαιρήμονα, / ἀνά(βαινε) πρὸς με, ἵνα σοι ἀποτάξομαι*

Παρατηρούμε ότι μπορεί να χρησιμοποιούνται περισσότερες από μία χρονικές προτάσεις σε παπυρικά κείμενα, οι οποίες συνδέονται διαζευκτικά, όπως σε μια ιδιωτική επιστολή, άγνωστου τόπου, οι χρονικοϋποθετικές προτάσεις ακολουθούν την κύρια πρόταση: *P.Harr. II 223, 5–9 (1^{ος} αι. μ.Χ.):* *ἐπισφράγισον καὶ ὅσα / ἔχεις) σκεύη φύλαξον / ἕως ὅτου παραγένω/μαι πρὸς σε [δ] ἢ δια/πέμψω σοι λημ. [.]*

Παρατηρούμε, όμως, ότι μπορεί να συνδέονται και συμπλεκτικά, όπως σε έναν πάπυρο από τον Αρσινοΐτη νομό, ο οποίος είναι ιδιωτική επιστολή.

P.Graux II 23, 4–7 (21/22 Δεκ. 2^{ου} αι. μ.Χ.): ἀπαίτησον / ἢ στησον ὡς λέγει ἕως ἂν ἀγο/ράσῃ ἀτὴ ἱμάτια καὶ τὰ μὰ ἀπο/λάβῃς κύστα Ἑρμᾶ κατελθόντι / ἕως ἂν πωλήσῃ πεντακοσίας / δέσμας χόρτου τῆς οὔσης τει/μ[ῆς].

Τον ἴδιο τρόπο εκφοράς της υπόθεσης και της απόδοσης διαπιστώνουμε και στους επόμενους παπύρους: *P.Oxy.* LXXV 5054, 9–12 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 2ος αι. μ.Χ.): συνλάβεσθε οὖν τοῖς / περὶ τὸν Ἑρμαῖον / ἕως κατεγγυήσῃ/ται αὐτῷ τὸν πάτον // *P.Oxy. Hels.* 47 c, 3–10 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος} αι. μ.Χ.): παρακαλῶ σε, ἄδελ/φε, συνλαβοῦ Δημη/τρίῳ τῷ ἀδελφῷ / μου ἕως ἂν τὰ σι/τάρια μετρηθῇ, καὶ / ἐν οἷς αὐτῷ χρεῖ/α ἐσ[τὶ] συνποιή/[σ]εις [αὐ]τῷ. // *P.Köln* II 106, 3–6 (ἀγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος} αι. μ.Χ.): ἐλθὼν μοι ὁ ἀδελφὸς τοῦ λαβόν/τος τὸν χαλκὸν ἠρώτησέ με ὅτι/ ἔασεν (l. ἔασον) με ἄχρι οὗ παραγένη/ται Διονύσιος // *P.Princ.* III 166 [= Hengstl (1978) 58], 4–7 (ἀγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος} ἢ 3^{ος} αι. μ.Χ.): κόμισον τὸν πατέρα / μου τὸν νεκρὸν καὶ ἀσφά/λισον ἕως ἂν σὺν θεῷ / ἀναπλεύσω εἰς ἐκφορά[ν]. // *P.Tebt.* II 416 (= Chrest.Wilck. 98), 14–21 (Αλεξάνδρεια, δύο ιδιωτικές επιστολές, 3^{ος} αι. μ.Χ.): πᾶν ποιήσον συντηρήσαι / τὴν γυναῖκάν μου ἕως παρα/γένομε·μετάδξ καὶ Ἀκουτᾶ/τι τῷ ἀδελφῷ ὅτι ἐὰν χρίαν / τινὸς ἔχη ἢ γυνή μου ποί/ησον αὐτῆς τὴν χρίαν / ἕως ἔλθω, μηδὲν ἐπιζη/τείτω. // *P.Oxy.* XLV 3253, 4–14 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος} / 4^{ος} αι. μ.Χ.): μετοξὺ (l. μεταξὺ) / οὖν αὐτῶν γενοῦ καὶ ὅπερ ἐὰν κατὰ/λάβῃς σύνφωνον ἀπ[ὸ] τοῦ λογα/ριδίου τοῦτο ἀπόλαβε καὶ ἄφες παρὰ / σεαυτῷ ἔστ' ἂν δοκιμάσωμεν τί ὀφί/λει αὐτῷ τῷ μεικρῷ Παγένη δο/θῆναι καὶ τί εἰς λόγον τῶν ὀφι/λομένων ὑπ' αὐτοῦ. ἀλλὰ καὶ / τὸν οἶνον ὃν λαμβάνι ὁ ἀγροφύ/λαξ συνάξας ἄφες παρ[ὰ] σεαυτῷ / ἔστ' ἂν τι κρίνωμεν. // *P.Lond.* V 1683, 1–3 (Αφροδίτης κόμη του Ανταιοπολίτη νομού, επίσημη επιστολή, 566–567 μ.Χ. περίπου): πάραυτα οὖν / ? [πρὸς ἡμᾶς κατὰ]λαβε ἵ(να ἀπαλλάξαι τὸ πρᾶγμα σο̄ πρὶν τοῦ μὴ κατελθεῖ / ?[ἡμᾶς(?) εἰς Μουνκ]ρήκιν ἐν ἀβάκειον ποιήσατε πέμψαι ἡμῖν εἰς λόγον τῶν

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Ryl.</i> II 229	38 μ.Χ.	Αρσινοΐτης νομός	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Harr.</i> II 223	1 ^{ος} αι. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XIV 1757	μετά το 138 μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>BGU</i> III 884	2 ^{ος} /3 ^{ος} αι. μ.Χ. περίπου	Αρσινοΐτη νομός	ιδιωτική επιστολή

<i>P.Graux</i> II 23	2 ^{ου} αι. μ.Χ.	Αρσινοΐτης νομός	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XLV 3253	3 ^{ος} /4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Tebt.</i> II 416	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αλεξάνδρεια	δύο ιδιωτικές επιστολές
<i>P.Oxy.</i> LXXV 5054	2ος αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy. Hels.</i> 47 c	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Köln</i> II 106	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Princ.</i> III 166	2 ^{ος} ή 3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Lond.</i> V 1683	566–567 μ.Χ. περίπου	Αφροδίτης κόμη	επίσημη επιστολή
		Ανταιοπολίτη νομού	

Απόδοση: τελικό απαρέμφατο

Σε έναν άλλο πάπυρο από τον Απολλωνοπολίτη Επτακωμία, ο οποίος είναι εισαγωγή εγγράφου για μια αντιπαράθεση σχετικά με ένα οικόπεδο, απόδοση της χρονικοϋποθετικής πρότασης είναι το απαρέμφατο *έπισχεθῆναι*, το οποίο εξαρτάται από τη μετοχή *ἀξιῶν*.

P.Giss. I 8, 13–17 (30 Μαρτ. 119 μ.Χ.): *ἀναγκαίως προήλθον / διὰ τοῦδε τοῦ ἀναφορίου ἀξιῶν ἐπισχε/θῆναι τὴν πρᾶσιν μέχρι ἂν περὶ τούτου / κριθῶμεν, ἵν' ὧ [β]εβοηθημένος.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Giss.</i> I 8	119 μ.Χ.	Απολλωνοπολίτης Επτακωμία νομού	εισαγωγή ενός εγγράφου το οποίο αφορά αντιπαράθεση για ένα οικόπεδο

Απόδοση: προτρεπτική ή αποτρεπτική υποτακτική

Μία άλλη έγκλιση, την οποία παρατηρούμε συχνά στην απόδοση των χρονικοϋποθετικών προτάσεων παπυρικών κειμένων, είναι η προτρεπτική ή η αποτρεπτική υποτακτική για δήλωση του προσδοκώμενου.

Με υποτακτική έγκλιση εκφέρονται οι χρονικοϋποθετικές προτάσεις στους επόμενους παπύρους. Στην απόδοση τίθεται υποτακτική είτε προτρεπτική είτε αποτρεπτική. Αυτό παρατηρείται στους ακόλουθους παπύρους, στους οποίους οι χρονικοϋποθετικές προτάσεις ακολουθούν την προσδιοριζόμενη πρόταση.

P.Oxy. III 531 [= Chrest.Wilck. 482 = Hengstl (1978) 83], 4–7, (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος} αι. μ.Χ.): *περὶ οὐ μοι παλλάκεις / γράφεις ἀνθρώπου μηδὲν προσποιηθῆς ἕως ἐπ’ ἀγαθῷ πρὸς σὲ παραγένομαι (1. παραγένωμαι) σὺν Οὐ/ηστείνῳ μετὰ καὶ τῶν ὄνων.*

P.Graux II 23, 12–14 (Αρσινοΐτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος} αι. μ.Χ.): *βλέπε οὖν μὴ ἀφῆς / αὐτὴν κεινηθῆναι ἕως ἂν ἀπολάβῃς τοὺς κιθῶνάς μου*

P.Oxy. LVI 3853, 4–6 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 3^{ος} αι. μ.Χ.): *{ι} τὰ ἱμάτια ἐὰν ᾗν γεγονότα μὴ [δ]ιαπέμψης μοι ἄχρις / ἂν δηλώσω σοι περὶ αὐτῶν.*

Ο γραμματικός τύπος *ᾗν γεγονότα* εἶναι ἓνας συχνός τύπος της υποτακτικής.³⁰⁶

Τις ίδιες εγκλίσεις εκφοράς της υπόθεσης και της απόδοσης παρατηρούμε στους επόμενους παπύρους: *P.Abin.* 26, 10–16 (Πτολεμαῖς Ευεργέτης, επίσημη επιστολή, 346 μ.Χ. περίπου): *ἐποίησα τὸν ἐξάκτορα γράψε πρὸς / αὐτὸν ἵνα ὑποδέξῃται παρὰ τῶν / ἀπὸ Ταυρίγου, καὶ μὴ τουτων / ἀπολύ[σ]ῃς ἕως ἂν ἀπαλλάξω τὸν / ὄφφ(ικιάλιον) καὶ ἔλθῃ ἐπὶ τὰ κάστρα / καὶ ποιήσω πρὸς αὐτὸν τὸν / λόγο[ν] μου //* *P.Harr.* I 159, 1–2 (ἀγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 5^{ος}/6^{ος} αι. μ.Χ.): *φρόντισον οὖν μὴ ἀμελήσης, ἵνα μοι (1. μὴ) ὀχλήσης ἐνταῦθα, / καὶ μὴ ἀνέλθῃς ἐς τὴν πόλιν [πρὶν ἂν ποιήσης] τὴν καταβολήν //* *CPR XXX* 5, 7–11 (Ερμοπολίτης νομός, επίσημη επιστολή, 643–644 μ.Χ. περίπου): *ἀλλὰ παρασκεύασον / φορτωθῆναι τὰ πεμφθέντα σοι πλοῖα / ἐκ τοῦ ἱλλου(στρίου) κύτου καὶ μὴ πέμψῃς ὀπτόπλινθα / [ἔ]ως ὅτε λαλήσω σοι μήτε μὴν ἀπολύςῃς / τὰ δοκία † π² ἀπελύθ(η) ὥρα ε † //* *SB V* 7520 (= *P.Berl.Frisk* 6), 7–12 (Αφροδίτης κόμη Ανταιοπολίτη νομού, ιδιωτική επιστολή, 26 Ιαν.–24 Φεβρ. 710 μ.Χ.): *δεχόμενος οὖν / τὰ παρόντα γράμματα μὴ συγχωρήσης παντοῖον τινὰ / ποιῆσαι ἀγορασίαν φοινικίων ἐν τῇ διοικήσει σου / εἰ μὴ δι’ ἡμετέρων γραμμάτων<, >. καὶ ἡνίκα γράψωμεν πρὸς σε / περὶ ἀγορασίας οἴουδῆποτε ἀνθρώπου ἐκ τῶν τοιούτων / φοινικοδοκίων. //* *P.Lond.* IV 1356, 35–37 (Αφροδίτης κόμη

³⁰⁶ Sirivianou (1989) *P.Oxy.* LVI 3853, σχόλιο στ. 5. Βλ. και κεφάλαιο για τις εναντιωματικές προτάσεις.

Ανταιοπολίτη νομού, επίσημη επιστολή, 15 Απρ. 710 μ.Χ.): *[μὴ ἀποστ]είλης δὲ αὐτὸν πρὸς ἡμᾶς ἄχρις ἂν ἐγκύψης ἐν / [αὐτῷ] καὶ εἰ μὲν ἐφείλαξαν (1. ἐφύλαξαν) τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἰσότητ[α] / [γράφῃ]ς ἡμῖν περὶ τούτοῦ*.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy.</i> III 531	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Graux</i> II 23	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αρσινοΐτης νομός	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> LVI 3853	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Abinn.</i> 26	346 μ.Χ. περίπου	Πτολεμαίς Ευεργέτις Αρσινοΐτη νομού	επίσημη επιστολή
<i>P.Harr.</i> I 159	5 ^{ος} / 6 ^{ος} αι. μ.Χ.	άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>CPR</i> XXX 5	643–644 μ.Χ. περίπου	Ερμπολίτης νομός	επίσημη επιστολή
<i>SB</i> V 7520	710 μ.Χ.	Αφροδίτης κόμη Ανταιοπολίτη νομού	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Lond.</i> IV 1356	710 μ.Χ.	Αφροδίτης κόμη Ανταιοπολίτη νομού	επίσημη επιστολή

Απόδοση: οριστική ενεστώτα + απαρέμφατο

Ως χρόνος απόδοσης του προσδοκώμενου μπορεί να τίθεται η οριστική ενεστώτα με μελλοντική σημασία. Στα παρακάτω παραδείγματα ο βασικός ρηματικός τύπος της προτασσύμενης κύριας πρότασης είναι η οριστική ενεστώτα, από την οποία εξαρτώνται τα απαρέμφατα, τα οποία βρίσκονται σε άμεση νοηματική συνάφεια με τις χρονικοϋποθετικές προτάσεις οι οποίες έπονται.

P.Cair.Preis. 48, 6–8 (2^{ος} αι. μ.Χ.): *Καλῶς δ' ἔχει σε ἐνθάδε / ἐλθόντα μετ' ἐμοῦ μένειν μέχρι / τὸ πλοιαρίδιον εὐρῶμεν*.

P.Oxy. Hels. 47 a, 4–10 (2^{ος} αι. μ.Χ.): *παρακαλῶ σε, ἀδελφέ, τῷ ἀδε/λφῷ μου Δημη/τρίῳ συνλαβέσ/θαι, ἄχρι ἂν τὰ σι/τάρια μετρή/ση*.

P.Oxy. LXVII 4596, 16–25 (27 Νοεμ.–26 Δεκ. 264 μ.Χ.): *ὁμ[ο]λογεῖ δὲ ὁ Πολυδεύκης ἐσχηκέναι πα[ρὰ] / τοῦ Θώνιος ἐν προχρεῖα εἰς ἀναγκαί[ας] / αὐτοῦ χρεῖας ἀργυρίου δραχμὰς τετρακο[σ]ί[ας] ἅσπερ μετὰ τὸν τετραετὴ χρόνον ἀποδώ/σει τῷ Θῳγι ἄνευ τόκου, οὐκ*

[ἐξόντος αὐ]/τῷ ἐντὸς τοῦ χρόνου ἀποσπᾶ[ν τὴν θυ]/γατέρα αὐτοῦ
οὐδὲ μετὰ τὸν χρόνον [/ πρὶν ἂν ἀποδῶ τὰς τοῦ ἀργυρί[ου] δραχμὰς]
/[τετρ]ακοσίας πλήρη[ς].

P.Mert. I 46, 3–4 (τέλη 6^{ου} αι. μ.Χ.): παρασκευάζει με ἐν τῷ
ἐπανελθεῖν ἀπὸ τῆς Ἡρακλεοπολιτῶν ποιῆσαι ἐνταῦθα / τρ[εῖ]ς
ἡμέρας ἕως οὗ ἀνυσθῇ τὸ χρυσίον

Την οριστική ενεστώτα με απαρέμφατο ως τρόπο εκφοράς της απόδοσης παρατηρούμε και στους ακόλουθους παπύρους: *P.Ryl.* II 234, 16–19 (άγνωστος τόπος, επιστολή, 2^{ος} αι. μ.Χ.): γράφω σοι οὖν, κύριε, ἵν' εἰδῇς, καὶ εἰ βούλῃ παραμεῖναί με ἐνθάδε μετὰ τῶν / ἀνθρώπων ἕως ἂν ἡ ἀκουσθῶσι ἡ ἀν/τιφώνησιν λάβω. // *P.Kron.* 18 [= *JJP* 15 (1965) 119–120 αριθ. b = Pestman, *Prim.*² 37 = *SB* VIII 9880] (βλ. *BL* VIII 158), 12–24 (Τεβτύνη του Αρσινοΐτη νομού, επιστολή, 14 Ιαν. 144 μ.Χ.): βούλομαι ἐκουσίως καὶ / αὐθε[ρ]έτως ὑπαλλᾶξαι κλήρου κατοικικ(οῦ) / ἀρούρας δύο [έ]κ τοῦ πρὸς νότον μέρους / Διδύμη Ἡρώνας τοῦ Ἀμαίτος πρὸς ἃς ὀφείλω / αὐτῇ σὺν τῇ ἀδελφῇ μου Ταορσενούφει / κατὰ ἀσφάλειαν ἀργυρίου κεφαλαίου / δραχμὰς τριακοσίας ἑβδομήκοντα δύο / καὶ τοὺς τ[ό]κους καθ' ὧν καὶ μὴ συνχρη/ματίζεσθαι μοι μηδὲν ἀπλῶς οἰκονο/μούση, ἐπ' ἐξαλλοτριώσι ἡ ἐπὶ καταχρη/ματισμῶι, ἄχρι οὗ ἀποδῶ τὰ ὀφειλό/μενα καὶ ἀπενέγκω τὴν [κ]αθήκουσαν / ἀποχήν. διὸ ἐπιδίδωμι τὴν ὑπαλλαγὴν. // *SB* IV 7436 [= *P.Mon.Epiph.* 624 = *Aegyptus* 10 (1929), σελ. 73–74] 4–5 (τέλη 6^{ου} αι. μ.Χ.): ὅπερ νομίζω, / οὐκ [ἀν]έχεται ἄρτι ἀνελθεῖν, ἕως ὅτε γένηται κατάστασις τελεία. // *CPR* XXX 20, 9–11 (643–644 μ.Χ. περίπου): παρακαλῶ / οὖν τοὺς θεοφυλά(κτους) ὑμᾶς κελεῦσαι τοῦτον ἀπολυθῆναι / ἕως ὅτε ἔλθῃ ὁ ἄλλος.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Cair.Preis.</i> 48	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχίτης νομός	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.Hels.</i> 47 a	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> LXVII 4596	264 μ.Χ.	Οξύρυγχος	συμβόλαιο μαθητείας
<i>P.Mert.</i> I 46	τέλη 6 ^{ου} αι. μ.Χ.	Ηρακλεοπολίτης νομός	επιστολή
<i>P.Ryl.</i> II 234	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Kron.</i> 18	144 μ.Χ.	Τεβτύνη Αρσινοΐτη νομού	επιστολή

SBIV 7436	τέλη 6 ^{ου} αι. μ.Χ.	Θήβα	ιδιωτική επιστολή
CPR XXX 20	643–644 μ.Χ. περίπου	Ερμοπολίτης νομός	ιδιωτική επιστολή

3.2. Είδος: επανάληψη στο παρόν – μέλλον

Υπόθεση: χρονικός σύνδεσμος + (ἄν) + υποτακτική

Απόδοση: οριστική

Οριστική ενεστώτα είναι η απόδοση της χρονικοὑποθετικής πρότασης ενός παπύρου από την Ευημέρεια, ο οποίος μας παραδίδει κείμενο ιδιωτικής επιστολής και οριστική αορίστου είναι η απόδοση ενός παπύρου από την Ευημέρεια του Αρσινοΐτη νομού, ο οποίος είναι επιστολή του Θεογείτονα στον Απολλώνιο.

*P.Fay. 124 (= P.Cair.Cat. 10803), 6–11 (2^{ος} αι. μ.Χ.): καὶ νῦν οὖν /
πάλειν ἐπιράθην γράφιν σ[ο]ι / πρὶν ἢ τι περαιότερ[ο]ν ἐνχι/ρήσω
πο[ι]εῖν, ἐάνπερ μὴ εὐ/γνομωνῆς τὰ πρὸς τὴν μη/τέρα.*

*SBIV 7330, 8–10 (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος} αι. μ.Χ.): ὁ
Διόσκορος σήμερον δέκα ἡμέ/ραι ἀπρόϊτός ἐστιν καὶ εἰς πάντα `τὰ
ἔργα` μά/χομαι, ἕως ἂν αὐτὰ ἀνύσω*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Fay. 124</i>	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Ευημέρεια ³⁰⁷ Αρσινοΐτη νομού	ιδιωτική επιστολή
<i>SBIV 7330</i>	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή

³⁰⁷ Calderini, *Diz.geogr.*, Suppl. 4. 59.

3.3. Είδος: επανάληψη στο παρελθόν

Υπόθεση: *ἕως ὅτε* + υποτακτική αορίστου (αντί ευκτικής)

Απόδοση: οριστική παρατατικού

Σε έναν πάπυρο από την Οξύρυγχο, ο οποίος είναι ιδιωτική επιστολή, η χρονικοῦποθετική πρόταση ακολουθεί την κύρια πρόταση.

*P.Oxy. XVI 1867 (= P.Cair.Cat. 10131), 13–14 (7^{ος} αι. μ.Χ.): καὶ ἰδού
οὐκ ἐν/ἐχ' ἐν (I. ἐνεῖχεν) ἕως ὅτε ἔλθῃ, δέσπο(τα), καθὼς ἔγραψές μοι
ἐχθρὲς διὰ πλοῖον, ἵνα μάλιστα*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy. XVI 1867</i>	7 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή

Απόδοση: οριστική αορίστου

Σε αρκετά παπυρικά κείμενα, απόδοση των χρονικοῦποθετικών προτάσεων των ακόλουθων παπύρων είναι η οριστική αορίστου. Τα πρώτα παραδείγματα (από τον 2^ο–7^ο αι. μ.Χ.) παρουσιάζουν μία δομή χρονικών προτάσεων, σύμφωνα με την οποία μεσολαβούν μία ή δύο λέξεις, οι οποίες μπορεί να είναι ουσιαστικό ή εμπρόθετος προσδιορισμός, ανάμεσα στον σύνδεσμο εισαγωγής και το ρήμα της πρότασης.

*P.Tebt. II 314, 3–11 (Τεβτύνη του Αρσινοΐτη νομού, επιστολή του Χαιρέα, 2^{ος} αι. μ.Χ.): πιστεύω σε μὴ ἀγνοεῖν / ὅσον κάμ[α]τον ἤνεγκα /
ἕως τὴν [π]ερι[το]μὴν / ἐκπλέξω ἐπιζητοῦν/τος τοῦ [ἀ]ρχιερέως / τὸν
παῖδα ε[ἰ]δὼν, τῆς / δὲ τῶν φύλων σπουδῆς τυχόντος ἐπε/τύχαμεν.*

*SB IV 7443, 1, 9–16 (Οξύρυγχος, συμβόλαιο γης, 30 Δεκ. 285 μ.Χ.):
[Ἐμίσ]θωσεν... [ὥστε σπεῖραι καὶ ξυλα]/[μῆσαι] οἷς ἐὰν αἰρήται*

*[γ]ένεσι ἐκφορ[ί]ον / [ἀ]πο[τ]άκτου κατ' ἔτος κριθῆς ἀρταβῶν / δέξα
ἀκινδύνου παντὸς κινδύνου / τῶν τῆς γῆς κατ' ἔτος δημοσίων ὄντων /
πρὸς τὴν μεμισθωκοιυῖαν κυριεύουσαν / πάντων καρπῶν, ἕως τὴν
κριθὴν / ἀπολάβῃ.*

*SB IV 7436 (= P.Mon.Epiph. 624), 2–3, (Θήβα, ιδιωτική επιστολή,
τέλη 6^{ου} αι. μ.Χ.): ἔμεινα ἐκεῖ / θλιβόμενος, ἕως ὅτε ἐδεξάμην παρ'
αὐτῆς γράμμ[α]τα, ὥς ἐν τῇ Λυκῷ διάγει.*

Τα επόμενα παραδείγματα αφορούν συντακτικά σχήματα χρονικών προτάσεων, στα οποία μετά τον σύνδεσμο εισαγωγής, είτε ακολουθεί το αοριστολογικό μόριο ἄν είτε ο σύνδεσμος ὅτε, ο οποίος χρησιμοποιείται πλεοναστικά, είτε δεν παρεμβάλλεται καμία λέξη.

*P.Stras. IV 180, 11–13 (άγνωστος τόπος, συμβόλαιο γης, 4^{ος} αι μ.Χ.):
Συνέτυχον γὰρ αὐτῷ ἐν τῷ ἐποι/κίω αὐτοῦ καὶ ταῦτα αὐτὰ αὐτῷ εἶπον
τοῦ / ἀνασχέσθαι ἕως ἂν ἐκβῶ τοῦ ἔργου·*

Στην απόδοση των χρονικοῦποθετικών προτάσεων παρατηρούμε την οριστική αορίστου στους επόμενους παπύρους: *P.Oxy. VI 898, 15–24 (Οξύρυγχος, αίτηση σε ένα εν ενεργεία στρατηγό, 23 Ιουν. 123 μ.Χ.): ἀναβά[ν]/τα δέ με εἰς τὸν Ὀξύρυγχείτην / μετὰ καὶ τοῦ Διοσκόρου ἐνήδρευ/σεν ἄχρι ἂν αἰτήσῃ με τὴν ἀπερί/σπαστον καὶ ταύτης ἐνκρατῆς / γενομένη καὶ συνειδυῖα ἐαυτῇ / πολλὰ τῶν ἐμῶν ἀνηρπακυῖη / οὐ πρότερον ὁμολογεῖν θέλει / αἰτοῦσά μ[ε] ἀντὶ ταύτης ἀποχὴν / τῆς ἐπιτροπῆς // SB V 8003, 10–12 (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή, 4^{ος} αι. μ.Χ.): τέως ὑπερεθέμην / τοῦ ἐπιθεῖναι ἢ δοῦναι τὸ τυχόν, ἕως μάθω τὸν σκοπόν / σου.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy. VI 898</i>	123 μ.Χ.	Οξύρυγχος	αίτηση σε αρχές
<i>P.Tebt. II 314</i>	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Τεβτύνη Αρσινοΐτη νομού	ιδιωτική επιστολή
<i>SB IV 7443</i>	285 μ.Χ.	Οξύρυγχος	συμβόλαιο γης
<i>SB IV 7436</i>	τέλη 6 ^{ου} αι. μ.Χ.	Θήβα	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Stras. IV 180</i>	4 ^{ος} αι μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	συμβόλαιο γης

Απόδοση: οριστική παρακειμένου

Στον *P.Oxy.* II 294 (Αλεξάνδρεια, ιδιωτική επιστολή) η χρονικοῦποθετική πρόταση εισάγεται με τον χρονικό σύνδεσμο *ἕως*, εκφέρεται με υποτακτική αορίστου (*ἀκούσω*) και ακολουθεί την κύρια πρόταση, η οποία εκφέρεται με οριστική παρακειμένου (*ἐνήλεπα*).

P.Oxy. II 294 [= Olsson (1925) 17], 14–16 (11 Δεκ. 22 μ.Χ.): *ἐγὼ / δὲ αὐτὸς οὐπὼ οὐδὲ ἐνήλεπα ἕως ἀκούσω φάσ/ιν παρὰ σοῦ περὶ πάντων.*

Το ρήμα *ἐνήλεπα* είναι ιδιάζων τύπος του ρήματος *ἐναλείφω*.³⁰⁸

Ο *P.Oxy.* II 294 είναι παράλληλο κείμενο του *P.Oxy.* III 528 (Οξύρυγχος, επιστολή του Σερένου) [= *Sel.Pap.* I 125 = Hengstl (1978) 88], 9–11 (2^{ος} αι. μ.Χ.): *ιβ Φαῶφι ἀφ' ὅτε / ἐλουσάμην μετ' ἐσοῦ οὐκ ἐλουσάμην / οὐκ ἤλιμε μέχρι ιβ Ἀθύρ .* Και στα δύο παπυρικά κείμενα εμφανίζεται παρόμοια φράση. Ο παρακείμενος εναλλάσσεται με τον αόριστο. Μεταφράζεται: «εγώ ποτέ μέχρι τώρα δεν έχω αλείψει τον εαυτό μου μέχρι να ακούσω μια λέξη από σένα για όλα γενικώς αυτά».³⁰⁹

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy.</i> II 294	22 μ.Χ.	Αλεξάνδρεια	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> III 528	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή

4. Συμπεράσματα

Οι χρονικοῦποθετικές προτάσεις στους παπύρους, όπως και στο κλασικό συντακτικό,³¹⁰ εκφέρονται με οριστική, υποτακτική, ευκτική. Η οριστική ἐγκλίση χρησιμοποιείται για να δηλώσει κάτι το πραγματικό. Χρονικές προτάσεις που

³⁰⁸ Grenfell (1899) *P.Oxy.* II 294, σχόλιο στ. 15.

³⁰⁹ Eakin (1916) 268.

³¹⁰ Smyth (1956²) §§ 2394–2408.

αναφέρονται στο παρόν ή το παρελθόν εκφέρονται με οριστική, όταν η πράξη περιγράφεται ως πραγματικό γεγονός.³¹¹ Αναφέρονται σε χρόνο καθορισμένο.³¹²

Οι χρονικοί σύνδεσμοι, όταν συνοδεύονται από το αοριστολογικό μόριο *ἄν*, συντάσσονται με υποτακτική, όταν η πράξη πρέπει να δηλωθεί ότι θα συμβεί κατά τη γνώμη ή εικασία του λέγοντος. Αναφέρονται σε αόριστη, δυνητική και υποθετική μελλοντική κατάσταση (αόριστη επανάληψη και διάρκεια).³¹³ (*ὅταν, ὅτε ἄν, ὁπότεν, ὁπότε ἄν, ἡνίκα ἄν, ἐπὶ ἄν, ἐπὶ ἄν, ἐπὶ ἄν, ἐπὶ ἄν, ἐν ᾧ ἄν, πρίν ἄν, πρίν γ' ὅταν, ἕως ἄν, μέχρι ἄν, ἔστε ἄν*).

Ὅπως και στους πτολεμαϊκούς παπύρους,³¹⁴ έτσι και στην εξεταζόμενη εποχή η χρήση της υποτακτικής έγκλισης (ενεστώτα, αορίστου) με ή χωρίς το αοριστολογικό *ἄν* απαντά και στην αυτοκρατορική και στην πρώιμη αραβική εποχή.

Συχνά, η ευκτική έγκλιση χρησιμοποιείται, αντί της υποτακτικής, για να δηλωθεί προσδοκώμενο ή επανάληψη στο παρόν – μέλλον. Από τις χρονικές προτάσεις της Καινής Διαθήκης απουσιάζει η ευκτική έγκλιση.³¹⁵ Στις επιγραφές εμφανίζεται σπάνια.³¹⁶

Οι ίδιες εγκλίσεις εκφοράς χρησιμοποιούνται και στην πτολεμαϊκή εποχή.³¹⁷ Η έγκλιση, η οποία απαντά συχνά στις χρονικοϋποθετικές προτάσεις, είναι η υποτακτική. Συχνότερα εμφανίζονται παπυρικά κείμενα με χρονικές προτάσεις του υστερόχρονου κυρίως και του προτερόχρονου. Σε λίγα κείμενα εμφανίζονται δευτερεύουσες χρονικές προτάσεις οι οποίες δηλώνουν το σύγχρονο.

Στη βαθμίδα του σύγχρονου και του προτερόχρονου οι χρονικοϋποθετικές προτάσεις κυρίως προτάσσονται, ενώ στη βαθμίδα του προτερόχρονου είτε προτάσσονται είτε ακολουθούν την προσδιοριζόμενη πρόταση.

Οι χρονικοϋποθετικές προτάσεις μπορεί να δηλώνουν το πραγματικό, το μη πραγματικό, το προσδοκώμενο, την επανάληψη στο παρόν – μέλλον και την επανάληψη στο παρελθόν.

Στη χρονική βαθμίδα του σύγχρονου: Στις χρονικοϋποθετικές, απαντά συχνότατα ο συνδυασμός των συνδέσμων *ὁπότε + ἐάν, ὅτε + ἐάν* και οι συμπτυγμένοι σύνδεσμοι *ὅταν, ὁπότεν*. Ο σύνδεσμος *ὁπότεν*, όπως και στα κείμενα της Καινής

³¹¹ Smyth (1956²) § 2394.

³¹² Jannaris (1968) 465.

³¹³ Jannaris (1968) 466.

³¹⁴ Mayser, *Gram.*, II 1. 274.

³¹⁵ Blass – Debrunner (1961) 195.

³¹⁶ *IG* II² 1106, 10.

³¹⁷ Mayser, *Gram.*, II 3. 79–80.

Διαθήκης, απαντά πολύ σπάνια με οριστική έγκλιση. Οι σύνδεσμοι *ότε, όποτε, ήνίκα, όπηνίκα, έως, ώς, άφ' ου* εισήγαν χρονικές προτάσεις του σύγχρονου κατά την πτολεμαϊκή εποχή.³¹⁸

Οι χρονικοϋποθετικές εκφράζουν το μη πραγματικό (σπάνια), το προσδοκώμενο και την επανάληψη στο παρόν – μέλλον (πολύ συχνά), επανάληψη στο παρελθόν (λιγότερο συχνά).

Ένας συντακτικός σχηματισμός είναι ο εξής: στην υπόθεση τίθεται ο σύνδεσμος *όποταν* + ευκτική αορίστου των ρημάτων *βούλομαι* ή *ζητούμαι* και στην απόδοση α. οριστική μέλλοντα, ή β. *όμολογώ, όμολογούμεν* + σύνθετος απαρεμφατικός τύπος του *δίδωμι* ή του *έχω*, ή γ. *έτοίμως έχω* + σύνθετος απαρεμφατικός τύπος του *δίδωμι*. Ο σχηματισμός συνιστά μια στερεοτυπική φόρμουλα, η οποία επαναλαμβάνεται κυρίως σε συμβολαιογραφικές πράξεις από τον 4^ο ως τον 6^ο αι. μ.Χ.

Οι χρονικοϋποθετικές προτάσεις άλλοτε προτάσσονται και άλλοτε ακολουθούν την προσδιοριζόμενη πρόταση.

Στη χρονική βαθμίδα του προτερόχρονου: Οι χρονικοϋποθετικές προτάσεις εκφέρονται με τους συνδέσμους *έπán, έπειδάν* και εκφράζουν το πραγματικό, το προσδοκώμενο, την επανάληψη στο παρόν και μέλλον.

Στην πτολεμαϊκή εποχή προτερόχρονο εισήγαν οι σύνδεσμοι *έπει, έπειδή, άφ' ου, ώς, ότε, όποτε, όπηνίκα*.³¹⁹ Παρατηρούμε ότι στις χρονικοϋποθετικές προτάσεις πολύ συχνά προσαρτάται το αοριστολογικό *άν* σε αυτούς τους συνδέσμους, με αποτέλεσμα να απαντούν συχνά οι τύποι *έπán και έπειδάν*.

Ο σύνδεσμος *έπán* μπορεί να συντάσσεται με οριστική ιστορικού χρόνου, φαινόμενο που παρατηρείται κυρίως κατά τον 6^ο και 7^ο αι. μ.Χ. Και στα κείμενα των επιγραφών και της Καινής Διαθήκης απαντά ο σύνδεσμος *έάν (άν)* με οριστική έγκλιση. Τα παραδείγματα αυτής της δομής είναι πολύ λίγα σε σύγκριση με την πλειονοψηφία εκείνων τα οποία είναι γραμμένα ορθά.³²⁰

Οι χρονικοϋποθετικές προτάσεις ακολουθούν συνήθως τις προτάσεις που προσδιορίζουν.

³¹⁸ Mayser, *Gram.*, II 3. 77.

³¹⁹ Mayser, *Gram.*, II 3. 77. Βλ. και παραπάνω σελ. 164 (Οι σύνδεσμοι *έπει* και *έπειδή* χρησιμοποιούνταν στους πτολεμαϊκούς παπύρους τόσο στις χρονικές όσο και στις αιτιολογικές προτάσεις με την οριστική κάθε χρόνου. Η χρήση αυτών των δύο συνδέσμων συνεχίζεται στα ίδια είδη δευτερευουσών προτάσεων και στους παπύρους της αυτοκρατορικής εποχής και πρώιμης βυζαντινής εποχής).

³²⁰ Deissmann (1901) 201.

Στη χρονική βαθμίδα του υστερόχρονου: Οι χρονικοῦποθετικές προτάσεις εισάγονται κυρίως με τους συνδέσμους *ἕως* (*ἕως ὅτε*), *ἄχρι* (*ἄχρι οὗ*), *πρίν*, *μέχρι*. Με μεγάλη συχνότητα εμφανίζεται ο χρονικός σύνδεσμος *πρίν* ως σύνδεσμος εισαγωγής των χρονικών προτάσεων. Εκφράζουν το προσδοκώμενο, την επανάληψη στο παρελθόν, την επανάληψη στο παρόν – μέλλον.

Στην πτολεμαϊκή περίοδο υστερόχρονο εισήγαν οι σύνδεσμοι *ἕως*, *ἕως οὗ*, *ἕως ὅτου*, *μέχρι*, *πρίν*, *πρίν ἢ*, *πρότερον*.³²¹ Στις επιγραφές και στην Καινή Διαθήκη οι σύνδεσμοι *ἕως*, *ἕως οὗ*, *ἕως ὅτου*, *ἄχρι*, *μέχρι* συντάσσονται με οριστική, σύμφωνα με το κλασικό πρότυπο, και με υποτακτική.³²² Η σύνταξη του συνδέσμου *πρίν* με απλή υποτακτική ήταν αγαπημένη φράση των κλασικών συγγραφέων, αν και σχεδόν πάντα υπήρχε το *ἄν*. Οι συγγραφείς της Καινής Διαθήκης έχουν αντικαταστήσει τέτοιες φράσεις με τον σύνδεσμο *ἕως*.³²³

Σε ορισμένα παραδείγματα παρατηρούμε ότι οι χρονικοῦποθετικές προτάσεις εισάγονται με τους διπλούς χρονικούς συνδέσμους *ἕως ὅτε*, συντάσσονται με υποτακτική, έχουν ως απόδοση οριστική παρατατικού, αορίστου ή παρακειμένου και δηλώνουν αόριστη επανάληψη στο παρελθόν. Σύμφωνα με την κλασική θεωρία του συντακτικού το συγκεκριμένο είδος δηλώνεται, όταν στην υπόθεση τίθεται ευκτική και στην απόδοση οριστική παρατατικού ή υπερσυντελικού ή δυνητική οριστική κατά κανόνα αορίστου.³²⁴

Όταν στην κύρια πρόταση υπάρχει ιστορικός χρόνος και στη δευτερεύουσα υποτακτική, φαινόμενο το οποίο απαντά σπάνια στους παπύρους, δηλώνεται ότι το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα της παρελθοντικής πράξης παρατείνεται στο παρόν.³²⁵

Σχεδόν σε όλα τα παραδείγματα διαπιστώνουμε ότι οι χρονικοῦποθετικές προτάσεις λογικά ακολουθούν την κύρια πρόταση, την οποία προσδιορίζουν, φαινόμενο το οποίο προέρχεται από τη χρονική φύση του υστερόχρονου, το οποίο νοηματικά έπεται της κύριας πρότασης.

Αναφορικά με την απόσταση ανάμεσα στον εισαγωγικό σύνδεσμο και τον ρηματικό τύπο της πρότασης, παρατηρούμε τα εξής για τη δομή των χρονικών και των χρονικοῦποθετικών προτάσεων:

³²¹ Mayser, *Gram.*, II 3. 77.

³²² Blass – Debrunner (1961) 193.

³²³ Blass – Debrunner (1961) 193.

³²⁴ Kuhner–Gerth (1904³) § 575b (476)· Goodwin (1929) §§ 462–463· Smyth (1956²) §§ 2340–2341.

³²⁵ Kühner – Gerth (1904³) § 567.4 (449).

α. Στα περισσότερα παραδείγματα εντοπίζουμε την δομή εκείνη κατά την οποία ο ρηματικός τύπος τοποθετείται στη δεύτερη θέση της περιόδου, αμέσως μετά τον σύνδεσμο εισαγωγής. Μπορεί να ακολουθούν οι εξής όροι: υποκείμενο, αντικείμενο, εμπρόθετοι, επιρρηματικοί, ομοιόπρωτοι, ετερόπρωτοι προσδιορισμοί, κατηγορούμενα, απαρέμφατα, μετοχές.

β. Σε πολλά, επίσης, παραδείγματα, ο ρηματικός τύπος τοποθετείται στη μέση της πρότασης και μπορεί να προηγούνται και να ακολουθούν οι εξής όροι:

Πρόταση		
Προηγούνται		Ακολουθούν
Συμπλεκτικός σύνδεσμος+Υποκείμενο	Ρήμα	Αντικείμενο+ομοιόπρωτος προσδιορισμός
Συμπλεκτικός σύνδεσμος		Υποκείμενο+ετερόπρωτος προσδιορισμός
Συμπλεκτικός σύνδεσμος		Αντικείμενο1+Αντικείμενο2+εμπρόθετος προσδιορισμός+μετοχή
Αντιθετικός σύνδεσμος+επιρρηματικός προσδιορισμός		Αντικείμενο+ομοιόπρωτος προσδιορισμός+Υποκείμενο+ απαρέμφατο+εμπρόθετος προσδιορισμός+ετερόπρωτος προσδιορισμός+Αντικείμενο+ετερόπρωτος προσδιορισμός+μετοχή+εμπρόθετος προσδιορισμός+ομοιόπρωτοι προσδιορισμοί+εμπρόθετος προσδιορισμός+απαρέμφατο+Αντικείμενο απαρεμφάτου+απαρέμφατο
Αντικείμενο		Επιρρηματικός προσδιορισμός+μετοχή
Υποκείμενο		Εμπρόθετος προσδιορισμός
Διαζευκτικός σύνδεσμος		Υποκείμενο+ Επιρρηματικός προσδιορισμός+ετερόπρωτος

		προσδιορισμός+επιρρηματικοί προσδιορισμοί
Αιτιολογικός σύνδεσμος		εμπρόθετος προσδιορισμός+μετοχή+ εμπρόθετος προσδιορισμός
Αιτιολογικός σύνδεσμος		Υποκείμενο+επιρρηματικός προσδιορισμός+ετερόπτωτος προσδιορισμός+απαρέμφατο+εμπρόθετος προσδιορισμός
Συμπλεκτικός σύνδεσμος		Αντικείμενο
Συμπλεκτικός σύνδεσμος		Εμπρόθετος προσδιορισμός
Εμπρόθετος προσδιορισμός		Εμπρόθετος προσδιορισμός
Εμπρόθετοι προσδιορισμοί		Εμπρόθετοι προσδιορισμοί
Διαζευκτικός σύνδεσμος		Υποκείμενο+εμπρόθετος προσδιορισμός
Αντικείμενο		Μετοχές+Αντικείμενο απαρεμφάτου+απαρέμφατο

γ. Σε λιγότερα, συγκριτικά με τις παραπάνω κατηγορίες, παραδείγματα παρατηρούμε δομές χρονικών προτάσεων, στις οποίες τίθεται το ρήμα στο τέλος της πρότασης. Μπορεί να προτάσσονται παρατακτικοί σύνδεσμοι, αντικείμενα, υποκείμενα, ομοιόπτωτοι, ετερόπτωτοι, εμπρόθετοι, επιρρηματικοί προσδιορισμοί.

VIII. Οι αναφορικές επιρρηματικές προτάσεις

1. Εισαγωγή – Εκφορά – Συντακτική θέση

Στους παύρους της αυτοκρατορικής και της πρώιμης αραβικής εποχής είναι σχετικά μικρή η συχνότητα εμφάνισης των αναφορικών επιρρηματικών προτάσεων, δηλαδή των αναφορικών προτάσεων οι οποίες προσδιορίζουν κάποιον όρο μιας άλλης πρότασης, αλλά παράλληλα δηλώνουν και επιρρηματικές σχέσεις αιτίας, σκοπού, αποτελέσματος, υπόθεσης.

Οι αναφορικές επιρρηματικές προτάσεις εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες. Οι αντωνυμίες *ὅς, ὅσος, οἷος* δηλώνουν κάτι οριστικό και συγκεκριμένο. Οι αντωνυμίες *ὅστις, ὅπόσος, ὅποιος* αναφέρονται σε κάτι αόριστο και γενικό.³²⁶

Τα είδη των αναφορικών επιρρηματικών προτάσεων είναι: 1. αναφορικές αιτιολογικές, 2. αναφορικές τελικές, 3. αναφορικές συμπερασματικές, 4. αναφορικές υποθετικές.³²⁷ Οι αναφορικές αιτιολογικές προτάσεις εκφέρονται, όπως οι αιτιολογικές, συνήθως με οριστική έγκλιση. Μεταφράζονται «γιατί». Οι αναφορικές τελικές προτάσεις εκφέρονται με οριστική μέλλοντα. Μεταφράζονται «για να». Οι αναφορικές συμπερασματικές προτάσεις εκφέρονται με οριστική, σπάνια με απαρέμφατο. Μεταφράζονται «ώστε». Οι αναφορικές υποθετικές προτάσεις εκφέρονται όπως και οι υποθετικές προτάσεις. Αποτελούν την υπόθεση λανθάνοντος υποθετικού λόγου.

Λειτουργούν όπως και οι ονοματικές, αλλά και ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί της αιτίας, του σκοπού, του αποτελέσματος ή της προϋπόθεσης.

³²⁶ Jannaris (1968) 352.

³²⁷ Smyth (1956²) §§ 2554–2560· Jannaris (1968) 468–471.

Αναφορικές αιτιολογικές προτάσεις

Εισαγωγή	Εκφορά	Συντακτική θέση
Αναφορικές αντωνυμίες	Όπως και οι απλές αιτιολογικές προτάσεις (κυρίως με οριστική	Προσδιορίζουν αναφορικά όρο πρότασης Επιρρηματικός προσδιορισμός της αιτίας

Αναφορικές τελικές προτάσεις

Εισαγωγή	Εκφορά	Συντακτική θέση
Αναφορικές αντωνυμίες	Όπως και οι αντίστοιχες τελικές προτάσεις (κυρίως με οριστική μέλλοντα)	Προσδιορίζουν όρο ή το περιεχόμενο πρότασης Επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού

Αναφορικές συμπερασματικές προτάσεις

Εισαγωγή	Εκφορά	Συντακτική θέση
Αναφορικές αντωνυμίες	Όπως και οι απλές συμπερασματικές προτάσεις (κυρίως με απαρέμφατο ή μετοχή στη θέση του ή με οριστική μέλλοντα)	Προσδιορίζουν όρο πρότασης Επιρρηματικός προσδιορισμός του συμπεράσματος

Αναφορικές υποθετικές προτάσεις

Εισαγωγή	Εκφορά	Απόδοση	Δηλώνουν
αναφορικός σύνδεσμος + <i>άν</i> (<i>εάν</i>)	Υποτακτική Ενεστώτα Αορίστου	Οριστική μέλλοντα Προστακτική Μελλοντική έκφραση	Προσδοκώμενο
Αναφορικός σύνδεσμος + <i>εάν</i>	Οριστική = Υποτακτική	Οριστική Προστακτική Μέλλοντική έκφραση	
Αναφορικός σύνδεσμος + <i>εάν</i>	Ευκτική	Μελλοντική έκφραση	

2. Οι αναφορικές αιτιολογικές προτάσεις

Οι αναφορικές αιτιολογικές προτάσεις δηλώνουν την αιτία της ενέργειας του ρήματος της κύριας πρότασης. Εξαρτώνται από ρήματα π.χ.: *έδυστύχουν* και *έγραψα* και εκφέρονται όμοια με τις απλές αιτιολογικές προτάσεις. Προσδιορίζουν είτε κάποιον όρο είτε το περιεχόμενο όλης της πρότασης, στην οποία αναφέρονται.

Κάθε αιτιολογική πρόταση, η οποία έχει ως αντικείμενο την αιτιολόγηση κάποιου πραγματικού γεγονότος, εκφέρεται με οριστική, που δηλώνει κάτι πραγματικό. Η αιτιολογική είτε συγγενεύει με υποθετική πρόταση (*εί* ή *επει* + οριστική) είτε ισοδυναμεί με εξαρτημένη πρόταση, η οποία εισάγεται με τον σύνδεσμο *ότι*. Η έγκλιση δεν μεταβάλλεται, διότι και στις δύο περιπτώσεις εκφράζεται κάτι πραγματικό. Ενδέχεται να αλλάζει μόνο η άρνηση, στην πρώτη περίπτωση, σε *μή*.³²⁸

Σε έναν πάπυρο από την Οξύρυγχο, ο οποίος είναι μαθητική άσκηση για την ιστορία του Άδραστου, η πρόταση *αίτινες οὐκ ἄμορφοι τυγχάνουσι* προσδιορίζει

³²⁸ Ασώπιος (1858²) 235.

αιτιολογικά την επιτασσόμενη κύρια πρόταση *περὶ τὸν γάμον ἐδυστύχουν, μηδενὸς αὐτὰς μνωμένου*. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *αἵτινες*. Εκφέρεται με οριστική ενεστώτα (*τυγχάνουσι*). Αξιοσημείωτο είναι ότι η αναφορική αιτιολογική πρόταση τίθεται ανάμεσα στις δύο κύριες προτάσεις. Επομένως προσδιορίζει τον κοινό ὅρο *θυγατέρας δύο* της προηγούμενης κύριας πρότασης, αλλά και τον εννοούμενο ὅρο – υποκείμενο *θυγατέραι δύο* της κύριας πρότασης *περὶ τὸν γάμον ἐδυστύχουν*.

P.Oxy. I 124 verso 1–7 (3^{ος} αι. μ.Χ.): Ἄδραστος ὁ τοῦ Ἄργους βασιλεὺς / γήμας ἐκ τῶν ὁμοίων ἔσχεν / θυγατέρας δύο, Δηιπύλην καὶ / Αἰγ[ι]αλίαν, αἵτινες οὐκ ἄμορ/φοι τυγχάνουσ(α)ι περὶ [τ]ὸν [γ]άμο[ν] / ἐδυστύχουν, μηδενὸς αὐτὰς μνω/μέ[[κ]]νου.

Σε έναν άλλο πάπυρο, ο οποίος πιθανόν προέρχεται από την Αλεξάνδρεια και είναι ιδιωτική επιστολή, η πρόταση *ὅπερ καὶ περὶ τούτου πολλάκις σοι ἔγραψα* προσδιορίζει αιτιολογικά την προτασσόμενη κύρια πρόταση. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *ὅπερ*. Εκφέρεται με οριστική αορίστου (*ἔγραψα*). Προσδιορίζει το περιεχόμενο ὅλης της προτασσόμενης κύριας πρότασης, η οποία συνεχίζεται και μετά την αναφορική πρόταση.

P.Oxy. VII 1070 recto 22–26 (3^{ος} αι. μ.Χ.): περὶ δὲ τῆς σεαυτῆς ἐπιμελείας καὶ / φροντίδος ἀντὶ παντὸς προνόησον, / ὅπερ καὶ περὶ τούτου πολλάκ[ι]ς σοι ἔγραψα, μηδενὸς ὧν ἔχομεν αὐτῶν / φειδομένη.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy. I 124 verso</i>	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	μαθητική άσκηση: η ιστορία του Ἄδραστου
<i>P.Oxy. VII 1070 recto</i>	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αλεξάνδρεια	ιδιωτική επιστολή

3. Οι αναφορικές τελικές προτάσεις

Στα παπυρικά κείμενα βρίσκουμε αναφορικές τελικές προτάσεις, οι οποίες, εκτός από την αναφορική τους λειτουργία, δηλώνουν και τελική επιρρηματική σχέση προς την προσδιοριζόμενη πρόταση, συμπληρώνουν δηλαδή το νόημά της με επιρρηματικό προσδιορισμό του σκοπού.³²⁹ Στις αναφορικές τελικές προτάσεις, η αναφορική αντωνυμία προσδιορίζει τη ρηματική έννοια της πρότασης με τελική σημασία.³³⁰ Χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί του σκοπού.

Οι αναφορικές τελικές προτάσεις εισάγονται κυρίως με αναφορικές αντωνυμίες *ὅς, ὅστις*. Η αντωνυμία *ὅς* εμφανίζεται συχνότερα από την αντωνυμία *ὅστις*.³³¹ Στους παπύρους η αναφορική αντωνυμία *ὅς, ἥ, ὃ* εμφανίζεται πολύ συχνά. Ειδικώς από τα τέλη του τρίτου αιώνα μ.Χ. αντικαταστάθηκε από το οριστικό άρθρο.³³²

Οι αναφορικοτελικές προτάσεις ισοδυναμούν με τελικές προτάσεις ή τελικές μετοχές. Προσδιορίζουν με τελική έννοια την κύρια πρόταση. Οι αναφορικές αντωνυμίες και τα επιρρήματα αντιστοιχούν σε τελικούς συνδέσμους και δεικτικές ή προσωπικές αντωνυμίες ή επιρρήματα. Λαμβάνουν άρνηση *οὐ* και, όταν η αναφορική αιτιολογική εμπεριέχει υποθετική αιτιολογία, λαμβάνουν βέβαια άρνηση *μή*.³³³

Σκοπός, ο οποίος αναφέρεται στο παρελθόν, μπορεί να δηλωθεί με το ρήμα *ἔμελλον* και απαρέμφατο.³³⁴ Ισοδυναμούν με τελικές προτάσεις, με τελική μετοχή ή με τελικό απαρέμφατο.

Ακολουθούν μετά από ρήματα, τα οποία δηλώνουν σκόπιμη ενέργεια ή κίνηση, επιθυμία, ομολογία, και δηλώνουν τον σκοπό αυτής της κίνησης ή της ενέργειας. Οι αναφορικές αντωνυμίες, οι οποίες εισάγουν αυτές τις προτάσεις, αντιστοιχούν και μεταφράζονται με τελικούς συνδέσμους και δεικτικές ή αναφορικές αντωνυμίες.

Αναφορικές τελικές προτάσεις στους παπύρους ακολουθούν μετά τα ρήματα ή τις εκφράσεις που δηλώνουν ενέργεια: *ἐνείλικται τῇδε τῇ ἐπιστολῇ, παρέλαβον παρά σου τὰ ἀπολυθέντα μοι ἐξ ἐπιστάλματος Σύρου κοσμητεύσαντος εἰς τὰ παρ' ἐμοὶ ἀναλώματα* // αποστολή: *ἀποστεῖλαι* // βούληση: *βούλομαι ἐκουσίως καὶ αὐθαρέτως*

³²⁹ Goodwin (1929) § 565.

³³⁰ Καλογεράς (1965) 34.

³³¹ Smyth (1956²) § 2554· Κρίκη (2013) 166.

³³² Gignac, *Gram.*, I 179.

³³³ Goodwin (1929) § 581.

³³⁴ Smyth (1956²) § 2554b.

μισθώσασθαι // ομολογία: *ὁμολογῶ ἐσχηκέναι καὶ πεπληρῶσθαι, ὁμολογῶ ἐσχηκέναι καὶ μεμετρῆσθαι, ὁμολογῶ παρειληφέναι, ὁμολογῶ ἐκουσίως καὶ αὐθαιρέτως ἐγγυᾶσθαι* // προσταγή: *ἀπόλυσον Μαξίμω διαστολεῖ εἰς τὰ ἀναλόματα* // πειθώ: *πέπεισται*. Επίσης, απαντά και η φράση *ἔσχον δὲ ἐγὼ δραχμάς* ως φράση από την οποία εξαρτάται αναφορική τελική πρόταση.

Εκφέρονται με οριστική μέλλοντα, όταν δηλώνουν κάτι οριστικό και παίρνουν άρνηση μή.³³⁵ Λειτουργούν ως επιρρηματικός προσδιορισμός του σκοπού.

3.1. Οριστική μέλλοντα

Στα επόμενα παραδείγματα προβάλλεται η τελική σημασία αναφορικών προτάσεων. Εκφέρονται με οριστική μέλλοντα, έγκλιση ιδιαίτερα δηλωτική της επιρρηματικής τελικής σχέσης. Αξίζει να σημειώσουμε ότι η πλειονοψηφία των ρημάτων τα οποία χρησιμοποιούνται στις δευτερεύουσες προτάσεις είναι σύνθετα του ρήματος *δίδωμι*: *δώσεις, ἀποδώσω, δώσει*. Οι αναφορικές προτάσεις με τελική έννοια δεν εκφέρονται με υποτακτική. Όταν στην αναφορική πρόταση υπάρχει υποτακτική έγκλιση (χωρίς το *ἄν*), η έννοιά της δεν είναι ποτέ τελική, αλλά απορηματική.³³⁶ Η αναφορική πρόταση με οριστική μέλλοντα συχνά εκφράζει σκοπό, όπως και η τελική πρόταση. Δέχονται άρνηση μή.

Στον επόμενο πάπυρο από την Αλεξάνδρεια, ο οποίος μας παραδίδει κείμενο αίτησης διαζυγίου, η δευτερεύουσα αναφορικοτελική πρόταση *ὅς ἐμοῦ ἐπιτελέσεται τὴν ἔξοδον* εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *ὅς*, η οποία μεταφράζεται με τελικό σύνδεσμο (= για να), και εξαρτάται από τον ρηματικό τύπο *ἀποστεῖλαι*, τον οποίο και προσδιορίζει.

BGU IV 1105, 21–31 (11–10 π.Χ. περίπου): [Διὸ] ἀπεσφαλμένη τὸν πατέρα μ[ου] Διοσκου/ρίδην ἐπιδώσοντα τὸ ὑπόμνημα καὶ κατὰ τὴν ἔξο/δον τεληωσόμενος / ἀποστῆ/[λ]αι αὐτῷ τινα τῶν παρὰ τοῦ [κ]ριτηρίου / [ὅ]ς ἐμοῦ ἐπιτελέσεται τὴν / ἔξοδον ὡς καθήκει καὶ τῷ / δὲ Ἀσκληπι<ά>δῃ μεταδωσιγ / ἀντίγραφον τοῦδε τοῦ ὑπομν[ή]/ματος

³³⁵ Jannaris (1968) 469.

³³⁶ Humbert (2002) 234.

Σε έναν πάπυρο από την Οξύρυγχο, άγνωστου είδους, η πρόταση *ὄν καὶ παρέξομαι ἐν τῷ ἐμφανεῖ ἐκτὸς ἱεροῦ βωμοῦ τεμένους πάσης σκέπης* προσδιορίζει το όνομα *Ξένωνα* της πρότασης *ὁμολογῶ παρελληφέναι Ξένωνα Ἡρακλέους παρὰ σοῦ*. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *ὄν*. Το ρήμα της πρότασης ακολουθεί τον επιδοτικό σύνδεσμο *καί*.

*P.Oxy. IV 785 descr., (30 π.Χ.–14 μ.Χ. περίπου): [5 lin. def.]
ὁμολο(γῶ) παρε[ι]ληφέναι Ξένωνα Ἡρακλέους παρὰ σοῦ ὄν καὶ
παρέξομαι ἐν τῷ ἐμφανεῖ ἐκτὸς ἱεροῦ βωμοῦ τεμένους πάσης σκέπης.*

Σε έναν άλλον πάπυρο, ο οποίος, επίσης, προέρχεται από την Οξύρυγχο και είναι ιδιωτική επιστολή, η αναφορικοτελική πρόταση *ὃ δώσεις τῷ Νικάνορι* εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *ὃ*. Προσδιορίζει με σημασία τελική τη λέξη *τὸ πρόσχρωμον* της προτασόμενης κύριας πρότασης.

*P.Oxy. VIII 1153 [= Olsson (1925) 74], 22–25 (1^{ος} αι. μ.Χ.): τῆς
γινόμε(νης) / συνθέσεως τὸ πρόσχρωμον ἐνείλικται / τῇδε τῇ ἐπιστολῇ,
ὃ δώσεις τῷ Νικάνορι / [κατα]μαθεῖν, ἵν', ἐὰν αὐτῷ ἀρέσκη, γράψῃ
ἡμ(εῖν).*

Η πρόταση *ὥς καὶ ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἀργυρίου δραχμὰς ἐνενήκοντα* ἔξ ἀποδώσῃ *Παῦνι τοῦ ἐνεστῶτος ιζ' (ἔτους) ἀτοκὶ ἄγοντός μου τὰ τῶν ἀρουρῶν γεωργικὰ ἔργα πάντα* ενός παπύρου από την Τεβτύνη προσδιορίζει τη λέξη *δραχμὰς* της προηγούμενης πρότασης. Εισάγεται με την αντωνυμία *ὥς*.

*P.Kron. 46 (= P.Mil.Vogl. II 89), 13–21 (Τεβτύνη του Αρσινοΐτη νομού, ενοικίαση γης, 6 Νοεμ. 153 μ.Χ.): ἔσχον δὲ ἐγὼ ὁ Ἄρφα/[ῆσις
παρὰ σοῦ διὰ Χ]αιρήμονος εἰς προχρείας / [λόγον δραχμὰς
τε]σσεράκοντα ὀκτώ, καὶ εἰς / τι[μὴν τῶν σπειρομ(ένων) ἄ]λλας
δραχμὰς τεσσεράκ[οντα] / ὀ[κτώ, ὥς καὶ ἐπὶ τὸ] αὐτὸ ἀργυρίου
δραχμὰς / ἐνενήκοντα ἔξ ἀποδώσῃ Παῦνι τοῦ ἐνεστ/ῶτος ιζ' (ἔτους)
ἀτοκὶ ἄγοντός μου τὰ τῶν ἀρουρῶ[ν] / γεωργικὰ ἔργα πάντα ὅσα
καθήκι ἐκ τοῦ ἰδίου / [τοῖς δέουσι] καιροῖς, βλάβος μηδὲν ποι[ῶ]ν]*

Με οριστική μέλλοντα εκφέρονται οι αναφορικές τελικές προτάσεις στα επόμενα παραδείγματα: *P.Oxy.* III 529, 2–11 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος} αι. μ.Χ.): κόμ[ις]αι διὰ Κ[έ]ρ/δωνος ὥστε Διονυσίῳ / χρίματος κοτύλας δ καὶ / σφυρίδιν τραγημάτων / ἔχων ἀρίθμια σῦκα ρ / κάρυα ρ καὶ ἐλαίου χοῶς / ἥμισυ δ δώσεις τῷ αὐτῷ Διονυσίῳ κοτύλας / τέσσαρας καὶ σοὶ κοτύ/λας δύο. // *P.Oxy.* XLV 3252, 11–22 (Τμουνεπή της Αφροδιτόπολης, εγγύηση, 257–258 μ.Χ.): ὁμολογῶ ἐκουσίως / καὶ αὐθαιρέτως / ἐγγυᾶσθαι σοι / δοῦλόν σου Εὐδαί/μονα ὃν καὶ παρα/στήσω μεχρὶ / Ἀθῦρ ἔ' τοῦ ἰσιόντος ς (ἔτους), / εἰ δὲ μὴ ἐκτείσειν σοι / ὑπὲρ αὐτοῦ ἀργυρίου / δραχμὰς χειλίας / ἑπτακοσίας ὡς ἐστά/θη. // *P.Charite* 34 (= *CPR* I 19a σελ. 59 = *SB* I 5344 = *BL* I 113), 3–8 (Ερμού πόλις, δάνειο χρημάτων, 318 ή 348 μ.Χ.): Ὁμολογῶ ἐσχη/κέναι καὶ μεμετρήσθαι π[α]ρὰ σοῦ ἐξ οἴκου χρήσιν / [ἐντοκο]ν κεφαλ[λ]έου συναγλιημμένου τόκου / ἀργυρίου Σεβ[α]στῶν νομίσματος τάλαντα ἑξακό/σια τεσεεράκοντα, (γίν.) (τάλ.) χμ, ἅπερ σοι ἀποδώσω / τῷ ἐξῆς μηνὶ Τῦβ[ι] ἀ]νυπερθέτως. // *BGU* XVII 2675, 7–19 (Ερμού πόλις, μίσθωση γης, 15 Σεπτ. 481 μ.Χ.): βούλομαι ἐκουσίως / κα[ὶ] αὐθαιρέτως μισθώσασθαι παρὰ σοῦ ἐπὶ τρι/ετῇ χρόνον τὰς ὑπαρχούσας σοι ἀρούρα[ς] / δύο ἐν παιδιάτι τῆς αὐτῆς κώμης Π(τεμενκύρκεως) Π(οιμένων) / εἰς(ς) σπορὰν καὶ κατάθεσιν ὧν ἐὰν αἰρώμαι, φόρον / ἀποτάκτου τοῦ πρὸς ἀλλήλους συμπεφωνημέ/γῃ κατ' ἔτος χρυσοῦ νομισμάτια δύο ζυγῷ / Ἐρμού πόλεως παρὰ κεράτια ἑξ, γί(νεται) χρ(υσοῦ) νο(μισμάτια) β // ζυγῷ Ἐρμού πόλεως παρὰ κερ(άτια) ς, ὅνπερ φόρον / ἀποδώσω σοι πρὸς λῆξιν ἐν τῷ μηνὶ Μεσορῇ / κατ' ἔτος ἀνυπερθέτως καὶ μετὰ συμπλήρωσιν / τοῦ χρόνου τῆς μισθώσεως παραδώσω σοι ἀρου/ρῶν δύο ὡς παρείληφα. // *BGU* XVII 2694, 13–28 (Ερμού πόλις, αγορά βαρελιῶν, 16 Ιαν. 608 μ.Χ.): ὁμολ(ογῶ) / ἐσχηκέναι καὶ πεπληρῶσθαι παρὰ / σοῦ τῆς τελείας καὶ ἀξίας τιμῆς / κούφων νέων μεγάλων ἀγγίων / πεντακοσίων τριάκοντα / δύο καὶ κοῦρι τέσσαρα — / γί(νεται) κοῦφ(α) νέ(α) μεγάλ(α) ἀγγί(ων) φλ{αυ} β (καὶ) κοῦρ(ι) δ, ἅπερ παρέξω σοι ἐν τῷ Ἐπιφ μηνὶ / τῆς σὺν ἠ(εῷ) δωδεκάτης ἰνδ(ικτιῶνος) ἐν κούφοις / νέοις καλοῖς πεπεισομένοις / ἀθεαφίοις ἀνοξαρίοις ἀκλάστοις / καὶ ὁμολογῶ τὰς ἑκαστ[.] αὐτῶν / διδόναι οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ταλε . . ομε(ν) / ἐξ αὐτῶν νοταρίῳ περ[αι]τέρω δύο / κούφων κατα ἀλλάξαι σοι / ἐν καλοῖς κούφ[οις].

Σε παραδείγματα παπύρων της Φλωρεντίας του 2^{ου} αι. μ.Χ., τα οποία έχουν ως θέμα την αλληλογραφία του αρχείου του Ηρωνύνου, απαντά η φράση ὧν λόγον δώσει, η οποία προσδιορίζει τη λέξη ἀναλώματα της προτασόμενης πρότασης, στην

οποία το ρήμα τίθεται είτε σε προστακτική έγκλιση (παράδος, απόλυσον) είτε σε οριστική αορίστου (παρέλαβον).

Η πρόταση ὦν λόγον δώσω ενός παπύρου της Θεαδέλφειας του Αρσινοΐτη νομού, ο οποίος μας παραδίδει αλληλογραφία του αρχείου του Ηρωνύνου, προσδιορίζει τη λέξη ἀναλώματα της προηγούμενης πρότασης, η οποία συνεχίζεται μετά την δευτερεύουσα πρόταση. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία ὦν.

P.Flor. II 220, 3–9 (30 ή 31 Ιαν. 251–262 μ.Χ.): Παρέλαβον παρά σου τὰ ἀπο/λυθέντα μοι ἐξ ἐπιστάλματος Σύρου Κασ(τορος) ? εἰς τὰ / παρ' ἐμοὶ ἀναλώματα / ὦν λόγον δώσω οἴνου μονόχωρα / πεντήκοντα γ(ίνεται) μ ν–

Την ίδια φράση ὦν λόγον δώσει που προσδιορίζει τη λέξη ἀναλώματα της προηγούμενης πρότασης παρατηρούμε στις αναφορικές τελικές προτάσεις των παπύρων: *P.Flor. II 139, 2–6 (Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού, αλληλογραφία του αρχείου του Ηρωνύνου, 11 Οκτ. 264 μ.Χ.): Τὴν δεκάτη[ν] ληνὸν / ἀπόλυσον Μαξίμω διαστο̄ / εἰς τὰ ἀναλώματα τὰ / ἐπὶ τῆς πόλεως / ὦν λόγον δώσει. // P.Flor. II 141, 2–6 (Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού, αλληλογραφία του αρχείου του Ηρωνύνου, 10 Νοεμ. 264 μ.Χ.): παράδος Παλᾶ φροντιστῇ / Φιλωτερίδος εἰς τὰ παρ' αὐτῷ ἀναλώματα ὦν λόγον δώ/[σ]ει ἐκ τῶν [έτοι]μοτ[έρω]ν / οἴνου δίχωρα δώδ[εκ]α // P.Flor. II 147, 2–8 (Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού, αλληλογραφία του αρχείου του Ηρωνύνου, 21 Σεπτ. 265 μ.Χ.): Ἀπόλυσον Αὐξάνον/τι προνοοῦντι Θε/οξενίδος εἰς τὰ / παρ' αὐτῷ ἀναλώ/ματα ὦν λόγον / δώσει ὅξους δίχω/ρα τέσσαρα. // P.Flor. II 276, 3–7 (Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού, αλληλογραφία του αρχείου του Ηρωνύνου, 249–268 μ.Χ.): Παρέλαβον παρά σου τὰ ἀπο[λυ]/θέ[ντ]α μοι ἐξ ἐπιστάλματος τοῦ [κρα]/τ[ίς]του Ἀλυπίου εἰς τὰ [πα]/(ρ) [α μοὶ ἀνα(λώματα) ὦν λόγον δώ[σ]ω] / οἴνου [μ]ονόχωρα ἐκ[ατὸν]:*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
BGU IV 1105	11–10 π.Χ. περίπου	Αλεξάνδρεια	αίτηση διαζυγίου
P.Oxy. IV 785 descr.	30 π.Χ.–14 μ.Χ. περίπου	Οξύρυγχος	άγνωστο είδος
P.Oxy. VIII 1153	1 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
P.Kron. 46	153 μ.Χ.	Τεβτὸνη ³³⁷ Αρσινοΐτη νομού	ενοικίαση γης

³³⁷ Calderini, *Diz.geogr.*, IV. 377.

<i>P.Oxy.</i> III 529	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Flor.</i> II 220	251–262 μ.Χ.	Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού	αλληλογραφία του αρχείου του Ηρωνώνου
<i>P.Oxy.</i> XLV 3252	257–258 μ.Χ.	Τμουνεπή ³³⁸ Αφροδίτης πόλης	εγγύηση
<i>P.Flor.</i> II 139	264 μ.Χ.	Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού	αλληλογραφία του αρχείου του Ηρωνώνου
<i>P.Flor.</i> II 141	264 μ.Χ.	Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού	αλληλογραφία του αρχείου του Ηρωνώνου
<i>P.Flor.</i> II 147	265 μ.Χ.	Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού	αλληλογραφία του αρχείου του Ηρωνώνου
<i>P.Flor.</i> II 276	249–268 μ.Χ.	Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού	αλληλογραφία του αρχείου του Ηρωνώνου

4. Οι αναφορικές συμπερασματικές προτάσεις

Οι αναφορικές συμπερασματικές προτάσεις δηλώνουν το συμπέρασμα ή αποτέλεσμα της ενέργειας του ρήματος της κύριας πρότασης. Στους παπύρους ακολουθούν μετά τις εκφράσεις: *ὁμολογεῖ δὲ ὁ μεμισθωμένος ἔχειν* και *ἡ πρᾶσις ἦδε κυρία ἔστω*. Αναφορική πρόταση με συμπερασματική έννοια εκφέρεται με οριστική έγκλιση.³³⁹

Η οριστική έγκλιση ισοδυναμεί με τη χρήση του *ὥστε* με απαρέμφατο. Στην πραγματικότητα στην αναφορική συμπερασματική πρόταση η υπόταξη δεν είναι ποτέ άρρηκτα δεμένη.³⁴⁰ Η αναφορική πρόταση, για να δηλώσει αποτέλεσμα, μπορεί να χρησιμοποιηθεί με οποιονδήποτε χρόνο της οριστικής. Η άρνηση είναι *οὐ*.³⁴¹

Οι αναφορικές συμπερασματικές προτάσεις εκφέρονται με οριστική και απαρέμφατο μέλλοντα, για να δηλώσουν επιδιωκόμενο αποτέλεσμα και λαμβάνουν άρνηση *μή*.³⁴² Συνήθως η κύρια πρόταση περιέχει την ιδέα της ικανότητας, της ιδιότητας ή των χαρακτηριστικών.³⁴³ Το απαρέμφατο μέλλοντα δηλώνει μία πράξη η οποία πρόκειται να γίνει μετά την ενέργεια του ρήματος από το οποίο εξαρτάται το απαρέμφατο. Συχνά η αναφορική πρόταση τίθεται στον ίδιο χρόνο με την κύρια από την οποία εξαρτάται, διότι οι δύο όροι της σχέσης της ακολουθίας, οι οποίοι έχουν σχετική ανεξαρτησία, τοποθετούνται πολύ συχνά στο ίδιο χρονικό σημείο. Η άρνηση

³³⁸ Calderini, *Diz.geogr.*, V. 15.

³³⁹ Humbert (2002) 232.

³⁴⁰ Ασώπιος (1858²) 232.

³⁴¹ Goodwin (1929) § 575.

³⁴² Μανδηλαράς (1998⁵) 245.

³⁴³ Smyth (1956²) § 2559.

είναι *μή*, όταν η αναφορική πρόταση εκφράζει επιδιωκόμενο ή αναμενόμενο αποτέλεσμα.³⁴⁴

Στο επόμενο παράδειγμα ενός παπύρου από την Ερμούπολη, ο οποίος είναι εντολή πληρωμής, η πρόταση εκφέρεται με οριστική μέλλοντα. Προσδιορίζει την προτασόμενη κύρια πρόταση.

P.Lond. III 1215 σ. 122, 2–8 (7 Νοεμ. 65 μ.Χ.): *μέτρησον Δ[ίω]ι Απολλωνίου / ε[ίς] σπέρματα ὧν γεωργεῖ ἀρουρ[ῶν . .] εἴκοσι τῶν / ἐκ τοῦ Χρυσίππου κλήρου περὶ Τερταμῶθ πυροῦ / ἀρτάβας τριάκοντα πέντε ἐπὶ τόκ[ου] τρίτου ἃς καὶ ἀποδῶσει ἅμα τῶν ἐκφορίων τοῦ ἐνεστῶτος δωδεκάτου ἔτους / Νέρωνος τοῦ κυρίου ἀπὸ γενήματος ἐνδεκάτου ἔτους / μέτρῳ Ἀθηναίῳ καὶ ταῖς ἑκατὸν ἀρτάβαις δεκαδύο ἥμισυ .*

Την οριστική μέλλοντα βλέπουμε και στην αναφορική συμπερασματική πρόταση του *P.Dura* 29, 19–21 (2 Οκτ. 251 μ.Χ.;) (Δούρα Ευρωπός, συμβόλαιο): (*m.* 2) *Αὐρήλιος Θεόδωρος Βερνικιανοῦ, Ζευγματεύς, οἱ[κ]ῶν ἐνταῦθα, ἀξιωθείς ἔγραψα / ὑπὲρ Αὐρηας Γαίας, ἀγραμάτου, ὁμολογούσης[ς] ἔχειν ἐν παρακα[τ]αθηκῇ δηνάρια / ἑκατόν, ἃ καὶ ἀποδῶσει ὅταν ἀπα[ιτ]η[θῇ].*

Σε έναν πάπυρο από τον Οξύρυγχιτη νομό, ο οποίος είναι μίσθωση γης, η πρόταση *ἃς καὶ ἀποδώσειν αὐτῷ μηνὶ Φαμενῶθ τοῦ εἰσιόντος δωδεκάτου ἔτους ἀκινδύνους παντὸς κινδύνου* εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *ἃς*, εκφέρεται με απαρέμφατο μέλλοντα (*ἀποδώσειν*), το οποίο ακολουθεῖ τον συμπλεκτικό σύνδεσμο *καί*. Προσδιορίζει τη φράση *δραχμὰς ἑκατόν* της προηγούμενης πρότασης.

P.Oxy. L 3589, 13–17 (2^{ος} αι. μ.Χ.): *ὁμολογεῖ δὲ ὁ μεμισθωμένος ἔχειν παρὰ τοῦ μεμισθω[κό]τος προ/χρήσεως δραχμὰς ἑκατόν, ἃς καὶ ἀποδώσειν αὐτῷ μηνὶ Φ[α]/μενῶθ τοῦ εἰσιόντος δωδεκάτου ἔτους ἀκινδύνους παντὸς[ς] / κινδύνου.*

³⁴⁴ Smyth (1956²) § 2558.

Με τις αντωνυμίες *ἄς* και *ἄσπερ* εισάγονται οι αναφορικές συμπερασματικές προτάσεις και εκφέρονται με το απαρέμφατο *ἀποδώσειν* ή το ρήμα *ἀποδώσει* στους επόμενους παπύρους: BGU XI 2042, 5–13 (105 μ.Χ.) (Σοκνοπαίου νήσος Αρσινοΐτη νομού, συμβόλαιο): *Ὁμολογεί Ὀννώφρις Ἀρπαήσιος Πέρσης τῆς ἐπι/γονῆς ὡς ἐτῶν εἴκοσι πέντε, οὐλὴ ὀφρὺν ἀριστερᾶ, / Ὡρῶι γεωτέρῳι Τεσεν[ο]ύφιος ὡς ἐτῶν εἴκοσι / ὀκτώι, οὐλὴ μετώπῳ ἐξ ἀριστερῶν, ἔχειν παρ' αὐτοῦ / τὸν ὁμολογοῦντα ἀργυρίου ἐπισήμου νομίσμα/τος κεφ[αλ]αίου διὰ χειρ[ὸς] ἐξ [οἴ]κου [δραχ]μὰς / διακοσίας παραθήκην ἀκίνδυνον [πα]ντὸς[ς] / κινδύνου καὶ ἀνυπόλογον παντὸς ὑπολόγου, / ἂ[ς] κ[αὶ] [ἀπο]δώσει[ν] τὸν ὁμολογοῦντα [τῷ] Ὡρῶι // P.Oxy. VIII 1125, 2–10 (Οξύρυγχος, 2^{ος} αἰ. μ.Χ.): *ὁμολογεί δὲ ὁ μεμισθωμένος ἔχειν παρὰ / μόνου τοῦ Διονυσίου προχρήσεως ἀργυρίου δρα/χμὰς διακοσίας τόκου δραχμιαίου ἐκάστης / μνᾶς κατὰ μῆνα ἀπὸ τοῦ ἐνεστῶτος μηνὸς / Θῶθ, ἄσπερ σὺν τοῖς τόκοις ἀποδώσει τῷ Διονυ/σίῳ τῷ Παῦνι μηνὶ τοῦ ἐνεστῶτος ἔτους / ἣ τάζεται καὶ τῆς ὑπερχρονείας τὸν αὐτὸν δρα/χμιαῖον τόκον, ἀκίνδυνα πάντα παντὸς κιν/δύνου.**

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικού κειμένου
P.Lond. III 1215	65 μ.Χ.	Ερμού πόλις	εντολή πληρωμῆς
BGU XI 2042	105 μ.Χ.	Σοκνοπαίου νήσος Αρσινοΐτη νομού	σύμβαση παρακαταθήκης
P.Dura 29	251 μ.Χ.;	Δούρα Ευρωπός	συμβόλαιο
P.Oxy. L 3589	2 ^{ος} αἰ. μ.Χ.	Οξύρυγχίτης νομός	μίσθωση γης
P.Oxy.VIII 1125	2 ^{ος} αἰ. μ.Χ.	Οξύρυγχος	μίσθωση γης

5. Οι αναφορικές υποθετικές προτάσεις

Οι αναφορικές αντωνυμίες εισάγουν και προτάσεις, οι οποίες έχουν υποθετική σημασία. Οι αναφορικές προτάσεις λειτουργούν, όπως και οι υποθετικές επιρρηματικές προτάσεις στους υποθετικούς λόγους. Μπορούν λοιπόν να εδράζονται είτε στην δεδομένη πραγματικότητα είτε σε κάτι προσδοκώμενο.³⁴⁵

Εισάγονται με τις αναφορικές αντωνυμίες *ὅς*, *ὅστις* οι οποίες ισοδυναμούν με τους υποθετικούς συνδέσμους *εἰ, εἰάν, ἄν, ἥν*. Η άρνηση είναι *μή*.³⁴⁶ Αρκετά συχνά στα παπυρικά κείμενα οι αναφορικές υποθετικές προτάσεις εισάγονται με αναφορικές

³⁴⁵ Humbert (2002) 231.

³⁴⁶ Smyth (1956²) § 2560.

αντωνυμίες σε συνδυασμό με το *ἐάν* / *ἄν*.³⁴⁷ Η αντικατάσταση του συνδέσμου *ἄν* από τον σύνδεσμο *ἐάν* στις αναφορικές προτάσεις εμφανίζεται συχνά τόσο στα παπυρικά κείμενα όσο και στα κείμενα της Καινής Διαθήκης.³⁴⁸ Αναγνωρίζοταν τόσο λίγο ως γνήσιο χαρακτηριστικό της καθομιλουμένης, ώστε οι εκδότες των παπυρικών τόμων υποσημείωναν «l. *ἄν*» όπου υπήρχε το ασύνηθες «*ἐάν*». ³⁴⁹ Η αναλογία της χρήσης του συνδέσμου *ἐάν* αντί του συνδέσμου *ἄν* είναι 13:29 στους προχριστιανικούς παπύρους. Η αναλογία αυτή αντιστράφηκε σε 25:7 (για τον 1^ο αι. μ.Χ.), σε 76:9 (για τον 2^ο αι. μ.Χ.), σε 9:3 (για τον 3^ο αι. μ.Χ.) και σε 4:8 (για τον 4^ο αι. μ.Χ.). Αυτό το είδος του συνδέσμου *ἐάν* εμφανίζεται τελευταία φορά τον 4^ο αι. μ.Χ.³⁵⁰ Η δομή ήταν κοινή τον 1^ο και 2^ο αι. μ.Χ., όταν ο σύνδεσμος *ἐάν* επικρατούσε.³⁵¹

Σχεδόν όλα τα παραδείγματα της χρήσης πριν από τον 1^ο αι. μ.Χ. τα οποία βρέθηκαν στις μεταφράσεις των εβραϊκών κειμένων ή σε γραπτά που είναι υπό εβραϊκή επιρροή είναι ένα ισχυρό επιχείρημα ότι οι ιδιαιτερότητες της εβραϊκής γλώσσας έχουν κάτι ανάλογο με αυτή την ιδιομορφία της μετέπειτα ελληνικής.³⁵²

Εκφέρονται με τις ίδιες εγκλίσεις με τις οποίες εκφέρονται και οι αντίστοιχες υποθετικές προτάσεις. Εκφέρονται ανάλογα με το είδος του υποθετικού λόγου: με υποτακτική και το αοριστολογικό *ἄν* όταν εκφράζουν το προσδοκώμενο, με ευκτική (λόγω πιθανού λάθους του γραφέα).

Όταν η υπόθεση βασίζεται στην πραγματικότητα, εκφέρονται με οριστική έγκλιση. Όταν η υπόθεση βασίζεται σε γενική προσδοκία στο παρόν – μέλλον, το ρήμα της αναφορικής πρότασης τίθεται σε υποτακτική η οποία συνοδεύεται από το *ἄν*. Όταν όμως η προσδοκία ανήκει στο παρελθόν, το ρήμα τίθεται σε ευκτική έγκλιση χωρίς το *ἄν*.³⁵³

Αναφορικές υποθετικές προτάσεις οι οποίες αναφέρονται στο μέλλον εκφέρονται με υποτακτική συνοδευόμενη από το αοριστολογικό *ἄν*. Η κύρια πρόταση εκφέρεται με οριστική μέλλοντα ή οποιονδήποτε άλλο τύπο που αναφέρεται στον μέλλοντα.³⁵⁴

³⁴⁷ Κρίκη (2013) 195–196, 211–212, 214, 232–233, 278–279, 281–282.

³⁴⁸ Deissmann (1901) 202–203· Moulton (1906³–1976³) 42–43.

³⁴⁹ Moulton (1906³–1976³) 42.

³⁵⁰ Moulton (1906³–1976³) 43.

³⁵¹ Moulton (1906³–1976³) 43.

³⁵² Langdon (1903) 448.

³⁵³ Humbert (2002) 231.

³⁵⁴ Smyth (1956²) § 2565.

Μελλοντικές εκφράσεις οι οποίες απαντούν στους παπύρους είναι η οριστική μέλλοντα, η προστακτική, το τελικό απαρέμφατο εξαρτώμενο από ρήματα βουλητικά, ευχετικά, ρήματα (ὁμολογῶ) + απαρέμφατο, ο μελλοντικός ενεστώτας.

Οι αναφορικές υποθετικές προτάσεις έχουν διττή λειτουργία, ονοματική και επιρρηματική υποθετική.

5.1. Είδος: προσδοκώμενο

Στα επόμενα παραδείγματα παπυρικών κειμένων παρατηρούμε ότι οι αναφορικές υποθετικές προτάσεις δηλώνουν το προσδοκώμενο. Όσον αφορά τον τρόπο εισαγωγής τους, οι αναφορικές υποθετικές προτάσεις εισάγονται με μία αναφορική αντωνυμία ή έναν εμπρόθετο προσδιορισμό και είτε ακολουθεί ο υποθετικός σύνδεσμος *ἐάν* είτε το αοριστολογικό *ἄν*, τα οποία προσδίδουν υποθετική σημασία στην πρόταση. Εκφέρονται με υποτακτική ενεστώτα ή αορίστου και στην απόδοση τίθεται προστακτική, οριστική μέλλοντα ή σπάνια οριστική ενεστώτα. Συνεπώς, δηλώνουν το προσδοκώμενο. Οι φράσεις *ὅσον (ὅσας) ἐάν δύνησθε (δύνηται), ὧν ἐάν αἰρῶμαι* εμφανίζονται συχνά.

Η πρόταση *ὅσας δ' ἂν ὁ παῖς ἀτακτήσῃ ἡμέρας* ενός παπύρου από την Οξύρυγχο, ο οποίος είναι σύμβαση μαθητείας σε έναν υφαντή, προσδιορίζει την επόμενη πρόταση. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *ὅσας* και ακολουθείται από τον αοριστολογικό σύνδεσμο *ἄν*. Εκφέρεται με υποτακτική αορίστου (*ἀτακτήσῃ*). Στην απόδοση υπάρχει οριστική μέλλοντα (*παρέξεται*).

P.Oxy. Hels. 29, 33–38 (8 Σεπτ. 54 μ.Χ.): ὅσας δ' ἂν ὁ παῖς ἀτακτήσῃ ἡμέρας / ἐπὶ τὰς ἴσας αὐτὸν παρέξεται ἢ Ἀπο' λ' / λωνοῦς μετὰ τὸν χρόνον ἢ ἐκτίσι ἐκάσ/της ἡμέρας ἀργ(υρίου) (δραχμὴν) μίαν, τοῦ δ' ἀποσ/πασθῆναι πρὸ τοῦ χρ[ό]νου ἐπίτιμον / ἀργ(υρίου) (δραχμὰς) ἑκατὸν κ[αὶ] εἰς τὸ δημόσιον τὰς ἴσας.

Στον *P.Oxy.* XLV 3250 (βλ. BL VIII 267, BL IX 201) (Οξύρυγχος, σύμβαση ναύλωσης) υπάρχουν δύο αναφορικοϋποθετικές προτάσεις. Η πρώτη (στ. 6) *ἀφ' ὧν ἐὰν αἰρήται τοῦ Ἑρμοπολείτου νομοῦ ὅρμον ἄρακος μέτρῳ Ἀθηναίου ἀρτάβας πεντακοσίας καὶ τῶν ἑκατὸν ἀρταβῶν ἀναυλὶ ἀρτάβας δέκα δύο ἥμισυ* εισάγεται με τον εμπρόθετο προσδιορισμό *ἀφ' ὧν* και ακολουθείται από τον υποθετικό σύνδεσμο *ἐάν*. Εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*αἰρήται*). Στην απόδοση υπάρχει οριστική μέλλοντα (*ἐμβαλεῖται*).

Παρακάτω, στο στίχο 28 η πρόταση προσδιορίζει τη λέξη *μέτρῳ* της προηγούμενης πρότασης η οποία συνεχίζεται μετά την αναφορικοϋποθετική πρόταση. Εισάγεται με την δοτική της αναφορικής αντωνυμίας *ᾧ* και ακολουθείται από τον υποθετικό σύνδεσμο *ἐάν*. Εκφέρεται με υποτακτική αορίστου (*παραλάβῃ*). Στην απόδοση υπάρχει προστακτική αορίστου (*παραδότω*).

P.Oxy. XLV 3250, 1–11 (63 μ.Χ. περίπου): *ἐναύλωσεν Ἀν[ο]υβᾶς Ἑρμίου τῶν ἀπὸ Ὑφαντῶνος τοῦ Ἑρμοπολείτου / Πέρσης τῆς ἐπ[ι]χρονῆς κυβερνήτης τῆς Μάρκου Κορνηλίου Το/ρούλλου ἑκατοντάρχου σκάφης ποταμίας ἀγωγῆς ἀρταβῶν / πεντακοσίων Πολυτίμῳ Γαΐου Νορβανοῦ Πτολεμαίου / τὴν δηλουμένην σκάφην σὺν τῇ ναυτείᾳ, εἰς ἣν καὶ ἐμβαλεῖται ἀφ' ὧν ἐὰν αἰρήται τοῦ Ἑρμοπολείτου νομοῦ ὅρμον ἄρακος / μέτρῳ Ἀθηναίου ἀρτάβας πεντακοσίας καὶ τῶν ἑκατὸν / ἀρταβῶν ἀναυλὶ ἀρτάβας δέκα δύο ἥμισυ*

26–30: *τὸν δὲ ἄρακα παρα/δότω τῷ Πολυτίμῳ ἢ τοῖς παρ' αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ τῆς Λιλῆ καὶ / Ἀγανθῶνος ὅρμῳ<υ> μέτρῳ ᾧ ἐὰν παραλάβῃ, τοῦ ἐγβησομέ/νου ἐκ τῆς κοίτης ὄντος τοῦ Πολυτίμου ἢ ἀποτισάτω / αὐτῷ τιμῇ[ν] ἑκάστη[± 25]*

Όταν στην απόδοση της αναφορικοϋποθετικής πρότασης τίθεται οριστική ενεστώτα, μπορεί να δηλώνεται το προσδοκώμενο, όπως σε έναν πάπυρο της Σοκνοπαίου νήσου του Αρσινοΐτη νομού, ο οποίος είναι διαθήκη, η πρόταση *ὧν ἐὰν καλύψῃ*, η οποία χρησιμοποιείται δύο φορές στο παπυρικό κείμενο, έχει ως απόδοση το ρήμα *συγχωρεῖ*.

Chr.mitt. 306 (= *BGU* I 86), 6–7 (21 Μαρτ. 155 μ.Χ.): *συνχωρί ό όμολο/γών μετὰ τήν έαυτοῦ τελευτήν δίμυρον μέρος, / ών έάν καλείψη^(sic) ύπαρχόντων και οίκοπέδων παντοίω[ν] / και έπιπλόων σκευών και έντομενίας πάσης,*

12–14: *τῷ Παβουῦτι ό αὐτὸς ό όμολογών συνχωρί με[τὰ] τήν έαν/τοῦ τελευτήν τὸ λοιπὸν τρίτον μέρος ών έάν καταλείψη ύπαρχόντων και οίκοπέδων π[α]ντοίων / [κα]ὶ έπιπλόων σκευών και έντομενίας πάσης,*

Σε μια εμπορική επιστολή ενός παπύρου άγνωστου τόπου υπάρχουν τρεις αναφορικοῦποθετικές προτάσεις, οι οποίες δηλώνουν το προσδοκώμενο. Η πρώτη (στ. 8) προσδιορίζει την προηγούμενη κύρια πρόταση. Εισάγεται με το αναφορικό επίρρημα *όσον* το οποίο ακολουθείται από τον υποθετικό σύνδεσμο *έάν*. Εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*δύνησθε*). Απόδοση αποτελεί το απαρέμφατο *κομίζεσθαι*, το οποίο εξαρτάται από το ρήμα *ήθέλησεν*. Η δεύτερη πρόταση (στ. 9– 10) λειτουργεί ως αντικείμενο του ρήματος *άγοράσατε*, που προηγείται, και συνεχίζει μετά την αναφορικοῦποθετική πρόταση. Εισάγεται με την αντωνυμία *όσας*, η οποία ακολουθείται από τον υποθετικό σύνδεσμο *έάν*. Εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*δύνησθε*). Στην απόδοση τίθεται προστακτική αορίστου (*άγοράσατε*). Η τρίτη πρόταση (στ. 13– 14) εκφέρεται με υποτακτική αορίστου (*άγοράσητε*). Στην απόδοση υπάρχει προστακτική αορίστου (*δηλώσατε*).

SB XVI 12607, 7–14 (2^{ος}/3^{ος} αι. μ.Χ.): *Και τ[οῦτο] άκούσασα Θεοδώρα ή μ/κρά ήθέλησεν [κομίζ]εσθαι αὐτῇ ὕμᾱς ὅσον έάν δύ/νησθε. Εἰ οὖν έ[στι] τ[οῦτο]{υ}, άγοράσατε ὅσας έάν / δύνησθε άρτάβας [πυροῦ] ταλάντων δύο, μόνον / καλοῦ σπέρμ[ατος] καθαροῦ, και δηλώσατέ μοι / ποταπῷ μέτ[ρῳ] άπο]λαμβάνετε. Ὅσον οὖν έάν / άγοράσητε δη[λώσατέ μοι] ίνα εις έφημερίδα τήν / [τ]ε[ι]μήν [γράψω έ]φ' ύμ[ι]ν [. . .] [—]*

Στον επόμενο πάπυρο η πρόταση εισάγεται με τον εμπρόθετο προσδιορισμό *περὶ ών* ακολουθούμενο από τον σύνδεσμο *έάν*. Εκφέρεται με τον συνδυασμό του

ρήματος *εὔχομαι* με απαρέμφατο: *P.Herm.* 12 (άγνωστος τόπος, ιδιωτική επιστολή) 12–13 (4^{ος} αι. μ.Χ.): *ἐρρῶσθαί σε εὔχομαι καὶ ἐπιστέλλειν / περὶ ὧν εἰάν θέλῃς.*

Στον *P.Oxy.* XXII 2351 (βλ. BL VIII 256–257) (Οξύρυγχος, μίσθωση ιδιωτικής γης) εντοπίζουμε τρεις αναφορικοῦποθετικές προτάσεις, οι οποίες δηλώνουν το προσδοκώμενο. Η πρώτη πρόταση (στ. 50) προσδιορίζει την φράση *Φάτρεως ἑαυτῷ μετροῦντος* της προηγούμενης πρότασης. Εισάγεται με τον εμπρόθετο προσδιορισμό *δι’ οὗ* ο οποίος ακολουθείται από τον υποθετικό σύνδεσμο *εἰάν*. Εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*αἴρῃται*). Η απόδοση του υποθετικού λόγου είναι η προστακτική *ἀποδότωσαν*. Η δεύτερη (στ. 52) προσδιορίζει την φράση *ἀχύρου τὸ ἥμισυ* της προηγούμενης κύριας πρότασης. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *ὅ* η οποία συνοδεύεται από το αοριστολογικό *ἄν*. Εκφέρεται με υποτακτική αορίστου (*προσοφειλέσωσι*). Στην απόδοση του υποθετικού λόγου τίθεται η προστακτική *ἀποτεισάτωσαν*.

Η τρίτη (στ. 57) προσδιορίζει τη φράση *καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς πάντων* της προηγούμενης πρότασης. Εισάγεται με τον εμπρόθετο προσδιορισμό *ἐξ οὗ* και συνοδεύεται από το αοριστολογικό *ἄν*. Εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*αἴρῃται*). Η απόδοση του υποθετικού λόγου είναι η προστακτική *ἔστω*.

P.Oxy. XXII 2351, 42–57 (7 Οκτ. 112 μ.Χ.): *τῆς δὲ μισθώσεως / βεβαιουμέ[ν]ης ἀποδ[ό]τωσαν οἱ μεμισθω/μέγοι τῷ Φατρήτι τὰ κατ’ ἔτος ὀφειλό/μενα αὐτ[ί]κ]α ἐν τῷ Παῦνι μηνὶ ἐφ’ ἄλλω / Ταναίεως [π]υρὸν νέον καθαρὸν ἄδολον / ἄκριθον κεκοσκινευμένον ὡς εἰς δη/μόσιον μετροῦμενον μέτρῳ τετάρτῳ / παραλημπ[τι]κῷ αὐτοῦ Φάτρεως ἑαυτῷ / μετροῦντ[ος] ἢ δι’ οὗ εἰάν αἴρῃται. ἔξει δὲ ὁ / Φατρήης το[ῦ] ἐγβησομένου κατ’ ἔτος ἀχύ/ρου τὸ ἥμ[ισ]υ δ’ δ’ ἂν προσοφειλέσωσι ἀπο/τεισάτω[σα]ν μεθ’ ἡμιολίου καὶ ἡ πράξις / ἔστω Φα[τ]ρῆ ἔκ τε τῶν μεμισθωμέ/νων ὄντων ἀλληλεγγύων εἰς ἔκτεισιν / καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς πάντων / καὶ ἐξ ἑνὸς καὶ ἐξ οὗ ἂν αὐτῶν αἴρῃται.*

Η πρόταση *ὅ εἰάν προσοφειλέσῃ μεθ’ ἡμιολίας* ενός παπύρου από την Οξύρυγχο, ο οποίος είναι μίσθωση γης, λειτουργεῖ ως αντικείμενο στα ρήματα

ἀποδότω και *ἀποτισάτω* των προηγούμενων προτάσεων. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *ὅ* και ακολουθείται από τον υποθετικό σύνδεσμο *ἐάν*. Στην απόδοση υπάρχει προστακτική αορίστου (*ἀποδότω*, *ἀποτισάτω*) και δηλώνεται το προσδοκώμενο.

P.Oxy. LXIX 4739, 16–25 (15 Αυγ. 127 μ.Χ.): *βεβαιουμένης δὲ τῆς / μισθώσεως ἀποδότω ὁ μεμισθωμένος τῷ / μεμισθωκότι τὸ κατ’ ἔτος ἀπότακτον αἰεὶ / μηγὶ Παῦνι ἐφ’ ἄλλω Ληνῶνος πυρὸν νέον / καθαρὸν ἄδολον ἄκριθον κεκοσκινευ/μένον ὥς εἰς δημόσιον μετρούμενον / μέτρῳ ἡμιαρταβίῳ Διογένους Ἀλεξάνδρου / ἀπὸ Πέλα ἢ ἀποτισάτω δ’ ἐάν προσοφειλέσῃ με/θ’ ἡμιολίας,*

Με προστακτική ἐγκλιση, επίσης, εκφέρεται η απόδοση της αναφορικής υποθετικής πρότασης στους ακόλουθους παπύρους: *P.Petaus* 27, 5–6 (Αρσινοΐτης νομός, επαγγελματική επιστολή, 182–187 μ.Χ.): *ὅσων ἄλλων ἐάν δύ/νη φρόντι[ζ]ε. // P.Flor.* II 242, 10–14 (Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού, ιδιωτική επιστολή, 250–261 μ.Χ.): *ὅσας δὲ ἐάν εὖρης (ἀρτάβας) / καὶ ὥς ἂν αὐτὰς ἐκ πλέ/ογος ἐπίστειλόν μοι πρό/τερον πρίν σε τὰ / κτήνη ἐκεῖ πέμψαι.*

Στον *BGU* II 586 (Αρσινοϊτών πόλις, άγνωστο είδος) η πρόταση προσδιορίζει τη φράση *ἀρούρας δέκα τρεῖς* της προηγούμενης κύριας πρότασης. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *ὅσας*, εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*ᾧσι*). Στην κύρια πρόταση υπάρχει μελλοντική έκφραση (*Βουλόμεθα μισθώσασθαι*). Η φράση *ἢ ὅσων ἐάν ᾧσι / ἢ* χρησιμοποιείται συχνά.³⁵⁵

BGU II 586 (Αρσινοϊτών πόλις, άγνωστο είδος), 6–11 (324 μ.Χ.): *Βουλόμει/θα μισθώσασθαι παρὰ σο[ῦ τὰς] ὑπαρχούσ[ας] / περ[ὶ] κόμην Βουκόλων σι[τ]τικὰς ἀρούρα[ς] / δ[έ]κα τρεῖς ἢ ὅσας ἐάν οοι^(sic) πρὸς ἀναμέ/τρισιν σχοινί(ου) ις μώνη^(sic)ν τὴν τοῦ [ἐ]ν/εστῶτος ἔτους σπορὰν*

³⁵⁵ Κρίκη (2013) 412–413.

Η αναφορικοϋποθετική πρόταση ενός παπύρου από την Ερμούπολη, ο οποίος είναι συμβόλαιο γης, προσδιορίζει τη λέξη *γεννημάτων* της προτασσόμενης πρότασης, η οποία συνεχίζεται μετά την αναφορικοϋποθετική πρόταση. Εισάγεται με την αναφορική πρόταση *ὧν* ακολουθούμενη από τον υποθετικό σύνδεσμο *ἐάν*. Εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*αἰρώμαι*). Στην απόδοση υπάρχει μελλοντική έκφραση (*ὁμολογῶ μεμισθῶσθαι*).

BGU XII 2147, 5–13 (Ερμού πόλις, συμβόλαιο γης, 7 Οκτ. 464 μ.Χ.):
Ὅμολογῶ / ἔκου[σί]ως καὶ αὐθαιρέτως μεμισθῶσθαι παρά σου ἐπὶ
ἐξαετῇ / χρόν[ον] ἀπὸ καρπῶ[ν τ]ῆς εὐτυχοῦς τετάρτης ἰνδικ(τίονος) /
τὰς ὑ[παρ]χούσας σο[ι] ἀρούρας ἕξ ἐν δυσεὶ τόποις οὗ τὰ[ς] / ἐν μὲ[ν]
τῷ] τόπῳ περ[ὶ] πρακτορίαν τῆς ἐμῆς κώμης / ἀρ[ούρας τ]έσσαρας, ἐν
δὲ τῷ ἑτέρῳ τόπῳ περὶ πρακτορίαν / [κώμης Λευ]κοῦ Πύρ[γου τὰς]
λοιπὰς ἀρού[ρ]ας δύο, εἰς κατάθεσιν / [ὧν ἐὰν αἰρῶ]μαι γεν[η]μάτων,
φόρου τούτων ἀποτάκτου κατ' ἔτος / [σιτοκ]ρ[ίθου] κατὰ τὸ ἥμισυ
ἀρταβῶν τριάκοντα ἕξ

Το ρήμα *ὁμολογῶ* με απαρέμφατο παρατηρούμε στην απόδοση των αναφορικών υποθετικών προτάσεων στους παπύρους: *BGU XII 2146, 7–11 (Ερμού πόλις, συμβόλαιο γης, 13 Νοεμ. 457 μ.Χ.):* *Ὅμολογῶ ἔκουσίᾳ γνώμῃ καὶ /*
[αὐθαιρέτῳ βουλήσει καὶ] ἀμετα[ν]οήτῳ καὶ ἀδόλῳ πρ[οαι]ρέσει μεμι[σ]θῶσθαι /
[παρά σου ἐπὶ – – –] ετῇ [χ]ρ[ό]νον ἀπὸ καρπῶν τῆς [εὐ]τυχοῦς δ[ω]δεκάτης /
[ἰνδικτίονος τὰς ὑπαρ]χού[σα]ς σοι ἀρούρας τέσσαρας ἥμισυ ἐν . . ω . / [– – – – –
ιν εἰς σπορὰν ὧν ἐὰν αἰρώμαι, φόρου // *BGU XII 2150, 4–11 (Ερμού πόλις,*
συμβόλαιο γης, 8 Νοεμ. 472 μ.Χ.): *Ὅμολογῶ ἔκουσίως καὶ αὐθαιρέτως /*
[μεμισθῶσθαι παρ[ὰ τ]ῆς σῆς ἀρετῆς πρὸς μόνον ἐνιαυτὸν / [ἕνα καρπῶν] τῆς
εὐτυχ[οῦς] δωδεκάτης ἰνδ(ικτίονος) τὰς ὑποτεθείσας / [σοι παρὰ Φοιβ]άμμω[νος
Ἀ]θανασίου βουλευτοῦ ἀρούρας ἕξ περὶ / [πρακτορίαν] κώμης Θ[ύνεως ?] ἐν τῷ
αὐτοῦ κτήματι κατὰ τὴν / ? δύναμιν τ[ῆ]ς ὑ[ποθ]ή[κης] εἰς κατάθεσιν ὧν ἐὰν
αἰρώμαι, / [φόρου τούτῳ]ν τοῦ αὐτοῦ ἔτους χρυσοῦ νομισματίων δεσποτικῶν / [
δοκίμων] δύο π[α]ρὰ κεράτια τρία // *BGU XIX 2810, 6–13 (Ερμού πόλις, συμβόλαιο*
γης, 559–560 μ.Χ.): *ὁμολογῶ ἔκουσίως καὶ αὐθαιρέτως / μεμισθῶσθαι παρὰ τῆς*
σῆς εὐγενίας ἐπὶ τετραετῇ χρόνον [λογιζόμενον ἀπὸ καρπῶν τῆς] / σὺν θεῷ
εἰσιούσης ἐνάτης ἰνδικτίονος καὶ αὐτῆς τὰς ὑπαρχ[ού]σας σοι ἀρούρας δέκα σὺν /

το .σ.ελαικογτι λάκκο. όλοκλήρο[υ] καὶ αἱροῦντι ἥμισυ μέρ[ει] – – / τρι.[....
ἐ]ξη<ρ>τισμένας ωντ[.]τωνκ.βο.τασια[– – – /
κωσ.[.]β.ν[.]εως ...[.....] [Ἑρμοῦ]πολίτου νο[μοῦ] εἰς σποράν καὶ κατάθεσιν /
καρπῶν **ὄν ἐὰν αἰρώμε** (I. αἰρώμαι), φόρου τῶν αὐτ[ῶ]ν [δ]έκα ἀρουρῶν κ[ατ' ἔτος
τῷ μὲν συμβρόχῳ] / χρυσοῦ νομισμάτια δέκα παρὰ κεράτια ἐξήκοντα ζυγῷ [τῆς
πόλεως // BGU XIX 2815, 2–15 (Ερμού πόλις, συμβόλαιο γῆς, 7^{ος} αἰ. μ.Χ.):
[όμο]λ[ογ]ῶ ἐκουσίως καὶ αὐθαιρέτως με[μι]σθῶσθαι / παρ' ὑμῶν ἐπὶ τρι[ι]τηε (I.
τρι[ι]ετή) χρόνον λογιζόμενον / ἀπὸ καρπῶν τῆς σὺν θεῷ) εἰσιούσης τετάρτης /
ἰνδ(ικτίωνος) καὶ αὐτῆς τὴν διαφέρουσαν ὑμῖν / ἄρουραν μίαν σπορίμης ἀνύδρου γῆς
/ ἀπ' ἀρουρῶν τριῶν κατὰ κοινωνί[αν] / τοῦ εὐαγοῦς ε[ὐ]κτηρίου τῆς ἁγίας Μαρίας /
τε. . .ων π. . .ως διακειμέ[νων] ἐν τῷ / ἀπηλιώτη Ἑρμοῦ πόλεως ὑπὸ τ[ῆ]ν /
παραφυλακὴν τῶν ἀπὸ κόμης Ψ.[/ τοῦ Ἑρμοῦπολίτου νομοῦ πρὸς τὰς ε. . .αρ[/ ἐκ
τετραγώνου τούτων γεινίας εἰ<ς> σποράν / καὶ κατάθεσιν καρ[πῶ]ν **ὄν[ν] ἐὰν
αἰρώμαι**, φόρο[υ] / [ταύτης κατ' ἔτος σίτου (?) ἀρταβ]ῶν ἐγγέα

Σε ένα απόσπασμα τμήματος συμβολαίου άγνωστου τόπου, η πρόταση *ὅσας ἂν δύνηται* προσδιορίζει τη λέξη αὐτάς (*ἀγωγάς*). Απόδοση του υποθετικού λόγου αποτελεί το απαρέμφατο *ἀνῦσαι* το οποίο ακολουθεῖ την αναφορικοῦποθετική πρόταση.

SB XVI 12230, 5–13 (6^{ος} αἰ. μ.Χ.): κατὰ τὸν [ὅ]μοιον τρόπον /
δέδοκται καὶ ἐκ τοῦ μέρους τοῦ ἐνδοξοτάτου Μηνᾶ ὥστε πρὸς ταῖς /
ἄλλαις εἴκοσι δύο λίτραις καὶ ταῖς τοῦ ἀργυροῦ λίτραις τριακοσίαις
τοσαῦτα / λ[ο]γισθῆναι εἰς λόγον τῆς διὰ τοὺς γάμους δωρεᾶς ἐκ τοῦ
εἰρημένου / γραμματίου τῶν εἴκοσι ὀκτὼ λιτρῶν τοῦ χρυσί[ου] τοῦ
ἐπιδοθέντος εἰς / λόγον τῆς αὐ[τῆς] διὰ τοὺς [γ]άμ[ο]υς δωρεᾶς καθὼς
[π]ρὸ ἀναφαιρέ[των] / καὶ τῶν ἄλλων διακοσίων λιτρῶν τ[ο]ῦ ἀργυροῦ
ὅσας ἂν δύνηται [. . .] καὶ αὐτάς / ἀνῦσαι ἐκ τῶν παραχωρηθεισῶν
ἀγωγῶν τῇ αὐτοῦ ἐνδοξότητι / ἀρμοζουσῶν αὐτῇ ἀπὸ τῆς βουλήσεως
τοῦ ἐν ἐνδόξῳ τῇ μ[ν]ήμῃ

Πάπυρος
P.Oxy. Hels. 29

Χρονολογία
54 μ.Χ.

Προέλευση
Οξύρυγχος

Εἶδος παπυρικού κειμένου
σύμβαση μαθητείας σε έναν

			υφαντή
<i>P.Oxy.</i> XLV 3250	63 μ.Χ. περίπου	Οξύρυγχος	σύμβαση ναύλωσης
<i>P.Oxy.</i> XXII 2351	112 μ.Χ.	Οξύρυγχος	μίσθωση γης
<i>P.Oxy.</i> LXIX 4739	127 μ.Χ.	Οξύρυγχος	μίσθωση γης
<i>P.Petaus</i> 27	182–187 μ.Χ.	Αρσινοΐτης νομός	επαγγελματική επιστολή
<i>P.Flor.</i> II 242	250–261 μ.Χ.	Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Herm.</i> 12	4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	ιδιωτική επιστολή
<i>BGU</i> II 586	324 μ.Χ.	Αρσινοϊτών πόλις	άγνωστο είδος
<i>BGU</i> XII 2147	464 μ.Χ.	Ερμού πόλις	συμβόλαιο γης
<i>BGU</i> XII 2146	457 μ.Χ.	Ερμού πόλις	συμβόλαιο γης
<i>BGU</i> XII 2150	472 μ.Χ.	Ερμού πόλις	συμβόλαιο γης
<i>BGU</i> XIX 2810	559–560 μ.Χ.	Ερμού πόλις	συμβόλαιο γης
<i>SB</i> XVI 12230	6 ^{ος} αι. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	απόσπασμα τμήματος συμβολαίου
<i>BGU</i> XIX 2815	7 ^{ος} αι. μ.Χ.	Ερμού πόλις	συμβόλαιο γης

Με οριστική (στη θέση της υποτακτικής) ενεστώτα

Ένας τρόπος σύνταξης, που απαντά σε παπυρικά κείμενα, είναι αυτός ο οποίος αναλύεται παρακάτω και αφορά την εκφορά αναφορικοϋποθετικών προτάσεων με οριστική ενεστώτα, παρά την ύπαρξη του αοριστολογικού *άν*, το οποίο δεν δικαιολογεί την χρήση της οριστικής έγκλισης σε προτάσεις με υποθετική σημασία. Αν όμως ο τύπος της οριστικής ισοδυναμεί με την υποτακτική έγκλιση,³⁵⁶ όπως ήδη έχει αναφερθεί και στις τελικές προτάσεις, εκδοχή η οποία είναι και η πιθανότερη, τότε ο χαρακτηρισμός του είδους αυτών των προτάσεων εξαρτάται από την εκάστοτε απόδοσή του και από το περιεχόμενό του.

Ο σύνδεσμος *έάν* μερικές φορές φαίνεται ότι συντάσσεται με οριστική στους παπύρους. Αυτή η ασυνήθης χρήση του συνδέσμου *έάν* εμφανίζεται από τον 2^ο αι. μ.Χ. και εξής. Αρχικά η λανθασμένη χρήση του συνδέσμου *έάν* με οριστική ενεστώτα παρατηρείτο στους πτολεμαϊκούς παπύρους με τους σχηματισμούς *έάν δεί, έάν φαίνεται*.³⁵⁷ Τα συγκεκριμένα όμως συμφραζόμενα καθώς και η επιλογή του γραμματικού τύπου του ρήματος *εἰμί* πιθανότατα μας οδηγούν στο συμπέρασμα ότι

³⁵⁶ Gignac, *Gram.*, II. 358–359.

³⁵⁷ Moulton (1906³–1976³) 115· Mayser, *Gram.*, II 1. 284–285.

ίσως πρόκειται για υποτακτική έγκλιση και όχι για οριστική. Άλλωστε, μια ιδιότυπη αντικατάσταση του τύπου *ἦ* από τον τύπο *ἦν* είναι συχνή στα παπυρικά κείμενα.³⁵⁸ Το γεγονός όμως ότι αυτή η συντακτική ιδιοτυπία χαρακτηρίζει και τα κείμενα της Καινής Διαθήκης μαρτυρεί ότι πρόκειται για ένα στάδιο μετάβασης στη γλώσσα της εποχής.³⁵⁹

Σε αρκετά εδάφια της Καινής Διαθήκης εμφανίζεται ο τύπος *ἦν* αντί του *ἦ* στο γ'ενικό της υποτακτικής ενεστώτα. Ενώ ο τύπος φαίνεται ότι είναι ένα απλό λάθος, λόγω της τάσης να προστίθεται *-ν-*, η εμφάνιση του ίδιου *ἦν* στους παπύρους, ιδιαίτερα στις ιδιωτικές επιστολές, θα μας οδηγούσε στο συμπέρασμα ότι αυτός ο γραμματικός τύπος είναι η φυσική μορφή της γλώσσας των απλών ανθρώπων.

Ο τύπος *ἦν* απαντά στους παπύρους από τον 1^ο αι. π.Χ. μέχρι τον 4^ο αι. μ.Χ. Κυρίως εμφανίζεται σε ιδιωτικές επιστολές και περιστασιακά σε επίσημα έγγραφα. Οι περισσότερες από τις ιδιωτικές επιστολές στις οποίες υπάρχει αυτός ο τύπος έχουν γραφεί από αναλφάβητους ή ακαλλιέργητους ανθρώπους, όπως δείχνουν η ορθογραφία και η σύνταξη. Ο τύπος απαντά κυρίως στις υποθετικές και αναφορικές προτάσεις, όπου η φράση έγινε σταθερή. Ο τύπος στις υποθετικές προτάσεις εισάγεται σχεδόν πάντα με τον σύνδεσμο *ἐάν*, μόνο περιστασιακά με τον σύνδεσμο *εἰ*. Οι φράσεις *ἐάν ἦν*, *ἐάν δὲ ἦν* έχουν σταθεροποιηθεί στις αναφορικές προτάσεις. Υπάρχουν μερικά παραδείγματα στις τελικές προτάσεις οι οποίες εισάγονται με τον σύνδεσμο *ἵνα* και μερικά σε χρονικές προτάσεις. Ο τύπος αυτός εισήχθη, διότι υπήρχε μεγάλη σύγχυση στην μετέπειτα ελληνική μεταξύ της οριστικής υπερσυντελικού του *εἰμί* και της υποτακτικής ενεστώτα, λόγω της ομοιότητας του ήχου, αφού προστέθηκε ένα παρασιτικό *-ν-*, και επίσης διότι πολλές από αυτές τις φράσεις έχουν γίνει στερεότυπες στην προφορική ομιλία. Ο τύπος *ἦν* φαίνεται δίκαια καθιερωμένος ως υποτακτική.³⁶⁰

Αξιοσημείωτο είναι ότι απαντούν συχνά οι φράσεις: *ὅσων ἐάν ἦν*, *οἷα ἐάν ἦν* και *ὅσων δ' ἂν ἐστίν*. Οι αναφορικές αντωνυμίες προσδιορίζουν προηγούμενο ή επόμενο όρο.

³⁵⁸ Moulton (1901) 38· Gignac, *Gram.*, II. 358–359.

³⁵⁹ Deissmann (1901) 201· Moulton (1906³–1976³) 168.

³⁶⁰ Horn (1926) 27–29.

Σε έναν πάπυρο από την Αυήριδα³⁶¹ του Αρσινοΐτη νομού, ο οποίος είναι συμβόλαιο μεταβίβασης ιδιοκτησίας γης, η αναφορική αντωνυμία *ὅσων* ακολουθείται από τον υποθετικό σύνδεσμο *ἐάν*. Έγκλιση εκφοράς είναι το ρήμα *ἦν*.

*BGU II 543, 2–6 (13 Ιαν. 27 π.Χ.): Ὁμνυμι Καίσαρα / Αὐτοκράτορα
Θεοῦ υἱὸν εἶ μὴν παραχωρήσειν / ἐπάναγκον Σωχάρμωι Ἀσκληπιάδου
τὸν ὑπάρχοντά μοι κλῆρο[ν] ἀρουρῶν δέκα ἢ ὅσων ἐάν ἦν / ἐπὶ τὸ
πλεῖον περὶ Βουβάσ[το]ν τῆς Ἡρακλείδου μερίδος*

Παρόμοια, τις ίδιες φράσεις *ὅσων ἐάν ἦν* και *οἶα ἐάν ἦν* παρατηρούμε στους παπύρους.³⁶² *BGU XI 2052, 2–6 (Ηράκλεια Αρσινοΐτη νομού, συμβόλαιο αγοράς, 2^{ος} αι. μ.Χ.): [Ὁμολογεῖ ὁ δεῖνα τῷ δεῖνι παρακεχωρηκέναι αὐτῷ – – εἰς μετεπιγραφὴν ἀπὸ τῆς / ἐνεστώσης ἡμέρας ἐπ[ὶ] τὸν ἅπαντα χρόνον τὰς ὑπαρχούσας αὐτῷ περὶ Ἡρα[κλεί]/[αν κλήρου κατοικικοῦ ἀρούρας δεκαπέντε ἐν δυσὶ σφραγίσιν, ὧν γείτονες – – τῆς / μὲν πρώτης σφραγίδος – – νότ]ου ἐλαιῶν, βορρά δημο[σία διώρ]υξ εἰς ἦν ἐκχεῖται ἡ αὐτο[– –] / ἄ]ρουραι, τῆς δὲ δευτέρας σφρα[γί]δος ἀρουρῶν ἕξ ἔκτου [/ – –] κῶριος κλῆρος, βορρά Ἀρείου τοῦ καὶ Πετενούρις τὸ λοιπὸν τῆς [/ – –] ἀρουρισμοῦ ἢ ὅσων ἐ[άν] ἦν ἐπὶ τὸ πλεῖον ἢ ἐπὶ τὸ ἔλ[α]σσον // P.Oxy. XLIX 3491, 15–19 (Οξύρυγχος, συμβόλαιο γάμου, 157–158 μ.Χ.): [± 30] ης συνγρ(αφῆς) τὰ ὑπάρχοντα α(ὐτ) ἐν μὲν Ὀξ(υρύγχων) πόλ(ει) ἐπ' / ἀμφόδ(ου) Λυκίων Παρεμβολ(ῆς) ` . . . ` οἰκίαν καὶ αὐλ(ήν) καὶ χρηστήρια, περὶ δὲ [± 30] καὶ ἀμπελικὸν κτῆμα, ὅσων ἐάν ἦν (ἀρουρῶν), καὶ τὰ τούτου ὕδρε(ύματα) καὶ χρηστήρια καὶ ἐποίκ(ιον) καὶ ἡλιαστήριον, οὐκ ἐ/[ξόντος ± 20 κα]ταχρηματίζε[ιν] χωρὶς εὐδοκή(σεως) τῆς γαμο(υμένης). συνβ[ι]ούτωσαν ἀλλήλ(οις) ἀμέμπτως οἱ γαμοῦντ(ες) καὶ χορηγείτω ὁ γ[α]μ(ῶν) / [τῇ γαμουμ(ένῃ)] καὶ τοῖς [ἐ]ξ [ἀλλήλ(ων)] τέκνοις τὰ δέο]ντα κατὰ δύναμ(ιν). ἐάν δὲ διαζυγῶσιν ἀλλήλ(ων) οἱ γαμοῦντ(ες) οὐκ ὄντ(ων) αὐτοῖς ἐξ ἀλλήλ(ων) τέκνων ἀποδό[τ]ω [ὁ] γαμ(ῶν) τ[ὰ] / [μὲν παράφ]ερνα παραχρῆ(μα), οἶα ἐάν ἦν, μηδεμιᾶς πρ[ὸ]ς αὐτὸν τρεῖς(ως) μηδὲ ἀπο(υσίας) ἐνλογουμ(ένης), ἐπὶ δὲ τῶν ἐν αὐτοῖς ἱματίων*

Την άποψη, η οποία διατυπώθηκε παραπάνω σχετικά με την ισοδυναμία της οριστικής με την υποτακτική έγκλιση, ενισχύουν και τα παραδείγματα των *P.Dubl. 32*

³⁶¹ Calderini, *Diz.geogr.*, I. 269.

³⁶² Χαρακτηριστικά του συνδυασμού της αναφορικής αντωνυμίας *οἶος* με το αοριστολογικό μόριο *ἂν* είναι τα παραδείγματα που παραθέτει η Κρίκη (2013) 379–381.

και *P.Dubl.* 33. Ο τύπος ἦν εμφανίζεται στους στίχους 16 και 19. Ο τύπος ἦν χρησιμοποιείται ως ισοδύναμος του τύπου ἦ.³⁶³

Στα επόμενα παραδείγματα παρατηρούμε ότι ο όρος (π.χ. *κελλίων, μενημάτων*) στον οποίο αναφέρονται οι αναφορικές προτάσεις τοποθετείται στο τέλος των προτάσεων.³⁶⁴

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα παραδείγματα ενός παπύρου από τον Αρσινοίτη νομό, ο οποίος είναι συμβόλαιο δανείου και ενός άλλου παπύρου από την πόλη Αρσινοϊτών, που είναι συμβόλαιο αγοράς – πώλησης ενός μοναστηριού, στους οποίους παρατηρούμε τον τύπο *ἐστίν* (οριστική έγκλιση) ως έγκλιση εκφοράς της πρότασης *ὅσων δ' ἂν ἐστίν*. Η σύνταξη του μορίου *ἐάν (ἂν)* με οριστική έγκλιση, η οποία παρατηρείται και στην Καινή Διαθήκη, μαρτυρεί ένα στάδιο μεταβολής της γλώσσας.

Στον *P.Dubl.* 32 (= *SB I* 5174), 2–5 (7 Σεπτ. 512 μ.Χ.) η πρόταση *ὅσων δ' ἂν ἐστίν*, η οποία εμφανίζεται δύο φορές στον παρακάτω πάπυρο, προσδιορίζει τη φράση *μοναστηρίου ἐξ ὀλοκλήρου κελλίων. ὁμολογεῖ Εὐλόγιος μονάζων ποτε μὲν Μελιτιανός, νῦν δὲ ὀρθόδοξος, υἱὸς Ἰωσήφ, πρῶν μὲν οἰκῶν ἐν τῷ ὄρει τῷ καλουμένῳ Λάβλα τῆς Ἀρσινοειτικῆς ἐν[ο]ρίας, τὸ γυν δὲ τὴν οἴκησιν ποιούμεν[ος] ἐν τῷ μοναστηρίῳ καλοῦμένῳ Μικροῦ Ψυῶν / προαστίων τῆς αὐτῆς Ἀρσινοειτῶν πόλεως, ἐκουσία καὶ αὐθαιρέτῳ καὶ ἀμετανοήτῳ γνώμῃ πεπρακέναι καὶ καταγεγραφεκέναι πρὸς πᾶσαν δεσποτίαν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐπὶ τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον Πούσι πρεσβυτέρῳ Μελιτιανῷ υἱῷ Α . . . οἰκοῦντι / ἐν τῷ εἰρημένῳ ὄρει τῷ καλουμένῳ Λάβλα τὸ ὑπάρχον αὐτῷ τῷ πωλοῦντι Εὐλογίῳ καὶ περιελθὼν εἰς αὐτόν, καθὼς διεβεβαιώσατο καὶ ἐνεγράψατο, τῷ ἰδίῳ ἑαυτοῦ κινδύνῳ καὶ τιμήματι, ἀπὸ δικαίων καὶ εὐλόγων αἰτιῶν, ἀκολουθῶς τοῖς προσοῦσ[ιν] αὐτῷ / δικαίοις καὶ τῇ περὶ αὐτὸν ἀστασιάστῳ νομῇ καὶ δεσποτίᾳ, ἐν τῷ εἰρημένῳ ὄρει τῷ καλουμένῳ Λάβλα, μοναστήριον ἐξ ὀλοκλήρου, ὅσων δ' ἂν ἐστίν κελλίων*

9: καὶ ἐώνηται μοναστηρίου ἐξ ὀλοκλήρου, ὅσων δ' ἂν ἐστίν κελλίων

Αντίστοιχα, στον *P.Dubl.* 33 παρατηρούμε τον τύπο *ἐστίν* (οριστική έγκλιση) ως έγκλιση εκφοράς της πρότασης *ὅσων δ' ἂν ἐστίν*, η οποία επαναλαμβάνεται τρεις φορές. Στο στίχο 5 προσδιορίζει τη φράση *μοναστήριον ἐξ ὀλοκλήρου ἀνεωχμένον εἰς ἀπηλιώτην μενημάτων*, στο στίχο 11 τη φράση *μοναστηρίου ἐξ ὀλοκλήρου*

³⁶³ Bülow Jacobsen – Whitehorne (1982) *P.Oxy* XLIX 3491, σχόλιο στ. 16.

³⁶⁴ Πρβ. και Κρίκη (2013) 415–416.

μενημάτων και στο στίχο 19 τη φράση μοναστήριον ἐξ ὁλοκλήρου ἀνεωγμένον εἰς ἀπηλιώτην μενημάτων.

P.Dubl. 33 [= SB I 5175 = Tyche 5 (1990), σελ. 80–85 αρ. 2], 2–5 (9 Ιουλ. 513 μ.Χ): (m. 1) ὁμολογεῖ Εὐλόγιος ὀρθόδοξος μοναστηρίου Μικροῦ Ψυῶν προαστίων τῆς Ἀρσινοειτῶν πόλεως, υἱὸς Ἰωσήφ μητρὸς Τλεσίδος ἐκουσία καὶ αὐθαιρέτῳ καὶ ἀμετανοήτῳ γνώμῃ πεπρακέναι καὶ κατα/γεγραφεκέναι πρὸς πᾶσαν δεσποτίαν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐπὶ τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον Παπνουθίῳ υἱῷ Ἰσὰκ καὶ Ἰουλίῳ υἱῷ Ἀρανθίου, ἀμφοτέροις Μελιτιανοῖς μονάζουσιν μοναστηρίου καλουμένου Λάβλα προαστίων τῆς αὐτῆς / Ἀρσινοειτῶν πόλεως, τὸ ὑπάρχον αὐτῷ τῷ πωλοῦντι Εὐλογίῳ καὶ περιελθὸν εἰς αὐτόν, καθὼς διεβεβαιώσατο καὶ ἐνεγράψατο τῷ ἰδίῳ ἑαυτοῦ κινδύνῳ καὶ τιμῇματι, ἀπὸ δικαίων καὶ νομίμων τίτλων, ἀκολούθως / τοῖς προσοῦσιν αὐτῷ δικαίοις καὶ τῇ περὶ αὐτὸν ἀστασιάστῳ νομῇ καὶ δεσποτίᾳ, ἐν τῷ εἰρημένῳ μοναστηρίῳ Λάβλα μοναστήριον ἐξ ὁλοκλήρου ἀνεωγμένο[ν] εἰς ἀπηλιώτην, ὅσων δ' ἄν ἐστιν μενημάτων

11: καὶ ἐώνηνται μοναστηρίου ἐξ ὁλοκλήρου, ὅσων δ' ἄν ἐστιν μενημάτων

18–19: ὁ προγεγραμμένος πέπρακα ἐκουσία γνωη (l. γνώ<μ>η) ὑμῖν Παπνουθίῳ υἱῷ Ἰσὰκ καὶ Ἰουλίῳ υἱοῦ Ἀρανθίου, Μελητιανοῖς μωνάδουσιν (l. μονάζουσιν), τῷ ὑπάρχον μοι ἀπὸ δι/κέων καὶ νομίμων τίτλων ἐν τῷ ἱρημένῳ (l. εἰρημένῳ) μοναστηρίῳ Λάβλα μοναστήριον ἐκς (l. ἐξ) ὠλοκλήρου (l. ὁλοκλήρου) ἀνεωγμένον (l. ἀνεωγμένον) εἰς ἀπηλιώτην, ὅσων δέ ἐστιν μενημάτων

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικοῦ κειμένου
BGU II 543	27 π.Χ.	Αυήρις Αρσινοίτη νομού	συμβόλαιο μεταβίβασης ιδιοκτησίας γης, εγγύηση με τη μορφή πώλησης ενός μοναστηρίου
BGU XI 2052	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Ηράκλεια Αρσινοίτη νομού	συμβόλαιο αγοράς
P.Oxy. XLIX 3491	157–158 μ.Χ.	Οξύρυγχος	συμβόλαιο γάμου

<i>P.Dubl.</i> 32	512 μ.Χ.	Αρσινοΐτης νομός	συμβόλαιο δανείου
<i>P.Dubl.</i> 33	513 μ.Χ.	Αρσινοϊτών πόλις	συμβόλαιο αγοράς-πώλησης ενός μοναστηριού

Ευκτική έγκλιση (αντί υποτακτικής)

Σε λίγα παραδείγματα του 5^{ου} και 6^{ου} αι. μ.Χ. χρησιμοποιείται η ευκτική έγκλιση στις αναφορικές προτάσεις. Το ρήμα που χρησιμοποιείται είναι το *βουληθείη*.³⁶⁵

P.Cair.Masp. I 67120 recto [= *JJP* 40 (2010) 222–225], 10–12
(Αφροδίτης κόμη Ανταιοπολίτη νομού, πώληση σκλάβων, 567–568 μ.Χ.): *καὶ κυριεύειν καὶ δεσπόζειν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐπὶ τὸν παντελῆ ἅπαντα χρόνον, / καὶ ἐλάσαι αὐτὰς καὶ ἀπαγαγεῖν εἰς δουλικὸν ζυγὸν [ὅ]φ’ ὑμᾶς ἀεί ποτε, καθ’ ὃν / ἂν βουληθείητε τρόπον*

P.Lond. III 1023 σελ. 267, 3–6 (Ερμού πόλις, συμβόλαιο ενοικίασης σπιτιού, 5^{ος}–6^{ος} αι. μ.Χ.): *[ὁμο]λογῶ / ἔκου[σ]ί[ω]ς καὶ αὐθαιρέτως μεμισθῶσθαι παρὰ / σοῦ ἐφ’ ὃν ἂν βουληθείης χρόνον λογιζόμενον ἀπὸ / τῆς σήμερον*

Στο επόμενο παράδειγμα του παπύρου από τη Συήνη, ο οποίος είναι συμβόλαιο αγοράς, εμφανίζεται η ευκτική ως έγκλιση εκφοράς της αναφορικοϋποθετικής πρότασης. Η πρόταση εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία *ᾧ*, η οποία συνοδεύεται από τον υποθετικό σύνδεσμο *ἐάν*, η παρουσία του οποίου δεν δικαιολογεί τη χρήση της ευκτικής έγκλισης, φαινόμενο που παρατηρούμε και στις χρονικές προτάσεις. Η ευκτική χρησιμοποιείται συχνά στις χρονικές προτάσεις παπυρικών κειμένων του 5^{ου} και 6^{ου} αι. μ.Χ.. Η ευκτική όμως εμφανίζεται σπάνια ως έγκλιση εκφοράς των αναφορικοϋποθετικών προτάσεων. Απόδοσή της αποτελεί το εμπρόθετο απαρέμφατο *πρὸς τῷ χρήσασθαι*, το οποίο εξαρτάται από το ρήμα *καθαροποιήσω*. Μπορούμε λοιπόν να εικάσουμε ότι ο γραφέας, εκ παραδρομής ή εξαιτίας έλλειψης μόρφωσης, χρησιμοποίησε την ευκτική έγκλιση στη θέση της υποτακτικής.

³⁶⁵ Horn (1926) 144.

P.Münch. I 12, 36–41 (13 Αυγ. 590–12 Αυγ. 591; μ.Χ.): τὸν δὲ ἐπελευσόμενον ὑμῖν ἢ ἀντιποιησόμενον ἐκστήσω ἐγὼ ὁ πεπρακὼς καὶ καθαροποι/[ή]σω ὑμῖν ἰδίοις μου ἀναλώμασι καὶ δαπανήμασι πρὸς τῷ{σ} ὑμᾶς τοὺς πεπρακότας / Πατερμούθιον κ(αὶ) Κοκὼ ἀπεντεῦθεν κυριεύειν καὶ δεσπόζειν κ(αὶ) οἰκονομεῖν καὶ / οἰκοδομεῖν πωλεῖν κ(αὶ) παραχωρεῖν κ(αὶ) δωρεῖσθαι τέκνοις καὶ κληρονόμοις παραπέικειν / κ(αὶ) χρήσασθαι ᾧ ἐὰν ἔλοισθε τρόπῳ ἀκωλύτως τε καὶ ἀνεμ[πο]δίστως κ(αὶ) μὴ ἐγκαλεῖν σοι[μ]ήτε / ἐγκαλέσει{ε}ν

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Cair.Masp.</i> I 67120	567–568 μ.Χ.	Αφροδίτης κόμη	συμβόλαιο πώλησης σκλάβων
<i>P.Lond.</i> III 1023	5 ^{ος} –6 ^{ος} αι. μ.Χ.	Ερμού πόλις	συμβόλαιο ενοικίας σπιτιού
<i>P.Münch.</i> I 12	590–591 ; μ.Χ.	Συήνη	συμβόλαιο αγοράς

6. Συμπεράσματα

Στους παπύρους εμφανίζονται κυρίως αναφορικοῦποθετικές προτάσεις και αναφορικοτελικές προτάσεις. Οι αναφορικές συμπερασματικές και αναφορικές αιτιολογικές παρουσιάζουν ελάχιστη συχνότητα εμφάνισης. Όλα τα είδη των αναφορικών επιρρηματικών προτάσεων εκφέρονται με τον ίδιο τρόπο με τον οποίο εκφέρονται και οι αντίστοιχες απλές επιρρηματικές προτάσεις.

Για τις αναφορικές αιτιολογικές προτάσεις ισχύουν οι ίδιοι κανόνες με τις αιτιολογικές προτάσεις. Οι προτάσεις άλλοτε προτάσσονται και άλλοτε ακολουθούν τις προσδιοριζόμενες προτάσεις.

Η εκφορά των αναφορικοτελικών προτάσεων μόνο με οριστική μέλλοντα και ποτέ με υποτακτική, η οποία χαρακτηρίζει τους παπύρους της πτολεμαϊκής εποχής,³⁶⁶ συνεχίζεται και στη συγκεκριμένη εποχή. Απαντά και η εκφορά της πρότασης με το συνδυασμό του ρήματος ἔμελλον + απαρέμφατο, όταν ο σκοπός αναφέρεται στο παρελθόν. Οι προτάσεις αυτές ακολουθούν τις προσδιοριζόμενες. Στην Καινή

³⁶⁶ Mayser, *Gram.*, II 1. 267.

Διαθήκη, όπως και στην κλασική εποχή, περιστασιακά χρησιμοποιείται ο μέλλοντας. Κυρίως χρησιμοποιείται η υποτακτική έγκλιση.³⁶⁷

Οι αναφορικές συμπερασματικές προτάσεις ακολουθούν τους κανόνες εκφοράς των παπύρων της πτολεμαϊκής περιόδου, δηλαδή εκφέρονται με απαρέμφατο ή οριστική μέλλοντα.³⁶⁸ Στην εξεταζόμενη εποχή απαντά και η μετοχή στη θέση του απαρεμφάτου.

Όσον αφορά τις αναφορικοϋποθετικές προτάσεις παρατηρούμε ότι σε αρκετά παραδείγματα μετά τον εισαγωγικό αναφορικό σύνδεσμο ακολουθεί ο σύνδεσμος *έάν*, προσδίδοντας υποθετική σημασιολογική απόχρωση στην αναφορική πρόταση. Η συγκεκριμένη χρήση του συνδέσμου *έάν* απαντά στους παπύρους από τον 1^ο αι. π.Χ. μέχρι τον 7^ο αι. μ.Χ. Ο σύνδεσμος *έάν* (*άν*) μπορεί να συντάσσεται με οριστική έγκλιση αντί της υποτακτικής και υποκαθιστά συχνά τον σύνδεσμο *άν*, φαινόμενο το οποίο, επίσης, παρατηρείται και στην Καινή Διαθήκη.³⁶⁹ Οι προτάσεις σπάνια προηγούνται, αλλά κυρίως ακολουθούν τις προτάσεις στις οποίες αναφέρονται.

Η χρήση του αοριστολογικού μορίου συμβάλλει στην υποθετική σημασιολογική απόχρωση των αναφορικών προτάσεων και καθιερώνεται κυρίως κατά τους μεταχριστιανικούς αιώνες (6^{ος} αι. μ.Χ.).

Η σύνταξη των αναφορικοϋποθετικών προτάσεων (με ή χωρίς το αοριστολογικό *άν*) με υποτακτική ενεστώτα και αορίστου συνεχίζει την παράδοση της πτολεμαϊκής περιόδου, αλλά σε εκείνη την εποχή απαντούσε και η υποτακτική παρακειμένου.³⁷⁰

Μία ιδιορρυθμία που χαρακτηρίζει τους παπύρους είναι η προσαρμογή της φράσης *όσοι άν έστιν*, η οποία απαντά ως κοινή φόρμουλα, στην πτώση του προσδιοριζόμενου ουσιαστικού, το οποίο είτε προηγείται³⁷¹ είτε λόγω έμφασης έπεται της συγκεκριμένης φράσης.

Παρατηρούμε ότι σε όλα τα είδη των αναφορικών επιρρηματικών προτάσεων η απόσταση ανάμεσα στον εισαγωγικό σύνδεσμο και στο ρήμα της πρότασης συνήθως είναι μικρή, καθώς στα περισσότερα παραδείγματα παρεμβάλλεται μία μόνο λέξη. Σε ορισμένα παραδείγματα διαπιστώνουμε ότι το ρήμα μπορεί να τίθεται αμέσως μετά τον σύνδεσμο εισαγωγής ή να τίθεται στο τέλος της περιόδου.

³⁶⁷ Blass – Debrunner (1961) 191.

³⁶⁸ Mayser, *Gram.*, II 1. 267.

³⁶⁹ Deissmann (1901) 202· Blass – Debrunner (1961) 191.

³⁷⁰ Mayser, *Gram.*, II 1. 267.

³⁷¹ Moulton (1901) 32.

ΙΧ. Οι Αναφορικές παραβολικές προτάσεις

1. Εισαγωγή

Η σύγκριση στα παπυρικά κείμενα δηλώνεται πολύ συχνά με παραβολικές ή ομοιωματικές ή συγκριτικές προτάσεις, δηλαδή με αναφορικές προτάσεις των οποίων το νόημα συγκρίνεται με το νόημα της κύριας πρότασης και διαπιστώνεται ομοιότητα ή διαφορά ως προς τις έννοιες του τρόπου, της ποιότητας ή της ποσότητας (βαθμού ή μέτρου).³⁷² Για να δηλωθεί σύγκριση πολύ συχνά στους παπύρους χρησιμοποιείται και η γενική συγκριτική.

Οι παραβολικές προτάσεις συγκρίνουν μια πράξη ή μια κατάσταση ποιοτικά ή ποσοτικά σε σχέση με άλλη πράξη ή κατάσταση της κύριας πρότασης.³⁷³ Εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες και επιρρήματα. Εκφέρονται με απλή οριστική, όταν το περιεχόμενό τους είναι πραγματικό, (α) ενεστώτα (β) αορίστου (γ) παρακειμένου, με υποτακτική, με ή χωρίς το αοριστολογικό *άν*, όταν έχουν και υποθετική χροιά.

Συχνά είναι ελλειπτικές ως προς το ρήμα, οπότε και εννοείται το ρήμα της κύριας πρότασης. Είναι πολύ πιθανό να εννοείται το ρήμα της αναφορικής παραβολικής πρότασης αν είναι το ίδιο με το ρήμα της προσδιοριζόμενης πρότασης.³⁷⁴ Χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί σύγκρισης – παρομοίωσης στο ρήμα της πρότασης την οποία προσδιορίζουν.

Όπως και οι υπόλοιπες αναφορικές προτάσεις, οι οποίες αναφέρονται και προσδιορίζουν οποιονδήποτε όρο κάποιας άλλης πρότασης, οι παραβολικές προτάσεις αναφέρονται σε οποιονδήποτε όρο άλλης πρότασης ή σε μια συσχετική δεικτική αντωνυμία ή επίρρημα, το οποίο υπάρχει ή εννοείται, της προσδιοριζόμενης πρότασης και συγκρίνονται με αυτήν/αυτό. Οι δεικτικές αυτές αντωνυμίες ή τα επιρρήματα σχηματίζουν με τις εισαγωγικές λέξεις των παραβολικών προτάσεων παραβολικά ζεύγη.

³⁷² Kühner – Gerth (1904³) § 579d (490)· Humbert (2002) 200.

³⁷³ Smyth (1956²) § 2462· Μανδηλαράς (1998⁵) 248.

³⁷⁴ Smyth (1956²) § 2464.

Αναφορικές παραβολικές του τρόπου

Εισάγονται	Εκφέρονται	Δηλώνουν	Συντακτική θέση
οἶον, οἷα, ὥς, ὥσπερ, ὅπως, ἥ, ὅπη, ἥπερ, καθάπερ, καθώς, καθώσπερ	Οριστική	Πραγματικό	Επιρρηματικός προσδιορισμός σύγκρισης – παρομοίωσης

Αναφορικές παραβολικές της ποιότητας

Εισάγονται	Εκφέρονται	Δηλώνουν	Συντακτική θέση
οἷος, ὁποῖος	Οριστική	Πραγματικό	Επιρρηματικός προσδιορισμός σύγκρισης – παρομοίωσης

Αναφορικές παραβολικές της ποσότητας

Εισάγονται	Εκφέρονται	Δηλώνουν	Συντακτική θέση
ὅσος, ὁπόσος, ἡλίκος, ὀπηλίκος	Οριστική	Πραγματικό	Επιρρηματικός προσδιορισμός της ποσότητας
ὅσον, ὅσῳ	Υποτακτική (με ή χωρίς ἄν)	Προσδοκώμενο	
		Επανάληψη στο παρόν / μέλλον	

2. Προτάσεις του τρόπου

Οι παραβολικές προτάσεις του τρόπου δηλώνουν το πώς η κύρια πρόταση σχετίζεται με την δευτερεύουσα πρόταση. Εισάγονται με τους συνδέσμους *ὥς, ὥσπερ, οἶον, ὅπως, ὅπη, ἥπερ, καθάπερ, καθώς, καθόσπερ*. Στην κύρια πρόταση μπορεί να υπάρχουν ή εννοούνται οι φράσεις *οἶον οὕτως, ὥς, οὕτω λέγει, ὥς φρονεῖ*.³⁷⁵ Εκφέρονται με απλή οριστική έγκλιση. Ο σύνδεσμος *καθάπερ* εμφανίζεται και στους παπύρους και στις επιγραφές και στην Καινή Διαθήκη. Μεταφράζεται «όπως», «σύμφωνα με». Είναι αξιοσημείωτο ότι και στους παπύρους και στην Καινή Διαθήκη παραδείγματα αυτής της λέξης απαντούν αποκλειστικά σε επιστολές. Αυτό βέβαια μπορεί να είναι τυχαίο, ή ίσως υποδηλώνει ότι η λέξη είναι περισσότερο προσφιλής στις προσωπικές επιστολές παρά στις επίσημες.³⁷⁶ Η συχνότητα εμφάνισης παραβολικών προτάσεων του τρόπου στα παπυρικά κείμενα είναι αρκετά υψηλή, όπως φαίνεται και από τα επόμενα παραδείγματα.

2.1. Οριστική έγκλιση

Οι παραβολικές προτάσεις εισάγονται με τον σύνδεσμο *ὥς* και εκφέρονται με οριστική ενεστώτα. Αναφορικά με την θέση που καταλαμβάνουν μέσα στην περίοδο, οι προτάσεις αυτές είτε ακολουθούν την κύρια πρόταση είτε προτάσσονται αυτής είτε τίθενται ανάμεσα στους όρους της πρότασης εξάρτησης. Πιο συγκεκριμένα:

Στον *P.Oxy. VIII 1153* (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή) η παραβολική πρόταση *ὥς γράφεις* χρησιμοποιείται δύο φορές. Αρχικά, η πρόταση *ὥς γράφεις* προσδιορίζει την κύρια πρόταση *έκομισάμην διὰ Ἡρακλάτος τὰς κίστας, σὺν τοῖς βιβλίοις*, η οποία προηγείται. Ακολουθως, η πρόταση *ὥς γράφεις* ακολουθεί το υποκείμενο *ὁ δὲ λόγος αὐτῶν* της πρότασης *ὑπὸ Διογᾶτος πεμφθήσεται Νικάνορι διὰ Ἡρακλάτος*.

³⁷⁵ Kühner – Gerth (1904³) § 579d (490).

³⁷⁶ Smith (1942) 101.

P.Oxy. VIII 1153 [= Olsson (1925) 74], 3–6 (1^{ος} αι. μ.Χ.):
[ἐ]κομισάμην διὰ Ἡρακλᾶτος τὰς κίστας, / [σὺν] τοῖς βιβλίοις, ὡς
γράφεις, καὶ τὸ λεπτίο(ν) / [τὸ ἡ]μίχουν τοῦ ἐλαίου ὃν γράφει
Νικάνωρ / [πεπ]ομφέναι.

20–22: *αἱ λώδικες ἐξεταμήθησαν, ὁ δὲ λόγος αὐτῶν, <ὡς> γράφεις,*
ὑπὸ Διογᾶτος πεμφθή/σεται Νικάνορι δι(ὰ) Ἡρακλᾶτος.

Σε έναν πάπυρο της Σοκνοπαίου Νήσου του Αρσινοΐτη νομού, ο οποίος μας παραδίδει ένα κείμενο αίτησης, η παραβολική πρόταση τίθεται στο τέλος του κειμένου.

CPR XV 10 (= SB I 5242) (βλ. BL XI 72), 6–19 (13–15 μ.Χ.): Τοῦ
οὖν Ἀρπα[γάθου μὴ βου]/λομένου ἐκ[ο]υσίως ἀπ[ο]δοῦναι / τὸ
προκίμε[ον] κεφάλ[αιον καὶ τοὺς] / τόκους ἀλλ[ὰ διαπλα]γῶν[τος
προ / διὰ τῆς ση[/ καὶ ἀξιῶι κατα]χωρ[ισθέντος] μου τοῦ
ὑπομν[ήματος] / μεταδοθ[ῆναι τὸ ἀντίγρ(αφον) τῶι τῶν ἱερέων] / τοῦ
θεοῦ Σοκν[οπαίου] ἡγουμένωι Σαταβούτι / Ὡρο[υ] ὅπως εἰδῇ
ἀκολουθῶς τῇ δηλου]/μέν[η] συγγραφῇ ἐμοὶ μένη ἢ ἐπιβάλλουσα /
τῶι Ἀρπαχ[άθι] ἐπιβολή τῶν φιλανθρώπων / ὡς καὶ ἐπ’ [ἄλλ]ων
σύνη[θές ἐστιν κατὰ / μηδὲν ἐλαττ[ου]μένου [μου ἐν τῇ ἐπὶ τὸν /
Ἀρπαγάθην πράξει.

Την οριστική παρατηρούμε ως ἐγκλιση εκφοράς των παραβολικών προτάσεων στους παπύρους: *P.Oxy.* LXXV 5062, 10–15 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, τέλη 3^{ου} αι. μ.Χ.): *εἰ οὖν ταῦτα οὕτως ἐπράκται, ὡς φατέ, εὐτόνως*
μετα/λαβέτω κατὰ τὸ νόμιμον. κἂν ἀμελήσῃ ὁ ὑπηρέτης, τῷ ἐπιστρατήγῳ αὐτὸν
προσενέγκα/τε καὶ ἐν τῇ μεταδόσι ποιείτω τὴν ἐνγρα/φήν, ὡς οἱ νόμοι κελεύουσιν. //
P.Nepheros 2, 5–8 (Αλεξάνδρεια, ιδιωτική επιστολή, 4^{ος} αι. μ.Χ.): καὶ παρακαλῶ,
μνημόνευ/ε ἡμῶν ἐν ταῖς εὐχαῖς σου·[το]ῦτο γάρ σε / ποιεῖν, ὡς οἶμαι, καὶ χωρὶς
ὑπομνήσεως, / οἶδα. // *SB IV 7330, 1–3 (ἀγνωστος τόπος, επιστολή, 2^{ος} αι. μ.Χ.): τοῦ*
καὶ [.....] ἐστιν. ὡς γὰρ οἶδας <<γὰρ>> σπανανθρωπεῖ / τὰ ὧδε κάτω.

Συχνά στους παπύρους παρατηρούμε ότι οι παραβολικές προτάσεις του τρόπου εισάγονται με το επίρρημα *καθώς*, που είναι συνώνυμο του *καθά*³⁷⁷ και μεταφράζεται «όπως ακριβώς, με τον τρόπο κατά τον οποίο, σύμφωνα».³⁷⁸

Στον *P.Oxy.Hels.* 29 (Οξύρυγχος, συμβόλαιο μαθητείας σε έναν υφαντή) η πρόταση *καθώς ἐπίσταται* τίθεται ανάμεσα στους όρους *ἥνπερ καὶ αὐτὸς ἐκδιδάξει τοῦτον – τοῦ παιδὸς τρεφομένου ἐπὶ τὸν προκείμενον χρόνον ὑπὸ τῆς Ἀπολλωνοῦτος* της πρότασης που προσδιορίζει.

P.Oxy.Hels. 29, 1–19 (8 Σεπτ. 54 μ.Χ.): *ὁμο[λογοῦσιν ἀ]λλήλοις Ἀπολλωνοῦς / Σαραπίων[ος μ]ετὰ [κ]υρίου τοῦ υἱοῦ / Διογένο[υς το]ῦ Διδύμου καὶ ὁ ταύ[της μὲν ἕ]τερ[ος υἱός, τοῦ δὲ / Διογένο]υς [ἀδ]ελφός, Ἡρᾶς τοῦ αὐτοῦ / Διδύμου γέρδιο[ς, ἡ μὲν Ἀπολλωνοῦς / παρέξ[εσθαι] τῶι Ἡρᾷ τὸν ἐατῆς / θυγ[ατριδοῦν] .ωνιν τὸν καὶ Ἀγέλοχον / Ἀρσιήσιο[ς οὐδ]έπω ὄντα τῶν ἐτῶν / ἐπὶ χρόνον ἕ[τη]ι δύο ἀπὸ πέμπτης / τοῦ ἐνεστῶ[τος] μηνὸς Σεβαστοῦ / ποιοῦντα π[άντα τ]ὰ ἐπιτασσόμενα αὐτῶι / ὑπὸ τοῦ Ἡρᾶ[τος] κατὰ τὴν γερδιακὴν / τέχνην ἥνπερ καὶ αὐτὸς ἐκδιδάξει / τοῦ τοῦ' **καθὼς ἐπίσταται[ι]**, τοῦ παιδὸς / τρεφομένου ἐπὶ τὸν προκείμενον / χρόνον ὑπὸ τῆς Ἀπολλωνοῦτος / ἀνθ' ὧν χωρηγήσῃ αὐτῇ ὁ Ἡρᾶς / κατὰ μῆνα ἕκαστον ἀργ[υρίου] (δραχμῶν) πέντε.*

Ένας άλλος εισαγωγικός σύνδεσμος είναι ο σύνδεσμος *οἷον*. Στον *P.Cair.Masp.* I 67020, 10–12 (6^{ος} αι. μ.Χ.) της Αφροδίτης Κώμης του Ανταιοπολίτη νομού, ο οποίος μας παραδίδει κείμενο ανώνυμης αίτησης, η παραβολική προτάσσεται της κύριας πρότασης. Η πρόταση *οἷον γὰρ φιλότεκνοι πατέρες ἡμῶν* τίθεται στην αρχή της περιόδου και ακολουθεί η κύρια πρόταση. Το ρήμα της δευτερεύουσας πρότασης παραλείπεται ως ευκόλως εννοούμενο με βάση την επόμενη κύρια πρόταση (εἰσὶν): *Οἷον γὰρ φιλότεκνοί' πατέρες ἡμῶν, πάντων τῶν ἀπερεστάτων ἐστε πανοίκτισται, κιμήλιοι / πάσης τῆς ἐπαρχείας, καὶ πενήτων*

³⁷⁷ LSJ⁹ s.v. *καθά* (857).

³⁷⁸ Montanari s.v. *καθά* (1030).

θρεπτητορες καὶ τυφλῶν καὶ εὐσπλαγχνοὶ / δοτῆρες, ἵνα μὴ τῇ λιμῷ ἀνάγχωνται τὰ ἀθλειώτατα αὐτῶν τέκνα.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy.</i> VIII 1153	1 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>CPR</i> XV10	13–15 μ.Χ.	Σοκνοπαίου νήσος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy. Hels.</i> 29	54 μ.Χ.	Οξύρυγχος	συμβόλαια μαθητείας σε έναν υφαντή
<i>SB</i> IV 7330	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	άγνωστος τόπος	επιστολή
<i>P.Oxy.</i> LXXV 5062	τέλη 3 ^{ου} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Nepheros</i> 2	4 ^{ος} αι.; μ.Χ.	Αλεξάνδρεια	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Cair.Masp.</i> I 67020	6 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αφροδίτης κόμη Ανταιοπολίτη νομού	ανώνυμη αίτηση

Αορίστου

Η οριστική αορίστου χρησιμοποιείται λιγότερο συχνά από την οριστική ενεστώτα στα παπυρικά κείμενα.

Στον *SB* III 7268, 4–8 (έτος Τραϊανού 98–117 μ.Χ.) από τον Ηρακλεοπολίτη νομό, ο οποίος είναι ιδιωτική επιστολή, η πρόταση *ὥσπερ καὶ κατ' ὅψιν σε παρεκάλεσα* προτάσσεται της κύριας πρότασης: *διὸ ὥσπερ καὶ [κατ'] ὅψιν σε παρεκάλεσα καὶ νῦν προσ[ερω]τῶ, ὅπως τῷ κομίζοντί / σοι τὸ ἐπι[στό]λιον τοῦτο δοῖς τὸν χάρτην αὐτόν, [ὄν]περ μοι ἐκ προα[ι]ρέσεως φιλικῆς / [κατ]ήγγειλας, εἰδώς, ὅτι οὐκ εἰσπεσεῖται [αὐ]τῇ ἡ χάρις ὡς ἔτυχεν, ἀλλὰ μετρήσω / [σοι] ἐν οἷς ἐάν μοι ἐπιτρέπῃς.*

Σε έναν άλλο πάπυρο από την Πτολεμαΐδα Ευεργέτιδα, ο οποίος είναι ιδιωτική επιστολή, η πρόταση *καθάπερ καὶ ἔγραψα τοῖς περὶ Φιλόξενον* προσδιορίζει την προτασσόμενη πρόταση *καὶ πρότερόν σοι ἔγραψα*, η οποία συνεχίζεται μετά την παραβολική πρόταση.

SB XXII 15708 (= *P.Oxy.* XVIII 2190), 11–14 (100 μ.Χ. περίπου):
*Καὶ πρότερόν σοι ἔγρα/[ψα, καθάπερ καὶ] ἔγραψα τοῖς περὶ
Φιλόξενον, ἐπι/[σκέψασθαι τὸ πρᾶ]γμα, καὶ ὑπ' ἐκείνων τῷ
εὐδοκιμοῦν/[τι συνεστάθην*

Σε έναν πάπυρο από τον Αρσινοΐτη νομό, ο οποίος παραδίδει κείμενο διοικητικής αλληλογραφίας, η παραβολική πρόταση *ὡς ἐκέλευσας* προηγείται της κύριας πρότασης. Αναφέρεται στην κύρια πρόταση *τοὺς κατηγοροὺς Κεφαλᾶ τοῦ καὶ Μαξίμου κωμογραμματέως Φιλαδελφείας ἔπεμψα πρὸς σὲ μετὰ*.

P.Phil. 4, 23–27 (31 Δεκ. 141 μ.Χ.): ὡς ἐκέλευσας, τοὺς κατηγοροὺς Κεφαλᾶ τοῦ καὶ Μαξίμου / κωμογραμματέως Φιλαδελφείας ἔπεμψα πρὸς σὲ / μετὰ καὶ ὧν ἔφασαν χρεῖαν ἔχειν πρὸς τοὺς ἐλέγχους / προσέγραψα δὲ δημοσίᾳ ἐν τῇ κόμῃ καὶ ἧς ἔγραψας / τελευταίας ἐπιστολῆς τὸ ἀντίγραφον

Την οριστική αορίστου στην εκφορά των παραβολικών προτάσεων παρατηρούμε και στους επόμενους παπύρους: *P.Bon. 44 [= SB V 7616 = Aegyptus 13 (1933), σελ. 666 (P.Bon. 7)], 4–7 (Τεβτύνη του Αρσινοΐτη νομού, επιστολή, 2^{ος} αι. μ.Χ.): καὶ οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ ἄντικρυς τοῦ θεοῦ Εὐστάθις. οὐκ ἔγραψάς μοι καθὼς σὺ εἶπας, ἀλλ’ ἐγὼ σοι ἥδη δευτέραν / ἐπιστολὴν σοι πέμπω, ὥστε οὐ μὴ ἀμελήσης / τοῦ μοι γράψαι ἐπιστολὴν περὶ τῶν γεινομένων. // P.Lond. III 951 σελ. 213 verso [= Chrest.Wilck. 483 = Hengstl (1978) 76 = C.Pap.Gr. 1 App. B 5 = Bagnall – Cribiore (2006) 265–266] (βλ. BL IX 136), 7–10 (ἀγνωστος τόπος, επιστολή, τέλη 3^{ου} αι. μ.Χ.): ἀσπάζεται ὑμᾶς πό[λ]λα / ὁ ἀδελφ[ό]ς σου Βησαῖς καὶ Σύρος καὶ ἡ σύμ[β]ιος αὐτοῦ. / πᾶν δὲ ποιήσον μετὰ τὰς Καλάνδας ἥκετ[α]ι (I. ἥκετε) ὡς / ἐγράψατε // P.Oxy. VIII 1115 (= Sel.Pap. II 426), 18–20 (Οξύρυγχος, αίτηση σε αρχές, 21 Μαΐου 284 μ.Χ.): (m. 2) Αὐρήλιος Φιλίαρχος ὁ καὶ Ὠρίων στρα(τηγός) Ὁξυρ[υ]γγ(ίτου) ἔσχον τὴν αὐθεντικὴν ἀποχὴν / συμφωνοῦσαν πρὸς τὸ προτεταγμένον ἀντίγρα(φον) ἣν καὶ κατέπεμψα / ὡς ἐκελεύσθη. // P.Oxy. VI 903 (= CPJ III 457d), 23–24 (Οξύρυγχος, κατηγορία ἐναντίον ενός συζύγου, 4^{ος} αι. μ.Χ.): ἐνέκλεισεν δὲ / τοὺς τόμους κρατήσας αὐτ[ο]ῦς ὅτι δότε τὴν τιμὴν τῶν (ἀρταβῶν) ρ, μηδὲν / δεδο[κ]ῶς ὡς προεῖπον. // Chrest.Mitt. 361 (= P.Oxy. IV σελ. 202–203) (βλ. BL 7, 123), 6–11 (Ελεφαντίνη, συμβόλαιο, 354 μ.Χ.): ὁμολογῶ ἐκουσίως καὶ αὐθαιρέτως καὶ / ἀμετανοήτως ἀφικέναι ὑμᾶς ἐλευθέρους τοῦ ἐπιβάλλοντός μοι μέρους ὑπὸ Γῆν καὶ Οὐρανὸν κατ’ εὐσεβίαν / τ[ο]ῦ πανελεήμονος Θεοῦ ἐλθόντος εἰς ἐμὲ ἀπὸ κληρονομίας τῆς μητρός μου ἀπὸ τοῦ νῦν ἐπὶ τὸν ἅπαντα χρόνον / καὶ ἀνθ’ ὧν ἐνεδειξωσθέ μοι κατὰ χρόνον εὐνοίας καὶ στοργῆς ἔτι τε καὶ ὑπηρεσίας ρεπεσθε οὐν ὑμᾶς / κατὰ τ[ὸ] προκείμενόν μου μέρος καθὼς προεῖπον καὶ νέμεσθε εἰς οὓς ἐάν*

βουλητε τόπους ἀκωλύτως / καὶ ἀνεπιλήπτως // *P.NYUI* 25 [= Naldini (1968) 73], 9–12 (Καρανίς του Αρσινοΐτη νομού, επιστολή, 4^{ος} αι. μ.Χ.): *Ἰεα* // ἐὰν / δὲ μὴ πέμψῃς τῇ ὀρισμένη ἡμέρᾳ τὴν ἀλλαγὴν, / καθὼς περ μοι συνετάξω, εὐθέως τῆς ἡμέρας / τῆς ἀλλαγῆς καταλαβούσης ἀπαντήσω πρὸς σέ. // *P.Dubl.* 33 [= *SB I* 5175 = Tyche 5 (1990) 80–85 αρ. 2], 2–7 (Αρσινόη, πώλησης ενός μοναστηριού, 9 Ιουλ. 513 μ.Χ.): 2 (*m. 1*) ὁμολογεῖ Εὐλόγιος ὀρθόδοξος μοναστηρίου Μικροῦ Ψυῶν προαστίων τῆς Ἀρσινοειτῶν πόλεως, υἱὸς Ἰωσήφ μητρὸς Τλεσίδος ἐκουσίᾳ καὶ αὐθαιρέτῳ καὶ ἀμετανοήτῳ γνώμῃ πεπρακέναι καὶ κατα/γεγραφεκέναι πρὸς πᾶσαν δεσποτίαν ἀπὸ τοῦ νῦν ἐπὶ τὸν ἐξῆς ἅπαντα χρόνον Παπνουθίῳ υἱῷ Ἰσακ καὶ Ἰουλίῳ υἱῷ Ἀρανθίου, ἀμφοτέροις Μελιτιανοῖς μονάζουσιν μοναστηρίου καλουμένου Λάβλα προαστίων τῆς αὐτῆς / Ἀρσινοειτῶν πόλεως, τὸ ὑπάρχον αὐτῷ τῷ πωλοῦντι Εὐλογίῳ καὶ περιελθὼν εἰς αὐτόν, **καθὼς διεβεβαιώσατο καὶ ἐνεγράψατο** τῷ ἰδίῳ ἑαυτοῦ κινδύνῳ καὶ τιμῇματι, ἀπὸ δικαίων καὶ νομίμων τίτλων, ἀκολουθῶν / τοῖς προσοῦσιν αὐτῷ δικαίοις καὶ τῇ περὶ αὐτὸν ἀστασιάστῳ νομῇ καὶ δεσποτίᾳ, ἐν τῷ εἰρημένῳ μοναστηρίῳ Λάβλα μοναστήριον ἐξ ὀλοκλήρου ἀνεωγμένον[ν] εἰς ἀπηλιώτην, ὅσων δ' ἂν ἔστιν μενημάτων, μετὰ παντὸς / τοῦ ἀνήκοντος αὐτῷ δικαίου ἀπ' ἐδάφους μέχρι παντὸς ὕψους, εἰς τὸ μηδὲν αὐτῷ τῷ πωλοῦντι Εὐλογίῳ ἐκεῖσε ὑπολελειφθαι τι ἄπρατον τὸ σύνολον, οὗ καὶ εἰσιν γίτονες, **καθὼς ἐκ συμφώνου ὑπηγόρευσαν**, νότου / ἔρημον μοναστήριον, βορρᾶ μοναστήριον Νααραοῦ πρεσβυτέρου, ἀπηλιώτου ὅρος καὶ ἡ τοῦ αὐτοῦ μοναστηρίου εἴσοδος καὶ ἔξοδος, λιβὸς ὁδὸς δημοσία μεθ' ἣν μοναστήριον Πέτρου διακόνου.

Η παραβολική πρόταση μπορεί να παρεμβάλλεται ανάμεσα στους όρους της προσδιοριζόμενης πρότασης, όπως φαίνεται και στα επόμενα παραδείγματα.

Σε έναν επιστολικό πάπυρο της Αλεξάνδρειας, η παραβολική πρόταση ὡς εἶπον τίθεται ανάμεσα στους όρους της κύριας προσδιοριζόμενης πρότασης (τὸ προσκύνημά σου ἐποίησα – καὶ πάντων).

P.Oxy. LIX 3988, 16–19 (2^{ος} αι. μ.Χ.): τοῦ Σεράπιδος / θέλοντο[ς] κομψῶς ἔσχον / καὶ τὸ προ[σκ]ύνημά σου ἐποίησα, ὡς εἶπον, καὶ πάντων.

Στον *P.Bon.* 44 [=SB V 7616= *Aegyptus* 13 (1933) 666 (*P.Bon.* 7], 2–3 (2ος αι. μ.Χ.) της Τεβτύνης του Αρσινοΐτη νομού, ο οποίος είναι επιστολή, η πρόταση *ὡς ἐγὼ σοι ἐχρησάμην* παρεμβάλλεται ανάμεσα στον ειδικό σύνδεσμο *ὅτι*, στην άρνηση *οὐκ* και στη φράση *καὶ σὺ ἐμοί: γεινώσκιν σε θέλω ὅτι οὐκ ὡς ἐγὼ σοι ἐχρησάμην, καὶ σὺ ἐμοί.*

Στον *P.Oxy.* VII 1065 (= Chrest.Wilck. 120 = Sel.Pap. I 138) , 5–8 (3^{ος} αι. μ.Χ.) από την Οξύρυγχο, ο οποίος μας παραδίδει μια ιδιωτική επιστολή, η παραβολική πρόταση *ὥσπερ οἱ θεοὶ οὐκ ἐφείσαντό μου* προτάσσεται της κύριας πρότασης *οὕτως καὶ γὰρ θεῶν οὐ φείσομαι*. Παρατηρούμε ότι μεταξύ της παραβολικής πρότασης και της κύριας δημιουργείται το ζεύγος *ὥσπερ – οὕτως*, το οποίο τονίζει τη σχέση σύγκρισης: *ἐὰν δὲ / ὀλιγορήσης, ὥσπερ [οἱ] θεοὶ οὐκ ἐφείσαντό μ[ο]ν οὕτως καὶ γὰρ / θεῶ[ν] οὐ φεί[σ]ομαι (I. φείσομαι).*

Σε έναν άλλο πάπυρο της Οξύρυγχου, ο οποίος είναι επαγγελματική επιστολή, η πρόταση *ὡς εἶπον* παρεμβάλλεται ανάμεσα στους όρους της δευτερεύουσας αιτιολογικής πρότασης *ἐπειδή, πάνυ ὀλιγορεῖ διὰ τὴν πεμφθεῖσαν ὑμῖν ἔσωθεν τῶν γραμμάτων ἐπιστολὴν Μηνᾶ τοῦ ὀσπριγίτου*, στην οποία και αναφέρεται.

P.Oxy. LVI 3873, 5–8 (6^{ος} / 7^{ος} αι. μ.Χ.): *ἀλλὰ διὰ τὸν θεὸν εὐθέως / γράψῃ ἡμῖν ὁ ἐμὸς δεσπότης, ἐπειδή, ὡς εἶπον, πάνυ / ὀλιγορεῖ διὰ τὴν πεμφθεῖσαν ὑμῖν ἔσωθεν τῶν γραμμάτων(ν) / ἐπιστολὴν Μηνᾶ τοῦ ὀσπριγίτου.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>SB</i> III 7268	98–117 μ.Χ.	Ηρακλεοπολίτης νομός	ιδιωτική επιστολή
<i>SB</i> XXII 15708	100 μ.Χ. περίπου	Πτολεμαῖς Ευεργέτης	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Phil.</i> 4	141 μ.Χ.	Αρσινοΐτης νομός	διοικητική αλληλογραφία
<i>P.Bon.</i> 44	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Τεβτύνη Αρσινοΐτη νομού	επιστολή
<i>P.Oxy.</i> LIX 3988	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αλεξάνδρεια	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> VIII 1115	284 μ.Χ.	Οξύρυγχος	απάντηση σε έναν στρατηγό
<i>P.Oxy.</i> VII 1065	3 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	επιστολή
<i>P.Oxy.</i> VI 903	4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	κατηγορία εναντίον ενός συζύγου
<i>Chrest.Mitt.</i> 361	354 μ.Χ.	Ελεφαντίνη	συμβόλαιο
<i>P.NYUI</i> 25	4 ^{ος} αι. μ.Χ.	Καρανίς Αρσινοΐτη νομού	επιστολή

Παρακειμένου

Εκτός από την οριστική ενεστώτα και αορίστου στα παπυρικά κείμενα χρησιμοποιείται επίσης ο παρακειμένος χρόνος. Η οριστική παρακειμένου αναγνωρίζεται ως βασικός τύπος σε επιστολικά κείμενα. Κυρίως χρησιμοποιούνται οι τύποι *ἀπέσταλκα* και *γέγραφα*, για τον λόγο ότι τα ρήματα *ἀποστέλλω* και *γράφω* είναι βασικά στοιχεία λεξιλογίου στη γλώσσα των επιστολικών εγγράφων.³⁷⁹

Στον *P.Bon.* 43 [= *SB* V 7615 = Hengstl (1978) 152= *Aegyptus* 13 (1933) 665–666 (*P.Bon.* 6)], 3–10 (Οξύρυγχίτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 1^{ος} αι. μ.Χ.) η παραβολική πρόταση *ὥς ἔωθας* παρεμβάλλεται ανάμεσα στην μετοχή *προνοήσας* της κύριας πρότασης και στα αντικείμενά της *ἐμοῦ* και *τῆς γυναικός μου* τα οποία βρίσκονται μετά την παραβολική πρόταση: *καλῶς ποιήσεις προνο/ήσας, ὥς ἔωθας, τοῦ ἀριθμητικοῦ ἐμοῦ καὶ τῆς / γυναικός μου διὰ Πα / bis κο(τύλαι) ἰδ / θήβις Ὡρου Πεεννώ, / καὶ ἔξεις τὸ ἥμισυ ἢ / γενικῶς ἢ ἀργυρικῶς.*

Στον *P.Panop.* 11 (= *SB* XII 10978), 3–10 (27 Νοεμβ. 320 μ.Χ.) της Πανόπολης, ο οποίος αφορά ενοικίαση διαμερίσματος, η παραβολική πρόταση *ὥς παρείληφα* ακολουθεί την πρόταση *μεθ' ὃν προκείμενον χρόνον ἀποδώσω σοι*: *με[μίσ]θ(ωμαι) [π]αρά σοῦ ἀπὸ τοῦ ὄντος / [μ]ηνὸς Χοιά[κ π]ρὸς χρόνον διετὴ τὴν / [τ]ρ[ί]την στέγην ἀπὸ οἰκίας σου οὔσης / [ἐ]πὶ τοῦ β ἀμφ[ό]δ(ου) πό[λ]εως καὶ τελέσω σοι κατ' ἔτος / ὑ[π]ὲρ ἐγ[ο]ϊκίου ἀργ[υ]ρίου δραχμὰς τρεισχειλί/ας, (γίνονται) ἀργ(υρίου) (δραχμαὶ) Ἰ, μεθ' [ὃ]ν προκείμενον χρόνον / ἀποδώσω σοι ὥς παρείληφα, καὶ ἐπερω/τηθεῖσα ὁμολόγησα.*

Στον *BGU* XVII 2675 (Ερμού πόλις, προσφορά μίσθωσης εδάφους) η παραβολική πρόταση *ὥς παρείληφα* προσδιορίζει την προηγούμενη κύρια πρόταση. Εκφέρεται με το ρήμα *παρείληφα*.

³⁷⁹ Evans (1999) 194, 220.

BGU XVII 2675, 17–18 (15 Σεπτ. 481 μ.Χ.): καὶ μετὰ συμπλήρωσιν / τοῦ χρόνου τῆς μισθώσεως παραδώσω σοι ἀρουρῶν δύο ὡς παρείληφα.

Με οριστική παρακειμένου εκφέρονται οι παραβολικές προτάσεις στους παπύρους: *P.Dubl. 33 [= SB I 5175= Tyche 5 (1990) 80–85 αρ. 2], 10 (9 Ιουλ. 513 μ.Χ.): (Αρσινόη, πώληση ενός μοναστηριού): καὶ ἐώνηνται μοναστηρίου ἐξ ὀλοκλήρου, ὅσων δ' ἂν ἐστὶν μενημάτων, καὶ παντὶ δικαίῳ αὐτοῦ ἀπ' ἐδάφους μέχρι παντὸς ὕψους, ὡς προγέγραπται, // BGU XIX 2822, 25–28 (Ερμού πόλις, ενοικίαση ενός σιδηρουργείου, 31 Αυγ. 526 μ.Χ.): καὶ ὁπότεν βουληθῆς / [ἔχ]ειν παραδώσω αὐτῇ τὸ αὐτὸ τρίτον / [μέ]ρος χαλκευτικὸν ἐργαστήριον σὺν θύρᾳ / καὶ κλεισ[ίν] ὡς [παρ]εῖληφα. // P.Oxy. LIX 4005, 3–6 (Οξύρυγχος, ιδιωτική επιστολή, 6^{ος} αἰ. μ.Χ.): καθὼς δὲ γέγραφας περὶ τοῦ κοκκηροῦ ἱμα[τα]τίου, δέδωκα[.] / μὲν αὐτῇ, παρεγενάμην δὲ πρὸς τὸν σὸν γεοῦχον θέλον λαβεῖν ἓνα χρύσινον / ἐκ τοῦ σου ὀψωνίου, ποιήσας αὐτῷ {ποιήσας αὐτῷ} καὶ ἰδιόχειρον, καὶ οὐδὲν ἡνέσχετό μοι / δοῦναι.*

Στα επόμενα παραδείγματα η παραβολική πρόταση τίθεται ανάμεσα στους όρους της πρότασης που προσδιορίζει.

Στον *SB III 7240 [= JEA 12 (1926), σελ. 266–275 αρ. 1], 20 (17 Οκτ. 697 μ.Χ.)* από την Θήβα, ο οποίος είναι διάταγμα από τον δούκα της Θηβαΐδας, η παραβολική πρόταση τέμνει την προσδιοριζόμενη πρόταση σε δύο μέρη.

SB III 7240 [= JEA 12 (1926), σελ. 266–275 αρ. 1], 15–22 (17 Οκτ. 697 μ.Χ.): καὶ ἐπιβεβαίων / τὸ τοιῦτο σιγίλλιν τῷ παρόντι σιγιλλίῳ ἐχρησάμην, δι' οὗ ἐπιτρέπω ὑμῖν / ἀφόβως μεῖναι τῇ ταυτότητι εἰς τὸν τόπον ὑμῶν καὶ λόγον ἔχειν τοῦ μὴ / συγχωρῆσαί με παρελθεῖν δι' ὑμῶν τινα, ὑμῶν μέντοι φυλαττόντων / τὴν εἰρηναίαν ὑμῶν κατάστασιν καὶ συντελούντων τὸ διάγραφον ὑμῶν, / ὅπερ ἡγνωμονήσατε ὡς εἴρηται ἐν καιρῷ τῆς ἀνταρσίας· καὶ πρὸς τὸ / δῆλον εἶναι τῷ παρόντι σιγιλλίῳ ἐχρησάμην, ἐπιτεθεικὼς αὐτῷ καὶ / τὴν ἐμὴν βούλλαν.

Στο ακόλουθο παράδειγμα η πρόταση *ὡς εἴρηται* χρησιμοποιείται δύο φορές. Στον *SB V 7520* (Αφροδίτης κόμη, επιστολή) η πρώτη πρόταση ακολουθεῖ τον

τελικό σύνδεσμο ὅπως και ακολουθείται από το ρήμα της τελικής πρότασης και τους υπόλοιπους όρους της (μη δοθῇ τινί τι ἐκ περιττοῦ τῆς διατιμήσεως). Η δεύτερη πρόταση (ὡς πολλάκις εἴρηται) συμπληρώνεται από τον επιρρηματικό προσδιορισμό *πολλάκις* και τίθεται, με τη χρήση κόμματος, ανάμεσα στους όρους (εἰ μὴ δι' ἡμετέρων γραμμάτων – μήτε μὴν δοθῇναί τι ἄνωθεν τῆς διατιμήσεως – ἐν γράμμασι καταγνωσθῆς) της υποθετικής πρότασης την οποία και προσδιορίζει.

SB V 7520 (= P.Berl.Frisk 6), 7–21 (26 Ιαν. – 24 Φεβρ. 710 μ.Χ.):
δεχόμενος οὖν / τὰ παρόντα γράμματα μὴ συγχωρήσης παντοῖον τινὰ /
ποιῆσαι ἀγορασίαν φοινικίων ἐν τῇ διοικήσει σου / εἰ μὴ δι' ἡμετέρων
γραμμάτων.<,> καὶ ἥνικα γράψωμεν πρὸς σε / περὶ ἀγορασίας
οἰουδήποτε ἀνθρώπου ἐκ τῶν τοιούτων / φοινικοδοκίων, μὴ
συγχωρήσης δοθῆναι, εἰ μὴ κατὰ πεντήκοντα / πήχεις τοῦ νομίσματος,
μὴ καταπιστεύων τινὶ τὸ κεφάλαιον / τοῦτο, ἀλλὰ σὺ διὰ σεαυτοῦ
μεσάζων μετ' ἀκριβείας πάσης, / ὅπως, ὡς εἴρηται, μὴ δοθῇ τινί τι ἐκ
περιττοῦ τῆς διατιμήσεως, / ἧς ὀρίσαμεν εἰς τὰ τοιαῦτα φοινικοδόκια.
μὴ εὗρομεν οὖν, / ὅτι οἱ ἐπικείμενοι τοῦ τελωνίου Βαβυλῶνος ἡῦράν
σε / ἀπολύσαντα παντοῖον φοινικοδόκιν ἀπὸ τῆς διοικήσεώς σου /
*παντοίῳ προσώπῳ, εἰ μὴ δι' ἡμετέρων γραμμάτων, / ὡς **πολλάκις***
***εἴρηται**, μήτε μὴν δοθῇναί τι ἄνωθεν τῆς / διατιμήσεως ἧς ἐξεθέμεθα*
ἐν γρ(άμμασι) καταγνωσθῆς.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Bon.</i> 43	1 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχιτης νομός	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Panop.</i> 11	320 μ.Χ.	Πανός πόλις	ενοικίαση ενός διαμερίσματος
<i>BGU XVII</i> 2675	481 μ.Χ.	Ερμού πόλις	προσφορά μίσθωσης ενός εδάφους
<i>P.Dubl.</i> 33	513 μ.Χ.	Αρσινόη	πώληση ενός μοναστηριού
<i>BGU XIX</i> 2822	526 μ.Χ.	Ερμού πόλις	ενοικίαση ενός σιδηρουργείου
<i>P.Oxy.</i> LIX 4005	6 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>SB III</i> 7240	697 μ.Χ.	Θήβα	διάταγμα
<i>SB V</i> 7520	710 μ.Χ.	Αφροδίτης κόμη	επιστολή

2.2. Η πρόταση *ὥς* / *καθὼς* πρόκειται

Πολύ συχνά εμφανίζονται στο τέλος των παπυρικών κειμένων οι προτάσεις *ὥς* / *καθὼς* πρόκειται και *ὥς* καθήκει. Η φράση *ὥς* πρόκειται μεταφράζεται «ὅπως προαναφέρθηκε» ή «ὅπως λέγεται / ορίζεται / δηλώνεται». Στα επόμενα παραδείγματα παρουσιάζεται η χρήση των παραβολικών προτάσεων, οι οποίες εκφέρονται με το ρήμα *πρόκειται* και ακολουθούν την προσδιοριζόμενη πρόταση, η οποία είναι είτε κύρια είτε δευτερεύουσα.

Στον *P.Oxy.* IV 728 (Θώσβη³⁸⁰ Οξυρυγχίτη νομού, πώληση μιας καλλιέργειας) η φράση *ὥς* πρόκειται χρησιμοποιείται δύο φορές (στ. 32–33 και στ. 40). Η πρώτη πρόταση (στ. 32–33) προσδιορίζει την προηγούμενη κύρια πρόταση *Παθώτης καὶ Λίβιος ἀμφότεροι ἐκ μητρὸς Ἀρσείτος κεκαρπωνήκαμεν τῷ Διογένει τὰς τοῦ χόρτου ἀρούρας τρεῖς ἐκ γεωμετρίας φόρου ἀργυρίου δραχμῶν διακοσίων ὀδομήκοντα (1. ἑβδομήκοντα) ἕξ*. Η δεύτερη πρόταση (στ. 40) προσδιορίζει, επίσης, την προηγούμενη κύρια πρόταση *οὐδέν σοι ἐνκαλῶ*.

P.Oxy. IV 728, 17–40 (26 Ιουν. 142 μ.Χ.): *ἐὰν δὲ / μὴ ἀποδοῖ τῇ ὀρισμένη προθεσμίᾳ / ἐκτίσει τὰς τοῦ ἀργυρίου δραχμὰς διακο/σίας ἑβδομήκοντα ἕξ σὺν ἡμιωλίᾳ καὶ τό/κον δραχμιαῖον ἐκάστης μνᾶς κατὰ μῆνα / ἕκαστον, τῆς πράξεως οὔσης τῷ Ἀπίωνι / ἕκ τε τοῦ Διογένους καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόν/[τ]ων αὐτῷ πάντων καθάπερ ἐγὼ δίκης. / [κ]υρία ἢ καρπωνεία. ἔτους πέμπτου Αὐτοκράτορος / [Καίσ]αρος Τίτου Αἰλίου Ἀδριανοῦ Ἀντωνείνου / — [Σε]βαστοῦ Εὐσεβοῦς Φαρμούθι κγ. (m. 2) Παθώ/[τ]ης καὶ Λίβιος ἀμφότεροι ἐκ μητρὸς / Ἀρσείτος <κ>εκαρπωνήκαμεν τῷ Διόγενει / τὰς τοῦ χόρτου ἀρούρας τρεῖς ἐκ γεωμε/τρίας φόρου ἀργυρίου δραχμῶν δια/κοσίων ὀδομήκοντα ἕξ ὥς πρόκει/ται. Διονύσιος Διονύσιος ἔγραψα / ὑπὲρ αὐτῶν μὴ εἰτότων γράματα. / χρόνος ὁ αὐτός. / — (m. 3) Ἀπίων Ὠρείωνος Διογένει Ἀμόιτος / χαίρειν. ἔσχον παρὰ σοῦ τὰς συνπε/φωνημένας ὑπὲρ τιμῆς χόρτου ἀργυρί/[ο]ν δραχμὰς διακοσίας ἑβδομήκοντα / [ἕξ κ]αὶ οὐδέν σοι ἐνκαλῶ ὥς πρόκειται.*

³⁸⁰ Calderini, *Diz.geogr.*, II. 301.

Στον *P.Oxy.* IV 725 [= *Sel.Pap.* 1 14 = Hengstl (1978) 102], 35–53 (Οξύρυγχος, 23 Σεπτ. 183 μ.Χ.), ο οποίος μας παραδίδει συμβόλαιο μαθητείας σε έναν υφαντή, η πρόταση *καθώς πρόκειται* απαντά τρεις φορές. Η πρώτη πρόταση (στ. 44) τίθεται ανάμεσα στους όρους της πρότασης *παρέξει αὐτὸν ὁ Ἰσχυρίων τῷ διδασκάλῳ ἡμέρας παραμένοντα καὶ ποιούντα πάντα – χωρὶς μισθοῦ, τρεφόμενον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ἰσχυρίωνος, διὰ τὸ ἐπὶ τούτοις ἐστάσθαι*. Η δεύτερη (στ. 50) και η τρίτη πρόταση (στ. 51–52) παρεμβάλλονται ανάμεσα στους όρους της πρότασης *ὁ δὲ Ἡρακλᾶς εὐδοκῶν τούτοις πᾶσι καὶ ἐκδειδάξειν τὸν μαθητὴν τὴν δηλουμένην τέχνην ἐν τῷ πενταετὶ χρόνῳ – καὶ χορηγήσειν τοὺς μηνιαίους μισθοὺς – ἀπὸ τοῦ ὀγδόου μηνὸς τοῦ τρίτου ἐνιαυτοῦ*.

P.Oxy. IV 725 [= *Sel.Pap.* I 14 = Hengstl (1978) 102], 35–53 (23 Σεπτ. 183 μ.Χ.): *ἀρ/γήσει δὲ ὁ παῖς εἰς λόγον ἐορτῶν κατ' ἔτος / ἡμέρας εἴκοσι, οὐδενὸς ἐκκρουομένου / τ[ῶ]ν μισθῶν τούτων ἀφ' οὗ χρόνου ἐὰν / χορηγηθῇ μισθός, ἐὰν δὲ πλείονας τούτων ἀργήσῃ [ἢ ἀσ]θηνήσῃ ἢ ἀτακτήσῃ ἢ / δι' ἄλλην τιν[ὰ αἰ]τίαν ἡμέρας ἐπὶ τὰς / [ἴσ]ας ἐπάναγκε[ς] παρέξει αὐτὸν ὁ Ἰσχυρίων τῷ διδασκάλ[ῳ] ἡμέρας παραμένον/τα καὶ ποιούντ[α] πάντα **καθὼς** πρόκειται / χωρὶς μισθοῦ, τρεφόμενον ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ / Ἰσχυρίωνος, διὰ τὸ ἐπὶ τούτοις ἐστάσθαι. / ὁ [δ]ὲ Ἡρακλᾶς εὐδοκῶν τούτοις πᾶσι καὶ ἐκ/δειδάξειν τὸν μαθητὴν τὴν δηλουμέ/νην τέχνην ἐν τῷ πενταετὶ χρόνῳ / **καθὼς** καὶ αὐτὸς ἐπίσταται καὶ χορηγήσειν / τοὺς μηνιαίους μισθοὺς **καθὼς** **πρόκει/τα[ι]** ἀπὸ τοῦ ὀγδόου μηνὸς τοῦ τρίτου ἐνιαυ/τοῦ.*

Την ίδια φράση *ὡς / καθὼς πρόκειται* διαπιστώνουμε στους ακόλουθους παπύρους: *P.Lond.* III 1132 b., 12–15 (Τερενούθις Προσωπίτη της Σοκνοπαίου νήσου του Αρσινοΐτη νομού, πώληση μιας καμήλας, 19 Αυγ. 142 μ.Χ.): *ἔτους πέμπτ[ου] / Ἀντωνίνου Καίσαρος τοῦ κυρίου Μεσορ[ῆ] / κς̄ Κάσις Χασίου πέπρακα καθώ[ς] / **πρόκειται**. // *P.Phil.* 14, 22–28 (Φιλαδέλφεια του Αρσινοΐτη νομού, συμβόλαιο μίσθωσης γης, 29 Οκτ.–27 Νοεμ. 155 μ.Χ.): *καὶ μετὰ τὸν χρόνον πα/ραδώσωμεν τέσσαρες ἀρούρας / ἀπὸ ἀναπαύματος χόρτου, τὰς δὲ / λοιπὰς ἀπὸ καλάμης. (m. 2) Ἰούλιος Κασια/νὸς μεμίσθοκα τῇ ἀλληλεγγύῃ / τὰς προκειμένας ἀλούρας δέκα / πέντε ὡς προκινται. // *P.Stras.* IV 282, 18–21 (άγνωστος τόπος, προσφορά μίσθωσης,**

161–169 μ.Χ.): (m. 2)] *Ἰουλία Δημη/τρία καὶ Ἰο/υλία Ζωεῖς διὰ / Εὐτ/υχίδους με/μισθώκαμ]εν ὡς πρόκειται* // *P.Stras.* IV 252, 4–8 (Αντινόου πόλις, υπόσχεση παράδοσης, 28 Μαΐου 180 μ.Χ.): (m. 2) *Ἀμμό[νιος] / [Ὁ]σειραντινόειος ὁ καὶ Ἑρμ[αιεύς] / [.]πον σὺ ποιήσω διὰ τὸ ἐσχη[κέναι τὰς δρα]/χ]μὰς τετρ(α)κοσίας εἰς ἰδί[αν μου χρειάν] / ὡς πρόκειτ[αι].* // *P.Petaus* 32 [αντίγραφο β], 1–6 (άγνωστος τόπος, δάνειο, 184–185 μ.Χ. περίπου): / *Πααῦς ἀπάτωρ μητρὸς Θερμούθεως / ὁμολ[ογ]ῶ ἔχιν παρὰ τοῦ Σισόιτος τὰς τῆς / χρήσεως ἀργυρίου δραχμὰς χιλίας δια/κοσίας τόκου δραχμιαίου ἅς καὶ ἀποδώσ/ω ἐν μηνὶ Μεσορῇ καθὼς πρόκειται.* (m. 2) *Σισό/ῖς Νείλου γέγονε εἰς ἐμέ ὡς πρόκειται.* // *SB XX* 14161 (= *P.Ryl.* II 274), 10–12 (Ερμού πόλις, ανακοίνωση για την επίταξη σιτηρῶν, 22 Αυγ. 185 μ.Χ.): (m. 2) *Ἀντώνιος Ἰουστεῖνος δουλικάριος / μεμέτρημε τὰς τῆς κριθ(ῆς) ἀρτάβ(ας) διακοσίας / τριάκοντα πέντε, (ἀρτάβας) σλε, ὡς πρόκειται.* // *P.Oxy.* I 91 (= *Sel.Pap.* I 79 = *C.Pap.Gr.* I 35), 30–35 (Οξύρυγχος, απόδειξη μισθοῦ για νοσηλευτική, 13 Οκτ. 187 μ.Χ.): *Σαρματικοῦ Γερμανικοῦ Μεγίστου / Βρεταννικοῦ, Φαῶφι ιε. m. 2. Χωσίων / Σαραπίωνος ἀπέσχον τὰς / τῶν τροφείων δραχμὰς / τετρακοσίας καὶ οὐδὲν ἐνκα/λῶ ὡς πρόκειται* // *P.Oxy.* LXIX 4745, 55–58 (Οξύρυγχος, μίσθωση γῆς, 17 Οκτ. 202 μ.Χ.): *Ἀπολινάρις Πλουτογένουε / καὶ Γάις Παήσιος μεμισθώ/μεθα τὴν γῆν ἐξ ἀλληλεγ/γύης ὡς πρόκειται.* // *P.Lond.* III 943 σελ. 175–176 (= *Chrest.Mitt.* 330), 15–18 (Ερμού πόλις, συμβόλαιο, 31 Ιουλ. 227 μ.Χ.): (m. 2) *Αὐρήλιος / Θεόγνωστος ὁ καὶ Μῶρος Ἑρμαίου / ἔχω καὶ ἀποκαταστήσω τὰς δραχμὰς / ἐ[ξ]ακοσίας ὡς πρόκειται.* // *P.Oxy.* LXXIV 4998, 27–29 (Οξύρυγχος, κείμενο ειδοποίησης θανάτου, 253–254 μ.Χ.): *Αὐρήλιος Ἀμοῖτᾶς / Ἀμοῖτᾶτος [ἐπιδέδωκα καὶ ὥμοσα] / τὸν ὄρκον ὡς π[ρόκειται.]* // *P.Flor.* II 139, 6–9 (Θεαδέλφεια του Αρσινοΐτη νομού, αλληλογραφία του αρχείου του Ηρωνύνου του Αλυπίου, 11 Οκτ. 264 μ.Χ.): *σεση(μείωμαι) / καὶ ἀπόλυσον τὴν δε/κάτην ληνὸν ὡς πρό/κειται.* // *P.Ryl.* II 165 (βλ. BL X 170), 14–22 (Ερμοπολίτης νομός, πώληση γῆς, 28 Μαρτ. 266 μ.Χ.): (..) *τὸ ἀντίγραφον ἐξῆς ὑποτέτα[κται, πεπρακέναι αὐταῖς κοινῶς ἐξ] / ἴσου κατὰ τὸ ἥμισυ μέρος τὰς ὑπαρ[χούσας αὐτῇ γῆς κατοικικῆς] / ἐκ τοῦ Δηιφίλου κλήρου (ἀρούρας) δ, ἅς παραδῶ[σει κατ' ἀγρὸν σπορίμας πλή]/ρεις τῷ τῆς κατοικίας δικαίῳ σχοινίῳ κ[αθαράς ἀπὸ βασιλικῆς καὶ] / παντὸς εἶδους ἀπλῶς, τιμῆς ἀργυρίου π[αλαιοῦ Πτολεμαϊκοῦ νομίσμα]/τος (δραχμῶν) Ἀχ, <ἅς> αὐτόθι ἀπέσχεν παρὰ τ[ῶ]ν [ὄνουμένων ἐξ ἴσου κατὰ τὸ ἥμι]/συ μέρος κατὰ τήνδε τή[ν δια]γραφῇν / πων ὡς πρόκειται (ἀρούρας) δ κ[αὶ κρατεῖν αὐτὰς καὶ τοὺς παρ' αὐτῶν οἰκονο]/μοῦν[τας περὶ αὐτῶν [καθ' ὃν ἐὰν αἰρῶνται τρόπον ἐπὶ τὸν*

ἅπαντα χρόνον] // *P.Stras.* I 10, 26–27 (Ερμού πόλις, μίσθωση χωραφίου, 16 Οκτ. 268 μ.Χ.): (*m. 2*) *Α(ὐρήλιος) Πτολεμαῖος ὁ καὶ Βησαρίων γυμν(ασιαρχήσας) μεμίσθ(ωμαι) / ὥς πρόκ(ειται).* // *P.Turner* 37, 25–26 (Πτολεμαῖς Εὐεργέτης του Αρσινοΐτη νομού, διαμονή σε ένα σπίτι, 21 Αυγ. 270 μ.Χ.): (*m. 2*) *Αὐρήλιος Σαραπί[ω]ν ὁ καὶ Εὐσέβιος[ς] / μεμίσθωκα ὥς π[ρ]όκειται.* // *P.Sakaon* 65 (= *P.Thead.* 12) (βλ. BL VIII 302), 21–26 (Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού, δάνειο, 11 Σεπτ. 328 μ.Χ.): *ὑπατεῖ[ας] Ἰανουαρίνου καὶ] Οὔρε[τίου] / Ἰούστου τῶν λα[μπρο]τά[τω]ν, Θὼθ ιδ //* *Αὐρήλιοι Σακαῶν καὶ Ἀμμώνιος / [ἔσχομεν τὰ] τοῦ ἀρ[γ]υρίου[ν] τάλα]ντα / [ἐβδομήκοντα ὀκτὼ καὶ] ἀποδ[ώσομεν] / [τῇ προθεσμίᾳ ὥς πρόκειται. – – –] //* *P.Panop.* 18 (= *SB XII* 10995), 6–7 (Πανός πόλις, εντολή πληρωμῆς, 329 μ.Χ. περίπου): (*m. 3*) [*ἔσχον τὰ δηλωθέντ]α διὰ τοῦ [χειρο] / [ἐπιστάλματος (τάλαντα) β (δραχμὰς) Βφ] ὥς πρόκ(ειται).* // *P.Panop.* 10 (= *SB XII* 10977), 9–10 (Πανός πόλις, πώληση ενός ελαιώνα, 21 Σεπτ. 341 μ.Χ.): (*m. 2*) *ὑπεγράφη ὥς πρόκειται, καὶ / δ[ύ]ο σφυ–ρίδια. (m. 1) ἐγράφη δι' (ἐμοῦ) Ἀρτεμιδώρου.* // *P.Oxy.* I 87 (βλ. BL IX 178), 22–23 (Οξύρυγχος, δήλωση ενός ιδιοκτήτη πλοίου, 1 Μαρτ. 342 μ.Χ.): (*m. 2*) *[Α]ὐρήλιος Σαραπίων ὅμοσα / [τ]ὸν θῖον ὄρκον ὥς πρόκ(ειται).* // *P.Lond.* III 979, σελ. 234–235, 23–24 (Ερμού πόλις, αίτηση μίσθωσης γης, 22 Δεκ. 346 μ.Χ.): *Αὐρήλιος Νεῖλος Ἑρμ[οῦ] ὁ] προκείμενος μεμίσθωκα / ὥς πρόκειται.* // *P.Sijpesteijn* 11 a, 30–32 (Κέλλις της Μεγάλης Ὁάσης, συμβόλαιο ανταλλαγῆς γαιῶν, 390 μ.Χ.): (*m. 2*) *Αὐρήλιος Ἀχιλλεὺς ὁ προκί[μενος] / ἥλλαξα ὥς πρόκ(ειται).* // *P.Oxy.* LXXV 5064, 19–22 (Οξύρυγχος, εγγύηση, 13 Μαΐου 392 μ.Χ.): (*m. 2*) *Αὐρήλιος Παῦλος Εὐλογίου ἐγγυοῦμε τὴν / προκείμενη Ἀπολλωνία καταβαλοῦσα εἰς λόγον / ἐρανίου μυριάδας ἐξήκοντα ἡμεροῦσις / ὥς πρόκειται.* // *P.Grenf.* II 80 (= *P. Lond.* III 719 σελ. 28), 23–24 (Πανός πόλις, δάνειο) 4 Αυγ. 402 μ.Χ.): *Αὐρήλιος [β] Κόλλουθος Μεσουήρις ὁ προκείμενος / ἐξέδωκα τὴν ἀποχὴν ὥς πρόκ(ειται).* // *P.Oxy.* LXXII 4902, 15–17 (Οξύρυγχίτης νομός, δάνειο χρήματος, 19 Οκτ. 415 μ.Χ.): *Αὐρήλιος Ἄμμων ὁ προγεόμενος / ἔσχον <τὸ> τοῦ χρυσοῦ νομισμάτιον / ἐν καὶ ἀποδώσω[ς] ὥς πρόγειτε.* // *P.Oxy.* LXXII 4913, 18–22 (Οξύρυγχος, πώληση σιταριοῦ καὶ κριθαριοῦ, 2 Δεκ. 462 μ.Χ.): *Αὐρήλιος nom. υἱὸς patr. ὁ προγεγραμ[μ]ένος / [ἔσχον τὴν τιμὴν πλήρης σίτου ἀρταβῶν ρ καὶ] κριθῆς / [ἀρταβῶν λ καὶ ἀποδώσω ἐν τῇ προθεσμίᾳ] καὶ συμ[φωνεῖ μοι πάντα τὰ προγεγραμμένα ὥς π[ρ]όκειται καὶ / [ἐπερωτηθεὶς ὁμολόγησα.* // *BGU XVII* 2675, 20–21 (Ερμοπολίτης νομός, προσφορά μίσθωσης εδάφους, 15 Σεπτ. 481 μ.Χ.): *Αὐρήλιος Φοιβάμμων Θούρβωνος / ὁ προκίμεν[ο]ς μεμίσθωμαι ὥς πρόκειται.* //

BGU XVII 2691, 1 (Ερμού πόλις, τέλος ενός τμήματος σύμβασης, 6^{ος} αι. μ.Χ.): *ὁ προκ(είμενος) ἐθέμην τὴν διαίρεσιν [ὡς πρόκειται. // SB I 4673 [= Wessely, 37 (1889) 128], 1–3* (Αρσινοΐτης νομός, συμβόλαιο, 6^{ος}/7^{ος} αι. μ.Χ.): *ἀδελφὸν Ἰσαὰκ οἱ προκείμ(ενοι) / συμφωνεῖ ἡμῖν τὸ κομπρόμισσ(ον), / ὡς πρόκ(εεται). // BGU XIX 2822* (Ερμού πόλις, συμβόλαιο ενοίκιο ενός σιδηρουργείου), 29–30 (31 Αυγ. 526 μ.Χ.): *(m. 2) Παῦλος Ἑρμείου / διάκ(ονος) [ὁ προκ(είμενος)] μεμίσθωμαι ὡς πρόκ(εεται). // P.Oxy. LXXV 5070, 18–21* (Οξύρυγχος, συμβόλαιο δανείου, αρχές 7^{ου} αι. μ.Χ.): *† (m. 2) †Κουττας / Δωρλαητις στοιχ(εῖ) μοι / τὸ γραμματίον / τοῦτο ὡς πρόκ(εεται). †*

Ὅπως διαπιστώνουμε από τη συντακτική σειρά των προτάσεων, η πρόταση *ὡς πρόκειται* μπορεί να προσδιορίζει και περισσότερες από μία προτάσεις, οι οποίες προτάσσονται και συνδέονται μεταξύ τους.

Στον *P.Oxy.Hels. 24* (Τανάις του Οξύρυγχίτη νομού, πιστοποιητικό για την πρόοδο της σποράς) η παραβολική πρόταση προσδιορίζει τις προτασσόμενες προτάσεις *Αὐρήλιος Πτολεμαῖος ὁ καὶ Ζευξιανὸς παραμεμέτρημαι τὰς τοῦ πυροῦ ἀρτάβας δεκατρεῖς καὶ ἀνέδωκα*.

P.Oxy.Hels. 24, 18–22 (27 Νοεμβ.–27 Δεκ. 217 μ.Χ.): *(m. 2) Αὐρήλιος Πτολεμαῖος ὁ καὶ / Ζευξιανὸς παραμεμέτρη/μαι τὰς τοῦ πυροῦ ἀρτάβας / δεκατρεῖς καὶ ἀνέδωκα / ὡς πρόκειται*.

Στον *P.Grenf. II 74* (Κύσις Μεγάλης Ὀασης, συμβόλαιο πώλησης μιας καμήλας) η παραβολική πρόταση προσδιορίζει τις δύο κύριες προηγούμενες προτάσεις.

P.Grenf. II 74 (= P. Lond. III 714 σελ. 28), 24–26 (25 Απρ. 302 μ.Χ.): *Αὐρήλιος Ἡρ[ων] Κάστορ[ος ὁ] προκείμενος / στρατιώτης π[έ]πρακ[α τὴν] προκειμέ/νην κάμ[ηλο]ν καὶ ἀπ[έ]σχ[ον] τὴν τιμὴν / ὡς πρόκει[ται]*.

Παρόμοια διαπιστώνουμε στους ακόλουθους παπύρους: *P.Oxy. LXIX 4748, 20–24* (Κυνοπολίτης νομός, πώληση ενός γαϊδάρου, 12 Φεβρ. 307 μ.Χ.): *καὶ Κωνσταντίνου τῶν ἐπιφανεστάτων / Καισάρων, Μεχεῖρ ιη̄. (m. 2) Α[ὐ]ρήλιος /*

Ἰσφέλιν πέπρακα την ὄν[ον] / καὶ ἀπέσχον τὴν τιμὴ[ν] / πλήρη ὥς πρόκι[τ]αι. //
P.Oxy. LXIX 4752, 21–24 (Κυνοπολίτης νομός, πώληση ενός πουλαριού, 4 Μαρτ.
311 μ.Χ.): Αὐρήλιος Ἰσρίων οὐλὴν ἔχων ἐπὶ τὴν / {τὴν} ἀριστεράν χειράν πέπρακα /
τὸν πῶλον καὶ ἀπέσχον τὴν τιμὴν / πλήρη ὥς π(ρόκειται).

Ὅπως παρατηρούμε στα επόμενα παραδείγματα, η παραβολική πρόταση ὥς πρόκειται μπορεί να διακόπτει τη σύνταξη των προσδιοριζόμενων προτάσεων και να παρεμβάλλεται ανάμεσα στους όρους τους, για να τονίσει της επιρρηματική παραβολική σχέση του τρόπου.

Στον ακόλουθο πάπυρο από την Πτολεμαΐδα Ευεργέτιδα του Αρσινοΐτη νομού, ο οποίος μας παραδίδει κείμενο ενοικίασης γραφείων, η παραβολική πρόταση τίθεται ανάμεσα στους όρους της πρότασης (*αὐτόθεν δὲ ἀπέσχομεν καὶ τὸ ὑπὲρ τῶν ἐν κεφαλαίῳ συνφωνηθὲν σαλάριον – μενόντων κυρίων χειρογράφων*).

P.Mich. XI 603 [= Aegyptus 87 (2007) 189–190], 5–(4 Φεβρ.134
μ.Χ.): ἐπεὶ συνεθέμεθα ὑμῖν / χωρὶς τῆς κατ’ οἰκίαν ἀπογραφῆς
συνθεῖναι μόνα ἀντίγραφα λαογραφίων / [κ]ατ’ ἄνδρα καὶ λόγους
κατοίκων καὶ / ἀπολογισμοὺς ἀφηλίκων καὶ ἐκτὸς / συνόψεως καὶ νῦν
δὲ συνεθέμεθα / συνθεῖναι καὶ μόνα ἀντίγραφα λαογρ[α]φ(ίων) / ἐν
κεφαλαίῳ τοῦ αὐτοῦ ιη (ἔτους) Ἀδριανοῦ / Καίσαρος τοῦ κυρίου,
παρεχομένων / ὑμῶν ὅσων ἐὰν χρήῃαν’ σχῶμεν λόγων τοῦ ιζ
(ἔτους) πρὸς τὴν σύνθεσιν, / ἐπὶ τῷ λαβόντας ὑμᾶς τῶν
πρ[οκε]ν[μ]ένων βιβλίων μόνα τὰ ἀντίγραφα / [πρ]ὸς μηδὲν ἀπλῶς
κατασχεῖν σε ἔτι, / [τ]ὴν τε τῶν καθαρῶν μεταφορὰν καὶ / [τι]μὴν
χαρτῶν καὶ τὸν καταχωρισμὸν / [εἶ]ναι πρὸς ὑμᾶς τοὺς περὶ τὸν
Μαρίωνα / [α]ὐτόθεν δὲ ἀπέσχομεν καὶ τὸ ὑπὲρ / τῶ[ν] ἐν κεφαλαίῳ
συνφωνηθὲν / σαλάριον ὥς πρόκειται, μενόντων / [κυ]ρίων ὧν ἔχομεν
ἀλλήλων χειρο[γ]ράφων.

Στον ίδιο πάπυρο η παραβολική πρόταση καθὼς πρόκειται ακολουθεῖ το υποκείμενο της προσδιοριζόμενης πρότασης και το ρήμα *συνεθέμην* και εμφανίζεται συνολικά οκτώ φορές. Αρκετά συχνά παρατηρούμε ότι η παραβολική πρόταση ὥς /

καθώς πρόκειται χρησιμοποιείται περισσότερες από μία φορές στο ίδιο παπυρικό κείμενο, για να επισημάνει κάτι το οποίο έχει προαναφερθεί.

P.Mich. XI 603 [= Aegyptus 87 (2007) 189–190], 26–37 (4 Φεβρ. 134 μ.Χ.): τὸ χειρόγραφον τοῦτο δις/[σὸ]ν ἐξεδόμεθα. Διογένης ἔγραψα / [τὸ] σωμάτ[ιον]. (m. 2) Εὐπορο]ς συνεθέμην / [κα]θὼς πρό[κειται]. (m. 3) Σα]βεῖνος συνεθέμην / [κα]θὼς πρόκειται. (m. 4) Μαρίων συνεθ[έμην] / καθὼς πρόκ(ε)ται. / (m. 5) Μύσθης συνεθέμην καθὼς πρόκειται. / (m. 6) [Ἡ]ρακλείδης <σ>υνεθέμην καθὼς πρόκ(ε)ται. / (m. 7) Σαραπίων συνεθέμην κ[αθὼς] πρόκ(ε)ται. / (m. 8) Ἄρποκ(ρατίων) συνεθέμην καθὼς πρόκ(ε)ται. / (m. 9) [Ἡλιό]δωρος [συν]εθέμην κ[αθὼς] πρόκ(ε)ται. / (m. 10;) (διάσπαρτα ἴχνη) Ἀδριανοῦ τοῦ κυρίου Μεχεῖρ ἱ /

Στον *P.Oxy.Hels. 42* (βλ. BL VIII 275, BL IX 206) (Οξυρυγχίτης νομός, μίσθωση γης) η παραβολική πρόταση παρεμβάλλεται ανάμεσα στις δύο κύριες προτάσεις (*Αὐρήλιος Μάξιμος ὁ καὶ Ἀγαθοκλῆς μεμίσθωκα καὶ ἔσχον τὸν φόρον – ἐπερωτηθεὶς ὁμολόγησα*).

P.Oxy.Hels. 42, 19–23 (279–282 μ.Χ.): (m. 2) Αὐρήλιος Μάξιμος ὁ καὶ / Ἀγαθοκλῆς μεμίσθω/κα καὶ ἔσχον τὸν φόρ(ον) / ὥς πρόκειται καὶ ἐπερω/τηθεὶς ὁμολόγησα.

Στον επόμενο πάπυρο της Οξυρύγχου, ο οποίος μας παραδίδει κείμενο αναφορών, εμφανίζεται δύο φορές η πρόταση *ὥς πρόκειται* (στίχ. 38 και 40). Η πρώτη πρόταση προσδιορίζει τη φράση *Αὐρήλιος Ἦρων ἐπιδέδωκα προσφωνῶν* και η δεύτερη πρόταση τη φράση *Αὐρήλιος Δίδυμος ἐπιδέδωκα προσφωνῶν*.

P.Oxy. VI 896 (= Chrest.Wilck. 48 = Sel.Pap. II 360), 37–40 (πριν από 1 Απρ. 316 μ.Χ.): (m. 2) Αὐρήλιος Ἦρων ἐπιδέδωκα /

*πρ[οσ]φωνῶν ὡς πρόκειται. / (m. 3) Αὐρήλιος Δίδυμος ἐπιδέδωκα
προσφωνῶν / ὡς πρ[ό]κειται.*

Σε έναν πάπυρο από την Αφροδίτης κόμη του Ανταιοπολίτη νομού, ο οποίος αφορά κείμενο αναγνώρισης χρέους, η παραβολική πρόταση εμφανίζεται δύο φορές. Αρχικά, προσδιορίζει την κύρια πρόταση *εἰς σὴν ἀσφάλειαν πεποιήμαι τοῦτο τὸ ἀσφαλές* (στίχ. 8). Η επόμενη πρόταση προσδιορίζει την κύρια πρόταση *Αὐρήλιος Πανὼς Πόνιτος ποιμὴν μαρτυρῶ*.

*P.Lond. V 1700 year Indictio 15, (18 ή 19 Φεβρ.) 4–11 (6^{ος} αι. μ.Χ.):
ἐτοίμως ἔχω παρασχεῖν τῇ σῇ / [ἀδελφότητι ? ἐν τῷ μηνὶ Παχῶ]ν τῆς
παρούσης πεντεκαιδεκάτης ἰνδ / [±10]ατας εἰς τὴν Ἀντίο ὕ δίχα
πάσης ἀντιλογίας καὶ εἰς σὴν[ἀσφάλειαν π]εποιήμαι τοῦτο τὸ ἀσφαλές
ὡς πρ^{ος}. / Αὐρήλιος Βίκτωρ ἀμπέλουρ^υ / [ὁ προγεγραμ]μ^ι στοιχεῖ μοι
τοῦτο τὸ ἀσφ[α]λές ὡς πρ^{ος}. / ἐγράφη Μεχεῖρ κδ [ἰνδ ιε καὶ εἰ μῆ]
ταῦτα δώ[σ]ω σοι, παρέξω δύο κεράτια ἐν χρυσῷ. † Αὐρ. . . . Βίκτωρ /
[στοιχεῖ μοι.] (m. 2) Αὐρήλιος Π[α]νὼς Π[ό]νιτος ποι[μ]ὴν μαρτυρῶ
ὡς πρ^{ος}.*

Η πρόταση *ὡς πρόκειται* επαναλαμβάνεται τέσσερις φορές στο επόμενο παράδειγμα ενός παπύρου από την Αρσινόη, ο οποίος μας παραδίδει κείμενο για την πώληση ενός μοναστηριού. Προσδιορίζει την επίσης επαναλαμβανόμενη φράση *ἀπὸ τῆς Ἀρσινοειτῶν πόλεως μαρτυρῶ τῇδε τῇ πράσει καὶ τῇ δώσει τοῦ χρυσίου τῆς τιμῆς νομισματίων δέκα*.

*P.Dubl. 33 [= SB I 5175 = Tyche 5 (1990) 80–85 αρ. 2], 21– 24 (9
Ιουλ. 513 μ.Χ.): Φλ(άουιος) Τιμόθεως υἱὸς Ἀβρααμίου βουλευ[ν]τῆς
κωντούκτωρ (l. κονδούκτωρ) τῆς Ἀρσινοειτῶν πόλεως ἀξιοθῆς (l.
ἀξιοθεὶς) ἔγραψα ὑπὲρ αὐτοῦ παρόντος ἀγραμμάτου ὄντος. (m. 4) /
Αὐρήλιος Ἰούλιος υἱὸς Φοιβάμμωνος κεφαλεοτῆς (l. κεφαλαιωτῆς)
πλινθουργὸν ἀπὸ τῆς Ἀρσινοειτῶν πόλεως (l. πόλεως) μαρτυρῶ τῇδε
τῇ πράσι (l. πράσει) καὶ τῇ δόσι (l. δόσει) τοῦ χρυσίου τῆς τιμῆς
νομισματίων (l. νομισματίων) δέκα, ὅς πρόκειται (l. πρόκειται). (m. 5)*

Αὐρήλιος Ἀνδρέας / υἱὸς Ἄπα Ὁλ τραπεζ(ίτης) ἀπὸ τῆς Ἀρσινοειτῶν
 (l. Ἀρσινοειτῶν) πόλεως μαρτυρῶ τῇδε τῇ / πράσει καὶ τῷ δώσει (l.
 δώσει) τοῦ χρυσίου τῆς τιμῆς νομισματίον (l. νομισματίων) δέκα, ὅς
 πρόκειται. / (m. 6) Αὐρηλίου Παλατίνος ἰός Ἄπα Ὁλ ἀπὸ τῆς /
 Ἀρσινοειτῶν (l. Ἀρσινοειτῶν) πόλεος (l. πόλεως) μαρτυρῶ (l.
 μαρτυρῶ) τῇδε τῇ πράσι καὶ τῇ δώσει (l. δώσει) τοῦ χρυσίου τῆς τιμῆς
 / νομισματίον (l. νομισματίων) δέκα, ὅς πρόκειται (l. πρόκειται). (m.
 7) Αὐρήλιος Πούσις υἱὸς Ἰωσήφ / οἰνωπράτης ἀπὸ τῆς Ἀρσινωειτῶν
 (l. Ἀρσινοειτῶν) πόλεος (l. πόλεως) μαρτυρῶ τῇδε τῇ πράσι (l. πράσει)
 καὶ τῇ ζώσει (l. δώσει) τοῦ χρυσίου / τῆς τιμῆς νομισματίων (l.
 νομισματίων) δέκα ὡς πρόκειται (l. πρόκειται).

Περισσότερες ἀπὸ μία φορές βλέπουμε τὴν πρόταση ὡς πρόκειται στους
 παπύρους: *P.Oxy.* LXII 4351, 13–18 (Οξύρυγχος, συμβόλαιο γιὰ συλλογὴ φόρων
 τέλη 6^{ου} αἰ. μ.Χ.): (m. 2) [Αὐρ]ήλιος / Φοιβάμμων υἱὸς Ἰωάννου ὁ προγεγραμμένος
 στυχί μοι ἢ παροῦσα ὁμολογία / ὡς πρόκειται. *℘* (m. 3) Φοιβάμμων υἱὸς Ἰερημίου ὁ
 προγεγραμμένος στυχί με ἢ παροῦσα ὁμολογία ὡς πρόκειται. *℥* (m. 4) Αὐρήλιος
 Παμένης υἱὸς Ὠρου ὁ προγεγραμμένος στυχί μοι / ἢ παροῦσα ὁμολογία ὡς
 πρόκειται. (m.5) τὸ κοινὸν τῶν ἄλλων ὀνομάτων στοιχεῖ ἡμῖν ἢ παροῦσα ὁμολογία
 ὡς πρόκειται. // *SB I* 4662 [= Wessely 27 (1889) 123–124] (βλ. *BL VIII* 312), 5–13
 (Ἀρσινόη, συμβόλαιο γιὰ διανομὴ γεωργικῶν ακινήτων, 11 Ἰουλ. 632 μ.Χ.): [ὑπ]έρ
 τοῦ αὐτοῦ μου μέρους τιμὴν / [ὁ]λόκληρον καὶ τοῦ λοιποῦ / [] ἡμῶν μὴ ἕτερόν τινα
 / [] του αὐτοῦ μου μέρους τῶν αὐτῶν μου / []ν τιμῆς τὸ σύνολον, ἀλλὰ καὶ ἄδειάν
 με / [] ἀδιακωλύτως συνθεμένη ὥσει καιρῷ / [ἐνέχες]θαί με παρασχεῖν σοι λόγῳ
 προστίμου / [χρυσοῦ νομ(ίσματα) . . , μετὰ καὶ τοῦ] πάλιν ἰσχυρὰν εἶναι ταύτην τὴν /
 [πρᾶσιν (?) ὡς πρ]όκ(ε)ται. Στοιχεῖ μοι πάντα ὡς πρόκ(ε)ται).

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικοῦ κειμένου
<i>P.Mich.</i> XI 603	134 μ.Χ.	Πτολεμαῖς Εὐεργέτης Ἀρσινοΐτη νομού	ἐνοικίαση γραφείων
<i>P.Lond.</i> III 1132 b.	142 μ.Χ.	Τερενούθις Προσωπίτη νομού Σοκνοπαίου νήσου Ἀρσινοΐτη νομού	πώληση μιᾶς καμήλας
<i>P.Phil.</i> 14	155 μ.Χ.	Φιλαδέλφεια Ἀρσινοΐτη νομού	συμβόλαιο μίσθωσης γῆς

<i>P.Stras.</i> IV 282	161–169 μ.Χ.	άγνωστος τόπος	προσφορά μίσθωσης
<i>P.Stras.</i> IV 252	180 μ.Χ.	Αντινόου πόλις	υπόσχεση παράδοσης
<i>P.Oxy.</i> IV 725	183 μ.Χ.	Οξύρυγχος	συμβόλαια μαθητείας σε έναν υφαντή
<i>P.Petaus</i> 32	184–185 μ.Χ.	άγνωστος τόπος	δάνειο
[αντίγραφο β]	περίπου		
<i>SB XX</i> 14161	185 μ.Χ.	Ερμού πόλις	ανακοίνωση για την επίταξη σιτηρών
<i>P.Oxy.</i> I 91	187 μ.Χ.	Οξύρυγχος	απόδειξη μισθού για νοσηλευτική
<i>P.Oxy.</i> LXIX 4745	202 μ.Χ.	Οξύρυγχος	μίσθωσης γης
<i>P.Oxy.Hels.</i> 24	217 μ.Χ.	Τανάις ³⁸¹ Οξύρυγχίτη νομού	πιστοποιητικό για την πρόοδο της σποράς
<i>P.Lond.</i> III 943	227 μ.Χ.	Ερμού πόλις	συμβόλαιο
<i>P.Oxy.</i> LXXIV 4998	254 μ.Χ.	Οξύρυγχος	ειδοποίηση θανάτου
<i>P.Flor.</i> II 139	264 μ.Χ.	Θεαδέλφεια Αρσινοίτη νομού	αλληλογραφία του αρχείου του Ηρωνίου του Αλυπίου
<i>P.Turner</i> 37	270 μ.Χ.	Πτολεμαίς Ευεργέτις Αρσινοίτη νομού	διαμονή σε ένα σπίτι
<i>P.Oxy.Hels.</i> 42	279–282 μ.Χ.	Οξύρυγχίτης νομός	μίσθωση γης
<i>P.Grenf.</i> II 74	302 μ.Χ.	Κύσις Μεγάλης Όασης	συμβόλαιο πώλησης μιας καμήλας
<i>P.Oxy.</i> LXIX 4748	307 μ.Χ.	Κυνοπολίτης νομός	πώληση ενός γαιδουριού
<i>P.Oxy.</i> LXIX 4752	311 μ.Χ.	Κυνοπολίτης νομός	πώληση ενός πουλαριού
<i>P.Oxy.</i> VI 896	316 μ.Χ.	Οξύρυγχος	αναφορές
<i>P.Panop.</i> 18	329 μ.Χ. περίπου):	Πανός πόλις	εντολή πληρωμής
<i>P.Panop.</i> 10	341 μ.Χ.	Πανός πόλις	πώληση ενός ελαιώνα
<i>P.Oxy.</i> I 87	342 μ.Χ.	Οξύρυγχος	δήλωση ενός ιδιοκτήτη πλοίου
<i>P.Lond.</i> III 979	346 μ.Χ.	Ερμού πόλις	αίτηση για μίσθωση γης
<i>P.Sijpesteijn</i> 11 a	390 μ.Χ.	Κέλλη Μεγάλης Όασης	συμβόλαιο ανταλλαγής γαιδουριών
<i>P.Oxy.</i> LXXV 5064	392 μ.Χ.	Οξύρυγχος	εγγύηση
<i>P.Grenf.</i> II 80	402 μ.Χ.	Πανός πόλις	δάνειο
<i>P.Oxy.</i> LXXII 4902	415 μ.Χ.	Οξύρυγχίτης νομός	δάνειο χρήματος
<i>P.Oxy.</i> LXXII 4913	462 μ.Χ.	Οξύρυγχος	πώληση σιταριού και κριθαριού
<i>BGU XVII</i> 2675	481 μ.Χ.	Ερμοπολίτης νομός	προσφορά μίσθωσης εδάφους
<i>BGU XVII</i> 2691	6 ^{ος} αι. μ.Χ.	Ερμού πόλις	τέλος ενός τμήματος σύμβασης
<i>SB I</i> 4673	6 ^{ος} /7 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αρσινοίτης νομός	δημόσια συζήτηση
<i>BGU XIX</i> 2822	526 μ.Χ.	Ερμού πόλις	συμβόλαιο ενοικίου ενός σιδηρουργείου
<i>P.Oxy.</i> LXXV 5070	αρχές 7 ^{ου} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	αναγνώριση χρέους
<i>P.Lond.</i> V 1700	6 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αφροδίτης κόμη Ανταιοπολίτη νομού	αναγνώριση χρέους
<i>P.Dubl.</i> 33	513 μ.Χ.	Αρσινόη	πώληση ενός μοναστηριού
<i>P.Oxy.</i> LXII 4351	τέλη 6 ^{ου} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	συμφωνία για συλλογή φόρων
<i>SB I</i> 4662	632 μ.Χ.	Αρσινόη	διανομή γεωργικών ακινήτων

³⁸¹ Calderini, *Diz.geogr.*, IV. 351.

2.3. Η πρόταση *ὥς καθήκει*

Μεγάλη, επίσης, είναι η συχνότητα εμφάνισης της παραβολικής πρότασης *ὥς καθήκει*, η οποία ακολουθεί την προσδιοριζόμενη πρόταση και τίθεται στο τέλος των παπυρικών κειμένων. Η φράση μεταφράζεται «ὅπως ταιριάζει / αρμόζει».

Στερεοτυπική είναι η φράση *ἐὰν φαίνεται καταχωρῖσαι τὴν ἀπογραφὴν ὥς καθήκει* η οποία εμφανίζεται σε παπυρικά κείμενα του 1^{ου} αι. π.Χ. του Ηρακλεοπολίτη νομού, σε κείμενα τα οποία αφορούν δηλώσεις αιγοπροβάτων, ὅπως φαίνεται στα επόμενα τρία παραδείγματα: *BGU XVI 2582*, 21–22 (πριν από 20 Φεβρ. 13 π.Χ.), *BGU XVI 2584*, 13–14 (20 Φεβρ. 13 π.Χ.), *BGU XVI 2586*, 12–14 (πριν από 28 Ιαν. 5 π.Χ.). Επίσης, στερεοτυπική είναι και η φράση *διὸ ἐπιδῶμι τὸ ὑπόμνημα* η οποία ακολουθείται από την παραβολική πρόταση.

Στον *P.Oxy.* III 479 (Οξύρυγχος, απογραφή), ὅπως και στους επόμενους παπύρους της Οξύρυγχου, η πρόταση *ὥς καθήκει* προσδιορίζει τη φράση *διὸ ἐπιδῶμι τὸ ὑπόμνημα*. Δεν τίθενται προσδιορισμοί του ρήματος της κύριας πρότασης.

P.Oxy. III 479, 15–18 (29 Ιουν. 157 μ.Χ.): *Ἀντωνίνου Κ[αί]σαρος / τοῦ κυρίου (ἐτῶν) η. διὸ ἐπιδῶμι τὸ ὑπόμνημα ὥς καθήκει.*

Στο δεύτερο κείμενο *P.Oxy.* LXXIV 4997 (Οξύρυγχος, ειδοποίηση θανάτου) η φράση *διὸ ἐπιδῶμι τὸ ὑπόμνημα* τίθεται στην αρχή της περιόδου και ακολουθούν οι προσδιορισμοί *πρὸς τὸ ἀναγραφῆναι αὐτὸν ἐν τῇ τῶν ὁμοίων τάξει*, μετά τους οποίους τίθεται η παραβολική πρόταση *ὥς καθήκει*.

P.Oxy. LXXIV 4997, 10–13 (26 Μαΐου–24 Ιουν. 254 μ.Χ.): *διὸ ἐπιδίδωμι τὸ ὑπόμνημα πρὸς τὸ ἀναγρα(φῆναι) αὐτὸν / ἐν τῇ τῶν ὁμοίων τάξει / ὥς καθήκει.*

Ακριβώς την ίδια συντακτική σειρά παρατηρούμε και στον παπύρο: *P.Oxy.* LXXIV 4998, 15–20 (Οξύρυγχος, ειδοποίηση θανάτου, 253–254 μ.Χ.): *καὶ Εὐφράτης δοῦλ(ος) Πουπ[λίου] (ἐτῶν) . . . / ἄτεχνος ἀναγρ(αφόμενος) ἐπ' ἀμφ[όδου] / Νεμεσίου,*

οἱ γ' ἐτελ(εύτησαν) [—] / διὸ ἐπιδίδομι τὸ ὑπ[όμνημα] / πρὸς τὸ ἀναγρ(αφῆναι) αὐτ[οὺς ἐν τῇ] / τῶν ὁ[μοί]ων τ[ᾶ]ξει ὡς καθήκει.] // *P.Oxy.* LXXIV 4999, 7–17 (Οξύρυγχος, εγγραφή ενός παιδιού, 12 Αυγ. 292 μ.Χ.): βού]λομαι πρῶτος ἀπογράψα/[σθαι παρὰ σοὶ τὸ]ν τοῦ φίλου μου καὶ μετηλ / [λαχότος]. ἴωνος Σαραπίωνος υἱὸν / [± 12]ην ἐκ μη(τρὸς) Ἀδωρᾶς ἐπ' ἀμ/φόδου ὅ]ντα πρὸς τὸ ἐνεστὸς / [η (ἔτος) καὶ ζ (ἔτος)] (vac.) (ἐτῶν) ιβ / [±12] διὸ ἐπιδίδωμι τὸ ὑπόμνη/[μα ἀξιῶν ταγῇ]ναι αὐτόν εἰς τὴν τῶν ὁ/[μηλίκων τά]ξιν ὡς καθήκει καὶ / [όμνῶ τὸν ἔθι]μον Ῥωμαίοις ὄρκον / [μὴ ἐψεῦσθαι. // *SB* IV 7443, 16–20 (Οξύρυγχος, μίσθωση ενός στρέμματος, 30 Δεκ. 285 μ.Χ.): βεβαιωμένης δὲ τῆς / μισθώσεως ἀποδότω τὴν κριθὴν / τῷ Παῦνι μηνὶ νέαν καθαρὰν μέτρῳ / δεκάτῳ ἀνυπερθέτως γινομένης αὐτῇ / τῆς πράξεως, ὡς καθήκει.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικού κειμένου
<i>BGU</i> XVI 2582	13 π.Χ.	Φεβίχης ³⁸² Ηρακλεοπολίτη νομού	δήλωση αιγοπροβάτων
<i>BGU</i> XVI 2584	13 π.Χ.	Φναίβιος Ηρακλεοπολίτη νομού	δήλωση αιγοπροβάτων
<i>BGU</i> XVI 2586	5 π.Χ.	Ηρακλεοπολίτης νομός	δήλωση αιγοπροβάτων
<i>P.Oxy.</i> III 479	157 μ.Χ.	Οξύρυγχος	απογραφή
<i>P.Oxy.</i> LXXIV 4997	254 μ.Χ.	Οξύρυγχος	ειδοποίηση θανάτου
<i>P.Oxy.</i> LXXIV 4998	254 μ.Χ.	Οξύρυγχος	ειδοποίηση θανάτου
<i>P.Oxy.</i> LXXIV 4999	292 μ.Χ.	Οξύρυγχος	εγγραφή ενός παιδιού
<i>SB</i> IV 7443	285 μ.Χ.	Οξύρυγχος	μίσθωση ενός στρέμματος

2.4. Η φράση *καθάπερ ἐκ δίκης*

Ένας άλλος σύνδεσμος εισαγωγής παραβολικών προτάσεων είναι ο σύνδεσμος *καθάπερ*,³⁸³ ο οποίος ακολουθεί την έκφραση *γινομένης σοι τῆς πράξεως ἐκ τε ἐμοῦ καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων μοι πάντων*. Μία σημαντική φράση εισαγωγής παραβολικών προτάσεων με τον σύνδεσμο *καθάπερ* είναι η φράση *καθάπερ ἐκ δίκης*. Η φράση μεταφράζεται 1. «όπως κάνει κάποιος, όταν εισάγει μια δίκη» (*P.Oxy.* XLVII 3351, *P.Oxy.* XLIX 3494) 2. «όπως ανάλογα με το βαθμό του δικαστηρίου» (*P.Dubl.* 32). Η φράση *καθάπερ ἐκ δίκης* έχει ερμηνευτεί ως εξής: η εκτέλεση ήταν εκτελεστή χωρίς δικαστική καταδίκη σε βάρος του οφειλέτη. Αυτή η ερμηνεία όμως αμφισβητήθηκε

³⁸² Calderini, *Diz.geogr.*, Suppl. 4. 137.

³⁸³ Smyth (1956²) § 2463.

από τον Wolff.³⁸⁴ Καταλήγει ότι η χρήση της φράσης έγινε σταθερή το πρώτο τέταρτο του 2^{ου} αι. π.Χ., όταν τα δικαστήρια, με τα οποία η διαδικασία της εκτέλεσης ήταν συνδεδεμένη, εξαφανίστηκαν. Η ρήτρα εκτέλεσης έπρεπε να διατυπωθεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να γίνουν οι τεχνικές λεπτομέρειες της διαδικασίας της δίκης εφαρμοστές χωρίς να χρειάζεται δίκη. Έτσι καταλήγει να σημαίνει «όπως κάνει κάποιος, όταν εισάγει μια δίκη».³⁸⁵

Σε έναν πάπυρο από την Ερμούπολη, ο οποίος είναι συμβόλαιο, η πρόταση *καθάπερ ἐκ δίκης καὶ ἐπερωτηθεὶς ὁμολόγησα* προσδιορίζει τις προηγούμενες προτάσεις.

P.Lond. III 943 (= Chrest.Mitt. 330), 5–12 (31 Ιουλ. 227 μ.Χ.):
Ὁμολογῶ [ἔχειν παρὰ] σοῦ ἐν παραθέσει ἀκίνδυνον [παν]/τὸς
κινδύνου κ[αὶ ἀ]νυπόλογον παντὸς λόγου ἀργυρ[ίου] / δ[ρα]χμ[ὰς
ἑξακο]σίας[ρ]γ̄ < χ ὅσπερ ἀποκατα/στήσω σοι ὀπη[νί]κα ἐὰν αἰρή
ἀνυπερθέτως ἢ ἐκτεί/σω κατ]ὰ τὸν τῶν παραθηκῶν νόμον
γεινομέ/νη[ς] σοι τῆς πρ[ά]ξεως ἕκ τ[ε] ἐμοῦ καὶ ἐκ τῶν / ὑπαρχόντων
μοι πάντων καθάπερ ἐκ δίκης / καὶ ἐπερωτηθεὶς ὁμολόγησα.

Την ίδια έκφραση *καθάπερ ἐκ δίκης* βλέπουμε και στους *P.Oxy.* XLVII 3351 (Οξύρυγχος, δάνειο χρημάτων), *P.Oxy.* XLIX 3494 (Οξύρυγχος, δάνειο σιταριού), *Stud. Pal.* XX 117 (Κόβα Ηρακλεοπολίτη νομού, συμβόλαιο αγοράς γης) και *P.Dubl.* 32 (Αρσινόη, εγγύηση με τη μορφή της πώλησης ενός μοναστηριού).

P.Oxy. XLVII 3351, 9–13 (20 Φεβρ. 34 μ.Χ.): *ἐὰν δὲ μὴ ἀποδῶ{ι}*
καθὰ γέγραπται ἐκτεί/σω σοι τὸ μὲν προκείμενον κεφάλαιον μεθ’
ἡμιολίας, / τοῦ δὲ ὑπερπεσόντος χρόνου τοὺς καθήκοντας / τόκους, τῆς
πράξεός σοι οὔσης ἕκ τε ἐμοῦ καὶ ἐκ τῶν / ὑπαρχόντων μοι πάντων
καθάπερ ἐκ δίκης.

P.Oxy. XLIX 3494, 22–33 (23 Φεβρ. 175 μ.Χ.): *ὁμολογῶ ἔχειν παρὰ*
σοῦ καὶ παραμμε/τρήσθαι πυροῦ γενήματος τοῦ διελθόντος
τεσσαρεσκαίδεκάτου / [ἔτου]ς μέτρῳ δημοσίῳ ἡμιαρταβίῳ ἀρτάβας

³⁸⁴ Wolff (1970) 527–535.

³⁸⁵ Coles – Haslam (1980) *P.Oxy.* XLVII 3351, σχόλιο στ. 13.

διακοσίας / [πεντ]ήκ[ον]τα ἑπτὰ ἥμισυ, γείνονται ἀρτάβαι διακόσiai / πεντήκοντα ἑπτὰ ἥμισυ, ὥς ὁπηνίκα ἐὰν αἰρή ταύ/τας σοι παραδώσω ἢ οἷς ἐὰν αἰρή ἀνυπερθέτως ἢ γενή/ματος τοῦ τεσσαρεσκαιδεκάτου ἔτους ἢ τοῦ ἐνεστῶτος / πεντεκαιδεκάτου ἔτους νέον καθαρὸν ἄδολον ἄβολον / κεκοσκινευμένου μέτρῳ τῷ προκειμένῳ ἐν κόμῃ / {μη} Ψώβθαι τῆς πρὸς ἀπηλιώτην τοπαρχίας, γεινομένης / σοι τῆς πράξεως ἕκ τε ἐμοῦ καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων / μοι πάντων καθάπερ ἐκ δίκης.

Stud.Pal. XX 117 (= *SB* I 5160), 11–14 (411 μ.Χ.): μέρους χάριν ἐπάναγκες παραχρήμα ἀποστήσις (l. ἀποστήσεις) καὶ ἐκδικήσις (l. ἐκδικήσεις) τοῖς ἰδίοις σου ἀναλώμασιν καὶ / [± 35 – ἰδιωτικῆς γῆς ἄρουραν μίαν ἥμι]συ τέταρτον ὄγδον (l. ὄγδοον) [έκκα]δέκατον ἰδιω() ὅ αελη[ζ' α θ η' ι[ζ' ± 16]– κ]ανωνικὰ τῆς δεκ[άτης] ἰνδικ[τίονο]ς καὶ ἀποφέρεσθαι μετα / [± 33] δεκάτης νέας ἰνδικ[τίονο]ς τελεῖν με τὰ ὑπὲρ αὐτῶν παντοῖα δημόσια τελέσματα καὶ τὰς παντοίας ἐπιβολὰς / [± 35 ἀπὸ τοῦ νῦν ἐπὶ τ]ὸν αἰὲ χρόνον, τὰ δὲ ἀνάχρα (l. ἀνάχειρα) πάντα ἕως τοῦ ἐνγεγραμμένου χρόνου σοῦ πληροῦσης καθάπερ ἐκ δίκης

P.Dubl. 32 (= *SB* I 5174), 13–14 (7 Σεπτ. 512 μ.Χ.): καὶ / ὑπέθετο ὁ πεπρακὼς Εὐλόγιος τῷ πριαμένῳ Πούσι εἰς τὴν βεβαίωσιν καὶ καθαροποίησιν τῆσδε τῆς πράξεως πάντα αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα καὶ ὑπάρζοντα ἰδικῶς καὶ γενικῶς ἐνεχύρου λόγῳ καὶ ὑποθήκης δικαίῳ, καθάπερ ἐκ δίκης.

Επίσης, τὴν ἴδια ἐκφραση καθάπερ ἐκ δίκης παρατηρούμε καὶ στους παπύρους: *P.Oxy.* IV 728, 17–24 (Θώσπη Οξυρυγχίτη νομού, πώληση μίας καλλιέργειας, 26 Ιουν. 142 μ.Χ.): ἐὰν δὲ / μὴ ἀποδοῖ τῇ ὀρισμένη προθεσμίᾳ / ἐκτίσει τὰς τοῦ ἀργυρίου δραχμὰς διακο/σίας ἑβδομήκοντα ἕξ σὺν ἡμιωλίᾳ καὶ τό/κον δραχμιαῖον ἐκάστης μνᾶς κατὰ μῆνα / ἕκαστον, τῆς πράξεως οὔσης τῷ Ἀπίωνι / ἕκ τε τοῦ Διογένους καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόν[τ]ων αὐτῷ πάντων καθάπερ ἐγ δίκης. // *P.Dubl.* 33 [= *SB* I 5175= *Tyche* 5 (1990) σελ. 80–85 αρ. 2], 16–17 (Αρσινόη, πώληση ενός μοναστηριού, 9 Ιουλ. 513 μ.Χ.): καὶ ὑπέθετο ὁ πεπρακὼς Εὐλόγιος τοῖς πριαμένοις

Παπνουθίῳ καὶ Ἰουλίῳ / εἰς τὴν βεβαίωσιν καὶ καθαροποίησιν τῆσδε τῆς πράσεως πάντα' αὐτοῦ τὰ ὑπάρχοντα καὶ ὑπάρξοντα ἰδικῶς καὶ γενικῶς ἐνεχύρου λόγῳ καὶ ὑποθήκης δικαίῳ, καθάπερ ἐκ δίκης.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy.</i> XLVII 3351	34 μ.Χ.	Οξύρυγχος	δάνειο χρημάτων
<i>P.Oxy.</i> IV 728	142 μ.Χ.	Θώσπη Οξύρυγχίτη νομού	πώληση μιας καλλιέργειας
<i>P.Oxy.</i> XLIX 3494	175 μ.Χ.	Οξύρυγχος	δάνειο σιταριού
<i>P.Lond.</i> III 943	227 μ.Χ.	Ερμού πόλις	συμβόλαιο
<i>Stud.Pal.</i> XX 117	411 μ.Χ.	Κόβα Ηρακλεοπολίτη νομού	συμβόλαιο αγοράς γης
<i>P.Dubl.</i> 32	512 μ.Χ.	Αρσινόη	εγγύηση με τη μορφή πώλησης ενός μοναστηριού
<i>P.Dubl.</i> 33	513 μ.Χ.	Αρσινόη	πώληση ενός μοναστηριού

3. Προτάσεις της ποιότητας

Στα παπυρικά κείμενα οι αναφορικές παραβολικές προτάσεις οι οποίες δηλώνουν ποιότητα εισάγονται με τις αναφορικές αντωνυμίες *οἶος, ὅποῖος*. Εκφέρονται με οριστική ενεστώτα, αορίστου, υπερσυντελικού. Οι περισσότερες παραβολικές προτάσεις οι οποίες δηλώνουν ποιότητα είναι ελλειπτικές ως προς το ρήμα εκφοράς. Οι συγκριτικές προτάσεις της ποιότητας συχνά συγχωνεύονται με την κύρια πρόταση.³⁸⁶ Χρησιμοποιούνται ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί που δηλώνουν ποιότητα.

3.1. Οριστική έγκλιση

Σε έναν πάπυρο της Αφροδίτης κόμης του Ανταιοπολίτη νομού, ο οποίος είναι επίσημη επιστολή, η παραβολική πρόταση *οἶον εἶδός ἐστι ἐξ αὐτῶν* ακολουθεί τον εμπρόθετο προσδιορισμό *ἐκ δὲ τῶν ὑπολοίπων δαπανῶν* ο οποίος είναι όρος της κύριας προσδιοριζόμενης πρότασης και η οποία συνεχίζεται (*ἐν ἐτοίμῳ παρὰ τοῖς τῶν*

³⁸⁶ Smyth (1956²) §§ 2464, 2466.

χωρίων εὐθέως πέμψον) μετά την παραβολική πρόταση. Εκφέρεται με οριστική ενεστώτα.

*P.Lond. IV 1353, 19–20 (30 Ιαν. 710 μ.Χ.): ἐκ δὲ τῶν ὑπολοίπων
δαπανῶν οἶον εἰδός ἐστι ἐξ αὐτῶν / ἐν ἐτοίμῳ π[α]ρὰ τοῖς τῶ[ν]
χωρίω[ν] εὐθέως πέμψον*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Lond. IV 1353</i>	710 μ.Χ.	Αφροδίτης κόμη Ανταιοπολίτη νομού	επίσημη επιστολή

Σε έναν άλλο πάπυρο της Ερμούπολης, ο οποίος μας παραδίδει μια συστατική επιστολή, η παραβολική πρόταση οἶον ἐγὼ διεβεβαιωσάμην εκφέρεται με οριστική αορίστου (διεβεβαιωσάμην).

*P.Brem. 5 [= Hengstl (1978) 154], 8–11 (117 – 119 μ.Χ.): ἐλπίζω δὲ
καὐτὸν δώσειν ἔργα/σίαν τ[οι]οῦτον ἑαυτὸν παρα/στήσ[αί σ]οι, [ο]ἶον
ἐγὼ διεβ᾽ ἐβαι/ωσάμην.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Brem. 5</i>	117–119 μ.Χ.	Ερμού πόλις	συστατική επιστολή

Η οριστική υπερσυντελίκου δεν εμφανίζεται συχνά ως έγκλιση εκφοράς παραβολικών προτάσεων στα παπυρικά κείμενα. Σε έναν πάπυρο του Αρσινοΐτη νομού, ο οποίος μας παραδίδει κείμενο επιχειρηματικών επιστολών των Αιγυπτίων χριστιανών στην χριστιανική κοινότητα, η παραβολική πρόταση *οἶον καὶ εἴρητο* εκφέρεται με οριστική υπερσυντελίκου (*εἴρητο*).

SB VI 9557 στ. II [= Chrest. Wilck. 126 = P. Amh. 1 3 a (II–III) = Naldini (1968) 6 = CdE 31 (1956) 124–134], 12–17 (250–285 μ.Χ.): *κ[± 9] γογγ σοῦ ἥς ανν[± 4] / ιε[. . . . έξο]διάσαι τὴν κριθὴν [± 3] / ἐκ τοῦ [αὐτοῦ] λόγου [ἵνα] μὴ τὸ αὐτ[ὸ] / φροντ[ίσωσι]ν οἶον καὶ εἴρητω α[. .]ο / ἐνθηκῶ[ν ἀ]προστελλομένων πρὸς / αὐτὸν ἀ[πὸ] τῆς Ἀλεξανδρείας.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>SB VI 9557 στ. II</i>	250–285 μ.Χ.	Αρσινοΐτης νομός	επαγγελματική επιστολή

3.2. Ελλειπτικές προτάσεις της ποιότητας

Πολύ συχνά, οι παραβολικές προτάσεις οι οποίες δηλώνουν ποιότητα είναι ελλειπτικές, όπως φαίνεται και στα ακόλουθα παπυρικά κείμενα από τα οποία απουσιάζει το ρήμα της πρότασης, ως εύκολα εννοούμενο από τα συμφραζόμενα.

Σε έναν πάπυρο από την Ερμούπολη ο οποίος είναι ιδιωτική επιστολή, η ελλειπτική παραβολική πρόταση *οἶον βιβλίον εἰς ἀναγιγνώσκειν Ἡραιδουτί* είναι ελλειπτική. Αναφέρεται στην προηγούμενη τελική πρόταση.

P. Giss. I 85 (= P. Giss. Apoll. 18), 12–15 (117 μ.Χ. περίπου):
Π[αρα]καλῶ δέ σε [. . .]..εἰν τ[ῶ] / ἐπιτρόπῳ. ἵνα μοι παρέξῃ τὰ ἐπι/τήδεια τῇ σχολῇ«ς», οἶον βιβλίον [εἰς ἀν[α]/γεινώσκειν Ἡραιδουτί.

Σε έναν άλλο πάπυρο της Οξυρύγχου, ο οποίος είναι ιδιωτική επιστολή, η πρόταση *οἶον καὐτὸς κατεγνωκῶς αὐτοῦ ὡς ἐνδεὴ παντελῶς ἔχοντος τὴν ἔξιν*

προσδιορίζει την προτασόμενη επίσης αναφορική πρόταση ὃν καὶ παραιτησάμενον Θέωνα εὐθὺς ἀπεδοκίμασας. Εισάγεται με την αναφορική αντωνυμία οἶον καὶ εκφέρεται με την εννοούμενη έκφραση κατεγνωκῶς (ἦν).

SB XXII 15708 (= P.Oxy. XVIII 2190), 11–16 (100 μ.Χ. περίπου):
Καὶ πρότερόν σοι ἔγρα/[ψα, καθάπερ καὶ] ἔγραψα τοῖς περὶ
Φιλόξενον, ἐπι/[σκέψασθαι τὸ πρᾶ]γμα, καὶ ὑπ’ ἐκείνων τῷ
εὐδοκιμοῦν/[τι συνεστάθην, ὃν κ]αὶ παραιτησάμενον Θέωνα εὐθὺς /
[ἀπεδοκίμασας, ο]ἷ[ο]ν κ[α]ὶ τὸς κατεγνωκῶς αὐτοῦ / [ὥς ἐνδεῇ
παντ]ελῶς ἔ[χ]οντος τὴν ἑξίν.

Σε μια χριστιανική επιστολή άγνωστου τόπου, η παραβολική πρόταση οἶον κολὸν εἶναι προσδιορίζει την προηγούμενη κύρια πρόταση ἀλλὰ καὶ τὸ γαρέλεον μοι πέμψον. Ανάμεσά στους όρους της παρεμβάλλεται η υποθετική πρόταση ἥάν δοκιμάσης.

P.Basel 16 [= Naldini (1968) 4], 11–12 (μέσα 3^{ου} αι. μ.Χ.): ἀλλὰ καὶ
τὸ γαρέλεόν (l. γαρέλαιόν) μοι πέμψ[ο]ν οἶον ἥάν δοκιμάσης κολὸν
εἶναι.

Ο ορθός τύπος του συνδέσμου ἥάν εἶναι ἐάν καὶ του τύπου κολὸν εἶναι καλόν.³⁸⁷

Κατά παρόμοιο τρόπο ελλειπτικές παραβολικές προτάσεις παρατηρούμε καὶ στα επόμενα παραδείγματα: *BGU III 950, 1–5* (Ηρακλεόπολη, ιδιωτική επιστολή, από την βυζαντινή εποχή): *τ.ς οἰκίας θε[. . .] / .ε.αγ καὶ τὴν μητέρα σου*
κ[. . .]ετησης κάμει, καταξίωσον δὲ / συνωνήσασθαί μοι πράσιον νάκκον ἕνα καὶ
κραβατάλιον ἐν / πάνυ πρωτῖον καὶ εχθεγιον οἶον τή ποτε αλ. . . .τεινη / τοῦτο
ποιῆσαι. // P.Lond. V 1660, 14–22 (Ανταιοπολίτης νομός, συμβόλαιο συλλογής φόρων 553 μ.Χ. περίπου): *οὐ μὴν ἄλλα / καὶ φρικτὸν ὄρκον περὶ τούτου παρασχεῖν*
ὕμῖν ἐν οἷς βούλεσθαι / ἀγίοις τόποις, εἰ δὲ συμβαίῃ ὑπολιπέσθαι οἷόν τι παντελῶς
μετὰ τὴν / ἀποπλήρωσιν τῶν ὡς εἴρηται δημοσίων τε καὶ ἐτέρων κεφαλαίων / καὶ
δαπανημάτων καθὰ προεῖπον ἐπὶ τῷ ἐ[ν] πᾶσι κοινωνεῖν / καὶ συμμετέχειν σοι εἰς τὸ

³⁸⁷ Rabel – Spiegelberg (1917) *P.Basel 16*, σχόλιο στ.12.

ἐπιβάλλον σοι μέρος κατὰ τὸ $\overline{\eta\mu\iota\sigma\upsilon}$ καὶ / κινδ[υν]εῦσαι ὡς πᾶσαν λογοποιεῖαν
 θέσθαι καὶ ἀποπλήρωσιν τῶν / εἶρη[μένων] δημοσίων κα[ὶ] ἑτέρων δομάτων ἐγγὺς
 τῶν προλεχθέντων / παγάρχων καὶ τρακτευντῶν αὐτῶν // *P.Oxy.* XXXVIII 2847 recto,
 4–8 (Οξύρυγχος, σχέδιο νόμου, 3^{ος} αἰ. μ.Χ.): εἰς ταύτην τὴν ἐπίσκεψιν πολλὰ / εἶδη
 ἐκπίπτει, οἶον, ἐκκοπτομένης ἀμπέ/λου, ἥ τὰ τελέσματα μειοῦται, τῆς
 ἀντ[ικατα]φυτευομέ/νης, τῆς ἐκχωρουμέ[ν]ης ἰδιωτικῆς γῆς, τῆς / ὠνουμένης ἀπὸ
 χέρσου καὶ ἄλλα τοιαῦτα.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικού κειμένου
<i>SB</i> XXII 15708	100 μ.Χ. περίπου	Οξύρυγχος	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Giss.</i> I 85	117 μ.Χ. περίπου	Ερμού πόλις	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> XXXVIII 2847	3 ^{ος} αἰ. μ.Χ.	Οξύρυγχος	σχέδιο νόμου
<i>P.Basel</i> 16	μέσα 3 ^{ου} αἰ. μ.Χ.	Άγνωστος τόπος	χριστιανική επιστολή
<i>BGU</i> III 950	από την βυζαντινή εποχή	Ηρακλέους πόλις	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Lond.</i> V 1660	553 μ.Χ. περίπου	Ανταιοπολίτης νομός	συμβόλαιο συλλογής φόρων

4. Προτάσεις της ποσότητας

Οι παραβολικές προτάσεις της ποσότητας εισάγονται με τις αναφορικές αντωνυμίες *ὅσος, ὁπόσος, ἡλίκος, ὀπηλίκος* και τα αναφορικά επιρρήματα *ὅσον, ὅσῳ*.³⁸⁸ Στην κύρια πρόταση μπορεί να υπάρχουν ή να εννοούνται τα αντίστοιχα δεικτικά *τοσοῦτῳ, τοσοῦτον, τόσῳ, τόσον*. Η δεικτική αντωνυμία μπορεί να παραλείπεται, ειδικά, όταν η πρόταση στην οποία βρίσκεται, προηγείται.³⁸⁹ Εκφέρονται με οριστική, όταν δηλώνουν το πραγματικό, με υποτακτική με ή χωρίς το αοριστολογικό *ἄν*, όταν έχουν και υποθετική χροιά και εκφράζουν το προσδοκώμενο ή την επανάληψη στο παρόν και μέλλον.³⁹⁰ Συχνά παραλείπεται το ρήμα της πρότασης.³⁹¹ Λειτουργούν ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί του ποσού στο περιεχόμενο της κύριας πρότασης.

³⁸⁸ Kühner – Gerth (1904³) § 582. II (496)· Smyth (1956²) § 2468.

³⁸⁹ Smyth (1956²) § 2470.

³⁹⁰ Humbert (2002) 198.

³⁹¹ Humbert (2002) 200.

4.1. Οριστική έγκλιση

Στον BGU I 308 recto (Αρσινοΐτης νομός, συμβόλαιο μίσθωσης γης) η πρόταση *ὅσον βούλει* παρεμβάλλεται στους όρους της κύριας πρότασης.

BGU I 308 recto (= Chrest.Mitt. 278) 1– 5 (300–699 μ.Χ.): *γο[ῦ]μ[εν] μεμ[ισθῶσθαι πα]ρὰ σοῦ τὰς [...][.....] / περὶ Μέμφ[εω]ς ἀρούρας τεσσεράκοντα πλέον ἔλατ'τον ἐπὶ χρόνον / ὅσον βούλει [ἀ]πὸ καρπῶν τῆς εὐτυχούς εἰσιούσης ἐνάτης / ἰνδ(ι)κ(τίωνος)*

Την οριστική ως έγκλιση εκφοράς των παραβολικών προτάσεων παρατηρούμε στους ακόλουθους παπύρους: *P.Stras.* I 41 (= Chrest.Mitt. 93 = *P.Lips.* I 32), 28 (Ερμού πόλις, διαφορά για κληρονομιά, 250 μ.Χ. περίπου): *Καὶ ἐς ὅσον μὲν ἐκεῖνος περ[ι]ήν, ἡ ᾗ τὰ δίκαια πρὸς τῇ π[αιδ]ί // BGU IV 1041, 6–8* (Αρσινοΐτης νομός, ιδιωτική επιστολή, 2^{ος} αι. μ.Χ.): *Ὅσον οὖν [ἐ]φ' [ῆ]/μείν ἐστιν ε[ἰς]πραχθή/σεται // BGU XII 2202, 6–9* (Ερμού πόλις, συμβόλαιο μίσθωσης, 1 Μαΐου 565 μ.Χ.): *Ὁμολογῶ ἐκουσίως καὶ ἀνθαιρέτως / μεμισθῶσθαι παρὰ τῆς σῆς εὐγενείας ἐφ' ὅσον χρόνον / ἔχω τὴν χρῆσιν καὶ τὴν οἴκησιν τῆς ἐξῆς ἐντεταγμένης / οἰκίας, // BGU I 255* (βλ. BL I 33), 4–5 (Μέμφιδα, εγγύηση, 15 Μαΐου 599 μ.Χ.): *Ὁμολογοῦμεν διὰ ταύτης ἡμῶν τῆς ἐγγράφου ἀσφαλείας ἐπομνύμεν(οι) / [τὸν θεῖον καὶ σεβάσ]μιον ὄρκον καὶ τὴν [βα]σιλικὴν σωτηρίαν ἐγγυᾶσθαι ἡμᾶς καὶ ἀναδέχεσθαι παρ' αὐτῆς ἐφ' ὅσον βούλεσθαι (l. βούλεσθε) χρόνον Αὐρήλιον Ἀπακούθιον οὕτω καλούμενον // BGU I 312, 1–5* (Αρσινοΐτης νομός, συμβόλαιο μίσθωσης γης, 19 Ιαν. 658 μ.Χ.): *fragm. 2 [...]. οκλη[.....]μενον / [...][...] δι.[...] ἐφ' ὅσον / [βούλει χρόνον ἀπὸ τετάρτης καὶ εἰκάδος τοῦ / [ὄντος μηνὸς Τῦβι τῆς παρού]σης πεντεκαίδε/[κάτης ἰνδ(ικτίωνος)*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
BGU IV 1041	2 ^{ος} αι. μ.Χ.	Αρσινοΐτης νομός	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Stras.</i> I 41	250 μ.Χ.	Ερμού πόλις	διαφορά για κληρονομιά
BGU I 308	300–699 μ.Χ.	Αρσινοΐτης νομός,	συμβόλαιο μίσθωσης γης
BGU XII 2202	565 μ.Χ.	Ερμού πόλις	συμβόλαιο μίσθωσης
BGU I 255	599 μ.Χ.	Μέμφιδα	εγγύηση
BGU I 312	658 μ.Χ.	Αρσινοΐτης νομός	συμβόλαιο μίσθωσης γης

4.2. Εναλλαγή έγκλισης

Στον *SB I 6000* (άγνωστος τόπος, συμφωνία) υπάρχουν τρία παραδείγματα αναφορικών προτάσεων που δηλώνουν ποσό. Αρχικά, η πρώτη αναφορική πρόταση (στ. 15) *έφ' όσον ζή χρόνον* εισάγεται με τον εμπρόθετο προσδιορισμό *έφ' όσον*. Έχει υποθετική σημασία. Εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (ζή). Η απόδοση του υποθετικού λόγου είναι το απαρέμφατο *έάσαι*. Δηλώνεται το προσδοκώμενο. Η παραβολική πρόταση προσδιορίζει την συμπερασματική πρόταση *ώστε ταύτας τας εισόδους έάσαι επί σχήματος*.

SB I 6000 verso [= FIRA (1943) 3 108], 15–18 (6^{ος} αι. μ.Χ.): *Ή ήμῶν μήτηρ έδυσώπησέν με, / ώστε ταύτας τας εισόδ[ο]υς έφ' όσον ζή χρόνον έάσαι επί σχήματος, μετά δε / τήν αύτῆς τελευτήν άποφράζαι αύτάς τας εισόδους, και περί τούτου / παρακλητικήν όμολογείαν έξέθετο εις έμέ.*

Στη συνέχεια, στο στίχο 18 η δεύτερη παραβολική πρόταση *όσον πρός τὸ μὴ παθεῖν πρόκριμα* προσδιορίζει το ρήμα της προτασσόμενης πρότασης *άρκει μέν μοι*. Οι υπόλοιποι όροι της προσδιοριζόμενης πρότασης (*ή τε τοῦ νόμου ακρίβεια και έκατέρα όμολογεία ή τε μεταξύ έμου και σου τε γενομένη ή τε παρά τῆς μητρος εις έμέ προσελθούσα*) ακολουθούν την παραβολική πρόταση. Η παραβολική πρόταση εισάγεται με το αναφορικό επίρρημα *όσον*. Το ρήμα της εννοείται από την προηγούμενη πρόταση (*άρκει*).

17–20: *άκολούθως τῇ ταύτης / δυνάμει και άρκει μέν μοι, όσον πρός τὸ μὴ παθεῖν πρόκριμα, ή τε τοῦ / νόμου ακρίβεια και έκατέρα όμολογεί[α] ή τε μεταξύ έμου και σου [τε] / γενομένη ή τε παρά τ[ῆ]ς μητρο[ς] εις έμέ προσελθούσα*

Παρακάτω, στο στίχο 28 η τρίτη παραβολική πρόταση *ἐφ’ ὅσον περίεστιν ἢ αὐτὴ ἡμῶν μήτηρ χρόνον* προσδιορίζει την προτασσόμενη πρόταση. Εισάγεται με τον εμπρόθετο προσδιορισμό *ἐφ’ ὅσον* και εκφέρεται με οριστική ενεστώτα (*περίεστιν*).

Επίσης, στους στίχους 35–36 η τέταρτη παραβολική πρόταση *ἐφ’ ὅσον ζῇ χρόνον ἢ ἡμῶν μήτηρ* προσδιορίζει την προτασσόμενη πρόταση. Και αυτή η πρόταση εισάγεται με τον εμπρόθετο προσδιορισμό *ἐφ’ ὅσον* και εκφέρεται με υποτακτική ενεστώτα (*ζῇ*), όπως και η πρώτη παραβολική πρόταση αυτού του παπυρικού κειμένου. Απόδοση του υποθετικού λόγου αποτελεί το ρήμα *ἔστιν*. Συνεπώς, ο υποθετικός λόγος δηλώνει την επανάληψη στο παρόν – μέλλον.

21–38: ἀναγκαῖον δὲ / ὅμως ἐνόμεισα τὸ καὶ περ[ι]τ’τό[ν] τι
 διαπράξασθαι καὶ χρήσασθαι / πρὸς σὲ καὶ τῇ παρουσίᾳ διαμαρτυρία,
 δι’ ἧς φανερόν σοι π[ο]λιῶ, ὥς / ἐπ’ ἐμοὶ μὲν καθέστηκεν τό, ἐξ οὗ ἢ
 διαλυτικὴ ὁμολογία [με]ταξ[ὺ] / ἐμοῦ τε καὶ σοῦ παρη[κο]λούθησεν,
 κατὰ τὴν δύναμιν ταύτης / ἀποφράξαι τὰς εἰρημένας εἰσόδους,
 θεραπεύουσα δὲ ὅμως / πανταχοῦ τὴν κοινὴν ἡμῶν μητέρα, τέως
 ἀνακόπτομ[α]ι τοῦτο ποιεῖν / ἐφ’ ὅσον περίεστιν ἢ αὐτὴ ἡμῶν μήτηρ
 χρόνον, τελευτώσης δὲ / αὐτῆς παντὶ τρόπῳ ἀνάγκη ἀπ[ο]φραγῆναι
 κοινοῖς ἀμφοτέρων / ἡμῶν ἀναλώμασιν κατ[ὰ] τὴν δύν[αμιν] τῆς
 αὐτῆς διαλυτικῆς / ὁμολογίας τὰς εἰρημένας εἰσόδους τὰς
 βαλ’λούςας εἰς τὰ / πατρῶα ἡμῶν οἰκήματα ἢ καὶ χ[ω]ρήματα τῶν
 αὐτῶν καὶ / ἀγορασθέντων παρὰ σοῦ κε[λλίω]ν δύο, μὴ δυναμένου
 μήτε σοῦ / μήτε ἐταίρου τιγὸς κωλ[ύ]ειν, ὥς τ[...]. δα...[...].
 κριτον / ἔχω ἐν τῷ προσκαίρῳ [τῷ] ἄρτι γενομένῳ, τοῦτ’ ἔστιν ἐν τῇ
 παρα/χωρήσει τῆς εἰσ[ό]δ[ου] τῷ[ν] δύο κε[λλίω]ν, ἐφ’ ὅσον ζῇ χρόνον
 [ἢ] ἡμῶν / μήτηρ, γενομένῳ μ[] / πάντως αὐτὴ μὴδ[] /
 εἰς [] [π]ρόσωπον . . [] /

Πάπυρος
SBI 6000

Χρονολογία
6^{ος} αι. μ.Χ.

Προέλευση
Άγνωστος τόπος

Είδος παπυρικού κειμένου
συμβόλαιο

5. Συμπεράσματα

Ανάλογα με τη συχνότητα εμφάνισής τους στους παπύρους, οι σύνδεσμοι εισαγωγής των παραβολικών προτάσεων του τρόπου είναι *ώς, καθώς, καθάπερ, ὥσπερ, οἶον*. Οι ίδιοι σύνδεσμοι εισαγωγής χρησιμοποιούνταν από την πτολεμαϊκή εποχή (*ώς, καθώς, καθάπερ, ὥσπερ, καθά, καθότι, ὡσεῖ, ὡσανεῖ*).³⁹² Συχνότατα ακολουθούν τις προσδιοριζόμενες προτάσεις και λιγότερο συχνά παρεμβάλλονται ανάμεσα στους όρους της πρότασης στην οποία αναφέρονται. Πολύ σπάνια προτάσσονται της πρότασης την οποία προσδιορίζουν. Σε κάποια παραδείγματα παραβολικών προτάσεων, για να δηλωθεί αμοιβαία σχέση ανάμεσα στις δύο προτάσεις, χρησιμοποιείται δίπλα στον σύνδεσμο *ὥσπερ* ο σύνδεσμος *καί*.³⁹³

Η φράση *ὡς πρόκειται* (= όπως προαναφέρθηκε, όπως λέγεται / ορίζεται / δηλώνεται) απαντά σε παπυρικά κείμενα και είτε τίθεται, συνήθως, στο τέλος της περιόδου, ακολουθώντας τις προσδιοριζόμενες προτάσεις, είτε τίθεται ανάμεσα στους όρους της προσδιοριζόμενης πρότασης είτε επαναλαμβάνεται μέσα στο ίδιο παπυρικό κείμενο.

Επίσης, η φράση *ὡς καθήκει*, η οποία μεταφράζεται «όπως αρμόζει, όπως ταιριάζει», προσδιορίζει επιρρηματικά τα παπυρικά κείμενα. Η συγκεκριμένη φράση ακολουθεί τις προσδιοριζόμενες προτάσεις και τοποθετείται στο τέλος της περιόδου. Η πρόταση απαντά σε στερεοτυπικές φράσεις, όπως είναι η φράση *ἐὰν φαίνεται καταχωρίσαι τὴν ἀπογραφὴν ὡς καθήκει* η οποία εμφανίζεται σε παπυρικά κείμενα του 1^{ου} αι. π.Χ. του Ηρακλεοπολίτη νομού, σε δηλώσεις αιγοπροβάτων και η φράση *διὸ ἐπίδωμι τὸ ὑπόμνημα* μετά την οποία ακολουθεί η παραβολική πρόταση.

Αρκετά συχνά απαντά, επίσης, η φράση *καθάπερ ἐκ δίκης*, η οποία συχνά ακολουθεί την έκφραση *γινομένης σοι τῆς πράξεως ἐκ τε ἐμοῦ καὶ ἐκ τῶν ὑπαρχόντων μοι πάντων*. Η συγκεκριμένη φράση τοποθετείται στο τέλος της περιόδου.

Οι παραβολικές προτάσεις εκφέρονται κυρίως με οριστική ενεστώτα και αορίστου, αλλά και με οριστική παρακειμένου. Στην πτολεμαϊκή εποχή χρησιμοποιούνταν η οριστική κάθε χρόνου, η υποτακτική, η δυνητική οριστική, η

³⁹² Mayser, *Gram.*, II 3. 92.

³⁹³ Kühner – Gerth (1904³) § 524.2 (256).

ευκτική.³⁹⁴ Στους μη λογοτεχνικούς παπύρους δεν απαντούν παραδείγματα ευκτικής στις αναφορικές προτάσεις.³⁹⁵

Συγκρίνοντας την συχνότητα εμφάνισης των παραβολικών προτάσεων ανάλογα με το τι δηλώνουν, παρατηρούμε ότι όσες δηλώνουν ποιότητα δεν εμφανίζονται τόσο συχνά.

Ο κύριος σύνδεσμος εισαγωγής των παραβολικών προτάσεων του τρόπου είναι ο *ὡς*, της ποιότητας είναι ο σύνδεσμος *οἷον*. Ως έγκλιση εκφοράς στα παπυρικά κείμενα εντοπίζουμε την οριστική ενεστώτα, αορίστου και υπερσυντελικού. Συχνά, αυτές οι προτάσεις είναι ελλειπτικές ως προς το ρήμα. Κυρίως παρεμβάλλονται ανάμεσα στους όρους της προσδιοριζόμενης πρότασης ή την ακολουθούν.

Οι παραβολικές προτάσεις της ποσότητας εισάγονται, κυρίως, με τους συνδέσμους *ὅσον, ἐφ' ὅσον*, οι οποίοι απαντούσαν και στην πτολεμαϊκή εποχή.³⁹⁶ Παρουσιάζουν σχεδόν την ίδια συχνότητα εμφάνισης στα παπυρικά κείμενα, όπως και αυτές της ποιότητας. Εκφέρονται, επίσης, με οριστική έγκλιση, αλλά και με υποτακτική, όταν δηλώνουν και υποθετική απόχρωση. Είναι και αυτές πολύ συχνά ελλειπτικές ως προς το ρήμα εκφοράς. Και αυτές οι προτάσεις παρεμβάλλονται, κυρίως, ανάμεσα στους όρους της πρότασης, την οποία προσδιορίζουν. Σε ορισμένα παραδείγματα προτάσσονται ή επιτάσσονται της πρότασης στην οποία αναφέρονται.

Όσον αφορά την απόσταση ανάμεσα στον σύνδεσμο εισαγωγής και το ρήμα των παραβολικών προτάσεων, παρατηρούμε τα εξής:

α. Το ρήμα τοποθετείται στο τέλος της πρότασης. Ανάμεσα στον σύνδεσμο εισαγωγής και το ρήμα παρεμβάλλονται οι παρακάτω όροι:

Πρόταση		
	Παρεμβάλλονται	
	Συμπλεκτικός σύνδεσμος+εμπρόθετος προσδιορισμός	

³⁹⁴ Mayser, *Gram.*, II 3. 93–94.

³⁹⁵ Blass – Debrunner (1961) 195.

³⁹⁶ Mayser, *Gram.*, II 3. 95.

Σύνδεσμος εισαγωγής	Υποκείμενο	Ρήμα
	Αιτιολογικός σύνδεσμος	
	Συμπλεκτικός σύνδεσμος	
	Αντικείμενο	
	Εμπρόθετος προσδιορισμός	
	Αντιθετικός σύνδεσμος	
	Συμπλεκτικός σύνδεσμος+μετοχή	
	Συμπερασματικός σύνδεσμος+εμπρόθετος προσδιορισμός	
	Αντιθετικός σύνδεσμος+Υποκείμενο	

β. Πολύ συχνά η παραβολική πρόταση αποτελείται μόνο από τον σύνδεσμο εισαγωγής και το ρήμα της πρότασης.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Η περιγραφή και η ανάλυση των δευτερευουσών επιρρηματικών προτάσεων, εκτός των υποθετικών, των ελληνικών μη λογοτεχνικών παπύρων της εξεταζόμενης εποχής αναδεικνύει τα βασικά δομικά τους χαρακτηριστικά. Στους παπύρους καθρεφτίζεται η καθομιλουμένη μορφή γλώσσας, η οποία ήταν η πραγματική μορφή της γλώσσας της εποχής.³⁹⁷ Στα έγγραφα και στις επιστολές παρατηρούνται κάποιες αποκλίσεις από τη γλωσσική μορφή της κλασικής περιόδου, διότι οι γραφείς δεν ήταν ιδιαίτερα μορφωμένοι και υιοθετούσαν στα κείμενά τους τον τύπο της προφορικής γλώσσας της εποχής τους. Στις αιτήσεις προς τις αρχές, υπάρχει πλήθος τυποποιημένων φράσεων τις οποίες βρίσκουμε σε πολλά κείμενα.³⁹⁸

³⁹⁷ Μανδηλαράς (2005³) 254.

³⁹⁸ Bagnall (2006) 111.

Σε ορισμένες περιπτώσεις η διάταξη των προτάσεων επηρεάζει και τη διάταξη των λέξεων στις επιμέρους προτάσεις. Η θέση των δευτερευουσών προτάσεων αντιστοιχεί προς τη θέση των όρων της πρότασης με τους οποίους οι δευτερεύουσες προτάσεις ταυτίζονται στη σημασία. Πρόταξη μιας δευτερεύουσας πρότασης η οποία συνήθως ακολουθεί την κύρια πρόταση σημαίνει ότι δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στο περιεχόμενό της.³⁹⁹ Αναφορικά με τη διάταξη των κύριων προτάσεων επισημαίνουμε ότι προτάσεις με αιτιολογική σημασία συχνά προτάσσονται παρά ακολουθούν. Οι αναφορικές προτάσεις ακολουθούν συνήθως τη λέξη στην οποία αναφέρονται. Οι τελικές, όπως και οι συμπερασματικές προτάσεις, ακολουθούν κυρίως το ρήμα εξάρτησης. Οι χρονικές, όπως και οι χρονικές υποθετικές προτάσεις άλλοτε προτάσσονται και άλλοτε ακολουθούν. Οι εναντιωματικές κυρίως παρεμβάλλονται, αλλά μπορεί και να προηγούνται ή να ακολουθούν τις προσδιοριζόμενες προτάσεις.

Μεγαλύτερη συχνότητα εμφάνισης στους μη λογοτεχνικούς παπύρους της συγκεκριμένης εποχής παρουσιάζουν οι χρονικοὑποθετικές προτάσεις, οι συμπερασματικές, οι τελικές και οι αιτιολογικές. Ακολουθούν οι αναφορικές παραβολικές, οι αναφορικές επιρρηματικές, οι χρονικές και οι εναντιωματικές.

Προβαίνοντας στη σύγκριση της κλασικής και της εξεταζόμενης εποχής αναφορικά με τους κανόνες των δευτερευουσών προτάσεων, διαπιστώνουμε ότι δεν σημειώνονται σοβαρές αποκλίσεις. Παρατίθενται οι διαφορές μεταξύ της γλώσσας των παπύρων της εξεταζόμενης και της κλασικής εποχής. Αρχικά, διατυπώνονται γενικά χαρακτηριστικά για τις διαφορές που παρατηρούνται στο χρόνο, την έγκλιση, το ρηματικό τύπο των δευτερευουσών προτάσεων, οι οποίες αναλύονται στην παρούσα διατριβή. Στη συνέχεια, κριτήριο σύγκρισης αποτελεί το είδος της πρότασης και παρατίθενται οι διαφορές που παρατηρούνται σε συγκεκριμένα είδη προτάσεων.

Η πολυπλοκότητα του ρηματικού συστήματος της κλασικής εποχής περιορίστηκε με την εξασθένιση της ευκτικής έγκλισης και του παρακειμένου. Αυτές οι αλλαγές ήταν σταδιακές και καμιά από αυτές δεν πραγματοποιήθηκε εντός της περιόδου των παπύρων. Ακόμα και η ευκτική, η οποία άρχισε να εξαφανίζεται πριν από το τέλος της πτολεμαϊκής περιόδου, χρησιμοποιείται μερικές φορές από καλά μορφωμένους γραφείς των μη λογοτεχνικών παπύρων. Η ευκτική έγκλιση είναι λιγότερο συχνή από όσο η υποτακτική στους παπύρους.⁴⁰⁰ Η χρήση της περιορίστηκε στα μη λογοτεχνικά κείμενα. Σε τύπους επιρρηματικών δευτερευουσών προτάσεων

³⁹⁹ Schwyzer (2002) 874–875.

⁴⁰⁰ Horn (1926) 143.

(π.χ. τελικές) η επιλογή υποτακτικής ή ευκτικής εξαρτιόταν από τον χρόνο εκφοράς του κύριου ρήματος. Επειδή, ακόμη και στην κλασική ελληνική, η χρήση της ήταν προαιρετική σε παρελθοντική ρηματική εξάρτηση, εξαφανίστηκε από την Κοινή.⁴⁰¹

Η απώλεια του παρακειμένου ήταν ιδιαίτερα πολύπλοκη. Ξεκίνησε στην πτολεμαϊκή περίοδο με την απώλεια της διαφοράς στη σημασία ανάμεσα στον αόριστο και τον παρακείμενο, με αποτέλεσμα να μπορεί να χρησιμοποιείται ο ένας χρόνος στη θέση του άλλου. Για λίγο αυτή η συγχώνευση είχε ως αποτέλεσμα την αυξημένη χρήση του παρακειμένου, αλλά τελικά ο αόριστος, ο οποίος εχρησιμοποιείτο όλο και πιο συχνά, επικράτησε και η χρήση του παρακειμένου εξαφανίστηκε. Ένας περιφραστικός σχηματισμός με μετοχή παρακειμένου ή αορίστου και το ρήμα *εἶμί* κάλυψε τη λειτουργία παλαιότερων τύπων του παρακειμένου και οι αρχές αυτής της εξέλιξης είναι εμφανείς σε μερικούς παπύρους.⁴⁰² Υπάρχει σύγχυση του αορίστου και του παρακειμένου, διότι ο παρακείμενος δεν χρησιμοποιούνταν στην προφορική γλώσσα της εποχής.⁴⁰³ Οι ιδιωτικές επιστολές ευνοούν την χρήση του αορίστου σε όλη τη διάρκεια εμφάνισης των παπύρων. Όσο ο αόριστος σταδιακά δυναμώνει, τόσο ο παρακείμενος εξαφανίζεται. Στην βυζαντινή εποχή ο παρακείμενος φαίνεται πως έχει αντικατασταθεί από τον αόριστο σε μεγάλο βαθμό, εφόσον οι δύο χρόνοι έχουν ταυτόσημη έννοια.⁴⁰⁴

Το απαρέμφατο αντικαταστάθηκε από τελική πρόταση με τον σύνδεσμο *ἵνα* και υποτακτική.⁴⁰⁵

Όσον αφορά τις συμπερασματικές προτάσεις, η προστακτική σπάνια δηλώνεται ως έγκλιση εκφοράς τους.

Αναφορικά με τις τελικές και τις αιτιολογικές προτάσεις, στην υπό εξέταση εποχή είναι μεγαλύτερο το σημασιολογικό εύρος των ρημάτων, από τα οποία εξαρτώνται αυτά τα είδη των προτάσεων. Επίσης, απαντά συχνά από τον 1^ο – 8^ο αι. μ.Χ. ο διπλός σύνδεσμος *ὥς ἵνα*, ο οποίος έχει ταυτόχρονα συμπερασματική και τελική σημασία.

Στις χρονικοϋποθετικές προτάσεις χρησιμοποιείται η ευκτική έγκλιση στη θέση της υποτακτικής, για να δηλωθεί το προσδοκώμενο ή η επανάληψη στο παρόν

⁴⁰¹ Χριστίδης (2005) 463.

⁴⁰² Dickey (2009) 155.

⁴⁰³ Mandilaras, *Verb*, 57.

⁴⁰⁴ Mandilaras (1972) 20.

⁴⁰⁵ Browning (1972) 48.

και μέλλον. Επιπλέον, χρησιμοποιείται ο σύνδεσμος *όποταν* με ευκτική σε στερεοτυπική φόρμουλα συμβολαιογραφικών πράξεων. Ο διπλός σύνδεσμος *έως ότε* χρησιμοποιείται ευρύτατα με υποτακτική έγκλιση, για να δηλωθεί η επανάληψη στο παρελθόν. Στην απόδοση υπάρχει οριστική παρατατικού, αορίστου ή παρακειμένου. Η ίδια χρονική βαθμίδα δηλώνεται με ευκτική στην υπόθεση και οριστική παρατατικού, αορίστου ή υπερσυντελικού στην απόδοση.

Στις εναντιωματικές προτάσεις των παπυρικών κειμένων παρατηρούμε ότι οι σύνδεσμοι *εί* και *μπορεί* να συντάσσονται με υποτακτική έγκλιση και ο σύνδεσμος *κάν* με οριστική έγκλιση. Αυτά τα δύο φαινόμενα, όμως, δεν αποτελούν πρόσθετες πληροφορίες για τη γλώσσα των παπύρων, αλλά αντανakλούν το χαμηλό μορφωτικό επίπεδο του γραφέα.

Συγκρίνοντας την υπό εξέταση με την πτολεμαϊκή εποχή διαπιστώνουμε ότι, όσον αφορά τους συνδέσμους εισαγωγής και τις εγκλίσεις εκφοράς των δευτερευουσών επιρρηματικών προτάσεων, ισχύουν και για τα παπυρικά κείμενα της εξεταζόμενης εποχής οι ίδιοι κανόνες όπως στην πτολεμαϊκή εποχή. Οι διαφορές στον τρόπο εκφοράς παρατηρούνται στα ακόλουθα προτασιακά είδη: στις συμπερασματικές και στις αναφορικές επιρρηματικές,.

Στις συμπερασματικές προτάσεις απαντά η προστακτική ως έγκλιση εκφοράς τους, η οποία απαντά σπάνια στην πτολεμαϊκή εποχή.

Η σύνταξη των αναφορικοϋποθετικών προτάσεων με υποτακτική ενεστώτα και αορίστου συνεχίζει την παράδοση της πτολεμαϊκής περιόδου, αλλά σε εκείνη την εποχή απαντούσε και η υποτακτική παρακειμένου.⁴⁰⁶ Οι αναφορικές συμπερασματικές προτάσεις ακολουθούν τους κανόνες εκφοράς των παπύρων της πτολεμαϊκής περιόδου, δηλαδή με απαρέμφατο ή οριστική μέλλοντα.⁴⁰⁷ Στην εξεταζόμενη εποχή απαντά και η μετοχή στη θέση του απαρεμφάτου. Η διαφορά στην έγκλιση εκφοράς των αναφορικών παραβολικών προτάσεων έγκειται στο ότι στην πτολεμαϊκή περίοδο εκφέρονταν με οριστική κάθε χρόνου, με υποτακτική, με δυνητική οριστική και με ευκτική,⁴⁰⁸ ενώ στην εξεταζόμενη με οριστική ενεστώτα, αορίστου και παρακειμένου.

Σύγχρονα με τους μη λογοτεχνικούς παπύρους κείμενα είναι εκείνα των επιγραφών και της Καινής Διαθήκης, τα οποία γράφηκαν στην ομιλούμενη γλώσσα

⁴⁰⁶ Mayser, *Gram.*, II 1. 267.

⁴⁰⁷ Mayser, *Gram.*, II 1. 267.

⁴⁰⁸ Mayser, *Gram.*, II 3. 93–94.

της εποχής και γι' αυτό αποτελούν σημαντικότετη πηγή για τη μελέτη της. Μελετώντας λοιπόν παράλληλα τη γλώσσα αυτών των κειμένων διαπιστώνουμε ότι οι αποκλίσεις αποτελούν γενικότερη εξέλιξη της γλώσσας. Η ιδιότυπη σύνταξη του συνδέσμου *ἐάν* (*ἄν*), η οποία παρατηρείται στις εναντιωματικές, στις χρονικοῦποθετικές και στις αναφορικοῦποθετικές προτάσεις των μη λογοτεχνικών παπύρων, δεν αποτελεί μοναδικό συντακτικό φαινόμενο, το οποίο προσιδιάζει στα μη λογοτεχνικά παπυρικά κείμενα, αλλά εμφανίζεται και στις επιγραφές και στα κείμενα της Καινῆς Διαθήκης.⁴⁰⁹ Ἄρα λοιπόν οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι πρόκειται για εξελικτικό στάδιο της γλώσσας, η οποία απλοποιείται συγκριτικά με την κλασική και πτολεμαϊκή εποχή και δεν προσκολλάται αυστηρά σε συντακτικούς κανόνες.

Καταληκτικά, οδηγούμαστε στο συμπέρασμα ότι παρατηρείται μια διαχρονική συνέχεια στη γλώσσα των δευτερευουσών προτάσεων από την κλασική ως την υπό εξέταση εποχή. Η σύγκριση της γλώσσας των μη λογοτεχνικών παπύρων με τη γλώσσα της κλασικής και της πτολεμαϊκής εποχής μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η γλώσσα αυτή θεμελιώθηκε πάνω στους συντακτικούς κανόνες της αρχαίας ελληνικής της κλασικής εποχής και διαμορφώθηκε ανάλογα με τις διοικητικές και επικοινωνιακές ανάγκες τις οποίες έπρεπε να καλύψει τη συγκεκριμένη εποχή. Οι κανόνες της συντακτικής δομής των επιρρηματικών προτάσεων, όπως είχαν διαμορφωθεί στην κλασική και την πτολεμαϊκή εποχή, ισχύουν, με ελάχιστες αποκλίσεις, και στην υπό εξέταση περίοδο. Η γλώσσα έχει εξελιχθεί και απλοποιηθεί συντακτικά σε σχέση με την κλασική και πτολεμαϊκή περίοδο. Παρατηρείται, λοιπόν, μία διαχρονικότητα στην εξέλιξη της γλώσσας, ώστε να μπορούμε να μιλάμε για μια ενιαία συντακτική γλώσσα, στην οποία παρατηρούνται λίγες δομικές μεταβολές. Αυτές οι συντακτικές μεταβολές, οι οποίες παρατηρούνται στα παπυρικά κείμενα της εξεταζόμενης εποχής, δεν αλλοίωσαν τη συνέχεια της γλώσσας, όπως καταδεικνύεται από την προηγούμενη σύγκριση. Καθρεφτίζουν τις ιδιαιτερότητες της γλώσσας, έτσι όπως είχε διαμορφωθεί την εξεταζόμενη εποχή και αντανάκλαται στα μη λογοτεχνικά παπυρικά κείμενα. Η γλώσσα αυτή αποτελεί φυσιολογική εξέλιξη της αρχαίας ελληνικής γλώσσας της κλασικής εποχής.

⁴⁰⁹ Deissmann (1901) 201–203.

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Κύριες προτάσεις

Ο αιτιολογικός σύνδεσμος *διό* στην αρχή της περιόδου

Εκείνο το οποίο αξίζει να αναφερθεί είναι ότι πολύ συχνά απαντούν σε παπυρικά κείμενα προτάσεις, οι οποίες εισάγονται με τους αιτιολογικούς συνδέσμους *διό*, *διόπερ*, αλλά λειτουργούν ως κύριες προτάσεις, καθώς δεν υπάρχει άλλη κύρια πρόταση στην ίδια περίοδο. Στο κλασικό συντακτικό αυτού του είδους οι προτάσεις εισάγονται με τον σύνδεσμο *ἐπεὶ*.⁴¹⁰ Αυτές οι προτάσεις τοποθετούνται κυρίως στο τέλος και πολύ σπάνια στη μέση των παπυρικών κειμένων.

Πολύ συχνά στους παπύρους παρατηρούμε τον σύνδεσμο *διό*, ο οποίος άλλοτε ισοδυναμεί με το *δι' ὃ* και άλλοτε με το *ὅτι*, *ἐπειδή* και *διότι*.⁴¹¹ Ο σύνδεσμος *διό*, ο οποίος είναι συμπτυγμένος σύνδεσμος σε μία λέξη αντί του *δι' ὃ*, πάντα γράφεται ως μία λέξη. Μεταφράζεται «ως εκ τούτου», «για αυτό το λόγο». Η χρήση του συνδέσμου στους πτολεμαϊκούς παπύρους είναι πολύ διαδεδομένη και ειδικά στο τέλος των αιτήσεων με τη μορφή *διὸ ἀξιῶ*, *δέομαι*, *ἐπιδίδωμι*, *πρασαγγέλλω*, *ἀναφέρω* κ.ά.⁴¹² Ο σύνδεσμος χρησιμοποιείται και στην αυτοκρατορική, βυζαντινή και πρώιμη αραβική εποχή με την ίδια μορφή, όπως και στην πτολεμαϊκή. Η χρήση του όμως επεκτείνεται, πέρα από το είδος των αιτήσεων, και στο είδος των επιστολών (επίσημων, επαγγελματικών, ιδιωτικών, συστατικών), των ειδοποιήσεων (μετακίνησης, θανάτου, γέννησης), των μηνύσεων. Το αναφορικό επίρρημα *ὅθεν*,⁴¹³ επίσης, λειτουργεί, όπως οι παραπάνω σύνδεσμοι, εισάγοντας κύριες προτάσεις.

Ο σύνδεσμος *διό* και ο σύνδεσμος *διόπερ* εισάγουν, κυρίως, ανεξάρτητες προτάσεις, όταν απουσιάζει η κύρια πρόταση της ίδιας περιόδου. Στους περισσότερους παπύρους οι προτάσεις, οι οποίες εισάγονται με τους συνδέσμους *διό*, βρίσκονται στο τέλος των παπυρικών κειμένων. Σε λίγους παπύρους εισάγουν κύριες προτάσεις, οι οποίες τοποθετούνται στη μέση των παπυρικών κειμένων. Όταν ο σύνδεσμος *διό* συντάσσεται με τα ρήματα *ἀξιῶ* και *ἐπιδίδωμι*, συνήθως εισάγει την τελευταία περίοδο του παπύρου. Συχνά ακολουθεί δευτερεύουσα τελική πρόταση, δημιουργώντας ένα δομικό σχήμα αποτελούμενο από πρόταση, η οποία εισάγεται με

⁴¹⁰ Smyth (1956²) § 2244.

⁴¹¹ LSJ⁹ s.v. *διό* (432).

⁴¹² Mayser, *Gram.*, II 3. 134–135.

⁴¹³ LSJ⁹ s.v. *ὅθεν* (1200)· Schwyzler (2002) 831.

τον σύνδεσμο *διό*, από την οποία εξαρτάται η ακόλουθη τελική πρόταση. Αυτές οι προτάσεις εμφανίζονται πολύ συχνά στο είδος των ειδοποιήσεων (μετακίνησης, θανάτου, γέννησης), αλλά και σε αιτήσεις προς τις αρχές, σε ιδιωτικές επιστολές, σε μηνύσεις και σε εκβιασμούς. Χρονικά καλύπτουν σχεδόν όλο το διάστημα της εξεταζόμενης εποχής (από τον 1^ο αι. π.Χ. μέχρι τον 7^ο αι. μ.Χ.).

Στον *P.Oxy.* II 292 (Οξύρυγχος, συστατική επιστολή) η αιτιολογική πρόταση εισάγεται με τον σύνδεσμο *διό*. Εκφέρεται με οριστική έγκλιση (*παρακαλῶ*). Δηλώνει παράκληση για σύσταση.

P.Oxy. II 292 [= *Sel.Pap.* I 106 = Olsson (1925) 18] (βλ. *BL* II 2 95), 5–7 (περίπου 25 π.Χ.): *διὸ παρακαλῶ σε μετὰ πάσης δυνάμεως ἔχειν αὐτὸν συνεσταμένον.*

Οι στερεοτυπικές φράσεις α. *διὸ ἐπιδίδους τὸ ὑμόμνημα ἀξιῶ ἀναγράφεσθαι* με τις παραλλαγές της *διὸ ἐπιδίδωμι τὸ ὑπόμνημα ἀξιῶν ἀναγράφεσθαι* / *διὸ ἐπιδίδωμι τὸ βιβλείδιον ἀξιῶν ταγῆναι* / *διὸ ἐπιδίδωμί σοι τὸ ὑπόμνημα* / *διὸ προῆγμαι τὸ ὑπόμνημα ἐπιδοῦναι* / *διὸ ἐπιδίδωμι τὰ βιβλία ἀξι[ουσα]* και β. *διὸ ἀξιῶ ἀναγράφεσθαι* με τις παραλλαγές της *διὸ ἀξιῶ ταγῆναι* / *διὸ ἀξιῶ συντάξαι καταστήσαι* / *διὸ ἀξιῶ ἀχθῆναι* / *διὸ ἀξιῶ διαλαβεῖν* τίθενται στην αρχή των προτάσεων των ακόλουθων παραδειγμάτων.

Οι προτάσεις στους *P.Oxy.* II 251 (Οξύρυγχος, ειδοποίηση μετακίνησης), *P.Oxy.* II 252 (Οξύρυγχος, ειδοποίηση μετακίνησης) και *P.Oxy.* II 253 (Οξύρυγχος, ειδοποίηση μετακίνησης) δηλώνουν την αξίωση της αναγραφής της απομάκρυνσης του προσώπου, το οποίο δεν έχει πλέον έσοδα. Εκφέρονται με οριστική έγκλιση (*ἀξιῶ, ἐπιδίδωμι*).

P.Oxy. II 252 [= *Aegyptus* 46 (1966) 86 αρ. 5 = *Chrest.Wilck.* 215], 11–16 (19–20 μ.Χ.): *[διὸ] ἐπι[διδου]ς τὸ ὑμόμνημα ἀξ[ι]ῶ ἀνα[γράφ]εσθαι τοῦτον ἐν τοῖς ἀνακ[ε]/[χωηρκό]σι καὶ πόρον μ[ὴ] ἔχοντος / [ἀπὸ τοῦ ἐ]νεστῶτο[ς] ἔκτου [ἔτους Τιβε]/[ρίου Καίσα]ρος Σεβ[αστοῦ]*

P.Oxy. II 253 [= *Aegyptus* 46 (1966), σ. 83 αρ. 4], 9–13 (25 Ιουλ.–23 Αυγ. 19 μ.Χ.): διὸ ἐπιδίδωμι τὸ ὑπόμνη[μ]α ἀξιῶν / ἀναγρ[ά]φεσθαι τούτους ἐν τοῖς ἀνακε/χωρηκόσι [καὶ π]όρον μὴ ἐχόντων / [ἀ]πὸ τοῦ ἐνεστ[ῶ]τος ε (ἔτους) Τιβερίου Καίσαρος / Σεβαστοῦ καὶ ἐ[.]ων ὁμοίων.

P.Oxy. II 251 [= *Aegyptus* 46 (1966) 222 αρ. 19 = *P.Lond.* III 1186 σελ. 63], 12–17 (8 Ιαν. 44 μ.Χ.): [δι]ὸ ἀξιῶι [ἀ]ναγράφε(σθαι) / [τ]ούτον [ἐ]ν τοῖς ἀνακεχω(ρηκόσιν) / [ἀ]πὸ τοῦ ἐνεστῶτος τετάρτου / ἔτους Τιβερίου Κλαυδίου / Καίσαρ[ο]ς Σεβαστοῦ / [Γερ]μ[ανικ]οῦ Αὐτοκράτορος

Στους *P.Fay.* 29 (βλ. BL VIII 121) (Ευημέρεια Αρσινοΐτη νομού, ειδοποίηση θανάτου), *P.Oxy.* II 262 (Οξύρυγχος, ειδοποίηση θανάτου) και *P.Lond.* VI 1912 Αλεξάνδρεια, επιστολή) οι προτάσεις βρίσκονται στην αρχή της πρότασης. Εκφέρονται με οριστική ἐγκλιση (ἐπιδίδωμι, ἀξιῶ). Την πρόταση του *P.Fay.* 29 ακολουθεῖ δευτερεύουσα τελική πρόταση. Η πρώτη δηλώνει την επίδοση του υπομνήματος, για να τοποθετηθεῖ το ὄνομα στην τάξη των νεκρῶν και η δεύτερη την αξίωση να αναγραφεί το ὄνομα του νεκρού στον κατάλογο των νεκρῶν. Η πρώτη λειτουργεῖ ως κύρια πρόταση, αφού δεν υπάρχει ἄλλη κύρια πρόταση. Η δεύτερη λειτουργεῖ επίσης ως κύρια πρόταση η οποία συνδέεται παρατακτικά, συμπλεκτικά διὰ του συνδέσμου καί με την κύρια πρόταση που ακολουθεῖ.

P.Fay. 29 [= Hengstl (1978) 26 = *C.Pap.Gr.* II 4], 13–17 (7 Αυγ. 37 μ.Χ.): δ[ι]ὸ ἐ[π]ιδί/δημί σοι τὸ ὑπόμνη[μ]α / ὅπως ταγήι τοῦ[του] ὄν[ο]μα ἐν τῇ τῶν [τετ]ελευτη/κότων τάξ[ει] κατὰ τὸ ἔ[θ]ος.

P.Oxy. II 262 (= *C.Pap.Gr.* II 9), 9–15 (21 Φεβρ. 61 μ.Χ.): διὸ ἀξιῶ / ἀναγραφῆναι τοῦτον / ἐν τῇ τῶν τετελε(υτηκότων) / τάξει, καὶ ὁμνύωι / Νέρωνα Κλαύδιον Καίσαρ[α] / Σεβαστὸν Γερμανικὸν Αὐτοκρά(τορα) / ἀληθῆ εἶναι.

P.Lond. VI 1912 (= *CPJ* II 153 = *Sel.Pap.* II 212), 42–44 (10 Νοεμ. 41 μ.Χ.): διόπερ καὶ ταῦτά [ἡμιν] / θ' ὑμεῖν ἐπιτρέπωι εἰ δὲ βούλεσθε

*καὶ / Οὐειτρασίου Πολείωνος / τοῦ ἐμοῦ ἐπιτρόπου τοὺς ἐφίππους
ἀνδριάντας ἀναστήσατε.*

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το επόμενο παράδειγμα του *P.Wisc. I 35* (Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού, αίτηση) στον οποίο παρατηρούμε το αναφορικό επίρρημα *ὅθεν*, το οποίο λειτουργεί όπως ο σύνδεσμος *διό*,⁴¹⁴ εισάγει την αιτιολογική πρόταση *ὅθεν ἀξιῶ σε ἐπιστεῖλαι τῷ αἰγιαλοφύλακι γράμματα σε*.

*P. Wisc. I 35, 6–16 (μετά τις 3 Νοεμ. 144 μ.Χ.): Τῶν συνήθων ὑδάτων
/ δεόντων κατελθεῖν εἰς τὸν προκιμέ/νον δρυμὸν ἕως πλήσθῃ, μέχρι
σῆ/μερον οὐκ ἔσχεν, ἀλλὰ κινδυνεύει ἀπο/ξηρανθῆναι, ὅθεν ἀξιῶ σε
ἐπιστεῖλαι τῷ αἰγιαλοφ[ύ]λακι γράμματα {σε}, ὅτι, / ἐὰν ἀμέλιά τις
γ[έν]ηται τῶν ὑδάτων / καὶ μὴ πλήσ[θῃ] καθὼς ἔθος ἐστίν, / οὐ μόνον
τῷ ἑξ[ῆ]ς ἔτι βλά[βο]ς ἐπακο/λουθί, τοῦ γὰρ δρυμοῦ μισθωθέντος /
ἀλλὰ ἔτη τρία ἄφορο[ς] γίνεται.*

Στον *P.Oxy. I 68, 29–36* (Οξύρυγχος, υπόμνημα, 25 Ιουν. 131 μ.Χ.) εισάγει την πρόταση *ὅθεν ἀξιῶ συντάξαι γράψαι τῷ τοῦ Ὀξυρυγχείτου στρατηγῷ μεταδοῦναι τῷ Θέωνι τοῦδε τοῦ ὑπομνήματος ἀντίγραφον. ὅθεν ἀξιῶ συντάξαι γράψαι τῷ τοῦ Ὀξυρυγ/χείτου στρατηγῷ μεταδοῦναι τῷ Θέωνι τοῦ/δε τοῦ ὑπομνήματος ἀντίγραφον ἵν' ἰδῇ / ἄκυρον καθεστὸς ὃ οὐ δεόντως μετέδοκέ / μοι διαστολικόν, σὺν οἷς ἐὰν βιβλιομαχή[σ]ῃ / προσμεταδοῖμεν, οὐσαν δ' ἐμοὶ τὴν πρὸς αὐ/τὸν κρίσιν ἐφ' ᾧ δέον ἐστίν, ἀρκουμένου / μου τῇδε τῇ διαστολῇ ὡς καθήκει*.

Στον *P.Oxy. VI 899 (= Chrest. Wilck. 361)* (βλ. BL I 328), 41–44 (Οξύρυγχος, αίτηση, 200 μ.Χ. περίπου): *ὅθεν δέομαι ἐὰν σοῦ τῇ τύχ[ῃ] δόξῃ [κ]ελεύσασαι ἐπιστρεφέστερον γραφῆναι τῷ νῦν / στ[ρ]ατηγῷ τοῦ νομοῦ ὅπως ἐπαναγκάσῃ τοὺς μὲν πρ[α]γματικούς κατὰ τὰ ἐπ. ἐπιστλ[έ]γῃ αὐτ[οῖς] / τ[ῇ]ν μεταδιαταγὴν ποιήσασθαι, τοὺς δὲ πράκτορας τὴν ἀπαίτη[σιν] ποιήσασθαι παρ[ὰ] τῶν ἀντιποιοιμ[ένων] / τ[ῇ]ς γῆς γεωργῶν.*

⁴¹⁴ LSJ⁹ s.v. *ὅθεν* (1200).

Παρόμοια, παρατηρούμε τον σύνδεσμο *διό* να εισάγει κύριες προτάσεις και στους επόμενους παπύρους: *P.Fay.* 28 [= Hengstl (1978) 25 = *Sel.Pap.* II 309], 11–12 (Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού, ειδοποίηση γέννησης, 150–151 μ.Χ.): *διὸ ἐπιδίδωμι* / *τὸ / τῆς ἐπιγενήσεως ὑπόμνημα*. // *P.Fay.* 30 (= Chrest.Wilck. 214 = *C.Pap.Gr.* II 53) (βλ. BL VIII 122), 13–15 (Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού, ειδοποίηση θανάτου, 173 μ.Χ.): *διὸ ἀξιῶ ταγήναι / αὐτοῦ τὸ ὄνομα(α) ἐν τῇ τῶν / τετελευτηκότων) τάξει*. // *P.Oxy.* I 79, 10–14 (Οξύρυγχος, ειδοποίηση θανάτου, 181–192 μ.Χ.): *διὸ ἐπιδίδωμι* / *[τὸ] βιβλείδιον ἀξιῶν ταγήναι αὐτὸν ἐν τῇ τῶν τετελευτηκότων τάξει ὡς καθήκει*. // *P.Oxy.* II 281 (= Chrest.Mitt. 66), 23–28 (Οξύρυγχος, μήνυση εναντίον ενός συζύγου, 20–50 μ.Χ.): *διὸ ἀξιῶ συντάξαι / καταστήσαι αὐτὸν ἐπὶ σέ / ὅπως ἐπαναγκασθῇ συν/εχόμενος ἀποδοῦναι* [μ] / *μοι τὴν [φ]ερνὴν σὺν ἡμ/ολίᾳ*. // *P.Oxy.* II 282 [= *Aegyptus* 46 (1966), σ. 196 αρ. 10 = AfP 1 (1901) 350 = Chrest.Mitt. 117] (βλ. BL VIII 234), 14–18 (Οξύρυγχος, μήνυση εναντίον μιας συζύγου, 30–35 μ.Χ.): *διὸ ἀξιῶ / ἀχ[θ]ῆναι ταύτην [ἐ]πὶ σέ / ὅπως τύχη ὦν προσή/[κει] καὶ ἀποδῶ μοι τὰ / ἡμέτερα*. // *P.Lond.* VI 1912 (= *CPJ* II 153 = *Sel.Pap.* II 212), 82–84 (Αλεξάνδρεια, επίσημη επιστολή, 10 Νοεμ. 41 μ.Χ.): *Διόπερ ἔτι καὶ νῦν διαμαρτύρομε εἶνα Ἀλεξανδρεῖς μὲν / πραέως καὶ φιλανθρώπως προσφέροντε Ἰουδαίους τοῖς / τὴν αὐτὴν πόλιν ἐκ πολλῶν χρόνων οἰκοῦσαι*. // *P.Oxy.* II 283, 16–20 (Μέμφιδα, αίτηση στον στρατηγό, 8 Αυγ. 45 μ.Χ.): *διὸ προῆγμαι τὸ ὑπόμνημα ἐπιδου/ναι, καὶ ἀξιῶ ἐὰν φαίνεται ἐν ἀσφαλείᾳ ἔχειν τὸν αὐτὸν δούλον καὶ ἐκπέμ/ψαι ἐπὶ τὸν κύριον ἡγεμόνα Ἰούλιον [Πόσ]τομον πρὸς τὴν ἐπ’ αὐτοῦ / ἐσομένην ὑπ’ ἐμοῦ περὶ ὅλου τοῦ πράγματος προσέλευσιν ὃν προσήκει / τρόπον*. // *P.Oxy.* II 284 11–13 (Οξύρυγχος, εκβιασμός ενός φοροσυλλέκτη, 50 μ.Χ. περίπου): *διὸ ἀξιῶ διαλα/βεῖν κατ’ αὐτοῦ ὡς ἐάν σοι / δοκ(ῇ)*. // *P.Oxy.* II 285 (= *P.Lond.* III 796, σελ. 35–36), 20–21 (Οξύρυγχος, εκβιασμός ενός φοροσυλλέκτη, 50 μ.Χ. περίπου): *διὸ ἀξιῶ διαλαβεῖν κατ’ αὐτοῦ / ὡς ἐάν σοι φαίνεται*. // *Aegyptus* 83 (2003), σελ. 202–204 αρ. 2 (= *SB* X 10244 = *Aegyptus* 46 (1966) 243 αρ. 26 = *P.Oxy.* II 324), 6–8 (Οξύρυγχος, αίτηση, 7 Νοεμβ. 50 μ.Χ.): *δι[ὸ] ἀξιῶ ἀχθῆναι ταύτην ἄγουσ[α]ν / τὰ[ς] α. .[.]ς ἐπὶ σε καὶ διαλαβεῖν κατ’ αὐτά(ς), / ὡς ἐάν σοι [δ]οκῇ*. // *P.Oxy.* VII 1021 [= Chrest.Wilck. 113 = *Sel.Pap.* II 235 = Hengstl (1978) 10] (βλ. BL II 2 98, IV 60, VI 99), 14–18 (Οξύρυγχος, αναγγελία της ανάληψης της κυβέρνησης του Νέρωνα, 17 Νοεμβ. 54 μ.Χ.): *διὸ πάντες ὀφείλομεν / στεφανηφοροῦντας / καὶ βουθυτοῦντας / θεοῖς πᾶσι εἰδέναι χάριτας*. // *SB* XXII 15351 [= *P.Oxy.* I 165 = BASP 31 (1994), σ. 23–26 αρ. 3 [*P.Oxy.Descr.* 3]], 18–20 (Οξύρυγχος, επιστολή διαχείρισης της αγοράς, 2 Φεβρ. 81

μ.Χ.): Διὸ] / γράφ[ω [ύ]μεῖν ἵν' εἰδῆτε. // *P.Fay.* 112 [= Olsson (1925) 54], 14 (Ευημέρεια Αρσινοΐτη νομού, ιδιωτική επιστολή 21 Μαΐου 99 π.Χ.): διὼ μένφομαι
 σαι μεγάλως. // *P.Dubl.* 6 (= *P.Oxy.* II 343), 1–14 (Οξύρυγχίτης νομός, επιστολή σε
 έναν αγορανόμο, 30 Αυγ.–28 Σεπτ. 99 μ.Χ.): [. . .] . . . τοῦ δ . . . οὐ . . . / τεταγμένον
 χι / ὧν ὑπέθετο Ἀρθοῶνις / Ἀρθοῶνιος τῷ Ἡρά/κλᾶ κατὰ δανείου /
 συγγραφὴν γεγονυῖαν / διὰ τοῦ ἐν τῇ αὐτῇ πόλει / μνημονεύον τῷ ἐνεστ(ῶτι) / μὴνι
 Σεβαστῷ περὶ / Ψῶβθιν ἄνω τοπ(αρχίας) / ἐκ τοῦ Θεοδότου κλ(ήρου) / κατοικικῆς
 γῆς (ἀρουρῶν) / δύο τετάρτου, διὸ γρά/φομεν ὑμεῖν ἵν' εἰδῆτε(ε). // *P.Fay.* 31 (= *Chrest.Mitt.* 201 = Pestman, *Prim.*² 39), 19–22 (Θεαδέλφεια Αρσινοΐτης νομός,
 αίτηση πώλησης, 129 μ.Χ. περίπου): διὸ προσ/αγγέλλωι ὅπως ἐπισταλῇ τῷ τὸ /
 γραφεῖον Θεαδελφείας συνχρημα/[τίζ]ειν μοι ὡς καθήκει. // *CPR* V 9, 16–19 (Ερμού
 πόλις, αίτηση σε έναν συνήγορο υπεράσπισης, 339 μ.Χ.): [διὸ ἐπιδίδωμι τὰ β]ιβλία
 ἀξι[ουσα] ὧν' ἀχθῆναι ἐπὶ σέ / [τὸν κύριόν μου ἔκδ]ικον τὸν ἐγγεγραμμένον Ἀμμῶνι
 / ± 12]ον δυοῖν τὸ ἕτερον ποιεῖν ημ/ ± 15] αὐτον ἀλόγως ὑπαρχοντα // *P.Oxy.*
 VIII 1101, 25–27 (Οξύρυγχος, διάταγμα ενός ἐπαρχου, 367–370 μ.Χ.): διὸ παρεγγυῶ
 τοῖς / [ἐπὶ τόπων] ῥίπαρίοις ἵν', εἴ τινα τῶν ιδιωτῶν καταλάβοιεν παρα/[λιπόντα τ]ὸ
 οἰκίον δ[ι]καστήριον ἐπὶ πραιποσίτους καταπεφενυγότ[α]. // *P.Oxy.* XVI 1875, 7–9
 (Οξύρυγχος, επαγγελματική επιστολή) 6^{ος}/7^{ος} αι. μ.Χ.): διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς ποιῆ[σ]αι
 τὴν μίσθωσιν ὀνόματί μου, / ὅλου μέντοι τοῦ οἴκου, οὐ γὰρ δύναμαι τὸ μέρος τοῦ
 κυρίου Ἰωάννου / λαβεῖν μὴ ἔχων τὸ ἄλλο μέρος.

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Εἶδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy.</i> II 292	περίπου 25 π.Χ.	Οξύρυγχος	συστατική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> II 252	19–20 μ.Χ.	Οξύρυγχος	ειδοποίηση μετακίνησης
<i>P.Oxy.</i> II 253	19 μ.Χ.	Οξύρυγχος	ειδοποίηση μετακίνησης
<i>P.Oxy.</i> II 281	20–50 μ.Χ.	Οξύρυγχος	μήνυση εναντίον ενός συζύγου
<i>P.Oxy.</i> II 282	30–35 μ.Χ.	Οξύρυγχος	μήνυση εναντίον μιας συζύγου
<i>P.Fay.</i> 29	37 μ.Χ.	Ευημέρεια Αρσινοΐτη νομού	ειδοποίηση θανάτου
<i>P.Lond.</i> VI 1912	41 μ.Χ.	Αλεξάνδρεια	επιστολή
<i>P.Oxy.</i> II 283	45 μ.Χ.	Μέμφιδα	αίτηση σε αρχές
<i>P.Oxy.</i> II 284	50 μ.Χ. περίπου	Οξύρυγχος	αίτηση
<i>P.Oxy.</i> II 285	50 μ.Χ. περίπου	Οξύρυγχος	αίτηση
<i>Aegyptus</i> 83	50 μ.Χ.	Οξύρυγχος	αίτηση
<i>P.Oxy.</i> VII 1021	54 μ.Χ.;	Οξύρυγχος	αναγγελία της ανάληψης της κυβέρνησης του Νέρωνα

<i>SB XXII</i> 15351	81 μ.Χ.	Οξύρυγχος	επιστολή διαχείρισης της αγοράς
<i>P.Fay.</i> 112	99 π.Χ.	Ευημέρεια Αρσινοΐτη νομού	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Dubl.</i> 6	99 μ.Χ.;	Οξύρυγχίτης νομός	επιστολή σε αρχές
<i>P.Fay.</i> 31	129 μ.Χ. περίπου	Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού	αίτηση πώλησης
<i>P.Fay.</i> 30	173 μ.Χ.	Θεαδέλφεια Αρσινοΐτη νομού	ειδοποίηση θανάτου
<i>P.Oxy.</i> I 79	181–192 μ.Χ.	Οξύρυγχος	ειδοποίηση θανάτου
<i>P.Oxy.</i> VI 899	200 μ.Χ.	Οξύρυγχος	αίτηση
<i>CPR</i> V 9	339 μ.Χ.	Ερμού πόλις	αίτηση σε συνήγορο υπεράσπισης
<i>P.Oxy.</i> VIII 1101	367–370 μ.Χ.	Οξύρυγχος	διάταγμα
<i>P.Oxy.</i> XVI 1875	6 ^{ος} /7 ^{ος} αι. μ.Χ.	Οξύρυγχος	επαγγελματική επιστολή

Ο συμπερασματικός σύνδεσμος *ὥστε* στην αρχή περιόδου

Ο σύνδεσμος *ὥστε* ως εισαγωγικός κύριας πρότασης με τη σημασία «επομένως» προέκυψε λόγω χαλάρωσης της εξάρτησης από την πρόταση εξάρτησης.⁴¹⁵ Ο σύνδεσμος *ὥστε* στην αρχή περιόδου μετά από τελεία ή άνω τελεία, όπως ακριβώς και στο κλασικό συντακτικό,⁴¹⁶ εισάγει κύρια πρόταση, όπως φαίνεται και στα επόμενα παραδείγματα, τα οποία είναι λιγότερα σε σχέση με τα παραδείγματα κύριων προτάσεων οι οποίες εισάγονται με τους συνδέσμους *διό* (*διόπερ*).

Στον *P.Oxy.* IV 743 από την Αλεξάνδρεια, ο οποίος είναι ιδιωτική επιστολή, η πρόταση εκφέρεται με οριστική ενεστώτα (*θέλω*) και συντάσσεται με το δυνητικό *απαρέμφατο ἂν γινώσκειν*.

P.Oxy. IV 743 [= Witkowski (1911) 71], 21–32 (4 Οκτ. 2 π.Χ.): *καὶ / γὰρ ἐγὼ ὅλος διαπον[ο]ῦμαι εἰ Ἐλε/νος χαλκούς ἀπόλε[σ]εν, παραγενομ(ένου) / γὰρ Δαμᾶτος εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἦλ/θαμεν ἐπὶ Ἐπαφρόδειτον καὶ εὐρέ/θη μήτε εἰληφὼς μήτε δεδωκώ(ς). / ὥστ' ἂν τοῦτό σε θέλω γεινώσκειν / ὅτι ἐγὼ αὐτῷ διαστολὰς δεδώκειν / τὸ βαδίσαι εἰς Τακόνα χάριν τῶν ἐκ/φορίων καὶ τὰ νῦν ἐπειπέπομφα / αὐτὸν πάντα συνλέξει καὶ περὶ πάν/των αὐτῷ τὴν ἐπιτροπὴν δέδωκα.*

⁴¹⁵ Schwyzer (2002) 854–855.

⁴¹⁶ Smyth (1956²) § 2274a.

Σπάνια εμφανίζεται η δυνητική ευκτική ως έγκλιση εκφοράς προτάσεων οι οποίες, παρόλο που εισάγονται με τον σύνδεσμο *ὥστε*, λειτουργούν ως κύριες προτάσεις, όπως στο παράδειγμα του *P.Oxy.* III 472 (Οξύρυγχος, ομιλία ενός δικηγόρου) στον οποίο βλέπουμε ότι η πρόταση, η οποία εισάγεται με τον σύνδεσμο *ὥστε*, εκφέρεται με τη δυνητική έγκλιση *ἂν εἴποι*.

P.Oxy. III 472 (= Chrest.Mitt. 23) (βλ. BL II.2 95), 18–21 (130 μ.Χ. περίπου): *οὔτε γὰρ ἡ ἀγοράσ(ασ)α γράμματα ἤδει οὔτε ἡ νῦν / ἐγκαλουμένη Ἑρμιόνη, οὔτε ξένος οὐδείς ἄλλης καταγραφείσης / πίστ[ι]ν πα[ρ'] ἐ[α]υτοῦ δίδωσι. ὥστε καὶ παρὰ τίνος ἂν εἴποι τὴν πίστιν / ἐσχηκέναι; παρὰ παντὸς γὰρ ἄκυρος ἦν*

Στο επόμενο παράδειγμα του *P.Giss.* I 17 (= Chrest.Wilck 481 = Sel.Pap. I 115) (βλ. BL II.2 62, BL I 168) (Απολλωνοπολίτης νομός, επιστολή) η προστακτική παθητικού αορίστου *διαλλάγηθι* τοποθετείται αμέσως μετά τον σύνδεσμο *ὥστε* και ακολουθεί το αντικείμενό του *ἡμῖν*. Η συμπερασματική πρόταση συνδέεται συμπλεκτικά με την επόμενη πρόταση που εκφέρεται με την προστακτική αορίστου *πέμψον*.

P.Giss. I 17 [= Chrest.Wilck. 481 = Sel.Pap. I 115 = *P.Giss.Apoll.* 13 = Bagnall – Cribiore (2006) 149–150] (βλ. BL I 168), 12–14 (113–120 μ.Χ.): *ἀγωνιῶμεν γὰρ μὲ [..]έπου/[σ]αί σε. Ὡστε διαλλάγηθι ἡμεῖν κ[αὶ π]έμψον ἐφ' ἡμᾶς.*

Πάπυρος	Χρονολογία	Προέλευση	Είδος παπυρικού κειμένου
<i>P.Oxy.</i> IV 743	2 π.Χ.	Αλεξάνδρεια	ιδιωτική επιστολή
<i>P.Oxy.</i> III 472	130 μ.Χ. περίπου	Οξύρυγχος	ομιλία ενός δικηγόρου
<i>P. Giss.</i> I 17	113–120 μ.Χ.	Απολλωνοπολίτης νομός –Επτακωμίας	ιδιωτική επιστολή

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Για τις παπυρολογικές συντομογραφίες των εκδόσεων των παπύρων και των οστράκων, καθώς και για τα Instrumenta studiorum και για τα πρακτικά παπυρολογικών συνεδρίων παραπέμπω στην *Checklist of Editions of Greek, Latin, Demotic and Coptic Papyri, Ostraca and Tablets*, ed. J.F. Oates, R.S. Bagnall, S.J. Clackson, A.A. O'Brien, J.D. Sosin, T.G. Wilfong and K.A. Worp, 5^η έκδοση, *BASP Suppl.* 9 (2001), (Oxbow), η οποία είναι προσβάσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση <http://scriptorium.lib.duke.edu/papyrus/texts/clist.html>.

Τα κείμενα των παπύρων και των οστράκων προέρχονται από τη διαδικτυακή βάση δεδομένων Duke Databank of Documentary Papyri (DDBDP), η οποία είναι ελεύθερα προσβάσιμη στον ιστότοπο papyri info, ο οποίος παρέχει τη δυνατότητα χρήσης διάφορων βάσεων δεδομένων όπως είναι η Heidelberger Gesamtverzeichnis der griechischen Papyrusurkunden Ägypten einschließlich der Ostraka usw., der lateinischen Texte, sowie der entsprechenden Urkunden aus benachbarten Regionen.

Για τις συντομογραφίες των περιοδικών βλέπε το L'Année philologique.

Ανδριώτης, Ν. 2008³, *Ιστορία της Ελληνικής Γλώσσας*, Θεσσαλονίκη.

Ασώπιος, Κ. 1858², *Συντακτικόν της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσης*, Αθήνα.

Bagnall, R. S. 2006, *Hellenistic and Roman Egypt, Sources and Approaches*, Aldershot.

Bagnall, R. S. 2009, *The Oxford Handbook of Papyrology*, Oxford.

Barns, J. W. B. 1967, *The Antinoopolis Papyri*, vol. III, London.

Bataille, A. κ. ά. 1939, *Les Papyrus Fouad I*, 1–89, Le Caire.

Bell, H.I. κ. ά. 1962, *The Abinnaeus Archive, Papers of a Roman Officer in the reign of Constantius II*, Oxford.

Blass, F. & A. Debrunner, 1961, *A Greek Grammar of the New Testament: and other Early Christian Literature*, translation and revision of the ninth–tenth German edition incorporating supplementary notes by R. W. Funk), Chicago.

Browning, R. 1969, *Medieval and modern Greek*, London. Μετάφραση στα ελληνικά (*Η Ελληνική Γλώσσα Μεσαιωνική και Νέα*) από τον Δ. Σωτηρόπουλο, Αθήνα, 1972 (Παπαδήμας).

Brugmann, K. 1913⁴, *Griechische Grammatik (Lautlehre, Stammbildungs und Flexionslehre und Syntax)*, Band II.1, München.

Bülow Jacobsen, A. & J. E. G. Whitehorne 1982, *The Oxyrhynchus Papyri*, vol. XLIX, Cambridge.

- Chantraine, P. 1968–1980, *Dictionnaire étymologique de la langue grecque. Histoire des Mots*, avec un supplément sous la direction d’ A. Blanc, Ch. de Lamberterie et J. –L. Perpillou, nouvelle edition 1999, Paris.
- Coles, R. A. & M. W. Haslam, 1980, *The Oxyrhynchus Papyri*, vol. XLVII, London.
- Cuvigny, H. 2005, *Ostraka de Krokodilo, La correspondance militaire et sa circulation, O.Krok. 1–151, Praesidia du desert de Berenice II*, Le Caire.
- Dickey E., 2009, “The Greek and Latin Languages in the Papyri”, στο *The Oxford Handbook of Papyrology*, 149–169.
- Deissmann, G. A. 1901, *Bible Studies: Contributions chiefly from papyri and inscriptions, to the history of language, the literature and the religion of Hellenistic Judaism and primitive Christianity*, translated by A. Grieve, Edinburgh.
- Eakin, Fr. 1916, “Aorists and Perfects in First-Century Papyri”, *AJTh* 20: 266–273.
- Evans, T. V. 1999, “Another Ghost: The Greek Epistolary Perfect”, *Glotta* 75: 194–221.
- Exler, F. X. J. 1923, *A Study in Greek Epistolography. The Form of the Ancient Greek Letter*, Washington.
- Funk, R. W. 1977, *A Beginning Intermediate Grammar of Hellenistic Greek, vol. II Syntax*, Missoula.
- Gignac F. T. 1970, “The Language of the Non-Literary Greek Papyri”, *Proceedings of the Twelfth International Congress of Papyrology*, 0164: 139–152.
- Gildersleeve, B. L. 1886, “The Consecutive Sentence in Greek”, *AJPh* 7: 161–175.
- Goodwin, W. W. 1929, *Syntax of the moods and tenses of the Greek Verb*, Rewritten and enlarged ed., Bristol.
- Grenfell, B. P. & A. S. Hunt, 1899, *The Oxyrhynchus Papyri*, vol. II, London.
- Halla-aho, H. 2008, *The non-literary Latin letters. A study of their syntax and pragmatics*, διδ. διατρ., Helsinki.
- Hofmann, J. B. 1950, *Etymologisches Wörterbuch des Griechischen*, München.
- Μετάφραση στα ελληνικά (*Ετυμολογικόν Λεξικόν της Αρχαίας Ελληνικής*) από τον Α. Παπανικολάου, Αθήνα, 1974.
- Horn, R. C. 1922, “Life and Letters in the Papyri”, *CJ* 17: 487–502.
- Horn, R. C. 1926, *The use of the subjunctive and optative moods in the non-literary papyri*, Philadelphia.
- Hult, K. 1990, *Syntactic Variation in Greek of the 5th Century A.D.*, Göteborg.

- Humbert, J. 1954, *Syntaxe grecque*, Paris. Μετάφραση στα ελληνικά (*Συντακτικόν της αρχαίας ελληνικής γλώσσας*) από τον Γ. Ι. Κουρμούλη, Αθήνα, 2002 (Παπαδήμας).
- Hunt, A. S. 1910, *The Oxyrhynchus Papyri*, vol. VII, London.
- Hunt, A. S. 1914, “Papyri and Papyrology”, *JEA* 1: 81–92.
- Jannaris, A. N. 1968, *An Historical Greek Grammar: Chiefly of the Attic Dialect as written and spoken from Classical Antiquity down to the present time*, Hildesheim.
- Καλογεράς, Β. 1965, *Συντακτικά II. Παρατηρήσεις για την προέλευση των «Δευτερευουσών» Προτάσεων*, Θεσσαλονίκη.
- Kenyon, F. G. 1899, *The Palaeography of Greek Papyri*, Oxford.
- Κρίκη, Ε. 2013, *Μορφοσυντακτικοί νεωτερισμοί στη γλώσσα των μη φιλολογικών παπύρων: Οι αναφορικές δομές*, διδ. διατρ., Θεσσαλονίκη.
- Kühner, R. & B. Gerth, 1898³–1904³, *Aüsführliche Grammatik der Griechischen Sprache*, zweiter Teil: Satzlehre, zweiter Band, reprinted 1966 Hannover, Hannover–Leipzig.
- Langdon, S. 1903, “History of the Use of *ean* for *an* in Relative Clauses”, *AJPh* 24: 447–451.
- Lewis, N. 1983, *Life in Egypt under Roman rule*, Oxford.
- Lewis, N. 1983, “Papyri and Ancient Writing: The First Hundred Years of Papyrology”, *Archaeology* 36: 31–37.
- Ljungvik, H. 1932, *Beiträge zur Syntax der spätgriechischen Volkssprache*, Uppsala.
- Λορεντζάτου Π. 1938, *Ιστορικό συντακτικό της αρχαίας ελληνικής*, Αθήνα.
- Liddell H. G. & R. Scott, 1940⁹, *A Greek–English Lexicon = LSJ*, rev. and augm. throughout by Sir H. S. Jones et al., Oxford.
- Μαλάμου, Μ. 2006, *Οι υποθετικές προτάσεις σε ιδιωτικές επιστολές και αιτήσεις προς τις αρχές κατά τη ρωμαϊκή εποχή με βάση τη συλλογή των παπύρων της Οξυρύγχου*, διπλ. εργασία, Αθήνα.
- Mandilaras, B. G. 1972, *Studies in the Greek Language*, Athens.
- Μανδηλαράς, Β. Γ. 1998⁵, *Η Δομή της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας. Συντακτικό*, Αθήνα.
- Μανδηλαράς, Β. Γ. 2005³, *Πάπυροι και Παπυρολογία*, Αθήνα.
- Meecham, H. G. 2004², *Light from Ancient Letters: private correspondence in the non literary papyri of Oxyrynchus of the first four centuries, and its bearing on New Testament language and thought*, Oregon.

- Menge, H. 1961, *Repetitorium der Griechischen Syntax*, München.
- Meyer, R. T. 1954, “The Linguistic Value of the Greek Papyri”, *CJ* 49: 161–164.
- Montanari, F. 2004², *Vocabolario della lingua greca*, Torino. Μετάφραση στα ελληνικά (*Σύγχρονο Λεξικό της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας*) από τους Μ. Ανδρόνικου, Δ. Ιακώβ, Ι. Καζάζη, Σ. Ματθαίο, Ε. Σιστάκου, Χ. Τσαγγάλη, Δ. Χρηστίδη, Αθήνα, 2013 (Παπαδήμας).
- Moulton, J. H. 1901, “Grammatical Notes from the Papyri”, *CR* 15: 31–38.
- Moulton, J. H. 1906³–1976³, *A Grammar of New Testament Greek*, vol. I–III, Edinburg.
- Palmer, L. B. 1934, “Prolegomena to a Grammar of the post–Ptolemaic Papyri”, *JThS* 35: 170–175.
- Palmer, L. B. 1948³, *A Grammar of the post–Ptolemaic Papyri*, London.
- Παπαθωμάς, Α. 2014², *Εισαγωγή στην Παπυρολογία*, Αθήνα.
- Parsons, P.J & J. R. Rea, 1992, *The Oxyrhynchus Papyri*, vol. LIX, London.
- Pestman, P. W. 1994², *The New Papyrological Primer*, Leiden.
- Rabel, E. & W. Spiegelberg, 1917, *Papyrusurkunden der Öffentlichen Bibliothek der Universität zu Basel I*, 2 vols., Berlin.
- Rea, J. R. 1988, *The Oxyrhynchus Papyri*, vol. LV, London.
- Σακελλαρίου, Α. Α. 1898⁵, *Λεξικόν της Ελληνικής Γλώσσης κατά το Ελληνικόν Λεξικόν του Γουλιέλμου Παπέ*, 3 τόμοι, Αθήνα.
- Schwyzler, E. 1950, Erster Band: *Griechische Grammatik* (1939). Zweiter Band: *Syntax und Syntaktische Stilistik*, vervollständigt und herausgegeben von A. Debrunner, München. Μετάφραση στα ελληνικά του 2^{ου} τόμου (*Η σύνταξη της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας*) από Γ. Παπατσιμπα, Π. Χαιρόπουλο, Αθήνα, 2002 (Παπαδήμας).
- Σιγάλα, Α. 1934, *Ιστορία της ελληνικής γραφής*, Θεσσαλονίκη.
- Sijpesteijn, P. J. & K. A. Worp, 1983, *Corpus Papyrorum Rainery*, vol. VIII, Wien.
- Sirivianou, M. G. 1989, *The Oxyrhynchus Papyri*, vol. LVI, London.
- Smith, S. A. 1942, *The vocabulary of the non-literary papyri of the Hibeh.*, διπλ.εργ., Montreal.
- Smyth, H. W. 1956², *Greek Grammar*, Cambridge Massachusetts.
- Σταματάκος, Ι. 1949, *Λεξικόν της αρχαίας ελληνικής γλώσσας*, Αθήνα.
- Thomson, G. 1966², *The Greek Language*, Cambridge.

- Turner, E. G. 1968, *Greek Papyri: an Introduction*. Princeton. Μετάφραση στα ελληνικά (Ελληνικοί πάπυροι. Εισαγωγή στη μελέτη και τη χρήση των παπυρικών κειμένων) από τον Γ. Μ. Παράσογλου, Αθήνα, 1981 (Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης).
- Viereck, P. & F. Zucker, 1926, *Papyri Ostraka und Wachstafeln aus Philadelphia im Fayum*, vol. VII, Berlin.
- Wolff, H. J. 1970, “Some Observations on Praxis”, *Proceedings of the Twelfth International Congress of Papyrology*, 0507: 527–535.
- Wooten, C. 1970, “The Conditional Nature of πρίν Clauses in Attic Prose of the Fifth and Fourth Centuries”, *Glotta* 48: 81–88.
- Wooten, C. W. 1975, “The Conditional Nature of ἕως Clauses in Attic Prose of the Fifth and Fourth Centuries”, *Glotta* 53: 217–222.
- Χατζιδάκις, Γ. 1934, *Γλωσσολογικά Έρευναι*, τόμ. Α', Αθήνα.
- Χριστίδης, Β. (επιμ.) 2005, *Ιστορία της Αρχαίας Ελληνικής Γλώσσας*, Θεσσαλονίκη.
- Youtie, H. C. 1971, “ΑΓΡΑΜΜΑΤΟΣ: An Aspect of Greek Society in Egypt”, *HSCPh* 75: 161–176.
- Youtie H. C., 1975, “ὑπογραφεύς: The Social Impact of Illiteracy in Graeco–Roman Egypt”, *ZPE* 17: 201–221.
- Youtie, H. C. 1975a, “Because They Do Not Know Letters”, *ZPE* 19: 101–108.
- Youtie, H. C. 1987, “Papyrology and the Classics”, *ZPE* 67: 267–281.

ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

- <http://epigraphy.packhum.org/>
- <http://www.papyri.info/>
- <http://www.rzuser.uni-heidelberg.de/~gv0/>